

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

874.3 .JD652A

C.1

C. Valerii Catulli Ope

Stanford University Libraries

3 6105 048 458 462

4.3
0652a

LELAND STANFORD JUNIOR UNIVERSITY

C. VALERII CATULLI

OPERA OMNIA

EX EDITIONE F. G. DOERINGII

CUM NOTIS ET INTERPRETATIONE

IN USUM DELPHINI

VARIIS LECTIONIBUS

NOTIS VARIORUM

RECENSU EDITIONUM ET CODICUM

ET

INDICE LOCUPLETISSIMO

ACCURATE RECENSITA.

STANFORD LIBRARY
VOLUMEN PRIMUM.

T

LONDINI:

CURANTE ET IMPRIMENTE A. J. VALPY, A. M.

1822.

4.

246618

YBA 981. 08078AT2

CONSPECTUS

EORUM QUÆ HAC EDITIONE

CONTINENTUR.

	Pag.
PHILIPPI SILVII Epistola Serenissimo Delphino . . .	1
Handii Præfatio	3
C. Valerii Catulli Vita, ex Editione Vulpiana . . .	18
Nonnulla Veterum Scriptorum de C. Valerio Catullo Testimonia a Vulpio collecta . . .	25
Vulpii Diatribe de Metris Catulli	32
Elenchus Alphabeticus nonnullorum scripturæ Compendiorum quæ in VV. LL. occurrunt . . .	38
C. Valerii Catulli Carm. I. Ad Cornelium Nepotem . . .	43
Carm. II. Ad Passerem Lesbæ	46
III. Luctus in Morte Passeris	47
IV. Dedicatio Phaseli	49
V. Ad Lesbiam	52
VI. Ad Flavium	54
VII. Ad Lesbiam	56
VIII. Ad Se Ipsum	57
IX. Ad Veranium	59
X. De Varri Scorto	60
XI. Ad Furium et Aurelium	64
XII. Ad Asinium	67
XIII. Ad Fabullum	68
XIV. Ad Calvum Licinium	70
XV. Ad Aurelium	72
XVI. Ad Aurelium et Furium	73
XVII. Ad Coloniam	75

	Pag.
Carm. XVIII. Ad Hortorum Deum	79
XIX. Hortorum Deus	80
XX. Idem	82
XXI. Ad Aurelium	84
XXII. Ad Varrum	85
XXIII. Ad Furium	88
XXIV. Ad Juventium Puerum	90
XXV. Ad Thallum	91
XXVI. Ad Furium	94
XXVII. Ad Pocillatorem Puerum	95
XXVIII. Ad Verannium et Fabullum	96
XXIX. In Cæsarem	98
XXX. Ad Alphenum	101
XXXI. Ad Sirmionem Peninsulam	103
XXXII. Ad Ipsithillam	104
XXXIII. In Vibennios	106
XXXIV. Ad Dianam	107
XXXV. Cæcilium invitat	109
XXXVI. In Annales Volusii	111
XXXVII. Ad Contubernales	113
XXXVIII. Ad Cornificium	115
XXXIX. In Egnatium	116
XL. Ad Ravidum	119
XLI. In Amicam Formiani	120
XLII. In Quandam	122
XLIII. In Amicam Formiani	124
XLIV. Ad Fundum	125
XLV. De Acme et Septimio	127
XLVI. Ad Se Ipsum de Adventu Veris	129
XLVII. Ad Porcium et Socratonem	131
XLVIII. Ad Juventium	ib.
XLIX. Ad M. T. Ciceronem	132
L. Ad Licinium	133
LI. Ad Lesbiam	135
LII. Ad Se Ipsam de Struma et Vatimio	137
LIII. De Quodam et Calvo	138

	Pag.
Carm. LIV. Ad Cæsarem	139
LV. Ad Camerium	141
LVI. Ad Catonem	144
LVII. Ad Mamurram et Cæsarem	145
LVIII. Ad Coelium de Lesbia	146
LIX. De Rufa et Rufulo	147
LX.	148
LXI. In Nuptias Juliæ et Manlii	ib.
LXII. Carmen Nuptiale	168
LXIII. De Atty	177
LXIV. Epithalamium Pelei et Thetidos	188
LXV. Ad Hortalum	233
LXVI. De Coma Berenices	236
LXVII. Ad Januam Mœchæ cujusdam	248
LXVIII. Ad Manlium	254
LXIX. Ad Rufum	271
LXX. De Inconstantia Fœminei Amoris	272
LXXI. Ad Virronem	273
LXXII. Ad Lesbiam	274
LXXIII. In Ingratum	276
LXXIV. In Gellium	277
LXXV. Ad Lesbiam	278
LXXVI. Ad Se Ipsum	279
LXXVII. Ad Rufum	281
LXXVIII. De Gallo	282
LXXIX. In Lesbium	283
LXXX. Ad Gellium	283
LXXXI. Ad Juventium	284
LXXXII. Ad Quintium	285
LXXXIII. In Maritum Lesbîæ	286
LXXXIV. De Arrio	287
LXXXV. De Amore suo	289
LXXXVI. De Quintia et Lesbia	ib.
LXXXVII.	290
LXXXVIII. In Gellium	ib.
LXXXIX. De Gellio	291
XC. In Gellium	292

	Pag.
Carm. xci. In Eundem	293
xcii. De Lesbia	294
xciii. In Cæsarem	295
xciv. In Mentulam	296
xcv. De Smyrna Cinnæ poëtæ	297
xcvi. Ad Calvum de Quintilia	298
xcvii. In Æmilium	299
xcviii. Ad Vettium	301
xcix. Ad Juventium	302
c. De Coelio et Quintio	304
ci. Inferiæ ad Fratris Tumulum	305
cii. Ad Cornelium	307
ciii. Ad Silonem	308
civ. Ad Quendam de Lesbia	ib.
cv. In Mentulam	309
cvi. De Puero et Præcone	310
cvii. Ad Lesbiam	311
cviii. In Cominium	312
cix. Ad Lesbiam	313
cx. Ad Aufilenam	314
cxI. Ad Eandem	315
cxii. In Nasonem	316
cxiii. Ad Cinnam	317
cxiv. In Mentulam	318
cxv. In Eundem	319
cxvi. Ad Gellium	320
PERVIGILIUM VENERIS, ex Recensione Jo. Christ. Wernsdorf	323
Vindiciæ Ciris Catullianæ	331
NOTÆ VARIORUM in C. Valerii Catulli Opera	337
Commentarius M. Antonii Mureti	443
Achillis Statii Commentarius	528
Jani Dousæ Nordovicis Præcidanea pro Q. Valerio Catullo	661
Roberti Titii Burgensis in Catullum Prælectiones	702
Hieronymi Avantii Veronensis Emendationes in Catullum	721

CONSPECTUS.

VII

Pag.

Theodori Marcilii, Professoris Eloquentiæ Regii,	
in C. Valerium Catullum Asterismi .	730
NOTÆ VARIORUM in PERVIGILIUM VENERIS .	750
Notæ Salmasii et Scriverii in Pervigilium Veneris	758
And. Rivini Notæ ad anonymi, sed antiqui tamen	
poëtæ, elegans et floridum Carmen de Vere,	
communiter Pervigilium Veneris inscriptum	770
RECENSUS EDITIONUM C. Valerii Catulli, adjecta	
Notitia Literaria de Pervigilio Veneris . .	817
Recensus Codicum Mss. C. Valerii Catulli qui in	
Bibliothecis Britannicis asservantur . . .	836
INDEX Rerum et Verborum	i
Nominum Propriorum	lxi

AD
SERENISSIMUM
DELPHINUM
PHILIPPUS SILVIUS
T. E. C. P.

CUI dono lepidum Librum Catulli
Commentariolo novo explicatum ?
O DELPHIN, tibi. Namque tu solebas
Catulli Veneres, facetiasque,
Urbanumque salem, elegantiasque,
Risus, delicias, jocos dicaces,
Ipsas esse aliquid putare nugas,
Jam tum, cum manibus tuis Marones,
Flaccosque, et Senecæ gravem cothurnum,
Et si quid Latiis modis Camœnæ
Plectro unquam cecinere grandiori,
Tractabas, vigiles et ad lucernas
Arpinis aciem usque et usque chartis,
Defixumque animum æmulus tenebas;
Aut per Romulidum priora sæcla
Decurrens, Dominæ ampla fata Romæ,
Altricem Populi Lupam Togati,
Prætextas, Trabeas, feras Secures,
Minaces Aquilas, Forum, Senatum,
Fasces, prælia, foederumque ritus,
Legesque, et Sacra, Cærimoniasque
Divum multiplices, theatra, thermas,

Delph. et Var. Clas.

Catul.

A

Instructas acies, locata castra,
 Juges excubias, et arma cunctas
 Formidata diu per orbis oras
 Discebas avidus ; ferumque Pœnum
 Ad Cannas Thrasymenticasque lauros
 Scandentem gelidas sequens per Alpes,
 Aut Byrsæ meritam vicem inferentem
 Mirans Scipiaden, morave cauta
 Vincentem Fabium, aut Macedonum arvis
 Sternentem Æmilium æreas phalanges,
 Et quicquid decorum exhibent Quiritum
 Annales cupide legens, Paternis
 Suescebas aciem applicare factis,
 Magnis, Jupiter ! et laboriosis.
 Tum te nec manibus bonum Catullum,
 Jocorum et salium patrem Catullum
 Pigebat tenuisse, et hoc severo
 Contractam studio explicare frontem,
 Sæpe et Virgilii gravem jocosis
 Mutare Hendecasyllabis Camœnam.
 En ! nostra tibi pumice expolitus
 Leporum ac Venerum parens Catullus
 Sistit sese iterum, tuisque gestit
 In famam auspiciis, et ora ferri.
 Hunc tu ut excipias benignus, oro,
 Tibi haud indecorem hospitem futurum,
 Carum Nobilibus sodalem, et olim
 Magni Cæsaris hospitem Catullum ;
 Et probes studium tibi offerentis,
 Devotumque animum, et fidele pectus,
 O DELPHIN, soboles beata MAGNI,
 Quem totus stupet ac veretur orbis ;
 DELPHIN, deliciæ, atque amor Lycæi,
 DELPHIN, præsidium decusque nostrum,
 Cui dono lepidum librum Catulli.

Lutetiæ Parisiorum, Kal. Mart. an. Chr. 1685.

HANDII PRÆFATIO.

HABENT sua fata libelli. Inter eos veteres scriptores, qui longum per tempus neglecti jacuerunt, et in quibus, post curas singulis locis adhibitas, plura adhuc leguntur obscura et depravata, Catulli Carmina non ultimum locum obtinent. Etenim ex quo studia virorum doctorum Latinis Poëtis occupari coeperunt, alia omnia majori diligentia et cautiore cura versata sunt, quam nostri Poëtæ Carmina. Jamjam Parthenius, tantam, inquit, confusionem et conversionem in Catulli Carminibus fuisse, ut si ab Inferis Auctor revocaretur, sua non esset agnitus. Nec tamen is dignus erat, qui tanta casuum varietate jactaretur, et sospitatore diu desideraret. Equidem pro Catullo ejusque virtutibus dicere, aut eum flagitiosæ impuritatis specie, qua suspectum habent, liberare, non apud me constitui; nec curo eos, qui in moribus Poëtarum magis, quam in verbis hærent, et ingenium non nisi pudicum esse volunt. Qui, vereor, ne sæpissime fallantur; nam, quæ inter mores et orationem intercedit necessitudo, non in quocumque Poëta ita valet, ut ad regulam, nescio quam, exigere possit. Placet Catullus, quia plurima in eo placent. Atque in magnis ingeniis multa reperiuntur, quibus eorum vitia expiuntur; nec culpa vitiorum, quæ sæculi sunt, in singulos homines, qui iis laborant, conjici debet. 'Nam castum esse decet pium poëtam Ipsum: versiculos nihil necesse est.'

Elegantissima Carmina conscripsit Catullus, mira simplicitate ac venustate; neque ipse destitutus erat ingenii vi, quæ

neque artem nec laborem reddet. De negligentia et audacia ejus non uno modo potest disputari. Quæ vero viri docti de ea re dixerunt, verè, hæc maximam partem nimia sint atque iniqua. Melius consuluissent Poëtæ, si Carmina ejus ita restituisent, ut judicium firmum ac certum de iis haberi posset. Quamdiu enim de pluribus partibus dubitatur, non potest de universa re judicari. Editiones autem Catulli, quæ recentioribus temporibus prodierunt, Carmina non peræque exhibent, quemadmodum a Poëta profecta sunt. Sunt enim ita comparatæ, ut lectionis vulgatæ rationes et causæ prorsus ignorentur. Ex iis non cognoscas, unde ducta sit hæc et illa lectio, vel bona vel absurda, neque invenies nomina virorum doctorum, quorum studio plures singuli loci optime sanati; immo vana mendacia ac negligentiae sordes tantum tibi tædium afferent, ut totum librum abjicias. Judicium ac censura, quam Interpretes ante omnia instituere debebant, codicum et vet. edit. earumque auctoritatis nusquam extat, et textus firmo fundamento plane destitutus est. Sine codicum et vet. librorum ope neque institui neque effici potuit recensio textus. Nec sufficebat, tantum inscriptiones editionum commemorare, hinc et illinc varietatem lectionis afferre, et aliorum vestigia sine ulla dubitatione persequi. Quantum igitur dolorem omnes, quibus studia humanitatis et imprimis Carmina Catulli curæ sunt, percipere debuerunt ex morte Santenii, cujus mentio tristior est lacrymis Simonideis.

Historia casuum, quibus jactatus est Catulli Liber, satis mirabilis docet, paucissimos inveniri potuisse codices antiquiores; et variarum lectionum, quas illi exhibent, majorem partem e scribarum ignorantia atque monachorum lascivia, qua in scriptoribus veteribus grassati sint, ortam esse. Atque hoc jam Scaliger observavit, de exemplari, ex quo omnes codices propagati, locutus. Variis ex argumentis et præcipue ex consensu omnium, quos hucusque cognitos habemus, codicum in locis corruptis et mutilatis demonstrari potest, unum librum fuisse fontem omnium aliorum, qui inde a sæculo quinto decimo scripti sunt. Matthæus

Palmerius in codice, quem sua manu a. 1428. scripserat, et quo usus erat Andreas Schottus (Observ. lib. II. c. 16. p. 53.), hæc annotavit: 'Anno 1425. primum repertum esse Catullum, pessimeque acceptum in manus hominum venisse.' Extat etiam Epigramma, commemoratione satis dignum, viri cujusdam docti Veronensis, quem Apostolus Zenus (in Ephemerid. Lit. Ital. Vol. XII. 11.) Guarinum patrem, Burmannus Guarinum filium esse voluit. In eo narratur Librum Catulli, a Francisco quodam scriptum, ex horrei tenebris Veronam delatum esse. Maffei (in libro Verona Illustrata Vol. II. p. 7.), ad decimum usque sæculum Catullum plane ignotum fuisse suis civibus, confirmat inedita quadam scriptione: 'In Verona aveasi Catullo fin del secol decimo, perchè io trovo in uno degl' inediti sermoni, che ho presso me di Raterio, venuto d' oltra monti a questo Vescovado, com egli lesse, qui Catullo, non avendol letto per l' avanti; e trovo che l' avea alle mani nel decimo quarto secolo Guglielmo Pastrengo, amico del Petrarca, il quale nell' opera sua versi ne cita in due luoghi.'—Quis fuerit ille Francisci codex et an adhuc extet, nihilo magis affirmare possum quam alii. Maffei (lib. I. p. 32.) de manuscriptis libris ita loquitur: 'Son tutti di poca età, e i piu vecchi non paiono oltrepassar di molto la meta del decimo quinto secolo.' Catulli vero librum, in Gallia repertum, malas in manus venisse, id est, quod omnes fere commentariorum antiquiorum auctores monuerunt ac questi sunt.

Sub sæculi xv. exitum, typis excudi curarunt Catulli Carmina una cum Tibulli et Propertii Elegiis. Primum prodierunt Venet. 1472. (Maffei annum 1471. allegat.) Ex quonam vero codice hæc editio descripta sit, nondum potuit comperiri, cum neque Broukhusio ad Tibullum, neque Burmanno ad Propertium emendandum eo uti liceret. Cf. Santen. ad Carm. LXVIII. 49. Venetæ secundæ anni 1475. lectionem præbuit codex Palmerii, ut Maffei refert lib. I.; editio vero Rhegiensis vel ad exemplar princ. expressa, vel ex alio codice descripta videtur; nam pluribus

in locis lectionem exhibet a vulgata longe diversam. cf. Carm. LXVIII. 46. Tandem anno 1481. JOANNES CALPHURNIUS primus omnium majorem habuit curam Catulli, ejusque Carmina Vicentiæ edidit. Venetam primam vel secundam iterum excudi curavit; sed eam, ut videtur, ipse bonis codicibus usus, (cf. Santen. ad Carm. LXVIII. 43.) multis in locis correxit (cf. lect. Carm. XXX. et LXIII. cum cod. Dresd.). In præfatione ad Hermolaum ita scribit: ‘Cum percurrere cœpissem id opus, quod Venetiis impressum est,—tot mendis refertum esse deprehendi, ut longe plura essent vitiosa et depravata, quam quæ emendata. Nullus certe sensus ex his elici poterat. Confestim conveni nonnullos impressores et eos cohortatus sum, ut iterum id opus imprimerent ea correctione quam pollicitus sum. Possum igitur gloriari me non id emendasse, sed vere totum exscripsisse.’ Equidem totum hunc locum apposui, quoniam valde memorabilis est. Calphurnium secutus est PARTHENIUS, primus Catulli Interpres, qui Brixiensem anni 1486. curavit, et non parum de Poëta nostro promeritus est, quanquam ipse suam editionem festinatam appellat. In præfatione loquitur de iis, qui enarrationes discipulis dictatas inique interciperent, sed nihil magis queritur, quam id, quod Catulli Liber, quo nullus omnium et in Græcis et in Latinis magis corruptus et mutilatus, a viris doctis obscuritati relictus fuerit. Commentarius pro temporis ratione satis doctus multa continet, quæ ad restituendam lectionem genuinam maxime considerari debent; nam auctor ante oculos habuit codices, e quibus pluribus in locis restituit, nisi semper optimam, tamen non plane improbabilem lectionem. Conjecturæ vero a Parthenio factæ postea in Venetas receptæ et a pluribus criticis pro Catullianis habitæ sunt.

Secundus Poëtæ Interpres fuit PALLADIUS FUSCUS, cujus commentarium edidit Jo. Tacuinus, nescio utrum primum in edit. Venet. 1500. an antea seorsim. Opus est admiratione et cura dignissimum, cujus altera pars, quæ ad crisin pertinet, multo præstat alteri, in qua verba expli-

cantur. Nam non solum emendationes exhibet partim ingeniosas, sed etiam codicum lectionem: Palladius enim usus est decem codicibus (vide eum ad Carm. XXXIV. 3.). Tamen, quod valde miror, recentiores editores commentarium illum plane neglexerunt, immo ne dignum quidem cognitione existimarunt. Veneta autem anni 1500. ex Venett. 1486. 1491. 1493. descripta, ultima est ex editionibus iis, quæ, præter codices, auctoritatem, pro sua conditione maiorem vel minorem, habent in recipienda vel repudianda Carminum lectione. At quo diligentius commentariorum, quos commemoravi, auctores rem suam tractaverant, eo levius administrarunt alii, qui exinde Catulli editiones pararunt. Talis vir erat HIERONYMUS AVANTIUS, non mediocris ingenii, sed audax et nimis levis, Parthenii discipulus, et, ut arbitror, unus eorum, a quibus Parthenius dicit enarrationes suas inique interceptas esse. Ipse vero Avantius fatetur, se per triennium sub Parthenio in hæc studia incubuisse. Conscripsit emendationes in Catulli Carmina, a. 1494. editas a Moravio, repetitas in edit. Venet. 1500. quas tamen non omnes sibi debuit auctor, sed partim Palladio (qui 1483. mortuus est), partim aliis surripuisse videtur. Quod si sex vel septem locos excipias, reliquos omnes ex ingenio emendavit; in illis paucis codicis antiquioris mentionem facit; in his conjecturas suas notat signo l. vel verbis 'quid si legeres.' Haud mirum mihi videtur conjecturas partim ineptas, partim non necessarias ab Avancio excogitatas esse; sed miserandum, eas ab editoribus, iisque recentioribus, tanquam codicis lectiones receptas vel probatas esse. Et ita factum est; nam Aldinam editionem primam codicis instar allegare solent. Hæc vero editio, nescio cujus cura, sed suspicor Aldi et Avantii, Venetiis 1502. edita, fundum habet in editionibus antiquis collatis (non in sola editione anni 1500. ut Heynius dixit); at in eam receptæ sunt interpolationes et correctiones Avantii, Joviani Pontani, et aliorum, maximam partem asteriscis notatæ. Codicem adhibitum esse, nullo loco potui intelligere; nec cognovi, quod Heynius de Tibullo

affirmavit, Aldinam secundam prorsus novam esse recensionem. Ipsa quoque continet interpolationes, (ut Pontani Carm. I. 9. aliorumque Carm. xxxvi. 3.) et textum prioris Aldinæ; vide Carm. xvii. 3. xiv. xx. Aldinas vero editiones, quæ non magnam habent auctoritatem, viri docti recentioris ævi in pluribus secuti sunt, alii auctoritatis specie decepti, alii nulla dubitatione commoti; unde maxima, opinor, negligentia exemplarium nata. Ut difficultatis explicationem evitarent, editores sæpe correctorum nugæ recipere maluerunt, quam codices consulere, et investiganda vera lectione sudare. Non ignoro merita virorum doctorum de quibusdam Catulli locis; immo, si plures critici tales, quales eruditione Muretus, assidua diligentia Statius fuit, Catullum curassent, nos, puto, jamdudum legeremus Carmina emendata ac correcta; nec me fugit, varietatem lectionis e codicibus bonæ notæ allatam apud Muretum, Scaligerum, Statium, Vossium et alios inveniri; tamen si editores collegissent omnes illas lectiones, una cum iis, quas Columna, Fruterius, aliique commemorant, neque in verba magistri jurassent, plurima essent sanata atque ad sinceritatem suam reducta. At non ita illis placuit. Ex quo enim Scaliger Muretum laude, qua dignus erat, summa fraudare sustinuerat, et, sibi suoque ingenio confidens, Statii commentarios inspicere non operæ pretium putaverat, alii qui eum sequebantur, spem Catulli aliquando restituendi omnem amiserunt. Atqui ACHILLES STATIUS, quem præ nonnullis recentiorum admirari soleo, commentarium scripsit ex omnibus longe præstantissimum, et ob doctrinam atque eruditionem, qua plurimos locos vel carminibus aliorum collatis vel dicendi usu demonstrato illustravit, et maxime ob varietatem lectionis diligenter annotatam e decem codicibus. Textum quod attinet, Statius Aldinam, quam sæpissime commemorat, (vide Carm. xxxiv. 3. lxi. 23. all. II.) non peræque ut poterat correxit, nonnullis tamen in locis codicum lectionem revocavit, et plurima aliorum curis reliquit. Ipse de se ita, 'In optimis,' ait (p. 232.), 'emendandis auctoribus sine veterum subsidio

librorum mihi quidem non licet esse tam deserto (ut verba mutem), nec si liceat, libet.' Causam, quapropter Mureti mentio nusquam ab eo facta est, equidem non intellexi; Palladii quoque commentarium non videtur in Statii notitiam venisse. Jam vero lucem obortam alii tenebris suis obscurare coeperunt. SCALIGER enim, qui, nisi nimis ingenio suo indulsisset, pro hujus præstantia, plurimum proficere potuisset, invidia incensus, omnia, quæ Muretus vel codicis optimi auxilio, vel suo ex ingenio emendaverat et illustraverat, omnino repudiavit, una cum Statii commentario (quanquam utriusque libros ante oculos habuisse videtur; vide eum ad Carm. LXVIII. 6.); immo in lectione Aldinæ servanda sæpissime acquievit, et præter eos locos, in quibus codicem Cujacii sequebatur, Poëtam novis sordibus conspurcavit. Ille non fuit, qui Catullum lepidum ac venustum Poëtam emendaret; a gravitate et morositate ejus lepor et simplicitas Catulli plane abhorrerunt. Nec opus est exemplis confirmem, quam insulsæ sint plurimæ Scaligeri correctiones, quam male abutatur doctrinæ suæ copia, et quam inepte codicis vitia sæpe defendat. Ameliora non facile potuit dare pro spatio temporis, quod commentarium suum conscripsit. Nam Deum testem advocans affirmat, ne integrum quidem mensem, tribus Poëtis, Catullo, Tibullo, et Propertio, recensendis se impendisse. Equidem non negaverim, a Scaligero codicis lectionem sæpe revocatam esse; sed, quæ ille emendando Catullo perfecit, alius quisque, puto, neque auxilio codicum nec sano judicio, quo interpolatorum nugæ dissipari debebant, prorsus destitutus, perfecisset. Recensionem autem, festinata opera Scaligeri factam et ex vitiosis ac importunis lectionibus Aldinæ primæ collectam, plerique præstantissimam putarunt, et in suas editiones recipere nullo pacto dubitarunt; quo factum est, ut ad nostra usque tempora textus perveniret interpolationibus cujusvis generis refertus, correctionibus ineptis contaminatus, nec firmo certoque fundamento nixus. Nec aliorum studiis Catullus, quem Scaliger nimis audacter oppressit, erectus ac restitutus

videri potest. Nam editiones, quas VOSSIUS et VULPIUS paraverunt, non putaverim novæ recensionis nomine dignas. Vossius, quanquam optimos codices ad manus habebat, cum quosdam locos optime atque ingeniose emendaverit, tamen tanta audacia in ea re versatus est, et conjecturas tam ineptas adeoque obscœnas recepit, ut Catullus sæpe sibi redderetur plane dissimilis. Qua vero editio ejus aliis præstat, variarum lectionum annotationi vereor, ut omnino fides sit habenda, cum nomine veterum librorum sæpe designentur editiones antiquæ. Omnino si de emendationibus et illustratione singulorum quorundam locorum dicere voluissem, præter Vossium commemoranda mihi essent nomina multorum, qui de iis bene meriti sunt, doctorum virorum. At loquor de integra, quam editores professi sunt, recensione textus; et mihi persuasum habeo, criticos munus suum, quod industriam ac diligentiam requirit, non nisi obiter et perfunctorie executos esse. Alii enim hæc tralaticia officia existimabant; alii Poëtam nube annotationum, quibus res et verba sententiarum nexui erepta illustrarentur, involvebant; alii, in constituenda Carminum lectione nimis securi, nec metri rationem respicientes, utrum ita Catullus dixisset vel dicere potuisset, necne, plane non quærebant. De recentissima Catulli editione non feram sententiam, ne ego juvenis ea, quæ mihi de hoc opere dicenda essent, in virum, qui ipse juvenis illum edidit, doctissimum et munere suo gravissimum dixisse videar. Nec ea, quæ dixi, eo animo disputata sunt, ut virorum doctorum meritis in Catullum aliquid detraherem; sed præmittenda videbantur, ut appareret, quantum superesset in Poëta nostro emendandum ac restituendum.

Editori enim Catulli futuro campus lato limite patet. Assiduum studium, magna cura, rerum antiquarum scientia, sermonis Auctori proprii et metricæ rationis cognitio, hæc sunt, quæ ad hoc opus perficiendum requiruntur. Quod ad res, quas Catullus enarrat, illustrandas pertinet, eæ sunt maximam partem satis explicatæ, quod quidem facillimum erat. A sententiarum vero recta expositione Interpretes

sæpius aberrarunt. Nam in Catullo explicando non sufficit profunda eruditio ac doctrina; Interpres esse debet ingenio, quale Poëtæ nostro erat, venusto et lepido. Plurima reperiuntur in ejus Carminibus, quæ magis sensus significatione, quam rationis investigatione probari possunt; quæ tamen non parvi momenti sunt, cum venustatem Carminibus vel detrahant, vel restituant. Sed hæc amplius persequi, non mihi proposui.

Ad sententiarum illustrationem ne prius te accinxeris, quam genuinam Carminum conditionem restitueris, ac verba Auctori vindicaveris. Officium igitur gravissimum Editoris positum erit in diligenti et accurata comparatione codicum manu scriptorum. Ac mirum, ne dicam miserabile, videtur, quod a recentioribus Editoribus ne ea quidem, quæ in superioris sæculi libris leguntur, observata et collecta sunt. Qua tamen opera magis subvenissent laboranti textui, quam explicationum ad verba corrupta adjectarum faragine. Interpretatio enim criticæ artis auxilio destituta, ideoque incerta et vana, non potest difficultates tollere. Adhuc accurate colligenda est lectionis varietas e codicibus Palladii, Guarini (cujus editio an. 1521. pluribus ignota), Mureti, Scaligeri, Vossii (inter quos eminet liber Commelin.), Columnæ, Meleagri (Balthas. Venatoris), Fruterii, et aliorum, præter eos codices, qui, a viris doctis nondum descripti, in bibliothecis extant. Atque antiquissimæ quoque editiones huc pertinere, non opus est ut pluribus demonstrarem.

Editorem Catulli porro oportet, fragmenta et verba Poëtæ, quæ apud Grammaticos leguntur, et quorum numerus non parvus est, congerere. Grammaticorum enim auctoritate, sæpe codicum omnium graviori, plura loca restitui vel defendi possunt. Id quod Editores recentiores plane neglexerunt. Lectionem defendere debebant e. g. Carm. LXIII. 38. e Festo LXVI. p. 419. Dac.; quærere utrum Carm. I. 2. ex auctoritate Marii Victorini (p. 204. Commelin.) et Terentiani Mauri (de Metris p. 2440. l. 24. Putsch.) legendum sit *arido*, an secundum Servii (ad Æn. XII.) et Fortunatiani

(p. 2676. Putsch.) testimonium *arida*; illustrare debebant e. gr. Carm. xcvi. 6. e Festi loco xiv. p. 353. Dac. et Carm. iv. 26. 27., genuinam lectionem firmare teste Charisio (Instit. Gram. iii. p. 223. l. 41. Putsch.), et sic alia.

Deinde Metrorum, quibus usus est Catullus, Numerorumque ratio non satis accurate habita est ab Editoribus, et quæstiones huc spectantes in pluribus locis inepte institutæ. Inde vero patet, qui factum sit, ut versus non pauci adhuc legantur vel omni metri mensura expertes, vel nomine tantæ licentiæ excusati, cujus culpam nemo Latinorum Poëtarum contraxerit. Habet Noster quædam propria; ne tamen existima, negligenter eum conscripsisse plurima Carmina. Quæ apud alios negligentiae nomine alias ob causas suspecta sunt, apud Nostrum sunt a voluntate profecta, nec a Poëta inconsiderato commissa. Severioribus, ni totus fallor, metricis legibus semper se astrinxit, et exempla Græcorum ita imitatus est, ut ex iis reciperet etiam licentias, quæ non ad seniorum Poëtarum Carmina exigi debent. Versus suos non conformavit ad leges, quas Poëtæ postea, cum ars jam perfectior facta esset, secuti sunt; at tamen versibus non deest elegantia, quod adeo ex iis rebus, quæ minutiae videntur, intelligitur. Ut pauca afferam, Græca exempla secutus, nusquam duritiem admittit, quæ syllaba brevis ante literas *st* alius verbi ponatur. Elisio-nem in Pentametri cæsura, et in fine vocabula trium syllabarum ponere solet, utrumque auctoritate Græcorum, quæ multa hujus generis apud Catullum excusari possunt. Quantum vero relictum sit studio ac curæ sospitatoris, Catullo aliquando subventuri, ut etiam ad rhythmorum proprietatem revocetur Poëta, id facile cognosci potest ex horrendis lectionibus, quæ in pluribus Carminibus adhuc offendunt aures, ut Scaligeri *assulitantis* Carm. xvii. 3. *mehercule* Carm. xxxviii. 2. *Anne sana illa* Carm. xli. l. lxiv. 178. et aliæ. Vide Ahlwardt Attis des Cat. ad vs. 35. et al.

Imitandorum Græcorum studium Catullo cum omnibus fere Latinis Poëtis erat commune. Sunt Carmina, quæ ad

verbum e Græcis traducta esse, ipse fatetur Poëta Carm. LXVI. (cf. Carm. CXVI. et LI.); sunt alia in quibus Poëtam, nisi Græcorum verba ac sententias expresserit, ita versatum fuisse argumenti ratio ostendit, ut coloribus alienis sua infecisse videatur. Quod tamen Catullus fecit ex more, quo omnes Romani scriptores Græcos habebant magistros, et ad Græca ingenia se prorsus componebant; quanquam Nostro non deerant, quæ ad inventionem pertinent, ingenii vis ac celeritas. Liberior vero imitatio vereor ut pluribus in locis unquam demonstrari possit, cum Carmina, e quibus Noster multa decerpisse videtur, præcipue comicorum antiquorum, temporis invidia perierint. De singulis sententiis quæstio est difficilior; quod non sensisse videntur Interpretes, facillime eo deducti, ut, quemadmodum apud Propertium, ita etiam apud Catullum comparatione similium sententiarum abuterentur, et Poëtam ingenio suo nil debere putarent. Ac non solum Græcos imitatus est Catullus, sed etiam antiquiores Latinos Poëtas, et ad horum exempla suam dicendi rationem conformavit. Si integros haberemus Ennii, Lucilii, Nævii, aliorumque libros, certior esset res; nunc vero e fragmentis pauca tantum probari possunt. Interpretes vero hæc parum observarunt, et multa, quæ ex Græcorum et Latinorum imitatione explicari debebant, omiserunt. Ut paucis exemplis utar, Carm. LXVII. 6. defendi debet lectio, *Postquam est porrecto facta marita sene*; ubi antiquæ editiones Vicent. Brix. Venett. exhibent *projecto*, quod Parthenius explicat ‘excluso Balbo.’ In codd. Statii et membr. Commelin. optime legitur *porrecto*. Ac ita locutus est e Græcorum more. Hom. II. XVIII. 26. *Αὐτὸς δ' ἐν κοίῃσι μέγας μεγαλωστί τανυσθεὶς Κῆτο*. Cum Carmine v. comparandum est id, quod apud Athenæum VIII. 14. p. 239. Schweigh. extat. *Πῖνε καὶ παῖζε, θνητὸς ὁ βίος, κ. τ. λ.* Carm. LXVIII. vs. 18. cum Sapphus fragmento XII. et sic alia. Cf. Rhunkenii Præf. ad Hymn. in Cerer. p. XII. sq. Ad antiquos Poëtas Latinos inter alia multa hæc spectant. Carmine LXXIII. exprimere volebat Ennii apud Cic. de Offic. II. 18. ‘Benefacta male locata, malefacta arbitror;’ vel hoc anti-

qui Poëtæ, 'Beneficia in vulgus cum largiri institueris, Perdenda sunt multa, ut semel ponas bene.' Carm. LXIV. 106. recipi debebat lectio codicum duorum, quos Columna consuluit, et excerpt. Vatican. Ursini, *Conigeram nutanti vertice pinum*, firmata auctoritate Ennii, qui, apud Gellium (XIII. 20.) et Nonium s. v. 'Cupressus,' ita; 'Capitibu' nutantes pinos rectosque cupressos; quocum iterum conferendus est vs. 290.—Versus 189—191. illustrantur Accii verbis apud Non. de Var. Sign. Serm. p. 307. (in Epinausimach.) 'Tamen haud fatiscar, quin tuam implorem fidem.'—Carm. LXXVI. v. 20. comparari debet cum Lucilii fragmento apud Nonium s. v. 'Catax.'

At Interpretem Catulli non solum demonstrare oportet, quid ipse suo ingenio debuerit Poëta, quidve aliis, sed etiam ad consilium Auctoris diligenter attendere, et cujusvis Carminis indolem atque ingenium perscrutari, ut accurate cognoscat, quousque argumentum ejus pateat. Nam satis constat, in codicibus Carmina legi ita consuta, ut singulis aliena admisceantur, nec partes ullo sensus vinculo inter se conjungantur. Neque ordo, quo se excipiunt Carmina, a Poëta profectus est. Plura fragmenta, quæ in Grammaticorum libris allegata deprehendebant, librarii Carminibus integris ascripserunt vel ob sententiarum similitudinem, vel ob verborum repetitionem. Vide Carm. XIV. 27. sq. XVI. 14. L. Ac quamvis pristina forma Carminum ea ratione corruptorum non nisi conjectura erui possit, critici tamen est, indicia facere singularum partium. Quod si Catulli Interpres conjectandi necessitate non abusus fuerit, aliquando puto fore, ut plures tollantur difficultates, et Carmina propius genuinam suam proprietatem reducantur. Nec de omnibus locis, quos codicum auxilio expedire nondum licuit, desperaverim; immo credibile est, aliquando libros nostris antiquiores et scribarum erroribus minus depravatos repertum iri.

Varietate lectionis, quam viri docti hucusque e codicibus attulerunt, diligenter explorata, non dubitamus, quin conditio, qua ad nos pervenit Catullus, uni debeatur codici, ex

quo alii multi fluxerint, et vitia plurima antiquiora sint codicibus, qui adhuc in notitiam nostram venerint. Vide infra ad Carm. LXVIII. 133. XXI. cf. Carm. LXVIII. 137. LV. 21. Carmina Catulli hominibus, qui post eum vivebant, in deliciis erant (ut vel ex æmulatione Propertii, Virgilii, Petronii, et aliorum intelligi potest. Vide Statium ad Carm. LXVIII. 151.), atque assidue legebantur, cum ob argumenti venustatem, tum propter lepidam Poëtæ lasciviam, qua sæculum illud mirifice delectabatur. Exemplis sat multis hæc probari possunt. At, quod in his rebus fieri solet, non diu abfuerunt interpolationes vel ex imitatione, vel, cum lectores verba Poëtæ amplius persequerentur, ex illustrandi arte ac supplendi libidine ortæ. Quæ cum ita sint, equidem vereor, ne nonnulla Carmina tota ab aliis Poëtis composita et ob simile argumentum Catullianis inserta sint, quod effici potuit eadem ratione, qua ordo Carminum ita constitutus est, ut non modo eadem sententiæ in vicinis occurrant, vel res similes exponantur, sed vel sola quorundam verborum similitudo spectetur. Sic, ut rem exemplis probem, Carm. XCVII. sequitur XCVIII. ob verba ‘crepidas lingere carbatinas’ et ‘culum lingere carnificis;’ sic Carm. LXXVI. excipit LXXVII. ob verba ‘eripere’ et ‘pestem.’ Vide Carm. XXIV. et sic alia. Sicuti vero interpolationis genus, quod in Catullo reperimus, aliud est atque in antiquissimis Græcis Poëtis, ita via, quæ ad illud explorandum ducit, magis expedita et solida est, nec facile potest ad temerariam emendandi rationem aberrare. Non ignoti sunt illi homines, qui vel sua vel aliunde petita Catulli Carminibus addiderunt. Pertinent vero cum ad antiquius, tum ad recentius ævum, quamvis in pluribus locis non accurate internosci possint. Inter illos retulerim Grammaticos, qui vel mutabant singula verba, vel versus novos adiciebant suo ex ingenio; inter hos, homines sæculi XIV. et XV., qui in similibus aliorum sententiis deducendis et ad marginem ascribendis maxime laborabant, et monachi, qui ut aliorum, ita etiam Catulli Carminibus, quæ rem amatoriam tractant,

annotationes, maximam partem libidinosas, addere solebant; unde sæpe mirabilis lectionis varietas. Quod si ad editiones quoque respicias, tertio ordine commemorari possunt recentissimi interpolatores, ut erant Jov. Pontanus, Avantius, et alii.

Catulli codices jam antiquioribus temporibus corruptos et a Grammaticis mutatos esse, luculenter apparet e loco Gellii, qui VII. Noct. Att. 20. ita: 'Catullus quoque elegantissimus Poëtarum in hisce versibus (Carm. XXVII. 1. sq.) *Minister—ut lex Posth. jubet magistræ ebriosa acina ebriosioris*, cum dicere *ebrioso* posset, &c. Qui *ebrios* autem Catullum dixisse putant, aut *ebriosos*, (nam id quoque temere scriptum invenitur,) in libros scilicet de corruptis exemplaribus factos inciderunt.' Ad eos vero, qui postea Poëtas Latinos interpolabant, referri debet Seneca, cujus nomen ascriptum est in Dresdensi codice, de quo infra dicam, ad Tibull. I. 2. 26. II. 8. 17. et 74. Etiam Catullum ab eo interpolatum esse, Vossius ad Carm. LXVII. p. 284. e Mediolanensi exemplari demonstravit, ubi ascriptum legebatur 'Seneca supplevit.' Quis autem fuerit ille homo, nec Vossius, nec Heynius (Præf. ad Tibull. p. 28.) compertum habebat. Præterea Vossius librum manu scriptum Æneidis vidisse se dicit, in quo Seneca priorum quatuor versuum, qui Æneidi præmittuntur, auctor nominabatur, et Lucani codices, in quibus septem primos versus addidisse dicebatur 'Seneca, ut quidam volunt, avunculus Lucani.' Quisquis ille fuerit, vel Florus cognomine Senecæ vocatus, vel alius, ad id genus interpolatorum pertinet, qui serioribus temporibus versus integros inserere, vel ex aliis locis deducere solebant. Catulli vero Carmina ampliorem occasionem præbebant interpolationi, quam aliorum omnia, et quidem ob argumenti varietatem. Grammaticos secuti sunt homines sæculi XIV. et XV., quorum operæ nos debemus codices. Interpolationes plures ab his profectæ sunt, ut ante me copiose et egregie probavit (loco Carm. LXVI. vs. 33. et 34.) Maffei in Verona Illustrata, T. II. nec opus est multa addi.

Hujus quoque generis exemplum exhibet cod. Voss. Carm. LXXVI. vs. 21. Ac quem fugiat, monachos libidini suæ indulgentes, cum in viis publicis iis non liceret, grassatos esse in veterum libris, tum in Græcis (ut Mosch. II. ult. vs.), tum in Latinis (ut lectio codd. Tibull. IV. 2. 24. correctæ)? Catullum etiam conspurcarunt salacia illa ingenia, quibus Poëtæ luxuries et lascivia vehementer placebant.

C. VALERII CATULLI

VITA,

EX EDITIONE VULPIANA.

VALERIO CATULLO *Quinti* prænomen tribuit Josephus Scaliger, corruptissimi loci auctoritate fretus, ex Elegia ad Januam, vs. 12: testatus præterea, se in antiquo libro Jacobi Cujacii J. C. ita scriptum manifesto comperisse. Huic Scaligeri persuasioni pondus addit Joannes Harduinus, qui (ad Librum XXXVII. Nat. Historiæ C. Plinii Secundi cap. 6.) affirmat, in omnibus codicibus manu exaratis Catullum *Quintum* appellari. Consensus tamen eruditorum, atque editiones pæne omnes refragantur: quibus olim præiverat L. Apuleius Madaurensis, cum in Apologia priore carminum quorundam suorum lasciviam *Caii* Catulli nobilissimo exemplo defendit. Et certe librarii veteres, nominum similitudine decepti, Catulum Poëtam cum Catullo sæpe confundunt: idcirco factum existimo, ut cum illi *Quintus* prænomen fuerit, huic etiam idem affingerent.¹ Veronensem

NOTÆ

1 Alius certe *Quintus Catullus* fuit, cujus integrum nomen *Quintus Lucatius Lucullus*, urbanus sive urbicarius, hoc est, mimographus, de quo videndus Scholiastes ad Juvenal. viii. 185. ad verba 'Clamosum ageres ut Phas-

ma Catulli;' et ad xiii. 109.—Q. Catulli Epigramma e Callimachi Epigr. XLIII. suaviter expressum refert Gellius xix. 9. quod incipit, 'Aufugit mi animus, credo, ut solet, ad Theotinum.' Omitto *Cinnam Catulum*, Sto-

porro fuisse nostrum Poëtam, liquido constat, cum ex Ovidio, Plinio Majore, Martiale, Ausonio, ceterisque, tum ex ipsius testimonio, qui Carm. xxxi. ubi, e Bithynia reversus, Sirmionem lacus Benaci Peninsulam alloquitur, ad Larem domesticum saluum se advenisse gaudet. Natus est (si Hieronymus rationem recte subduxit, neque numeri in ejus Chronico depravati sunt) Olympiadis 173. anno 2., ab Urbe vero condita 667. Lucio Corn. Cinna, Cn. Octavio Coss.—Quamobrem non injuria Lilius Gregorius Gyraldus Petrum Crinitum reprehendit, quod scribere non dubitaverit: ‘pro comperto haberi, carmen de Passere Lesbæ ad Virgilium missum fuisse, ob illud Martialis:’² ‘Sic forsân tener ausus est Catullus Magno mittere Passerem Maroni.’ Nam verisimile non est, Catullum septemdecim annis Marone grandiore (natus est enim Maro, teste Hieronymo ac Donato, Olympiadis 177. anno 3., ab Urbe vero condita 684., Cn. Pompeio Magno, M. Licinio Crasso primum Coss.) eidem adhuc puero tantum detulisse, et nonnisi fronte perfricta, animoque obfirmato, ad ejus tribunal accedere posset. Præterea rō *forsân*, quod est apud Martialem, argumenti vim omnino infringit.³

Parentem habuit Valerium, ex honesta familia municipi-

NOTE

icum, quem audivit M. Antoninus imperator, teste Capitolino in Marci vita c. 3. Nam et hujus verum nomen *Catullus* erat, ut constat ex M. Antonini lib. i. sect. 13. Accedit ille, ad quem Martialis xii. 74. ‘Hæredem tibi me, Catulle, dicis: Non credam, nisi legero, Catulle.’ (Ex ed. Bipont. p. 13.)

² Lib. iv. epigr. 14.

³ Quod Martialis scripsit, *Sic forsân*, &c. hoc non ita potest intelligi, ac si revera ad Virgilium carmina sua, vel carmen de Passere, miserit Catullus; nam alioqui non dixisset Martialis, *sic forsân*: sed quod Martialis sua voluerit Epigrammata cum

Catullianis, et Silium, ad quem scribit, comparare cum Marone; licet accurate loquendo non jam ita clauerit Virgilius, cum Catullus scriberet, ut ad eum misisse carmina sua credi possit. Sed quancumque etiam deinde fuit Virgillii fama, non dubitasset forte Catullus, si tum vixisset, Passerem suum illi jocoseque mittere. Ita Martialis quoque Epigrammata sua ait se offerre Silio. Jo. Isaaci Pontani autem et Boxhornii (Quæst. Rom. c. 35.) hallucinatio tribuenda calami festinationi, Catullum Martiali juniorem facientium. (Ex edit. Bipont. p. 14.)

pali, cujus nimirum hospitio, si Tranquillum audimus,⁴ C. Julius Cæsar uti solitus fuerit. Non amplissimam quidem pecuniam possedit, utpote qui *sacculum suum aranearum plenum*⁵ ingenue fateatur, Furiumque et Aurelium inter principes amicorum observaverit: quorum alteri *nec servus, nec arca, nec cimex erat* :⁶ alterum *esuritionum patrem*⁷ ipse festivo appellat. Cumque divitum Romanorum familia maxima esset, neminem habuit Catullus, 'Fractum qui veteris pedem grabati In collo sibi collocare posset.'⁸ Patrimonio tamen satis lauto fuisse videtur, quod hominem eo loco natum deceret. Nam et Romæ, in urbe sumtuosa, diutius commoratus est, ibique amoribus operam dedit, ac fundum in agro Tiburtino possedit: navi sua in Pontum navigavit, ac se *Sirmionis herum*⁹ appellare non veretur; quæ omnia profecto sunt hominis locupletis, et cui familiares copiæ non desint. Quod tamen genio indulgeret, convivia pararet, puellas a lenone redimeret,¹⁰ nobilium amicitiiis floreret, propterea difficultate nummaria sæpius erat, villasque suas pignori opponebat. Hanc vero potissimum causam fuisse crediderim, quare cum Jurisconsultis et Oratoribus, puta cum Alpheno Varo, Licinio Calvo, Tullio Cicerone assidue versaretur; homo scilicet ære alieno obstrictus, et forensibus negotiis distentus. Lucellum itaque alicunde corrasurus, Memmium Prætorem in Bithyniam simul cum germano fratre secutus est, nullo tamen successu; idque ob Prætoris ejusdem nimiam cupiditatem, vel certe negligentiam. Immo vero cum in provinciam Troadem venisset, fratrem suum, quem æque ac se ipsum diligebat, immatura morte præreptum amisit. Hujus postea cineribus, ex Asia in Italiam revertens, maximo moerore parentavit: ejusdem memoriam, ubicumque se obtulit occasio, mira pietate semper coluit. Navigatione demum absoluta,

NOTÆ

⁴ In Julio c. 73.⁵ Carm. XIII.⁶ Carm. XXIII.⁷ Carm. XXI.⁸ Carm. x.⁹ Carm. XXXI.¹⁰ Carm. CIII.

phaselum, quo mare transmiserat, Castori et Polluci, habitis eo tempore navium servatoribus, illustri Carmine dedicavit.¹¹

Postquam ex ephebis excessit, in castris amoris coepit stipendia facere: inprimis autem Clodiam, præstanti mulierem formâ, quam mutato nomine Lesbiam vocare consuevit; Ipsithillam quandam, Aufilenam Veronensem, et Juventium puerum deperit. Amores quoque suos mollissimis versibus complexus, eo scribendi genere haud minorem consecutus est gloriam, quam sublimi vereque divino Æneidos poemate vates Mantuanus. Amici ejus plurimi enumerantur: Cornelius Nepos, cui libellum suum muneri misit; Verannias et Fabullus; Furius et Aurelius; Licinius Calvus, Orator vehemens, et nobilis Poëta, quem prisci scriptores fere semper Catullo adjungunt; Alphenus Varus J.C.; Cæcilius, qui de Matre Deorum poema conscripserat; Manlius Torquatus, e gente patricia Romana, cujus nuptias elegantissima ode celebravit, et ad quem est illa epistola, quam tanti Muretus fecit; Cinna, Smyrnæ auctor; Cornificius, fortasse ille, cujus esse Rhetoricorum ad Herennium libros quatuor nonnulli putaverunt; Hortalus, Poëta mediocris; Cato, non ille Uticensis, morum severitate insignis, at literator quidam, cujus mentionem facit Suetonius in Libro de Illustribus Grammaticis c. 11; denique Coelius, Veronensis. M. Tullium Ciceronem in causa forensi (quænam illa fuerit, ignoratur) videtur patronum adhibuisse, cui profecto ob acceptum beneficium venusto Epigrammate gratias agit. Quanquam igitur Asinium Pollionem diligeret, hominem Ciceroni tantopere infestum, a Tullio colendo non abstinuit: sed videlicet Asinius, mortuo demum Catullo et Cicerone ipso, adversus eximii Oratoris manes inimicitias exercuit: nam Catullo florente, ac Hendécasyllabos scribente, *puer*¹² adhuc erat. Iambicis et Phaleuciis versibus in pessimos quosque homines, nullo discrimine, invectus

NOTÆ

¹¹ Carm. IV.¹² Carm. XII.

est: neque ipsi Cæsari, quantumvis rerum potito, pepercit, quin calami aciem in *sinistram* ejus *liberalitatem*,¹³ atque alia vitia distringeret. Mamurram, Gellium, Vatinium, Vettium, Cominium, quos vehementer oderat, propriis nominibus per ora hominum traduxit, ac styli acerbitate confixit. Lusit præterea in Volusium, ineptum (ut ipse quidem existimabat) Annalium scriptorem: in rivalem Egnatium, malum Poëtam: in Suffenum, quem Cæsiis et Aquiniis literarum venenis annumerat: postremo, in Sextium, Oratorem, cujus frigidissima oratione molestam gravedinem se contraxisse per jocum affirmat.

Græcis literis non leviter imbutum fuisse, ex eo colligi potest, quod suavissimam Oden Poëtriæ Sapphus et Callimachi Elegiam de Coma Berenices, mundissimis carminibus Latine reddiderit: ob id etiam fortasse a Tibullo, Ovidio, Martiale 'doctus' appellatus. Et idcirco mirum videri debet, Julium Scaligerum, ea virum eruditione, quodque non minimum est, Veronensem, ideoque municipi suo saltem hoc nomine devinctum, hæc de Catullo monumentis mandavisse: 'Catullo *docti* nomen quare sit ab antiquis attributum, neque apud alios comperi, neque dum in mentem venit mihi; nihil enim non vulgare est in ejus libris.'¹⁴ Quamquam postea mutato consilio, qui mos est homini, *παλινᾶδιαν* canere cogatur, Galliambicum ejus Carmen 'divinum' autumans, et Poëma de Nuptiis Pelei ac Thetidos, verum aditum et gradum ad Æneidos divinitatem esse pronuntians. Nonne probabilius de *nugis* Poëtæ nostri Cornelius Nepos, vir gravissimus, judicium tulerat, cum eas *esse aliquid* putabat? Nonne benignius, et justius cum ipso egere Pompeius Saturnius ac Sentius Augurinus, quorum uterque, teste Plinio in *Epistolis*,¹⁵ Catulliani carminis imitationem sibi gloriæ fore augurabantur? Sed hæc alias: nunc id, quod cœpimus, agamus. Quintilianus et Diomedes inter Poëtās

NOTE

¹³ Carm. xxix.¹⁵ Lib. i. epist. 10. lib. iv. epist.¹⁴ In Hypercritico, seu lib. vi. Poëtices, c. 6.

Iambicos Catullum reponunt. Ante Horatium profecto Iambicis versibus gloriam Catullus adeptus fuerat; ut falso scripserit Horat. Epist. i. 19. 'Parios ego primus Iambos Ostendi Latio.' Hieronymus Lyricis annumerat: reliqui, Epigrammatographis. Ego vero, si modo fas est meam sententiam aperire, variis potius adjungerem; nam certe in ejus poëmatibus nonnulla excedunt Epigrammatis modum. Ambigitur jure a nonnullis, utrum hæc solum paucula, quæ hodie extant, ab illo scripta fuerint, an vero longe plura, quæ vetustas nobis inviderit.¹⁶ Ansam ad dubitandum dat Plinius, qui de Incantamentis aliquid a Catullo exaratum innuit,¹⁷ cujus ne vestigium quidem superest. Et Catullus ipse affirmat (Carm. LXVIII. vs. 17.) se satis multa luisse: 'Jucundum cum ætas florida ver ageret, Multa satis lusi.'

Nisi Raphaëli Eglino Iconio Tigurino auscultare velimus,¹⁸ qui Cirin, Poëma elegantissimum, Virgilio abjudi-

NOTE

¹⁶ Dubitandum minime est, opus Catulli ad nos lacerum pervenisse. Longe enim plura scripsisse testes sunt veteres Grammatici, qui de ejus poëmatibus ea producant, quæ hodie non extant. Itaque apud Virgilium, (*Æn.* v. 609.) 'per mille coloribus arcum,' ibi Servius: 'De iride arcum in genere masculino dixit. Virgilius, Catullus, et alii in feminino, referentes ad originem.' Atqui tale nihil hodie in Catullianis.—Præterea ejus opus videtur in genera Carminum distincta fuisse, *Hendecasyllabos*, *Heroica*, *Lyrica*, *Elegiaca*. Itaque Charisius citat Catullum in *Hendecasyllabis*; quod sane non fecisset, nisi ita tributum fuisset Volumen.—Rursus apud Virgilium legimus 'Et quo te dicam carmine?'—Ibi Servius refert, Virgilium, cum sciret Rhæticum vinum summopere laudari a Catone, contra autem vituperari a Catullo, ne se in eam dissensionem interponet, hoc modo locutum: atqui in hodiernis Catullianis nulla nota

ejus rei extat.—Denique Nonius ex Priapeo Catulli adducit 'de meo ligurire libido est.' Quare admodum mutilum opus Catullianum ad nos pervenisse minime dubium est. Quid præterea dicam, quæ citat ex Catullo Maurus Terentianus, quæ nusquam comparent. Hæc de carminibus Catulli deperditis Jos. Scaliger, quibus inepte quidam *Phasma* et *Laureolum* e Juvenale ac Tertulliano adjungunt. Vid. Sam. Petitum ad *Leges Atticas* p. 245. seqq. et Pamelinum ad Tertullian. c. xiv. contra Valentinianos. *Phasma* Q. Lutatii Catulli, et *Laureolum* Nævii vel Laberii, neutrum vero Catulli esse, eruditissimus jam notatum.—Carmen Catulli de *Incantamentis* citat Plin. xxviii. 2.: *Ithyphallica* memorat Terentianus Maurus. (Ex Fabric. Bibl. Lat. Tom. i. c. 5.)

¹⁷ Lib. xxviii. Nat. Hist. c. 2.

¹⁸ In vindiciis Ciris Catullianæ adversus Jos. Scaligerum.

cans, Catullo attribuit propter styli similitudinem :¹⁹ Catulli profecto esse videntur tria Carmina in Priapum, quæ doctis viris nonnullis post Carmen xvii. collocare placuit; non ita dissimili sunt oratione ac stylo. Quod e puris Iambis confectum est, Phaseli nitorem proxime attingit : et quædam in iis continentur, quorum imitatio in Eclogis Virgilianis apparet; Virgilius enim a Catullo plura sumsit; tum comparativus *ostreosior* (Carm. xviii.) auctorem suum satis clamat; huiusmodi enim comparativis longioribus Catullus mirifice delectatur. Neque Terentiano Mauro, vetusto atque emunctæ naris Grammatico, repugnare ausim, qui testatur, Catullum plures versus eo Priapeio sive Antispastico metri genere composuisse. Decessit Poëta noster annos aliquot natus ultra quadraginta, ut adversus Eusebii Chronicôn ostendo ad ejus Carm. lii. et cxi.²⁰

NOTÆ

¹⁹ Præter rem omnino Cirin Catullo tribuit Eglinus, quem Catulli non raro imitatore docet Leonhardus Friso libro tertio de Poëmate. Neque verius alii carmen *de Vere*, sive *Pervigilium Veneris* ad Catullum auctorem retulerunt; quorum sententiam confutat Lipsius libro i. Electorum c. 5. (Ex Fabric. Biblioth. Lat. Tom. i. c. 5.)

²⁰ Catullum quoque Cæsari superstitem fuisse contendit Jos. Scaliger ad Eusebii Num. mccccclx. assentiente Is. Casaubono ad Suetonii Cæsarem c. 73. et Franc. Carpentarius in Carpentarianis, p. 432. sqq. ita ut per *Valerium* in Epistola Ciceronis ad Trebatium vii. 11. Catullus possit intelligi. (edit. Bipont. p. 14.) Cf. nos in argumento ad Carm. xxxiv.

NONNULLA
VETERUM SCRIPTORUM
DE
C. VALERIO CATULLO
TESTIMONIA
A VULPIO COLLECTA.

Cornelius Nepos in T. Pomp. Att. cap. 12.

IDEM L. Julium Calidum, quem post Lucretii Catullique mortem multo elegantissimum Poëtam nostram tulisse ætatem, vere videor posse contendere,....expedivit.

Horatius l. Sat. 10. 19.

Nil præter Calvum et doctus cantare Catullum.

Tibullus lib. III. Eleg. 6. 41.

Sic cecinit pro te doctus, Minoi, Catullus.

Propertius lib. II. Eleg. 25. 3.

Ista meis fiet notissima forma libellis,
Calve, tua venia ; pace, Catulle, tua.

dem lib. eod. Eleg. 34. 87.

Hæc quoque lascivi cantarunt scripta Catulli,
Lesbia quis ipsa notior est Helena.

Ovidius Amorum III. Eleg. 9. 61.

Obvius huic venias, hedera juvenilia cinctus
Tempora, cum Calvo, docte Catulle, tuo.

Idem libro eod. Eleg. 15. 7.

Mantua Virgilio gaudet, Verona Catullo.

Idem Trist. II. vs. 427.

Sic sua lascivo cantata est sæpe Catullo
Fœmina, cui falsum Lesbia nomen erat.
Nec contentus ea, multos vulgavit amores,
In quibus ipse suum fassus adulterium est.

Velleius Paterc. Hist. Rom. lib. II. cap. 36.

Quis enim ignorat, diremtos gradibus ætatis floruisse hoc
tempore Ciceronem, Hortensium . . . . . auctoresque carmi-
num Varronem ac Lucretium, neque ullo in suscepti operis
sui carmine minorem Catullum?

M. Seneca Rhetor Controv. III. 19.

Erat enim (*Calvus*) parvulus statura; propter quod etiam
Catullus in Hendecasyllabis¹ vocat illum ‘salaputium diser-
tum.’

L. Seneca Philosophus in Apocolocyntosi Claudii
Cæsaris.

Nec mora, Cyllenius illum collo obtorto trahit ad Inferos :
‘ Illuc unde negant redire quemquam.’²

Plinius Major Præfatione Hist. Nat.

Namque tu solebas meas esse aliquid putare nugas, ut
obicere moliar Catullum conterraneum meum: (agnoscis
et hoc castrense verbum) ille enim, ut scis, permutatis pri-

NOTÆ

¹ Carm. LIII.

² Versus est Catull. Carm. III.

oribus setabis, duriusculum se fecit, quoniam volebat æstimari ea a Veraniolis suis et Fabullis.³

Idem lib. XXVIII. cap. 2.

Hinc Theocriti apud Græcos, Catulli apud nos, proximeque Virgillii, Incantamentorum amatoria imitatio.

Idem lib. XXXVI. cap. 6.

Hic namque est Mamurra Catulli Veronensis carminibus proscissus, quem, ut res est, domus ipsius clarius, quam Catullus, dixit habere, quicquid habuisset comata Gallia.⁴

Idem lib. eodem cap. 21.

Sed et ii pumices, qui sunt in usu corporum levigandorum fœminis, jam quidem et viris, atque, ut ait Catullus, libris.⁵

Idem lib. XXXVII. cap. 6.

Siquidem extat hodieque hujus generis gemma, propter quam ab Antonio proscriptus Nonius Senator est, filius Sturmæ Nonii ejus, quem Catullus Poëta in sella curuli visum indigne tulit.⁶

Plinius Junior lib. 1. Epist. 16.

Facit versus (*Pompeius Saturninus*), quales Catullus meus, aut Calvus. Quantum illis leporis, dulcedinis, amaritudinis inserit! Sane, sed data opera, molliusculos, leviusculosque, duriusculos quosdam: et hoc quasi Catullus meus, aut Calvus.

Idem lib. IV. Epist. 14. loquens de Hendecasyllabis.

Scimus alioqui, hujus opusculi illam esse verissimam legem, quam Catullus expressit: 'Nam castum esse decet pium poëtam Ipsum,' &c.⁷

NOTE

³ Vide Carm. 1. et XII.

⁵ Carm. 1. et XXII.

⁴ Carm. XXIX.

⁶ Carm. LII.

⁷ Carm. XVI.

Sentius Augurinus ap. eund. lib. iv. Epist. 27.

Canto carmina versibus minutis,
His olim quibus et meus Catullus,
Et Calvus, veteresque.

Corn. Tacitus Annal. iv. cap. 34. in Oratione Crematii
Cordi.

Carmina Bibaculi et Catulli referta contumeliis Cæsarum
leguntur.

Juvenalis Sat. vi. 7.

Haud similis tibi, Cynthia; nec tibi, cujus
Turbavit nitidos extinctus Passer ocellos.

Suetonius in Julio cap. 73.

Valerium Catullum, a quo sibi versiculis de Mamurra
perpetua stigmata imposita, non dissimulaverat, satisfaci-
entem eadem die adhibuit cœnæ: hospitioque patris ejus,
sicut consueverat, uti perseveravit.

Quintilianus Instit. Orat. lib. i. cap. 5.

Sicut Catullus ploxemum circa Padum invenit.⁸

Idem lib. eod. cap. 10. ubi de Aspirationibus.

Eripuit brevi tempore nimius usus, ut *choronæ*, *chenturi-*
ones, *prachones* adhuc quibusdam inscriptionibus maneant;
qua de re Catulli nobile Epigramma est.⁹

Idem lib. vi. cap. 3.

Et Catullus cum dicit:

‘Nulla in tam magno est corpore mica salis,’¹⁰
non hoc dicit, nihil in corpore ejus esse ridiculum.

NOTE

⁸ Carm. xcvi.

⁹ Carm. lxxxiii.

¹⁰ Carm. lxxxv.

Idem lib. x. cap. 1.

Iambus non sane a Romanis celebratus est, ut proprium opus: a quibusdam interpositus: cujus acerbitas in Catullo, Bibaculo, Horatio.

Meminit præterea de Catullo Quintilianus lib. ix. cap. 3. et 4. item lib. xi. cap. 1. et 3.

Martialis lib. i. Epigr. Epistola ad Lectorem.

Lascivam verborum veritatem, id est, Epigrammaton linguam excusarem, si meum esset exemplum: sic scribit Catullus; sic Marsus, sic Peto, sic Getulicus, sic quicumque perlegitur.

Idem lib. i. Epigr. 62.

Verona docti syllabas amat vatis.

Idem lib. ii. Epigr. 71.

Protinus aut Marsi recitas, aut scripta Catulli.

Idem lib. iv. Epigr. 14.

Sic forsân tener ausus est Catullus
Magno mittere Passerem Maroni.

Idem lib. v. Epigr. 5.

Sit locus et nostris aliqua tibi parte libellis,
Qua Peto, qua Marsus, quaque Catullus erit.

Idem lib. vii. Epigr. 14.

Accidit infandum nostræ scelus, Aule, puellæ:
Amisit lusus, deliciasque suas.
Non quales teneri ploravit amica Catulli
Lesbia, nequitiis Passeris orba sui.

Idem lib. viii. Epigr. 73.

Lesbia dictavit, docte Catulle, tibi.

Idem lib. x. Epigr. 78.

Nec multos mihi præferas priores,
Uno sed tibi sim minor Catullo.

Idem lib. eod. Epigr. 103.

Nec sua plus debet tenui Verona Catullo.

Idem lib. xii. Epigr. 44.

Lesbia cum tenero te posset amare Catullo.

Idem lib. xiv. Epigr. 77. quod inscribitur Cavea Ero-
bea.

Si tibi talis erit, qualem dilecta Catullo
Lesbia plorabat, hic habitare potest.

Idem lib. eodem, Epigr. 195.

Tantum magna suo debet Verona Catullo,
Quantum parva suo Mantua Virgilio.
Vide et Epigr. 152. ejusdem libri.

A. Gellius Noct. Attic. lib. vii. cap. 20.

Catullus quoque elegantissimus poëtarum.
Et infra eod. capite.

Idem lib. xix. cap. 9.

Ecquis nostrorum poëtarum tam fluentes carminum deli-
cias fecisset? nisi Catullus, inquit, forte pauca, et Calvus
itidem pauca.

Vide eundem lib. vi. cap. 16.

Ausonius Drepanio Pacato Latino.

‘Cui dono lepidum novum libellum?’
Veronensis ait Poëta quondam,
Inventoque dedit statim Nepoti.

Macrobius lib. II. Saturnal. cap. 1.

Saturnalibus, optimo dierum, ut ait Veronensis poëta.¹¹

L. Apuleius in Apologia.

Eadem igitur opera accusent C. Catullum, quod Lesbiam pro Clodia nominarit.

Sidonius Apollinaris lib. II. Epistola 10. ad Hesperium.

Reminiscere quod sæpe versum complevit Lesbia cum Catullo.

Severinus Boëthius de Consol. Philosoph. lib. III. Prosa 4.

Num vis ea est magistratibus, ut utentium mentibus virtutes inserant, vitia depellant? Atqui non fugare, sed illustrare potius nequitiam solent; quo fit, ut indignemur, eos sæpe nequissimis hominibus contigisse: unde Catullus licet in curuli Nonium sedentem, strumam appellat.¹²

Diomedes Grammaticus lib. III. cap. 6. de Iambico.

Cujus carminis præcipui scriptores apud Græcos Archilochus, Hipponax, apud Romanos Lucilius, et Catullus, et Horatius, et Bibaculus.

Terentianus Maurus in Tractatu de Literis, Syllabis, Pedibus, et Metris, vs. 838. ubi de Phaleucio Hendecasyllabo.

Exemplis tribus hoc statim probatis,
Docti carmine quæ legis Catulli, &c.

Idem tractatu eodem vs. 1031.

‘ Hunc lucum tibi dedico, consecroque, Priape,’¹³
Et similes plures sic conscripsisse Catullum
Scimus.

NOTÆ

¹¹ Carm. XIV.

¹² Carm. LII.

¹³ Carm. XVIII.

VULPII DIATRIBE

DE METRIS CATULLI.

VERSUUM genera, quibus in Epigrammatibus ceterisque Poëmatiis utitur CATULLUS, numero quatuordecim occurrunt.

I. Principem locum obtinet Phaleucius Hendecasyllabus, qui constat e spondæo, dactylo, ac tribus trochæis, hoc pacto :

Quoi dō | nō lēpī | dūm nō | vūm ī | bēllūm

In prima tamen sede apud antiquiores Poëtas trochæum vel iam-
bum loco spondæi nonnunquam recepit, ut in sequentibus :

Arī | dā mōdō | pūmī | ce ēxpō | littīm
Mēas | ēsse ālī | quīd pū | tārē | nūgās

In altera Poëta noster Carm. LVII. 7. creticum sive amphimacrum
semel usurpavit :

Uno īn | lēctūlō | ērū | dītū | li āmbō

Versus autem ille initio Carm. XL.

Quænam te mala mens, miselle Ravide,

hypermeter est, sive una syllaba redundans : quem hac ratione
metimur, ut postrema syllaba per synalœphen elidatur a prima
subsequentis, quæ incipit a vocali :

Quænām | tē mālā | mēns mī | sēllē | Rāvī | de Āgīt.

Hoc primo genere versus utitur Catullus trecies novies, videlicet
Carm. I. II. III. V. VI. VII. IX. X. XII. XIII. XIV. XV. XVI.
XXI. XXIII. XXIV. XXVI. XXVII. XXVIII. XXXII. XXXIII. XXXV.
XXXVI. XXXVIII. XL. XLI. XLII. XLIII. XLV. XLVI. XLVII.
XLVIII. XLIX. L. LIII. LIV. LVI. LVII. LVIII.

II. Sequitur secundo loco Iambicus trimeter, seu senarius,

acatalectus. Hic sex pedibus constat, qui omnes possunt esse iambi, ut :

Āit | fūis | sē nā | vīum | cēlēr | rīmūs

Interdum vero in locis disparibus, puta in primo, tertio, quinto spondæus admittitur, pes iambo ἰσοσύλλαβος, etsi non ἰσόχρονος : nonnunquam etiam imparisyllabi, ut anapæstus ∪ ∪ -, dactylus, tribrachys ∪ ∪ ∪. At in locis paribus, nempe secundo, quarto, ultimo, extra comœdiam, et fabulas Phædri Æsopias, comico fere stylo scriptas, præter iambum vel tribrachyū ceteri pedes vix recipiuntur. Exempla mixti Iambici :

Stēlla in	cūrū	lī strū	mā Nō	nūs	sēdēt
Per con	sula	tum pe	je rat	Vati	nūs

Hoc genere Catullus utitur quater, nimirum :

Carmin. iv. Phæelus ille, quem videtis, hospites.

xx. Ego hæc, ego arte fabricata rustica.

xxix. Quis hoc potest videre, quis potest pati.

hæc porro tria Carmina constant ex Iambicis puris.

LII. Quid est, Catulle, quod moraris emori?

E mixtis hoc Iambicis est.

III. Succedit superioribus Choliambus, sive Scazon, in omnibus præcedenti conveniens, si duos ultimos pedes excipias; etenim ordine præpostero quintus pes semper est iambus, ultimus semper spondæus, ut :

Fūlsē | rē quon | dām cān | dīdī | tibi | sōlēs

Hoc genus a Catullo septies adhibetur :

Carmin. viii. Miser Catulle, desinas ineptire.

xxii. Suffenus iste, Vare, quem probe nosti.

xxxi. Peninsularum, Sirmio, insularumque.

xxxvii. Salax taberna, vosque contubernales.

xxxix. Egnatius, quod candidos habet dentes.

xliv. O funde noster, seu Sabine, seu Tiburs.

lix. Bononienses Rufa Rufulum fēllat.

IV. Quarti generis est Sapphicus Hendecasyllabus, qui constat e trochæo, spondæo, dactylo, et rursum duobus trochæis, ut :

Sive in | extrē | mōs pēnē | trābīt | Indōs

quancumque interdum Poëta noster altera in sede trochæum collocaverit. Exempla sunt :

Seū Sā	cās sā	gītīfē	rōsqūe	Pārthōs
Pauca	nunti	ate me	æ pu	ellæ
Oti	um, Ca	tulle, ti	bi mo	lestum est

Illi autem versus abundant semipede, qui absorbetur a prima vocali subsequenti :

Delph. et Var. Clas.

Catul.

C

Nullum amans vere, sed identidem omnium.
Qui illius culpa cecidit, velut prati.

In eo autem non servatur synalœphe, sed hiatus relinquitur quarto loco :

Gállŷ | cūm Rhē | num hōrribŷ | lēsquē | ūltŷ

Hoc genere versus utitur Catullus bis, nimirum in duabus Odis, quarum utraque est dicolos tetrastrophos; constant enim ex duplici genere versuum, Sapphico et Adonio, singulæque earum strophæ quaternis versibus concluduntur :

Carmm. xi. Enri, et Aureli, comites Catulli.
Ii. Ille mi par esse Deo videtur.

V. Quinti generis est Adonius, versiculus exiguus, qui constat dactylo et spondæo, ut :

Ilŷā | rūmpēns

Utitur eo Catullus bis, ut paulo ante diximus.

VI. Ad sextum genus pertinet Trochaicus Stesichorius, quem Antispasticum etiam vocant, Priapeium, et Angelicum : qui versus constat sex pedibus : choreo vel spondæo, dactylo, cretico - - -, rarius dactylo, iterum choreo vel spondæo, iterum dactylo, postremum choreo, ut :

Et sã		lirē pã		rātum hãbēs		sēd vē		rērŷs ŷn		ēptã
Quēdã		mūnŷcŷ		pēm mēm		dē tũ		ō vōlō		pōntē
Nūtrŷ		ō, mágŷs		ēt mágŷs		ūt bē		ātã quōt		ãnnŷs.
Prō quis		ōmnŷa hō		nōrŷbũs		hãc nēc		ēssē Prŷ		ãpō
In fōs		sã Lŷgũ		rŷ jãcēt		sūppēr		nãtã sē		cūrŷ
Tantũ		dem omnia		sentiens		quam si		nulla sit		usquam
Quercus		arida		rustica		confor		mata se		curi
Alter		parva fe		rens manu		semper		munera		larga

utitur eo versu Catullus ter, nimirum :

Carmm. xvii. O Colonia, quæ cupis ponte ludere longo.

xviii. Hunc lucum tibi dedico consecroque, Priape :

xix. Hunc ego, juvenes, locum, villulamque palustrem.

VII. Septimi generis est Iambicus tetrameter catalectus, qui constat septem pedibus, et cæsura in fine. Ad eum porro faciendum servantur omnia, quæ ad Iambicum trimetrum pertinent. Exemplum sit :

Rēmŷt | tē pãl | llũm | mŷlŷ | mēmũ | quōd in | vōlãs | tŷ

In illo versu est amphibrachys - - - secundo loco, anapæstus tertio :

Cũm dē | vŷã mũ | llēr ã | lltēs | ōstēn | dŷt ōs | cŷtãn | tēs

in illo autem spondæus loco septimo :

Invi | sã tũr | plŷtēr | tŷbŷ | flãgēl | lã cōn | scribũl | lēnt

Catullus hunc adhibet semel, Carm. xxv.

Cinæde Thalle, mollior cuniculi capillo.

VIII. Octavi generis est Choriambus, qui constat quinque pedibus, nimirum spondæo, tribus choriambis - ∪ ∪ -, et pyrrhichio, ut :

Vēntōs | Irritā fēr | re ēt nēbūlās | āērīās | sīnīs

Hoc versus genere conscripta est Horatii i. Od. 18.

Nullam, Vare, sacra vite prius severis arborem.

Utitur eo Catullus semel Carm. xxx.

Alphene immemor, atque unanimis false sodalibus.

IX. Noni generis est Pseudo-phaleucius δεκασύλλαβος, qui fit ex duobus spondæis, ac tribus choreis, ut :

Fēmēl | lās ōm | nēs ā | micē | prēndī
Quas vul | tu vi | di ta | men se | reno

interdum spondæo, et quatuor choreis ; cujusmodi

Te īn cīr | cō te īn | ōmnī | būs lī | bēllīs

Tibrachys autem loco spondæi prima in sede positus occurrit illo versu :

Cāmērī | ūm mīlī | pēssī | mæ pū | ēllæ

Utitur eo Catullus semel, quamvis intermisceat legitimos Hendecasyllabos, Carm. lv.

Oramus, si forte non molestum est.

X. Decimi generis est Glyconius, qui fere constat spondæo, et duobus dactylis, ut :

Jām | virē Thā | lāsslō

At Veronensis Poëta sæpenumero trochæum usurpat in prima sede ; cujusmodi sunt illi :

Cingē	tēmporā	flōrībūs
Suave o	lentis a	maraci
Flamme	um cape	lætus huc
Huc ve	nī nive	o gerens

aliquando iambum, ut in hoc

Pūēl | læ ēt pūē | ri intēgrī

Utitur eo Catullus bis, nempe in duabus Odis, quarum prima est dicolos tetrastrophos ; constat enim e Glyconio versu et Pherecratio ; singulæ porro ejus strophæ quaternis versibus finiuntur : altera est dicolos pentastrophos, quæ iisdem versuum generibus conscripta est, sed strophas habet e quinis versibus :

Carmm. xxxiv. Dianæ sumus in fide.
LXI. Collis o Heliconii.

XI. Undecimi generis est Pherecratius, qui fere constat spondæo, dactylo, atque iterum spondæo, ut :

Exēr | cētē jū | vēntām

Catullus tamen in prima sede frequentius trochæum collocat ; cujusmodi sunt :

Lūtē	ūm pēdē	sōccūm
Frige	rans Aga	nippe
Semper	ingene	rari
Sospī	tes ope	gentem

nonnunquam et iambum, ut in illis :

Pūēl | læquē cā | nāmūs
Hymen | o Hyme | nāe

semel secundo loco spondæum adhibuit :

Nūtrī | ūnt hū | mōrē

Hoc genere versus bis utitur, nempe Carmm. xxxiv. et LXI. cum Glyconio.

XII. Duodecimi generis est Hexameter ; cujus notissima structura. Catullus non raro adhibet spondæum pro dactylo in quinta sede, veluti :

Tempe	quæ syl	væ cin	gunt super	impēn	dentes
Non prius	ex il	lo fla	grantia	decli	navit
Eruit	illa pro	cul ra	dicibus	extur	bata

Hoc genere versus utitur Poëta noster bis perpetua serie,

Carm. LXII. Vesper adest, juvenes ! consurgite ! Vesper Olympo.
LXIV. Peliaco quondam prognatæ vertice pinus.

alternis vero cum Pentametro, a Carm. LXV. usque ad finem libri. Nonnulli apud Nostrum occurrunt hypermetri, cujusmodi sunt exempli causa :

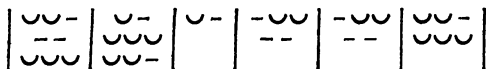
Inde pater Divum sancta cum conjuge, natisque.
Et qui principio nobis terram dedit, auctore.

XIII. Decimi tertii generis est Pentameter Elegiacus, æque notus. Est autem Catullus, more antiquiorum poëtarum, in hoc genere nonnunquam duriusculus : qualia enim sunt illa :

Troja virum et virtutum omnium acerba cinis.
Quam modo qui me unum atque unicum amicum habuit.
Vere, quantum a me, Lesbia, amata, mea, es.
Divum ad fallendos numine abusum homines
Nec desistere amare, omnia si facias.

Et si qua sunt alia similia.

XIV. Decimi quarti generis est Galliambicus; quo utitur Carm. LXIII. [In constituendo hujus Carm. metro, cum ejus ratio non satis perspecta esset, nec ad veteris exempli normam exigi posset, valde inter viros doctos disceptatum fuit, adeo, ut ex opinionum varietate mira quoque in textu enata sit lectionis varietas et depravatio. Ex sententia Vulpii Galliambus constat sex pedibus, quorum prior frequentius est anapæstus, nonnunquam spondæus vel tribrachys: secundus fere iambus, rarius anapæstus, tribrachys vel dactylus: tertius sæpe iambus, raro spondæus: quartus dactylus vel spondæus: quintus sæpe dactylus, interdum tamen creticus aut spondæus: ultimus anapæstus et nonnunquam iambus præcedente cretico. Werthesius Galliambi Schema metricum exhibuit hoc:

Sed Reizius, peritissimus harum rerum magister, contra Werthesii rationem proposuit hanc: 'Werthesius, in exponendo metro Galliambico vehementer a veritate aberravit, metri cæsura tollenda, et ejus tribus ultimis pedibus, anapæsto et duobus iambis, in duos dactylos et anapæstum vertendis. Non cogitavit, cæsuram esse duplicem: aliam podicam, ut hexametri, aliam vero metricam, ut pentametri. Podica in pede trisyllabo in alterutram e duabus prioribus syllabis cadere potest: metrica nihil variat, ut nec in Galli-ambo, qui eam habet. Non debuit igitur Galliambi cæsuram, quæ metrica est, podicam facere.'

ELENCHUS ALPHABETICUS

NONNULLORUM SCRIPTURÆ COMPENDIORUM

QUÆ IN VV. LL. OCCURRUNT.

Ald. 1.	Editio Aldina, 1502.
Ald. 2.	————— 1515.
Aldd.	————— utraque.
Anon.	Excerpta Anonymi, quem D'Orvillium esse suspicatur Laur. Santenius.
Avant.	Hieronymus Avantius, cujus Emendationes in Catullum editæ sunt a Moravio an. 1494. et repetitæ in edd. Venet. 1500. et Ald. 1502.
Bal.	Codex Baluzianus ap. Santenium.
Barth.	Frid. Gottlieb Barthius.
Bentl.	Richardus Bentleius.
Bip. 1.	Editio Bipontina, 1783.
Bip. 2.	————— 1794.
Bodl.	Codex Bodleianus Oxon.
Bond.	Bondanus in Var. Lect.
Brix.	Editio Brixienſis an. 1486. cura Parthenii.
Broukh.	Janus Broukhusius.
Burm.	Petrus Burmannus.
Cacc.	Excerpta Francisci Cacciæ.
Cant.	Editio Cantabrigiensis, an. 1702.
Calp.	Calpurnius in Ed. Vicentina, an. 1481.
Colin.	Editio Colinæi Parisini.
Colum.	Codex Hieronymi Columnæ.
Commel.	Liber Commelinianus membranaceus, quo usus est Vossius.
Corrad.	Corradini de Allio, (codicis jactator, cujus nec vola nec vestigium unquam extitit), in Ed. sua an. 1738.
Corv.	Codex Corvini, quo usus est Santenius.
Cuj.	Codex antiquus Jacobi Cujacii, J. C. quo usus est Scaligerus.

Dat.	Datianus optimæ notæ codex, quo usus est Santenius.
Doer.	Doeringius in Editione 1788. 1792.
Dorv.	D'Orvillius.
Dorv. c.	Codex D'Orvillianus.
Dous. P.	Janus Dousa Pater.
Dous. F.	———— Filius.
Donss.	Editio Dousarum, an. 1592.
Dresd.	Codex Dresdensis ab Handio citatus.
Ed. anon.	Catulli Opera ex castigatt. et obs. Grævii, Vossii, et Vulpj emendata; sine a. et l.
Eld.	E. Hub. Eldickius.
Faër.	Gabriel Faërnus.
Frut.	Lucas Fruterius in Verisimilibus.
Frut. c.	Codex ejusdem.
Gall.	Codex Scaligeri Gallicanus.
Gött. 1.	Editio Goettingensis, an. 1742. cujus basis est Ed. Corradini de Allio.
Gött. 2.	Editio Goettingensis, an. 1762.
Græv.	Editio Græviana.
Gryph. 1.	Editio Gryphiana, an. 1534.
Gryph. 2.	———— ——— 1537. Doeringio primum cognita.
Gryph. 3.	———— ——— 1542.
Gryph. 4.	———— ——— 1544.
Gryph. 5.	———— ——— 1546.
Gryph. 6.	———— ——— 1551.
Guar. P.	Guarinus Pater.
Guar. F.	———— Filius.
Gud.	Codex Gudianus, quo usus est Santenius.
Gurl.	Gurlittus ad Epithalamium Pelei et Thetidos.
Hamb.	Codex Hamburgensis.
Hand.	Ferdinandus Handius in Observ. Crit. in Catullum, 1809.
Heins.	Nic. Heinsius in Notis ad Catullum.
Henr.	Editio Seb. Henricopetri, an. 1592.
Huschk.	Imman. Gottlieb Huschkus in Epist. Crit. ad Santenium.
Itall.	Codices Italici ap. Nic. Heinsium.
Lamb.	Codex Lambini.
Lat. Lat.	Latinus Latinus in Variantibus.
Leid.	Codex Leidensis, quo usus est Santenius.
Lenn.	Lennepe ad Coluth.
Lenz.	Carol. Gott. Lenzius ad Epithalamium Pelei et Thetidos.
Lips.	Justus Lipsius.
Livin.	Joannes Livineius in Notis editis an. 1621.
Maff.	Scipio Maffeus.
Maff. 1.	Liber ejusdem, quo usus est Statius.
Marcil.	Theodorus Marcilius in Asterismis.
Markl.	Marklandus in Notis ineditis ap. Santenium.
Medic.	Codex Medicus.

Mediol.	Codex Mediolanensis omnium vetustissimus, quo usus est Vossius.
Mel.	Janus Meleager in Spicilegio.
Mem. c.	Codex Memmianus membranaceus, scriptus an. 1465. et quo usus est Passeratius.
Mitsch.	Mitscherlichius in Emendationibus in Catull. et Epist. Crit. ad Heynium.
Munck.	Munckerus.
Mur.	M. Ant. Muretus in Ed. an. 1559.
Nan.	Codex Naniannus.
Obs. Mis.	Observationes Miscellaneæ, quæ cura D'Orvillii prodierunt.
Palat. m.	Codex Palatinus membranaceus.
Palat. p.	— — — — papyraceus.
Palatt.	— — — — uterque.
Pallad.	Palladius Fascus in Ed. Venet. an. 1497.
Palm.	Matthæus Palmerius.
Palm. c.	Codex ejusdem, quem sua manu an. 1428. scripserat, et quo usus erat Andreas Schottus.
Parth.	Anth. Parthenius qui Ed. Brixensem curavit, an. 1486.
Pat. 1.	Codex Patavinus primus, quo usus est Statius.
Pat. 2.	Codex Patavinus secundus, quo usus est idem Statius.
Passer.	Passeratius in Ed. an. 1608.
Perr. Exc.	Ant. Perreii Excerpta.
Polit.	Ang. Politianus.
Pont.	Jovianus Pontanus, Scriba Regius.
Pucc. Exc.	Francisci Puccii Excerpta.
Raph.	Editio Raphelengii.
Reg.	Charta Regia.
Rheg.	Editio Rhegii Lepidi, an. 1481.
Ricc.	Codex Riccardianus, quo usus est Santenius.
Ruhnck. Exc.	Ruhnkenii Excerpta.
Saib.	Codices duo chartacei Saibantium Veronæ.
Salm.	Salmasius.
Sant.	Laurentius Santenius.
Scal. 1.	Scaligerus in Edit. an. 1577.
Scal. 2.	— — — — 1600. ¹
Schott.	Andreas Schottus.
Schrad.	Schraderus.
Silv.	Philippus Silvius in Ed. Delph. an. 1685.
Stat.	Achilles Statius in Ed. an. 1566.
Thuan.	Codex Thuaneus vetustissimus membranaceus, quo usus est Vossius.
Tit.	Robertus Titius in Prælectionibus ad Catullum.

¹ Ed. an. 1582. mera est repetitio Ed. an. 1577.

Turn.	Turnebus.
Urs. Exc.	Fulvii Ursini Excerpta Vaticana.
Vall.	Codex Vallierianus, (olim Ducis de la Valliere,) quo usus est Santenius.
Vat.	Codex Vaticanus.
Venet. 1.	Editio Veneta, an. 1472.
Venet. 2.	————— 1475. cujus lectiones præbuit codex Palmerii.
Venet. 3.	Editio Veneta, an. 1485.
Venett.	Omnes Venetæ.
Vicent.	Editio Vicentina an. 1481. cura Joan. Calpurnii.
Voss.	Vossius in Ed. Lond. 1684.
Voss. II.	Libri Vossiani.
Vulgg.	Editiones vulgatæ.
Vulp. 1.	Editio Jo. Ant. Vulpii, an. 1710.
Vulp. 2.	————— 1737.
Werth.	Aug. Clem. Werthius in Carm. LXIII.
Zanc.	Liber Zanchi.

C. VALERII CATULLI,

VERONENSIS

C A R M I N A.†

CARMEN I.

AD CORNELIUM NEPOTEM.

Quoi dono lepidum novum libellum,

Cuinam dedico novum hunc libellum jocosum, recens levigatum sicco pumice?

~~~~~

* Pro Cui Cuj. habet *Quinti*; et sic legit Scal. refutatus jam a Passer. et Voss.

NOTÆ

† *Catulli*] Catullum prænominē Quintum vocat levi ductus conjectura Scaliger ex versiculo ad Januam; 'Verum isti populo Janua, Quinte, facit.' Subjicitque hoc prænomen inscriptum Catullo in Ms. codice Jacobi Cujacii. Alii vero, ut D. Hieronym. Apulius, ceterique omnes Caium prænominant Catullum. Fuit autem Catullus e gente Valeria summæ antiquitatis. Valerii enim, qui et Valesii, in delectu et censu primi nominabantur; ut refert Festus in 'Lacus Lucrimas.' Tres porro exstant ejus nominis Poëtæ, Valerius

Catullus, Valerius Flaccus, et Valerius Martialis, et unus Historicus Valerius Maximus. Extat et nomen Valerii Antiatis historiarum scriptoris antiquissimi sæpius a Livio laudati, et Valerii Sorani Poëtæ, quem Cic. de Orat. 'doctissimum togatorum' appellat. Fuit etiam alter præter hunc Poëta nomine Catullus Mimographus, de quo Juvenalis Sat. VIII.

‡ *Carmina*] Catulli opus admodum mutilum et lacerum ad nos pervenisse nemini dubium esse debet. Veteres enim Grammatici, maxime-

Arida modo pumice expolitum?
 Corneli, tibi : namque tu solebas
 Meas esse aliquid putare nugas,
 Jam tum, cum ausus es unus Itolorum
 Omne ævum tribus explicare chartis, 5

Tibi, o Corneli: tu enim consueveras existimare lusus meos esse aliquid; tunc etiam quando confusus es Itolorum solus explanare cuncta tempora tribus libris, quam eru-

1 Cui in duobus Stat. codd. in uno *Quoi*; in Pat. 2. *Quin.*—2 *Arido* in omnibus codd. sed legendum est cum vett. et opt. edd. *Arida*, ut citatur etiam a Serv. ad *Æn.* XII.—4 *Nostras* mollius quam *Meas* visum esse C. Plinio in

NOTÆ

que Terentianus Maurus, plura producant ex Catullo, quæ nusquam hodie comparent.

1 *Quoi dono*] Versus est Hendecasyllabus, idemque Phalencius, constatque spondæo, dactylo, et tribus trochæis: in hoc tamen carmine Catullus ordinem non servat. *Quoi*, dativus est pro, 'cui,' quo se puero antiquiores usos ad pinguiorem sonum, ut ab illo 'qui' nominativi casus distingueretur, testatur Quintil. lib. I. Institut. Orator. Hæc porro quasi Præfatio est totius libri, quem Catullus dedicat Cornelio Nepoti. Hunc Ausonius Gallum, Plinius accolam Padi nominat, qui in Chronicis suis Catulli, ut optimi suo sæculo Poëtæ, meminerat: is vero mentione sui honorifica delectatus libelli nuncupatione gratiam retulit bene merito.

2 *Arida pumice*] Alii legunt, *arido*. Sed Servius in *Æneid.* XII. *Arida pumice* Catullum scripsisse testatur in genere fœminino. 'Pumicum usus,' ait Plin. 'est in corporibus lævigandis, atque etiam libris.' Unde et Martial. lib. XIII. 'Nondum murice cultus, asperoque Morsu pumicis aridi politus, Artanum properas sequi, libelle.'

3 *Corneli*] Plures fuerunt eodem tempore hoc nomine illustres viri,

quorum auctores meminerunt. Cornelius Cinna, qui pridie quam Cæsar occideretur de eo graviter erat concionatus. Cornelius Phagita, cujus insidias Cæsar æger ac latens, ne Syl-læ proderetur, vix dato præmio evasit. Cornelius Balbus, ejusdem Cæsaris in bello civili legatus. Cornelius Gallus poëta, scriptor Elegiarum, Ægypto præfectus sub Augusto, qui Catullo nostro paulo junior, cum in suspicionem venisset contra principem conjurasse, violentas sibi manus attulit. Denique Cornelius Nepos Transpadanus, cui Catullus hunc suum nuncupat librum, qui, editis aliquot libris, imperante Augusto mortem obiit. Huic etiam Attici vita tribuitur.

4 *Nugas*] Sæpe versus suos Poëtæ 'nugas,' et 'lusus' vocant. Horat. 'Nescio quid meditans nugarum, et totus in illis.' Martial. 'Qui meruit nugas primus habere meas.'

5 *Unus Itolorum*] Præcipuus, vel solus ex omnibus Italis. Atticum tamen idem fecisse testatur Cic. in Epistolis; nisi forsitan plura complexus sit Cornelius Nepos quam Atticus.

6 *Tribus chartis*] Ob brevitatem commendat Chronicon Nepotis, qui tribus libris omne tempus, atque eti-

Doctis, Jupiter ! et laboriosis.
 Quare habe tibi, quicquid hoc libelli est,
 Qualecumque : quod, o patrona Virgo,
 Plus uno maneat perenne sæclo.

10

ditis, o Jupiter ! et operosis. Itaque accipe hoc quodcumque est operis, quod tibi offero ; quod utinam perduret diutius uno sæculo, o patrima Virgo.

Præf. Hist. Nat. scribit Marcil.—8 In omnibus codd. vel desideratur *quod est*, ut in Dresd. vel legitur *quidquid est libelli* ; et ita habent Venett. Vicent. et Brix.—9 Nostram lect. tuentur Stat. codd. et edd. opt. et sic in Dresd. Stat. vero legit, *Qualecumque quod est, patrona v.* Venett. Vicent. et Brix. exhibent, *Qualecumque quidem, o patroa v.* quam lect. probarunt Pucc. Voss. et Vulp. mutato verbo *quidem* in *quod*. Scal. conj. *o patrima v.* et Mel. *Peranna*, i. e. Dea temporis præses : *quod o peranna v.* volebat Munck. ad Ant. Liberal. c. 16. Pont. tentabat, *Qualecumque per ora quod virorum* ; (et, teste Mel. *quod, o paterna v.*) hinc Aldd. et al. *Qualecumque quidem ora per virorum* ; et Frut. *per ora vulgi* : Eglin. Iconius in ed. sua an. 1603. profert, *Qualecumque quod est, patrone, per te Plus, &c.* Heins. conj. *quod o Patrone, gyro Plus....secli.* Quidam *perennivirgo*, ut Plant. Pers. Sc. xi. '*perenniservus.*' In Mur. et Frut. codd. omnia post *Qualecumque quidem* desiderabantur ; unde hunc et seq. ver. nonnulli supposititios esse putarunt.

NOTÆ

am antiquissima mythologica complexus fuerat. Unde Ausonius : 'Apologos Titiani, et Nepotis Chronica, quasi alios apologos, nam et ipsa instar fabularum sunt, ad nobilitatem tuam misi.'

9 *Patrona* [*patrima*] *Virgo*] '*Patrimi*' dicuntur ii, quibus mater solum decesserit ; quibus solum pater '*Matrimi*' sunt. Eleganter Catullus Minervam '*patrimam*' vocat, quæ

tantum patrem habebat. Qui legunt *patrona*, malunt invocari aliquam ex Musis, quæ nempe Poëtarum sunt patronæ ; quod sane recte etiam convenit Minervæ, in cujus tutela et clientela sunt ingenia et artes. Eam Ennius et '*dominam*' et '*heram*' dixit. Alii legunt, *Peranna*, ut Poëta videatur invocare Deam temporis præsidem, quæ veteribus *Peranna* dicebatur.

CARMEN II.

AD PASSEREM LESBIÆ.

PASSER, deliciæ meæ puellæ,
 Quicum ludere, quem in sinu tenere,
 Quoi primum digitum dare appetenti,
 Et acres solet incitare morsus :
 Cum desiderio meo nitenti 5
 Carum nescio quid lubet jocari,
 (Ut solatiolum sui doloris :
 Credo, ut tum gravis acquiescat ardor,)
 Tecum ludere, sicut ipsa, possem,
 Et tristes animi levare curas ; 10

Passer, voluptas amica meæ, cum quo ipsa consuevit oblectari, quem gremio complecti, cui inhianti offerre extremum digitum, et irritare morsus asperos, quoties placet nitido amori meo ludere nescio quid jucundum; ut vulgo putant esse aliquod levamentum molestiæ suæ, quando vehemens æstus sedatur. Utinam queam tanquam ipsa jocari tecum, ac graves mentis sollicitudines mitigare, id mihi esset ita

~~~~~  
 1 Alii in codd. se legisse affirmant *delicium*.—2 Particulam in a mala manu esse suspicabatur Dous. F.—3 Qui in uno Stat. cod. more veterum, pro *Quoi*, vel *Cui*. Voss. ex libb. vett. reposuit *ac patentes*; 'sed nostra lect. multo est accommodatior.' Doer.—5 *Cum desiderio mei intuentis Parum nescio*, &c. conj. Heins. *Quum*, i. e. quandoquidem, Scal.—7. 8 *Et* legitur in scriptis libb. teste Scal. ut in Dresd. et sic in Venett. Vicent. et Brix. Ald. corr. *Credo ut tum gravis acquiescat ardor*; quomodo etiam edidit Vulp. Pro *Credo ut* tentabat Scal. *Credunt*. Heins. pro ut legendum esse suspicatus est tu; et, cum ne sic quidem difficultates remotas videret, versus ita constituendos esse putavit; *Corde cum gravis acquiescit ardor, Ut solatiolo sui doloris Tecum.....possim*: denique totum versum excidisse putat, quo donatum sibi a puella passerem poëta sit testatus. Cuj. exhibet *ut quom gravis acquiescet error*, i. e. amor; Dresd. et Vicent. et Venet. an. 1500. habent quoque *acquiescet*, sed Brix. *acquiescet*. Mel. legit *et tum gravis acquiescit ardor*: Dous. P. conj. *Credo: ut tam g. acquiescat ardor, Tecum.....possim*; et Marcil. *Ut solatiolum siet doloris Credo. Ut mi g. acquiescat ardor, Tecum, &c.* Hand. sic legit et interpungit, *Quum desiderio meo nitenti Carum nescio quid lubet jocari. Est solatiolum sui doloris, Credo, ut t. g. a. ardor. Tecum, &c.*—9 *Secum.....ipse* Ald. I. ex Avantii antiq. cod. *posse* Voss. Vulp. et alii.—10 In omnibus

## NOTÆ

1 *Passer*] Catullus ab amica exclu- ludendo tam facile curas animi, qui-  
 sus passerem, quo illa delectabatur, bus angitur, levare posset, quam ipsa  
 alloquitur; optatque, ut ipse cum eo Lesbia.

Tam gratum mihi, quam ferunt puellæ  
 Pernici aureolum fuisse malum,  
 Quod zonam soluit diu ligatam.

*jucundum, ut dicunt veloci virgini acceptum fuisse pomum aureum, quod recinxit cingulum diu vinctum.*

codd. *tristis*.—11 *Tam gratum id mihi* Mur. *Tam gratum est* Voss. et Vulp.—  
 13 In cod. antiq. *Avant. negatam* pro *ligatam*.

## NOTE

11 *Puellæ Pernici*] Atalantam intelligit, quam cum pater nuptui tradere nollet, nisi ei, qui eam cursu, quo præcellebat ipsa, superasset, postquam multi proci eo in certamine victi essent et occisi, ipsa demum ab Hippomene victa est, malorum aureorum, quæ ille a Venere acceperat, pulchritudine capta et retardata, eique in uxorem data est.

13 *Zonam diu ligatam*] Olim cingulo, quod ex lana ovis fiebat, virgines præcingebantur, quod cum puella

nupsisset, prima nocte vir solvebat in lecto: testis Festus. 'Cingulo,' inquit, 'nova nupta præcingebatur, quod vir in lecto solvebat,' &c. Et paulo infra: 'Cinxæ item Junonis sanctum nomen habebatur in nuptiis, quod initio conjugii solutio erat cinguli, quo nova nupta erat cincta.' Unde Catullus alibi, 'Zonam solvere virgineam.' Græci quoque λωγίζεσθαι, puellas Venerem expertas vocant.

## CARMEN III.

## LUGTUS IN MORTE PASSERIS.

LUGETE, o Veneres, Cupidinesque,  
 Et quantum est hominum venustiorum.

*Plorate, o Veneres, Venustates, et Amores, et quicquid est hominum elegantio-*

## NOTE

1 *Veneres, Cupidinesque*] Multæ sunt, nempe quatuor Veneres, ut et tres Cupidines; quemadmodum docet Cic. lib. III. de Natura Deor. Ab Ovidio Venus dicitur 'geminorum

mater Amorum,' qui licet diversis parentibus geniti crediti sint, tamen ad unum Veneris filium omnia prope, quæ de Amore dicta sunt, transferuntur.



Passer mortuus est meæ puellæ,  
 Passer, deliciæ meæ puellæ,  
 Quem plus illa oculis suis amabat : 5  
 Nam mellitus erat, suamque norat  
 Ipsam tam bene, quam puella matrem :  
 Nec sese a gremio illius movebat ;  
 Sed circumsiliens modo huc, modo illuc,  
 Ad solam dominam usque pipilabat. 10  
 Qui nunc it per iter tenebricosum,  
 Illuc, unde negant redire quenquam :  
 At vobis male sit, malæ tenebræ  
 Orci, quæ omnia bella devoratis :  
 Tam bellum mihi passerem abstulistis. 15  
 O factum male ! O miselle passer,

*rum. Passer amicæ meæ extinctus est, passer, voluptas amicæ meæ, quem ipsa ocellis suis cariorem habebat : erat enim dulcis, et æque agnoscebat dominam suam, ut puella agnoscit parentem suam : neque recedebat ab ejus sinu, sed circumvolitans nunc eo, modo illo, ad unam heram semper pipiebat ; qui jam fertur per viam obscuram, eo, unde dicunt neminem huc reverti. Tibi vero male cedat, o improba nox Inferorum, quæ absorbes res omnes venustas : eripuisti mihi passerem adeo elegan-*

4 Hic versus abest ab Stat. codd. et plurimis edd. sed Scal. eum in suo cod. invenit : tuentur eundem Aldd. et Cant. ex fide Mss.—7 *Ipsa* Voss. et Stat. codd.—10 Avant. legendum censebat *pipulabat*, Manntius *pippiebat* : in Maff. 1. *iplabat*, unde Stat. scriptum fuisse opinabatur *piplilabat* : alii *piplabat*, *pipilabat*, *pipiebat*.—11 In Stat. codd. *tenebrosus*.—12 *Illud* habent iidem codd.—16 *Bonum factum male, bonus ille passer*, omnes Stat. codd. unde VV. DD. legerunt ut in nostro textu : pressius inhærens vestigiis legendum putavit Mel. *O factum male, væ pusille passer* : Aldd. et Colin. habent, *bellus ille*

## NOTÆ

10 *Pipilabat*] Frequentativum a *pipo*, as. Unde Auctor Carm. de Philom. vs. 24. 'Accipitres pipant, Milvus hiansque lipit.' Varro ap. Non. contra sentit : 'Mugit bos,' inquit, 'balat ovis, equi hiniiunt, galina pipat.'

13 *Tenebræ Orci*] *Orcus* a veteribus Inferorum Deus est habitus, quem et Plutonem, et Ditem patrem appellabant. Unde Cic. in Verrem : 'Hic dolor erat tantus, ut Verres alter Orcus venisse Ennam, et non Proserpinam asportasse, sed ipsam abripuisse

*Cererem videretur.* Sumitur etiam pro ipso Inferorum loco, ut hic a Catullo, et a Propert. lib. III. ubi vocatur Mino 'Arbiter Orci,' tanquam Inferorum judex et moderator. Theocr. vocat Orcum, ἀνέκδοον 'Ἀχέπορτα.

16 *O factum male*] Ubi quid infeliciter evenerat, illud usurpabant, 'O factum male!' sicut contra in certis et prosperis rebus, 'O factum bene!' Utriusque exempla crebra sunt apud Terent. et Plaut.

Tua nunc opera, meæ puellæ  
Flendo turgiduli rubent ocelli.

*tem. O gravem casum! O infortunate passercule! Jam tui causa erubescunt oculi amicæ meæ lacrymando tumidi.*

*passer, et Mur. O malæ tenebræ.—17 Vestra nunc opera Ald. ex Avantii cod. antiq. Cuij Voss. Nostram lect. tuentur Cant. Vulp. 2. et omnes fere codd.—18 Meliores rubent; et sic in cod. antiq. Avant. alii tument, ut in Venett. Brix. et Vicent.*

## NOTE

18 *Turgiduli*] Inflati ex nimio fletu. deliciasque suas. Non quales teneri  
Ad quem alludens Martial. lib. vii. ploravit amica Catulli Lesbica, nequitiis passeris orba sui.  
Epigr. 13. 'Accidit infandum nostræ  
scelus, Aule, puellæ, Amisit lusus,

## CARMEN IV.

## DEDICATIO PHASELI.

PHASELUS ille, quem videtis, hospites,  
Ait fuisse navium celerrimus,  
Neque ullius natantis impetum trabis  
Nequisse præterire, sive palmulis

*Navigium istud, quod cernitis, o amici, dicit se fuisse velocissimum navigiorum, et potuisse superare velocitatem cujusvis ratis navigantis, sive remis, sive velis*

1 *Phaselus* Aldd. et Scal. ex codd. Stat. et sic Græv.—2 Nonnullæ edd. vett. habent *celerrimum*.—3 Hunc versum ita ex codd. suis affert Colum. ad Enn. p. 143. *Neque ullius volantis impetum alitis*, &c. et sic etiam Pucc. in Vicent. Auctor Parodiæ *ad volantis* quoque servat. 'In omnibus antiq. edd. legitur *trabis impetum*, non *impetum trabis*; quasi, omisso ultimo vocabulo, glos-

## NOTE

1 *Phaselus ille*] Hoc Carmine Poëta laudat navigium suum, quo vectus, Gallia Cisalpina, unde natus creditur, redierat; illudque consecrat Castori et Polluci, Diis nantarum tutelaribus.  
ex Bithynia per diversa maria usque ad Sirmionem oppidulum ad lacum Benacum, vulgo *Lago di Garda*, in Delph. et Var. Clas. Catul. D

Opus foret volare, sive linteo.  
 Et hoc negat minacis Adriatici  
 Negare littus, insulasve Cycladas,  
 Rhodumve nobilem, horridamve Thraciam,  
 Propontida, trucemve Ponticum sinum;

5

*necesse esset cursum tenere; et ait oram Adriatici pelagi periculosi non posse hoc inficiari, neque Cycladas insulas, neque claram Rhodum, nec Thraciam gelidam, nec Propontidem, nec sinum Ponticum terribilem; juxta quem Phaselus iste, qui post-*

sema in textum inculcatum esset.' *Hand.*—6 'Voss, quia in nonnullis codd. legerat *negant*, reponit *nec aut*, male; nam sic perit quæsitæ poëtæ elegantia.' *Doer.*—8 Græv. legit *Rhodumque*.—9 Nonnulli *Propontidem*, absque necessitate; nam ultima syllaba *da*, propter consonantes *tr* verbi sequentis,

## NOTÆ

6 *Adriatici*] Adriaticum mare dicitur ille sinus inter Lacinium extremum Italiæ, et Acroceranium Epiri Promontorium excurrens, quod et Superum mare appellatur, et Adriaticum, ab Adria urbe ad istius maris littus, et ad Padi ostium a Tuscis condita, juxta Plinium lib. III. 16. 'Nobili portu oppidi Tuscorum Adriæ, a quo Adriacum antea mare appellatum, quod nunc Adriaticum.' Unde et Horat. 'Improbo iracundior Adria.' Lucan. lib. v. 'Sonat Ionio vagus Adria ponto.' Propert. lib. III. 'Ergo ego nunc rudis Adriaci vehar æquoris hospes.'

7 *Cycladas*] Insulæ sunt in mari Ægæo, circa Delum veluti in orbem sitæ, unde nomen traxerunt.

8 *Rhodumve nobilem*] Rhodus insula maris Carpathii Cariæ adjacens, inter Asiæ insulas tertia numeratur; cui Rhodos Neptuni filia ab Apolline adamata nomen dedit; ut ait Diodor. lib. VI. Urbem ejusdem nominis habuit hæc insula, quæ multis annis imperio maris potita est: fuit et in ea insula admirandæ magnitudinis Colossus, seu statua Solis; quem fecerat Chares Lydius, Lysippi discipulus, unde Rhodii Colossenses dicti sunt.

Ut Lucanus: 'Claramque reliquit Sole Rhodum.'

*Horridamve Thraciam*] Pars est Europæ ad Septentrionem vergens, quæ ab Ortu Propontidem, et a Meridie mare Ægæum spectat. Habet præter alias urbes ab auctoribus celebratas Byzantium, seu Constantinopolim, ad Bosporum, ubi nunc sedem habet Turcarum Imperator. Thracia vero dicitur horrida, vel ab incolarum feritate, vel a frigore quo deformatur.

9 *Propontida*] Ultima syllaba producenda, ob duas sequentes consonas, vel legendum *Propontidem*, ut nonnulli legunt. Propontis autem mare est illud paulo laxius, quod ab Hellesponti angustiis ad Thracium usque Bosporum protenditur; primas enim angustias maris Ægæi sese coarctantis Hellespontum vocant. Ubi latius exspatiatur æquor, Propontis appellatur, quasi ante pontum; ubi vero rursus in arcum coit Bosporus Thracius nuncupatur. Inde iterum effunditur, vocaturque Pontus Euxinus.

*Ponticum sinum*] Ad Boream supra Bosporum Thracium est Ponticus sinus, vulgo dictus Pontus Euxinus, olim Axenus, i. e. inhospitalis, atrox

Ubi iste, post Phaselus, antea fuit 10  
 Comata sylva : nam Cytorio in jugo  
 Loquente sæpe sibilam edidit coma.  
 Amastri Pontica, et Cytore buxifer,  
 Tibi hæc fuisse et esse cognitissima  
 Ait Phaselus : ultima ex origine 15  
 Tuo stetisse dicit in cacumine,  
 Tuo imbuisse palmulas in æquore,  
 Et inde tot per impotentia freta  
 Herum tulisse ; læva, sive dextera  
 Vocaret aura, sive utrumque Jupiter 20  
 Simul secundus incidisset in pedem ;  
 Neque ulla vota littoralibus Diis

*ea fuit navigium, antea fuerat sylva frondosa : crebro enim frondibus resonantibus sibilavit in Cytorio vertice. Idem Phaselus addit, ista notissima fuisse alias, et adhuc esse vobis, o Amastri urbs Pontica, et Cytore mons buxis abundans : ait se fuisse in tuo vertice a summo principio, et tinxisse remos suos tuis aquis, et postea portasse me dominum suum per tam multa maria ferocia, sive dextra, sive sinistra impelleret aura, sive Jupiter favens incubisset una in geminos pedes ; neque unquam*

Græco more producitur.—10 Et hic quoque, et v. 15. Aldd. et Scal. servant *Phaselus*.—11 In nonnullis edd. vett. *Cythorio*, et v. 13. *Cythore* ; sed Stat. codd. hæc verba ut in nostro textu exhibent.—22 Quidam legunt *Nec* : Scal.

## NOTÆ

est, nebulosus ; et quia non est profundus, fluctuosus est, et fervens, et ventis maxime obnoxius, Plin. l. vi.

11 *Cytorio in jugo*] Cytorus mons est Paphlagoniæ, juxta Amastrim urbem, buxo abundans. Unde Virg. ‘ Et juvat undantem buxo spectare Cytorum.’ Quod etiam noster Poëta innuit, cum dicit, *Cytore buxifer*. Fuit et civitas Cytorus seu Cytorum dicta, Sinopensium Emporium. Strab. lib. xii.

13 *Amastri*] Amastris urbs est Paphlagoniæ, Sesamon olim secundum Strabonem vocitata, non procul a Cytoro monte ad Pontum Euxinum.

20 *Sive utrumque Jupiter incidisset in pedem*] Pes in navi ima pars est veli, seu angulus, quo fune religatur ;

duo autem pedes sunt, dexter et sinister. Dicitur itaque Jupiter, sive ventus secundus, incidere in utrumque pedem, cum navis a vento plenius seu æquatis velis impellitur. Alii pedem in navi accipiunt funem, quo velum tenditur ; unde idem dicunt esse, ‘ facere pedem,’ quod, vela facere. Virgil. ‘ Una omnes fecere pedem,’ &c. Seneca Trag. in Medea. ‘ Nunc præalto pede transversos captare Notos,’ &c.

22 *Neque ulla vota*] Prædicat se tanta navigandi felicitate semper cursum confecisse, nulla ut vota nuncupanda Diis littoralibus fuerint, scilicet Glauco, Nereo, Melicertæ, Neptuno, Thetidi, et ceteris, quibus templa in littoribus erant consecrata.

Sibi esse facta, cum veniret a mare  
 Novissimo hunc ad usque limpidum lacum.  
 Sed hæc prius fuere : nunc recondita 25  
 Senet quiete, seque dedicat tibi,  
 Gemelle Castor, et gemelle Castoris.

*a se nuncupata esse ulla vota numinibus littoris præsidibus ; etiamsi profiscisceretur ab extremo pelago usque ad stagnum hoc nitidum. At ista præterierunt ; jam vero composito otio consenescit, et se tibi consecrat, o Castor frater gemine Pollucis, et tibi, o Pollux frater gemine Castoris.*

~~~~~  
 habet *Deis*.—23 Priscian. affert *a mare*, ut in Maff. l. quod Gramm. defendunt ex Plant. Lucr. et Ovid. in aliis codd. *amaret*.—24 In omnibus codd. Stat. et Scal. *Novissime*.—25 Hic locus ita citatur a Prisciano, *nunc recondita Senecta quiete*.—27 *Gemelle Castorum, et gemelle Castoris* invenit Voss. in codd.

NOTÆ

26 *Senet*] Antiquum verbum, pro *senescit* : Accius in Telepho, 'Pecora languentque senentque.' Lucret. l. vi. 'Nunc etiam senet, et trepido terrore repleta est.'

27 *Gemelle Castor*] Nemo nescit Castorem et Pollucem fuisse fratres

geminos, ex Leda a Jove sub Cycni forma compressa natos, qui et Tyndaridæ dicuntur. Ab antiquis sunt habiti Dii navigantibus maxime propitii. Unde Horat. iv. Od. 8. 'Clarum Tyndaridæ sidus ab infimis Quasas eripiunt æquoribus rates.'

CARMEN V.

AD LESBIAM.

VIVAMUS, mea Lesbia, atque amemus,
 Rumoresque senum severiorum
 Omnes unius æstimemus assis.

Vivamus, o Lesbia mea, et invicem diligamus, nec faciamus pluris uno asse repre-

NOTÆ

1 *Vivamus*] Talis est Horatii ad amicam exhortatio : 'Miserarum est neque amoris Dare ludum : neque

dulci Mala vino lavere, aut exanimari Metuentes patræ verbera linguæ.' Idemque alibi : 'Dum licet, in rebus

Soles occidere et redire possunt :
 Nobis, cum semel occidit brevis lux, 5
 Nox est perpetua una dormienda.
 Da mi basia mille, deinde centum,
 Dein mille altera, dein secunda centum,
 Dein usque altera mille, deinde centum :
 Dein, cum millia multa fecerimus, 10
 Conturbabimus illa, ne sciamus,
 Aut ne quis malus invidere possit,
 Cum tantum sciat esse basiorum.

hensiones vetulorum austeriorum. Dies occidere queunt, et resurgere : quando vero tenue lumen nobis semel exinguitur, nox aeterna nobis est una dormienda. Præbe mihi mille oscula, mox centum alia, tum mille altera, postea centum altera, rursus mille alia, ac rursus centum alia. Postea vero quam plura millia agitaverimus, confundemus illa, ut ipsi ignoremus quot fuerint ; aut ne improbus aliquis invidere queat, si tam multa noverit esse oscula.

8 Nostra lect. est ex emend. Stat. qui in codd. suis invenit, *Dein mille altera, deinde secunda centum* : edd. vett. habent, vel, *Dein mille altera, da secunda c.* ut in Cant. vel, *Dein mi altera, da s. c.* ut in Rhag. et Voss. ll. unus cod. habet, *Dein altera mi da s. c.*—9 Stat. codd. exhibent *Deinde usque, &c.* ut in Cant. ceteri omnes *Dein.*—10 Heins. legeret *fecerimus.*

NOTÆ

jucundis vive beatus : Vive memor quam sis ævi brevis,' &c.

Mea Lesbia] Sub nomine Lesbiæ Clodiam amicam celebrat Catullus ; ut Deliam Tibullus pro Plania, Propertius pro Hostia seu Hostilia Cynthia illustrarunt.

6 *Nox est perpetua*] Mortem intelligit, quam Ovid. comparat somno : 'Stulte, quid est somnus, gelidæ nisi mortis imago? Longa quiescendi tempora fata dabunt.' Unde et Virg. 'In æternam clauduntur lumina noctem.' Propert. eodem fere modo : 'Dum nos fata sinunt, oculos satiemus amore : Nox tibi longa venit, nec reditura dies.'

10 *Cum millia multa fecerimus*] Etsi quæ petit basia bene multa sunt, non sufficiunt tamen Martiali, qui de his

lepidè more suo : 'Nolo quod arguto dedit exorata Catullo Lesbia ; pauca cupit, qui numerare potest.' *Fecerimus* penultimam syllabam, quæ brevis est, produxit Poëta, sicut et Ennius penultimam 'dederitis,' 'Non mi aurum posco, non mihi pretium dederitis.' Quod imitatus est etiam Ovid. lib. iv. ex Ponto, 'Et maris Ionii transieritis aquas.'

11 *Conturbabimus*] Invidiæ magnam vim ad nocendum antiqui putabant, cum eam sola voluntate, et ipso afflatu et contagione maleficam et venenatam esse censerent ; eam tamen vim irritam esse existimabant, nisi illa rem certam, et numero comprehensam teneret : hinc Catullus basia conturbat, ne quis invidus eorum numerum cognosceret.

CARMEN VI.

AD FLAVIUM.

FLAVI, delicias tuas Catullo,
 Ni sint illepidæ atque inelegantes,
 Velles dicere, nec tacere posses.
 Verum nescio quid febriculosi
 Scorti diligis : hoc pudet fateri. 5
 Nam, te non viduas jacere noctes
 Nequicquam tacitum cubile clamat,
 Sertis ac Syrio fragrans olivo,
 Pulvinusque peræque et hic et illic
 Attritus, tremulique quassa lecti 10
 Argutatio inambulatioque.
 Nam mi prævalet ista nil tacere.

O Flavi, cuperes narrare Catullo tuo, neque celare me posses tuos amores, nisi essent illiberales et inhonesti; sed amas nescio quid scorti morbidi, idque erubescis confiteri. Lectus enim tuus non silens, flores et Syrium spirans amomum, patefacit te non cælibes cubare noctes, et cervical hinc et illinc protritum * *

3 *Velis dicere, n. t. possis* conj. Heins.—7 Idem Heins. corr. *Nequaquam*; sed hanc emend. jam proposuerat Stat.—8 *Sertisque Assyrio* legebat Stat. sed in codd. suis invenit *Sertis Assyrio*: Avant. conj. *Sertis ac Syrio*. Pro *fragrans* Broukh. et alii *flagrans*.—9 In omnibus Stat. codd. *hic et ille*.—

NOTÆ

1 *Flavi*] Quinam e multis *Flaviis* amicus iste Catulli fuerit, valde dubium.

6 *Nam, te non viduas*] Multa indicant te non cubare solum. *Viduas* autem dixit *noctes*, quomodo Ovid. 'Cur ego tot viduas exegi frigida noctes.'

7 *Nequicquam*] Id est, non: ita posuit Virgil. 'E summo clypei nequicquam umbone pependit.'

8 *Syrio olivo*] Ex Syria amomum optimum afferebatur, quod vocat Horat. 'Malobathrum Syrium;' hoc

porro indicat veteres unguentis et odoribus etiam in lectis usos.

9 *Et hic et illic*] In duobus locis, quod arguit, duos cubare.

10 *Attritus*] Scorti volutatione.

Quassa lecti Argutatio] Argutari est subsilire, ut Nonius inquit in Fidenia. Inde fit *argutatio*, i. e. subsaltatio in lecto, quam faciunt amatores.

11 *Inambulatio*] Ex frequenti enim illorum motu lectus concutiebatur, et quodammodo deambulare videbatur.

Cur nunc tam latera exfututa pandas
 Ni tu quid facias ineptiarum ?
 Quare quicquid habes boni malique,
 Dic nobis. Volo te ac tuos amores
 Ad cœlum lepido vocare versu.

15

quapropter commemora mihi quidvis boni et mali nancisceris : cupio ad astra tollere teipsum, ac tuas delicias eleganti carmine.

*****

12 Prisca lect. testante Scal. fuit, *Nam ni ista pravelet nihil tacere, Cur non t. l. e. pandam, Nec tu quid f. i. quam Stat. ita affert, Nam in ista p. nihil t. C. non t. l. et futura panda, Nec tu, &c. unde Scal. 1. Nam ni supra, valet nihil t. Curvantem l. exf. panda Noctu q. f. i. sed in 2. Nam ni supra, v. n. t. (Cur ? n. t. l. exf. pandant ?) Nec tu quid, &c. Stat. vero tentabat, Nam ni est turpe, volens nihil taceres, Cui nunc t. l. exf. pandas, Ni tu, &c. sed Mur. ex istis tribus vs. duos fecit, hoc modo, Nam cur tam l. e. pandas, Ni tu, &c. In Voss. exempl. extabat pandas ; Commel. habet in marg. pādā : Voss. corr. Nam ni istapte, valet nihil t. Cui non jam l. e. pandant Noctu q. f. ineptiarum ? quam lect. recepit Vulp. et sic Cant. nisi quod pro Cui non exhibet Cui nunc : Heins. conj. Quum nil pravelet ista mi tacere, Cur nunc jam l. e. pandas. Bond. ex Rubnk. Exc. affert, Nam ni te pudeat, nihil taceres ; idem testatur in marg. Ald. l. legi, Ni te pigeat ; totum autem locum sic refingit, Nam ni te pudeat, nihil taceres, Cum nunc tam l. e. pandant, Noctu quid f. i. Nostra lect. conformata est ad edd. Corrad. Gott. et Bip. Silv. habet, Nam ni pravelet ista nihil, &c. manifesto errore. Ed. anon. Nam nil pravelet ista, nil, tacere.—
 15 Jani ad Hor. 1. Od. 27. 17. vult. boni malive.*

NOTÆ

12 *Nam mi pravelet ista*] *Ista* scilicet mulier quæ turpitudine sua prægravat, ut cogat te tacere, aliter omnia mihi diceres, cum tibi id sit vitii, ut tacere nequeas. Nec mirum videatur, cum dixerit scortum, quod subjungat *ista* ; respicit namque significatum. Sic Terent. 'Ubi illic est scelus quod me perdidit.'

13 *Cur nunc [non] tam latera*] Sensus est, *Cur enim non manifestares latera tua coitu tam exhausta, nisi hæc causa retineret te, quia facis nescio quid ineptiarum, dum scilicet futuis febri-*

culosum scortum ; et ideo in sequenti carmine, *Ni tu quid facias*, legendum est, non autem, *Nec tu*, nisi voluerimus hunc esse ordinem : *Cur nec tu pandas quid facias ineptiarum*. Sed melior prima lectio, ex qua clarior sequitur sensus.

Exfututa] Coitu exhausta.

17 *Ad cælum vocare*] Applaudere nimiumque sibi ipse tribuere videtur Poëta, tanquam sit ipse in cælum scriptis suis sublatus, illucque alios possit efferre.

CARMEN VII.

AD LESBIAM.

QUÆRIS, quot mihi basiationes
 Tuæ, Lesbia, sint satis superque ?
 Quam magnus numerus Libyssæ arenæ
 Laserpiceris jacet Cyrenis,
 Oraclum Jovis inter æstuosi,
 Et Batti veteris sacrum sepulcrum :

5

Rogas, o Lesbia, quam multa mihi sufficiant oscula tua ? Quanta est multitudo arenarum Libycarum, quæ jacent Cyrenis ferentibus Laserpiciis, inter Templum Jovis ferventis, et augustum tumulum antiqui Batti; aut quot astra, quando nox est,

3 Stat. et Græv. legunt *harenæ*.—4 *Laserpitiferis* legit Mur. citans Plin. lib. xix.

NOTÆ

3 *Libyssæ arenæ*] A Libya, Gentile est, Libys -os, masculinum : Libyssa vero femininum, ut Phoenix, Phœnissa. Libya porro Africæ pars est, quæ propter nimium Solis æstum, quo torretur, immensis arenis vastisque solitudinibus squalet.

4 *Laserpitiferis jacet Cyrenis*] Cyrene, a qua Cyrenaica regio, urbs est Pentapoleos in Libya, propter arenas et solitudines toties decantata, a Batio Callimachi progenitore, ut creditur, condita: sic dicta a Cyrene Penei Regis Thessaliæ filia, quam Apollo adamatam in eam Lybiæ partem transtulerat. Vide Justin. lib. xiii. Dicitur Cyrene -es, vel Cyrenæ -arum: dicuntur autem Cyrenæ 'Laserpitiferæ' quod in Cyrenaica regione herbæ genus quoddam Latinis, 'Laserpicium,' Græcis, 'Silphion,' dictum, frequens reperiatur; cujus herbæ succus 'Laser' appellatur, folium 'Maspetum' dicitur; ejus usus est in medicamentis exquisitus.

Plura leges apud Plin. lib. xix.

5 *Oraclum Jovis*] Oraculum aliquando sumitur pro templo, ut indicat hic Catulli locus, ut et ille Plinii, lib. xxi. 23. 'Ammoniaco nomen est ab Ammonis Oraculo, juxta quod gignitur arbor, quam Metopion vocant.' Locus autem ille dicitur 'æstuosus' quod illic arenarum tumuli in modum marinorum fluctuum a ventis huc illuc concitentur. Jovis Ammonis templum, de quo hic Catullus, dicitur ædificasse Liber pater, seu Bacchus. Olim inter septem orbis miracula numerabatur; aberatque Cyrenis cccc. m. passuum, si credimus Plin. lib. v. 5. De hoc etiam Diodor. lib. iv. Q. Curt. lib. iv. 7. Lucan. lib. ix. Strab. lib. xvii.

6 *Batti*] Battus Cyrenas condidit, qui fuit ibidem sepultus, quemque Callimachus progenitorem suum fuisse dicit: unde vocatur Battiades a Catullo et Statio.

Aut quam sidera multa, cum tacet nox,
 Furtivos hominum vident amores :
 Tam te basia multa basiare,
 Vesano satis et super Catullo est, 10
 Quæ nec pernumerare curiosi
 Possint, nec mala fascinare lingua.

cernunt occultos amores hominum ; satis superque est te osculari Catullo insanienti tot oscula, quot nec curiosi percensere queant, nec improba lingua incantare.

CARMEN VIII.

AD SE IPSUM.

Miser Catulle, desinas ineptire,
 Et, quod vides perisse, perditum ducas.
 Fulsero quondam candidi tibi soles,
 Cum ventitabas, quo puella ducebat
 Amata nobis, quantum amabitur nulla. 5
 Ibi illa multa tam jocosa fiebant,
 Quæ tu volebas, nec puella nolebat.
 Fulsero vere candidi tibi soles.

Infelix Catulle, absiste tandem nugari, et amissum habeas quod cernis perditum esse ; felices dies alias tibi luxerunt, quando frequenter ibas, quo vocabat puella illa tantum a me dilecta, quantum nulla alia diligitur. Illic plura alia jocularia agebantur, quæ tu cupiebas, nec amica renuebat. Profecto luxerunt tibi felices dies. Illa mo-

1 Heinsio placebat, *M. C. desine ah ineptire...duce.*—4 Pro ducebat Dous. F. conj. dicebat ; idem in mentem venit Heins. et Broukh.—5 Voluerunt nonnulli vobis.—6 Alii tum ; sic in Commel. Vicent. Brix. et Venett. in

NOTÆ

1 *Miser Catulle*] Miseri sunt qui morem, quo veteres lapillis dies no-
 amant : id norunt qui sunt amori tabant ; felices, albis ; infelices, ni-
 mancipati. Virg. 'Sed misera ante gris : quem morem refert Plin. l. ii.
 diem, subitoque accensa furore,' &c. Catullo accinit Horat. iv. Od. 36
 3 *Candidi soles*] Id est, dies læti, 'gratior it dies, Et soles melius ni-
 et felices. Alludit Poëta ad illum tent.'

Nunc jam illa non vult: tu quoque, impotens, noli;
 Nec, quæ fugit, sectare; nec miser vive: 10
 Sed obstinata mente perfer, obdura.
 Vale, puella: jam Catullus obdurat:
 Nec te requiret, nec rogabit invitam.
 At tu dolebis, cum rogaberis nulla,
 Scelestâ, nocte. Quæ tibi manet vita? 15
 Quis nunc te adibit? quoi videberis bella?
 Quem nunc amabis? quojus esse diceris?
 Quem basiabis? quoi labella mordebis?
 At tu, Catulle, destinatus obdura.

do renuit, tu pariter potes nolle; nec illam sequere, quæ te refugit; nec calamitosus vitam dege; at obfirmato animo perpetere, obduresce. Vale, o amica; nunc Catullus obdurescit; nec desiderabit te, nec nolentem precabitur. Te vero penitebit aliquando, quando minime rogaberis. Improba, cogita, quamnam vita tibi superest; quis jam conveniet te? Cuinam apparebis pulchra? Quem amatorem modo habebis? Cujus amica vocaberis? Quem osculabere? Cuinam labia stringes morsu-unculis? Tu vero, o Catulle, obfirmatus obduresce.

Dresd. tamen.—9 In Stat. et Scal. codd. mutilus erat hic versus; in Commel. extabat, teste Voss. *tuque inepte et impote*; in aliis, *impotens*, et sic in Rheg. Idem Voss. e vestigiis vet. lect. affert, *tu quoque ipse te refer*; Stat. *tu quoque impotens esto*, in cuius codd. etiam *impote*, sive *inepte*; unde conj. *tu quoque impotens noli*, vel, *tuque inepte jam nolis*; sed Avant. jam excogitaverat *noli*; reperitur etiam in marg. Heins. lib. ubi additur hæc lectio, *Jam nunc et illa non vult, tu quoque et noli*: Livin. suspicabatur legendum esse, *impote es*: Scal. restituit, *impotens ne sis*, improbante Marcil. et afferente, *tu quoque impotens: esto, Nec q. f. &c.* Heins. denique tent. *tu quoque impotem mentis, Nec, &c.* Nostram lect. servat Cant. putat tamen Vossianam amplectendam, modo pro *refert* legatur *obdura*.—14 In aliquot codd. Stat. cum *r. nulli, S. te ne*; in aliis, *nulla S. ne te*; et in aliis ejusdem, *nulla S. nec te*; unde legendum putavit, cum *r. nulla S. nocte*: in Vicent. Brix. et Venett. *nulli....ne te*: Scal. ex uno snorum codd. (in cuius marg. erat etiam, *Scelestâ te ne?*) edidit, *At....nulla. S. rere quæ tibi, &c.* et ex memoria libri vet. Mur. *S. quæ nunc, quæ t. m. vita?* Voss. emend. cum *r. nullam, S. noctem*, assent. Vulp. et Cant. Heins. conj. *c. r. nulla S. nulla: quæ t. m. vita?* vel, *c. r. nulli, S. noctem*: Perr. Exc. exhibent, *quæ te tum*; unde Hand. proposuit, *c. r. nullam, S. noctem. Quæ dehinc m. vita?*—16 Alii cui hic et v. 18.—17 Alii cuius.—19 Turn. voluit, *At tu, Catulle, obstinatus obdura*; quæ lect. inquit

NOTE

9 *Tu quoque, impotens* [*impote*] cet, *impotens ne sis*, i. e. ne nimio amore vincaris.
 Mancus hic versus, et varie legitur. In aliis codicibus legitur *impote*, in aliis *impotens*, in aliis *inepte*; et ubique deest pes extremus, qui nobis videtur sic posse suppleri, *tu quoque impotes nolle*, ita ut, im, ἀπαρκῶς pro, eam, ponatur. Aut ut Scaligero pla-

14 *Rogaberis nulla*] Id est, cum non rogaberis: alii legunt, *nulli*, hoc est, a nullo, sen a nemine rogaberis. Nos legimus, *nulla*: quod dixit Catullus eo fere modo quo Terent. 'Nullus dixeris.'

Scal. Nævio, ant Andronico, quam Catullo dignior: alii corr. *At tu, C. de obstinatus*: alii, *At tu, C. de obd.* Hic versus deest in Græviana.

NOTÆ

18 *Labella mordebis*] Hoc etiam est in amantium deliciis, labella morsiunculis stringere; unde Flora illa, cui cum Cn. Pompeio apud Plutarch. stupri consuetudo erat, eum commendabat, quod nunquam ab eo non

morsa potuisset discedere. Plaut. Pseud. 'Compressiones arctæ amantum compares, Teneris labellis molles morsiunculæ.' Horat. 'Sive puer furens Impressit memorem dente labris notam.'

CARMEN IX.

AD VERANNIUM.

VERANNI, omnibus e meis amicis
Antistans mihi millibus trecentis,
Venistine domum ad tuos Penates,
Fratresque unanimos, anumque matrem?
Venisti. O mihi nuntii beati!
Visam te incolumem, audiamque Hiberum

5

O Veranni, mihi præstans cunctis familiaribus meis, vel trecentis millibus; an rediisti domum ad Lares tuos, ad fratres concordēs, et ad matrem tuam? Tandem rediisti? O mihi felices nuntii! Videbo te sanum, et valentem, et auscultabo te,

2 *Antistes* in Dresd. omnibus Stat. codd. Brix. et Venett. *Antistas* in Cuj. Colum. Vicent. et Ald. 1. Nostra lect. debetur Palladio et Avant. et probata est Vossio.—4 In Stat. codd. *unanimos, tuamque m.* vel, *uno animo, sanamque m.* sive, *uno animo, suamque m.* in Commel. et Vat. *senemque*: in Scal. lib. *unanimos suamque m.* Nostra lect. debetur Faërno, quem secuti Voss. et Ed. Cant. Marcil. ex lituræ vestigio in membranis conj. *novamque matrem*, i. e.

NOTÆ

1 *Veranni, omnibus e meis amicis Antistans* [*Antistes*] Gratulatur Verannio familiari suo redditum ex Hispania, quo ipse et Fabullus profecti fuerant, cum Caio Pisone, qui in ceteriorem Hispaniam Quæstor pro Prætorē missus fuerat. Hunc dicit

Catullus ex omnibus suis amicis antistitem, i. e. inter omnes amicos principem. Alii legunt, *Antistans*, quod et in idem recidit. Sed omnes Mss. Codices, ac editiones antiquæ lectionem nostram repræsentant.

6 *Hiberum*] Iberi dicti sunt Hispani

Narrantem loca, facta, nationes,
 Ut mos est tuus; applicansque collum,
 Jucundum os, oculosque suaviabor.
 O quantum est hominum beatiorum,
 Quid me lætius est beatiusve ! 10

ut consuetudo tua fert, explicantem regiones Iberorum, mores eorum, et populos, et inhærens collo tuo, suavem vultum, et ocellos osculabor. Quid jam hilarius me est aut felicius ex omnibus hominibus quotquot beatiores sunt?

novercam.—5 In Scal. 1. *Venisti?*—7 In eadem *nationis*.

NOTE

ab Ibero fluvio, *Ebro* vulgo dicto, etiamsi te veniens in medio foro videro, dissuaviabor.' Horat. i. Od. 36. 'Qui nunc Hesperia sospes ab ultima Caris multa sodalibus, Nulli plura tamen dividit oscula, Quam dulci Lamiæ.'

9 *Suaviabor*] Mos fuit apud antiquos, qui viget adhuc hodie, abeuntes ac redeuntes amicos exosculari. Unde Q. Cicero Tironi: 'Tuos oculos,

CARMEN X.

DE VARRI SCORTO.

VARRUS me meus ad suos amores
 Visum duxerat e foro otiosum:
 Scortillum, ut mihi tum repente visum est,

Varrus cessantem me a foro deduxerat ad videndam amicam suam, meretriculam quidem, nec inscitam, nec inelegantem, qualis mihi subito apparuit. Cum ad eam

1 *Varius* in omnibus Stat. codd.—3 In iisdem *S. ut mihi, &c. et sic in*

NOTE

1 *Varrus me meus*] Dubium est, quod clades illa ad minimum quinquagesimo post anno contigisse referatur. Fuit et *Varrus* contubernalis Virgilii et Horatii, qui ab Horatio

Non sane illepidum, nec invenustum.
 Huc ut venimus, incidere nobis 5
 Sermones varii : in quibus, quid esset
 Jam Bithynia, quomodo se haberet,
 Et quonam mihi profuisset ære ?
 Respondi, id quod erat : nihil neque ipsis,
 Nec prætoribus esse, nec cohorti, 10
 Cur quisquam caput unctius referret :

accessimus, multiplices sermones nobis inciderunt, inter quos qualis esset nunc Bithynia, et in quo statu versaretur, et quantæ utilitati mihi fuisset pecunia. Ego respondi id quod verum erat, neque mihi ipsi, neque prætoribus, neque comitatus fuisse, unde ullus nostrum caput odoratus reportaret ; cum præcipue illi provin-

Dresd. Vicent. et Venett. ut deest in Ald. 1.—4 Omnes codd. cum Vicent. Brix. et Venett. exhibent, *neque invenustum*, probante Hand.—7 In Stat. codd. *quomodo posse haberet* ; *ro* posse corruptum ex pacto, gloss. *roû modo*, esse putavit idem Stat. sic quoque Voss. ll. qui inde procudit, *quomodo ops se h.* improb. V. D. in Obs. Mis. p. 2. 3. et suam proferente conj. *quomodo os se h.*—8 *Et quonam* in omnibus Stat. et Mel. codd. quod servant etiam Pallat. m. et p. cum Venett. Vicent. et Brix. *Et quantum* profert Scal. quasi lect. libb. vett. hoc falsum ; correctio enim est Ald. 1. asterisco notata : Voss. codd. præstant, *qm.* vel *quoniam* ; et sic in Dresd. Legendum putavit Scal. *quantum m. profuisset : e re Respondi*, improbante Gronov. qui conj. *Ecquonam*, ut longe antea Statius. Heins. emend. *Et quanto, &c.* quod jam proposuerat Livin.—9 Lectio *nihil neque ipsis* est ex conj. Avantii : Stat. codd. habent, *neque in ipsis* ; Dresd. *nec in ipsis* ; Vicent. et Brix. *mihi nec ipsis* : Avantii correctionem recepit Venet. an. 1500. Ald. vero, *nihil neque ipsi* : in Commel. invenit Voss. *nihilmet ipsis*, quod recepit Vulp. inde recentiores quidam, *nihil neque ipsis-met p.* Statii et Scal. emendationem *mihi nec ipsi* rejecit Gronov. Tandem Hand. ita tent. *Respondi i. q. erat : sibi neque ipsis, Nec p. &c.*—10 Mur. legeret, *quæstoribus* ; Heins. *præconibus*.—13 Cuj. Dresd.

NOTE

nunc 'Varnus,' nunc 'Varius' dicitur. Sunt tamen qui velint Varum et Varium eodem tempore Poëtas diversos fuisse.

7 *Jam Bithynia*] Regio est minoris Asiæ ab Euxino mari juxta Bosporum Thracium ad Propontidem protensa, quo Catullus C. Memmii Gemellum illuc a Republica Prætorem missum comitatus fuerat.

8 *Ære*] Id est, pecunia, quæ primo Servio Tullio regnante Romæ signata est pecudis imagine, unde pecunia dicta. Ut testatur Plin.

10 *Nec prætoribus esse, nec cohorti*] Hic Prætores appellantur amici Prætoris, qui quasi alteri Prætores videbantur. Nam præter cohortem prætoriam, quam a republica accipiebat magistratus in provinciam proficiscens, ipse sibi deligebat comites ac domesticos convictores ; qui, ut ait Cicero, quasi ex cohorte prætoria appellari solerent. De utraque cohorte mentio est apud Cic. Epist. prima ad Q. Fratrem.

11 *Caput unctius*] Argumentum divitiarum est caput unctum. Unde

Præsertim quibus esset irrumator
 Prætor, nec faceret pili cohortem.
 At certe tamen, inquit, quod illic
 Natum dicitur esse, comparasti 15
 Ad lecticam homines. Ego, ut puellæ
 Unum me facerem beatiorem,
 Non, inquam, mihi tam fuit maligne,
 Ut, provincia quod mala incidisset,
 Non possem octo homines parare rectos. 20
 At mi nullus erat neque hic neque illic,
 Fractum qui veteris pedem grabati
 In collo sibi collocare posset.
 Hic illa, ut decuit cinædiorem,

ciales, quibus esset prætor spurcus homo, nihil facerent prætoris comites. Saltem tamen, inquit illa, acquisivisti homines ad lecticam tuam ferendam, quod genus hominum in ea regione ortum esse traditur. Ego, ut me puellæ isti jactarem unum fuisse fortunatiorem, Non mihi, aio, res tam male cessit, ut quamvis mihi accidisset provincia infructuosa, nihilominus possem acquirere mihi octo lexicarios proceros; tamen nullus mihi erat, neque eo in loco, neque in illo, qui valeret imponere collo suo ruptum pedem vetusti lecti. Tunc ait illa, ut convenit impudentiori:

Vicent. Brix. et Venett. exhibent, *non facerent*; Voss. *non faceret*; Gronov. *num facerent*? vel, *non faciens*: Lectio *nec faceret* debetur Avant. extatque in Ald. 1. et inde in alias recepta, etiam in Cant. Legendum censebat Hand. *nec facerent*.—14 Turnebi conj. *inquit id quod*, et Scaligeri *inquit* damnavit Gronov.—15 Quidam *ære*, vel *asse comp.* malebant, probante Hand. *Notum d. esse* conj. Mel.—16 In edd. vett. *hominum*.—17 Nostram lect. tuentur omnes Stat. codd. cum Cnj. Dresd. Vicent. Brix. et Venett. Avantii conj. *beatorum* rejecit Scal.—19 Perr. Exc. exhibent *si mala*: Maff. 1. *quod mala*, ut conj. Avant. omnes alii codd. *qui mala*: Stat. emend. *quam m.* Vicent. Brix. et Venett. habent *quæ m.* Hand. conj. *quum m. i.* quoniam qui in *qm.* (i. e. *quum*) in codd. facile corruptatur.—20 Ex corruptis lectt. *octo literas*, sive *litas*, sive *mines*, reposuit Voss. *octo Midas*, i. e. mancipia Bithynica.—

NOTÆ

Lucil. 'Hi quos divitiæ producant, et caput ungunt.' Unde etiam divites uncti dicuntur: Juvenal. 'Unc-tanque Corinthon.' Cic. Orat. iv. c. Verrem: 'Ita Palæstritas defendebat, ut ab illis unctorum discederet.'

12 *Irrumator*] A 'ruma,' hoc est, a mamma, dicitur 'irrumare,' per quandam similitudinem; est enim 'irrumare' virilia ad libidinem in os præbere, qui vero recipit, 'fellare'

dicitur; unde et 'fellator' et 'irrumator,' 'fellatrix' et 'irrumatrix.'

13 *Nec faceret pili*] Id est, nihili. Sicut dixit ante, 'unius æstimemus assis'; unde et alibi idem noster Catullus: 'Ludere hanc sinit, ut lubet, nec pili facit uni.'

22 *Grabati*] Id est, lecti, seu lecticæ annosæ, et veteris, et vilis fulcrum.

24 *Cinædiorem*] Procaciorem, mol-

Quæso, inquit, mihi, mi Catulle, paulum 25
 Istos commoda, nam volo ad Serapin
 Deferri. Mane, inquit puellæ;
 Istud, quod modo dixeram me habere,
 Fugit me ratio. Meus sodalis
 Cinna est Caius: is sibi paravit. 30
 Verum, utrum illius, an mei, quid ad me?
 Utor tam bene, quam mihi pararim.
 Sed tu insulsa male, et molesta vivis,

Rogo te, mi Catulle, commoda mihi istos tantisper: cupio enim deportari in tempore ad Serapin; hoc non est verum inquam puellæ, quod jam narraveram me possidere, aberravit animus; sed Caius Cinna socius meus sibi istos comparavit. Sed, quid mea refert, an sint illius, an mei? nam tam libenter iis utor quam si mihi illos acquisierim. At tu male inepta es, et odiosa, per quam mihi non conceditur oscitantem esse.

25. 26 In omnibus Stat. codd. ut in textu nostro, præterquam in uno, in quo erat paululum, ut ultima syll. a sequenti excipiatur. Versus autem 26. stare, ac procedere non videtur, impediende extrema syll. *roû commoda*: Stat. sic emend. *Quæso, inquit, mihi mi Catulle paululum Istos; nam volo commode ad S. &c.* pro *commoda* Scal. conj. *commodo*, i. e. in tempore: in Ald. 1. legitur, *Istos commodita, volo, &c.* V. D. in Obs. Mis. l. c. fingit in hunc modum, *Istos commoda, enim.* Voss. putat Catullum ultimam in *commoda* corripuisse. Doer. legeret *commode*, ut sit vocativus, i. e. benigne, ut ap. Hor. iv. Od. 8. l. 2. sed hanc conj. damnat Hand. suam afferens, *Quæso....paulum Istos. Commოდum enim volo, &c.* cui subjungit; 'codd. scriptura *commod* enim facile potuit transire in *commoda* nam.' In Mur. codd. *ad Serapis*, ut 'ad Dianæ' ap. Terent.—27 *Mane me, inquit, puellæ* in codd. Stat. *mane tum, inquit* in Brix. et Venett. *mane tum, inquam* in Vicent. minime, inquit in Ald. 1. Guar. P. conj. Ferri: *mane mane, inquit*, ut sit alterum *mane*, i. q. cras. Omnes codd. Conj. Voss. Commel. Pallatt. m. et p. et Dresd. cum Statianis conspirant: legit itaque Hand. *Mane, me....inquit puellæ,....Illud,....habere,....Fugit me, &c.* Heins. conj. *itane? inquit*; alii *manedum*, vel, *mane dum*: in Bip. 1. *Mane me, inquit*: Stat. legendum putavit, *Mane, inquit*; unde Scal. edidit ut in textu nostro.—30 *Est Cinna gravis legeret* Avant.—31 Voss. legit, *Verumne illius an mei.*—32 In Stat. codd. *pararim*, extrema lit. sic scripta, ut a figura s parum absit; unde conj. *paratis*; Voss. *paravit*; Guar. *parassem*; Vicent. Brix. et Venett. habent *pararem*: sed lect. nostram confirmant codd. Stat. et Dresd.—33 In Vicent. Brix. et Venett. *insulsa, mala et m. v.* unde Ald. 1. typographi errore, ut putat Hand. dedit, *insulsa male, &c.* alii, *male et nimis molesta es*, vel, *mala et nimis molesta es*: Voss. *Sed tu invisa, male et, &c.* Heins.

NOTÆ

liorem, impndiciorem.

26 *Nam volo ad Serapin*] Serapis Ægyptiorum Deus, qui et Apis et Osyris dictus est. Poteratne ire pedes? Illo tempore non licebat Serapim intra urbem habere, sed extra

Pomœrium: quod testatur Dio l. iv.

30 *Cinna est Caius*] Is Caius Helvius Cinna dictus est Epigrammatum auctor, de quo Ovid. Trist. ii. dum commemorat Poëtas, qui de rebus amatoris scripserunt.

Per quam non licet esse negligentem.

conj. *Sed tu insulsa vale et molesta ubivis*, vel *cuius*. Dresd. exhibet, *male ac moleste viris*.—34 Heins. *malit, negligerenti*, quod jam in mentem venit Dousæ.

CARMEN XI.

AD FURIUM ET AURELIUM.

FURI et Aureli, comites Catulli,
Sive in extremos penetrabit Indos,
Littus ut longe resonante Eoa
Tunditur unda;
Sive in Hircanos, Arabasque molles,
Seu Sacas, sagittiferosque Parthos,

5

¶ Furi, et Aureli, Catulli socii, sive progredietur usque ad Indos ultimos, ubi ord. verberatur fluctu Orientali procul personante: sive pervadet ad Hircanos, sive ad Arabas effeminatos; sive ad Sacas; sive ad Parthos sagittiferos; sive illuc

2 Alii, *penetravit*.—3 *Longe ubi littus* conj. Marcil. pro *resonante* Stat. *malit resonans*.—5 In edd. vett. *mollis*.—6 Passer. in vet. lib. invenit, *cotiriferosque*; vide Virg. Æn. x. 169. in marg. Heins. lib. *pharetriferosque*: sed nostræ lect. addicunt fere omnes; modo observes Catullum, more Græcorum, spondæi

NOTÆ

1 *Furi et Aureli*] Furium cognomine Bibaculum Cremonæ natum Quintilianus inter Iambicos scriptores numerat. Fuit et alter Furius, quem Cato de repetundis accusavit: utrum autem compellet Poëta, an non uterque idem, non satis liquet. Aurelius autem iste forte est L. Aurelius Cotta prætor, qui legem promulgarat de restituendis judiciis equestri ordini.

2 *Indos*] Indi sunt Asiæ populi in extremo Oriente positi, quorum regioni Indus amnis ingens, qui in mare

Indicum devolvitur, nomen dedit. Extremos etiam vocat Horat. 'Impiger extremos curris mercator ad Indos.'

3 *Eoa unda*] Id est, Oceano Orientali; Eous, -a, -um, derivatum a vocabulo Græco ἑὸς, quod *Auroram* significat.

5 *Sive in Hircanos*] Hircania est Asiæ Majoris regio, ad mare Caspium, tigribus nota.

Arabasque] Arabes Asiæ populi intra sinum Persicum et Arabicum, ad

Sive qua septemgeminus colorat
Æquora Nilus ;
Sive trans altas gradietur Alpes;
Cæsaris visens monumenta magni, 10
Gallicum Rhenum, horribilesque ulti-
mosque Britannos :
Omnia hæc, quæcumque feret voluntas
Coelitum, tentare simul parati,
Pauca nuntiate meæ puellæ 15
Non bona dicta :

ubi Nilus septemplex inficit mare; sive ibit ultra excelsas Alpes, invisens tropææ
magni Cæsaris, aive transibit Rhenum Gallicanum, sive feros et extremos Bri-
tan- nos: vos igitur promissi mecum una adire cuncta ista loca, quocumque volueritis Deo-
rum impellat, renuntiate amicæ meæ pauca hæc verba minime grata, ut vivat et

loco in altera regione posuisset trochæum, ut v. 15.—7 *Sire qui in Rhæg. et quibusdam Stat. codd. in Maff. l. que, unde legendum putavit Stat. quæ:* Voss. ex libb. vett. profert *quæ*.—9 In edd. vett. *Alpis*.—11 In omnibus Stat. codd. *horribilesque et ultimosque B.* quod Marcil. interpr. ‘et ultimos quoque Britannos,’ eo modo quo dicimus ‘hodieque’ pro ‘hodie quoque,’ &c. in edd. vett. *horribilis et ultimosque.* Stat. conj. *et delendum esse ut edidimus.*

NOTÆ

Oceanum Erythræum seu Æthiopicum positi. Arabia triplex, Petrea, Deserta, et Felix. Incolæ dicuntur *molles*, vel propter cæli temperiem, vel quia sunt effœminati. Tibull. ‘Quos tener e terra divite mittit Arabs.’

6 *Sen Sacas*] Sacæ sunt Scythiæ Asiaticæ populi, Jaxarti fluvio vicini, Massagetis proximi.

Sagittiferosque Parthos] Parthi sunt Asiæ populi Medis vicini, qui bella quondam sagittis conficiebant; unde sagittiferos eos vocat Poëta.

7 *Septemgeminus Nilus*] *Ægyptum*
intelligit, quam Nilus in septem al-
veos divisus pervadit. Unde Virg.
'Et diversa sonans septem discurrit
in ora, Et viridem *Ægyptum* nigra
fecundat arena.'

9 *Alpes]* Montes sunt altissimi, quondam imperio Romano saluberrimi, qui Galliam et Germaniam ab *Delph. et Vur. Clus.*

Italia dividunt. Dicuntur a Mela, a Genua Liguriæ oppido longo cursu, diremtisque variis populis, in Thraciam usque penetrare.

10 *Cæsaris magni*] Ipse est Cæsar, cujus multa in Gallia extiterunt tro-pæa, et victoriæ partæ.

11 *Gallicum Rhenum*] Rhenus qui Gallos a Germanis dirimit, 'Gallicus' dicitur, ad differentiam alterius Rheni illius, qui per agrum Bononiensem fluit.

12 *Britannos*] Incolæ sunt Britanniae, quæ olim 'Albion' dicta fuit, nunc 'Anglia:' dicuntur Catullo *horribiles*, vel quia asperi sunt et inculci, et hospitibus feri; unde Horat. 'Visam Britannos hospitibus feros:' vel quia quondam corpora inficiebant. Dicuntur 'extremi' et 'ultimi,' quia sunt in extremo terrarum termino positi.

Cum suis vivat valeatque mœchis,
Quos simul complexa tenet trecentos,
Nullum amans vere, sed identidem omnium

Ilia rumpens.

20

Nec meum respectet, ut ante, amorem,
Qui illius culpa cecidit; velut prati
(Ultimi flos, prætereunte postquam)
Tactus aratro est.

valeat cum suis scortatoribus, quos pariter trecentos amplexa habet, neminem ex iis sincere diligens, sed * * * Neque cogitet, sicut prius, amorem meum, qui ejus vitio extinctus est, tanquam flos extremi prati, ubi transeunte aratro violatus est.

—21 Nostram lect. confirmant omnes Stat. codd. in edd. vett. *spectet, velut ante, amorem*: in marg. lib. cujusdam, *speret velut*.—22 Heins. nimia festinatione, pro *prati*, legi jubet *parati*, cum jam versus est hypermeter.—23 In nonnullis edd. vett. *Ultimus*; sed omnes codd. exhibent *ultimi*: mox pro *Tactus* Thuan. habet *Fractus*; et edd. vett. nonnullæ *Tractus*: unde Voss. proponit, *Stratus*.

NOTÆ

19 *Identidem*] Sæpe. Suetonius in Domitiano: 'Recuperatores ne se persuasoriis assentationibus accommodarent identidem admonuit.' Idem in Vespasiano: 'Dum eum identidem per contumeliam fratris appellat.' Et inferius dicet Catullus: 'Qui sedens adversus identidem te Spectat et audit.' Cic. in Somn. Scipionis: 'Hanc ego admirans referebam tamen oculos ad terram identidem.'

Omnium Ilia rumpens] Neminem, inquit, vere amat, sed omnibus utitur ad satiandum libidinis suæ indomitæ immoderatum appetitum. *Rumpens* vero dixit ex æmulatione, dum unusquisque putat alterum sibi anteponi in amore. Virgil. 'Invidia rumpantur ut ilia Codro.'

Vel quia omnibus dat, et *ilia* libidine consumuntur. 'Ilia,' ut scribit Plin. lib. II. 'appellantur arteriæ quædam quæ inter vesicam et alvum sitæ tendunt ad pubem.' In singulari vero secundæ declinationis invenitur. Plin. l. xxx. hoc et medetur et tussi veteri, inde 'iliosi' qui morbo illo laborant, id est, *λaryvovολω*. Sed *identidem omnium*: in hoc carmine syllaba una est superflua, quæ abjicitur ob vocalem priorem subsequenti carminis, ut sæpe fieri novimus; sic et in sequenti carmine, *prati Ultimi flos*.

22 *Prati Ultimi flos*] Elegans comparatio, qua demonstrat Poëta amorem suum extinctum.

CARMEN XII.

AD ASINIUM.

MARRUCINE Asini, manu sinistra
 Non belle uteris in joco atque vino :
 Tollis lintea negligentiorum.
 Hoc salsum esse putas? fugit te, inepte,
 Quamvis sordida res et invenusta est. 5
 Non credis mihi? Crede Pollioni
 Fratri, qui tua furta vel talento
 Mutari velit: est enim leporum
 Disertus puer, ac facetiarum.
 Quare aut hendecasyllabos trecentos 10
 Expecta, aut mihi linteum remitte,
 Quod me non movet æstimatione,

Asini Marrucine, male uteris læva tua manu per luserum et vinum; nam furaris lintea incautiorum. An existimas hoc jocosum esse? Nescis, homo insulse, quam turpis sit et imurbana res illa. Non mihi fidem habes? Fidem habet germano tuo Pollioni, qui cupiat etiam talento redimi compilationes tuas. Ille namque facundus juvenis gratiarum, ac modestus plenus est. Itaque aut expecta a me trecentos Phaleucos, aut reddas linteum meum, quod me minime tangit pro pretio suo,

1 *Inter carnem, Assini legebat Avant.* quod in Aldd. et aliis propagatum est, improb. Mur. et Scal.—8 Voss. e Vat. affert *Multari*; sed vulg. præferenda, quia vel maxime decet fratrem, quovis pretio fratris culpam redimere velle.—9 'Passer. et Voss. legi volunt *Disertus* pro *Differtus*; sed primum hæc locutio æque exemplo caret, ac nostra *leporum Disertus*; deinde vix dici posse puto in bonam partem *leporum Differtus*. Nonnulli *pater* pro *puer*, male,

NOTÆ

1 *Marrucine Asini*] Asinius ille, lescantes vocabant, quamdiu viri non fur linteorum, et 'Marrucinus' per erant. Guarinus legit *pater*, i. e. auctor, contemptum, quasi stolidus dictus, inventor facetiarum; quod satis frater fuisse dicitur illius Asinii Pollionis, cujus elegantiam in scribendo placet. Forsan Catullus non scripsit, *Disertus*, sed *Disertus*, quia veteres non geminabant consonantes, teste Festo: unde *Disertus* dicebant mas post Ciceronem eloquentiæ partes tribuere videatur. pro *Differtus*. Sic Horat. 'Forum Appii Differtum nautis.'

9 *Disertus puer*] Pueros etiam ado-

Verum est mnemosynon mei sodalis.
 Nam sudaria Sætaba ex Hiberis
 Miserunt mihi muneri Fabullus
 Et Verannius. Hæc amem necesse est
 Ut Veranniolum meum et Fabullum. 15

sed est monumentum amoris socii mei. Nam Fabullus et Verannius dono dederunt mihi ex Iberis hæc lintea Sætaba. Oportet autem, ut illud carum habeam, quomodo Verannium et Fabullum meum.

judicante Voss.' Doer.—13 Scal. legit, *mnemosynum*, contra codd. fidem.—14 Ex corrupta lect. *Setaba exhibere* fecit Voss. *Setabe ex Hibera*, ut sit ipsum urbis nomen. Sed cum plurimæ edd. et libri scripti offerant *Setaba*, et plane eodem modo 'Sudarium Setabum' dicatur Carm. xxv. 7. tenenda est nostra lectio. Rectius autem per diphthongum exhibetur *Sætaba*, quod ex nummo antiquo ab Antonio Augustino memorato Dial. vii. in quo *SÆTABIS* scribitur, probatum ivit Drackenb. ad Sil. Ital. iii. 374.—16 Alii, quos secuta Bip. pro *Hæc* legunt *Hoc*, ut referatur ad *linteum*: Dresd. habet *Hic amem.... Et*; in nonnullis edd. quoque *Et* pro *Ut*.

NOTÆ

13 *Mnemosynon*] Vocabulum Græcum, *μνημόσυνον*, Latine *monumentum*, *pignus*, et, si dici potest, *memoriale*; lintem enim illud datum fuerat Catullo, tanquam amoris pignus.

14 *Sudaria Sætaba*] Urbs est ceterioris Hispaniæ apud Contestanos Setabis appellata, in cujus agro limum nascitur exquisitum, ex quo con-

ficiuntur lintea pretiosa, quæ 'Setaba' vocant, seu 'Setabina:' est et amnis in eadem regione Setabis nomine secundum Strab. Melam, et Plin.

Hiberis] Iberi sunt Hispani, ut supra vidimus. Lucan. 'Si tibi durus Iber, vel si tibi terga dedisset Cantaber.'

CARMEN XIII.

AD FABULLUM.

CŒNABIS bene, mi Fabulle, apud me
 Paucis, si tibi Di favent, diebus,

Mi Fabulle, si te Di amant, bene cœnabis domi meæ intra aliquot dies: si tecum

2 Voss. dedit *favint* pro 'faverint,' ex antiq. lect. *faxint*, improbante Doer.

Si tecum attuleris bonam atque magnam
 Coenam, non sine candida puella,
 Et vino et sale, et omnibus cachinnis. 5
 Hæc si, inquam, attuleris, venuste noster,
 Coenabis bene: nam tui Catulli
 Plenus sacculus est araneorum.
 Sed contra accipies meros amores,
 Seu quid suavius elegantiusve est: 10
 Nam unguentum dabo, quod meæ puellæ
 Donarunt Veneres Cupidinesque:
 Quod tu cum olfacies, Deos rogabis,
 Totum ut te faciant, Fabulle, nasum.

apportaveris cibos multos et bonos ** nec absque mero, risu, et omnibus facetiis. Si ista, inquam, apportaveris, mi jucunde amice, bene cœnabis mecum; nam crumena tui Catulli referta est araneis. Tu vicissim referes a me sincerum amorem, aut si quid aliud est jucundius aut venustius; etenim conferam tibi unguentum, quod Gratiae et Amores largiti sunt amicæ meæ. Quando tu illud odoraberis, precaberis Cælitæ, o Fabulle, ut te totum nasum efficiant.

at sic penult. contra leges Hendecasyllabi longa est.—6 *Fabulle noster Venet. Gryph. et aliæ edd. vett.*—9 In Vicent. Brix. et Venett. *meos amores*; et sic conj. Statius: in Ald. 1. Mur. Voss. et Vulp. *meros*.—10 *Seu quod* malit Doer. improbante Hand.

NOTE

8 *Plenus sacculus est araneorum*] Significat sibi non sufficere unde cœnam paret, cum in marsupio nihil sit præter araneas: juxta illud, Afranius apud Festum, 'Jamne arcula tua plena est araneorum?'

11 *Unguentum dabo*] In conviviis veteres uncti discumbebant; quod nobis pluribus in locis indicant Horat. et Martialis. Unde Catullus

amico promittit unguentum fragrantissimum, tanta elegantia et venustate comparatum, ut olfaciens Deos rogabit, ut se totum nasum faciant.

14 *Totum ut te faciant nasum*] Tanta enim olfaciendi voluptate detineberis, ut sis optaturus totum corpus tuum ad illam consequendam in nasum converti.

CARMEN XIV.

AD CALVUM LICINIUM.

NI te plus oculis meis amarem,
 Jucundissime Calve, munere isto
 Odissem te odio Vatiniano.
 Nam quid feci ego, quidve sum locutus,
 Cur me tot male perderes poëtis? 5
 Isti Di mala multa dent clienti,
 Qui tantum tibi misit impiorum.
 Quod si, ut suspicor, hoc novum ac repertum
 Munus dat tibi Sylla literator:
 Non est mi male, sed bene ac beate, 10
 Quod non dispereunt tui labores.
 Di magni, horribilem et sacrum libellum,

O Calve suavissime, nisi ipse diligerem te plus oculis meis, te ipsum hoc tuo dono
 odissem odio Vatiniano. Quid enim ego commisi? aut quid dixi, quamobrem me
 male prostigares tam multis poëtis? Superi multa incommoda inferant tuo isti
 clienti, qui tibi dedit tot carmina flagitiosa: quod si, ut conjicio, Sylla Gramma-
 ticus tibi donum istud mittit, novum, et recens inventum: non male tibi est, mi
 amice, immo vero bene ac prospere succedit, quod tua opera non perit. Magni
 Caelites perdant hunc horrendum et execrandum librum, quem tu videlicet dedisti

5 In edd. vett. *Ut me tot malis*: Avant. legeret, *Ut m. t. male*: in omnibus
 Stat. codd. *Cur m. t. malis*.—6 Voss. edidit *dant*.—8 Nostram lect. serva-
 bant Stat. codd. in Dresd. pro *ac* legitur *et*; Stat. conj. *hoc repertum*; Voss.
ac refertum, improbantibus Doer. et Hand.—9 Nonnulli *Sulla*; Mur. et alii

NOTÆ

2 *Jucundissime Calve*] Fuit ille Cor-
 nelius Licinius Calvus, cujus meminit
 Quintil. insignis Orator, item et Poë-
 ta, qui Saturnaliorum diebus, quo
 tempore munera sibi invicem mittere
 consuevissent, Catullo per jocum mi-
 serat multa Carmina obscurorum
 quorundam Poëtarum.

3 *Odio Vatiniano*] Odio quo popu-
 lus Romanus persecutus est Vati-
 nium, quem omnibus odiosum fuisse

Ciceronis in eum testatur Oratio:
 ‘Odio enim tui,’ inquit, ‘in quo etsi
 omnes propter tuum in me scelus su-
 perare debeo, tamen ab omnibus vin-
 cor,’ &c. Potest et intelligi odium,
 quo Vatinus flagrabat in Ciceronem.

9 *Sylla literator*] Sylla Grammati-
 cus; ita vocabantur olim Poëtarum
 interpretes. Vide Sueton. de Claris
 Gramm. cap. 4.

Quem tu scilicet ad tuum Catullum
 Misti, continuo ut die periret,
 Saturnalibus, optimo dierum. 15
 Non, non hoc tibi, salse, sic abibit.
 Nam, si luxerit, ad librariorum
 Curram scrinia: Cæsios, Aquinios,
 Suffenum, omnia colligam venena,
 Ac te his suppliciis remunerabor. 20
 Vos hinc interea valet, abite
 Illuc, unde malum pedem tulistis,
 Sæcli incommoda, pessimi poëtæ.

* * *

Si qui forte mearum ineptiarum

ad Catullum tuum, ut toto die perderetur ipsis Saturnalibus dierum auspiciatissimo. Non certe, non hoc tibi sic erit impune, o facete; nam simul atque diluxerit, ego percurram omnes tabernas bibliopolarum, et coacervabo Cæsios, Aquinios, Suffenum, et omnes pestes, teque compensabo hac pœna. Interim vos, o vates perditissimi, hujus ætatis exitia, facessite hinc, et recedite eo, unde infaustum pedem exportastis. * * * Si igitur aliquando legetis lusus meos, et non metuetis adhibere manus vestras scriptis meis; * * *

Sylla; in edd. vett. Sillo, vel Silo.—16 Non modo hoc tibi tentabat Voss. improbante Doer.—18 Ex conj. Turn. Aquinios; in vett. edd. Aquinos.—22 In edd. ante Scal. attulistis, cui lect. nostra debetur.—24 'Contra Mss. et libb. vett. fidem in nonnullis edd. attexuntur hi quatuor versiculi Carm. xvi. ubi apparent etiam in Bip. Versus quartus, Pædicabo, &c. qui abest in libb. vett. debetur Vossio. Videntur omnino hi versus ἀπορραγμῶν longioris Carminis, temporis injuria nobis erepti, quos frustra ceteris poëtæ Carminibus assuas vel infercias. Incommode certe adjecti sunt Carm. xvi. Nos in assignando his versibus loco secuti sumus auctoritatem Mss. ad quam Stat. et ed. Cant. provocant. In versu primo male legitur in Bip. qua; et cui vitiose in ed. 1. Mur.' Doer.

NOTE

15 *Optimo dierum*] Optimum dierum dicit Saturnalia; quia his diebus omnes, omni cura laboribusque vacui, joci et lusus dediti, genio indulgebant, et pueri plaudentes clamabant, 'Io Saturnalia, hodie bona Saturnalia:' celebrabantur mense Decembri, quinque, vel, ut aliis placet, septem diebus. Vide Macrob.

18 *Cæsios, Aquinios*] Cæsius, Aquin-
 nis, et Suffenus videntur fuisse ma-

ledici, ac mordaces impudicorum Carminum scriptores.

19 *Venena*] Hoc est, mala poemata pessimorum Poëtarum.

24 *Ineptiarum Lectores*] Carmina sua vocat 'ineptias,' ut antea dixit 'nugas.' 'Ineptiæ' vero maxime sunt in obscenis; ut jam supra Carm. vi. 14. 'Ni tu quid facias ineptiarum.'

Lectores eritis, manusque vestras 25
 Non horrebitis admovere nobis :
 Pædicabo ego vos, et irrumabo.

CARMEN XV.

AD AURELIUM.

COMMENDO tibi me ac meos amores,
 Aureli. Veniam peto pudentem,
 Ut, si quicquam animo tuo cupisti,
 Quod castum expeteres, et integellum,
 Conserves puerum mihi pudice : 5
 Non dico a populo : nihil veremur
 Istos, qui in platea modo huc, modo illuc
 In re prætereunt sua occupati :
 Verum a tē metuo, tuoque pene,
 Infesto pueris bonis, malisque. 10
 Quem tu, qua lubet, ut lubet, moveto

O Aureli, ego tibi committo meipsum et delicias meas : hoc beneficium verecundum te rogo, ut si destinasti mente tua quidpiam, quod appeteres pudicum et intactum, tuearis mihi caste puerum meum. Non, inquam, a vulgo ; nequaquam metuimus illos, qui detenti negotiis suis, nunc eo, nunc illo transeunt in via publica ;

11 In codd. vett. deerant verba, *ut lubet* ; in suo invenerat Stat. *Quem tu qualubet ve moveto*, unde conj. *Quem tu, qualubet, ut velis moveto* ; sed prætu-

NOTÆ

9 *Tuoque pene*] Penis caudam a pendendo, sed membrum virile etiam significat. Juvenalis : ‘ Noverunt Mauri, atque Indi, quæ psaltria penem Majorem,’ &c. Et alibi : ‘ An facile et pronum est agere intra viscera penem,’ &c.

10 *Infesto queris bonis, malisque*] Id est, omnibus pueris, tam his qui ob

formæ pulchritudinem apti sunt, quam his qui ob deformitatem non sunt ad libidinem idonei ; sicut superius in Carm. vi. ‘ Quare quicquid habes boni malique Dic nobis.’

11 *Quem tu moveto*] *Quem*, scilicet penem, *tu moveto*, ex libidine.

Qua lubet] Scilicet ratione.

Ut lubet] Hoc dicit quantum ad

Quantum vis, ubi erit foris paratum.
 Hunc unum excipio, ut puto pudenter.
 Quod si te mala mens, furorque vecors
 In tantam impulerit, sceleste, culpam, 15
 Ut nostrum insidiis caput lacessas;
 Ah! tum te miserum, malique fati,
 Quem attractis pedibus, patente porta,
 Percurrent raphanique, mugilesque.

sed huic timeo a te ipso * * * hunc solum eximo, et quidem modeste, ut opinor. Sin autem improbus animus, et amor insanus incitaverit te, o scelerate, ad tantum crimen, ut impetas vitam meam fallaciis tuis: tunc vero, o te infelicem, et sortis infaustæ! quem penetrabunt Raphani, et Mugiles, pedibus adductis, et aperta janua.

lit vulg. *moneto* in edd. vett.—12 In Stat. codd. *tibi pro ubi*; posterius servat Maff. l.—17 *A* sine aspiratione in libb. vett. *At te tum miseri* Græv. *miseri* quoque tnetur Corrad.—18 In Commel. et ed. Voss. *atratia*; Mel. conj. *artatis*, i. e. 'arctatis;' in aliis *adstrictis*.

NOTÆ

modum, vel per quoscumque locos, tur Catullus.
 vel qua lubet hora.

12 *Quantum vis*] Hoc quantum ad multitudinem, quasi dicat crebro.

Ubi eris foris paratum] Id est, quando habebis extra domum paratum, cum quo libidinem exerceas.

18 *Patente porta*] Ut pertranseuntes videre possint, in majus Aurelii dedecus, supplicium, quod ipsi mina-

19 *Raphanique, mugilesque*] Hic erat mos ab Atheniensibus institutus, ut quos in adulterio deprehendissent, aliave simili turpitudine, eorum in anum raphanos aut mugiles, marinos pisces, magno cum cruciatu per vim immitterent. Unde et Juvenal. 'quosdam mæchos et mugilis intrat.'

CARMEN XVI.

AD AURELIUM ET FURIUM.

PÆDICABO ego vos, et irrumabo,

NOTÆ

1 *Pædicabo ego vos*] Excusat carminum suorum lasciviam, et jocose Aurelium et Furium, a quibus scripta sua taxabantur, pædicaturum minita-

Aureli pathice, et cinæde Furi;
 Qui me ex versiculis meis putatis,
 Quod sint molliculi, parum pudicum.
 Nam castum esse decet pium poëtam 5
 Ipsum: versiculos nihil necesse est;
 Qui tum denique habent salem ac leporem,
 Si sunt molliculi, ac parum pudici,
 Et, quod pruriat, incitare possunt;
 Non dico pueris, sed his pilosis, 10
 Qui duros nequeunt movere lumbos.

* * * Tu Aureli, et tu Furi, me minus castum aestimatis ex versibus meis, quod sint paulo solutiores. Par est quidem sanctum Poëtam ipsum per se pudicum esse, sed non est opus ipsius versus perinde castos esse, qui tunc maxime condimentum habent et venustatem, cum lascivi sunt et obsceni, * * * Vos vero exis-

3 In Cant. putatis; et sic etiam infra, v. 13.—8 In Commel. et Palat. p. Si sint.—9 In Commel. possint.—10 In paucis codd. legitur, iis pilosis: in quibusdam impressis, hispidosis, auctore Avantio; et sic in marg. Commel.—

NOTE

tur. Versus vero Hendecasyllabus est.

Pædicabo] *Pædicabo* verbum est obscænum, et cum masculis libidinem exercere significat. Quam Julius Firmicus præposteram appellat: unde 'pædicones' dicti; qui vero libidinem patiuntur, 'pathici' et 'cinædi' dicuntur. Hi ἀνδρὶ τοῦ κρεῖν τὰ αἰδοῖα, id est, a movendo pudenda. Illi vero, vel ab aoristo ἔραθον hujus verbi, παροχῶ, vel a patior, et sic sine aspiratione scribendum erit.

5 *Castum poëtam*] Poëtas decet esse viros probos, etsi versus eorum sunt lasciviores. Unde Martial. 'Lasciva est nobis pagina, vita proba.' Et Ovid. 'Crede mihi distant mores a carmine nostri: Vita verecunda est, Musa jocosa mihi.' Notum etiam illud: 'Lascivus versu, mente pudicus erat.'

7 *Habent salem ac leporem*] Corruptos mores ostendit hominum, quibus non placerent versus, nisi essent

'molliculi, ac parum pudici;' quod etiam testatur Martial. lib. 1. Epigr. 36. ad Cornel. 'Lex hæc carminibus data est jocosis, Ne possint, nisi pruriant, juvare. Quare, deposita severitate, Parcas lusibus et jocis, rogamus, Nec castrare velis meos libellos.'

9 *Et possunt*] Supplendum iterum 'si,' ut sit ordo: *Et si possunt incitare quod pruriat*. Sensus vero erit, Si his verbis compositi sunt, ut Venerem movere possint: 'pruritus' enim dicitur, cum membrum tentigine erigitur.

10 *Non dico pueris*] Quia facile per ætatem ad venerem incitantur.

Sed his pilosis] Id est, senioribus, qui non nisi cum difficultate arriguntur. Alii *hispidosis* legunt, eodem sensu. 'Hispidum' enim asperum dicimus, et horridum, et setosum. Virgil. 'cui laterum tenus hispida nanti Frons hominem præfert.'

11 *Nequeunt movere lumbos*] Sunt

Vos, quod millia multa basiorum
Legistis, male me marem putatis :
Pædicabo ego vos, et irrumabo.

timatis me minus virum esse, quia legistis plura millia oculorum. * * *

12 *Vos quot* in codd. antiq. *Vosque* in Palat. p. *qui* in marg. Commel. *Vos, qui* Cant. Scal. primus dedit *quod* ex prisca scriptura *quot*, ut 'set' pro 'sed,' 'hant' pro 'hand.'—14 Vide vv. ll. in Carm. xiv. vs. 24.

NOTE

lumbi in corpore a cinctura ad nates, igitur ipsa materia, aridi et duri fiunt a quibus venerens liquor defluit. lumbi, et sic moveri, ut prius, non possunt. Hinc illud est in Priapeis: 'Crissabit tibi fluctuante lumbo.' Deficiente

CARMEN XVII.

AD COLONIAM.

O COLONIA, quæ cupis ponte ludere longo,
Et salire paratum habes: sed vereris inepta
Crura ponticuli assulitantis, irredivivus

O Colonia, quæ in longo ponte tuo luitare optas, et saltare præsto es: sed times tremuli pontis publicas minus firmas, ne irreparabilis præceps ruat, et in profundo

1 In Dresd. et omnibus Stat. codd. *quæ cupis ponte lædere longo*; in Ald. Gryph. et Mur. *quem*: Voss. pro *longo* dedit *ligno*. Corruptum *lædere* omnium codd. et vett. edd. jam Perr. mutavit in *ludere*.—2 *En* habent nonnullæ edd. vett. Et Stat. codd.—3 Scal. ex ingenio dedit, *assulitantis*: omnes codd. Stat. et Voss. exhibent, *ac sulcis tantis*; Dresd. *ac sulci tantis*; in Vincent. Brix. Venett. Ald. 1. Guar. et aliis, *sub his totus*: Stat. emend. *assu-*

NOTE

1 *O Colonia*] Quænam hæc Colonia sit, non satis liquet: Scaligero dubium non est quin sit Novum Comum, quod antea Comum appellatum. Eo postea deductis a Julio Cæsare quin-

que colonorum millibus, Novum Comum appellatum est, Colonia ad lacum Larium sita.

3 *Crura ponticuli*] Columnas ligneas, seu sublicas pontis: id est, ti-

Ne supinus eat, cavaque in palude recumbat :
 Sic tibi bonus ex tua pons libidine fiat, 5
 In quo vel Salisubsulis sacra suscipiantur :
 Munus hoc mihi maximi da, Colonia, risus.
 Quendam municipem meum de tuo volo ponte
 Ire præcipitem in lutum, per caputque pedesque :
 Verum totius ut lacus putidæque paludis 10

lacu subsidat : ita tibi pons validus fiat ex tua sententia, in quo etiam Salisubsuli caeremonia perficiantur : tribue mihi hoc beneficium, o Colonia, maximi joci. Cupio quempiam civem meum transversum agi per caput et pedes de tuo ponte in cœnum ; sed ea parte, qua sordidissimum et maxime altum est baratrum totius stagni,

lis tantis ; et Voss. assulis stantis : unde Hand. fecit, assulis tactis. Quid si legamus assulis fractis ? In tribus Mel. codd. irredivivis ; in Dresd. Commel. et Vicent. in redivivis, ortum ex vocis male accept. separatione ; in Rheg. in redivivis : sed irredivivus agnoscunt omnes Stat. codd. Heins. tentabat, irredivivus.—6 In Stat. codd. Salisubsuli, sive, Salisubsili sacra suscipiant ; et sic in Voss. ll. Nostra lect. est ex conj. Statii : Voss. proposuit, Salii ipsulis s. suscipiunt, quem secutus Vulpus : Avant. dedit, Saliaribus s. suscipiantur ; Mur. Salisubsuli s. suscipiuntur, cui subjungit, 'Salisubsulum vocat Martem Pacuvius ;' sed graviter reprehensus est a Voss. ob fraudem loci laudati, cujus nec vola nec vestigium extat. In quibusdam vet. edd. legitur, Salii, vel Subsalii s. suscipiant : Corrad. dedit, In quo vel salis subeilis, sarta suscipiantur.—

NOTÆ

mes ne pons totus ita corruat, ut non possit amplius instaurari.

6 *Vel Salisubsulis sacra suscipiantur*] Sensus est : Ita bonus et validus fiat pons iste tuus, ut in eo etiam sacra Martis perfici possint. Mars enim veteribus Latinis dictus est 'Salisubsulus.' Ut apud Pacuvium, teste Mureto : 'Pro imperio sic Salisubsulus vostro excubet.' Sacra autem Martis ita celebrabantur, ut Ancilia a Saliis ejusdem Dei Sacerdotibus per urbem magnis tripudiis et saltationibus portarentur. 'Ancilia' porro acuta illa erant, quæ in templo Martis servabantur, et quæ quando bellum erat gerendum Consul movebat dicens, 'Mars vigila.' Alii cum Scaligero legunt, *suscipiunt*, voluntque ut *Salisubsuli* dicantur etiam Salii Sacerdotes ; sed hoc nullius satis idonei testis fide firmatum reperio,

solaque pro hac sententia auctoritas affertur Catulli, quam nunc explicamus, quæque Scaligero non favet. Salii porro dicti sunt omnes Ludii et saltatores, qui ad cantum et tibiam in sacris ludebant. Hinc illi apud Virgil. *Æn. viii.* qui ad sacra Herculis saltabant, Salii dicti : 'Tum Salii ad cantus incensa altaria circum Populeis adsunt evincti tempora ramis.' Præcipue vero Salii appellantur Sacerdotes Martis a Numæ Pompilio instituti, quibus mos esset in portandis Ancilibus saltare. Vide Livium et Dionys. Hal.

8 *Municipem*] Idem est, ac si 'Veronensem' diceret. 'Munciceps' enim 'meus' is est, qui ex eodem est quo ego sum municipio. Qui vero sint Municipes declarant Festus, in vocabulo illo Muncipes, et Aul. Gell. lib. xvi.

Lividissima, maximeque est profunda vorago.

Insulsiissimus est homo, nec sapit pueri instar

Bimuli, tremula patris dormientis in ulna.

Quoi cum sit viridissimo nupta flore puella,

Et puella tenellulo delicatior hædo,

15

Asservanda nigerrimis diligentius uvis;

Ludere hanc sinit, ut lubet, nec pili facit uni,

Nec se subleuat ex sua parte, sed velut alnus

In fossa Liguri jacet supperata securi,

et paludis lutulentæ. Is est homo stolidissimus, neque tam sapit, quam infans duorum annorum, quiescens in brachiis trementibus genitoris. Cui quamvis nupserit adolescentula vigentissimo ætatis flore, quæ molliculo hædo tenerior, studiosius est tuenda racemis nigerrimis; ipsam joculari patitur, ut placet, nec ipsam æstimat unius pili, * * * at desidet tanquam alnus in fovea Ligustica bipenni succisa, perinde

13 Heinsii liber in marg. habet, *matris d. in ulna.*—14 In Dresd. et aliis cum Vicent. Brix. et Venett. legitur, *Cui jocus*, vel *Cui sit jocus*, quam lect. cum metro non apta esset, correxerunt Avant. et Guar. ut in textu nostro, eosque secuti sunt recentiores. Legeret Hand. *Cui jocus v. n. f. puella est, &c.*—15 Et habent codd. *Ut Vicent. Brix. et Venett. Heins. conj. Sit vel Sed; Doer. Ah. Nostra lect. probata est Handio, qui rō Et interpretatur 'et quidem.'*—19 *Liguri* in nonnullis; *Liguri* ap. Fest. *Ligeris* in pancis. Politianus legebat, *experata*, aut *supperata*; Avant. et Mnr. *separata*; sed ap. eund. Fest. *supperata*; unde Scal. conj. *subperata*: in quibusdam *superata*,

NOTÆ

13 *Bimuli*] Per formam diminutivam, qua multum delectatur Poëta, sumiturque hic 'Bimulus,' pro 'Bimus,' id est, duorum annorum.

16 *Nigerrimis uvis*] Maturissimis, quæ nempe tunc maxime sunt a furibus custodiendæ, quæque aliunde magno sunt in aëris discrimine. Virgil. 'Maturisque nimis metuendus Jupiter uvis.'

18 *Nec se subleuat ex sua parte*] Ipse permittit illam moveri, nec se movet vicissim supra illam crissantem, quemadmodum nec navis in fossa Liguri movetur. Qui vero exponunt, *Nec se subleuat*, nihil providet, nihilque consulit sibi conjugii oneribus oppresso, mea quidem sententia Poëtæ sensum non percipiunt.

19 *Liguri*] Mirum est quantum hic

locus torqueat interpretes. Alii volunt hac voce *Liguri* intelligi fossam aliquam in regione Ligustica. Alii dicunt nomen esse proprium alicujus fossæ in agro Veronensi Catullo cognitæ, nobis ignotæ. Alii volunt hic ideo dici *Liguri securi*, quod optimæ fierent secures in Liguria. Ego quidem putem legendum esse *Liguri....securi*, quod nempe Ligures ad Apenninum siti ligna cædendi peritia præstarent, lignariæque negotiationi inprimis studerent. Ut facile intelligitur ex verbis Julii Capitolini in Pertinace cap. i.

Supperata [*separata*] Id est, excisa, cæsa. Communem sequimur lectionem antiquosque codices, quicquid vociferetur Scaliger, qui vult legi *supperata*. Quod tamen non damnamus, sed metri rationem servamus,

Tantundem omnia sentiens, quam si nulla sit usquam: 20
 Talis iste meus stupor nil videt, nihil audit.
 Ipse qui sit, utrum sit, an non sit, id quoque nescit.
 Nunc eum volo de tuo ponte mittere pronum,
 Si pote stolidum repente excitare veternum,
 Et supinum animum in gravi derelinquere cœno, 25
 Ferream ut soleam tenaci in voragine mula.

cuncta percipiens, quasi illa non sit usquam; ejusmodi est meus iste stupidus, nec quicquam cernit, nec audit; ignorat etiam quis sit ipse, an ipse sit omnino, necne. Jam ipsum opto præcipitem agere de tuo ponte, si forte potest subito excutere ineptam segnitiam, et mentem desidem in fœtido luto relinquere, quemadmodum mula soleam ferream in gurgite uliginoso solet relinquere.

vel, seu parata.—20 Stat. conj. quasi, improbante Ed. Cant.—21 Passer. malit merus stupor.—22 Omnes Stat. et Mur. codd. habent, qui sit; edd. vett. quis sit: Heins. conj. Is se quis sit, vel, Is se qui sit.—23 Hunc ego eum in Commel. et edd. vett. Stat. conj. Hunc eum volo, ut est in Palat. p. In nonnullis codd. Nunc eum volo me de tuo; unde Scal. conj. Nunc eum volo me e tuo.—24 Si potest olidum in edd. vett. auctore Avant. Emendatio Si pote stolidum debetur Victorio.

NOTÆ

nec inanes metaphoras assectamur. Suspicio porro vehemens injicitur ex fragmentis Festi, quæ supersunt, codices antiquissimos habuisse, *subpernata*; quod idem est ac excisa, et succisa. Subpernare enim est poplites succidere, et, ut ita dicam, suffraginare, Græcis ἀγκυλοκοπεῖν, et ἐκνευφίζειν, Gallice *éjarreter*.

21 *Meus stupor*] Id est, stupidus. Vitium ponitur pro vitioso cum insigniter ac summe vitiosus significatur. Ut cum dicitur de perduto cive, quod sit perniciēs et pestis Reipublicæ aut patriæ. Sic apud Terent. 'Ubi illic est scelus qui me perdidit?' i. e. ille

homo sceleratus. Ut cum de insulso et fatuo apud eundem Terent. in Heautont. 'In me quidvis harum rerum convenit, Quæ sunt dicta in stultum; caudex, stipes, asinus, plumbeus.'

24 *Veternum*] Lethargus; Cornelio Celso est 'inexpugnabilis dormiendi necessitas;' licet multi dicant hæc voce hydropem tantum significari. Celso consentit Virgil. 'Nec sua regna gravi passus torpere veterno.' Plin. lib. viii. 'Primis diebus septenis tam gravi somno premuntur, ut ne vulneribus quidem excitari queant; tunc mirum in modum veterno pinguescunt.'

CARMEN XVIII.

AD HORTORUM DEUM.†

HUNC lucum tibi dedico, consecroque, Priape,
 Qua domus tua Lampsaci est, quaque sylva, Priape.
 Nam te præcipue in suis urbibus colit ora
 Hellespontia, ceteris ostreosior oris.

O Priape, dico tibi, et addico hunc lucum, sive teneat te domus tua, quæ Lampsaci est, seu sylva, quæ illic est tibi dicata. Veneratur enim te inprimis regio Hellespontica in suis oppidis, quæ ostreosior est reliquis littoribus maris.

Hoc et duo sequentia Carmina, quæ Catullo tribuenda existimaverunt VV. DD. desunt in codd. sed leguntur inter Priapeia in Catal. Vet. Poët. Scal. c. 85. in Priap. Sciopp. c. 86. et in Anthol. Vet. Lat. Poët. Burmanni II. lib. VI. 85. Tom. II. p. 567. Hoc autem citatur a Terent. Mauro, de Metris, inter Gramm. Vett. p. 2444.—2 Quæ domus....quæque sylva in Bip. Apud Terent. Maur. olim vox sylva deerat, ut e Mur. et Stat. annot. intelligi potest. Pro Qua et quaque Doer. conj. Quoi et quioque.

NOTÆ

† Hocce, et quæ duo sequuntur Epigrammata in *Priapum Hortorum Deum* composita, inter Virgilii Cataloga reperiuntur; Catullo tamen tribuuntur ab eruditis viris, tum propter styli affinitatem, tum quod Terentianus Maurus ipsum tali Carmine in Priapum lusisse scribat. Hæc igitur, ut quasi postliminio ad auctorem redeant suum, adscripsimus.

1 *Priape*] Priapus Liberi Patris et Veneris filius, ab antiquis hortorum Deus et custos habitus, Lampsaci ad Hellespontum Troadis in urbe non ignobili natus est. Priapus etiam Straboni et Plinio urbs est ad Hellespontum, a Priapo Deo sic dicta,

in qua et coli cæptus est. Priapum porro Deorum antiquissimum esse, eundemque cum sole et Baccho, scripsit Orpheus.

2 *Qua Lampsaci est*] Lampsacus urbs est Asiæ minoris ad Hellespontum inter Granicum et Simoëntem fluvios, in qua Priapus natus est, et exquisitissimis honoribus colebatur.

Quaque sylva] Per sylvam intelligit vineta uberrima, quæ in Lampsacena et Pariana regione sunt.

3 *Ora Hellespontia*] Regiones ad Hellespontum pertinentes præ ceteris Diis Priapum præcipue colebant, utpote quæ hortis amœnissimis et vinetis uberrimis abundarent.

CARMEN XX.

HORTORUM DEUS.

Ego hæc, ego arte fabricata rustica,
 Ego arida, o viator, ecce populus
 Agellulum hunc, sinistra, tute quem vides,
 Herique villulam, hortulumque pauperis
 Tuor, malasque furis arceo manus. 5
 Mihi corolla picta vere ponitur:
 Mihi rubens arista sole fervido:
 Mihi virente dulcis uva pampino:
 Mihique glauca duro oliva frigore.
 Meis capella delicata pascuis 10
 In urbem adulta lacte portat ubera:
 Meisque pinguis agnus ex ovilibus

Ego ipsamet, o viator, en ego sicca farfarus conformata rudi manu, custodio istum agellum exiguum, quem tu cernis a læva parte, et simul prædiolum, et hortum parvum tenuis domini, indeque repello rapaces manus prædonis. Mihi datur verno tempore corona multicolor; æstate vero, et fervente Sole imponitur mihi sertum ex spiciis maturis. Autumno, frondente palmitē, datur mihi racemus suavis; hyeme, rigente algore, mihi dantur virides oleæ. Ideo capræ molles pabulis meis pastæ referunt in oppidum ubera lacte distenta, et agnus obes, et delicatus ex

~~~~~  
 1 Ego ecce conj. Heins.—3 Ut nunc legitur h. l. sinistra ob metri rationem nullo modo potest esse casus sextus. Sed sive cum Mureto sinistra ad populus referas, sive cum Livineio accusativum pluralem pro adverbio positum esse statuas, durissima semper manet hæc lectio. Scal. pro sinistra tute volebat sinistra ante: Doer. tentabat, Agellulum, ad sinistram abinde quem vides: Hand. olim conj. Agellulum hunc sinistra et ante quem vides; postea vero voc. hunc delevit, et legit, ecce populus Agellulum sinistra, tute, &c.—5 Tueor Ald. et Victorius. Quatuor seqq. versus ut spurios damnat Hand.—9 In aliis, Mihi glauca dura cocta o. f. in Ald. Mihi g. duro cocta o. f. in quibusdam vett. Mihi glauca duro o. f. Mureto debetur lect. nostra, qui rō cocta, ut interpolationem, repudiavit, et conjunctionem que, ad verum perficiendum, supplēvit. Cum vero Voss. in codd. reperiret, duro oliva cocta, Hand. legi jubet, Mi glauca, duro cocta o. f. vel, Mi glauca, duro oliva cocta frigore.—

## NOTE

- 3 Sinistra] Id est, e regione agelluli ad lævam posita. 9 Glauca] Alii legunt cocta; sed melius, glauca, i. e. viridis.

Gravem domum remittit ære dexteram :  
 Tenerque, matre mugiente, vaccula  
 Deum profundit ante templa sanguinem. 15  
 Proin', viator, hunc Deum vereberis,  
 Manumque sorsum habebis. Hoc tibi expedit :  
 Parata namque crux, sine arte mentula.  
 Velim pol, inquis : at pol ecce, villicus  
 Venit : valente cui revulsa brachio 20  
 Fit ista mentula apta clava dexteræ.

*oviaris meis remittit domum pecunia plenam manum domini ; et tenera vitula, parente ipsius frustra boante, effundit suum cruorem ad aras Deorum. Proindeque, o hospes, metues memetipsum Deum, et manus tuas hinc removebis. Istud autem tibi convenit facere. Etenim pœna tibi præparata est \* \* \* Cupio certe, ais, hanc pœnam ; sed certe venit colonus villa dominus, cujus dexteræ apta est hæc clava robusto brachio revulsa.*

~~~~~  
 14 *Tenerque* in edd. vett. sed Mur. ut metri rationibus consuleret, dedit et propugnavit lect. nostram, *Tenerque* fœminini significatione. Voss. servavit *Tenerque*: D'Orvillius conj. *Tenella, matre*, probantibus Doer. et Hand.—
 17 Alii legunt *sursum*.—18 In edd. vett. *crux arte m.* itaque alii fecerunt, *crux et arte m.* alii, *crux est arte m.* Optimam hanc emend. *sine arte m.* quam, omisso nomine auctoris, in textum recepit Doer. fecit Muretus.—
 20 Pro cui alii legunt *quoi*.

NOTE

13 *Gravem domum*] Ita fœq. Virgil. 'Nonnunquam gravis ære domum mihi dextra redibat.'

14 *Tenerque*] Pro *Tenera*, quod nemo mirabitur, qui meminerit unum ovem, non unam, aliquando veteres protulisse: deinde etiam nomina in *er* desinentia veteribus passim communia fuerunt; ut 'pauper,' 'celer,' 'uber,' &c. Nevius de bello Punico: 'Fames acer augescit hostibus.'

17 *Sorsum habebis*] Hoc est, seor-

sum habebis, et continebis, ne quid præripias: alii tamen legunt, *sursum*, quia putant fures habere manus in sinu demissas consuevisse.

18 *Parata namque crux, sine arte mentula*] Hoc est virile membrum tanquam crucis supplicium te manet.

19 *Pol*] Particula affirmans, hoc est, per Pollucem, cujus repetitio elegans est, et joco et irrisioni conveniens.

CARMEN XXI.

AD AURELIUM.

AURELI, pater esuritionum,
 Non harum modo, sed quot aut fuerunt,
 Aut sunt, aut aliis erunt in annis,
 Pædicare cupis meos amores ;
 Nec clam : nam simul es, jocularis una, 5
 Hæres ad latus, omnia experiris.
 Frustra : nam insidias mihi instruentem
 Tangam te prior irrumatione.
 Atqui, si id faceres satur, taccrem.

O Aureli, parens esuritionum, non tantum istarum, sed omnium, quæcumque vel extiterunt, vel existunt, vel existent in annis reliquis * * * nec occulte ; nam cum puero pariter exjocularis, affixus ad latus nihil non tentas : nequicquam : tendiculas enim mihi parantem te pungam prior * * * Sed enim si hoc satiatus ageres, sile-

5 In codd. Stat. Cuj. et Scal. nam s. exjocularis una, Hærens....experibis : in Dresd. Vicent. Brix. et Venett. simul et jocularis : Stat. conj. simul et jocularis una, et Hærens, &c. Frut. ante Voss. emend. simul es, jocularis una. Mox Parth. codd. experiris, quod confirmat Dresd. Hærens quoque confirmatur auctoritate Dresd. et edd. vett. hinc legendum putavit Hand. nam simul es, j. una, Hærens....experiris.—8 In Dresd. Vicent. Brix. Venett. Ald. 1. Mur. et Guar. prius ; sed omnes Stat. codd. exhibent prior, defendente Voss.—9 Lect. nostram servant omnes edd. vett. præter Vicent. in qua est, At quæ si faceres : Pucc. emend. At hæc si ; omnes vero Stat. codd. Atque ipsi faceres ; unde ille, Atque id si ; Dresd. habet, Atque ipsi facerem : Hand. ergo le-

NOTÆ

1 *Pater esuritionum*] 'Cœnæ patrem' vocabant eum qui convivio excipiebat. Horat. 'Inprimis Lucanus aper leni fuit Austro Captus, ut aiebat Cœnæ pater.' Quem etiam Cicero 'dominum epuli' vocat ; Nonius et 'dominum convivii,' et 'dominum' sine additione ulla vocari solitum admonet. Porro, 'esuritio' idem ac 'esuries,' ut alibi Catullus posuit, 'sole, et frigore, et esuritione.' hoc loco tamen pro parva cœnula videtur usurpari, quo sensu etiam Mar-

tial. lib. v. Epigr. 78. 'Si tristi domesticæ laboras, Turani, potes esurire mecum.' i. e. 'parce cœnare.'

4 *Meos amores*] Puerum fidei tuæ commissum.

5 *Nam simul es, jocularis* [exjocularis] 'Exjocari' Scaligero est a ludo cessare, legitque, *experibis*, antique dictum, ut in manuscriptis, ut is sit sensus : Postquam ludo lassus modum feceris, alia experiere. Simplicius videtur explicari posse, *simul exjocularis una*, ludis cum puero, et omni stu-

Nunc ipsum id doleo, quod esurire

10

Ah! meus puer, et sitire discet.

Quare desine, dum licet pudico:

Ne finem facias, sed irrumatus.

rem. Jam vero id ægre fero, quod puer meus, heu me! discet esurire, ac sitire: itaque absiste dum conceditur tibi intacto. * * *

gendum putavit, Atqui, ipse id faceres satur, tacerem.—11 Nostra lect. debetur Vulpio; laborat tamen metro, et trochæum pro spondæo ab initio habet. Codd. Stat. omnes, Cuj. et Dresd. *Me me puer*, quod defendendum putavit Scal. scribens, *Ah me me*: Commel. *Meus me puer*, probante Voss. quodque in *Meus mi* mutavit Mel. Vicent. Brix. et Venett. habent, *Næ meus puer*: Guar. P. conj. *Meus jam*: Pucc. *Jam meus*; Faërn. *Ve meus*: Stat. *Me meus*; Heins. *Una meus*; Doer. *A te mox*, vel *Mox tecum*. Statii, Mel. Heins. et Doer. emendationes damnat Hand. et legi jubet, quod e. *Mellitus puer*, &c. Corrad. dedit, *Meusmet puer*, (quod scribitur nonnunquam *Me^omet*.) et hunc, ut fere semper, secutus est Ed. Gott. Scaligeri emend. recepit Bip. Passer. denique e vet. lib. affert, *Nemew*, ad formam 'nevult,' 'nefrens,' 'nefastus,' 'nefunera,' &c.—12. 13 Stat. offensus voce *sed*, legi jubet, *dum l. pudicus Ne finem facias, sed*, &c. vel, *dum l. pudico, Ne f. facias, sat*, &c. Heins. vult, et *irrumatus*: Guar. pro *sed* legit *nisi*. Vulg. defendit Hand. et interpr. *sed* per 'at quidem,' ut ap. Juvenal. xv. 94.

NOTE

dio ejus pudicitiam tentas: alii, contra fidem antiquorum codicum, pro *exjocaris*, legunt, et *jocaris*.

11 *Ah! meus [me me]* Ductum a Græco, *ô moi moi*, et *ô moi moi* dicitur et 've me me.' Ut Catullus ipse infra ad Manlium: 'Quæ, ve te, misero letum miserabile fratri Attulit.' Et infra: 'Ah me! an illa puella.' Sic et Seneca in Apocolocyntosi, 've

me.'

12 *Dum licet pudico*] Veteres vocabant 'Impudicos,' qui sui corporis aliqua parte libidinem alienam exceperant; 'pudicos' vero, qui nihil tale essent perpassi.

13 *Ne finem facias, sed irrumatus*] Quamvis te moneam, non tamen cessabis nisi *irrumatus*, i. e. nisi prius te irrumavero, finem non facies.

CARMEN XXII.

AD VARRUM.

SUFFENUS iste, Varre, quem probe nosti,

Homo est venustus, et dicax et urbanus,

O Varre, Suffenus iste, quem bene nosti, lepidus homo est, facetus, et festivus;

Idemque longe plurimos facit versus.
 Puto esse ego illi millia aut decem, aut plura
 Perscripta: nec sic, ut fit, in palimpsesto 5
 Relata; chartæ regiæ, novi libri,
 Novi umbilici, lora rubra, membrana
 Directa plumbo, et pumice omnia æquata.
 Hæc cum legas, tum bellus ille et urbanus
 Suffenus, unus caprimulgus, aut fossor 10
 Rursus videtur: tantum abhorret, ac mutat.

idem ipse multo numerosissima carmina componit: ego suspicor eum habere exarata decem millia versuum, aut etiam plura. Neque ea perscripta sunt, sicut non venit, in charta deletitia. Papyri sunt regales, novi codices, novi umbilici, corrigiæ rubræ, membrana plumbo directa, et cuncta pumice complanata. Cum recites hæc scripta, tunc ille ipse Suffenus elegans ac venustus, contra tibi videtur esse caprarius aliquis aut agri fossor, adeo dissimilis ac diversus a se ipso est. Quidnam

1 *Suffenus* mavult Mur. *Suffenas* putavit Stat.—5 Tres Stat. codd. nec sis, unus nec scit; Vicent. Brix. et Venett. nec sicut fit; Ald. 1. nec sic, ut fit, quod tuetur Dresd. In Vicent. et Ald. 1. *palimxysto*; in aliis, *palinxysto*; sed in Brix. et Venett. *palimpsesto*. Mox Heins. pro *Relata* malit *Releta*, probante Doer. qui tamen correxit, in *palimpsestum Relata*: utrumque damnat Hand. addens, 'referre' idem est ac 'scribere,' 'inscribere:' ac dicunt, 'in codice referre,' et 'in codicem,' 'in commentarium referre.'—8 In codd. Stat. et Dresd. *Detecta*: in Vicent. Brix. Venett. et Mediol. *Desecta*. Emendatio *Directa* Palladio debetur; Stat. malebat *Derecta*.—9 In omnibus Stat. codd. *tu pro tum*.—11 Lect. nostram tuentur Stat. codd. Dresd. Vicent. Brix. et Venett. Avanti conj. *mutat* receperunt Ald. et Mur. Pucc. emend. a

NOTÆ

6 *Chartæ regiæ*] 'Regiæ' pro regalibus dictæ, et regali sumtu comparatæ; opponuntur enim 'plebeiis;' quo sensu dicuntur 'Hieratica,' et 'Angusta.' 'Palimpsestos' autem charta est vilior, ex qua aliquid deletum est, ut aliud denuo scriberetur.

7 *Novi umbilici*] 'Umbilicus' usurpari solet pro fine; antiqui enim librorum finem signis quibusdam concludebant. Martial. 'Jam pervenimus ad umbilicum;' ut et ceteri Poëtæ passim sic sumunt; 'umbilici' tamen usurpantur aliquando pro claviculis quibusdam, aut ceteris ejusmodi ornamentis, quæ voluminibus jam absolutis addebantur.

Membrana] 'Membranæ,' vel, ut

aliis placet, 'Membrana' genere neutro, pelles sunt, quibus infectis libri tegerentur: harum usus Pergami regnante Eumene inventus. Unde dictæ sunt 'pergamenæ,' quod nomen ad hanc usque diem servatum est.

8 *Directa plumbo*] 'Plumbum' illud tenuis e plumbo lamina fuit, in rotundum formata, Latinis 'Præductale' dicta a præducendis literis.

10 *Caprimulgus*] Avis nomen est apud Aristot. de qua item Plin. lib. x. cap. 4. hic rusticum significat capras mulgentem.

11 *Abhorret, ac mutat*] Alii legunt, *mutat*, contra manuscriptorum fidem: sed, *mutat*, neutrum est pro passivo,

Hoc quid putemus esse ? qui modo scurra,
 Aut si quid hac re tritius, videbatur,
 Idem inficeto est inficetior rure,
 Simul poëmata attigit : neque idem unquam 15
 Æque est beatus, ac poëma cum scribit :
 Tam gaudet in se, tamque se ipse miratur.
 Nimirum idem omnes fallimur; neque est quisquam,
 Quem non in aliqua re videre Suffenum
 Possis. Suus quoque attributus est error: 20
 Sed non videmus manticæ quod in tergo est.

existimemus id esse? Ille, qui modo scurra, aut si quid videbatur esse exercitatus, idem ipse ineptior est stolidissimo quovis rustico, statim atque versus attigit: neque unquam sibi ipse videtur esse perinde felix, ut quando versus componit; adeo sibi placet, et admiratur seipsum. Nempe cuncti ob id ipsum decipimur. Nemo est quem non in re aliqua queas Suffenum advertere; sua cuique vitia assignata sunt; sed non respicimus quid manticæ in tergo est.

cultu.—13 In omnibus Stat. codd. Dresd. Vicent. Brix. Venett. et aliis *tritius*; Pont. corr. *tritius*; Pucc. *suavius*. Lect. codd. defendit Hand.—19 In Dresd. *in aliquo videre*: Hand. conj. *in ulla re*.—20 In nonnullis *manticæ quid*.

NOTÆ

quod Poëtis non est insolens.

14 *Inficetior rure*] ‘Rus’ hoc loco sumtum, pro rustico; ut scelus, pro scelesto: alibi sumitur pro rusticitate: ‘pleni rurs et inficetiarum.’

19 *Videre Suffenum*] ‘Suffenum’ hic vocat quælibet sua inepte mirantem, nec propria vitia cognoscentem.

21 *Manticæ quod in tergo est*] Alludit ad Æsopi Fabulam, quæ tradit homines duas ‘manticas’ habere, unam ante, alteram retro; in priorem aliena vitia mitti, in posteriorem nostra, quæ abscondimus, et videre negligimus; aliena vero semper ob oculos habemus.

CARMEN XXIII.

AD FURIUM.

FURI, quoi neque servus est, neque arca,
 Nec cimex, neque araneus, neque ignis;
 Verum est et pater, et noverca, quorum
 Dentes vel silicem comesse possunt;
 Est pulchre tibi cum tuo parente, 5
 Et cum conjuge lignea parentis.
 Nec mirum: bene nam valetis omnes,
 Pulchre concoquitis, nihil timetis:
 Non incendia, non graves ruinas,
 Non facta impia, non dolos veneni, 10

O Furi, qui nec famulum habes, nec capsam, nec cimicem, nec araneum, nec focum; sed habes et patrem et novercam, quorum dentes possent etiam silicem comedere; bene tibi est cum patre tuo, et cum patris uxore lignea. Idque mirum non est: nam omnes sano corpore estis; bene digeritis cibum; nihil formidatis; nec deflagrationem, nec graves ruinas, nec improba facinora, nec fraudes veneni, nec

NOTÆ

1 *Furi*] Iratus Furio Pisaurensi, quod is Juventio puero, quem diligebat, stuprum obtulisset, paupertatem illius salsissimo jucundissimoque versu insectatur; eumque contra pauperiem multis commodis instructum esse facete contendit. 'Arcam' porro non habere, nec 'servum,' apud Antiquos paupertatis erat signum.

2 *Nec cimex, neque araneus*] Id est, neque lectus, neque domus: contentum pro continenti. Sic fere Martialis lib. x. 'Nec toga nec focus est, nec tritus punice lectus; Nec tibi de bibula sarta palude teges.'

Neque ignis] Summam describit paupertatem Poëta: quippe Tibullus cum paupertatem a se non deprecetur, hoc tamen excipit, ut sibi 'focus assiduo igne luceat:' ait enim,

lib. i. Eleg. 1. vers. 5. 'Me mea paupertas vitæ traducat inerti, Dum mens assiduo luceat igne focus.'

6 *Conjuge lignea*] Ligneam dicit tenuem, Græcos imitatus, apud quos graciles et macilenti *αδναβοι* vocantur: hinc illud Alexidis Comici, ap. Athen. lib. x. 'Ακρολιταροι, τοδ' άλλο σωμα απόβυλον. Lucretius quoque puellam arido corpore et exsucco 'ligneam' vocat, propter maciem et nimiam corporis siccitatem: 'Nervosa et lignea Dorcas.'

8 *Nihil timetis*] Quia nihil habetis, quod amittere possitis. Horat. 'At vigilare metu exanimem noctesque diesque Formidare malos fures, incendia, servos, Ne te compilent,' &c.

Non casus alios periculorum.
 Atqui corpora sicciora cornu,
 Aut, si quid magis aridum est, habetis,
 Sole, et frigore, et esuritione.
 Quare non tibi sit bene ac beate? 15
 A te sudor abest, abest saliva,
 Mucusque, et mala pituita nasi.
 Hanc ad munditiem adde mundio rem,
 Quod culus tibi purior salillo est;
 Nec toto decies cacas in anno: 20
 Atque id durius est faba et lapillis:
 Quod tu si manibus teras fricesque,
 Non unquam digitum inquinare possis.
 Hæc tu commoda tam beata, Furi,
 Noli spernere, nec putare parvi: 25
 Et sestertia, quæ soles, precari
 Centum desine; nam sat es beatus.

alios discriminum casus. Habetis certe corpora aridiora cornu ipso, aut si quid siccius est, ab astu, algore, et fame. Cur non bene haberes ac beatus esses? Nam abest a te sudor, abest sputum, abest mucus, et molesta nasi pituita. Ad hanc munditiem adijunge puriorem, quod tibi culus salino mundior est, nec alium exoneris decem vicibus per totum annum; idque durius est fabis et silicibus: quod si comprimas manibus et perfrices, non tamen queas inficere digitos tuos. Noli igitur, o Furi, contemnere, aut parvi facere hæc bona tam utilia. Et desine Deos orare centum sestertia, quæ soles petere; nam satis fortunatus es.

12 *Aut qui in uno Stat. cod. et duobus Maff. ll. nnde Stat. legendum putavit, Ut qui, reclamante Vossio.—21 Pro lapillis Guilielmus et Hottomannus legendum esse censebant lupillis.—27 In omnibus Stat. codd. satis beatus.*

NOTÆ

19 *Purior salillo*] 'Salillum,' vel 'Salinum,' vas in quo *sal* servatur: sali autem veteres summam puritatem tribuebant. Ovid. 'Far erat, et puri lucida mica salis.' Horat. 'Purum et sinelabe salinum.'

24 *Hæc commoda*] Quæ hic enumeravit jocosè Catullus 'commoda,' magna revera sunt incommoda.

26 *Sestertia Centum*] 'Sestertium' in neutro genere, mille 'sestertios'

significat: 'sestertius' autem dictus est, quasi 'sesquitertius,' valebat enim duobus assibus æris et semisse, idemque erat quod nummus, etiamsi utrumque nonnunquam conjungatur. Centum igitur 'sestertia' sunt centena millia 'sestertiorum,' quorum singuli ad Gallicæ pecuniæ æstimatorem redacti valent duodecim denarios Turonicos et semissem.

CARMEN XXIV.

AD JUVENTIUM PUERUM.

O QUI flosculus es Juventiorum,
 Non horum modo, sed quot aut fuerunt,
 Aut posthac aliis erunt in annis,
 Mallem divitias mihi dedisses
 Isti, quoi neque servus est, neque arca; 5
 Quam sic te sineres ab illo amari.
 Qui? non est homo bellus? inquires. Est:
 Sed bello huic neque servus est, neque arca.

O qui flos es Juventiorum, non tantum horum, sed eorum etiam, qui vel fuerunt, vel erunt postea sæculis venturis: ego mallem, ut largitus esses opes isti, qui nec famulum habet, nec capeum, quam sic patereris te ab illo amari. Quare? Nonne est homo venustus? inquires tu. Est quidem; sed venustus hic non habet famulum,

1 In edd. vett. *Juventilorum*; Avant. conj. *juvenculorum*: sed omnes Stat. codd. habent *Juventiorum*.—4 In edd. vett. *delicias m. dedisses, Quam isti*; in Stat. codd. *divitias m. dedisses Isti*; in Voss. ll. *mi dedisses*, unde fecit, *Mida dedisses*. Heins. locum ita constituit, *Mallem delicias mihi dedisses, Quam sic t. s. a. i. amari, Isto cui n. s. e. n. arca. Quid? non est, &c.*—6 In edd. vett. *ab isto*; in Stat. codd. *ab illo*.—7 Stat. legeret, *Cui non est: homo bellus, inquires est*: Mel. *Hui! non est homo bellus, inquires? est*: Scal. *Qui? non est h. b.*

NOTÆ

1 *O qui flosculus es*] Conqueritur cum *Juventio*, quod Furium mendicum pæne hominem potissimum elegerit, cui ætatis suæ florem fruendum daret.

Juventiorum] Romæ nobilis fuit familia *Juventiorum*, de quibus Livius, Plinius, et alii; quos inter fuit ille M. Juventius Talva, qui, ut ait Valerius Maximus, collega Tib. Gracchi Consulis, cum in Corsica, quam subegerat, sacrificaret, receptis literis decretas ei a Senatu ob rem bene gestam supplicationes nuntiantibus, subita lætitia mortuus humi jacuit.]

4 *Mallem divitias mihi dedisses*] Le-

gunt multi, *delicias*, pro *divitias*, sensu minus recto, et a manuscriptis omnibus alieno; longe enim elegantior sententia est, ut dicantur convenire egenti 'divitiæ' quam 'deliciæ': nec movere debet, quod, *mihi*, subjungatur; sic enim *rd mihi*, ponunt scriptores nonnunquam, cum suum id esse consilium significant, et iudicium interponunt suum. Ut sensus sit: Quantum ad me pertinet mallem, ut isti divitias dedisses, &c.

5 *Neque servus, neque arca*] Ut supra jam vidimus, summæ fuit signum egestatis non habere servum nec arcam.

Hæc tu, quam lubet, abjice elevaque :
Nec servum tamen ille habet, neque arcam.

10

nec capsam : tu vero contemne, et quantum voles extenua verbis hæc quæ dico ; tamen ille nec famulum habet, nec capsam.

inquires? est: Sed, &c. alii, Cui nil est, &c.—9 In omnibus Stat. codd. Hoc tu quamlibet abice, &c.

CARMEN XXV.

AD THALLUM.

CINÆDE Thalle, mollior cuniculi capillo,
Vel anseris medullula, vel imula oricilla,
Vel pene languido senis, situque araneoso :
Idemque Thalle, turbida rapacior procella,

Thalle impudice, tenerior pitte cuniculi, aut anseris medulla, aut infima auricula, aut languente coretro vetuli, et situ araneoso : idem Thalle rapacior turbulenta tem-

2 In codd. *inula moricilla*, vel, *mollicella*, vel, *moriculla* ; unde Stat. conj. *inula amaricilla* : in quibusdam edd. vett. *inula mollicella* ; in Mur. *hinnula te-*

NOTE

1 *Cinæde Thalle*] Thallum Cinædum monet, ut sibi remittat quæ surripuit, pallium scilicet et sudarium ; quod nisi fecerit, fœde vapulabit. Versus est septenarius, qui est cum Iambico trimetro additur pes amphibrachys cum duobus trocheis. Hanc vero versus formam alio modo explicat Diomedes cum Varrone, a quo verbis tantum, non re dissentimna.

2 *Imula oricilla*] Locus hic mere corruptus est. Alii legunt *hinnula mollicella*, idque interpretantur de pelle *hinnuli* pulli cervini ; alii legunt,

imula moricilla ; alii, *hinnula tenella* ; quod satis probatur. Nos cum Scaligero legimus *imula oricilla*, i. e. 'ima auricula' : 'auricula' enim, vel 'auricilla' veteribus dicebatur 'oricilla' ; unde Catullus dixit, *imula oricilla*, pro, 'ima,' seu 'infima auricula ;' idque recte et lepide, cum proverbium sit Latinorum, 'auricula infima mollior.' Cicero lib. II. ad Quint. Fratrem : 'Tu quemadmodum me censes oportere esse in Rep. et in nostris inimicitiiis, ita et esse et fore auricula infima scito molliorem.'

Cum de via mulier aves ostendit oscitantes : 5
Remitte pallium mihi meum, quod involasti,

pestate, ubi sæva maris procella aves ostendit oscitantes. Redde mihi, o stulle, pal-

nella ; in aliis, *hinnula mollicella* : Lect. nostra debetur Scaligero.—5 In Dresd. et nonnullis Stat. codd. *Quum diva mulier aves* ; in cod. Guar. et aliis Stat. *Cum diva mulier alios* : in Palat. *Cum diva Malia naves* : Guar. P. conj. *Cum dira maris hyems aves*, quod recepit Gryph. 2. idem Guar. et hoc proposuit, *Cum diva mulier Laconas* ; Stat. *Cum diva mater alites o. occinentes* ; pro *oscitantes*, sive *occinentes* Færn. offert *oscinentes*, et sic legit Livineius. Voss. e lect. Palat. effingit, *Quum clivias Malea aves* ; unde Heins. *Cum Clivias Malea aves o. arce nantes*, vel, *Cum devias mare alites o. obnatantes*. Lect. nostra debetur inge-

NOTE

5 *Cum de via mulier* [*dira maris hyems*] Nullus fere Catulli locus medicam manum magis desiderat. Nos vero lectionem hanc, quæ metri servata ratione sensum etiam expeditiorem et aperiorem exhibet, correctiores secuti codices retinuimus. Scaliger, etsi de hoc loco quid statuatur non habet, legendum tamen esse pronuntiat, *Cum de via mulier*, vultque quamlibet sagam significari, quæ *aves ostendat oscitantes* tempestatem, aut aliud quidvis præsignificare. Alii legunt, *Cum diva mulier*. Alii, *Cum dia mulier Laconas offendit oscitantes*, voluntque intelligi per *diva*, seu *dia mulier*, Helenam, quæ meteoris species est inimica navigantibus, et per *Laconas*, ipsius fratres, Castorem et Pollucem, qui nautis, ut ait Horatius, propitii sunt ; ut sensus sit : Cum Helena *offendit*, id est, invenit fratres suos Lacedæmonios pigros et otiosos, ita ut navigantibus minime prosint, et ipsa sævitiam exerceat. Quod etiam auctoritate Homeri firmatur, apud quem Helena vocatur, *ἡ δὲ γυναικῶν*. Alii per *diva mulier* intelligunt Lunam, leguntque, *Cum diva mulier alios ostendit oscitantes*, ut sensus sit : Redde mihi pallium meum, quod furatus es nocturno tempore cum dormirem, et Luna ostenderet alios oscitantes in somno. Alii per *diva mulier* exponi volunt amicam,

quæ dum ostendit et fecit me converti ad alios oscitantes in somno, tu furatus es pallium meum. Alii legunt, *Cum diva mulier*, alii *diva mater* ; et hæc ad Halcyones referentes sic interpretantur : *Cum diva mulier*, seu, *mater*, Halcyone scilicet, quæ fuit olim mulier generosa, in avem postea mutata, *ostendit aves oscitantes*, i. e. pullos suos cibum appetentes, quod signum est illos jam educatos esse ; nam dum educantur, summa est in mari tranquillitas, uti refert Plin. lib. x. cap. 12. Et sic Halcyonias dies præterisse per circuitiorem indicatur, sævamque imminere jam maris tempestatem. Alii legunt, *Cum diva mater*, exponuntque de Tethyde, id est, mari ; quod nimirum mare, seu aqua principium sit ceterarum omnium rerum. Sic sensit Thales Milesius ; sic et Homerus : *Ἄνεαρ δὲ θεῶν γένεσιν, καὶ μητέρα Τηθύδα*. Alii per *diva mulier* interpretantur Junonem, i. e. ærem, cujus inprimis aves mutationem sentiunt. Omnes porro volui loci hujus colligere expositiones, ut, quam lector magis probaverit, eam sequatur.

Aves oscitantes] Fulicas, aut Laros videtur intelligere, qui semper in fluctu degunt marinam spumam hiantes ore pascentes, sed impendente tempestate in litus ejiciuntur, quibus

Sudariumque Sætabum, catagraphosque Thynos,
 Inepte, quæ palam soles habere, tanquam avita.
 Quæ nunc tuis ab unguibus reglutina et remitte;
 Ne laneum latusculum, natesque mollicellas, 10
 Inusta turpiter tibi flagella conscribillent,
 Et insolenter æstues, velut minuta magno
 Deprensa navis in mari, vesaniente vento.

litum meum, quod surripuisti, et linteum Sætabinum, et catagraphos Thynos, quæ omnia consueveristi præ te ferre, quasi tradita tibi a maioribus. Quæ jam revelle a tuis unguibus, et restitue, ne flagra inflicta signent inhoneste delicatula tua latera, et tuas clunes tenellulas; et ne inusitate hinc inde agiteris, quasi parva ratis intercepta in vasto pelago ventis furentibus.

nio Scaligeri.—7 In cod. Scal. et quos vidit Salmas. *cyrographos*, i. e. *chirographos*; postea vero maluit Salmas. *cirographos*, i. e. *cerographos*: Mur. habet, *catagraphonque linum*; edd. vett. Brix. et Venett. *catagraphonque linon*; sed codd. habent *Thynos*, vel *Thynon*: Voss. exhibet *catagraphonque Thynon*: vet. cod. Avant. *catagraphosque Thynnos*. Lect. nostram servant Stat. codd.—10 Mur. et al. vett. *manusque mollicellas*.—11 Stat. codd. exhibent, *Insula.... conscribillent*; unde Scal. *Inlusa*: emendatio *Inusta* debetur Avantio, et recepta est in Ald. 1. Corrad. dedit *Insulsa*, insulse, ut ait Doer. alii, *Insuta*, *Injecta*, *Invisa*. Pro *conscribillent* Stat. conj. *conserillent*, Livin. *constrigillent*; alii, *consigillent*, *concribillent*, vel, *contribillent*.

NOTE

in sicco visis, tempestatem in mari esse conjicitur.

6 *Pallium*] Vestis est lata, quæ palam, seu foris gestatur, sub qua tunica ferebatur, Græcorumque est indumenti genus: unde '*Palliatæ*' Comœdiæ dictæ, quæ argumento sunt Græco, sicut '*Togatæ*' quæ Latino, quia '*toga*' Latinorum erat seu Romanorum.

7 *Catagraphosque Thynos*] Thyni Salmasio sunt annuli signatorii sculpturæ Bithynicæ, magno in pretio habiti, ut indicant hiversus apud Isidorum: '*Nec quos Thynia lima perpo-*

livit Anellos, nec iaspilos lapillos.' Alii legunt, *Catagraphonque linum*, i. e. linteum variis figuris notatum et depictum; quod non displicet.

9 *Reglutina*] Libera et solve a glutino, seu glutine, quia nempe fures glutino et pice manus inquinatas, seu viscosas habere dicuntur.

11 *Conscribillent*] Id est, vibicibus signent, et depingant; quod eodem modo dixit Plaut. '*Corpus tuum virgis inscribam.*' Alii legunt, *consigillent*, ut antepenultima syllaba vitio non laboret.

CARMEN XXVI.

AD FURIUM.

FURI, villula nostra non ad Austri
 Flatus opposita est, nec ad Favoni,
 Nec sævi Boreæ, aut Apeliotæ,
 Verum ad millia quindecim et ducentos.
 O ventum horribilem atque pestilentem !

5

Furi, rus nostrum non objectum est Austro vento, neque Favonio, neque Aquiloni, neque Subsolanio ; sed oppositum est simul quindecim millibus et ducentis ventis. O ventum atrocem et exitiosum !

1 In codd. Dousæ et Voss. et Venett. Brix. et Vicent. *nostra* ; et sic legeret Mur.—4 In quibusdam *ducenta*.

NOTÆ

1 *Austri*] Hic noster Poëta commemorat quatuor ventos Cardinales. Auster ventus est qui flat a Meridie.

2 *Opposita est*] Lusus est in verbo, 'opponere,' quod significat etiam, oppignerare. Videtur Poëta innuere villam suam oppigneratam esse quindecim millibus, et ducentis H-S. idque Furio dixit ; qui, ut credibile est, cum ex Catullo quæravisset, culnam vento esset *opposita*, festive poëta respondit, non quidem ulli ventorum tempestati objectam esse,

sed pro quindecim millibus, et ducentis H-S. pignori esse 'oppositam.' Alii volunt de ventis hæc intelligi.

Favoni] Favonius ventus spirat ab Occasu : hunc Græci 'Zephyrum' nominant.

3 *Boreæ*] Boreas ventus, Latinis 'Aquila,' flat secundum Plinium, Gellium, et alios, inter exortum Æstivum et Septemtriones.

Apeliotæ] Apeliotes ventus, Latinis dictus 'Subsolanus,' aspirat ab Oriente, contra Favonium.

CARMEN XXVII.

AD POCILLATOREM PUERUM.

MINISTER vetuli, puer, Falerni,
Inger mi calices amariores,
Ut lex Posthumiae jubet magistræ,
Ebriosa acina ebriosioris.

O famule, ministrator veteris Falerni, porrige mihi pocula amarulentiora, ita capacia, ut præcipit lex Posthumiae magistræ, quæ erat ebriosior acinis vino imbu-

2 *Ingere* in codd. et edd. vett. *Jungere* et *Ingue* in Voss. ll. Heinsius affert *Junge* e cod. Britannico Archiep. Cantuar. *Misce* in suo invenit Dous. F. Lect. nostra est ex conjectura Mureti.—4 In omnibus Stat. codd. et edd. vett. *Ebriosa acino*; sed Gell. Noct. Att. vii. 20. legendum esse monuit, *Ebriosa acina*.

NOTÆ

1 *Falerni*] Falernum vinum, a quodam Campaniæ agro sic dictum, inter Italiæ generosa vina secundum obtinebat locum. Ad mentem Catulli dixit Horat. ii. Sat. 3. 'veterisque Falerni Mille cadis.' Et alibi, i. Od. 27. 'Vultis severi me quoque sumere Partem Falerni.' Vina enim vetusta amaritudine quadam infestantur, 'quæ quidem,' ait Cicero, 'amaritudo placet.' Unde Poëta dixit, vetuli Falerni amariores esse calices et ansteriores, si maxime aqua non temperentur. Plin. lib. xiii. 'Vina primo dulcia austeritatem annis accipiunt, et rubra fiunt.' Per *calices amariores*, et *meracum*, et vetus vinum intelligi nihil obstat; longinquitate enim temporis vinum 'meracius' fieri Macrobius tradit.

2 *Inger*] Pro 'ingere,' 'porrige;' *mi*, pro 'mihi.' Unde et Nemesianus in Cynegético: 'Castalique mihi nova pocula fontis alumno, Ingerit.'

Alii legunt, *infer*, quod nec displicet. Alii, *Misce mi calices amariores*, id est, 'meraciores.'

3 *Posthumiae*] Catulli temporibus fuit quædam mulier vinosissima, et ebriosissima, quæ compotatoribus lege bibendi a se lata, tam magna et capacia indicebat pocula, ut amarum foret ac difficile ea uno haustu ebibere.

Jubet magistræ] Veteres talis sortiebantur, quis e convivis, quantum quisque vini biberet, præscripturus esset, et qui primus Venerem jecerat, is 'magister,' et 'Rex vini' vocabatur. Horat. i. Od. 4. 'Nec regna vini sortiere talis.' Et alibi, ii. Od. 7. 'quem Venus arbitrum Dicit bibendi?' Varro 'Modimperatorem' appellat; Plautus 'Dictatorem,' qui leges dabat ad potandum.

4 *Ebriosa acina ebriosioris*] *Acina* dixit in fœminino, non, *acino*; quam alias *acinum* neutro genere

At vos, quo lubet, hinc abite, lymphae,
 Vini perniciēs, et ad severos
 Migrate: hic merus est Thyonianus.

5

tis; tu vero aqua, exitium vini, hinc facesse, quocumque volueris, et ad austeros abi: iste merus est Thyonianus.

NOTÆ

profertur: hoc fecit forsā, ut ad aurem melius sonaret versus.

7 *Thyonianus*] Id est, Bacchicus. Bacchus enim dictus Thyoneus, vel a

Θύων, vel a matre ipsius Thyone, quæ et Semele dicta est. Unde *merus Thyonianus* idem est ac merum vinum, seu merus vini liquor.

CARMEN XXVIII.

AD VERANNIUM ET FABULLUM.

PISONIS comites, cohors inanis,
 Aptis sarcinulis et expeditis,
 Veranni optime, tuque, mi Fabulle,
 Quid rerum geritis? satisne cum isto
 Vappa, frigoraque et famem tulistis?

5

O Pisonis commilitones, optime Veranni, et tu, mi Fabulle, comitatus inutilis; accommodatis sarcinis et paratis, quas res agitis? An abunde tolerastis algorem, et

NOTÆ

1 *Pisonis comites*] Piso ille extremæ audaciæ homo, ut refert Sallustius, in Hispaniam Quæstor pro Prætoris missus fuerat, annitente maxime Crasso, quod ipsum Cn. Pompeio inimicum cognovisset: neque tamen Senatus invitus Provinciam dederat; quippe fœdum hominem a Rep. procul esse volebat. Hunc Pisonem in Hispaniam secuti fuerant Verannius et Fabullus amici Catulli, neque cum eo quicquam lucri fecerant.

2 *Aptis sarcinulis*] Jocose perstrin-

git Catullus tennitatem pauperiemque Verannii et Fabulli, qui carebant sarcinarum impedimentis, nec multos rerum utensilium fasciculos habebant.

4 *Cum isto Vappa*] Pisonem scilicet homine vili ac sordido. 'Vappa' vinum est acidum, corruptum et vitiosum. Hic sumitur pro ignavo, degeneri, ac probroso homine. Persius: 'Vappa et lippus, et in tenui faragine mendax.'

Ecquidnam in tabulis patet lucelli
 Expensum? ut mihi, qui meum secutus
 Prætozem, refero datum lucello:
 O Memmi, bene me, ac diu supinum
 Tota ista trabe lentus irrumasti. 10
 Sed, quantum video, pari fuistis
 Casu: nam nihilo minore verpa
 Farti estis. Pete nobiles amicos.
 At vobis mala multa Di Deæque
 Dent, opprobria Romuli Remique. 15

esuriem cum Vappa isto? Quid lucri in vestris rationibus expensum patet? Ut et mihi accidit, qui comitatus prætozem meum in tabulis expensum refero pro quæstu. * * * Verum, ut intelligo, simili fortuna fuistis * * * expete jam illustres amicos. At vero, vobis, o Romuli et Remi, probra Reipublicæ, et Di et Deæ inferant multa incommoda.

8 Heins. tentabat, *ratum in lucello*, vel, *datum in lucello*.—9 In edd. Mur. et aliis hic novum Carmen exorditur, sed contra fidem codd. et edd. vett. excepto cod. Oxon. ut testantur Stat. Voss. et Ed. Cant. Qui hoc Carmen divellunt, *fuisti pro fuistis* in v. 11. et *Es fartus* pro *Farti estis* in v. 13. invitis codd. legunt. Heins. modo pro *Es fartus* vult *Is fartus*; modo probat quod Stat. codd. habent, *pari fuistis Casu*, et *Farti estis*; modo recte cod. Oxoniensem ex uno duo Epigrammata facere judicat.—10 Voss. pro *lentus* ex vett. libb. reposuit *tentus*.

NOTE

7 *Secutus Prætozem*] C. scilicet Memmii, cui Lucretius opus suum inscripsit, qui Romæ Prætura functus Bithyniam Prætor obtinuit, quo eum secutus Catullus nihil lucri fecit; ut hic et supra Carm. x. conqueritur.

8 *Refero datum lucello*] Id quod sequitur, et quod indignabundus per exclamationem declarat, quod videlicet ab illo irrumatus fuit, ad ipsum sermonem convertit, dicens, O Memmi, tu lentus in seminis emissionem bene ac diu me supinum irrumasti tota ista trabe, pene tuo, ac membro magno et instar trabis. Per circumlocutionem enim de membro illius loquitur.

12 *Nihilo minore verpa*] Membro virili illius non minore quam fuerit Memmii videlicet. *Verpa* enim membrum dicitur sine præputio, unde

Delph. et Var. Clas.

Catul.

'Verpæ' et 'Verpi' Judæi dicti sunt, ab inversa pellicula. Esto alii dicant a verrendo podice. Juvenal. Sat. xiv. 'Quæsitum ad fontem solos deducere verpos.'

13 *Farti*] Repleti; unde farcimina, quæ et insicia dicuntur.

Nobiles amicos] Invehitur in libidinem nobilium et magistratum Romanorum, eorumque carpit mores, qui comites ac milites suos nefario flagitii genere contaminarent.

15 *Romuli Remique*] Romanorum proceres, *Romuli* ac *Remi* dicuntur a Poëtis, ducto nomine ab illis Romæ conditoribus. Plerique sic locum hunc interpretantur, ut existiment *Romuli Remique* esse in genitivo casu, nos in vocativo plurali esse putamus.

G

CARMEN XXIX.

IN CÆSAREM.

QUIS hoc potest videre, quis potest pati,
 Nisi impudicus, et vorax, et aleo,
 Mamurram habere, quod Comata Gallia
 Habebat uncti et ultima Britannia?
 Cinæde Romule, hæc videbis et feres? 5
 Es impudicus, et vorax, et aleo.

Quis istud potest spectare, quis potest ferre, præterquam impurus, et helluo, et aleator? Mamurram possidere quicquid Gallia Celtica, et extrema orbis regio Britannia pretiosum habebant. Romule impudice hæc aspicias et patieris? Tu impurus

2 Lect. nostram tuentur codd. et omnes fere edd. vett. *helluo* dedit Voss. quem sequitur Bip.—4 In Stat. codd. *Habebat cum te et*; Faërn. ex *cum te* fecit *uncti*; pro quo Stat. conj. *ante*; Mur. *omnis*: in edd. vett. *et cuncta*, vel, *cuncta et*; unde Scal. *unctum*.—5 Heins. *hoc videbis*.—6 Hunc versum expunxit Voss. aberat etiam a codd. Scal. et ed. Cant. sed extat in edd. Gryph.

NOTÆ

3 *Mamurram habere*] Mamurra ille, in quem Catullus tam acriter invec-tus est, equës Romanus fuit, Formiis natus; Præfectus Fabrorum Julii Cæsaris, cui maxime in deliciis fuit; hunc itaque Cæsar spoliis fere totius orbis locupletavit.

Comata Gallia] Galliam omnem Transalpinam intelligit, quam comatam vocabant vulgo Romani, a comæ, ut volunt, nutriendæ studio incolis ingenito.

4 *Britannia*] Insula Europæ longe nobilissima, inter Occasum et Septemtriones, in Oceano Septemtrionali posita. Dicitur *ultima*, quia Britanni a toto Orbe divisi in ultimo terrarum termino sunt positi; unde Hor. l. Od. 35. 'Serves iturum Cæsarem in ultimos Orbis Britannos.' Virgilius: 'toto divisos orbe Britan-nos.'

5 *Cinæde Romule*] Id est, impudice Cæsar: posuit ibi 'Romulum' pro Cæsare, quem 'Cinædum' dicit. Fuit vehemens fama Cæsarem, cum adhuc esset adolescens, apud Nicomedem Bithyniæ Regem prostravisse pudicitiam. Unde Gallico triumpho milites ejus currum prosequentes vulgatissimum illud caneant: 'Gallias Cæsar subegit, Nicomedes Cæsarem: Ecce Cæsar nunc triumphat, qui subegit Gallias; Nicomedes non triumphat, qui subegit Cæsarem.' Vide Sueton. in J. Cæsare, cap. 49. cujus quidem vehementer libidinem Catullus exagitat, his ipsum verbis compellens, *Cinæde Romule*. Hoc enim nomine utebantur in eos, quos significare volebant multum a præstanti Romuli virtute abesse. Auctor declamationis in Ciceronem, quæ tribuitur Sallustio, 'Oro te Romule

Et ille nunc superbus et superfluens
 Perambulabit omnium cubilia,
 Ut albulus columbus, aut Adoneus?
 Cinæde Romule, hæc videbis et feres? 10
 Es impudicus, et vorax, et aleo.
 Eone nomine, Imperator unice,
 Fuisti in ultima Occidentis insula,
 Ut ista vestra diffututa mentula

es, et helluo, et aleator. Jamque iste arrogans, et superaffluens percurreret cunctorum lectos, tanquam candidulus Columbus, aut Adonis. Romule impudice, istud cerues et patieris? Tu lascivus es, et helluo, et aleator. Eane causa, unice Imperator, versatus es in extrema Occidentis insula, ut iste tuus Mamurra devoraret du-

Mur. Græv. et aliis.—7 Barth. ad Claud. iv. Cons. Honor. v. 139. *circumfluens*.—9 In nonnullis Stat. codd. et Scal. *columbus aut idoneus*; in alio Stat. et Maff. l. *columbus aut ydoneus*; unde Scal. affirmat se conjecisse, aut *Adoneus*, cum idem jam publicaverat Statius. Lectio prisca erat, *columbulus Dionæus*, vel, *Dioneus*, ut habet Mur. et hoc quasi suum venditat Heins. Avant. legi jubet, *Ut albulus columbus, an idoneus*. Voss. pro *Adoneus* vult *Aidoneus*.—11 *Et si impudicus* in nonnullis; unde Voss. *Est impudicus*.—14 Alii legunt

NOTÆ

Arpinas.' Persius: 'Num Romule ceves?' Neque tamen pro quovis Romano, sed pro eo, qui ita gratia populari valebat, ut regnum tanquam alter Romulus obtinere videretur. Sallust. in Orat. Lepidi Consulis ad populum, 'Quæ cuncta sævus iste Romulus, quasi externis rapta tenet.'

7 *Superfluens*] Aliis nihil aliud est, quam divitiis abundans; alii hoc nomine significari putant eos, qui continere se in sua pelle præ superbia non queunt.

9 *Albulus columbus*] Alii ita hunc versum legunt, *Ut albulus columbulus Dionæus*. Quæ lectio si retineatur, dicendum est, *Columbus Dionæus*, sic a Catullo fuisse dictum, ut ab aliis 'pullum Jovis'; nam apud Festum, veteres puerum, quem quis amabat, 'pullum' ejus dicebant. *Columbus Dionæus*, id est, Venerens. Venus enim, cui sacri sunt Columbi, dicta est Dionæa, a matre Dione. Virg. 'Sa-

cra Dionææ matri.' Horat. ii. Od. 1. 'Mecum Dionæo sub antro.' Et secundum hanc lectionem Catullus eleganter expressit versum quendam Alexidis apud Athenæum. Quo dicitur albus Columbus Veneris. 'Ὁ λευκὸς Ἀφροδίτης εἰς γὰρ περὶ στέρος.'

Adoneus] Adonis apud Latinos dicitur 'Adoneus.' Plant. 'Ubi aquila catamitum raperet, aut ubi Venus Adoneum.' Sic et Ulysseum, et Achilleum dicebant. Horat. i. Od. 6. 'Nec cursus duplices per mare Ulyssæi.' Eodem lib. Od. 16. 'Classis Achillei.' Epod. 27. 'Laboriosi remiges Ulyssæi.'

12 *Imperator unice*] Id est, qui factus es unicus Imperator, i. e. belli gerendi Magister. Ut apud Sueton. in Othone: 'Fortissimum virum unicum Imperatorem prædicantes.'

13 *Occidentis insula*] Intelligit Britanniam, quæ dicitur ultima terrarum, ut supra vidimus, sicut dicitur

Ducenties comesset, aut trecenties ? 15
 Quid est ? ait sinistra liberalitas,
 Parum expatrat; an parum helluatus est ?
 Paterna prima lacinata sunt bona :
 Secunda præda Pontica : inde tertia
 Hibera, quam scit amnis aurifer Tagus. 20

centies, aut trecenties ? quid hoc est ? An isthæc largitio perniciosa parum consumsit ? An pauca devoravit ? Prima decocta sunt bona a patre relicta ; secunda præda Pontica ; tertia Ibera, et quas novit Tagus fluvius auriger. Galliæ eundem

vesca, improbante Avant.—16 In codd. Stat. Quid est : alit s. l. Faërn. ex eo faciebat, Quid abstulit ; et Stat. Quid est aliud ; (nam alid, sive alit, pro aliud, dixerunt veteres) ; hanc lect. dederunt Scal. et Vulpus. Scal. et Voss. codd. exhibent ait, unde Scal. conj. ai. Avantii emendationem, an hæc s. liberalitas P. expatrat ? receperunt Ald. 1. Mur. alii, et inter recentiores Bip.—18 In edd. vett. primum : Hadrianus ante Scal. conj. prima.—20 Marcil. corr. quam

NOTÆ

etiam, 'terrarum ultima Thule.' Britanniam subegit Cæsar, ut late scripsit in suis commentariis.

14 *Ut ista vestra diffututa mentula* Mamurram 'mentulam' cognominat coitu exhaustam, uti vulgo etiam in contemptum dicere solemus. Alii, quibus non placet ut solum Cæsarem allocutus *vestra* dixerit, dictionem expungunt, et *vesca* substituunt, id est, parva. Ovid. Fast. 'Ut grandia farræ coloni Quæ male creverunt vescaque parva vocant.' Et hinc videtur Servius Virgil. illud in Georg. exposuisse : 'Vescas salicum frondes :' i. e. siccas et teneras ; nam per hoc quod dicit teneras videtur velle pusillas inferre, quasi dicat, minores frondes, quæ non erunt duræ, dandas esse. Neque enim siccum unumquodque durum est. Præterea siccum et tenerum non opponuntur, sicuti quibusdam Servium damnantibus videtur : sed tenerum et durum, siccum et viride. Ego vero, quod *vestra* pro tua Catullus poetice posnerit, minime offendor, quamvis etiam ad totum exercitum respiciens, *vestra* dicere poterit.

15 *Ducenties*] Id est, *ducenties aut trecenties* centena millia sestertium.

17 *Expatrat*] Id est, libidinibus absumsit. 'Patrare,' verbum olim honestum, in obscenum intellectum detortum fuisse docet Quintil. lib. VIII. quod confirmat illud Persii Sat. I. 'patranti fractus oculo.'

19 *Secunda præda Pontica*] Poëta tangit omnia bella, quæ Cæsari suppeditaverunt, unde Mamurram divitiis cumaret. *Præda* autem illa *Pontica* reportata est ex bello, quo *Pharnacem* Mithridatis Ponti Regis filium nullo negotio et celerrime superavit ; de quo notum illud Cæsaris ; 'veni, vidi, vici.' Lege Sueton. in Cæsar.

20 *Hibera*] Id est, Hispana. Hispaniam enim dictam fuisse 'Iberiam' ab Ibero flumine supra vidimus. *Prædam* intelligit, quam ex Hispania retulit Cæsar, Petreio et Afranio Pompeianarum partium ducibus in Hispania superatis. Hæc satis nota est Historia.

Tagus] Hispaniæ fluvius in Oceanum ultra Ulyssiponem prorumpens, aquis aureis seu arenis apud veteres

Hunc, Galliae, timetis, et Britanniae?
 Quid hunc, malum, fovetis? aut quid hic potest;
 Nisi uncta devorare patrimonia?
 Eone nomine, Imperator unice,
 Socer generque perdidistis omnia?

25

reformidant, et Britanniae horrent. Cur istum, pro nefas! complectimini? Aut quid potest iste, nisi deglutire bona patrimonia? An ea de causa, o singularis Imperator, et socer et gener cuncta evertistis?

auxit; in codd. autem, qua se annis, &c. unde Scal. dedit, quas et annis.—21 In Scal. cod. erat, Hunc Galliae timet tellus, et Britanniae; ex quo in ed. 1. finxit, quas et a. a. T. Inundat, extima ecce Lusitania; in ed. 2. ut spurium damnavit. H. G. timent, timent B. proposuit Avant. quod Ald. 1. et edd. optt. receperunt: H. G. timent et B. in Rhag. Timentque G. hunc, timent B. conj. Turn. In Stat. codd. extabat, Hunc G. timet et B. sic, ut inter verbum timet, et id quod sequitur, paululum quid desit: itaque Faern. conj. timetis, quod reposuit Ed. Bip.—22 Quid hoc malum fovebis Voss.—23 Pro prisca lect. cuncta Avant. legi jussit uncta.—24 Eone nomine urbis opulentissima in omnibus edd. ante Scaligerum.

NOTÆ

celebratus. Unde hic dicitur auri-fer, quasi aurum ferens, quod et innuit illud Juvenal. Sat. III. 'tanti tibi non sit opaci Omnis arena Tagi, quodque in mare volvitur aurum.'

21 *Hunc, Galliae]* Id est, Mamurram tantum helluonem, qui tot rapinas, tantamque rapiendi licentiam habebat a Cæsare.

25 *Socer generque]* Id est, Cæsar et Pompeius, qui Rempub. omniaque

everterunt, ut alter occuparet Imperium. Unde et Lucan. 'hinc socer, inde gener.' Dicuntur autem Cæsar et Pompeius omnia perdidisse, quia ipsi causa fuerunt bellorum Civilium, ex quibus præda opima obvenit Mamurræ. Sensus itaque est: Eone nomine, tu Cæsar, et tu Pompei, omnia perdidistis, ut iste Mamurra illa devoraret, et in voraginem ventris sui immergeret?

CARMEN XXX.

AD ALPHENUM.

ALPHENE immemor, atque unanimis false sodalibus,

O Alphene ingrâte, et infidelis conjunctissimis amicis; nunc, o inhumane, non

NOTÆ

1 *Alphene]* Alphenus iste Varrus arte Sutoria, quam in municipio suo dictus, Cremona oriundus, abjecta exercuerat, Romam petiit, magistro-

Jam te nil miseret, dure, tui dulcis amiculi :
 Jam me prodere, jam non dubitas fallere, perfide.
 Nec facta impia fallacum hominum cœlicolis placent :
 Quæ tu negligis, ac me miserum deseris in malis. 5
 Eheu ! quid faciant dehinc homines, quoive habeant fidem ?
 Certe tute jubebas animam tradere, inique, me
 Inducens in amorem, quasi tuta omnia mi forent.
 Idem nunc retrahis te, ac tua dicta omnia factaque
 Ventos irrita ferre, et nebulas aërias sinis. 10
 Si tu oblitus es, at Di meminerunt, meminit Fides :
 Quæ, te ut pœniteat postmodo facti, faciet, tui.

misereris jucundi amici tui : nunc, o infidelis, non vereris deserere me, ac frustrari. Nec improba facinora perfidorum hominum Dis accepta sunt ; quæ tu contemnis, et me in mea calamitate infelicem destituis. Eheu ! eloquere, quid agant homines ? Aut cuinam fidem adhibeant ? Tu ipse profecto cogebas me tibi committere animam, fallaciter me in tui studium impellens, tanquam cuncta mihi tuta essent in amore tuo. Tu ipse jam revocas te, et pateris auras, et nubes æthereas cuncta tua verba et facta irrita rapere. Quæ si tu oblitus es ; at certe Di recordantur, et Fides ipsa recordatur, quæ quidem efficiet, ut aliquando pœniteat te facinoris tui.

6 Stat. e Codd. affert dico, quod etiam habent Dresd. Venett. Brix. et Vicent. Stat. emend. *dehinc*, huncque secutus est Voss. Pontano legenti *dic* assentitur Hand.—7 In nonnullis edd. vett. *jurabas*: Marcil. in membranis non *jubebas* legit, sed *videbas*, quæ facile commutari possint, ob similitudinem syll. *vi* et *ja* in codd. antiq.—10 Mur. legit, *ad nebulas*; Stat. *ac nebulas*.—11 Lect. nostram tuentur edd. vett. In Stat. codd. *ut Di meminerunt*; in optimo Mureti, *at Di meminere*, at m. F. Guar. P. in notis ad h. l. affert, *et meminuit*: hinc Hand. legit et interpungit, *Si tu oblitus es, (at Di meminere, at m. F.) Quæ, te...facti, facient, tui?*

NOTÆ

que usus Servio Sulpitio Jurisconsulto, factus et ipse Jurisconsultus, et Servii Sulpitii successor ad Consulatum etiam pervenit: cujus meminit Horat. i. Sat. 3. 'ut Alphenus vaser omni Abjecto instrumento artis, clausaque taberna Sutor erat sapiens operis.'

10 *Ventos irrita ferre*] Id est, pateris ut tua omnia promissa in vanum, et frustra sint. Nam quæ dicta sunt, nec ullum effectum consequuntur, 'a ventis et nubibus anferri' dicuntur;

ut idem Catul. infra Carm. LXIV. vs. 142. 'Quæ cuncta aërii discernunt irrita venti.' Ovid. 'Irrita ventosæ rapiebant cuncta procellæ.' Et alibi: 'et jubet aërios irrita ferre Notos.'

11 *Fides*] Fides etiam fuit Dea apud antiquos, maxime vero Romanos. Fidei ædes fuit in Capitolio ab Attilio Calatino consecrata. Cic. III. de Natura Deor. ait 'Fidem vicinam Jovi in Capitolio.' Vide Plin. lib. xxxv. Dionys. Hal. lib. II.

CARMEN XXXI.

AD SIRMIONEM PENINSULAM.

PENINSULARUM, Sirmio, insularumque
 Ocelle, quascumque in liquentibus stagnis,
 Marique vasto fert uterque Neptunus:
 Quam te libenter, quamque lætus invisio!
 Vix mi ipse credens Thyniam atque Bithynos 5
 Liquisse campos, et videre te in tuto.
 O quid solutis est beatius curis?
 Cum mens onus reponit, ac peregrino
 Labore fessi venimus larem ad nostrum,
 Desideratoque acquiescimus lecto. 10
 Hoc est, quod unum est pro laboribus tantis.
 Salve, o venusta Sirmio, atque hero gaude:

O Sirmio, lumen peninsularum, et insularum omnium, quotquot habet in liquidis lacubus, et in immenso mari geminus Neptunus: quam jucunde, et quam gaudens ad te venio, vix ipse mihi persuadens me reliquisse Thyniam, et agros Bithynos, et te conspicere in tranquillo. O quid est fortunatius curis expeditis? Quando animus noster deponit pondus, et fatigati labore peregrino domum nostram advenimus, et quiescimus in cubili expedito. Istud otium est, quod pro tam magnis ærumnis unum mihi præmium est. Ave, o pulchra Sirmio, et lætare domino tuo; vos

6 Pro vett. lectt. tuo et tua Avant. legi jussit tuto.—9 Marcil. conj. veni-

NOTÆ

1 *Peninsularum, Sirmio*] Sirmio est oppidum in peninsula situm ad lacum Benacum, vulgo, *Lago di Garda*.

2 *Uterque Neptunus*] Aliis esse placet mare Superum et Inferum; aliis probabilius intelligitur et is, qui dulcibus, et is, qui salis aquis imperat Neptunus.

5 *Thyniam atque Bithynos*] Thynia, sive Thynias, insula est juxta fauces Ponti, quam cum Bithynia eandem facit Claudian. 'Thymi Thraces arant,

quæ nunc Bithynia fertur.'

9 *Larem ad nostrum*] Pro domo, igne, foco 'lar' in singulari numero maxime sumitur. Colum. ii. cap. 1. 'Consuescat rusticos circa larem domini, focumque familiarem semper epulari.'

12 *Salve, o venusta*] Mos erat, ut qui primum ingrederentur regionem aliquam, religiose eam salutarent; quod cuique loco suum quendam Genium præesse arbitrabantur.

Gaudete, vosque Lydiæ lacus undæ :
Ridete quicquid est domi cachinnorum.

etiam gaudete, o aquæ lacus Lydiæ ; effundite in risum quicquid est cachinnorum domi.

mus larem nostrum.—13 In nonnullis edd. vett. *vos quoque*, quod gloss. est lect. codd. *vosque*. *Lydiæ lacus* affert Scal. *Lariæ lacus* Marcil. e membranis ; et sic Voss. ex opt. Commel. Avant. conj. *Lydiæ*, vel *limpidæ*.

NOTÆ

13 *Vosque Lydiæ*] *Lydias* aquas vocat Benaci Lacus, quasi Benacus, in quo Sirmio est, arenas aureas volvat, tanquam Hermus et Pactolus, auriferi Lydiæ amnes ; vel potius

quod sit Lacus Benacus in ditione Thuscorum, qui a Lydis originem duxere. Thuscorum enim Reges dicuntur Metropolin Mantuam habuisse.

CARMEN XXXII.

AD IPSITHILLAM.

AMABO mea dulcis Ipsithilla,
Meæ deliciæ, mei lepores,
Jube ad te veniam meridiatum.
Quod si jusseris, illud adjuvato,

Ipsithilla, mea suavis amica, mea voluptas, mea festivitas, jube, quæso, me venire ad te meridiatum. Hoc si præceperis, id etiam mihi præstabis, ut nemo occludat

1 *Hispitilla* profert Voss. ex libro vet. *Hypsithilla* Scal. et Vulp.—4 *Gifa-*

NOTÆ

1 *Amabo*] Vox est blandientis, qua Comici frequenter utuntur ; adjunctum etiam non raro habet accusandi casum. Cic. ad Atticum : ' Cura, amabo te, Ciceronem nostrum.' *Hypsithilla* porro Latine, Græce dicitur *ὑψιθέη*, *Hypsithæa*.

3 *Meridiatum*] Per meridiem dormitum. Meridiare enim, vel meridiari, est somnum capere meridianum, vel meridiem agere ; unde 'meridiationes' apud Cic. de Divinat. Corn. Celsus : ' Longis diebus meridiare potius ante cibum utile est.' 'Meri-

Ne quis liminis obseret tabellam, 5
 Neu tibi lubeat foras abire :
 Sed domi maneat, paresque nobis
 Novem continuas fututiones.
 Verum, si quid ages, statim jubeto ;
 Nam pransus jaceo, et satur supinus 10
 Pertundo tunicamque, palliumque.

fores ostii tui, et ne tibi veniat in mentem foras exire, sed moreris domi tuae. * * *

nus in Indice Lucr. vult *adjubeto* ; alii, et *jubeto*.—9 Vulp. tentabat, *si quid ago*, et explicat, '*si quid precibus proficio*.'—10 Pro *satur* Stat. mavult *satie*, a Gr. voce *σάβη*, *membrum virile*.

NOTE

diabat' Augustus Cæsar apud Sueton. in Augusto cap. 78. 'Meridiabat' et Cæsonia. Sueton. in Caligula cap. 38. Idem etiam Severus Imperator ; Lamprid. in Alexand. Severo. cap. 62.

8 *Novem continuas fututiones*] Novem sine ulla intermissione coitus.

9 *Si quid ages*] Si venire me volēs : vel, si eris in aliqua re occupata, cito te expeditas, ut possis statim me admittere.

Statim jubeto] Scilicet, me venire.

10 *Nam pransus jaceo*] Ex hoc Catulli loco quidam mirantur, cur Servius in Æn. iv. dixerit apud antiquos in usu 'prandia' non fuisse, quod falsum affirmant. Quorum admiratio majori admiratione digna videbitur, si exactius rem ipsam considerare voluerimus. Constat enim 'prandium' penes antiquiores, in usu quidem apud omnes non fuisse. Quocirca

apud Martial. in Epigr. de Horarum Divisione, nulla illius mentio habetur, sed militibus tamen concedebatur. Immo 'prandium' ideo dictum fuit, quia eos ad prælium parat. Dissolutiores quoque personæ prandebant. Hinc Liv. de Annibale intra Capuam luxuriante, 'Cœperunt convivari de die.' Apud Comicos quoque 'prandii' frequentissima fit mentio, ut in fabulis palliatis et dissolutioribus personis : ita etiam Catullus ad amicam scribens, et dissolute vivens, vel vivere simulans, 'prandii' hoc loco mentionem facit.

11 *Pertundo tunicamque palliumque*] Tanta est tentigo, ut non modo interiorem, sed etiam exteriorem percutionem vestem. Ab illo verbo *pertundo* dicta est Dea 'Pertunda,' de qua Arnobius lib. iv. 'Pertunda Dea, quæ in cubiculis præsto est virginalem scrobem effodientibus maritis.'

CARMEN XXXIII.

IN VIBENNIOS.

O FURUM optime balneariorum,
 Vibenni pater, et cinæde fili:
 Nam dextra pater inquinatore,
 Culo filius est voraciore:
 Cur non exilium malasque in oras
 Itis? quandoquidem patris rapinæ
 Notæ sunt populo, et nates pilosas,
 Fili, non potes asse venditare.

5

O tu Vibenni pater maxime furum balneariorum, et tu Vibenni fili impudice: pater enim manus habet inquinatior; * * * cur non abitis in exilium in aliquas regiones infelices? Siquidem patris furta manifesta sunt toti plebi. * * *

3 Ex L. Carrionis Antiq. Lect. Comment. i. 16. patet, h. l. ita legi in codd. Nam dextra pater est voraciore, Culo filius inquinatore; et sic corrigendum putavit Hand. Pro inquinatore Guy. conj. uncinatore.

NOTÆ

1 O furum optime] Vibennios patrem et filium exagitat, alteri furta, alteri nefanda stupra objiciens, patrem dicit callidissimum furandi magistrum, furacissimumque furum omnium, qui circa balnea versantes, lavantium se vestes surripere solerent. Quod sane Catullus lepide expressit vocabulo illo, *optime*, usus, quasi in vitiis bonitas esse possit.

5 *Malasque in oras*] Sicut dicimus, 'in malam horam abi,' quamvis et in oras legitur absque aspiratione, in infelices regiones.

6 *Quandoquidem*] Posteaquam, quoniam; rationem enim assignat, cur discedere debeant.

7 *Nates pilosas*] Hispidas nates, et minime appetibiles.

8 *Fili*] Casus est vocativi.

Non potes venditare] Frequenter, ut prius vendere.

Asse venditare] Ne minima quidem mercede conduci jam ad libidinem potes; assem enim hoc loco pro minutulo nummo accipere debemus, sicut et apud Horat. 'Quem si comminuas, vilem redigatur ad assem.'

CARMEN XXXIV.

AD DIANAM.

DIANÆ sumus in fide
Puellæ, et pueri integri:

Nos puellæ et pueri incorrupti sumus in tutela Dianæ: nos ergo pueri et puella

In Bip. et aliis Inscriptio est, *Seculare Carmen ad Dianam*; et sic in Scal. cod. improbante Bentl. qui malit, *Hymnus ad Dianam*: Avant. legebat *Hymnus Dianæ*.—1 In edd. vett. *sumus in æde*: Avant. conj. *simul in fide*.—3 Hic

NOTÆ

Ad Dianam [*Seculare Carmen ad Dianam*] Sæculum spatium annorum centum vocarunt Antiqui, dictum a sene, quod longissimum spatium senescendorum hominum illud putarunt, ut Romanorum doctissimus Varro lib. v. de L. L. memoriæ prodidit. Hinc appellatum constat *Carmen sæculare*, quod Ludis Secularibus in laudem Apollinis et Dianæ pro salute totius imperii Romani cantari solebat. Dicti sunt autem Ludi Sæculares, quod uno sæculo, hoc est, centum annorum spatio semel tantum a prima origine et præscripto Sibyllinorum versuum fierent. Aliquando celebrabantur ad Tiberim, sæpius in Capitolio, et in his inter alia observatum est, ut pueri puellæque ingenui patrimi ac matrimi tribus continuatis diebus ac noctibus Carmina et Pæanas accinerent, quibus populi Rom. imperium Dis immortalibus commendarent. Sacrificabant Apollini bovem album; Dianæ vero capras albas. Ad hos cum Præco populum Ludos invitaret, ad eos uti ad ludos venirent dicebat, quos nemo ipsorum antea vidisset, nemo esset postmodum visurus. Unde illa Vitellii assentatio Claudio

Ludos Sæculares exhibentis, 'sæpe faciat.' Primus hos Ludos Valer. Publicola fecit post exactos Reges anno ab urbe condita 243. Secundi facti sunt ex libris Sibyllinis anno undecimo primi belli Punici, Claudio Pulchro, et L. Junio Bruto Coss. ann. Urbis 501. Quintos Augustus celebravit Furnio et Syllano Coss. De his noster Catullus hic agit, de quibus etiam tres hymnos lusit Horatius. Sextos Claudius Cæsar anticipatos nec expectato legitimo centum annorum spatio fecit; quod et alios sæpe fecisse comperimus.

Hujus porro Carminis versus est Glyconius constans spondæo et duobus dactylis, sed loco spondæi modo iambum, modo trochæum, quarto vero quoque versa loco ultimi dactyli spondæum, seu trochæum recipit.

1 *Dianæ sumus in fide*] In tutela Dianæ, quæ eadem est cum Lana nascentium ortus moderante, pueri sunt et puellæ; unde et Catullo concinit Horat. iv. Od. 6. 'Virginum primæ, puerique claris Patribus orti, Deliæ tutela Dææ.'

Dianam pueri integri,
 Puellæque canamus.
 O Latonia, maximi 5
 Magna progenies Jovis!
 Quam mater prope Deliam
 Deposivit olivam;
 Montium domina ut fores,
 Sylvarumque virentium, 10
 Saltuumque reconditorum,
 Amniumque sonantum.
 Tu Lucina dolentibus
 Juno dicta puerperis:
 Tu potens Trivia, et notho,es 15
 Dicta lumine Luna.

incorruptæ celebremus Dianam. O Latonia, clara soboles præpotentis Jovis, tu, quam parens enixa est ad oleam Deliacam, ut esses præses montium, et sylvarum frondentium, et saltuum abditorum, et fluminum resonantium! Tu Juno Lucina appellata es puerperis laborantibus; tu magna Hecate, et Luna appellata es lucens

versus debetur Avantio, et receptus est in Ald. 1. deest in codd. et edd. vett. —8 Prisca lectio erat *Deposuit*; Petrus Victorius primus docuit legendum

NOTÆ

3 *Dianam pueri integri, Puellæque canamus*] Ter novem pueri prætextati, totidemque virgines, patrimi ac matrimi, Græca Latinaque voce carmina Dianæ atque Apollini concinebant ludis sæcularibus, ut jam supra vidimus. Horat. 1. Od. 21. 'Dianam teneræ dicite Virgines, Intonsum pueri dicite Cynthium, Latonamque supremo Dilectam penitus Jovi.'

5 *O Latonia, maximi*] Diana dicitur Latonia a matre Latona, quæ, ut tradunt fabulæ, ex Jove peperit Dianam et Apollinem.

7 *Prope Deliam*] De Latonæ partu varii Scriptores varia prodidere: communior sententia est, Apollinem Dianamque uno partu ab ea editos in Delo insula maris Ægæi inter Cycladas eminenti, quæ celeberrimum

habuit Apollinis et Latonæ templum, quamque alio nomine veteres dixerunt Ortygiam.

8 *Deposivit*] 'Antiqui,' Priscianus ait, 'posivi pro posui protulisse inveniuntur.' Plant. 'Nunc apud sequestrum vidulum posivimus.' Apul. 'Et cibatum eum apposiverunt.'

15 *Tu potens Trivia*] Diana multiplici nomine dicta, multiplici quoque potestate prædita fingebatur, sed inter illa omnia nomina et munia, 'Trivia,' eademque 'triformis Hecate,' quod esse diceretur 'Luna Polo, Diana Solo, Proserpina Averno.' 'Lucina' dicta est, quod adsit parturientibus, et partum in lucem producat. Unde apud Terent. 'Lucina, fer opem;' et apud Virgil. 'Casta fave Lucina, tuus jam regnat Apollo.'

Tu cursu, Dea, menstruo
 Metiens iter annuum,
 Rustica agricolæ bonis
 Tecta frugibus explēs.
 Sis quocumque placet tibi
 Sancta nomine, Romulique
 Antiquam, ut solita es, bona
 Sospites ope gentem.

20

aliena luce. Tu etiam, o Diva, percurrens viam annuam curriculo menstruo, imple rusticanas domos agricolarum utilibus fructibus. Qualibet appellatione vocari velis, augusta sis; et serves incolumem, ut consuevisti, faventi præsidio Romuli et Anci populum.

h. l. *Deposivit*: Avant. legebat *Deportavit*.—22 Lect. nostram servant plurimi codd. unus Stat. habet, *Antiqui*; codd. Marcil. *Antiquum*; unus Scal. *Antique*, unde finxerat *Ancique*, ob similitudinem litt. *t* et *c* in membranis, et hæc lect. plurimas edd. invasit.

NOTE

Unde et Horat. 'Quæ laborantes intero puellas Ter vocata andis,' &c. Juno dicitur a 'juvando,' quod puerperas juvare crederetur.

Notho es Dicta lumine] Cum Luna aliena luce luceat, antiqui mulos ejus vehiculo dabant; quod ut mulus non suo genere, sed equis, creatur,

sic ea Solis, non suo, fulgore luceat: anctor Festus.

22 *Romulique Antiquam* [*Ancique*] Romulus et Ancus Romæ Reges fuerunt. Alter ordine primus, alter quartus: unde eorum Gens dicitur *Populus Romanus*.

CARMEN XXXV.

CÆCILII INVITAT.

Poëtæ tenero, meo sodali,
 Velim Cæcilio, papyre, dicas,

O Charta mea, nunties velim Cæcilio Poëtæ suavi amico meo, ut deserens Novi

NOTE

1 *Poëtæ tenero*] Cæcilium Poëtam amicū Catullus accersit Novo Co-

mo Veronam, ipsi quædam amici cujuspiam utrique communis consilia

Veronam veniat, Novi relinquens
 Comi moenia, Lariumque littus :
 Nam quasdam volo cogitationes 5
 Amici accipiat sui, mei que.
 Quare, si sapiet, viam vorabit,
 Quamvis candida millies puella
 Euntem revocet, manusque collo
 Ambas injiciens, roget morari : 10
 Quæ nunc, si mihi vera nuntiantur,
 Illum deperit impotente amore.
 Nam, quo tempore legit inchoatam
 Dindymi dominam, ex eo misellæ
 Ignosco interiorem edunt medullam. 15
 Ignosco tibi Sapphica, puella,

Comi muros, et Larium Lacum, Veronam adveniat: etenim cupio ut excipiat quædam consilia familiaris sui simul et mei. Itaque si prudens erit, iter avidè accelerabit, etsi pulchra puella millies retardet proficiscentem, et utramque manum cervici ejus implicans præcetis ipsum remanere: quæ quidem si certa mihi referuntur, jam ipsum amat insano ardore; ex quo enim legit inceptam Dindymi præsidem, exinde flamma consumit intima viscera infelicitis puellæ. Sed parco tibi, o puella,

13 In Brix. et Vicent. *legit entheatam Dindymi dominam*: Mur. scribit inco-

NOTÆ

communicaturus. Variis autem temporibus varii fuere Cæcili, quos inter duo celebres a Quintil. memorantur, alter Rhetor, alter Comicus, Statius dictus, cui primas in Comædia nonnulli tribuunt; sed illi superiores tempore fuerunt hoc Cæcilio, qui Poëta Veronensis fuit, et Catulli amicus.

3 *Novi Comi moenia*] Novum Comum civitas est Galliæ Cisalpinæ juxta Larium Lacum, a Gallis, Duce Brenno, condita, ut vult Justinus. De qua Strabo lib. v.

4 *Lariumque littus*] Lacus Larius, Alpibus vicinus, Italis *Lago di Como*, ad Comum oppidum, totius Italiæ amplissimus, dictus est a fulicarum multitudine; *Ἀδῶς* enim Græcis, *fulica*

Latinis dicitur. Larium lacum integro libello descripsit elegantissime Paul. Jovius. *Littus* porro hic sumitur pro ripa; nam *Littus* maris tantum esse putatur a multis, quanquam Virgilius de fluminibus etiam *Littus* dixit. l. vii. *Æneid.* 'Quique Numici Littus arant.' Idemque *Æn.* viii. 'viridique in littore conspicitur aus.'

14 *Dindymi dominam*] Cæcilius ille inchoaverat poemata de Cybele Deorum matre, cujus sacra in Dindymo Phrygiæ monte celebrabantur.

16 *Sapphica, puella, Musa doctior*] Alii alio modo hunc locum interpretantur; hæc recta videtur interpretatio, ut dicatur Cæcili amica multo doctior Sappho illa poëtria celebri, quod illa Phaonem ignarum adoles-

Musa doctior: est enim venuste
Magna Cæcilio inchoata Mater.

eruditior Musa Sapphica, nam eleganter incepta est a Cæcilio magna Deorum parens.

hatam.—18 Avantius legebat, *Magna a Cæcilio.*

NOTE

centem, qui nihil venuste posset scribere, adamavit; hæc vero non ante Cæcilium deperire cæperit, quam in-

ceptum opus ejus de Cybele eleganter scriptum legit.

CARMEN XXXVI.

IN ANNALES VOLUSII.

ANNALES Volusî, cacata charta,
Votum solvite pro mea puella :
Nam sanctæ Veneri, Cupidinique
Vovit, si sibi restitutus essem,
Desissemque truces vibrare iambos,
Electissima pessimi poëtæ
Scripta tardipedi Deo daturam

5

O Annales Volusii, papyrus oleo sædata, nunc reddite votum pro amica mea; ipsa enim vovit Augustæ Veneri et Cupidini se tradituram esse tardigrado Deo versus exquisitissimos impurissimi Poëtæ infaustis lignis concremandos, si modo sibi

3 Livin. conj. *sancte.*—5 In edd. vett. *Desissemque*; Avant. conj. *Desissem-*

NOTE

1 *Annales Volusî*] Volusius ille insulsus Poëta Patavio oriundus Annales versibus scripserat; cui quod Catullus erat iniquior, Lesbia ejus amica, ut ipsum sibi iratum reconciliaret, voverat joco se Annales Vo-

lusii crematuram.

7 *Tardipedi Deo*] Vulcanus Jovis et Junonis filius 'tardipes' dicitur, quia e Cælo a parentibus ob deformitatem dejectus est in Lemnum insulam, ubi ab Euryclone Oceani filia

Infelicibus ustulanda lignis :
 Et hæc pessima se puella vidit
 Jocose et lepide vovere Divis. 10
 Nunc, o cœruleo creata ponto,
 Quæ sanctum Idalium, Syrosque apertos,
 Quæque Ancona, Cnidumque arundinosam
 Colis, quæque Amathunta, quæque Golgos,
 Quæque Durrachium Adriæ tabernam : 15
 Acceptum face, redditumque votum,

reconciliatus essem, et cessavissem in ipsam jaculari iambos asperos. Atque hæc pessima puella novit se per ludum festive facere votum illud Dis. Jam vero, o Dea progenita e mari cœruleo, quæ habitas Idalium venerandum, et Urios patentes, et Anconam, et Cnidum arundinibus abundantem, et Amathunta, et Golgos, et Durrachium maris Adriatici hospitium, tu fac admissum et solutum tibi hoc votum, si non

que.—9 *Et hoc* in Venet. Gryph. et Mur.—10 *Jocose, lepide* omnes Stat. et Scal. codd. *Joco se* Voss. quem sequuntur Gott. Bip. et aliæ: *Joco sed lepido* conj. Heins. Lect. nostram servant edd. vett. et Gryph. et Mur.—12 In edd. vett. *Uriosque*, quod recepit Bip. Avantii conjecturam *Eriosque* dedit Ald. Stat. conj. *Uriosque*; Turnebus *Mariosque*; Corrad. *Erycosque*; Heins. *Uriosque portus*. Lect. nostram ex vestigiis antiquorum codd. eruit Vossius.—14 *Colchos* in omnibus codd. quod in *Golgos* primus mutavit Hermolaus Barbarus, aliter Petrus Bembus.—15 Alii *Durrachium* vel *Dyrrachium*.—

NOTE

et Thetide enutritus est: quo ex casu sibi crus infregisse dicitur, unde claudus factus est.

8 *Infelicibus ustulanda lignis*] Veteribus arbores erant aliæ felices, aliæ infelices: prodigia autem et portenta sic illi plerumque curabant, ut ea lignis infelicibus exurerent. Macrobius. 'Arbores,' inquit, 'quæ inferum Deorum avertentiumque in tutela sunt, eas infelices nominant: quibus portenta, prodigiaque comburi jubere oportet.'

12 *Sanctum Idalium*] Cypri nemo et oppidum, in quo Venus colebatur, unde Idalia dicta est.

Syrosque [*Uriosque*] *apertos*] Uria, nunc vulgo Orea, urbs in ora Apuliæ, seu Iapygiæ, in plano et edito loco sita, post flexum Gargani montis: hujus incolæ Catullus *Urios* appellat,

apud quos Ἀποδῖτῃ ἀναίτιος colebatur. Sunt qui legant *Ærios*, ac populos Cypri fuisse dicant.

13 *Anconam*] Urbs est Italiæ in Piceno sita, 'Ancon,' seu 'Ancona' dicta.

Cnidumque] Urbs insignis Cnidus in extremo cornu peninsulæ Carie adhærens, Praxitelis Venere inprimis nobilis. Horat. i. Od. 30. 'O Venus, Regina Cnidi Paphique.'

14 *Amathunta, quæque Golgos*] Hæ sunt urbes Cypri insulæ, quæ tota Veneri sacra.

15 *Durrachium Adriæ tabernam*] Urbs est in ea parte Macedoniæ, quæ mari Adriatico incumbit.

16 *Acceptum face*] Metaphora ducta ab argentariis qui acceptam redditamve pecuniam facere dicuntur, cum in tabulas suas referunt eam sibi solutam fuisse.

Si non illepidum, neque invenustum est.

At vos interea venite in ignem,

Pleni ruris et inficetiarum,

Annales Volusī, cacata charta.

20

est indecorum et injucundum: vos igitur Annales Volusii, papyrus oleto fadata, referti rusticitate et ineptiis, accedite in flammās.

19 *Pleni turis* in edd. vett. et cod. Scal. Palladius dedit *ruris* ex antiq. codd. et sic conj. Statius.

NOTE

19 *Pleni ruris*] Hic Poëta *rus* pro rusticitate posuit, ut supra dixit, 'Idem inficeto est inficetior rure.' Alii legunt, *thuris* seu *turis*, quod villoribus chartis thus et odores involuti

darentur emtori. Unde Horat. 'Deferat in vicum vendentem thus et odores.' Martial. 'Et thuris piperisque sis cucullus.'

CARMEN XXXVII.

AD CONTUBERNALES.

SALAX taberna, vosque contubernales,

A pileatis nona fratribus pila,

Solis putatis esse mentulas vobis?

Solis licere quicquid est puellarum

Confutuere, et putare ceteros hircos?

5

O taberna libidinosa, et vos, o sodales, nona columna post fratres pileatos. * *

5 Hunc versum non a Catullo conscriptum, sed vel ab antiquiore interpolatore, vel a lectore aliquo libidinoso adjectum esse, arbitrabatur Handius.—

NOTE

1 *Taberna*] Tabernæ Romæ per pilas designabantur, nam cuique tabernæ sua pila opponeretur; hinc per pilas tabernæ numerabantur, ut hoc loco Catullus, qui hic significat nonam tabernam a Castoris templo.

2 *A pileatis nona fratribus pila*] Pileati fratres erant Castor et Pollux, qui Romæ habitu Laconico dedicati fuerant, pileis tecti. Lacones enim

Delph. et Var. Clas.

fuerunt, quibus *pileatis* militare mos fuit. Horum templum fuit in foro ad lacum Juturnæ, a Castore tantum nominari solitum; etsi tum ipsi, tum Polluci sacrum erat.

3 *Solis putatis esse mentulas vobis*] Vos tantum mentulati esse creditis?

4 *Quicquid est puellarum*] Id est, omnes puellas.

5 *Confutuere*] Simul cum illis rem

Catul.

H

An, continenter quod sedetis insulsi
 Centum, aut ducenti, non putatis ausurum
 Me una ducentos irrumare sessoros ?
 Atqui putate : namque totius vobis
 Frontem tabernæ scipionibus scribam. 10
 Puella nam mea, quæ meo sinu fugit,
 Amata tantum, quantum amabitur nulla,
 Pro qua mihi sunt magna bella pugnata,
 Consedit istic. Hanc boni beatique
 Omnes amatis : et quidem, quod indignum est, 15

*** *Nam stipitibus semiastis exarabo faciem totius tabernæ vestræ. Nam amica mea, quæ a me discessit tantum dilecta, quantum nulla unquam diligitur ; pro qua a me gravia sunt certamina decertata, ibi commoratur. Vos omnes belli et fortunati*

9 Idem Hand. pro *namque* contendit legendum *jamque*. Mox pro *scipionibus* substituit *inscriptionibus*, et locum ita interpr. 'Putate me ausurum, una ducentos sessoros et simul vos omnes irrumare. Jamque ego in vestram contumeliam totius tabernæ frontem epigrammatis et titulis inscribam.' In codd. et edd. vett. *scipionibus* ; Guar. P. metrum non curans, emend. *siphonibus* inscribam ; Voss. *sopionibus*, vel *soprionibus* : aliis placet *titionibus*, vel *scriptionibus*.—11 Omnes Stat. codd. et Dresd. exhibent, *Puella nam me, quæ*, quod recepit Guarinus ; Ald. ex conj. Avantii *Puella namque, quæ* ; Vicent. Brix. Rhæg. et Venett. *Puella nam modo, quæ*, quod placuit Mureto et Voss. In uno Stat. *quæ meo e sinu* ; in omnibus aliis ejusdem, ut et in Vicent. Brix. Venett. Ald. et Mur. *quæ meo sinu* ; in Rhæg. *quæ e meo sinu*. Lect. nostra est ex ingenio Statii, a Scal. Græv. Bip. aliis recepta ; metro tamen laborat, et ab Hand. damnata est, qui codd. lect. manifeste corruptam ita emendandam putavit, *Puella amata, quæ meo sinu fugit, Amata, &c.*—13 *Pro qua sunt mihi* in Dresd. Venett. Brix. Rhæg. et Vicent. *mihi sunt* est emend. Avantii primum recepta in Ald. 1. Scal. e cod. affert *patrata*, (probante Heins.) quod

NOTÆ

habere. Notandum est in prima sede hujus carminis dactylum esse.

Et putare ceteros hircos] Id est, tanquam *hircos* puellis invisos esse, hoc est, habere hircinum et fœtidum odorem, qui in aliis maxime innasci solet, et 'hircus' ab animalis fœtore appellatur. De quo alibi dicit : 'Valle sub alarum trux habitare caper.'

6 *An, continenter quod sedetis*] *Continenter*, adverbium, sine intervallo significat.

Insulsi] Illepidi et invenusti, sine sale.

7 *Centum, aut ducenti*] Quasi dice-

ret, multitudine et numero, non viribus, freti estis.

8 *Sessoros*] Qui semper in tabernis sicut opifices et tabernarii sedetis.

9 *Atqui putate*] Sed putate, scilicet, et nobis mentulas esse, et me ausurum vos irrumare.

10 *Scipionibus scribam*] Solebant veteres, eorum, quibus obrectare vellent, ædium fores dicteris probrosis pingere, et quidem carbone aut semiusto stipite literis ductis, quod Plaut. dixit, 'implere fores Elogiorum carbonibus.'

Omnes pusilli, et semitarii mœchi;
 Tu præter omnes une de capillatis
 Cuniculosæ Celtiberiæ fili,
 Egnati, opaca quem bonum facit barba,
 Et dens Hibera defricatus urina.

20

amatis illam; et quod minus ferendum est, viles omnes et vulgares scortatores: sed tu præ ceteris, o fili Egnati, une de comatis Celtiberiæ cuniculis plenæ, quem probum efficit densa barba, et dentes Hispania lotio detergi.

~~~~~

corrigi vult parata; lect. plur. codd. pugnata propngnavit Stat.—17 Quatuor hi ultimi versus, quos recentiores edd. huic Carm. adjunxerunt, in Dread. novum Carmen efficiunt. Pallad. et Guar. P. auctore Avantio, post v. 9. Carm. xxxix. posuerunt. In Vicent. Brix. Rhag. et Venett. cum sequenti Carmine conjunguntur. Vers. 17. 18. affert Priscian. lib. v. p. 673. 10. etfiterum vi. p. 741. 24. ed. Putsch. in altero loco pro Cuniculosæ legitur Celtiberosæ; unde Voss. conj. Celtis perosæ: sed lect. nostram tuentur omnes codd. et ex nummo, ubi sedens cum oleæ ramo mulier et astans cuniculus, peculiare Hispaniæ symbolum, exhibetur, defendit Spanhem. 'Tantum abest, ut hos quatuor versus cum Carm. xxxvii. conjungendos defenderim, ut ex alio Carmine desumptos, e Capri Gramm. libris, quos Priscian. ante oculos habuit, in codd. Catulli receptos, et juxta Carm. xxxix. similis argumenti positos existimem.' Hand.

NOTÆ

18 Cuniculosæ Celtiberiæ] Pars est Celtiberia Hispaniæ Citerioris, in qua Bilbilis et Numantia, quamque Celtiberi populi, ex Celtis et Iberis misto nomine dicti, incoluerunt. Unde Lucan. 'Gallorum Celtæ miscentes nomen Iberis.' Porro Celtiberia cuniculis et cavernis abundat. Strabo,

lib. III.

20 Et dens Ibera defricatus urina] Refert Strabo, Hispanos adeo viles ac sordidos fuisse, ut ex lotio diu inter cloacas collecto lavacra sibi conficerent, et ex eo sibi suisque uxori-bus intritis purgamentis dentes abstergerent.

CARMEN XXXVIII.

AD CORNIFICIUM.

MALE est, Cornifici, tuo Catullo:

Cornifici, ægre est Catullo tuo, ægre est certe, et operose, qui etiam magis et

NOTÆ

1 Cornifici] Hic Cornificius forte fuit eruditissimus ille Poëta, cujus egregia opera usus est Augustus in

bello Siculo: huic soror fuit nomine Cornificia, cujus carmen magno in pretio habitum fuit.

Male est, mehercule, et laboriose,
 Et magis magis in dies et horas :
 Quem tu, quod minimum facillimumque est
 Qua solatus es allocutione ?
 Irascor tibi. Sic meos amores ?
 Paulum quid lubet allocutionis,
 Mœstius lacrymis Simonideis.

5

magis in dies succenseo tibi; itane delicias meas puerum accepisti? Quem tu quo sublevasti alloquio? Quod tamen levissimum est et tibi expeditissimum; parum quidpiam alloqui adhibuisti, tristius lacrymosis versibus Simonideis.

2 In Mur. *Hercule me*; in vett. libb. *mercule*, ut conj. Stat. et edidit Corrad. —3 Lect. nostram servant cod. unus Mur. alique vetusti. Vide infra Carm. LXIV. 275. *Magisque et magis* in Gryph. Scal. 1. Voss. et Vulp. Statim post hunc versum sextum posuit Scal.—4 *Quam* tentabat Corrad. improbante Doer.—6 *Dic meos amores* vult Heins. improbante Doer. Stat. interpungit, *Sic meos amores Paulum: quid, &c.*—7 *Paulum quid*, vel, *quod*, in quibusdam vett. *Paulum quidlibet* in Gryph. Mur. et aliis; *Paulum quod juvet* Voss. approbante Heins. 'Versum desidero qui post hunc sequeretur; nisi si cui videtur *Mæstius* in *Misisses* mutandum.' Stat.

NOTÆ

8 *Mæstius lacrymis Simonideis*] Simonides ex Cea insula oriundus, Lyricus Poëta insignis, ac Bacchillidæ Lyrici patruus condendorum carminum auctor egregius, funebres laudationes singulari commiseratione

prosecutus est; ad quas alludit Horat. II. Od. 1. 'Cææ retractes munera nœniæ.' Testaturque Fabius eum in tristium rerum tractatione excelluisse.

CARMEN XXXIX.

IN EGNATIUM.

Egnatius, quod candidos habet dentes,
 Renidet usquequaque: seu ad rei ventum est

Egnatius arridet in omni loco et tempore, quia habet nitidos dentes: sive accessit

1 In nonnullis edd. vett. *quæ candidos*.—2 Pro *seu* ad vitandum diphthongi

NOTÆ

1 *Egnatius*] Ineptiam Egnatii Hispani exagitat, qui ut candorem dentium, quem sibi crebris urinæ lavacris

spurcissime parabat, ostentaret, semper nulla etiam occasione ridebat.

2 *Seu ad rei ventum est* *Subsellium*]

Subsellium, cum orator excitat fletum,
 Renidet ille : seu pii ad rogum fili
 Lugetur, orba cum flet unicum mater, 5
 Renidet ille : quicquid est, ubicumque est,
 Quodcumque agit ; renidet. Hunc habet morbum,
 Neque elegantem, ut arbitrator, neque urbanum.
 Quare monendus es mihi, bone Egnati :
 Si urbanus esses, aut Sabinus, aut Tiburs, 10
 Aut pastus UMBER, aut obesus Etruscus,

sum est ad subsellium rei, ubi orator lacrymas commovet ; tamen ipse arridet : sive ploratur ad funus boni nati, quando mater orba unicum filium plorat ; ipse tamen arridet, quidlibet accidit, quocumque in loco est, quicquid facit, semper arridet. Hoc habet vitium, neque, ut opinor, facetum nec venustum. Itaque illud monendus es a me, o bone Egnati, si Romanus, aut Sabinus esses, aut Tiburtinus, aut obesus

~~~~~

elisionem in hoc et quarto versu Voss. legit si.—9 *Quare monendus est mihi. Bone Egnati* Muretus ; Scal. et Voss. legunt *es*, sed interpungunt post *mihi*. —11 In plerisque vett. *parcus UMBER* ; unde Scal. fecit *porcus*, quem sequitur Bip. 'Ea emendatio nostra confirmatur Lexico P. Danielis, cui parile ego vidi in Monasterio Vindocinensi.' Scal. 'Parum recte Scal. noluit enim Catullus Umbros ridere, sed potius laudare succulenta Umbro-*rum* corpora.' Doer. Mel. pro *Parthus*, quod invenerat in cod. legit *farus* : quidam *pinguis*.

NOTÆ

Cum in iudicium venit, ut advocati munere fungatur. Subsellia enim erant, in quibus ii iudices qui Magistratum Curulem non gerebant, considebant, et causas cognoscebant : quinetiam ii, qui causas agerent, in subselliis erant, cum reis atque testibus. Aliquando etiam subsellia pro ipsis iudicibus accipiuntur. Martial. lib. i. 'Sextiliane bibis quantum subsellia quinque.'

10 *Si urbanus esses, aut Sabinus, aut Tiburs*] Hic *urbanus* idem est ac Romanus, quemadmodum 'Urbs' κατ' ἐξοχὴν dicitur Roma. Sabini autem populi fuerunt in quartâ Italiæ regione non longe ab urbe Roma. Hi graves habitus fuerunt et austeri. Horat. II. Epist. 1. 'Vel Gabiis, vel cum rigidis æquata Sabinis.' Tiburs Civitas in Sabinis, crebris fontibus irrigua, olim Polystephanos dicta, a

Tiburto, Catillo, et Corace Græcis, Amphiarai liberis communiter condita, et a Tiburti solius nomine Tibur, seu Tiburs appellata. Tiburs etiam idem est ac Tiburtinus, et Tiburtius.

11 *Aut pastus [porcus] UMBER*] Umbria Italiæ regio dicta ἀπὸ τοῦ ὑμῆρον, hoc est, *ab imbre*, quod Umbri, omnium Italiæ populorum antiquissimi, inundationi terrarum imbribusque superfuisset credantur : vel Umbria dicta est ab umbra, quod ea regio propter Apennini montis vicinitatem umbrosa sit, cuius incolæ dicti sunt Umbri vel Umbrici. Porcus autem, Varrone teste, pinguis et obesus veteribus dicebatur. Alii vero legunt, *parcus*, sed male ; nam luxur Umbro-*rum* a multis incessit scriptoribus idoneis.

Aut obesus Etruscus] Etruria sive

Aut Lanuvinus ater atque dentatus,
 Aut Transpadanus, ut meos quoque attingam,
 Aut quilibet, qui puriter lavit dentes ;
 Tamen renidere usquequaque te nollem : 15
 Nam risu inepto res ineptior nulla est.
 Nunc Celtiber es : Celtiberia in terra
 Quod quisque minxit, hoc solet sibi mane
 Dentem, atque russam defricare gingivam ;

Uñber, aut pinguis Tuscus, vel Lanuvinus niger et dentosus, vel Transpadanus, ut etiam meos attingam : si denique quivis esses, qui pure dentes suos abluit ; non tamen concederem te omni loco et tempore arridere : neque enim quicquam absurdius est risu intempestivo. Jam vero cum sis Celtiber, natus in Celtiberia regione, ubi unusquisque mane solitus est abstergere sibi dentes et rubentes gingivas eo lotio,

—12 In quibusdam edd. vett. *Lavinus acer*, pro quo legi jubet Avant. *Lanuvinus acer*.—17 In Stat. codd. *Nunc Celtiber Celtiberia in terra*; in cod. Scal. Venett. Brix. et Vicent. *Nunc Celtiber ex Celtiberia in terra*; unde Scal. legit, *N. Celtiber in Celtiberia terra*; in Ald. Gryph. Mur. Stat. præeunte Avant. *N. Celtiberus Celtiberia in terra*; Faërn. legendum putavit, *N. Celtiberque, Celtiberaque in terra*, improbante Stat. Cant. tentat, *N. Celtiber, et Celtiberia in terra*, et expl. 'Nunc cum sis Celtiber.' Heins. vult, *Nunc Celtiber e Celtiberia terra*: Doer. *Nunc Celtiber, at Celtiberia in t.* Emendatio Corrad. in Gott. et Bip. recepta, quamque nos etiam exhibuimus, vere genuina videtur. In membranis vett. *ex et es* vix distingui possunt.—19 Omnes Stat. codd. habent *rusan*; edd. vett. *rufam*. Apul. Apol. i. legit, *punicare gingivam*, probante Marcil.

NOTÆ

Tuscia Italiæ item regio est, a Latio Tiberi, a Liguribus Macro fluvio divisa. Hujus incolæ Etrusci, Tusci, ac etiam Tyrrheni appellantur.

12 *Lanuvinus ater*] Lanuvii civis, quod oppidum est Latii ad viam Ap-piam a Diomede conditum.

13 *Transpadanus*] Transpadana regio ea pars est Italiæ, quæ inter Ap-penninum et Alpes sita est ad Padum flumen, in qua Verona Poëtæ nostri patria.

14 *Puriter lavit*] Veteres 'puriter,' 'proterviter,' 'ignaviter,' 'superbiter,' 'temeriter,' &c. dicebant, ait Priscian. *Lavit* etiam pro *lavat*: sicut et *lavo*, *lavas*, et *lavo*, *lavis*, veteres efferebant. Horat. iv. Od. 6. 'Phæbe qui Xantho lavis amne crines.' Virgil. 'Lavit improba teter

Ora cruor.'

17 *Celtiber*] Alii legunt, *Celtiberus*, veriti ne una syllaba deficiat versus. Celtiberi porro populi sunt Hispaniæ ad Iberum flumen siti, quorum regio dicta est Celtiberia, a Celtis et Iberis simul mixtis et habitantibus. Vide Strab. lib. iii. Plin. lib. iii. cap. 4. et lib. iv. cap. 17. *Celtiberia in terra* dixit Catullus, quomodo 'Galliam terram,' et 'Africam terram' dixit Cæsar Comment. de Bell. Gall. et ut dixit Gellius lib. ii. cap. 22. 'Ventum qui ex Gallia terra flaret, Circium appellari.'

19 *Russam defricare gingivam*] Spurcissimam Hispanorum insectatur fœditatem, de qua etiam Apuleius Apolog.

Ut quo iste vester expolitiore dens est,   20
Hoc te amplius bibisse prædicet loti.

quod minxit, facis indecore renidendo; ut quanto nitidiores sunt isti dentes vestri, tanto magis indicent vos ebibisse plus urinæ.

NOTÆ

21 *Loti?* Synæresis est, pro, *lotii*, quod est non urina solum hominis, sed aliorum quoque animalium. Fœdum autem hunc Hispanorum morem præter nostrum Catullum notarunt

etiam Diodorus Sicul. lib. v. et Strabo Geograph. lib. III. qui Hispanos urina et lotio in cisternis inveteratis non tantum dentes, sed et totum corpus lavare consuevisse scripserunt.

CARMEN XL.

AD RAVIDUM.

QUÆNAM te mala mens, miselle Ravide,
Agit præcipitem in meos iambos?
Quis Deus tibi non bene advocatus
Vecordem parat excitare rixam?
Anne ut pervenias in ora vulgi?   5
Quid vis? qualubet esse notus optas?
Eris: quandoquidem meos amores

Quænam te dira mens, o infelix Ravide, præcipitat in meos iambos? quis Deus male invocatus a te vult insanam movere contentionem? An hoc facis ut in sermonem hominum venias? quid cupis? An vis notus esse quacumque possis ratione?

1 *Færn.* pro *Ravide* legendum putavit *Raude*; sed nihil necesse; postrema syll. a principe subsequentis versus absumitur: *Avant.* legit *rapide*, littera prima minore.—5 In omnibus Stat. codd. *perveniamus*.—6 *Quia vis* in uno Stat. cod. unde ille, *Quovis qualubet esse notus optas*: Voss. *Cuivis qualubet, &c.*

NOTÆ

1 *Quænam te, Ravide*] *Ægre* ferens Poëta noster Ravidum quendam obscurum ac vilem hominem factum esse sibi rivalem, minatur se mordaces iambos in ipsum vibraturum, ut sic tandem notus, et ad infamiam tractus, evadat in fabulam vulgi.

3 *Non bene advocatus*] Hoc est, non legitimo ritu placatus. A Dis enim iratis mala consilia veteres immitti putabant. Cicer. pro Mil. 'Di immortales mentem dederunt illi perditio ac furioso, ut illi faceret insidias; aliter perire pestis illa non poterat.'

Cum longa voluisti amare poena.

Eris ; quoniam ausus es amare meam puellam cum sempiterno tuo supplicio.

NOTÆ

8 Cum longa voluisti amare poena] infamia Ravidi ridebitur, quamdiu
Quia nempe tamdiu ab hominibus Catulli Carmina legentur.

CARMEN XLI.

IN AMICAM FORMIANI.

AN sana illa puella defututa
Tota ? millia me decem poposcit ;
Ista turpiculo puella naso,
Decoctoris amica Formiani.
Propinqui, quibus est puella curæ,
Amicos medicosque convocate :

5

Acme illa puella * * * a me postularit decem millia integra nummorum ! puella, inquam, ista naso turpi, quæ est amica illius Mamurræ Formiani decoctoris ! Vos, o cognati, in quorum tutela est ista puella, amicos vestros et medicos advocate.

1 In edd. vett. plerisque, *Acme illa* ; et sic in Bip. in Stat. codd. *Ameana* ; unde fecit *Acme, una puella* : Scal. in suo cod. invenit *A mean* ; unde dedit, *Ah me, an* : Voss. conj. *Ain' sana puella* : Vulp. secutus est Scal. Lect. nostra est ex emend. Corrad. in Gott. recepta, cui, inquit Doer. egregie respondere videtur vs. 7. Passer. qui legit *Acme*, interpungit post *Tota*, alii jungunt

NOTÆ

1 *An sana* [*Acme, an*] *illa*] Meretriculam Acmen, cujus blanditiis fuerat delinitus, insectatur Poëta, quod ab ipso decem millia nummorum pro mercede concubitus ausa sit postulare ; eamque ob id velut insanam, phreneticam, et larvarum imaginationes patientem traducit ; quæ nempe, cum esset deformis, prorsusque infamis, ac projectæ turpitudinis prostibulum, cuperet sibi tantum pretium dari.

Defututa [*Difututa*] Compositio verbi multitudinem significat, quasi

dicatur puella a diversis viris subagitata.

2 *Millia*] Hoc a Demosthenis dicto sumitur, a quo cum Lais famosa meretrix mille drachmas ad concubitum petiisset ; ipse respondit : ' Non emo tanti pœnitere.'

4 *Decoctoris Formiani*] Decoectores dicuntur ii, qui bonis male consumptis gula ad inopiam redacti fallunt creditores. Ille vero, de quo hic Catullus, Mamurra est, Formiis urbe Campaniæ oriundus, Julii Cæsaris Fabrum præfectus, de quo plura postea.

Non est sana puella; nec rogare
Qualis sit solet hæc imagnosum.

Nam puella ista non est sui compos; nec quærite quo malo laboret; nam ipsa consuevit imagnosum morbum pati.

Tota millia.—7. 8 Statii codd. exhibent, *nec rogare Qualis sit solet, et imagnosum*; vel, *nec rogare Qualis sit solet, nec imagnosum*; in aliis codd. et edd. vett. *nec rogate Qualis sit, solet hæc imagnosum*. Mur. qui legit, *nec rogare Qualis sit solet hæc imagnosum*, interpr. 'speculum de forma sua consilere non solet.' Scal. legit et interpungit, *nec rogate Qualis sit. Solet hæc imagnosum*, et supplet ad vocem *imagnosum* 'morbum ægrotare,' h. e. κορυβαντιῦ, φρενιῦ; Salmas. ad Solin. p. 1087. legit, *dolet hæc imagnosum*, quod explicat, *παλverai, φρενιῦ*. Voss. ut novam inferret obscenitatem, exculpit *ἐκμαρτελου ὕψευ* 'hæc imago nasum inepte Turnebus,' inquit Doer. at Turnebus ap. Scal. non sic legit, sed sequitur Muretum, et eodem modo interpretatur: Corrad. dedit, *en imago nasum!* cui adhæret Gott. Doer. proposuit, *nec rogare Qualis sit, solet; en imagnosam!* h. e. nec in se descendere et quærere solet, quam vilis et deformis sit; en quantum ejus phantasia valet in fingenda sibi de se formaque sua imagine; vel, in eandem sententiam, *nec rogare, Qualis sit, solet hæc imagnosa*. 'Equidem lubenter fateor, me nondum a sensu meo impetrare potuisse, ut in ulla a VV. DD. ad h. l. allata vel explicatione vel emendatione acquiescerem. Immo totum locum vel plane mutilum, vel alia certe medela sanandum puto.' Doer. In edd. vett. Venet. an. 1500. Gryph. et aliis cum sequenti Carmine hoc conjungitur, a quo quidem illud disjungendum esse monuit Victor.

NOTÆ

8 *Solet hæc imagnosum*] Antiqui verbo, *solet*, infinitivum sæpius non adjungebant. Plaut. 'Quæ cum viris suis prædicant nos solere.' Catullus infra Carm. cxliii. 'Consule Pompeio primum duo, Cinna, solebant Mæchi.' *Solere* autem *imagnosum*, est imagnoso morbo confictari. Morbus vero imagnosus est, vel cum phantasmata et imaginationes animo occurrunt, vel cum tinnitibus aures

personantur. Qui autem hoc morbo laborant, insomniis vexantur, et sæpe patentibus oculis dormiunt. His porro morbis affecti dicebantur olim 'Corybantiare,' quod vetustas superstitiosa imagines illas a Corybantibus immitti crederet. Sed forsân dicit Poëta imagnosum morbum pati puellam, quod nempe ita esset insana mente, ut se formosam crederet, cum esset omnino deformis et turpis.

CARMEN XLII.

IN QUANDAM.

ADESTE, hendecasyllabi, quot estis
 Omnes undique, quotquot estis omnes.
 Jocum me putat esse mœcha turpis,
 Et negat mihi vestra reddituram
 Pugillaria, si pati potestis.
 Persequamur eam, et reflagitemus.
 Quæ sit, quæritis? illa, quam videtis
 Turpe incedere, mimice ac moleste
 Ridentem catuli ore Gallicani.

5

O versus *hendecasyllabi*, *adeste* huc omnes *undequaque*, *quotquot* estis, omnes *quotquot* estis, quantumvis multi. *Ridiculum* me habet *fecda adultera*, atque se *minime* esse *reddituram* mihi *vestras tabellas*; si *ferre* valetis eam *insectemur*, et *pugillares* *reposcamus*. An vos *rogatis* *quenam* illa sit? illa ipsa est, quam *conspicitis* *turpiter* *incedere*, *histrionum more*, et *moleste* *cachinnantem* *ritu* *canis* *Gal-*

4 In edd. vett. *nostra*, ortum ex antiq. lect. *vostra*: in Stat. codd. *vestra*. Catullum scripsisse *redditura* putavit Scal.—5 Mel. conj. *sic pati potestis*? alii legunt et distinguunt, *Pugillaria*: si *pati potestis*, *Persequamur*, &c.—8 Vicent. Brix. Venett. et aliæ vett. exhibent, *Turpe* i. *myrmice*, quod defendere tentabat Dous. P. afferens ex Plauto ‘formicinum gradum’: in Stat. codd. *myrtinæ* sive *murmire*; in Maff. l. *mirmice*; unde Stat. *leviter* mutans legebat, *illa q. v. Turpe*, sive *Turpem*, *incedere*, *mimice* ac, &c. probante Scal. Corrad. dedit *murice*. Erhard. ad Petron. c. 126. conj. *risimice*, quod sibi

NOTÆ

* 1 *Hendecasyllabi*] Carminis genus est ita dictum ab undecim, e quibus constat, syllabis, alio nomine Phalæcium seu Phaleucium ab ejus inventore Phaleuco nuncupatum. Hoc maxime Catullus excellit Carmine: unde ejus opem in sui ultionem implorat, ut pugillares a meretrice quadam sibi surreptos extorqueat. Primum quidem eam conviciis aggreditur, quæ cum nihil prosint, tandem etiam blanditiis eam demulcere tentat.

3 *Jocum me putat*] Sic Propert. lib. II. Eleg. 24. 15. ‘verum Fallaci dominiæ jam pudet esse jocum.’

5 *Pugillaria*] ‘Pugillares’ et ‘pugillaria,’ dixerunt Antiqui. Tabellæ erant lignæ, vel ceræ, vel etiam eboreæ, aut ex alia materie, in quibus stylo scribebatur. Dixit autem Catullus, *vestra pugillaria*, alloquendo suos versus hendecasyllabos, quia nimirum his scribendis erant dicata.

8 *Mimice*] Id est, turpiter incedendo gesticulantem. Alii legunt *myrmice*, ut sit ita lento gradu, formicarum more, incedere, ut vix pedes præferatur. Plant. in Menæch.

9 *Catuli ore Gallicani*] Celebrantur apud Veteres e Gallia venatici canes. Ovid. Met. I. ‘Ut canis in vacuo le-

Circumsistite eam, et reflagitate : 10
 Mœcha putida, redde codicillos ;
 Redde, putida mœcha, codicillos.
 Non assis facis ? O lutum, lupanar,
 Aut si perditius potest quid esse.
 Sed non est tamen hoc satis putandum. 15
 Quod si non aliud pote est, ruborem
 Ferreo canis exprimamus ore.
 Conclamate iterum altiore voce :
 Mœcha putida, redde codicillos,
 Redde, putida mœcha, codicillos. 20
 Sed nil proficimus, nihil movetur.
 Mutanda est ratio, modusque vobis,
 Si quid proficere amplius potestis.
 Pudica et proba, redde codicillos.

lici. Circumvenite illam, et codicillos reposcite. O turpis adultera, restitue mihi pugillares, restitue mihi, turpis adultera, meos pugillares. Non eos aestimas unius assis ? O cenum, o prostibulum, aut si quid aliud potest esse fatidius et turpius. Non tamen aestimandum est hoc sufficere ; quod si quid aliud fieri non potest, saltem eliciamus ruborem ex impudenti vultu illius canis. Rursus igitur conclamate altiori voce ; fatida adultera, restitue mihi meos pugillares ; restitue mihi, fœda adultera, meos pugillares. Sed nihil promovemus ; nec flectitur nostris conviciis. Mutanda est igitur vobis agendi ratio, et modus, si quid amplius potestis proficere. O casta et honesta mulier, redde mihi meos pugillares.

vindicat Scal.—13 In edd. vett. et Stat. codd. *Non assis facis o lutum, lupanar* ; unde Stat. legendum suspicabatur, *o lutum, o lupanar* ; sive, *o lutum lupanar* ; sive, *os litum lupanar* : Avant. legi jubet, *Assis non olidum facis lupanar* ; Voss. *o lutum lupanare* : Heins. tentat, *oblutum o lupanar*, quia, teste Voss. olim lectum sit, *oblutum lupanar* : alii ex Plauto, *o blitum*, duobus verbis, i. e. scortum.—16. 17 In edd. vett. *non aliud potest ruborem Afferre o canis* ; in Stat. codd. *non aliud potest, ruborem, Ferreo canis* : Scal. 2. *nil aliud potest.*

NOTÆ

porem cum Gallicus arvo Vidit, et hic prædam pedibus petit, ille salutem.' Vide etiam Plin. lib. viii. cap. 40. Ridere porro ore canis Gallicani, est turpiter ac late os inter ridendam deducere, ut patulus est rictus canis venatici.

11 *Redde codicillos*] Codicillorum nomine, hic tabellæ sen pugillares accipiuntur ; sed ab Augusti Imperatoris temporibus apud Jurisconsultos

codicilli sumuntur pro scriptis, quibus aliquis ultimam suam voluntatem profitetur.

17 *Ferreo*] Perditæ mulieris impudentiam notat, cujus os dicitur ferreum, quomodo apud Aristoph. *ἄρρηκτος, Vir ferreus*, et apud Ovid. 'duri puer oris et audax.'

24 *Pudica et proba*] Cum nihil convicia profuerint, fletas etiam tentat adhibere blanditias.

CARMEN XLIII.

IN AMICAM FORMIANI.

SALVE, nec minimo puella naso,
 Nec bello pede, nec nigris ocellis,
 Nec longis digitis, nec ore sicco,
 Nec sane nimis elegante lingua,
 Decoctoris amica Formiani.
 Ten' provincia narrat esse bellam?
 Tecum Lesbia nostra comparatur?
 O sæclum insipiens et inficetum!

5

Tu salva sis, o puella, neque nimio naso, neque eleganti pede, neque nigris oculis, neque longis digitis, neque ore sicco, neque certe sermone nimium venusto, o amica decoctoris Formiani. An provincia prædicat te pulchram et formosam esse? An confertur tecum nostra Lesbia? o sæculum fatuum et insuleum!

1 *Salve nec nimio* ex cod. edidit Scal. probante Heins.—8 In omnibus Stat. codd. *insipiens*.

NOTÆ

1 *Nec minimo* [nimio] *puella naso*] Eandem exagitat Acmen Formiani amicam, de qua jam Carm. XLII. quamque nullum pæne nasum habuisse innuit. Plures tamen legunt, *nec minimo naso*; sed cum Scaligero legendum putamus, *nimio*, cum alibi Catullus dixerit Acmen esse 'turpiculo naso'; non enim nasum immodicum et nimium dixisset 'turpiculum.'

2 *Nec bello pede*] Pedis brevitās et elegans forma laudatur in puellis. Ovid. Amor. III. 'Pes erat exiguus, pedis hæc aptissima forma est.'

Nec nigris ocellis] Commendabatur olim apud Romanos, maxime in mulieribus, oculorum et superciliorum nigror; quæ enim mulieres natura non habebant nigra supercilia, denigrabant arte, quod significat Juvenal. Sat. II. 'Ille supercilium madida fuligine tinctum Obliqua producit acu :

pingitque trementes Attollens oculos.'

3 *Nec longis digitis*] Longi elegantisque digiti manuum formam commendabant. Propert. de Cynthia, lib. II. Eleg. 2. 5. 'Fulva coma est, longæque manus, et maxima toto Corpore, et incedit vel Jove digna soror.'

Nec ore sicco] Nimia salivæ abundantia, sputique frequentius excrementum in puellis præcipue indecorum est. Juvenal. Sat. VI. 147. 'Jam gravis es nobis, et sæpe emungeris, exi Ocyus, et propera : sicco venit altera naso.'

6 *Ten' provincia*] Provinciam hic appellat regionem Transpadanam, in qua et amica Mamurræ, et Catullus, cum hæc scriberet, erant. Tunc enim ibi Mamurra Fabrorum Cæsaris præfectus versabatur. *Ten'* autem pro *tene* interrogative et cum admirati-

NOTÆ

one, ut infinitis locis apud Plant. et Terent.

8 *O sæculum insipiens*] O homines insipientes, et penitus iudicio caren-

tes, qui hoc sæculo vivunt, turpemque et deformem Mamurræ amicam cum formosa Lesbia comparant!

CARMEN XLIV.

AD FUNDUM.

O FUNDE noster, seu Sabine, seu Tiburs,
 Nam te esse Tiburtem autumant, quibus non est
 Cordi Catullum lædere: at quibus cordi est,
 Quovis Sabinum pignore esse contendunt.
 Sed seu Sabine, sive verius Tiburs,
 Fui libenter in tua suburbana
 Villa, malamque pectore expuli tussim;

5

O prædium meum, sive Sabinum sis, sive Tiburtinum; ii enim, quibus non placet Catullum offendere, existimant te esse Tiburtinum: ii vero, quibus placet illum offendere, quolibet etiam deposito pignore te esse Sabinum contendunt. At vero sive sis Sabinum, sive potius Tiburtinum, egregia animi alacritate versatus sum in rure tuo suburbano, et excreavi molestam tussim e meo pectore, quam mihi non

7 Sic h. l. correxerunt VV. DD. in edd. vett. ex corrupta codd. lectione. Omnes Statiani exhibebant, *aliamque pectore expulsus sum*; Scal. cod. *aliamque petere expulsus sum*: hinc Stat. fecit, *aridamque pectore expuli*; Scal. et Voss.

NOTÆ

1 *O funde*] Agro suo gratulatur, agitque gratias, quod in eo commodissime sit hospitatus, et tussi liberatus, quam apud suum Sextium contraxerat, cum orationem quandam inter cœnandum audivisset.

2 *Te esse Tiburtem*] Mavult Poëta fundum suum esse Tiburtem quam Sabinum, vel quod agri Tiburtis amœnitas celebrior esset, quam Sabini; vel forte quod Sabinus ager vectigalis esset, vel militibus attributus. Tiburtini porro populi sunt Latii Sabini confines, a Tibure seu Tiburte civitate sic dicti; cujus regionis sum-

ma fuit amœnitas: unde et Horat. eam sedem senectuti optat suæ. II. Od. 6. 'Tibur Argæo positum colono Sit meæ sedes utinam senectæ.' Et post pauca: 'Ille terrarum mihi præter omnes Angulus ridet.'

4 *Sabinum*] Ejusdem Latii populi sunt Sabini, quorum fines erant angusti, nec procul extensi: unde non vult Catullus suum agrum esse Sabinum, sed potius Tiburtinum, cujus nempe fines vellet latius protensos.

7 *Villa*] Dicta est domus rusticana quasi 'vehilla,' quia illuc fruges, et inde in urbem vehebantur. 'Subur-

Non immerenti quam mihi meus venter,
 Dum sumtuosas appeto, dedit, cœnas.
 Nam, Sextianus dum volo esse conviva, 10
 Orationem in Antium petito rem
 Plenam veneni et pestilentiaë legit.
 Hic me gravado frigida, et frequens tussis
 Quassavit, usquedum in tuum sinum fugi,
 Et me recuravi otioque et urtica. 15
 Quare refectus maximas tibi grates
 Ago, meum quod non es ulta peccatum.
 Nec deprecor jam, si nefaria scripta

immerito alvus mea attulit, cum lauta convivium quaererem. Cum enim cuperem esse conviva Sextii, recitavit mihi orationem adversus actorem suum Attium, refertam veneno et pestilentia; ibi me algida gravado et crebra tussis vexavit, donec in tuum gremium confugi, ac me curavi ocimo et urtica. Itaque jam recreatus maximas tibi refero gratias, o villa, quod non punieris culpam meam. Nec recuso nunc quin, si

malamque p. expui.—8 In edd. vett. Non i. vertitur mihi quam mens; sive, verenti....mens; sive, vertitur....mensa; sive, meretur....mens: in cod. Lambini, vorax venter; in Stadianis, quam mihi mens vertitur; vel, veretur; vel, fertur: in Mur. cod. meus vertet; unde affirmat se conj. meus venter; sed hæc lectio Faërno debetur, non item Mureto, si Statio fides sit.—11 In codd. et edd. vett. minantium petitorum; in quibusdam munacii; in Ald. 1. in Actium petito rem: Stat. e lect. codd. fecit, in Antium; Scal. in Attium.—15 In edd. vett. Et me recuravi ocymoque, vel, ocioque: in uno Stat. cod. Et me curavi; in aliis ejusdem, Et me recuravi otioque: Stat. conj. Et me ne curavi, ut ne pro 'quidem' dictum sit, breve syllaba. Scal. edidit, Et me procuravi ocymoque, improbante Marci. —17 Ita legebat Stat. in omnibus codd. præterquam in Pat. in quo erat, quæ non es ulta: Faërno. emend. quod non es ulte, ut ad 'fundum' referatur, quem sequitur Vulpis; in nonnullis edd. vett. meque non:

NOTÆ

vana' vero dicitur quæ non procul ab urbe est.

11 *Orationem*] Mos fuit Antiquis, ut ubi quid scripserant, amicos convocarent, illisque illud quicquid erat, recitarent, ac ipsorum judicio subjicerent, antequam in lucem ederetur.

12 *Plenam veneni*] Maledictorum nempe quibus Attium, alii legunt *Atticum*, competitorem suum proscindebat. 'Petitores' vero dicebantur, qui eundem Magistratum petebant.

13 *Gravado frigida*] Capitis morbus est, cum humor crassior e cerebro in nares defluit, nares ipsas obstruit,

vocem obtundit, et tussim siccam et frequentem movet.

15 *Otioque* [ocymoque] et urtica] Alii legunt, otioque. Urtica medetur tussi, ut scribit Plin. lib. xxxi. et Cornel. Celsus lib. iv. de Tussi loquens: 'Cibus interdum mollis, ut malva et urtica.' 'Ocimum' etiam cum rosaceo aut aceto capitis doloribus mederi dicit Plin. lib. xx. cap. 12.

17 *Quod non es ulta*] Ad villam debet referri quæ verna præcedenti debuit sbaudiri cum dixit, maximas tibi grates Ago.

Sexti recepsō, quin gravedinem et tussim
 Non mi, sed ipsi Sextio ferat frigus, 20
 Qui tunc vocat me, cum malum legit librum.

rursus recepero detestanda scripta Sextii, frigus afferat catharrum et tussim, non mihi quidem, sed ipsi Sextio, qui tum me invitat, quando nefarium librum legit.

Mur. dedit, *non es ultu' peccatum.*—19 In edd. vett. *Sentire capso*, vel, *cesso* : Avant. conj. *Sexti recepsō*, ut erat in Stat. codd. Maff. l. habuit *Sesti recepsō* : Lect. *Sesti* praeferret Doer.—20 In nonnullis edd. vett. *Non mihi* : Avant. legi jussit, *Non mi.* In quibusdam *Sestio*.

NOTÆ

19 *Recepsō*] Antique dictum pro, *mecum manus inserit arma :* i. e. 'recepero.' Sic Cic. lib. ii. de Leg. 'jussero.'
 'Sacrum sacrove commendatum ai 20 *Sextio*] Plures asserunt hunc
 quis clepsit rapitive, parricida esto : eundem esse cum P. Sextio Equite
 pro 'cleperit et rapuerit.' Sic et Romano, pro quo extat Ciceronis
 Virgil. *Æn.* xi. 'Cetera quæ jusso Oratio.

CARMEN XLV.

DE ACME ET SEPTIMIO.

ACMEN Septimius, suos amores,
 Tenens in gremio, Mea, inquit, Acme,
 Ni te perдите amo, atque amare porro
 Omnes sum assidue paratus annos,
 Quantum qui pote plurimum perire : 5
 Solus in Libya, Indiave tosta,

Septimius complexens in sinu Acmen delicias suas, ait illi : o Acme mea, si te non amo vehementissime, et paratus non sum jugiter amare te deinceps per ætatem omnem, quantum qui maxime amare potest, obviis occurram glauco leoni solus in

NOTÆ

1 *Acmen*] Describit Septimii et perirent adolescentes mulierem.'
 Acmes meretricis auspicatissimos amores, 6 *In Libya, Indiave tosta*] Tertia
 quasque blanditias sibi invicem dicebant faciebantque, exponit. pars totius orbis est, quam et Africam dicimus. Sic autem appellata
 5 *Perire*] Pro 'deperire' dicitur, 'Libya' putatur, quod inde Libs ventus flare soleat. India vero regio
 quod est impatienter amare, et amando uri. Plaut. in *Trucul.* 'Tres unam orientalis Asiæ terminus est, quæ

Cæsio veniam obuius Leoni.
 Hoc ut dixit, Amor, sinistram ut ante,
 Dextram sternuit approbationem.
 At Acme leviter caput reflectens, 10
 Et dulcis pueri ebrios ocellos
 Illo purpureo ore suaviata,
 Sic, inquit, mea vita, Septimille,
 Huic uno domino usque serviamus,
 Ut multo mihi major acriorque 15
 Ignis mollibus ardet in medullis.
 Hoc ut dixit, Amor, sinistram ut ante,

Libya aut India torrida. Statim atque pronuntiavit ista verba, Cupido a læva parte sternutavit prosperum consensum, ut prius. Acme vero retorquens leviter cervicem, et vultu illo rubicundo osculata suavis adolescentuli oculos ebrios, O mi Septimille, inquit illa, vita mea, ita semper obsequamur soli huic domino; quem-admodum flamma multo vehementior et acrior mihi flagrat in teneris visceribus. Statim atque verba ista dixit, Cupido a læva parte sternutavit felicem consensum

5 In marg. Bodl. *quoi*.—8 In edd. vett. et Stat. codd. *sinistra, ut ante Dextra, sternuit approbatione*; in aliis *sternuit*: in Voss. ll. *sinistrante ante*; unde fecit, *Hoc ut dixit Amor sinister ante, Dextram sternuit approbationem*: Scal. et Marcil. legerent, *Amor sinistra inante, Dextram sternuit approbationem*; Mel. pro *ut ante conj. amanti*. Lect. nostram produxit Stat. ex Pat. altero.—10 In Stat. codd. *Ad hanc me, vel, Ad hæc me*, in aliis codd. *Ad Acme*.—12 Mel. *saviata*.—14 In Pat. utroque *uno, ἀρχαϊκῶς* in aliis uni, improbante

NOTÆ

tam vasta esse perhibetur, ut eam tradant esse tertiam partem omnium terrarum.

7 *Cæsio leoni*] Cæsius est color subviridis, igneo quodam splendore intermicans, qualem in leonis oculis potissimum cernimus: huiusmodi oculos Minervæ bellorum præsidi tribuerunt Poëtæ, utpote præferocis animi indices.

8 *Amor, sinistram*] Licet 'sinistrum' significet 'infaustum,' et 'inominatum,' quantum tamen ad Deos et auguria pertinet, significat 'prosperum.' Cic. de Leg. 'Is ave sinistra dictus populi magister est.' Et illud Virgil. 'Intonuit lævum,' &c. Nam quæ nobis sinistra sunt, Diis et Cælitibus dextra habemus. Alii tamen aliter

interpretantur, ut sensus sit: Amor dextra sternuit approbatione, ut ante sinistra, i. e. cœpit propitius esse, sicut ante fuerat adversus et sinister. Sternutationem namque habebant pro signo confirmandi augurii et amoris. Propert. 'Aureus argutum sternuit omen Amor.'

9 *Dextram sternuit approbationem*] Hoc est, propitiam et prosperam. In quam sententiam Theocritus scribit Simichidæ pastori amores sternutavisse, in bonum auspicii omen. Penelope etiam apud Hom. Od. Ȣ. e sternutatione Telemachi gaudio perfunditur.

11 *Ebrios ocellos*] Amore scilicet. Sic Anacreon 'Es πολλὸν κύμα κολυμβᾷ, μεθύων ἔρωτι.'

Dextram sternuit approbationem.
 Nunc ab auspicio bono profecti,
 Mutuis animis amant, amantur. 20
 Unam Septimius misellus Acmen
 Mavult, quam Syrias Britanniasque :
 Uno in Septimio fidelis Acme
 Facit delicias, libidinesque.
 Quis ullos homines beatiores 25
 Vidit ? quis Venerem auspicatiorem ?

suum, ut prius. Jam vero a prosperis istis ominibus auspicati affectu mutuo amant, et amantur. Septimius infelix solam Acmen plus amat, quam omnes Syrias et Britannias. Acme constans in uno Septimio amores suos et voluptates ponit. Quis unquam vidit mortales ullos fortunatiores ? quis unquam vidit amorem feliciorum ?

Doer.—17 Scal. 1. sinistra, ut ante, Dextram sternuit approbationem ; in aliis, sinistra, ut ante Dextra, sternuit approbatione.

NOTÆ

19 *Auspicio bono*] Sine auspicio Veteres nihil agebant, ut Cic. lib. II. de Divinat. et Val. Max. lib. II. cap. 1. testantur. Sunt igitur bona auspicia quæ cogunt res inchoare ; sunt mala quæ prohibent.

20 *Mutuis animis*] Summa est in amore felicitas invicem æque amari.

22 *Syrias Britanniasque*] Romanis solemne erat provincias plurali nu-

mero enuntiare ad majorem vim exprimendam. Syria porro est Asiæ regio quæ quasi in medio orbe constituta dicitur, quo fit, ut nec frigore nimio rigeat, nec calore torreatur. Britannia Insula est in Oceano Septentrionali, omnium quæ Europæ adjacent maxima, a Britone rege sic dicta, cum prius Albion diceretur.

CARMEN XLVI.

AD SE IPSUM DE ADVENTU VERIS.†

JAM ver egelidos refert tepores,

Nunc ver reducit nobis tepidam temperiem ; jam tra venti æquinoctialis conti-

NOTÆ

† Catullus e Bithynia decedens, ubi ipsum ex morbo amisit, eumque ubi hyemaverat, coactus est in Tro-

ade ob fratris valetudinem subsistere, 1 *Egelidos tepores*] Quia extra fri-

Delph. et Var. Clas.

Catul.

I

Jam coeli furor æquinoctialis
 Jucundis Zephyri silescit auris.
 Linquantur Phrygii, Catulle, campi,
 Nicææque ager uber æstuosæ. 5
 Ad claras Asiæ volemus urbes.
 Jam mens prætrepidans avet vagari;
 Jam læti studio pedes vigescunt.
 O dulces comitum valete cœtus,
 Longe quos simul a domo profectos 10
 Diverse variæ viæ reportant.

crescit blandis flatibus Favonii. O Catulle, deseratur Phrygia regio, et terra fertilis Nicææ fervida, et ad urbes Asiæ insignes advolemus. Jam animus meus prægestiens optat excurrere. Jam pedes mei affectu alacres vigent. Valete, o jucunda comitum turba, quos pariter profectos procul a patria varia itinera ad varia loca reducunt.

3 Marcil. e vestigio codd. legit, *Jucunda z. s. aura*.—4 Stat. conj. *Liquantur*.—5 *Nicææque ager ruber* in nonnullis edd. vett. *uber* legi jussit Avant. in quibusdam *æstiosæ*.—11 In edd. vett. et nonnullis codd. teste Ed. Cant. *Diversos variæ viæ*, quam lect. servat Vulp. *Diverse variæ* liber Heins. in aliis, *Diversæ vario*, vel, *Diversæ varie*, vel, *Diversæ et variæ*. Lect. nostram testantur omnes Statiani.

NOTÆ

gus jam sunt, ut cum egelida dicitur aqua, cum incipit calefieri, et jam est tepida, ut habet Suetonius in Augusto cap. 82. 'Sudabat ad flammam, deinde perfundebatur egelida aqua, vel Sole multo calefacta.' Aliquando vero idem est 'egelidus' ac 'valde gelidus,' sicut 'edurus,' 'valde durus,' ut ait Servius ad Æn. viii. Utramque vocabuli significationem unico versu complexus est Ovid. 'Egelidum Boream, egelidumque Notum.'

3 *Zephyri*] Ventus est Æquinoctialis tepens et jucundus, qui sub Æquinoctium vernum ab occasu spirat.

4 *Phrygii campi*] Asiæ minoris pars est Phrygia, Cariæ, Lydiæ, Mysiæ, et Bithyniæ contermina, cujus incolæ dicti sunt Phryges. Quidam pro *Linquantur*, legunt, *Liquantur*, hoc est, tepescunt, et glacie dissipata molliores fiunt: quod non improbo.

5 *Nicææque ager æstuosæ*] Nicæa urbs est Bithyniæ quondam primaria,

ad Ascanium lacum, quam primus Antigonus Philippi filius condidit, Antigoniamque appellavit; postea Lysimachus, a nomine uxoris Antipatri filiæ, Nicæam voluit nominari. De hac Plin. lib. v. cap. ultimo. Et Strabo lib. xii. Dicitur 'æstiosa' Catullo, quod ibi aer æstivo tempore non sit admodum saluber: unde etiam nonnulli volunt a Poëta *æstiosæ* dici.

6 *Ad claras Asiæ volemus urbes*] Duplex est Asia, major et minor. Sed rursus in Asia minori Provincia est 'Asia' proprie dicta, in qua hæ quatuor urbes celebres sunt, quas a numero 'quadrigam Asiæ' vocat Propert. scilicet Ephesus, Smyrna, Colophon, et Miletus.

11 *Diverse variæ viæ*] Alii legunt, *Diversæ varie*, quia non uno et eodem tempore, eademque ratione erant domum redituri: alii, *vario*, quia nempe in varia loca singuli proficiscebantur.

CARMEN XLVII.

AD PORCIUM ET SOCRATIONEM.

PORCI et Socraton, duæ sinistrae
 Pisonis, scabies famesque Memmî;
 Vos Veranniolo meo et Fabullo
 Verpus præposuit Priapus ille?
 Vos convivia lauta sumtuose
 De die facitis; mei sodales
 Quærunt in triviis vocationes?

5

O Porci et Socraton, lævæ duæ Pisonis scabies, et esuries Memmii! an vos obscænus iste recutitus prætulit Verannio meo et Fabullo? an vos splendidas epulas de die magnifice instruitis, dum familiares mei in plateis expectant invitationes?

2 In Venett. Gryph. 2. et aliis edd. vett. *Memmi*, ut edidit Scal. ex antiquo cod. Cuj. quod receperunt Græv. et Vulp. In Statianis *mundi*, vel *mondi*, unde Stat. conj. *Mindi*, M. Mindum intelligens, cujus meminit Cic. in Epist. ad Rufum. in codd. Mel. *myndi*, vel, *mandi*: in Bip. et aliis recentioribus *mundi*.—3 In nonnullis vett. *Teranniolo*; in aliis *Veranniolo*.—7 Mur. legit, in *trivio*.

NOTÆ

1 *Porci et Socraton, duæ sinistrae*] Invehitur acriter in Porcium et Socratonem homines impudicos, quos ob stupri merita Memmius et Piso, Prætores, Verannio et Fabullo honestis adolescentibus præposuerant.

2 *Pisonis, scabies famesque Memmî*] His nominibus exagitat Poëta Porcium et Socratonem, quod altero Piso uteretur ad voluptatem et libidinem, altero Memmius ad avaritiam explendam. Alii loco *Memmî* legunt *mundi*, quod nempe isti duo nebulones omnium bona diriperent, famelicosque omnes redderent. Sunt qui velint legi, *Pisonis mundi*, i. e. frugi, quod erat Calphurniorum, quorum de gente erat Piso, cognomen.

4 *Verpus*] Proprie dicitur Judæus circumcisis, qui et 'recutitus.' Unde Martial. 'Delapsa est misero fibula, verpus erat.' De Memmio supra Catullus. Carm. xxviii. 'Sed, quan-

tum video, pari fuistis Casu.'

6 *De die facitis*] De die apparare convivium est mature, ac de meridie cœnam instruere, cum sero tantum apparari soleret. De nocte porro quam de die indulgere genio tolerabilius habebatur; diem enim agendis rebus, noctem curandis corporibus animoque exhilarando impendi volebant. Unde Cato ipse largius ac prolixius de nocte invitari libenter consuevisse dicitur.

7 *Quærunt vocationes*] Verannius et Fabullus, de quibus supra Carm. xxviii. in triviis expectantes dum se aliquis ad cœnam invitet. 'Vocare' enim Veteres pro 'Invitare ad cœnam' dicebant. Unde supra Catullus Carm. xliv. 'Qui tunc vocat me, cum malum legit librum.' Parasitus quidam apud Plant. in Sticho. 'Negare nulli soleo, si quis me vocat.'

CARMEN XLVIII.

AD JUVENTIUM.

MELLITOS oculos tuos, Juventi,
 Si quis me sinat usque basiare,
 Usque ad milia basiem trecenta,
 Nec unquam saturum inde cor futurum est:
 Non si densior aridis aristis
 Sit nostræ seges osculationis. 5

O Juventi, si quis patiat me semper osculari dulces tuos oculos, oscularer illos usque ad trecenta osculorum millia; nec tamen unquam mihi videor inde exsatiandus, etiamsi seges et multitudo meæ basiationis copiosior esset spicis siccis.

4 Ita in Venett. et nonnullis codd. et sic edidit Scal. in aliis Stat. *Nec numquam inde cor sater futurus*; et aliis ejusdem, *Nec numquam inde cor satur futurus*; unde legendum putavit, *Nec mi unquam videor satur futurus*: in Gryph. 2. *Nec unquam videar satur futurus*: Ed. Cant. tentat, *Nec unquam satur inde ero futurus*; nam in Rheg. et nonnullis codd. erat, *Nec unquam inde ero satur futurus*, probante Voss.

NOTÆ

1 *Juventi*] Gentem Juventiam imprimis claram fuisse constat. M. Juventius cum Tiberio Graccho Consul fuit. Ex eadem gente M. Juventius Laterensis, qui Plancum ambitus accusavit, quique sibi ipse in Lepidi castris mortem conscivit. Juventius autem de quo hic Catullus, is ipse est de quo supra Carm. xxiv. 'O qui flosculus es Juventiorum!' De hoc etiam infra Carm. lxxx. et xcix.

'Subripui tibi, dum ludis, mellite Juventi, Suaviolam dulci dulcius ambrosia.'

3 *Usque ad milia basiem trecenta*] Ardentem animi affectum, amoremque intimum penitus expressit. Nam, ut ait Plin. 'Oculos cum osculamur, animum ipsum videmur attingere.'

6 *Seges osculationis*] Sic etiam Virgil. dixit: 'Telorum seges.'

CARMEN XLIX.

AD M. T. CICERONEM.

DISERTISSIME Romuli nepotum

O Marce Tulli, eloquentissime Romuli posterorum, quotquot sunt, vel fuerunt, vel

Quot sunt, quotque fuere, Marce Tulli,
 Quotque post aliis erunt in annis;
 Gratias tibi maximas Catullus
 Agit, pessimus omnium poëta:
 Tanto pessimus omnium poëta,
 Quanto tu optimus omnium patronus.

5

erunt postea sæculis venturis: Catullus Poëta omnium pessimus agit tibi summas gratias; tanto pessimus omnium Poëta, quanto tu optimus et præstantissimus es omnium Orator.

6 Hic versus in Pat. altero non erat; etiam in melioribus abesse affirmat Voss. quo quidem sublato, nec sensum turbari idem existimat, cum 'quantus,' 'qualis,' et similia pronomina absque relativis poni soleant: id tamen parum commode huic loco accommodari posse videtur Doeringio, qui librariorum incuria, ob verborum repetitionem, hunc versum excidisse putat.

NOTE

2 *Marce Tulli*] Ciceroni Poëta noster modeste maximas agit gratias ob patrocinium sibi in aliqua causa, quam non licet divinare, exhibitum.

7 *Omnium patronus*] Videtur Cicero vulgo dictus esse 'omnium patronus.' Aulus enim Cæcinnæ lib. VIII. Epist. 7. ad Familiares, ad Ciceronem

sic scribit: 'Ubi hoc omnium patronus facis, quid me veterem tuum, nunc omnium clientem sentire oportet?' Lucius quoque Antonius Marci Antonii frater, quod ejus nominis laudem affectarit, irridetur a Cicerone.

CARMEN L.

AD LICINIUM.

HESTERNO, Licini, die otiosi
 Multum lusimus in meis tabellis,
 Ut convenerat esse; delicatos

Hesternæ luce, o Licini, cum essemus quieti, multos versus per lusum scripsimus

3 In Pat. altero *dedicatos*, quod non improbandum usquequaque putavit

NOTE

1 *Licini*] Fuit is Cornelius Licinius Calvus, Poëta et Orator insignis; de quo Quintil. 'Inveni qui Calvum præferrent omnibus.' Huic pater

fuit C. Licinius Macer, item Poëta.

3 *Delicatos*] *Delicatos*, pro 'dedicatos' aliqui dictum putant, sic enim Festus 'delicatos' interpretari vide-

Scribens versiculos uterque nostrum,
 Ludebat numero modo hoc, modo illoc, 5
 Reddens mutua per jocum atque vinum.
 Atque illinc abii, tuo lepore
 Incensus, Licini, facetiisque,
 Ut nec me miserum cibus juvaret,
 Nec somnus tegeret quiete ocellos, 10
 Sed toto indomitus furore lecto
 Versarer, cupiens videre lucem,
 Ut tecum loquerer, simulque ut essem.
 At defessa labore membra postquam
 Semimortua lectulo jacebant, 15
 Hoc, jucunde, tibi poëma feci,
 Ex quo perspiceres meum dolorem.
 Nunc audax, cave, sis; precesque nostras,
 Oramus, cave despuas, ocelle,

in pugillaribus meis, ut convenerat inter nos esse. Nos ambo igitur carmina exquisita componentibus ludebamus nunc isto modo, nunc illo, mutua nobis invicem rependentes in ludo et vino. Statim atque discessi, tua venustate et urbanitate ita sum inflammatus, o Licini, ut nec esca me infelicem delectaret, nec sopor clauderet oculos meos requie; et æstuans impatientius per totum cubile agitarer, exoptans diem intueri, ut tecum confabularer, et una tecum essem. Sed posteaquam corpus meum insomniis fatigatum pene exanime recubabat in cubili, hos versus scripsi tibi, o suavis amice, ex quibus angorem meum nosceres. Nunc vide ne arrogans sis; vide, quæso, ne vota mea supercilio tuo despicias, ne Nemesis a te repetat

Stat. id damnat Doer. In Bip. et aliis interpungitur post *delicatos*.—18 In Stat. codd. *Nunc audax cave, et, Nunc audax caneris*.—19 In omnibus Stat. et Scal. codd. *ocello*, improbaute Doer.—20 *Ne pænas Nemesis reponat: Ate Est vehemens Dea* Mel. Voss. et Cant. ‘sed quilibet, opinor, vulgatam sine hæsitazione præferet.’ Doer.

NOTÆ

tur: ‘*Delicata*,’ inquit Festus, ‘dicebant Dis consecrata, quæ nunc dedicata: unde adhuc manet delicatus. Delicare autem proprie est, dicendo deferre.’ Hæc ille; et esset sensus, Catullum, et Licinium, eo die se lusu dedicasse. Alii *τὸ esse* ab ‘*edo*’ derivandum putant, sed male. Nos aliter interpungendum esse, et vocabulum, *delicatos*, id est, exquisitos, ad *versiculos* referendum censemus. De-

licati vero versus sunt, qui molliculi. Festus verbo ‘*hilarodos*’ dixit, ‘*carmen delicatum et lascivum*.’ Et Cic. in Pisonem: ‘*Delicatissimis versibus exprimere omnia conviviæ genera*.’

16 *Poëma feci*] Accepit hic poëma pro Epigrammate; nam poëma proprie pars est alicujus operis, ut Tragedia: sicut Poësis est contextus totius operis effecti, ut ‘*Ilias*’ et ‘*Æ-*

Ne pœnas Nemesis reposcat a te :
Est vehemens Dea ; lædere hanc caveto.

20

supplicium ; Dea illa acerba est, timeto ipsam offendere.

NOTE

neis,' 'Poëtice' autem seu 'Poëtica' est proprie ars ipsa 'Poëmata' et 'Carmina' conscribendi.

20 *Nemesis*] Dea est malefactorum ultrix, et benefactorum remuneratrix; sed quæ maxime superbos persequi-

tur. Dicta etiam est 'Rhamnusia,' quod in Rhamnunte Atticæ oppido templum et simulachrum Phidiacum habuerit. Vide Strab. lib. ix. Plut. in Theseo. Plin. lib. xxviii. cap. 2.

CARMEN LI.

AD LRSBIAM.†

ILLE mi par esse Deo videtur,
Ille, si fas est, superare Divos,
Qui sedens adversus identidem te
Spectat et audit

Is mihi Deo similis apparet, is, si licet dicere, videtur mihi Cælitæ antecellere, qui residens contra te, aspicit te subinde et auscultat suaviter ridentem, quod mihi

NOTE

† Hoc Carmen Catullus mutuatus est a Sappho illa celebri Poëtria, quæ ambo carmina, Græcum Sapphus, et Latinum Catulli, inter se comparat Janus Doussa F. Oden porro Sapphus debemus Rhetori Longino, qui hanc in sua scripta transtulit; sed cum nemo forsitan sit, qui non decimam illam Musam audire gestiat, ejus verba hic adscripsimus :

Φαίνεται μοι κῆνος ἴσος θεοῖσιν
Ἕμμεν ἀνθρ, ὅστις ἐναντίος τοι
ἴσθ' ἀνεί, καὶ πλάσιον ἂν φωνᾷ-

σαί σ' ὅρακοῦβει,
καὶ γελᾷς ἱμερόεν· τό μοι μῦθον
καρδίην ἐν στάθεσιν ἐπύρασεν.
Ὡς γὰρ εἶπεν αὖ, βροχίης με φωνᾷς
οὐδὲν ἔτ' ἔκει·

Ἀλλὰ παρρησιάζομαι λαγὲ, λείπον δ'

Αἰθρὶκα χρῶ πῦρ ὑποθεδρόμανεν,
Ὅσπιδ' ἔσσω δ' οὐδὲν ὄρημι, βομβεῦ-
σιν δ' ἀκοαί μοι·

Καδδ' ἰδρὸς ψύχρος χέεται, τρόμος δὲ
Πᾶσαν ἀγρεῖ, χλωρότερα δὲ ποῖας
Ἕμμι, τεθνέσκειν δ' ἄλγος ἔπιδεῖσα
φαίνομαι ἔπινους.

Postremum tetrastichon a Catullo non expressum, ita convertit character Catulliano ludens Janus Doussa F.

Frigidus sudor fluit, horror artus
Pallidos herba magis it per omnes,
Et pati mortem videor morans in
Limine mortis.

1 *Ille mi par esse Deo*] Beatum esse ait, quicumque Lesbiam aspectu et alloquio frui possit: sed postea se corrigens, ejusmodi cogitationes dicit

Dulce ridentem, misero quod omnes 5
 Eripit sensus mihi : nam simul te,
 Lesbia, aspexi, nihil est super mi
 * * *
 Lingua sed torpet : tenuis sub artus
 Flamma dimanat : sonitu suoapte 10
 Tintinant aures : gemina teguntur
 Lumina nocte.
 Otium, Catulle, tibi molestum est ;
 Otio exultas, nimiumque gestis :
 Otium et reges prius, et beatas 15
 Perdidit urbes.

infelici adimit omnem mentem ; nam statim atque spectavi te, o Lesbia, nihil mihi amplius superest, Verum lingua mea stupet, ignis subtilis pervadit mea membra, aures meæ tinnitu proprio resonant, oculi mei duplici caligine operiuntur. O Catulle, otium tibi grave est, otio delectaris, eoque plus æquo lætaris, sed et otium afflixit aliquando Principes et felices civitates.

7 In nonnullis Stat. codd. *suprema* pro *super mi*. Secundæ hujus Strophes ultimus versus desideratur : is autem qui vulgo legitur, *Quod loquar amens*, non est Catulli sed Parthenii. Corrad. supplevit, *Voce loquendum* ; certe tale quid postulat verba Græca, *ῥοχέως με φωνᾶς οὐδὲν ἐρ' ἴκει*. In Scal. 1. penes editorem sic manu expleta est lacuna, *nihil est super mi in Fauce loquela*.—9 In quibusdam *tenuis* ; male : nam est in Sapphus Ode *λεπτὸν πῦρ*.—10 Voss. vult *suoapte* absolute positum pro 'sponte,' in quam rem laudat Lucr. vi. 755. sed ibi in optt. codd. legitur *sua* vi.—11 *Tinniunt* in edd. vett. Lect. nostra est ex cod. Scal.—13 'Apertum exemplum interpolationis insulsæ ac stultæ. Iis, qui aliquem literarum atque humanitatis sensum habent, non multis verbis demonstrandum est, quam inepta sit hæc strophæ, pannus in purpura positus, ut cum Nævio loquar. Catullus totum Sapphus Carmen eleganter Latinis verbis expresserat, at ultima strophæ æque ac versus octavus periit vel incuria librariorum, vel quoniam verba in codice oblitterata legi non poterant. Lacuna inde facta, librarius nasutus ac nimis otiosus, ne quid codici deesset, hos versus videtur adjecisse, et occasione esse abusus, qua ipse, in describendo Catullo sudans atque otio poëtæ invidens, mentem suam stupidam explicaret. Neque attendit metri defectionem in verbis *Otium Catulle*. Credibile enim est, Catullum iisdem numeris reddidisse Carmen Sapphus, quod ita scriptum est, ut epitrito secundo versus incipiant. Hoc uno loco Carminis leguntur trochæi, quod, aliorum Latinorum exempla sequuntur, semper evitasse videtur poëta ; nam e duobus Carm. xi. locis, qui habent trochæos, alter cubat in mendo.' *Hand*.—15 In quibusdam edd. vett. *simul et beatas*.

NOTE

nasci tantum ex otio, quod subinde multis regibus, multisque urbibus exitii causam fuisse significat.

5 *Dulce ridentem*] Idem Catullus in Epithalamio Juliæ et Manlii,

'Dulce rideat ad patrem.' Horat.
 'Dulce ridentem Lalagen amabo.'
 Hujus porro Strophes deest ultimus versus.

15 *Otium et Reges*] Molestus sim,

NOTÆ

si hoc in loco Reges omnes et civitates, quibus otium fuit exitio recensere pergam. Illud Justini satis sit referre: 'Quos ante Cyrum invictos bella præstiterant, in luxuriam lapsos

otium et desidia superavit.' Ad mentem Catulli scribit Ovid. de Ægistho de Rem. Amor. vs. 161. 'Quæritis Ægisthus quare sit factus adulter? In promptu causa est: desidiosus erat.'

CARMEN LII.

AD SE IPSUM DE STRUMA ET VATINIO.

QUID est, Catulle, quid moraris emori?
Sella in curuli Struma Nonius sedet:
Per consulatum pejerat Vatinius.
Quid est, Catulle, quid moraris emori?

Quid est, o Catulle, quid jam mori cunctaris? en Struma Nonius sedet in sella curuli, et Vatinius falso jurat per consulatum suum: quid est, o Catulle, quod cunctaris jam mori?

1 In Ald. Mur. et aliis *quod moraris*; 'cujus lectionis patrociniū in se suscepit Vulp. usus auctoritate Cic. qui semper dicere soleat, 'quid, quod:' sed in omnibus, quæ produxit, exemplis rō 'quod' conjunctivis jungitur; et sic debebat etiam esse *moreris*: quid multo magis animum concitatioem exprimit.' Doer. Lect. nostram testantur edd. vett. cum omnibus Stat. et aliorum codd. Hic, et versu 4., Græviana exhibet *amori pro emori*, haud dubie typothetarum incuria.

NOTÆ

2 *Sella curuli*] Propria erat eorum, qui majoribus Magistratibus in Republica fungebantur, Consulis scilicet, Prætoris, et Ædilis: tres enim illi Magistratus honoris gratia vehebantur curru, in quo erat sella eburnea, supra quam considerent.

Struma Nonius] Fuit is Prætor, et

filius Senatoris illius Nonii, quem Antonius proscripsit, ut haberet opulum ejus, sestertili viginti millibus æstimatum.

3 *Vatinius*] Inquinatissimæ vitæ homo. Pompeii opera Consul fuit dies aliquot. In hunc extat Cicero-nis Oratio acerbissima.

CARMEN LIII.

DE QUODAM ET CALVO.

RISI nescio quem modo in corona,
 Qui, cum mirifice Vatiniana
 Meus crimina Calvus explicasset,
 Admirans ait hæc, manusque tollens :
 Di magni, salaputium disertum !

5

Nuper in cætu forensi risi nescio quem, qui, cum Calvus amicus meus mirum in modum exposuisset Vatiniana scelera, stupens, et manus efferens, o magni Cælestes, inquit, quam eloquens salaputium !

1 In Palat. p. Rhæg. et codd. ap. Ed. Cant. *et corona* ; in Commel. *e corona*, probante Mel.—3 Pro lect. antiq. *carmina* legi jussit Avant. *crimina*.—5 In Scal. cod. ut et in Venett. Brix. et Vicent. *salaputium* ; in Rhæg. *salapantium* ; in Commel. *salipititium* ; in aliis vett. codd. teste Salmas. *solopugium*. Lect. codd. non produxit Statius. Seneca, Controv. III. 19. de eodem Calvo, h. l. meminit : ‘Erat enim parvulus statura, propter quod etiam Catullus in Hendecasyllabis vocat illum *salaputium disertum* ;’ sed et hic libri turbant. Senecæ codd. teste Stat. exhibuere vel *salicippium*, vel, *sallupitium* ; hinc ille et Mur. legebant ap. Nostrum *salicippium*, quod placuit Hermolao Barbaro, Lil. Geraldo, P. Manut. R. Titio, aliis. Salmas. affirmat *solopugium* etiam legi tam in vett. codd. Senecæ, quam in codd. Catulli ; unde fecit *salopygium* ; alii Senecæ codd. habebant *salii putium*, quod et legi possit *saluputium*, et verè lect. propius accedit : *solopichium* affert Avant. ex eodem Senecæ loco. Turn. Advers. XXI. 26. conj. *ascalabotium*, sive *calabotium* ; Alciatus *holopygium*. Alii *salapusium*, *saliputium*, *sapientium*, *salapichium*, *salicippium*, *holopachium*.

NOTÆ

2 *Vatiniana*] De Vatinio probroissimo homine jam supra.

3 *Calvus*] Orator disertissimus, qui apud Senatum Romanum Vatinium accusavit, cuique sanctitatem orationis et judicium Quintilianus, Cicero vero, præter judicium, doctrinam summamque elegantiam, tribuit.

5 *Salaputium*] Sic nutrices vocare solebant pueros, cum vellent ipsis blandiri ; cum autem Calvus esset stature perexiguæ, ut Seneca testatur, homo ille de turba nescio quis admiratus Calvum recitantem, serio putavit esse puerum, non virum : itaque exclamavit, nutricum more, *salaputium disertum* ! Legunt alii *holopachium* :

quasi dicas, *totum cubitum*, i. e. hominem cubitalem, ab ὅλος, *totus*, et ἄκρως, *cubitus* : legunt alii *salicippium* ex Seneca, nomine a ‘saliendo in cippum’ venuste confictio ; is enim in controversia quadam, ne propter corporis parvitatem minus conspicuus esset, imponi se supra cippum jusserrat. Alii denique aliter legunt. Cum autem ad locum hunc Catulli obscurissimum illustrandum maxime faciant quæ de Calvo scribit Seneca Controversiarum lib. III. Controversia 19. ejus verba hic debere me recensere putavi. ‘Calvus,’ inquit Seneca, ‘qui diu cum Cicerone iniquissimam litem de principatu eloquentiæ habuit, us-

NOTÆ

que eo violentus actor, et concitatus fuit, ut in media actione ejus surgeret Vatinius reus, et exclamaret: 'Rogo vos, Judices, num si iste disertus est, ideo me damnari oportet?' Idem postea cum videret a clientibus Catonis rei sui Pollionem Asinium circumventum in Sorite, imponi se supra cippum jussit; erat enim parvulus statura, propter quod etiam Ca-

tullus in Hendecasyllabis vocat illum *salicippium disertum*; et juravit siquam injuriam Cato Pollioni Asinio accusatori suo fecisset, se in eum juraturum calumniam; nec unquam postea Pollio a Catone advocatisque ejus, aut re, aut verbo violatus est. Solebat præterea excedere subsellia sua, et impetu elatus usque in adversariorum partes transcurrere.'

CARMEN LIV.

AD CÆSAREM.

OTHONIS caput oppido pusillum,
Vetti, rustice, semilauta crura,

Si tibi forte non lubet odisse omnia eorum qui tecum sunt vitia, optarem, ut tibi saltem et Fuffitio annoso veteratori displiceret perexiguum Othonis rustici heri

1 Tres primi versus in quibusdam editionibus antecedenti Carmini annexi sunt. In nonnullis edd. vett. *oppido est*; τὸ *est*, inquit Doer. haud dubie intrusum est ab illis, qui nexum Carminis non caperent.—2 Hic versus in quibusdam edd. post sequentem ponitur; quæ transpositio debetur Statio, qui legit, *Heri Rustice*; pro quo Gryph. et Mur. *Heri rustice*: in vetustioribus, *At en rustice*, vel *rusticæ*: in codd. Scal. et Voss. *Et ri*, vel *Veteri*, *rustica semiplota crura*; unde Scal. fecit *Peri rustice*, et Voss. lect. nostram *Vetti*: in aliis *Peti*. Turn. si quid mutandum, legeret, *Heri rustica et armilauca curta*,

NOTÆ

1 *Othonis caput*] Hoc Epigrammate Poëta exagitat quosdam ex decuria Scribarum Cæsaris; Othonem scilicet, et Libonem, et Fuffitium, in quos et Cæsarem ipsum amarissime invehitur. Hos sane versus, nisi Sibylla legerit, interpretari alium posse reor neminem. Lucem tamen quam potui densissimis tenebris attuli, paratus meliorem amplecti sensum, si quis proposuerit: illud tamen certum videtur, insectari nempe Catullum illius L. Roscii Othonis exilem men-

tem, angustumque cerebrum et caput, qui Tribunus plebis, Consule Cicerone, legem theatralem stultam et rationi contrariam tulit, qua cautum erat, ut potius fortunarum, quam generis, honoris, aut virtutis ratio haberetur, et ut Patriciis, aut Equestris Ordinis, et Senatoriis viris, summis etiam honoribus functis, quibus quadiingentorum sestertiorum census non esset, spectandi jus in theatro in primis quatuordecim gradibus seu subselliis adimeretur, sed qui ditiores

Subtile et leve peditum Libonis ;
 Si non omnia displicere vellem
 Tibi, et Fuffitio seni recocto.
 Irascere iterum meis iambis
 Immerentibus, unice Imperator.

5

caput, ac pariter crura squalentia, et tennes ac fluxi Libonis peditus. Tu modo, o singularis Imperator, quod hæc dixerim, rursus exardescas adversus meos iam-bos iram tuam non merentes.

i. e. brevis quædam vestis.—3 Stat. legit, *πατυριον* Libonis.—4 *Sed non* Ald. Mur. Stat.—5 *Suffecio*, Venett. Brix. Vicent. Gryph. et Mur. in codd. *Suffitio*; sed *Fuffitio* legendum docuit Scal. ex Dione, ubi est *Φουφίριος*.—6. 7 'Hi versus et in codd. et impressis alieno leguntur loco.' Stat.

NOTÆ

essent, loca honoratiora occuparent. De hoc Othone Horat. Epod. 4. 'Sedilibusque magnus in primis Eques Othone contempto sedet.' De ejusdem Othonis lege, quæ honorum præmia divitibus tantum hominibus sæpe accleratis decernebat idem Horat. i. Epist. 1. 'Roscia, dic sodes, melior lex, an puerorum Nænia? quæ recte regnum facientibus offert.' Juvenal. Sat. III. 'de pulvino surgat equestri, Cujus res legi non sufficit; et sedent hic Lenonum pueri quocumque in fornice nati: Hic plaudat nitidi præconis filius inter Pinnirapi cultos juvenes, juvenesque lanistæ. Sic libitum vano, qui nos distinxit, Othoni.'

2 *Vetti, rustice* [*Heri rustici*] Qui nempe adeo male habuit claros, nobiles, et virtute præstantes Viros, quibus obscuros et infima sorte natos homines, modo divites, anteposuit. Alii legunt, *Peri*, i. e. perditæ ama, ut Scaliger, qui solus interpretandum ante nos suscepit hoc Epigramma, ceteris enim visum est ineluctabile. Sensus igitur Scaligeri hic est: O Rustice perditæ ama Othonis caput exiguum, et crura sordida et tennes ac fluxos peditus Libonis. Dispeream, nisi vellem omnia

tibi displicere, &c. Quis porro fuerit hic Libo, cum plures ea fuerint ætate Libones, incertum; constat tamen ipsum Cæsari familiarem fuisse.

4 *Si non omnia*] Idem Scaliger putat subintelligendum esse, 'dispereram.'

5 *Fuffitio seni recocto*] 'Recocti' dicebantur Scribæ qui sæpius cum Proconsulibus in Provincias missi, exercitiores facti fuerant usu: mittebantur autem quinque viri; qui cum rediissent, vendebant decurias suas, quod si voluissent iterum Magistratibus apparere, 'cocti' dicebantur, quique sæpius hoc refactitabant, 'recocti.' Horat. 'sæpe recoctus Scriba ex Quinqueviro corvum delusit hiantem.'

6 *Irascere iterum*] Julium Cæsarem Imperatorem alloquitur, quem constat jam semel fuisse Catullo iratum, ob notam versiculis de Mamurra sibi inustam. Qua de re sic Suetonius in Cæsare cap. 73. 'Valerium Catullum, a quo sibi versiculis de Mamurra perpetua stigmata imposita non dissimulaverat, satisfaciendam eadem die adhibuit cæna, hospitioque patris ejus, sicut consueverat, uti perseveravit.'

CARMEN LV.

AD CAMERIUM.

ORAMUS, si forte non molestum est,
 Demonstres ubi sint tuæ tenebræ.
 Te quæсивimus in minore Campo,
 Te in circo, te in omnibus libellis,
 Te in templo superi Jovis sacrato,
 In Magni simul ambulatione :
 Foemellas omnes, amice, prendi,
 Quas vultu vidi tamen sereno ;

5

Rogamus te, si forsân id tibi grave non est, ut ostendas mihi quo in loco sunt latebræ tuæ. Investigavimus te in campo minore, te in Circo, et in omnibus Librariorum officinis quæсивimus ; te in Æde sacra Jovis excelsi, in porticu quoque Pompeii Magni ; apprehendi etiam manu cunctas puellas, quas tamen animad-

~~~~~

Metro laborat hoc Carmen in vers. 1. 4. 7. 8. 9. 10. 11. 13. 14. 16. 18. 20. 22. 23. 31. 32. Ver. 10. tribrachyn habet in regione prima.—1 Oro, si forte in nonnullis edd. vett. *Oramus, tibi forte ni molestum est* Gronov. ad Liv. VII. 13. Nostra lect. est in omnibus codd.—2 In Stat. codd. et edd. vett. *tenebræ* ; in Scal. cod. et ed. Stat. *tabernæ*, probante Vulpio ; *latebræ* Gryph. et Mur.—3 Scal. et Cuj. edidit, *Te campo quæсивimus minore*, quem sequitur Voss.—4 Hunc versum sic scandunt, *Te in campo, tē in*. In Vicent. Brix. Venet. et omnibus codd. *libellis*, i. e. tabernis librariis ; in Ald. 1. Gryph. et Mur. *tabernis* ; in vet. cod. Heins. *plateis*. Pallad. primus *labellis* reposuit, quem secutus est Stat. in quibusdam *tabellis* ; Parth. conj. *locellis*.—5 In Voss. II. *summi Jovis*.—7 In Venet. *præhendi*.—8 Nostram lect. servant omnes

NOTÆ

1 *Oramus*] Jocose et lepide Camerium puellas nimium assectantem increpat, exponitque quantum ipso quæritando sese defatigarit, rogatque eum, ut, sibi, quo in loco lateat, indicet, suosque amores detegat.

2 *Tuæ tenebræ*] Alii legunt, *tabernæ*. In tabernis fere perditii homines versabantur. Hæ Græcis λέσχαι dicebantur : ad quas scilicet confabulandi causa convenirent : *tenebræ* etiam antea legebatur, i. e. tenebrosæ latebræ.

3 *In minore Campo*] Campum Cælium notat, in quo Circenses fiebant, cum Campus Martius diluvio Tiberis

stagnabat. Ovid. Fast. III. 'Cælius accipiet pulverulentus equos.'

4 *Te in circo*] Circum maximum intelligit ; tres enim Circi Romæ fuisset referuntur.

Libellis] Per Synecdochen pro 'tabernis librariis' usurpatur. Alii *labellis* legunt, et 'thermas' interpretantur. Utrumque graves et magnos habet auctores.

5 *Te in templo*] Capitolium dicit Jovi consecratum.

6 *In Magni simul ambulatione*] Pompeii porticum liquido indicat, de qua Ovid. de Arte Amandi : 'Tu modo Pompeia lentus spatiare sub umbra.'

Has vel te sic ipse flagitabam :
 Camerium mihi, pessimæ puellæ. 10
 Quædam inquit, nudum sinum reducens :
 En hic in roseis latet papillis.
 Sed te jam ferre Herculei labos est.
 Tanto te in fastu negas, amice.
 Dic nobis, ubi sis futurus : ede, 15
 Audacter committe, crede luci.
 Num te lacteolæ tenent puellæ ?
 Si linguam clauso tenes in ore,
 Fructus projicies amoris omnes :
 Verbosa gaudet Venus loquela. 20

*verti esse liberali facie; has etiam ego te ita poscebam, o pessimæ famina, red-
 dide mihi Camerium meum. Tum ex his una nitidum retegens sinum, dixit mihi :
 Ecce latitat hic in nostris roseis mamillis. Nunc vero ærumna est Herculis, qua-
 rere te, amice mi, tanta cum arrogantia celas te. Cedo mihi quo in loco futurus
 sis; profer istud libere, revela te, et trude luci. An te detinent candidulæ virgi-
 nes? Si linguam contineas, in silenti ore perdes omnem fructum amoris tui. Venus*

codd. et edd. vett. *Quas vultu mage vidimus sereno Gryph. vultu v. t. serenas*
 Mur.—9 In codd. teste Mel. *Avellite*, vel *Aulite sic ipse*, qui inde proposuit,
Ah vult in, sic ipse flagitabam Camerium mihi: Avant. *Avelli sinite*. In cod.
 Scal. *Ah vel te sic*, unde eruit lect. nostram, *Has vel te sic*; at Voss. mavult,
Ah avellite ipse flagitabam: in marg. libri Heins. *Jamjam reddite sæpe flagi-
 tanti*, probante Doer.—11 In quibusdam edd. vett. *nitidum*; sed *nudum* est
 in omnibus codd.—12 Vide VV. LL. ver. 23.—13 *Sed te querere jam Herculis
 labos est* in Venet. Mur. et nonnullis aliis: *querere Herculis labos sit* Gryph.
Sed næ jam ferre Mel. Lect. nostram testantur codd. Scal. et Voss. cum aliis
 ap. Ed. Cant. et Rheg.—14 Sic quoque in cod. Scal. in nonnullis edd. vett.
Tanto ten' fastu, improbante Scal.—15 Totum hunc versum glossema putat
 Ed. Cant. ex cujus sententia locus ita distingui et legi debet, *Dic nobis ubi sis
 futurus, ede hoc, Num te lacteolæ tenent puellæ?* Sed non sensit V. D. ejusmodi
 locos, ubi eadem sententia ter et quater aliis verbis iteratur, egregie expri-
 mere vehementiorem, quo quid petitur, animi impetum.' Doer.—16 In Ve-
 net. Gryph. Mur. *Audacter comiti hoc libenter ede*, vel, *licenter ede*; in aliis, *A.
 committe, crede lucet*; in Stat. codd. *Audacter, hoc committe, crede, Lucet*;
 unde conj. *A. committe, crede, Luci*; sed Scal. *lucet* pro *luci* antiquo more, cui
 debetur nostra lect. Voss. dedit *crede, licet*.—17 In cod. Rom. teste Lipsio,

NOTÆ

10 *Camerium mihi*] Camerii nomi-
 ne Cæsarem quidam intelligi volunt,
 quem suis amoribus addictum difficile
 erat in urbe reperire.

13 *Herculei labos est*] Rem arduam
 et difficilem Veteres proverbialiter
 dicebant 'Herculis laborem.' Pro-

pert. 'Deinde ubi pertuleris, quos
 dicit fama labores Herculis.'

20 *Venus loquela*] Venus hic sumi-
 tur pro Amore, quem loquacitate
 gaudere dicit Catullus; contra vero
 sensit Tibullus, cum dixit: 'celari
 vult sua furta Venus.'

Vel, si vis, licet obseres palatum,
 Dum vestri sim particeps amoris :
 Non custos si fingar ille Cretum,
 Non si Pegaseo ferar volatu,
 Non Ladas si ego, pennipesve Perseus, 25
 Non Rhesi niveæ citæque bigæ :
 Adde huc plumipedes volatilesque,
 Ventorumque simul require cursum,
 Quos junctos, Cameri, mihi dicares :

delectatur loquaci sermone. Aut, si vis, occludas aliis os tuum, per me licet, dummodo conscius ego sim amoris tui. Alioquin te non invenirem: etsi fierem ille procurator Cretensium, neque si rapiar volatu Pegaseo, neque si Ladas forem, aut pennatus Perseus, neque si tam citus sim quam albi et celeres equi Rhesi. Adjunge etiam ad hæc pennipedes, et volaticos, quære pariter velocitatem ventorum, quos

lacteolæ tenent papillæ.—21 Vel signis licet obseres palatum vult Voss.—22 In omnibus Stat. codd. Dum nostri sis particeps amoris; sed vestri in nostri mutaverant, qui non meminerant ἀρχαῖκον esse characterem Catulli: Ald. Dum vestri sim ego, jubente Avant. in aliis, Sis nostri quoque particeps.—23 Sequentes decem vers. adduntur in Venett. Brix. et Vicent. et in codd. ap. Ed. Cant. Carmini LVIII. cujus est initium, Cæli, Lesbia nostra, et ita esse in plerisque codd. affirmat quoque Voss. Quem nunc occupant locum, eis assignavit Scal. sed Voss. ad præcedens Epigramma pertinere et haud dubie deesse aliquid putat. Mur. et ed. Gryph. constituunt eos post versum 12. En hic in roseis, &c. Aptissime hoc ipsum Carmen claudere Doeringio videntur.—24. 25 In ed. Mur. Non si Ladas pennipesve Perseus, Non si Pegaseo ferar volatu, Non R. niveis citique bigis, probante Doer. penniferve Perseus in Venett. Brix. et Vicent.—26 Voss. e Mediol. affert, Citæque bigæ, litera prima majore, quod de curru Medææ, utpote natæ in oppido Cyta, intelligi posse autumat.—27 Mur. habet plumideas.—29 Gryph. et Mur. mihi dicaris.—

NOTÆ

23 *Non custos si fingar ille Cretum*] Dædalus Micionis filius, Athenis capitis judicium effugiens, in Cretam delatus, ingenio suo adeo Minoi acceptus fuit, ut Atheniensibus bellum inferens regni custodem ipsum reliquerit.

25 *Non Ladas si ego*] Alexandri Macedonis cursor fuisse traditur, tanta pedum velocitate, ut vestigia ejus in arena non apparerent.

Pennipesve Perseus] Filius Jovis et Danaës, qui a Polydecte Magnetis filio ad Gorgonas missus, a Mercurio,

qui eum dilexit, talaria et petasum accepisse æstimatur.

26 *Non Rhesi niveæ citæque bigæ*] Rhesus Thraciæ Rex equos habuit velocissimos, in quibus Trojanorum fata pendeabant, quos cum ille ad ipsorum auxilium duxisset, prima nocte ipse cum equis interfectus est.

27 *Adde huc plumipedes*] Licet id intelligi possit de avibus, rectius tamen interpreteris esse Zethum et Calaim Boreæ filios, quos alatos fuisse sinxerunt Poëtæ.

Defessus tamen omnibus medullis,
Et multis languoribus peresus
Essem, te, mi amice, quæritando.

30

etsi conjunctos donares mihi, o Cameri, nihilominus totis visceribus fatigatus essem, et gravi infirmitate consumtus, te jugiter, o mi amice, requirendo.

32 *Esse in te ed. Voss. mihi amice Venet. Gryph. Mur.*

CARMEN LVI.

AD CATONEM.

O REM ridiculam, Cato, et jocosam,
Dignamque auribus, et tuo cachinno.
Ride, quicquid amas, Cato, Catullum :
Res est ridicula et nimis jocosæ.
Deprendi modo pupulum puellæ
Trusantem. Hunc ego, si placet Dionæ,
Pro telo rigida mea cecidi.

5

O rem risu dignam, et lepidam, et dignam, o Cato amice, auribus tuis, et risu tuo soluto. Ride igitur, o Cato, quantum diligis me Catullum tuum, nam res est prorsus risu digna, et admodum faceta. * * *

2 *Dignam naribus* legendum esse censet Scal.—3 In marg. ed. Gryph. ap. Doer. *si quid amas*.—6 Voss. vult *Crissantem*, et explicat *κεληρίκοντα*. Pro *si* Stat. conj. *sic*.—7 *Protelo* pro adverbio acceperunt Stat. Scal. Voss. Vulp. alii, ut sit jugiter eodem tractu et tenore, *συντόνως*. Cf. Gesneri Thes. s. v. ‘protelum.’

NOTÆ

1 *Cato*] Hic non Uticensis, sed ille fuit Valerius Cato, de quo Suetonius lib. de Illustribus Grammaticis refert hos Bibaculi versus: ‘Cato Grammaticus, Latina Siren, Qui solus legit, ac facit Poëtas.’ De eodem Ovid. quoque Trist. lib. II. ‘Et leve Cornifici parque Catonis opus.’ Scripsit Poëmation, quod Diras inscripsit, præter Grammaticos libellos.

5 *Deprendi modo*] Paulo ante inveni.

Pupulum] Puerum, sic enim antiquitus ‘puppos’ pueros, et ‘puppas’ puellas dicebant.

6 *Trusantem*] Frequentativum a ‘trudo,’ i. e. per vim impellentem membrum videlicet virile intra genitalia puellæ. Sic Martial. lib. XI. Epigr. 47. ‘Traditur et digitis panucea mentula lassis.’ Alii *crissantem* legunt, i. e. se in coitu moventem. Sed improprie, est namque fœminarum ‘crissare,’ sicut ‘cevere’ virorum.

NOTÆ

7 *Pro telo*] Loco teli : sicut enim qui in adulterio reperiuntur telo interficiuntur ; ita, inquit, loco teli mentula rigida ipsum cecidi. Et sic metaphorice loquitur, et ne videatur in hac re Venerem offendere, cum

de libidine in masculum abominabili loquatur, ideo interponit, si placet *Dionæ*, i. e. Veneri, de qua superius diximus.

Rigida] Tanquam substantivo usus est, mentulam significans.

CARMEN LVII.

AD MAMURRAM ET CÆSAREM.

PULCHRE convenit improbis cinædis
Mamurræ pathicoque, Cæsarique.
Nec mirum : maculæ pares utrisque,
Urbana altera, et illa Formiana,
Impressæ resident, nec eluentur.
Morbosi pariter, gemelli utrique :
Uno in lectulo, erudituli ambo :

5

Bene congruit flagitiosis cinædis, Mamurræ nempe pathico, et Cæsari : neque id novum : nam vitia ambobus similia sunt ; hæc urbica, illa Formiana, hæc hærent infixa, nec delebuntur. Sunt æque flagitiosi, æquales ambo, et velut gemini

7 *Vulgatam distinctionem post lectulo tollit Mel. et respici putat proverbium 'uno in lectulo edocti ;' ita ut ambo in omnibus sibi simillimi et in eodem quasi 'lectulo improbitatis' nequiter instructi intelligantur. Stat. conj. Unilectuli ; Avant. ob metrum proposuit, lectululo, absque necessitate,*

NOTÆ

1 *Pulchre convenit*] Hoc mordaci Carmine Julium Cæsarem et Mamurram Formianum exagitat, eorum nefandas libidines rapinasque carpens.

2 *Mamurræ*] De Mamurra Formiano jam supra.

Cæsarique] Non tantum Catullus in J. Cæsarem scripsit, sed et Bibaculus, teste Tacito Annal. iv. cap. 34. 'Carmina Bibaculi et Catulli, referta contumeliis Cæsarum, leguntur ; sed ipse Divus Julius, ipse Divus Augus-

Delph. et Var. Clas.

tus, et tulere ista, et reliquere : haud facile dixerim, moderatione magis, an sapientia ; namque spreta exolescunt, si irascere, agnita videntur.'

6 *Gemelli utrique*] Qui eodem partu nascuntur ut plurimum magnam inter se solent habere similitudinem. Hic 'gemellos' dicit Cæsarem et Mamurram, propter vitiorum similitudinem, et scelerum societatem.

Catul.

K

Non hic, quam ille, magis vorax adulter,
Rivales socii puellularum.
Pulchre convenit improbis cinædis.

10

ambo semidocti, uno in lecto. Non plus hic est, quam ille, mæchus prodigus, sodales puellarum rivales: bene consentiunt inter se flagitiosi cinædi.

ultimum enim o brevis est propter sequentem vocalem.—8 In Venet. *magis vorax et adulter*; Stat. tentabat, *Non hic quam ille, magis vorax adulter Rivales socius puellularum*; Voss. *puellarum*; in aliis edd. *socii et puellularum*; Doer. conj. *Rivales et socii puellarum*, vel, *Rivales sociique puellarum*; sed quid ineptius et Hendecasyllabi legibus repugnantius? reposuit tamen lect. Scal. 1. ex Bipontina.

CARMEN LVIII.

AD CÆLIUM DE LESBIA.

CÆLI, Lesbia nostra, Lesbia illa,
Illa Lesbia, quam Catullus unam
Plus quam se, atque suos amavit omnes,
Nunc in quadriuiis et angiportis
Glubit magnanimos Remi nepotes.

5

O Cæli, Lesbia mea, Lesbia illa, illa Lesbia, quam Catullus solam multo plus dilexit quam seipsum, et suos omnes amicos, nunc in compitis et angiportis expoliat fortes Remi posteros.

5 Voss. vult *magnanimi Remi*. Vide VV. LL. ad Carm. LV. 23.

NOTÆ

1 *Lesbia illa*] Putatur fuisse Clodia soror Publii Clodii, cujus consuetudine usus est hic Cælius, pro quo Cicero scripsit Orationem adversus eandem Clodiam.

4 *Quadriuiis*] Quadrivia sunt loca, in quibus quatuor viæ concurrunt.

Angiportis] Dicitur 'hic angipor-

tus,' et 'hoc angiportum:' viæ sunt in urbibus angustiores, ut plateæ latiores. In angiportibus vilissima scorta merebant. Horat. Od. 1. 25. 'Flebis in solo levis angiportu.'

5 *Remi nepotes*] Remi posteros Romanos intelligit, quos ironice vocat *magnanimos*.

CARMEN LIX.

DE RUFA ET RUFULO.

BONIENSIS Rufa Rufulum fellat,
 Uxor Menenī, sæpe quam in sepulcretis
 Vidistis ipso rapere de rogo cœnam,
 Cum devolutum ex igne proseguens panem
 Ab semiraso tunderetur ustore.

5

An Rufa illa Bononiensis eludit Rufulum? an conjux illa Menii, quam spectavistis frequenter in bustis surripere silicernium ex ipso igne, quando appetens cibum delapsum e flamma percuteretur a bustuariis semitonis?

1 Priscam lect. *fallat* pro *fellat* revocavit Scal. *Rufa Rufum fellat* in Venet. *me rursum fallit* in marg. ed. Gryph. ap. Doer.—2 Vetus scriptura est, *Uxor nemeni*; unde Scal. *Uxor ne Meni*? 'quem perperam sequitur Bip. nam præter Scaligerum veterem illam scripturam nemo reperit, immo omnes codd. quibus ceteri interpretes usi sunt, constanter servant *Uxor Meneni*: signum interrogandi post *Meneni*, et in fine, apparet in Cant.' Doer. In Venet. *sepulchris* pro *sepulcretis*.—3 Mur. *carpere e rogo*; in aliis vett. *rapere e rogo*: Stat. codd. habent *rapere de rogo*.—5 *Ab semiraso* in codd. *A semiraso* in edd. vett. *tonderetur* Voss. ex auctoritate plur. librorum vett. et sic in Gryph. et Venet. an. 1500. accipit autem Voss. 'tondere' pro 'vellicare,' 'radere,' 'lacerare' et 'carptim ferire,' et addit penultimam more antiquo in *tonderetur* corripit.

NOTÆ

1 *Bononiensis Rufa fellat* [*fallit*] Sententia Epigrammatis est Rufam, quæ nuper tanta inopia laborabat, ut e media flamma cibum peteret, nunc superbo fastu Rufuli amantis preces eludere. Nonnulli legunt, *fallat*, et volunt sumi *fallare* antiquum verbum pro *fallere*, eodem modo quo *vanare*. Attius, 'Tanta ut frustrando vanans, lactans protrahat.' Quæ verba, 'vanare,' 'lactare,' 'fallare,' idem prope significant, id enim est, 'falsa spe producere.' Alii legunt, *fellat*, quod idem est ac 'exsugit,' quod non male convenit illi mendicabulo, cui Rufulus se tradiderat.

2 *Uxor Menenī* [*Uxor ne Menī*] Is ipse Menius videtur esse, de quo Horat. scripsit paterna atque materna bona abligurisse; 'Menius, ut rebus maternis atque paternis Fortiter absumtis.' Adeo ut ejus uxor coacta

ideo sit silicernia in sepulcretis vorare.

3 *Rapere de rogo cœnam*] Extremam egestatem arguit illius Rufæ, quæ ex ipsa flamma rapiebat silicernium, quod vorare posset. Nam in sepulcretis ustrinæ erant, quæ sepulcris applicabantur, ad quas culinæ erant in quibus silicernium, i. e. funebris cœna coquebatur, quam gustare nefas erat: unde tamen cibos et panes sæpius pauperes et scortilla rapiebant.

5 *Ab semiraso ustore*] 'Ustores,' seu 'bustuarii' erant ii, qui rogis comburendisque cadaveribus operam locabant: erat autem abjectissimum genus mancipiorum; nam semirasi erant qui ad aliquod opus publicum damnati erant; ut ad molendina, ad remum, et cadavera efferenda, qui et 'vespiliones' dicebantur.

CARMEN LX.

NUM te læna montibus Libyssinis,
 Aut Scylla latrans infima inguinum parte,
 Tam mente dura procreavit ac tetra,
 Ut supplicis vocem in novissimo casu
 Contemtam haberes? O nimis fero corde! 5

An te læna aliqua in jugis Libycis progeniit tam inhumano animo et tam fero, aut Scylla latrans imo pubis parte, ut despectam haberes precantis vocem in extrema calamitate? o virum mente nimium immiti!

In quibusdam edd. hoc Carmen cum superiori conjungitur, ut in Venet. an. 1500. Gryph. et Scal. 1. 2. in Venet. 1. et Brix. inscribitur, *Ad Cane-rium*.—1 Ita in edd. vett. *Libystinis* Scal. et Voss.—5 *A nimis* in edd. vett.

NOTE

Deest initium hujus Epigramma-
 tis, sicut et finis superioris.

1 *Montibus Libyssinis*] In montibus
 Libycis immanes ac præcipui nas-
 cuntur leones. Libyam porro partem
 esse Africæ supra vidimus. A Libya,
 Libycus, Libyssus, et Libystinus de-
 rivantur.

2 *Aut Scylla latrans*] Scylla fuit

Phorci filia, quæ cum mutuo Glauci
 amore teneretur, indignata est Circe,
 quæ Glancum deperibat, hanc sibi
 ab illo præferri, ac fontem in quo illa
 lavare se solebat, herbis infecit nox-
 iis et veneficiis, quarum vi in canem
 pube tenus Scylla commutata fingi-
 tur.

CARMEN LXI.

IN NUPTIAS JULIÆ ET MANLI.

COLLIS o Heliconei
 Cultor, Uraniæ genus,

O Hymenæe Hymen, o Hymen Hymenæe, incolæ Heliconii montis, fili Uraniæ,

Hoc Carmen inscribitur in edd. vett. *Epithalamium*, vel *Hymenæus*; in aliis, ut et in codd. *In nuptiis*, vel, *nuptias Juliæ et Manlii*, sive, *Epithalamium Juliæ et Manlii*: sed, ut ait Marcil. *Julia* non prior esse debuit in *ἐπὶ γάμῳ*.

NOTE

In nuptias, &c. [*Juliæ et Man-
 lii Epithalamium*] Quænam hæc Julia
 fuerit, obscurum est, sed Manlius

Torquatus dictus est ex illustri Tor-
 quatorum familia, de Catullo bene
 meritus. *Epithalamium* Carmen est

Qui rapis teneram ad virum
 Virginem, o Hymenæe Hymen,
 Hymen o Hymenæe : 5
 Cinge tempora floribus
 Suaveolentis amaraci.
 Flammeum cape : lætus huc
 Huc veni, niveo gerens
 Luteum pede soccum : 10
 Excitusque hilari die,
 Nuptialia concinens
 Voce carmina tinnula,
 Pelle humum pedibus, manu
 Pineam quate tædam. 15

qui adducis mollem puellam ad maritum suum. Redime caput floribus amaraci fragrantis; sume velum nuptiale. Huc alacer accede, ferens candidis pedibus calceamenta crocea. Et evocatus die læto canens acuto sono versus conjugales, pulsa pedibus terram. Spineam facem dextra concute. Quippe Julia benigna

—1 *Heliconii* in edd. vett. in codd. *Heliconci*.—5 In Scal. 1. *O Hymen Hymenæe*.—7 In edd. vett. *Suave olentis*, duobus verbis.—8 *Flammeum* Mur.—15 In Venet. an. 1500. Mur. et aliis *Spineam* ex emend. Parth. probante Berol. ad Apul. sed lect. nostram testantur omnes codd. Stat. Scal. Voss.

NOTÆ

a Virginibus decantari solitum, nova nupta ad conjugem adducta, et in thalamo collocata; unde tractum *Epithalamii* nomen: hinc nonnulli malunt hoc Catulli Poëma *Hymenæum*, Tucidæ Poëtæ exemplo, appellari, quam *Epithalamium*. Apud Græcos primus scripsit *Epithalamium* Apollo in nuptiis Thetidis et Pelei. Apud Latinos *Epithalamii* primus auctor, cujus memoria literis tradatur, Catullus noster memoratur. Theocritus inter Græcos *Idyllium* decimum octavum '*Epithalamium Helenæ*' inscripsit, Stesichorum imitatus.

1 *Collis o Heliconci*] *Helicon* Bœotiæ, alii volunt *Phocidis*, mons, *Apolini* sacer est, et *Musis*, quæ hinc *Heliconides* et *Heliconiades* sunt appellatæ. *Pherecratii* seu *Glyconii*

carminis genus est, cujus etiam generis jam supra *Oden* vidimus. Carm. xxxiv.

4 *O Hymenæe Hymen*] *Hymen* nuptiarum *Præses*, qui hoc loco dicitur *Uranis* *Musæ* filius, ab aliis *Liberi* patris et *Veneris* filius dictus est; tradunt alii virum fortem fuisse *Athenis* natum, qui raptas a prædonibus virgines oppressis latronibus intactas patriæ restituerit: hinc factum, ut boni ominis causa in nuptiis nomen invocetur: a Romanis pro '*Hymenæo*' '*Thalassius*' invocatur.

8 *Flammeum cape*] *Flammeum* velum erat lutei coloris, quo novæ nuptæ facies tegebatur.

15 *Pineam* [*Spineam*] *quate tædam*] Nuptiis faces adhibebantur ex iis arboribus quæ resinam ferunt. Alii le-

Namque Julia Manlio,
 Qualis Idalium colens
 Venit ad Phrygium Venus
 Judicem, bona cum bona
 Nubit alite virgo : 20
 Floridis velut enitens
 Myrtus Asia ramulis,
 Quos Hamadryades Deæ
 Ludicrum sibi roscido
 Nutriunt humore. 25
 Quare age, huc aditum ferens

*puella, talis, qualis Venus Idalium habitans accessit ad Phrygem arbitrum, cum felicibus avibus datur nuptum Manlio; tanquam myrtus Asia eminens ramis ver-
 nantibus, quos Hamadryades Divæ ad oblectationem alunt liquore rorulento. Eia*

et Vulp. cum optt. edd. Livin. etiam probata est.—16 In nonnullis edd. vett. *Julia Mallio*; in omnibus Stat. codd. *Junia*.—20 In Stat. codd. *Nubet*.—22 *Myrtus agia* in Venet. et sic e Plin. H. N. xv. 29. legendum quoque censet Ramirez de Prado ad Luitprandi Chron. an. dcxxxiii. *hagia* est in marg. ed. Gryph. ap. Doer.—25 In edd. vett. *Nutriunt in humore*, improbante Avant. (prima enim in *humore* producitur,) cujus emendatio, *Nutriunt humore* recepta est in Ald. 2. Gryph. Mur. Stat. et recentt. quamque etiam testantur nonnulli Stat. codd. in aliis ejusdem codd. ut et in Ald. 1. *Nutriunt in honore*; in marg. ed. Gryph. ap. Doer. *in odore*; quæ binæ lect. haud dubie profectæ sunt ab auctoribus, qui spondæum pro dactylo positum ferre non

NOTÆ

gunt, *Pineam*, nullo incommodo; nam et 'pineas' et 'spineas' tædas fuisse in nuptiis adhibitas constat. De 'pinteis' nihil dubium. De 'spineis' Plin. lib. xviii. c. 16. 'Spina nuptiarum facibus auspiciatissima, quoniam inde fecerunt pastores qui Sabinas rapuerunt.' Festus præterea ait, 'Patrimi et matrimi prætextati tres nubentem deducunt: unus, qui facem præfert e spina alba, quia noctu nubebant, duo qui tenent nubentem.' Vides præcipuam facem nuptialem fuisse 'spineam,' quæ vim habere credebatur averruncandi mali. Vide Ovid. Fast. vi.

17 *Idalium colens*] *Idalium* est oppidum Insulæ Cypri Veneri sacrum.

Est item nemus in eadem Insula Veneri dicatum.

18 *Ad Phrygium Judicem*] Ille est Paris Priami filius, ad quem Juno, Minerva, et Venus accesserunt; ut creditum ipsius judicio pomum aureum harum pulchriori adjudicaretur.

22 *Myrtus Asia*] Asia hoc loco nomen paludis in Mysia prope Caystrum fluvium, a quo vicinos campos 'Asia prata' Virgilius appellavit. In hac regione felicissime provenit myrtus, arbor pulcherrima simul et gratissima.

23 *Hamadryades*] Nymphæ sunt, quæ cum arboribus nascuntur, et intereunt. Hamadryades hic pro Naladibus vel Napæis posuit.

Perge linquere Thespiæ
 Rupis Aonios specus,
 Lympha quos super irrigat
 Frigerans Aganippe: 30
 Ac domum dominam voca,
 Conjugis cupidam novi,
 Mentem amore revinciens,
 Ut tenax hedera huc et huc
 Arborem implicat errans. 35
 Vos item simul integræ
 Virgines, quibus advenit
 Par dies, agite in modum
 Dicite: O Hymenæe Hymen,
 Hymen o Hymenæe: 40
 Ut lubentius, audiens
 Se citarier ad suum
 Munus, huc aditum ferat
 Dux bonæ Veneris, boni
 Conjugator amoris. 45

igitur, huc accedens perge deserere antra Aonia saxi Thespii, quæ Aganippe unda
 desuper frigefaciens humectat; et adduc sponsam appetentem novi mariti in domum
 ipsius, astringens ejus animum amore, tanquam hedera inherens, hac illac ex-
 tensa, arborem innectit. Vos etiam puellæ intactæ, quibus instat similis dies,
 agedum, canite in numerum, o Hymenæe Hymen, o Hymen Hymenæe. Ut ipse
 advertens se vocari ad officium suum, huc promptius veniat auctor honestæ Veneris,

possent.—29 In omnibus Stat. codd. *Nympha*, ut est etiam in edd. vett.—
 31 *Ad domum* in omnibus Stat. codd. in edd. vett. *Ac domum*. Stat. conj. *Ac*
domus; Passer. *ac domu*, pro 'e domo,' vel, 'ab domo,' ut ap. Hor. iv. *Od.* 5.
 —34 In edd. vett. *hac et hac*, quas sequitur Gryph. Mur. et Stat. *huc et huc*
 in omnibus Stat. codd.—36 In omnibus Stat. codd. *Vosque item*; in Venet.
Vos iterum.—38 In quibusdam edd. vett. *nondum* vel *nodum*.—41 In edd. vett.
Ut l. audiat Se citarier...ferens, Dux, &c. Marcil. legit et interpungit, *Ut l.*

NOTE

27 *Thespiæ*] Thespias, oppidum
 Bœotiz, sive Aoniz, infra montem
 Heliconem conditum, nobilitavit Cu-
 pido Praxitelis, quem ab eo Glyce-
 rium meretrix consecuta dedicavit.

28 *Aonios*] Aonia dicta est Bœotia,
 maxime qua parte montana est; unde
 Mnsæ dicuntur 'Aonides.'

30 *Frigerans Aganippe*] Fons est

Bœotiz, Musis sacer, quem Poëtæ
 fabulantur factum esse Pegasi equi
 alati ungula.

36 *Vos item integræ Virgines*] Vir-
 gines et pueros adhiberi nuptiis, ex
 quibus chorus constabat, quem Dra-
 ma vocarunt, scribit Hieronymus in
 Cantica Canticorum, et apparet infra
 in Carmine Nuptiali.

Quis Deus magis ah magis
 Est petendus amantibus?
 Quem colent homines magis
 Coelitum? O Hymenæe Hymen,

Hymen o Hymenæe.

50

Te suis tremulus parens
 Invocat: tibi virgines
 Zonula soluunt sinus:
 Te timens cupida novus -

Captat aure maritus.

55

Tu fero juveni in manus
 Floridam ipse puellulam
 Matris e gremio suæ

et legitimi amoris conciliator. Quis alius Deus magis, ah magis invocandus est amantibus? quem Deorum magis homines venerabuntur? O Hymenæe Hymen, o Hymen Hymenæe. Tremens pater te suis implorat; virgines tibi cingulo vestes recingunt; nupta ipsa te metuens auscultat attenta aure novos maritos. At tu ipse vernantem virgunculam e sinu matris tradis juveni ardenti in potestatem. O

~~~~~

audiat Se c. a. s. Munus, huc aditum ferat. Dux...amoris, Quis, &c.—45 Con-
 jungator Stat.—46 Quis Deus magis amatis in Venett. Brix. Vicent. et omnibus
 Stat. codd. Stat. conj. magis a macris, macerrime inquit Marcil. magis opti-
 mis Avant. quem secutæ sunt Ald. Gryph. et Mur. magis ac magis Passer.
 Marcil. et Voss. i. e. magis magisque, μάλλον καὶ μᾶλλον. 'In Langobardico
 caractere nihil omnino differt a c, et vicissim altera pro altera hic positæ
 sunt: at illo optimo Gallicano, a macis, scriptum erat, c pro g, ut ver. 68.
 juncier pro jungier. Scribe igitur magis ah magis. A semper habet etiam
 noster liber pro Ah. 'Magis ah magis,' 'nimis ah nimis,' miser ah miser' vete-
 ris elegantie sunt. Scal.—47 Expetendus Stat.—51 Te suis Romulus, vel,
 Remulus in Stat. codd. Te si vis proposuit Avant.—54 Te t. c. novos C. a. ma-
 ritos in omnibus Stat. codd. et quos vidit Mur. novos et maritos ἀρχαῖκός,
 inquit Stat. pro novus et maritus: idem timens in tenens mutaret. Mur. sic
 constituit, tibi virgines....sinus; Te timent: cupida novos Captat aure maritus;

NOTE

52 Tibi virgines Zonula soluunt] 'Cinxie Junonis nomen sanctum ha-
 bebatur in nuptiis, quod initio conju-
 gii solutio fiebat cinguli, quo nova
 nupta erat cincta.' 'Illud autem
 cingulum,' ait Festus, 'factum erat
 ex lana ovis,' quod Herculano nodo
 viactum vir solvebat ominis gratia.
 Ovid. 'Castaque fallaci zona re-
 sincta manu.'

55 Captat maritus [novos...maritos]
 Timens, scilicet, ne voto excidat, te
 cupida aure captat.

56 Tu fero juveni] Ardenti et im-
 patienter amanti. Sic infra Carm.
 Nuptial. vs. 22. 'Et juveni ardenti
 castam donare puellam.'

58 Matris e gremio] Simulabatur
 'rapi virgo ex gremio matris,' aut si
 ea non esset, ex proxima necessitu-

Dedis, o Hymenæe Hymen, Hymen o Hymenæe.	60
Nil potest sine te Venus, Fama quod bona comprobet, Commodi capere: at potest, Te volente. Quis huic Deo Compararier ausit?	65
Nulla quit sine te domus Liberos dare, nec parens Stirpe jungier: at potest Te volente. Quis huic Deo Compararier ausit?	70
Quæ tuis careat sacris, Non queat dare præsidēs Terra finibus: at queat, Te volente. Quis huic Deo Compararier ausit?	75
Claustra pandite januæ, Virgo adest. Viden', ut faces Splendidas quatiunt comas? Sed moraris, abit dies; Prodeas, nova nupta.	80

Hymenæe Hymen, o Hymen Hymenæe. Venus nihil boni valet absque te percipere, quod laudet æquus hominum sermo; sed valet te annuente. Quis Deo isti conferri audeat? Nulla familia potest absque te legitimos filios edere, nec pater genere devinciri: sed id valet, te favente. Quis Deo isti audeat se conferre? Civitas quæ sacris tuis privata sit, non potest præfectos regionibus suis constituere; sed possit, te annuente. Quis Deo isti conferri audeat? Lazate obices januæ. Præsto est nova nupta: an aspicias quomodo tædæ vibrant crines fulgentes? at cunctaris,

~~~~~

antique novos maritus pro novus maritus: Voss. *Te te Hymen cupida novus.... maritus*; quem secutus est Vulpus: Bip. sequitur Scal. legentem *novos.... maritos ἀρχαῖκός* alij tumens, h. e. libidine turgens, ὄργων.—68 *Stirpe vincier* in Venet. Brix. Vicent. et cod. Scal. ut et in aliis codd. ap. Ed. Cant. 'In Gallicano scriptum fuit *juncier*, e pro g, ut modo notabamus.' Scal. Vide VV. LL. in ver. 46. lectt. *dicier* et *nistier* in Ald. et sequent. edd. debentur Avantio.—

NOTE

dine, cum ad virum trahebatur, quod videlicet ea res feliciter Romulo cesserit.

72 *Non queat dare præsidēs*] 'Præ-

sides' dicti, qui alicujus loci tutelam tenent, vel rectores ab eo quod præsumunt; hinc *præsides* hoc loco nonnullis sunt tutores et defensores finium.

Tardat ingenuus pudor,
Quæ tamen magis audiens
Flet, quod ire necesse sit.
Sed moraris, abit dies ;

Prodeas, nova nupta.

85

Flere desine. Non tibi, Au-
runculeia, periculum est,
Ne qua foemina pulchrior
Clarum ab Oceano diem

Viderit venientem.

90

Talis in vario solet
Divitis domini hortulo
Stare flos hyacinthinus.

*lux præterit ; procedas, o nova nupta. Verecundia modesta remoratur eam, quæ nihil-
ominus magis ac magis audiens plorat, quod oporteat proficiaci. At cessas, lux præ-
terit ; procedas, o nova nupta. Cessa plorare : minime tibi periculum est, o Auruncu-
leia, ne aliqua puella te formosior conspexerit Solem ex Oceano emergentem. Talis
esse consuevit flos Hyacinthi in amano horto heri opulenti. Sed cunctaris, fugit lux ;*

~~~~~

81 *Tardet* in Venett. Brix. Vicent. Rhcg. et omnibus Stat. et Scal. codd. quod Scal. et alii antiquæ dictum esse putant pro *Tardat*, lect. quam exhibent Ald. Gryph. Mur. et aliæ. *Tardet* retinuit Scal. eumque secutus est Ed. Bip.—82 *Quem* in Venett. Brix. Vicent. Rhcg. et omnibus Stat. et Scal. codd. quod referunt ad *audiens*, et 'audire pudorem' explicant 'pudori obtemperare ;' at *magis* pro 'nimis' sumunt. 'Legendum sine dubio, *Quæ tamen*. Error hinc fluxit, quod Gallicanum exemplar, ut conjicimus, sine diphthongo *que* pro *quæ* scriptum habuit ; id quod in aliis nobis suboluit.' Scal. *Quæ* exhibent Gryph. Voss. Græv. Vulp. *Quem* reposuit Bip.—83 In Stat. codd. quod *ire necesse est*, ubi vocalis non eliditur.—87 In Mur. vet. cod. et nonnullis Stat. *Arunculeia* ; in aliis Stat. et Scal. *Arunculeia* ; 'Ita omnino legendum ; media autem syll. exteritur, ut in 'singulum.' Scal. Avantii emendationem *Herculeia*, receperunt Venet. an. 1500. Ald. Gryph. Mur. et

NOTÆ

86 *Aurunculeia*] Alii legunt, *Arunculeia*, alii, *Herculeia* : sed *Aurunculeius* alterum est Cottarum cognomen, ex qua gente hæc Manlii sponsa videtur fuisse. Miratur tamen Scaliger ei fuisse nomen Julii, quod forsân adoptione contigit.

88 *Ne qua foemina pulchrior*] Noster Catullus antiquum morem laudandi novam nuptam hic diligenter observat. Hoc enim modo fore ipsi accinebant omnes : 'Nulla te hodie fo-

mina pulchrior.'

89 *Clarum ab Oceano*] In Oceanum recipi Solem occidentem, et ex Oceano emergere orientem putabant Veteres ; quod idem de Aurora habet Virgil. 'Oceanum interea surgens Aurora reliquit.'

93 *Flos hyacinthinus*] Hyacinthum florem a Latinis 'Vaccinium' vocari scribit Dioscor. lib. iv. 61. Fabula porro Hyacinthi in florem mutati fuisse narratur ab Ovid. Met. x.

Sed moraris, abit dies :
 Prodeas, nova nupta. 95
 Prodeas, nova nupta, sis ;
 (Jam videtur) et audias
 Nostra verba. (Viden' ? faces
 Aureas quatiunt comas.)
 Prodeas, nova nupta. 100
 Non tuus levis in mala
 Deditus vir adultera,
 Probra turpia persequens,
 A tuis teneris volet
 Secubare papillis : 105
 Lenta qui velut assitas

procedas, o nova nupta. Agedum exeat, o nova nupta: (ecce nunc apparet) ut auscultes nostros cantus. (An cernis, ut tade splendentes vibrant flammularum crines?) Exeat, o nova nupta. Non maritus tuus inconstans, propensus in impudicam pellicem, inhonesta consecrans cupiet cubare seorsim a tuo jucundo sinu; qui, ut

Stat. Statius vero conj. *Arunculea*, vel, *Hirculeia*.—96 *Prodeas*, n. n. si *Jam* in omnibus codd. et edd. vett. probante Avant. sed Scal. mutavit si in *sis*, i. e. age, agedum, et verba *Jam videtur* in parentheses posuit. Vossius pro si reposuit *st*, ut sit nota silentii. Vide VV. LL. ad Juvenal. Sat. i. ver. 161. Ed. Delph. 'Sed vereor cum Vulpio, ut hæc particula sine vocalis adjumento syllabam explere possit.' Doer. Hanc Scal. emend. receperunt omnes fere recentiores. In Scal. 1. penes Editorem manu scriptum est, *Prodeas, nova nupta—(sed Jam videtur!) ut audias*.—97 Scal. dedit *ut* pro *et*.—98 *Viden' ut f.* in edd. vett. et omnibus Stat. codd. pro quo legendum putavit, *Vide, ut faces*; sed lect. nostram in textum recepit.—103 Lectio nostra debetur Guarino P. et probata Marcilio est: in omnibus Stat. codd. *Proca turpia persequens*; in alio quodam veteri *Preccatur pia persequens*; unde Stat. conj. *Peccat, aut pia persequens*; alii legebant *Proqua*, i. e. *Proca*, quod edidit Scal. e vet. libro.

NOTE

98 *Nostra verba*] Cantus nempe nostros, seu 'carmen Fescenninum' procax, et licentiæ plenum.

99 *Aureas quatiunt comas*] Faustum futuræ felicitatis in conjugio augurium.

101 *Non levis*] Sensus est: Vir tuus deinceps non erit vagæ Veneris varietate detentus, sed constans, et intra conjugii terminos, a tuis complexibus non alienabitur.

In mala Deditus adultera] Quod nunc dicimus, 'studere rei alicui.'

Veteres olim dixerunt, 'studere in aliqua re.' Ita Cato: 'Poëticæ artis honos non erat, si quis in ea re studebat, aut se ad convivia applicabat, grassator vocabatur.'

106 *Assitas arbores*] Ulmos nempe, vel populos, prope sitas, et juxta plantatas; vel alia vitium pedamenta, quæ sunt quasi mariti vitibus. Unde Horat. Epod. 2. 'Ergo aut adulta vitium propagine Altas maritat populos.'

Vitis implicat arbores,
 Implicabitur in tuum
 Complexum. Sed abit dies ;
 Prodeas, nova nupta. 110

* * *
 * * *
 * * *

O cubile, quot [o nimis
 Candido pede lecti] 115

Quæ tuo veniunt hero,
 Quanta gaudia, quæ vaga
 Nocte, quæ media die
 Gaudeat. Sed abit dies ;
 Prodeas, nova nupta. 120

Tollite, o pueri, faces :

vineæ flexilis innectit arbores adjunctas, innectetur in tuos amplexus: sed præterit tempus; exeat, o nova nupta. * * * O thalame Manlii, (o vos etiam ejusdem sortis tori beato nimum pede,) quot gaudia, quam magna sunt gaudia, quæ tuo domino adveniunt, quibus obscura nocte, atque etiam meridie fruatur: at præterit lux; exeat, nova nupta. O juvenes, attollite tædas: ecce jam cerno ap-

~~~~~

—105 In Venet. an. 1500. *papillulis*, metro obstante.—111 'Absunt hic tres versiculi ab omnibus codd. sine ulla exceptione; item ab omnibus vetustioribus edd.' Scal. Duo qui supersunt hujus Strophæ versiculi sic leguntur in codd. Stat. *O cubile quod omnibus C. p. lecti*; in libro Guar. sic, *O cubile quod homine C. p. lectulis*; in Marcil. membran. *O c. quod in omnibus, C. p. lecti*: Marcil. emend. *O c. quod omnibus C. p. lectulus, Quæ tibi veniunt bona, Gaudeas, &c.* Apud Ald. integra Stropha legitur sic, *O c. quot omine C. lacteo pede, Quæ tibi veniunt bona, Gaudeas, sed abit dies: Prodeas nova nupta*: in ed. Gryph. hoc modo, *O c. quod homine C. p. lectulis, Quæ, &c.* ut ap. Ald. in ed. Mur. ita, *O c. quot omina C. p. lectulis, Quæ, tibi v. bona? Gaudeas, &c.* ut ap. Ald. Scaliger duos versiculos, ut in codd. leguntur, ad sensum inde extorquendum jungit et digerit cum sequenti Stropha, ut in nostro textu. Voss. omissis tribus versiculis prioribus et asterisco notatis legit, *O c. quot omnibus C. p. lecti*. Heins. tentabat, *O c. quot omina*, ut ap. Mur. In Scal. 1. penes Editorem sic manu exarata est integra Stropha, *O beata puellula, o quot intima viscera Virgo dum moreris juvent: O cubile, &c.* ut ap. Scal.—119 *Gaudeas in*

NOTÆ

114 *O cubile*] Præter lacunam, *dido*, pro 'felici' et 'fausto,' hic quæ hic apparet, incredibile est, Catullus posuit.

quantum hæc corrupta sint, quæ tamen facili negotio sumus interpretati. 118 *Quæ Gaudeat*] Nonnulli legunt, *Gaudeas*, sed alio sensu. Porro

115 *Candido pede*] Id vocat 'pedem lecti,' quo fulcitur lectus. Ut 'servire servitutem,' multaque id supra, 'veteris pedem grabati.' Can- genus dicebant Antiqui.

Flammeum video venire.
 Ite, concinite in modum :
 Io Hymen Hymenæe io,
 Io Hymen Hymenæe.
 Neu diu taceat procax
 Fescennina locutio ;
 Neu nuces pueris neget

125

parere velum nuptiale. Agedum properate, canite ad numerum, o Hymenæe Hymen, o Hymen Hymenæe. Et statim audiat Fescenninum carmen: nec catamitus

nonnullis vett. edd. sed *Gaudeat* in omnibus Stat. codd.—122 Lect. nostram testantur omnes Stat. codd. *videor videre* exhibent nonnullæ edd. vett. *videor venire* dedit Scal. et ex Græca loquendi ratione δοκῶ εἰθεῖν explicat; sed *video* erat in Scal. cod. non *videor*.—124 In quibusdam edd. vett. *O Hymen Hymenæe, Hymen o Hymenæe*; sed lect. nostram ubique servant omnes Stat. codd. nisi quod *io* additum sit ver. secundo ut etiam priori: Stat. conj. *Hymen o Hymenæe io, Hymen o Hymenæe*.—127 Heins. conj. *jocatio*.—128 In uno Stat. cod. *Nec nuces*; in reliquis *Ne*, quod reposuerunt Voss. et Vulp.

NOTE

121 Tollite, o pueri, faces] Pueros intelligit patrimos et matrimos, de quibus hæc Festus: 'Patrimi et matrimi pueri tres adhibebantur in nuptiis, unus qui facem præferret ex spina alba, quia noctu nubebant; et duo, qui nubentem tenebant.' Tradit tamen Plutarchus in problematis nuptiales pueros quinque, nec plures nec pauciores fuisse.

127 Fescennina locutio] Carmen erat lascivæ et obscenitatis plenum: unde *procax* dicitur a Catullo. Hoc autem canebatur vel ad arcendum fascinum, vel per ludum jocumque amoris. Hæc Festus de 'Fescennino carmine' habet: 'Fescennini versus, qui canebantur in nuptiis, ex urbe Fescennina dicuntur allati, vel ita dicti, quia fascinum credebantur arcere.' Istudque carminis genus occurrentes sponsam mariti domum deducebant.

128 Neu nuces pueris] Nuces in nuptiis spargi solere testatur etiam

Virgil. Ecl. viii. 'Sparge, marite, nuces.' Hujus consuetudinis causam apud Servium Varro hanc esse putat; ut nempe Jovis omine matrimonium celebraretur, et ut nova nupta matrona esset, sicut Juno; nam nuces in tutela erant Jovis: unde et 'juglandes' vocatæ, quasi Jovis glandes. Illud vulgare fuisse idem Varro tradit, idcirco spargi consuevisse nuces, ut a rapientibus pueris fieret strepitus, ne puellæ virginitatem deponentis vox posset audiri. Volunt alii, ea id gratia factum, ut se puerilibus omnibus ludis renuntiare, et juvenilia cuncta relinquere, maritus eo indicio testaretur. Unde Persius: 'Et nucibus facimus quæcumque relictis.' Morem hunc nuces in nuptiis spargendi e Græcis fontibus manasse tradunt auctores. Nam apud Athenienses novus sponsus nuces juglandes, amygdalas, et alia id genus spargebat, quæ κατὰχθονα dicebant.

Desertum domini audiens
 Concubinus amorem. 130
 Da nuces pueris, iners
 Concubine. Satis diu
 Lusisti nucibus. Labet
 Jam servire Thalassio.
 Concubine nuces da. 135
 Sordebant tibi villuli

renuat spargere nuces pueris, accipiens heri sui derelictas esse delicias. O piger cinæde, sparge nuces pueris. Lusisti satis dudum nucibus; nunc placet domino tuo famulari Thalassio. O rustice cinæde, a te negligebat hodierna et hesternæ

—129 In Stat. codd. *Desertum Deum audiens*, vel, *Desertum dominum audiens*: Stat. vero emend. *Defectam dominam audiens Concubinus amore*. 'In versu sequenti pro amore alii legunt amores; at Voss. vult amore; nec dubitamus, quin recte aliqui 'desertus amore' ut 'desertus amicis' dici possit, sed sic dure supplendum est se; magis placet conj. Ed. Cant. *Desertos domino audiens Concubinus amores*, vel, *Desertum domino audiens Concubinus amorem*.' Doer.—136 In Venet. Brix. Vicent. Venet. an. 1493. et edd. Mur. et Stat. *Sordebant tibi villicæ*: Stat. vero non profert lectt. codd. in ceteris edd. fere omnibus Ald. Gryph. Scal. Voss. Cant. Vulp. et Bip. *Sordebam tibi villicæ*

NOTÆ

130 *Concubinus*] Meritorii pueri, i. e. catamiti, quibus licenter utebantur Antiqui: cum a turpi officio removerentur, nuces spargebant; id est, ludum pueritiæ, ut indicarent omnia se puerilia aspernari. 'Concubinus' et 'pullus' apud Veteres pro 'catamito' dicebatur. Vide Fest.

133 *Lusisti nucibus*] Pueros olim ephebos nucibus ludere consuevisse testatur etiam Martialis. 'Alea parva nuces, et non damnosa videtur, Sæpe tamen pueri perdidit illa nates.' Sex autem ludos nucum apud Antiquos fuisse, ex Elegia de Nuce apud Ovid. comperimus.

134 *Thalassio*] Thalassius, Thalassus, et Thalassio dicebatur. Thalassionem in Festis Nuptialibus Romani, sicut et Græci suum Hymenæum invocabant. Quod ex eo inolevisse auctor est Livius, quod in Sabinarum rapto, 'Unam longe ante alias specie ac

pulchritudine insignem a globo Thalassii cujusdam raptam ferunt; multisque sciscitantibus, cuinam eam ferrent; identidem, ne quis eam violaret, Thalassio ferri, clamitatum.' Qua de causa vocem hanc nuptialem factam, et ad posteros inde manasse, Plutarchus etiam censet. Nonnullis tamen ad lanificium vocis hujus originem causamque referendam esse videtur; in qua sententia fuisse Varronem testatur Festus. 'Thalassionem,' inquit, 'in nuptiis Varro ait signum esse lanificii. Thalassionem enim vocabant quasillum, qui alio modo appellatur calathus, vas utique lanificiis aptum.' Constat autem lanificiis priscas matronas valde deditas fuisse, præcipuamque his curam, et operam impendisse. Servire autem Thalassio, idem est, ac constanti legitimoque uti matrimonio, nec amplius cinædos sectari.

136 *Sordebant [Sordebam] tibi*] Nunc

Concubine, hodie atque heri:

Nunc tuum cinerarius

Tondet os. Miser, ah miser

Concubine, nuces da.

Diceris male te a tuis

Unguentate glabris marito

Abstinere: sed abstine.

140

die; jam tibi tonsor abrudit barbam: o infelix! ah infelix cinæde! sparge nuces. Ferunt te, o unctæ conjux, ægre temperare valere a tuis imberbibus pullis;

Concubine: in Rhæg. Heins. vet. cod. et alio cod. ap. Ed. Cant. *Sordebant tibi villicæ.* 'Mihi quidem in hoc versu semper suspecta fuit vox *villicæ* vel *villicæ*; non video enim cur concubinus paulo jam-adultior et cinerario mox tondendus 'villicas' præcipue contemserit, ad quas animum potius ille nunc adiecisse videatur; nec mihi persuadere possum, concubinum domini dispensatorem in ejus domo fuisse; male enim fortasse huc traxeris locum Martialis. II. 18. 24. seqq. nec denique apparet, cur Catullus, ex cujus persona dicta omnino videntur, *Sordebam tibi villicæ*, concubino sorduerit, vel ab illo despectus sit? Desiderabam vocem aliquam, quæ, ut magis responderet sequentibus, 'primam lanuginem' notaret. Non dubitavi igitur lect. Corradini *Sordebant tibi villuli*, quod jam in Gott. 2. exhibitam video, in textum recipere. 'Villulus' est diminutivum a 'villus.' Doer.—137 Avant. conj. *heræ*, et interpretatur, 'et ignobiles et nobiles sordebant tibi.' improbante Scal.—141 In

NOTÆ

suum catamitum sponsus vocat rusticum, ipsique exprobrat, quod nuper delicias faciens ipsum despiceret.

137 *Hodie atque heri*] Græcorum est adagium, *χθὲς καὶ ἄρᾳ*; hoc est, *superrime.*

138 *Cinerarius*] Qui nunc tonsores, 'Cinerarii,' et 'Ciniflones' Veteribus dicebantur, ab officio calamistrorum in cinere calefaciendorum, quibus *capillos* crispabant. De his ita Varro *lib. IV. de Ling. Lat.* 'Calamistri, quod *Εἰς* calefactis in cinere capillos ornatum.' Qui ea ministrabat, a cinere *Cinerarius* est appellatus. Muliebri illud videtur apud Antiquos ministerium, ut scribit Sospater l. i. Origin. quod et innuit Horat. i. Sat. 2. 'Custodes, Lectica, Ciniflones, Parasitæ.'

139 *Tondet os*] Hoc est, malas. In pueris tonsio indicium erat emeritæ suæ libidinis militiæ, quod jam pu-

bertatem attingerent: et apud Martialem legimus, quod nova nupta primo die quo mariti domum ducebatur, capillatos mariti pueros tonderet: 'Tondebit pueros jam nova nupta tuos.' Post initam enim conjugium, et ductam uxorem, meritorii pueri et in deliciis habitus dimittebantur.

142 *Unguentate*] Unguentatum dicit mollem, effæminatum, et unguentis delibutum. Amatores enim solent plerumque jucundis uti et perfundi odoribus, ut malos et graves rejiciant.

Glabris] Glabros appellat imberbes et depiles pullos et catamitos, quod potest vel ad ætatem referri, si essent juniores, vel quod se nuce volsellisque depilarent, si grandiores. Cujus etiam dedecoris infamiam subiit Augustus; ut scribit Suetonius in Augusto cap. 68.

Io Hymen Hymenæe io,
 Io Hymen Hymenæe. 145
 Scimus hæc tibi, quæ licent,
 Sola cognita : sed marito
 Ista non eadem licent.
 Io Hymen Hymenæe io,
 Io Hymen Hymenæe. 150
 Nuptia tu quoque, quæ tuus
 Vir petet, cave ne neges;
 Ne petitum aliunde eat.
 Io Hymen Hymenæe io,
 Io Hymen Hymenæe. 155
 En tibi domus ut potens,
 Et beata viri tui,
 Quo tibicine serviat,

at contine te ab his. O Hymenæe Hymen, o Hymen Hymenæe. Novimus ista sola tibi esse nota, quæ permittuntur cœlibi; verum hæc ipsa tibi jam conjugi non amplius permittuntur. O Hymenæe Hymen, o Hymen Hymenæe. Tu etiam, o Julia, jam sponsa, vide ne deneges ea, quæ maritus tuus a te postulabit, ne ex alio loco eat quesitum. O Hymenæe Hymen, o Hymen Hymenæe. Ecce tibi adstat familia nobilis, et dives tui conjugis, quæ tibi etiam vetulæ famulabitur: o

codd. *Diceret*, improbante Stat. quod tamen recepit Corrad.—146. 147 In codd. et edd. vett. *Scimus, hæc tibi quæ licent, Sola, &c.* legebat Stat. *Scimus, hæc tibi quæ licent Soli, cognita sed marito*; Scal. *qua licent*; Passer. ex Mem. c. *cœlibi Soli cognita*, unde, si vetusti alicujus exemplaris auctoritate fulciri possit hæc lectio, Catullum fortasse scripsisse putat Voss. *Scimus hæc tibi cœlibi et Soli cognita*, improbante Doer. vulgata tamen servata est a Vossio, et recte, eodem Doer. judice.—156 Heins. conj. *domus ut patens*, improbante Doer. et mox *En pro Et*.—158 In Venett. Brix. Vicent. *Quæ tibi, sine, serviet*; in Venet. an. 1493. Mur. et Cant. *Quæ tibi, sine, serviat*, ex conj. Pon-

NOTE

146 *Scimus hæc tibi*] Fescennina licentia et mordacitate Manlio exprobrantur nefanda puerorum stupra; quæ si, nondum ducta uxore sibi licuisse putaret, quod nulla forsân lege vetabantur; eadem tamen nunc ipsi jam marito amplius non licent.

152 *Cave ne neges*] Monet sponsam, ne quid conjugî neget, sed ipsi in omnibus conjugalibus pareat. Alludere porro videtur Catullus ad ritum antiquum, quem ferunt instituisse So-

lonem, ut nempe sponsa, priusquam virum accederet, malum cydonium sen cotoneum comederet; ut significaretur, debere esse gratiæ et suavitatis plenum quicquid ab ejus ore procederet; ipsamque facilem et mittem esse oportere, ne ab ipsius consuetudine maritus alienetur.

156 *En tibi domus*] Gratulatur Juliæ, quod familiam divitem et nobilem ingrediatur.

(Io Hymen Hymenæe io,

Io Hymen Hymenæe.)

160

Usque dum tremulum movens

Cana tempus anilitas

Omnia omnibus annuit.

Io Hymen Hymenæe io,

Io Hymen Hymenæe.

165

Transfer omine cum bono

Limen aureolos pedes,

Rasilemque subi forem.

Io Hymen Hymenæe io,

Io Hymen Hymenæe.

170

Hymenæe Hymen, o Hymen Hymenæe. Donec longæva senectus trepidum agitans caput cuncta cunctis concedat. O Hymenæe Hymen, o Hymen Hymenæe. Transmiste fausto auspicio formosas plantas tuas trans limen mariti tui, et politam ejus ingredi januam. O Hymenæe Hymen, o Hymen Hymenæe. Intuere introrsum

tanti; in Rhag. et cod. ap. Ed. Cant. *Quæ sine fine servit*; in Maff. l. et ple-
risque codd. ap. Voss. *Quæ tibi, sine, servit*; Ald. l. *Quæ tibi sine fine erit*,
improbante Avant. qui legi jubet, *Quam sibi, sine, serviat*, vel, *Fine qua sine*
serviat, eodem tempore monens legi etiam, *Quæ tibi sine fine serviat*, contra
metrum; in Gryph. tamen legitur, haud dubie ex hac ipsa conj. Avantii, et
non minus contra metrum, *Fine qua tibi sine serviat*: Stat. conj. *Quæ seni*
tibi serviet; et hinc Scal. *Quæ tibi sene serviet*, ut *sene ἀρχαῖος* dictum sit pro
seni; sed non video cur Scal. non aliter legens, ita recederet a conj. Stat.
quæ potior est, et probata a Brouckh. ad Tibull. i. 7. 88. utramque damnat
Doer. conjiciens, *Quæ tibi bene serviat*; recepit tamen cum Vulp. emend.
Voss. *Quo tibicine serviat*. Bip. secunda est Scal.—162 In omnibus Stat. codd.
anilis ætas.—163 Avant. conj. *annuat*, improbante Mur.—171 In Venett.

NOTÆ

162 *Cana tempus anilitas*] Usque
dum senectus habens cana tempora,
aut cana senectus tremulum agitans
caput, omnia omnibus annuat. Po-
suit autem annuit subjunctivi modi,
quomodo dicitur, 'edim,' 'edis,'
'edit,' &c. Lepida sane de senibus
sententia, quibus ut plurimum albes-
cens tremulum eat caput, ita ut omnia
omnibus annuere videantur.

166 *Transfer omine cum bono Limen*] Diligenter cavebant Antiqui, ne no-
væ nuptæ sponsi domum ingredien-
tes pedibus limen attingerent; ne, ut
ait Varro, a sacrilegio inchoarent, si

Delp. l. et Var. Clas.

Catul.

L

deposituræ virginitatem, calcarent
rem Vestæ, Numini castissimo, sacra-
tam. Alii volunt hoc ita factum, ut
sponsa, quasi rapta in domum mariti,
morem Sabinarum ab Romulo rapta-
rum significaret. Vel, ut aliis placet,
hoc facto designare volebant Vete-
res, ubi flos virginalis esset deliban-
dus, tunc invitam sponsam mariti do-
mum ingredi videri debere. Alii
putant ideo novam nuptam 'transcen-
dere limen' intactum consuevisse,
quia putabant Antiqui, sive exeundo
sive ingrediendo 'limen tangere'
esse ominosum et infanstum. Unde

Aspice, intus ut accubans
 Vir tuus Tyrio in toro,
 Totus immineat tibi.
 Io Hymen Hymenæe io,
 Io Hymen Hymenæe. 175
 Illi, non minus ac tibi,
 Pectore uritur intimo
 Flamma, sed penite magis.
 Io Hymen Hymenæe io
 Io Hymen Hymenæe. 180
 Mitte brachiolum teres,
 Prætextate, puellulæ;
 Jam cubile adeant viri.

quomodo Manlius maritus tuus decumbens in cubili Tyrio, totus in tuos amplexus impendat. O Hymenæe Hymen, o Hymen Hymenæe. Ipsi perinde atque tibi, imis visceribus ardet ignis; immo ipsi longe penitius. O Hymenæe Hymen, o Hymen Hymenæe. O patris puer, missum fac brachium tenellulum novæ nuptiæ.

Brix. Vicent. et Stat. codd. *unus et accubans*, duobus exceptis in quibus erat *imius vel unius*; unde legendum putavit Stat. *intus*, quod in plerisque edd. nunc apparet. Scal. reposuit *imius*; Barth. Adversar. 1159. conj. *unctus*; N. Heins. *udus*. Salmas. tentat, *Aspice intus et accubans Vir tuus Tyrio ut toro, &c.*—176 In Stat. codd. *Illi non minus, ac tibi Pectore uritur intimo Flamma, sed penite magis*, in Scal. cod. *Illi non minus, ac tibi Pectore uritur intimo Flamma, sed penitus magis*, more Græcorum, *τὸν δάλαρα* et sic est in Venett. Brix. Vicent. et cod. ap. Ed. Cant. in Ald. Basil. Gryph. et aliis, *Ille non minus atque tu Pectore uritur intimo Flamma, sed penitus magis*; et sic Mur. nisi quod pro *penitus* habet *penita*.—179 In edd. vett. *O Hymen Hymenæe, Hymen o Hymenæe*. Vide supra ad ver. 124.—183 Lect. nostram testantur omnes codd. cum Ve-

NOTE

Ovid. Amor. i. 'Missa foras iterum limen transire memento Cautius, atque alte sobria ferre pedem.' Alii denique volunt sponsas ideo tam diligenter a 'limine tangendo' abhoruisse, ut evitarent malum medicamentum, amatorumque maleficium, quod magicis artibus incantatores novis sponsis parare consueverant.

171 *Aspice, intus ut accubans*] Alii legunt *imius*, quod male exponit et defendit Scaliger; male etenim dicitur *imius*, seu 'infimus,' qui *accubans* sponsæ totus dicitur 'imminere.' Veteres igitur sequimur codices, retinensque, *Aspice intus ut accubans, &c.*

172 *Tyrio in toro*] Hoc est, purpureo, quod nempe Tyria esset optima purpura.

182 *Prætextate*] Alloquitur puerum patrum seu Paranympum, qui novam nuptam ducebat, ut dimittat jam manum sponsæ, ut cubile viri adeat. Vocatque eum puerum 'prætextatum,' quia 'prætexta' erat indutus. 'Prætexta' autem vestis erat qua pueri nobiles olim utebantur, quæ sæpius fuit purpurea, ut pudorem in pueris esse debere denotaret.

183 *Cubile adeant [adeat] viri*] Male nonnulli legunt *adeant*, cum Scali-

Io Hymen Hymenæe io,
 Io Hymen Hymenæe. 185
 Vos bonæ senibus viris
 Cognitæ bene fœminæ,
 Collocate puellulam.
 Io Hymen Hymenæe io,
 Io Hymen Hymenæe. 190
 Jam licet venias, marite :
 Uxor in thalamo est tibi
 Ore floridulo nitens;
 Alba parthenice velut,
 Luteumve papaver. 195

Ipsa nunc petat lectum mariti sui. O Hymenæe Hymen, o Hymen Hymenæe. O vos probæ mulieres maritis vetulis unicis feliciter notæ, componite novam nuptam in toro. O Hymenæe Hymen, o Hymen Hymenæe. Nunc tibi conceditur accedere, o sponse; te expectat in lecto geniali sponsa florido splendens vultu, quasi candida parthenice, aut rutilum papaver. Sed tamen formosus es, o sponse, ita

nett. Brix. et Vicent. Avant. conj. *adeat*, quod receperunt Ald. Junt. Colin. Gryph. Mur. et Vulp.—186 In edd. vet. *Vos unis sedibus bonæ*; in omnibus Stat. codd. *Vos bonæ senibus unis*; ex quo fecit lect. nostram; Scal. postea affirmavit se in suo cod. legisse *Vos bonæ senibus unis Cognite breve femine*, et Stat. conj. reposuit, *breve* tamen legens pro *bene* in sequenti versu, quem secuta est Bip. Voss. pro viris mavult *bonis*, cui emend. favet vs. 19. et hujus epitheti usus per totum hoc Carmen suaviter repetitus. Parth. in *notis* laudat, *Vos imis sedibus bonæ*; Avant. conj. *Vos unis senibus bonæ*, quod receperunt Ald. Junt. Mur. alii; Gryph. 2. exhibet, *Binae in adibus unius*

NOTE

gero, qui vult hoc referri ad mulieres pronubas, qui novam sponsam deducebant.

186 *Vos bonæ senibus viris* [*unis senibus bonæ*] Aliter etiam hæc legit, et exponit suo more laudabili Scaliger; qui non advertit olim in more fuisse positum, ut boni ominis causa in cubiculi sella et in lecto geniali novam nuptam matronæ univiræ, i. e. quæ uni tantum viro nupserant, collocarent; quod munus iis solummodo matronis demandabatur, tanquam castioribus, quæ unicum tantum habuissent maritum. Signum enim fuit intemperantiæ cujusdam, si qua mu-

lier post primum maritum, suscepisset alterum. Unde Virgil. *Æn.* iv. iteratum matrimonium vocat culpam: 'Huic uni forsitan potui succumbere culpæ.'

191 *Jam licet venias, marite*] Hinc patet morem fuisse, ut prior iret in lectum sponsa, quam postea adiret maritus in lecto jam collocatam.

194 *Parthenice velut, Luteumve papaver*] Parthenice seu Parthenion herba est, quæ fert florem albi coloris. Sic insignem Juliæ pulchritudinem significat Poëta, dicens eam nitere albo colore rubro mixto. Papaver enim luteum, tertium genus

At marite (ita me juvent
 Coelites) nihilominus
 Pulcher es, neque te Venus
 Negligit. Sed abit dies :
 Perge, ne remorare,
 Non diu remoratus es.
 Jam venis. Bona te Venus
 Juverit : quoniam palam
 Quod cupis, capis, et bonum
 Non abscondis amorem.

200

205

me Dii adjuvent ; nec te Venus despiciit : sed præterit tempus ; propera, ne cunctare. Non es moratus longo tempore : nunc modo ades : felix et fausta Venus te adjuverit ; quandoquidem modo palam habes quod optas, nec legitimum celas

Cognita bene feminae.—196 Hæc Strophe olim post sequentem posita legebatur in omnibus codd. et libris impressis ; huc revocavit Scal. eumque secuti sunt Voss. Vulp. alii. In codd. Stat. et Scal. *Ad maritum tamen juvenem Celites nihilominus Pulchre res ;* in vet. cod. Avant. *Ad Martem tamen juvenem ;* unde Parth. fecit, *At marita tuum tamen Celites nihilominus Pulchra res ;* et sic Guar. nisi quod pro *Pulchra* legit *Pulchræ* : Stat. conj. *Admetum juvenem tamen Celites nihilo minus Pulchra res.*—201 In omnibus Stat. codd. *remorata.*—202 *Jam Venus, bona te Venus* Passer. ex Mem. c. sed in Venett. Brix. Vicent. et Scal. cod. *Jam venis.*—203 In quibusdam antiq. *Invenit ;* Avant conj. *Juverit* ut est etiam in Mem. c.—204 *Quod cupis cupis* conj. Heins. impro.

NOTE

est papaveris, quod rubro suo colore puellarem ruborem recte indicat, si maxime floribus albis, ut Parthenicæ, jungatur. Primum igitur papaveris genus est album, et candidum, cujus semen tostum apud Veteres in secunda mensa cum melle edebatur. De quo Virgil. Georg. iv. ‘vescunque papaver.’ Secunda species papaveris est nigri coloris, cujus scapo inciso lacteus succus exprimitur. Tertium genus est, de quo hic Catullus noster, quod est flore rufo et luteo. Familiare admodum est Poëtis puellarum formam et pulchritudinem floribus comparare. Virgil. Æn. xii. de forma Lavinia: ‘Indum sanguineo veluti violaverit ostro Si quis ebur, vel mista rubent ubi lilia multa Alba rosa ; tales virgo dabat ore co-

lores.’ Sic etiam Tibull. inter omnes lepidissime lib. iii. Eleg. 4. ‘Et color in niveo corpore purpureus ; Ut cum contextunt amarantis alba puellæ Lilia ; et autumnio candida mala rubent.’

196 *At marite*] Incredibile est quantum hæc sint depravata, quæ tamen quisque, prout libuit, emendavit.

203 *Palam, Quod cupis, capis*] Mos semper fuit, ut matrimonium palam et publice contraheretur, ut esset legitimum et honestum. Unde elegantissime pro more suo Tibull. l. ii. Eleg. 3. ‘Felices olim, Veneri cum fertur aperte Servire æternos non puduisse Deos.’

205 *Non abscondis amorem*] Conjugalem et honestum amorem non ce-

Ille pulvis Erythrei,
 Siderumque micantium
 Subducatur numerum prius,
 Qui vestri numerare vult
 Multa millia ludi.
 Ludite, ut lubet, et brevi
 Liberos date. Non decet
 Tam vetus sine liberis

210

amorem. Is, qui cupit innumera millia vestrorum lusum numerare, potius enumeret Erythræ arenæ, et stellarum fulgentium multitudinem. Ludite nunc, ut placet, et propediem filios procreate. Non convenit gentem adeo antiquam sine

bante Doer.—206 Ille pulvis eritheï, vel pulveris eritei, vel ericei, in libris scriptis et antiquiss. edd. pulvis Erythræi, ἀρχαῖκός pro pulveris, dedit Guar. quem secuti sunt Gryph. Mur. alii: in aliis vett. edd. pulveris Erythræi: Avant. conj. pulvis Erythrii, quod legendum censet Voss. et amplexus est Vulpius: Stat. tentabat primum, Ille pulveris interi, vel, interim, i. e. 'delicias nostras interim dum facimus;' deinde, Ille pulvis Antæi, Antæum enim terrigenam Libyn appellat Statius Theb. lib. vii. denique, pulveris Eretræ, vel Eretræ, ut prima in Eretræ producatur Ὀυρπικὸς. Marci. proposuit, pulveris ætheri, vel, ætri, pro ætherii et ætri, 'atomos,' sive 'corpuscula in sole' intelligens: hoc Heinsio placuit; sed multo magis Doeringio arrisit ejusdem Heins. conj. pulveris Africi, quod pulvis secundo casu apud nullum alium scriptorem occurrit, et deinde quod pulveris, sive polveris, constanter servatur in codd. et edd. antiquiss. Doer. ipse tentabat, pulveris aridi. Erythrei, quod in textu est, dictum voluit pro Erythræi, ita ut ex diphthongo, metri causa, una litera elisa sit. Scal. retinuit lect. cod. polveris eritheï, conj. tamen entheï, ut alludi possit ad 'entheos Bellonæ' quos 'Bellonarios' vocabant, qui sursum vim magnam pulveris subjectabant. Cf. Tibull. i. 6. 54.—209 Qui nostri n. volunt in omnibus Stat. codd. vestri n. vult in plurimis edd.—210 Avant. in vett. libb. fuisse dicit, et lusum, pro lusuum, contracte, et lusum: in omnibus Statianis, Multa millia ludere, Et ludite; unde Stat. conj. Multa mollia ludi. At ludite, &c. et mollia interpr. καλῶνα Scal. suspicabatur cod. Gallicanum habuisse ludæi pro ludi, ex quo correctores fecerunt ludere, quod erat in cod. suo: Voss. ex ludi, vel, ludite, quod in codd. suis invenit, reponit ludæ. 'Sed quis non præferat ludi, ob statim sequens et egregie

NOTE

las, quemadmodum turpem cum cinædis consuetudinem occultare solebas.

206 Pulvis Erythrei] Plures legunt, Entheï, ut possit alludi ad Entheos Bellonæ, quos Bellonarios vocabant, quique magnam vim pulveris excitabant. Alii legunt, ætri; nos Erythræi; ita ut Poëta significet hoc loco enim, qui velit enumerare lusum Manlii et Julii, debere prius stellas,

et arenas maris Erythræi numero colligere. Erythræum porro mare, seu Rubrum dictum est Orientale. Eli-denda porro est metri causa diphthongus, æ, et legendum Erythrei.

213 Tam vetus Nomen] Nomen pro 'cognomine' dixit. Torquatus enim vetus fuit cognomen Manliorum. Primus illius gentis Titus Manlius Torquatus, a torque hosti Gallo jugulato detracto, est appellatus. Nota est

Nomen esse: sed indidem
 Semper ingenerari. 215
 Torquatus, volo, parvulus
 Matris e gremio suæ
 Porrigens teneras manus,
 Dulce rideat ad patrem,
 Semihiante labello. 220
 Sit suo similis patri
 Manlio, et facile insciis
 Noscitur ab omnibus,
 Et pudicitiam suæ
 Matris indicet ore. 225

filiis stare: at decet exinde statim procreari. Cupio ut parvulus Torquatus molles extendens manus e sinu suæ parentis, blande patri arrideat semihulco ore. Sit puer suo patri Manlio similis, ac facile a cunctis etiam nescientibus ipsum esse Manlii filium agnoscatur, atque vultu suo pudico referat parentis suæ casti-

respondens iudite? Doer.—220 In Venett. Brix. Vicent. et omnibus codd. *Sed mihi ante*; Avant. emend. *Sed micante*; alii, *Sed nicante*, vel, *hiante*. Lect. nostra debetur ingenio Scaligeri.—222 Burm. II. ad Anthol. Tom. I. p. 305.

NOTÆ

historia apud Livium.

214 *Sed indidem Semper ingenerari*] Hoc est, ex eodem loco, et familia decet liberos procreari, ut longam familiæ Torquatorum seriem possint æternare.

216 *Torquatus, volo, parvulus*] Sic apud Virgil. Dido optat parvum Æneam: 'Si quis mihi parvulus aula Luderet Æneas.'

219 *Dulce rideat ad patrem*] Ita Virgil. in Pollione: 'Incipe, parve puer, risu cognoscere matrem.' Boni præterea ominis putabant Veteres in infante esse, si arrideret ad patrem.

220 *Semihiante labello*] Aperto ore, quasi aliquid loqui velit.

221 *Sit suo similis patri*] Optat ut adeo similis nascatur filius Manlio, ut quisque etiam nesciens, statim atque ipsum viderit, credat omnino eum esse filium Manlii. Qui enim ore similitudinem patris refert, verus

ejus filius putatur esse etiam non agnitus. Indeque ut ait Horat. iv. Od. 5. 'Laudantur simili prole puerperæ.' Mulieres enim plerumque pariunt liberos similes iis, ex quibus conceperunt. Sic Julia Augusti filia semper filios Agrippæ similes procreavit: quod cum nonnulli ejus flagitiorum et impuditiæ conscii mirarentur, festiviter respondit: 'Nunquam nisi plena navi tollo vectorem.' Quo urbane dicto significabat se non prius adulteris potestatem sui corporis facere, quam ex marito facta esset gravida.

224 *Pudicitiam suæ Matris indicet ore*] Sic etiam Martial. lib. vi. Epigr. 27. 'En tibi, quæ patrii signatur imagine vultus, Testis maternæ nata pudicitiae.' Puerorum namque vultus similitudinem parentum referens, apertum est maternæ pudicitiae testimonium.

Talis illius a bona
Matre laus genus approbet,
Qualis unica ab optima
Matre Telemacho manet

Fama Penelopeo.

230

Claudite ostia, virgines :
Lusimus satis. At, boni
Conjuges, bene vivite, et
Munere assiduo valentem
Exercete juventam.

235

tatem. Tanta gloria commendet Torquatuli illius originem a matre proba, quanta laus superest singularis Telemacho Penelopes filio ab castissima sua parente. Occludite modo januam, o puellæ. Jocati sumus abunde. Vos vero, o probi conjuges, feliciter una simul vitam producite; et continuo conjugii officio florentem exercete juventutem.

pro facile vult facie.—226 *Tale Juliadum e bona Matre* proposuit Heins. impro-
bante Doer.

NOTÆ

226 *Ab optima Matre*] Quemad-
modum Telemacho Penelopes filio
ingens fuit gloria, ob matris castita-
tem, quæ per viginti annos absente
marito pudicitiam observavit; ita
etiam Torquatus sit matris castitate
et pudicitia commendabilis.

229 *Telemacho*] Ulyssis ex Pene-
lope filius fuit Telemachus, qui apud
matrem relictus, et absente patre
multis injuriis affectus a matris sæ-
procis, domum tandem reverso patri
*in illis ulciscendis se præbuit adjuto-
rem.*

230 *Penelopeo*] Penelope fuit regis
Icar-ii filia, Ulyssis uxor, mater Tele-
machi, quæ, ex Homeri prædicatione,
ab omnibus fere castissima et pudici-
ssima dicitur; ut nomen ejus, non
mulieris jam, sed ipsius pæne pudici-
tiæ nomen putetur. Lycophron tam-
en Poëta Græcus ait 'Penelopen

concubitus omnium procantium pas-
sam, et ex eorum uno genuisse filium
nomine Pana, quod cum a reditu
cognovisset Ulysses, statim abiit in
insulam Cortinam, et ibidem obiit.
Quod confirmat Herodotus sub finem
libri secundi, scribens Pana ex Pe-
nelope et Mercurio fuisse genitum.
Refert etiam Interpres Theocriti
Mercurium in formam hirci conver-
sum cum Penelope commiscuisse cor-
pus, ex eaque suscepisse Pana pasto-
rum Deum. Noster tamen Catullus
eam, quæ pluribus probatur, sequitur
sententiam; quod nempe casta fuerit
Penelope.

231 *Claudite ostia*] Hinc apparet
consuevisse virgines januam cubiculi
novorum sponzorū claudere, dum
jocis imponeretur finis, dimitteren-
turque sponsi conjugalibus officiis
operam daturi.

CARMEN LXII.

CARMEN NUPTIALE.[†]

JUVENES.

VESPER adest, Juvenes, consurgite: vesper Olympo
Expectata diu vix tandem lumina tollit.

JUVENES. Apparet jam Hesperus, o pueri, simul surgite; Hesperus Cælo ægre demum attollit jubar longo tempore desideratum. Nunc hora est exsurgere et con-

Hoc Carmen superiori præposuit Corrad. ita ut, cum illo conjunxerit.—

NOTÆ

† *Carmen Nuptiale*] Hoc alterius partis operis Catulliani, quod vulgo tres in partes dividitur, principium est. Absolutis enim Lyricis in prima parte, altiori stylo carmen heroicum in secunda aggreditur Poëta, qui etiam in tertia feliciter Elegos decantavit. Hoc vero *Carmen Nuptiale* inscriptum, sive in Juliæ et Manlii, sive alterius nuptiis celebratum fuerit, a virginibus et adolescentibus in Amœbæi carminis modum fuit recitatum. In hoc enim brevi poëmate, quod et εἰδύλλιον, qualia multa Theocritus conscripsit, potest appellari, puellæ adolescentesque carminis Amœbæi inter se de conjugii commodis et incommodis contententes introducuntur, et demum puellæ cedere adolescentibus coguntur. Adolescentes primi contra puellas ad concinendum sese vicissim exhortantur, ac conjugium ejusque commoda collaudant; puellæ vero tempus nuptiale, quod multa damna inferat, querelis insectantur. Quid autem sit Carmen Hexametrum, notius est, quam ut hic a nobis debeat exponi.

1 *Vesper adest, &c.*] Sidus illud, quod Astronomis 'Venus' et 'stella Veneris' dicitur, Græcis Φωσφόρος, a Latinis 'Vesper,' 'Vesperugo,' 'Hes-

perus,' et 'Lucifer' appellatur. 'Vesper' autem nuncupatur, quod quibusdam mensibus vespere, 'Lucifer,' quod quibusdam mane exoritur. Dicitur autem 'Vespera' apud Nonium, 'Vespera exoriente.' Reperitur et 'Vesper' neutro genere apud Varronem lib. viii. de Ling. Lat. Cum autem post Solis occasum statim appareat Vesper, per ejus exitum noctis principium indicat Catullus, cui concinit Claudianus in Honorii et Mariæ Epithalamio: 'Attolens thalamis Idalium jubar Dilectus Veneri nascitur Hesperus.' Virgil. Georg. i. 'Illic prima rubens accendit lumina Vesper.'

Olympo] Sumitur hic Olympus pro Cælo, quo sensu sæpius usurpatur a Poëtis, ut a Tibullo, lib. i. Eleg. 6. 'Hanc Venus ex alto flentem sublimis Olympo Spectat, et infidis quod sit acerba monet.' Mons porro hujus nominis est, et Lesbi, et Hellesponti, et Lyciæ, sed et Thessaliæ qui altissimus est et notissimus.

2 *Expectata diu lumina*] A novis conjugibus; lege enim cavebatur, ne maritus luce sponsæ conjungeretur, sed tenebris; unde exortu Hesperii novæ nuptæ in domos virorum perducī solebant, ac interim cane batur

Surgere jam tempus, jam pingues linquere mensas :
 Jam veniet virgo, jam dicetur Hymenæus.
 Hymen o Hymenæe, Hymen ades o Hymenæe.

5

PUELLÆ.

Cernitis, innuptæ, juvenes ? consurgite contra,
 Nimirum Cætæos ostendit noctifer ignes.

vivio, et opimas epulas deserere: modo prodibit nova nupta, modo cantabitur Hymenæus. O Hymen Hymenæe, o ades Hymen Hymenæe.

PUELLÆ. O Virgines, videtisne Juvenes? simul vos insurgite adversus eos. Enimvero noctifer ostendit celestia sidera. Ita sane est. Cernisne quomodo ce-

2 Pro vix in edd. vett. sua; Avant. conj. lux.—6 Idem Avant. pro Cernitis legi jubet Cernit in.—7 Nimirum hæc eos ostendit noctifer imber in omnibus Stat. codd. Nimirum ætherios ostendit n. ignes invenit Avant. in cod. Moreti: Nimirum hoc eos ostendit n. imber in Scal. cod. ex quo fecit, oceano se ostendit n. imbre; nam vetus scriptura. hoc eos videbatur esse hocæos, i. e. oceano se: in Venet. an. 1500. et aliis vett. Eos ostendit n. imbres: Stat. conj. Cætæos ostendit n. umbras, vel, umentes, i. e. humentes; lect. tamen Venet. an. 1500. reposuit, et defendit ex Euripide. Ald. Gryph. et Mur. receperunt æthereos .... ignes; hinc Mel. conj. choreas ostendit n. igneus; et Marcil. Cætæo se ostendit n. igne. Lect. nostram produxit Voss. e Thuan. Cf. Virg. Ecl. viii. 30.—

NOTÆ

Hymenæus, ut testatur Poëta: 'Jam veniet virgo, jam dicetur Hymenæus.'

4 *Dicetur Hymenæus*] De Hymenæo jam supra dictum initio Epithalamii Julæ et Manlii Carm. lxi. Ultima vero syllaba verbi, *dicetur*, quæ brevis est, producitur ob sequentem aspirationem: quod et fecit in Coma Berenices, 'Qua rex tempestate novis auctus Hymenæis.' Idem in *Arriana*: 'Tum Thetis humanos non desepexit Hymenæos.' Eundem numerum celebravit Virgil. *Æn.* vii. 'Turnique canit Hymenæos.' Itemque *Æn.* viii. 'Linquens profugus Hymenæos.' Sic etiam Ecl. vi. 'Ille latus niveum molli fultus hyacintho.'

5 *Hymen o Hymenæe*] Versus hic est intercalaris, per quem Hymenæus tam ab adolescentibus, quam a puellis invocatur. In hoc Theocritum Catullus est æmulatus: ille enim

Idyllio xviii. quod 'Helenæ Epithalamium' inscribitur, ita canit: *Ἦμῶν δ' Ἠμέναιος γάμος ἐν τῷδε χαρμῆν.*

6 *Cernitis, innuptæ*] Verba sunt puellarum, quæ sese vicissim hortantur ad cantandum contra juvenes in ipsas contententes.

7 *Cætæos [Æthereos] ostendit noctifer ignes*] Idem puellæ dicunt, quod juvenes, sed aliis verbis. Hesperus autem vocatur a Catullo 'noctifer,' quod cum statim post Solis occasum appareat, noctem ferre videatur, sicut idem a luce ferenda 'Lucifer' dicitur. Unde pastores, viso Hespero, intelligunt noctem instare. Virgil. Ecl. ult. 'Ite domum saturæ, venit Hesperus, ite, capellæ.' Sic etiam viso Lucifero, sentiunt omnes adesse diem. Idem Virgil. *Æneid.* ii. 801. 'Jamque jugis summæ surgebat Lucifer Idæ, Ducebatque diem.' Mirum porro est, quam varie a variis

Sic certe, viden' ut pernicious exsiluere ?
 Non temere exsiluere : canent quod visere par est.
 Hymen o Hymenæe, Hymen ades o Hymenæe.

10

JUVENES.

Non facilis nobis, æquales, palma parata est :
 Aspicite, innuptæ secum ut meditata requirunt.
 Non frustra meditantur : habent memorabile quod sit.

leriter consurrexerunt? Non equidem sine causa e sedibus exsiliunt juvenes. Ipsi mox cantabunt, quos decet nos superare. O Hymen Hymenæe, ades o Hymen Hymenæe.

JUVENES. O sodales, difficilis victoria nos manet. Cernite, quomodo Virgines in memoriam revocent quæ singulæ excogitarunt. Non certe sine causa ita meditantur; excogitarunt enim aliquid, quod memoratu sit dignum. Nos vero

8 Post certe excidisse putat Stat. verbum est, quod in uno cod. tres literas hic erasas fuisse animadverterit.—9 In codd. Scal. Commel. Palat. p. Venett. Brix. Vicent. et aliis antiq. *cavent quo visere parent*; in Ald. Gryph. Mur. *canent quos vincere par est*, quod Avantio tribuit Scal. *canent quod vespere par est* tentabat Mel. *canent quod vincere par est* Cant. ex conj. Marci. addita explicatione, 'carmen victoria dignum:' *canent, quo vincere par est* dedit Corrad. quod receptum est in Gott. et Bip. alii, *cavent quo jure parent se*. Lect. nostram recepit Voss. ex Thuan.—12 In duobus Stat. codd. *Aspicite innuptæ quæ secum ut meditare quærunt*; in alio ejusdem, *Aspicin innuptæ quæ secum ut meditare quærunt*; unde fecit, *Aspicite innuptæ quæso ut meditata requirunt*, et, *Aspicæ quæ innuptæ secum ut meditata requirunt*, vel, *ut meditamina quærunt*, et, *Aspicite innuptæ quæso ut meditamina quærunt*; Guar. legi posse dixit, *medita-*

NOTÆ

legatur hic Catulli versus. Alii enim legunt, *Eos ostendit noctifer imbræ*, quasi Hesperus orientales imbræ significet. Alii legunt, *Ætæos*, quod ab Æta Hesperum oriri putarent. Unde Virgil. 'Tibi deserit Hesperus Ætam.' Alii legunt, *Ætæas obtendit noctifer umbras*. Scaliger legit, *Oceanus se ostendit noctifer imbre*, id est, mari: ita ut sit 'Oceanus imber,' ut 'Oceanum mare.' Quod utrum sit accipiendum viderit Lector. Intelligit autem Poëta per ignes *Æthæros*, alia sidera et stellas, quas secum ferre videtur Hesperus.

9 *Canent, quod visere* [quos vincere] *par est* Alii legunt, *quo vincere par est*, i. e. quo duce, nempe Hymenæo. Alii legunt, *cavent*, hoc est, a nobis, et, quos visere par est, i. e. convenit ut

videamus, quid parent contra nos. Sed meliores sequimur codices, qui hoc ad juvenes mox cantaturos adversus virgines referri significant, quod sane contextus ratio satis indicat.

11 *Non facilis palma*] Arbor est palma quæ non cedit ponderi, sed nititur contra pondus, ideoque victoribus traditur præmio, quod non cesserint, sed pertinaces in bello perstiterint. Inde vulgo victoria dicitur palma. Vide Strab. lib. xv. Theophrast. lib. v. et Aul. Gell. lib. iii. 6. ubi hæc ex Plut. referuntur: 'In certaminibus palmam signum esse placuit victoriæ, quoniam ejusmodi ligni ingenium est, ut urgentibus opprimentibusque non cedat.'

Nec mirum : tota penitus quæ mente laborent.
 Nos alio mentes, alio divisimus aures.
 Jure igitur vincemur. Amat victoria curam.
 Quare nunc animos saltem committite vestros :
 Dicere jam incipient, jam respondere decebit :
 Hymen o Hymenæe, Hymen ades o Hymenæe.

15

PUELLE.

Hespere, qui cœlo fertur crudelior ignis ?
 Qui natam possis complexu avellere matris,

20

ad alia animos, ad alia aures intendimus. Merito itaque superabimur ; victoria namque exigit aliquam sollicitudinem. Quamobrem jam animos saltem vestros componite. Canere modo exordientur puellæ, modo nos respondere oportebit. O Hymen Hymenæe, ades o Hymen Hymenæe.

PUELLE. O Vesper, quamam stella in cœlo memoratur immitior quam tu ? qui valeas filiam abstrahere ab amplexu matris, abstrahere, inquam, a matris

mina quærat : omnes edd. antiquiores habent requirant.—14 ‘Hunc versum reduxit Voss. temere ex ejus sententia a viris doctis expunctum, cum et vet. Thuan. et alia exemplaria eum agnoscant. Sententiam certe et orationem egregie hic versus juvat : pro laborent equidem malim laborant.’ Doer.—17 Quare non animos in omnibus Stat. codd. convertite vestros Voss.—20 ‘Quis cœlo perperam in quibusdam : pro fertur in nonnullis extat lucet, quod haud dubie ex v. 26. intrusum est ; sed quemadmodum in hoc versu lucet melius convenit quæ jucundior, ita in nostro versu magis respondet fertur

NOTÆ

15 *Nos alio mentes]* Hic versum quasi locum proverbii obtinuit in negligentes ; qui enim aures dirigunt in aliam partem, mentem vero in aliam, negligunt audire quæ dicuntur. *Sic* Ovid. de Rem. Amor. 443. ‘mentem sectam’ dicit : ‘Secta bipartito cum mens discurrit utroque, Alterius vires subtrahit alter amor.’

17 *Animos committite]* Conjugite, in unum contrahite, componite invicem animos, ut sic unam rem agentes, puellas vincamus : necesse est enim, qui vincere velit, curam adhibeat. His consonat Terent. ‘Ubi intendis ingenium, valet.’

20 *Hespere]* Cantus puellarum est,

quæ damna conjugii incipiunt enumerare, Hesperumque crudelitatis arguunt, quod ejus adventu puellæ a parentibus et a complexu et gremio matris abducantur.

Ignis] Stella dicitur ‘ignis.’ Virgil. Æn. III. vs. 585. ‘Nam neque erant astrorum ignes.’

21 *Complexu matris]* Diximus jam supra hoc in more fuisse positum, at nova nupta e gremio matris rapi simularetur, ut marito traderetur, quod nempe raptus virginum Sabinarum Romulo bene successisset. Fest. ‘Rapi simulatur virgo ex gremio matris, aut si ea non est, ex proxima necessitudine.’

Complexu matris retinentem avellere natam,
 Et juveni ardenti castam donare puellam?
 Quid faciant hostes capta crudelius urbe?
 Hymen o Hymenæe, Hymen ades o Hymenæe.

25

JUVENES.

Hespere, qui cœlo lucet jucundior ignis?
 Qui desponsa tua firmes connubia flamma,
 Quod pepigere viri, pepigerunt ante parentes,

amplexu remorante filiam, ac virginem intactam tradere viro ejus amore incenso? Quid agant hostes immani in civitate vi expugnata? O Hymen Hymenæe, o ades Hymen Hymenæe.

JUVENES. *O Vesper, quænam stella in cœlo fulget gratior quam tu? qui confirmes tuo lumine pacta conjugia? Quod enim homines pacti sumi, quod parentes*

τῆ crudelior. Doer.—22 In hoc loco hæsit Stat.; sed ita erat in omnibus codd.—28 Hic versus suspectus erat Mureto. *Quæ pepigere viri* Passer. ex Mem. c. et sic Voss. et Ed. Cant. 'sed lect. nostra, quia est difficilior, ex

NOTÆ

23 *Juveni ardenti*] Impatienter amanti. Amor enim igni comparatur a Poëtis. Virgil. *Æn.* iv. vs. 2. 'et cæco carpitur igni.' His etiam similia de Hymenæo in Epithalamio superiore Catullus cecinit vs. 56. 'Tu fero juveni in manus Floridam ipse puellulam Matris e gremio suæ Dedis.'

24 *Quid faciant hostes, &c.*] Crudele habetur, quod ubi hostes urbem aliquam vi expugnaverunt, virgines rapiantur; cum igitur, Hespero apparere incipiente, virgines e matrum gremio viris in nuptiis rapere fas sit: inde 'crudelis' Hesperus a puellis dicitur.

26 *Hespere, qui cælo lucet*] Respondent juvenes puellis, Hesperique fulgorem, qui exoriens nuptialia pacta confirmet, prædicantes conjugii commodam recensent. Carminis autem Amœbæi lex hæc est, ut qui in secundo loco dicit, aut aliquid majus, aut contrarium objectis reponat.

Quod hoc loco observat eleganter Catullus.

Jucundior ignis] Sic etiam Homer. *Iliad.* lib. xxii. vs. 318. *Ἑσπερος, ὃς κάλλιστος ἐν οὐρανῷ ἱστᾶται ἄστῃ.* Sic etiam de Hespero Virgil. *Æn.* viii. vs. 590. 'Quem Venus ante alios astrorum diligit ignes.'

27 *Desponsa firmes connubia*] Maxime enim conjugium stabilitur et confirmantur nuptiæ, cum sponsa jungitur sponso, quod exoriente Hespero fieri solebat; quasi is esset confirmator et dux nuptiarum. Hic locus Donati firmat explicationem ad illud Andriæ apud Terent. 'placuit, despondi.' 'Proprie spondet puellæ pater, despondet adolescens.' Verba sunt Donati, qui hæc etiam scripsit in Adelph. 'Despondet puellam, qui petit,' &c.

28 *Pepigerunt ante parentes*] Antequam nimirum desponderent; nam virgo pacta nondum erat desponsa, si Passeratio in hunc locum fidem

Nec junxere prius quam se tuus extulit ardor;
 Quid datur a Divis felici optatus hora? 30
 Hymen o Hymenæe, Hymen ades o Hymenæe.

PUELLÆ.

Hesperus e nobis, æquales, abstulit unam.

* * * *

Namque tuo adventu vigilat custodia semper.
 Nocte latent fures, quos idem sæpe revertens,
 Hespere, mutato comprehendis nomine eosdem. 35

antea sponderant, non ante copularunt, quam tuus splendor sese protulit. Quid enim a Dis conceditur beata hac hora jucundius? O Hymen Hymenæe, ades o Hymen Hymenæe.

PUELLÆ. O sodales, Vesper e nobis unam abripuit. * * * Etenim, te exoriente, excubiæ jugiter vigiles obeunt vicos. Noctu fures occultantur, quos eosdem frequenter tu ipse rediens, o Vesper, variato nomine deprehendis.

lege critica præferenda est.' Doer.—32 In Stat. codd. *Hesperus est nobis æqualem abstulit unam*; vel, *Hesperus hic nobis æqualem abstulit unam*; vel, *Hesperus e nobis æquale, abstulit unam*; unde Stat. legeret, *Hesperus e nostris æqualibus abstulit unam*; vel, *Hesperus ex nostris æqualem hinc abstulit unam*: in marg. Gryph. ap. Doer. *Hespere, quis nobis æqualem hanc abstulit unam*. Post hunc versum septem versus alios desiderari scribit Avant. qui spatii tantum in aliquo libro vacare animadvertisset: tantum spatii quoque vocat in Scal. 1. 'Voss. omnia recte se habere putavit; non habet tamen, quo referatur sequentis versus particula *namque*; ego hanc fere sententiam desidero: Hespere, te jure rapacem vocamus et timemus, *namque*.' Doer. *Hesperus a nobis* in Ald. 1. unde idem Avant. legi jubet, *Hesperus e nobis*.—33 Voss. pro *namque* corrigit *nempe*, et post vocem *custodia* interpungit.—35 *Vespere* Ald. Mur. Stat. sed in cod. Scal. et edd. antiquiss.

NOTÆ

habeamus. Desponsa autem puella noctu tantum ex lege nubebat: nec prius in viri domum, quam illucesceret Hesperus, abducebatur, ut *sæpitis* jam diximus.

32 *Hesperus e nobis*] Conqueruntur pue IIæ, quod unam e suo cœtu rapuerit Hesperus. Versus hic varie legitur a multis: alii enim codices habent, *Hesperus ah! nobis, æquales, abstulit unam*. Alii vero sic, *Hesperus e nostris æqualibus abstulit unam*. At quamquam variæ sunt lectiones; in idem tamen fere recidit omnium sensus. Hic porro sex aut septem versus desiderantur.

33 *Vigilat custodia*] Homines ipsi 'custodes' seu 'vigiles' dicti: unde Græcis *custodia* dicitur *οἱ φύλακες*. Virgil. *Æn. vi*, 'Cernis custodia qualis Vestibulo sedeat?' Festus, 'Custodelam dicebant Antiqui, quam nunc dicimus custodiam.'

34 *Nocte latent fures*] Videtur Poëta hoc loco *fures* pro amatoribus ponere; unde etiam 'furta' adulteria dicuntur. Ovid. 'Quis deprehendere possit Furta Jovis?' Claudian. 'Gaudet amans furto.' Propert. 'Jupiter, ignosco pristina furta tua.' Idemque alibi: 'Dulcia furta Jovis.' Ipse denique Catullus nostro supra

JUVENES.

* * *

At lubet innuptis ficto te carpere questu.
 Quid tum si carpunt, tacita quem mente requirunt?
 Hymen o Hymenæe, Hymen ades o Hymenæe.

PUELLE.

Ut flos in septis secretus nascitur hortis,
 Ignotus pecori, nullo contusus aratro, 40
 Quem mulcent auræ, firmat sol, educat imber:
 Multi illum pueri, multæ optavere puellæ:

JUVENES. *Sed placet puellis increpare te simulata querela, o Vesper. Quid ergo si te increpant, quem tamen occulto animo exoptant? O Hymen Hymenæe, ades o Hymen Hymenæe.*

PUELLE. *Sicut flos selectus in hortis bene clausis exoritur, pecudibus incognitus, et nullo vomere violatus, sed quem fovant Zephyri, roborat Sol, nutrit pluvia; plures ipsum juvenes, plures puellæ expetierunt; sed ubi is ipse flos tenero ungue*

Hespere. 'Hic quoque deesse quædam vel inde colligo, quod versuum numerus, qui par esse debebat, non constat; tot enim versibus, quot puellæ cecinerant, ex lege carminis amœbæi respondendum fuit juvenibus.' Doer.—36 Ut, i. e. utcumque, nexus causa conj. Voss.—37 Quid tu si in nonnullis edd. vett. tacita quod in iisdem; in Stat. codd. quam; in Cuj. quem.—40 In

NOTÆ

Carm. vii. 'Aut quam sidera multa, cum tacet nox, Furtivos hominum vident amores.'

35 *Mutato comprehendis nomine eodem*] Eadem enim stella quæ post Solis occasum dicitur 'Hesperus,' ante ejusdem Solis ortum 'Lucifer' appellatur, sæpiusque *fures eodem*, hoc est, amatores, quia ad exortum usque Luciferi morantur apud amicam, deprehendit. Idem fere Horat. ii. Od. 9. 'Nec tibi vespero surgente decedunt amores, Nec rapidum fugiente Solem.'

36 *At lubet innuptis*] Hic etiam procul dubio plures desiderantur versus. Manifestum enim est deesse finem eorum quæ ex lege carminis Amœbæi debuerunt puellæ respon-

dere. Hæc autem juvenum sunt verba, qui simulatas et fictas esse puellarum reponunt querelas; ideoque Lucifero contemnendas, cum tantum verbis, et non ex animo reprehendant, quod tacita mente totisque secum medullis exoptant. Claudian. 'Tenerum jam pronoba flamma pudorem Solicitat, mistaque tremit formidine votum.'

39 *Ut flos in septis*] Elegans admodum et concinna comparatio, qua puellas esse floris instar ostenditur, qui dum nulla læsus injuria viget, a plurimis optatur: ubi vero ungue decerptus languescit, ab omnibus negligitur.

42 *Multi illum pueri*] Hoc Ovid. Met. l. iii. respexit: 'Multi illum ju-

Idem cum tenui carptus defloruit ungui,
 Nulli illum pueri, nullæ optavere puellæ :
 Sic virgo dum intacta manet, dum cara suis est ; 45
 Cum castum amisit polluto corpore florem,
 Nec pueris jucunda manet, nec cara puellis.
 Hymen o Hymenæe, Hymen ades o Hymenæe.

JUVENES.

Ut vidua in nudo vitis quæ nascitur arvo,
 Nunquam se extollit, nunquam mitem educat uvam ; 50
 Sed tenerum prono deflectens pondere corpus,
 Jam jam contingit summum radice flagellum :
 Hanc nulli agricolæ, nulli accolluere juvenci :

decerptus elanguet, nulli ipsum juvenes, nullæ puellæ expetierunt. Ita puella quumdiu manet illibata, tunc suis est dilecta; postquam vero deflorato corpore pudicium amisit florem; tunc nec juvenibus est exoptata, nec virginibus dilecta.
 O Hymen Hymenæe, ades o Hymen Hymenæe.
 JUVENES. Quemadmodum vitis quæ non fulla exoritur in agro inculto, nusquam se erigit, nusquam maturum alit racemum, sed mollem truncum in terram inclinans declivi gravitate tangit radice supremos palmites sarmentorum: istam nulli coloni,

vetustis membran. Thuan. et Mem. c. convulsus aratro.—45 In Maff. l. dum intacta manet, tum cara suis: sed, &c et sic in Ald. Scal. l. Græv. Bip. aliis: 'tum cara suis: sed est ex correctione eorum, qui dum....dum concoquere non possent, et particulam sed in sequenti versu desiderarent.' Doer. Lect. nostram agnoscunt omnes alii codd. cum Venett. Brix. et Vicent. sed etiam egregie auctoritate Quintil. Instit. lib. ix. 3. confirmatur, qui ibid. pro intacta legit inupta, et alterum dum per 'quoad,' alterum per 'usque eo' interpretatur.—50 In Thuan. quam muniteam, unde Voss. conj. Amineam educat uvam. Vide Virg. Georg. II. 97.—53 In duobus codd. ap. Passer. et Stat. coluere pro

NOTÆ

venes, multæ optavere puellæ; Sed fuit in tenera tam dura superbia forma, Nulli illum juvenes, nullæ optavere puellæ.'

49 Ut vidua in nudo] Aptæ etiam similitudo, qua juvenes ostendunt puellam, quamdiu manet intacta et integra, persimilem esse viti, quæ nulli adjuncta et adhærens arbori, sed humi strata, nullum fructum fert utilem, ideoque negligitur; sed si eadem ulmo juncta fuerit, jam diligenter ab agricolis colitur, fructum-

que producit. 'Vidua' autem vitis eodem modo dicitur illa, quæ nulli arbori juncta est, quomodo dicitur illa 'maritari,' quæ adjungitur arbori. Horat. iv. Od. 5. 'Et vitem viduas ducit ad arbores.' Idemque Epod. 2. 'Ergo aut adulta vitium propagine Altas maritat populos.'

52 Summum flagellum] Summitas ramorum non modo vitis sed cujuslibet etiam arboris 'flagellum' appellatur; vitis ergo quæ non est ulmo conjuncta, flagella radice contin-

At si forte eadem est ulmo conjuncta marito,
 Multi illam agricolæ, multi accolluere juvenci : 55
 Sic virgo, dum intacta manet, dum inculta senescit ;
 Cum par connubium maturo tempore adepta est,
 Cara viro magis, et minus est invisâ parenti.

At tu ne pugna cum tali conjuge, virgo.
 Non æquum est pugnare, pater quoi tradidit ipse, 60
 Ipse pater cum matre, quibus parere necesse est :
 Virginitas non tota tua est : ex parte parentum est :
 Tertia pars patri data, pars data tertia matri,
 Tertia sola tua est : noli pugnare duobus,
 Qui genero sua jura simul cum dote dederunt. 65
 Hymen o Hymenæe, Hymen ades, o Hymenæe.

nulli boves excoluerunt : sed si illa ipsa vitis ulmo est adjuncta, plures hanc coloni, plures hanc boves excoluerunt. Ita puella quando manet illibata, quando cælebs fit anus, ab omnibus negligitur : sed quando conveniens conjugium consecuta est ; tunc longe plus dilecta marito, ac minus est odiosa parenti. Sed tu, o puella, ne resiste ejusmodi marito ; non enim par est te resistere ei, cui te pater ipse tuis tradidit, ipse, inquam, tuis pater simul cum matre, quibus te obedire oportet. Virginitas tua non est tota tua, sed partim parentum est : tertia pars est concessa patri tuo, tertia pars est concessa matri tuæ, tertia tantum pars est tua ; noli pugnare cum ambobus parentibus, qui sua jura genero suo una cum dote tradiderunt. O Hymen Hymenæe, ades, o Hymen Hymenæe.

accolluere, hic et vs. 55.—54 Heins. vult, ulmo conjuncta maritæ.—57 In Stat. codd. conubium per unum N.—58 Sic in omnibus Stat. codd. præter unum, in quo erat, Cara virgo magis minus est. ‘Deesse videtur hoc loco ἐπιφώνημα, Hymen o Hymenæe Hymen ades, o Hymenæe ; quod tamen nullo in cod. legabatur.’ Stat. Hunc versum reposuerunt nonnulli, accedente Bip.—59 Et tu nec pugna in Venett. Brix. Vicent. et omnibus Stat. codd. approbante Voss.—63 Sic in omnibus Stat. codd. Tertia pars patris est, pars est data tertia matri in Mur. et aliis nonnullis ; Tertia pars matri data, pars data tertia patri in edd. antiquiss. et Stat.

NOTÆ

git, utpote quæ in sublime non assurgit.

54 *Ulmo conjuncta marito*] Quasi ‘ulmo maritata :’ unde Virgil. Georg. 1, ‘Ulmisque adjungere vites.’ Plin. lib. xiv. 1. ‘Jam in agro Campano populis nubunt vites, maritosque complexæ, atque per ramos earum procacibus brachiis geniculato cursu scandentes cacumina æquant.’

59 *At tu ne pugna*] Concludunt Carmen juvenes, hortanturque novam

nuptam, ut lubens viro consentiat, parentibus sic jubentibus, qui jus suum in filiæ virginitatem genero suo cesserunt. Cum enim ipsa tertiam tantum suæ virginitatis partem habeat, reliquæ vero duæ parentibus cedant, æquum non esset cum ipsis contendere, neque marito resistere, in quem parentes simul cum dote potestatem jusque suum transmiserunt.

65 *Cum dote*] ‘Dos est pecunia

NOTÆ

nuptiarum causa data.' Varro de Ling. Lat. lib. v. 'Dos' autem aut 'dicitur,' aut 'datur,' aut 'promittitur.' Dotem dicere potest mulier, quæ nuptura est, aut ipsius mu-

lieris debitor, ejus jussu, parens mulieris virilis sexus, ut pater, avus paternus. 'Dare' vero et 'promittere dotem' omnes possunt.

CARMEN LXIII.

DE ATY.

SUPER alta vectus Atys celeri rate maria,

Atys veloci navigio delatus per profunda æquora festinato cursu avidè pervenit ad

In Scal. cod. Titulus erat, *De Attine furore percito*. Totum hoc Carmen e Græco quodam scriptore translatum esse censuit Wartonus: alii, ex Carm. **ixxv.** 17. Cæcilio tribuendum esse arbitrati sunt.—1 *Attis* in edd. vett. et

NOTÆ

1 Super alta] Hoc Poëmatiss genus minime quidem vulgare metrum habet Galliambicum, a Gallis Cybeles sacerdotibus, qui hoc in ejus Deæ sacris maxime utebantur, sic dictum. **Versus** autem Galliambus, de quo **plura** Hephæstion, Terentianus, et alii, sex constat pedibus. Primus solet esse anapæstus, aut spondæus, deinde duo sequuntur iambi cum una syllaba catalectica longa, quibus adduntur rursum anapæstus et iambi duo: ut, 'Vice veris et Favoni glacies resolvitur.' At interdum etiam, ut **versus** celerior sit, in penultimum locum tribrachys pro iambo recipitur: ut, 'Super alta vectus Atys celeri rate maria.' Sed et alias Antiqui variam pedum mutationem recipiebant, nihil fere curantes, modo temporum numerus retineretur. Alii vero alio modo Galliambum versum metiuntur.

Atys] De Aty varii varia retulere Scriptores: de quo quidem sic habet *Delph.* et *Var. Clus.*

noster Catullus. *Atys* adolescens præstanti forma præditus, navigio delatus in Phrygiam, cum in nemus Cybelæ seu Berecynthiæ sacrum pervenisset, ejusdem Deæ numine, illius amore correptæ, versus in furorem virilia ipse sibi amputavit, et Cybeleia instrumenta concutiens, comites quoque suos ut idem facerent exhortatus, et cum ipsis per nemora decurrens, ut mos Sacrorum ferebat, tandem domum Cybeles pervenit, ubi præ nimia defatigatione somno correptus est. At mane expergefactus, et furore jam liberatus, ut sese sensit eviratum, conditionem suam cepit lamentari, et de patria sua repetenda cogitans, accessit ad litus; sed Cybele, immisso leone, eum ita perterrefecit, ut inde iterum in nemora confugiens, reliquum ibi vitæ spatium in Deæ Cybeles famulatu transegerit. Hæc tamen Catulli narratio minime convenit cum iis quæ alii de Aty tradiderunt; sed ne alii

Catul.

M

Phrygium nemus citato cupide pede tetigit,
 Adiitque opaca sylvis redimita loca Deæ:
 Stimulatus ubi furenti rabie, vagus animi,
 Devolvit illa acuta sibi pondera silice. 5
 Itaque ut relictæ sensit sibi membra sine viro,

Phrygiam sylvam, et accessit ad umbrosa loca Deæ Cybeles, nemoribus cincta; ubi rabido furore percitus, mentis inops abscedit sibi acuminato lapide pudenda. Postquam vero sensit superesse sibi corpus sine virilitate, tunc humi superficiem

sic est ap. Terent. Maur. h. l. citantem.—2 *Phrygium* ut in omnibus codd. et edd. vett. etiam ap. Terent. Maur. *τὸ* ut delevit Scal. sed servatur in edd. Corrad. et Gott.—4 In edd. vett. ut *furenti*; in Stat. et Scal. codd. *ubi*; Corrad. legit *ibi*, quem sequitur Gott. sic ut commodè servari potest versu secundo.—5 In omnibus Stat. codd. *Devolvitur*, probante Werth. Avant. legi jubet, *Devolvitur sibi lactes acuta pondera silice*, metro obstante; Stat. tentabat, *Devovit*; alii legunt, *Divellit ille acuto sibi pondere*: pro *illa* in codd. *illectus*, *illectus*, *illectus*, *lacteus*, *illectus*, vel *illactas*; unde Stat. conj. *icta*, et suspicabatur *τὸ* ille gloss. fuisse *τὸ* *Devolvitur*: Passer. e vet. cod. affert, *ipse lactes sibi pondere silices*, et *silices* mutat in *silicis*; Voss. ex *illecto*, quod reperit in Mediol. primum conj. *lecto acuto*, sed cum meliora ejus exemplaria haberent fere *lata*, vel *leta*, sine hæsitatione reponendum censuit *lenta acuto*; at sic secundum pedem fecit spondæum, qui iambus esse debebat. Nihilominus V. D. in Obs. Mis. Tom. I. Vol. II. p. 325. legendum putavit, *Devolvitur lecta acuta*, ut legerit silicem acutum, quo opus hoc perageret. *Devolvitur ille acuto* Græv.

NOTE

quidem inter se conveniunt. Aliter de Atty Ovid. Fast. IV. et Met. X. Aliter Servius ad Æn. VIII. Aliter Diodor. Sic. lib. III. cap. 5.

2 *Phrygium nemus*] Ad illam montis Idæ partem, quæ Dindymus aut Dindymum dicitur, quo nempe conveniebant ii, qui se Berecynthiæ Deæ consecrarant. Maxime enim Cybele seu Berecynthia in Phrygia colebatur, præcipuumque in Dindymo monte Phrygiæ, ubi et ejus sacra celebrabantur, templum habebat: unde dicta est 'Dindymene,' 'Idæa mater,' &c. Virgil. Æn. IX. 'Ite per alta Dindyma, ubi assuetis bifoem dat tibia cantum: Tympana vos buxusque vocat Berecynthia matris Idææ.'

3 *Loca Deæ*] Cybelæ sacra, sylvis opacis umbrosa, quæ postea Catullus dicit 'nive amicta.'

5 *Devolvitur illa pondera*] Amputando

dejecit pudenda seu virilia. Alii legunt *lactes*; nec cur potius *pondera* dicantur *genitalia*, quam *lactes*, video. 'Lactes' vero proprie dicuntur eæ partes per quas labitur cibus.

Acuto silice] Samiam testam innuit, qua solebant matris Deorum, seu Berecynthiæ Sacerdotes, qui 'Galli' dicebantur, sibi genitalia amputare; nec aliter citra perniciem; ut ait Plin. lib. XXXV. Hinc etiam Juven. Sat. VI. 'Mollia cui rupta secuit genitalia testa.' Illa porro testa Samia cultri vicem præstabat, quia acuta erat; unde a Poëtis 'culter Phrygius' appellari solet. Claudian. in Eutrop. 'Inguinis et reliquum Phrygiis abscondere cultris.' Judæis quoque præceptum fuit olim, ut petrinis seu lapideis cultris circumciderentur. Josue cap. 5.

6 *Membra sine viro*] 'Virum' dixit eam partem qua viri sumus, seu viri-

Et jam recente terræ sola sanguine maculans,
 Niveis citata cepit manibus leve tympanum,
 Tympanum, tubam, Cybelle, tua, mater, initia :
 Quatiensque terga tauri teneris cava digitis, 10
 Canere hæc suis adorta est tremebunda comitibus :
 Agite, ite ad alta, Gallæ, Cybeles nemora simul,

cruore recenti inficiens Cybeles numine afflata candidis manibus cavum tympanum corripuit; tympanum et buccinam, quæ sunt tua sacra, o mater Cybele: atque pulsans mollibus digitis bovis tergora concava sodalibus suis tremens cepit istud decantare: Eia, properate, una pariter, o Gallæ, ad celsas Cybeles sylvas; prope-

Lect. nostra est ex emend. Scal.—7 *Etiam* in Gryph. Mur. Græv. et aliis; *Et jam* in omnibus Stat. codd. *maculant* in nonnullis.—8 ‘*Alii breve crotalum pro leve tympanum, quod non improbo.*’ Mur. Hic et sequenti versu *tympanum* legit Scal. metri causa.—9 *Leve tympanum* ex versu superiori repetit Mur.

NOTÆ

lia; ut et Arnob. lib. v. adversus Gentes: ‘Pinus illa, solemniter quæ in matris infertur sanctum Deæ, nonne illius imago est arboris, sub qua sibi Atys virum demessis genitalibus abstulit?’

8 *Citata cepit manibus leve tympanum*] Atyn furore concitatum et eviratum fœminino appellat genere Catullus, quia jam virilitate privatus erat quasi fœmina.

Leve tympanum] Primam syllabam in illo vocabulo *tympanum* corripuit. Alii legunt *crotalum*. Quod autem *tympana* in sacris Cybeles pulsarentur, nemo est qui nesciat. Ovid. Fast. iv. ‘Cymbala pro galeis, pro scutis tympana pulsant, Tibia dat Phrygios, ut dedit ante, modos.’ S. autem Augustin. de Civ. Dei, l. vii. c. 24. dicit ideo magnam matrem, quæ et Tellus, Cybele, et Ops, et mater Deum vocabatur, habuisse tympanum, ut significaretur eam esse orbem terræ, et ob id in sacris suis Galli seu Cybeles Sacerdotes tympana solebant pulsare. In sacris porro Cybeles quæ sonum ederent, quatuor maxime invenio, tympanum, cymbalum, tibiam, et cornu, quæ Lucret.

lib. ii. his expressit egregie versibus: ‘Tympana tenta sonant palmis, et cymbala circum Concava, raucisonoque minantur cornua cantu, Et Phrygio stimulat numero quæ tibia mentes, Telaque præportant violenti ægna furoris.’

9 *Tua, mater, initia*] Sacra ipsa seu mysteria dicuntur, sed hic sumit initia pro iis quæ in sacris adhibentur. Varro de Re Rust. lib. ii. ‘Ab suillo genere pecoris immolandi initium sumtum videtur, cuius vestigia, quod initiis Cereris porci immolantur, et quod initiis pacis, fœdus cum feritur, porcus occiditur.’ Justin. etiam l. v. ‘Alcibiades absens Athenis insimulatur, mysteria Cereris initiorum sacra, nullo magis quam silentio solennia, enuntiavisse.’

10 *Quatiensque terga tauri*] Vocat tympanum, *terga tauri*, quod ex corio fiat, et *terga* dixit pro ‘tergora:’ idem etiam Ovid. Fast. iv. ‘Æra Deæ comites, raucaque terga movent.’

12 *Gallæ*] Cybeles Sacerdotes ‘Gallos’ vocari nemo nescit: sed hic Poëta ‘Gallas’ vocat fœminino genere, quod amissa virilitate mulie-

Simul ite, Dindymenæ dominæ vaga pecora,
 Aliena quæ petentes, velut exules, loca,
 Sectam meam executæ, duce me, mihi comites 15
 Rapidum salum tulistis, truculentaque pelagi,
 Et corpus evirastis Veneris nimio odio.
 Hilarate heræ citatis erroribus animum.
 Mora tarda mente cedat: simul ite, sequimini
 Phrygiam ad domum Cybelles, Phrygia ad nemora Deæ, 20
 Ubi cymbalum sonat vox, ubi tympana reboant,
 Tibicen ubi canit Phryx curvo grave calamo,

*rate una pariter, o pecudes errantes Deæ Dindymenæ, quæ loca peregrina ad-
 euntes, tanquam extorres, doctrinam meam consecratæ, auctore me, mihi consortes
 agitatam mare tolerastis, et furorem æquoris, corpusque vestrum virilibus spo-
 liastis, nimia in Venerem malevolentia, animos recreate sonitu tympani concitatis
 erroribus; pigra cunctatio e mente vestra exeat; venite mecum, consecramini me
 ad ædem Phrygiam, ad Phrygios scilicet Divæ Cybeles lucos, ubi cymbalorum
 sonitus percrepat, ubi tympana personant; ubi Phrygius tibicen inflexa arundine*

*Tympanum, tubam Cybelles Voss. et Stat.—13 Sic legi jussit Avant. vaga pec-
 tora in Venett. et aliis edd. vett.—14 In Stat. codd. Alienaque petentes velut
 exules loca celeri; vel, Alienaque petens velut exules loca celeri; vel, Alienaque
 petentes velut exules loca celeri; in Ald. 1. Aliena petentes velut exilio loca celeri;
 ex his Stat. conj. Alienaque petite pede exilio loca celeri: Voss. pro celeri rescri-
 bit celere. V. D. in Obs. Mis. l. c. vult, Aliena quæ petentes ex'les loca celere;
 Corrad. dedit, Alienaque, exules, ite pede loca celeri; ingeniose, inquit Doer.
 Werth. probat, Alienaque petentes exilio loca celeri. Nostra lect. jam prolata
 est a Guar. et servata in Gryph. Mur. Græv. Vulp. et Bip. sed improbata est
 Statio.—16 Alii pelage, inquit Scal. sed improbat V. D. in Obs. Mis.—
 18 Hilarate excitatis in duobus Stat. codd. et edd. Scal. Græv. Corrad. Gott.
 et Bip. in Maff. c. Hilaritate crocitatis; in edd. vett. Hilarate ære excitatis; in
 Voss. et Vulp. edd. Hilarate hero citatis. Lectio nostra debetur Avantio;
 eamque firmant Victor. Var. Lect. et Ms. Octavii Pantagathi ap. Mur. cui
 etiam subscribit Werth.—21 In uno Stat. cod. Ubi cymbalum sonat nox,
 reclamante Voss. sed probante Werth. Stat. conj. cymbalôn, vel Græce
 κυμβάλων, ut χαλύβων in codd. Carm. LXVI. 48.—23 Ut capita propo-*

NOTÆ

res potius essent quam viri. Martia-
 nus autem lib. vii. dicit 'Gallos'
 Berecynthiæ Sacerdotes dictos fuisse
 a 'Gallo' fluvio Phrygiæ, de cujus
 aqua potantes reddebantur insani.
 Quod et asserit Ovid. Fast. iv. 'Cur
 igitur Gallos, qui se excidere, voca-
 mus; Cum tantum a Phrygia Gallica
 distet humus? Inter, ait, viridem
 Cybelen, altasque Celænas Amnis it

insana, nomine Gallus, aqua. Qui bi-
 bit inde furit.'

13 *Dindymenæ dominæ*] Sic dicta
 est Cybele a Dindymo monte Phry-
 giæ, in quo ejus sacra celebrabantur,
 ut docet Strabo lib. xii. 'Mons qui-
 dam urbi imminet nomine Dindyma,
 a quo Dindymena dicitur, quemad-
 modum a Cybeleis Cybele.'

23 *Ubi capita Manades*] Παρὰ τοῦ

Ubi capita Mænades vi jaciunt hederigeræ,
Ubi sacra sancta acutis ululatus agitant,
Ubi suevit illa Divæ volitare vaga cohors; 25
Quo nos decet citatis celerare tripudiis.
Simul hæc comitibus Atys cecinit notha mulier,
Thiasus repente linguis trepidantibus ululat,
Leve tympanum remugit, cava cymbala recrepant.
Viridem citus adit Idam properante pede chorus. 30
Furibunda simul, anhelans, vaga vadit, animi egens,
Comitata tympano Atys, per opaca nemora dux,
Veluti juvenca vitans onus indomita jugi.
Rapidæ ducem sequuntur Gallæ pede propero.

asperius cantat; ubi Mænades hedera redimitæ magno impetu capita quatunt; ubi rem divinam grandi vociferatione faciunt; ubi errabunda ista turba Deæ Cybeles solita est discurrere; quo etiam nos convenit festinatis properare saltationibus. Cum Atys recens fœmina sodalibus suis hæc dixisset, statim Thiasus tremebundis clamoribus exululat, cavum tympanum reboat, rauca cymbala resonant: cohors festinans citato cursu petit Idam virentem, et pariter Atys furens, anhelans, errabunda, et mentis inops, tympano cincta discurret per densas sylvas tanquam bos indomita servitii pondus refugiens. Gallæ properantes ducem Atyn consecretantur

suit Stat. sed *Ubi* est in omnibus codd.—25 In nonnullis edd. vett. *duce* pro *Diva*.—26 Scal. profert e libro suo et defendit, *celebrare tripudiis*, accedente Burm. ad Ovid. Met. iv. 304.—27 In omnibus Stat. cod. *nota*, et sic in Vennett. Brix. et Vicent. Ald. *notha*: in ed. Stat. et cod. Scal. *nova*, quod reposuit Werth.—28 *Thyasis* in nonnullis edd. vett. *Thyasus* Avant. Pro *trepidantibus* Voss. tentabat, *strepitantibus* vel *crepitantibus*, improbante Doer.—29 In nonnullis Stat. codd. *increpant*.—31 In edd. antiquiss. *animo gemens*; Avant. conj. *animo egens*, ut est in Ald. Gryph. Mur. Stat. Scal. Græv. Bip. et aliis; in Stat. codd. *animi geris*, et, *Annea gens*; unde Stat. nostram eruit lect.—33 In codd. et edd. antiquiss. *juci*.—34 In Palat. p. et Commel.

NOTÆ

μαλυσθα, ab insaniendo, proprie dicuntur Bacchi Sacrificulæ. Gallos autem Berecynthiæ Sacerdotes Poëta vocavit *Mænades*, quia, ut Strabo testatur, sacra Cybeles et Bacchi erant Græcis et Phrygiibus communia.

28 *Thiasus*] Tota nempe cohors ipsa quæ Atyn fuerat secuta. *Thiasus* autem proprie chorus est, sive sacra sodalitas canentium, saltantium, convivantium, non solum ad Cybelen aut Bacchum, sed et ad alia etiam sacra pertinet.

30 *Viridem adit Idam*] Ida mons est Trojæ imminens sylvis redimitus, cujus variæ partes varia sortitæ sunt nomina; cujusmodi est latus illud dictum Dindyma seu Dindymus, in quo Cybele colebatur: fuit et alia pars Gargarus dicta apud Hom. Iliad. Θ. In monte porro Ida Paris sententiam tulit pro Venere de pomò aureo, contra Palladem et Junonem.

32 *Comitata tympano Atys*] Vocare pergit fœminam Atyn genitalibus excisis eviratum.

Itaque, ut domum Cybelles tetigere, lassulæ 35
 Nimio e labore somnum capiunt sine Cerere.
 Piger his labantes languore oculos sopor operit.
 Abit in quiete molli ravidus furor animi.
 Sed ubi oris aurei Sol radiantibus oculis
 Lustravit æthera album, sola dura, mare ferum, 40
 Populitque noctis umbras vegetis sonipedibus;
 Ibi Somnus excitum Atyn fugiens citus abiit:
 Trepidantem eum recepit Dea Pasithea sinu.

properante cursu. At vero postquam Cybeles ædem attigerunt defessæ ex labore nimio somnum capiunt sine Cerere. His iners somnus claudit vacillantes languore oculos. Per placidum vero somnum ab his discedit furens mentis rabies. At postquam sol aurei vultus micantibus oculis collustravit candidum aërem, solidam terram, et sævum pelagus, et vividis equis fugavit tenebras noctis, statim sopor Atyn expegefactum deserens festinus discessit, illumque trementem Diva Pasithea

properepedem, vel properepeditem; unde Mel. rescripsit properipedem, receptum a Voss. Ed. Cant. et Vulp. Avant. legi jussit propero pede, quod receperunt Gryph. et alii.—35 'Cybeles Voss. Cybebe Græv. utrumque falsum; debet esse vel Cybebes, vel Cybelles.' Doer.—37 In Pat. Maff. c. et Rheg. labante languore, probante Doer. in aliis edd. vett. labentes langore; Avant. legit, inquit Statius, Piger his labori nantes oculos; hoc falsum; Avant. enim legi jussit, labantes langore.—38 'Lege, Abiit in quiete molli ravidus furor animi; alii somnia scribunt.' Avant. Hinc in Ald. Gryph. Stat. Græv. rabidi; Venet. an. 1500. habet rabidis.—39 In omnibus Stat. codd. et edd. antiquiss. horis aureis, vel oris aureis, vel heris aureis: Avant. dedit, Sed ubi ortus aureus sol; incertum, an librorum vett. fidem secutus.—41 Sic legi jussit Avant. in Gryph. et nonnullis aliis Populitque.—42 In omnibus Stat. codd. Ibi somnus; in nonnullis edd. vett. Ubi sonus; Avant. legi jussit, Tibi somnus.—43 Fugientem in Mur. et Gryph. quod Doer. putat gloss. fuisse τοῦ Trepidantem: V. D. in

NOTÆ

35 *Ut domum Cybelles tetigere*] Sacrificia agendo, et per nemora discurrendo, cum ad domum Cybeles pervenerunt defatigatæ somno correptæ sunt.

36 *Sine Cerere*] Sine cibo, sine potu, sine pane, sine ullo Cereris munere. Terent. 'Sine Cerere et Baccho.'

40 *Æthera album, sola dura, &c.*] Venustissima et elegantissima posuit epitheta, *æthera album, sola dura, mare ferum*. Sic Martiali lib. x. dicuntur 'albæ luces.' 'Albæ leone flammeo calent luces.'

Sola dura] Phrygiæ loca aspera, Idam scilicet montem, aut solidam terram. *Mare ferum*: Virgil. 'Mare aspera juro.'

41 *Sonipedibus*] A sonitu pedum sic dicuntur equi. Virgil. 'Stat sonipes, ac fræna ferox spumantia mandit.' Porro Solis equi quatuor numerantur ab Ovid. Met. ii. Pyroëis, Eous, Æthon, et Phlegon: 'Interea volucres Pyroëis, Eous, et Æthon, Solis equi, quartusque Phlegon hinnitibus auras Flammiferis implent.'

43 *Pasithea*] Nonnulli legunt, *Pasitheo sinu*, omnes Deos continenti,

Ita de quiete molli rabida sine rabie
 Simul ipsa pectore Atys sua facta recoluit, 45
 Liquidaque mente vidit sine quis, ubique foret;
 Animo æstuante rursum reditum ad vada tetulit:
 Ibi maria vasta visens lacrymantibus oculis,
 Patriam allocuta voce est ita mœsta miseriter:
 Patria o mea creatrix, patria o mea genitrix, 50
 Ego quam miser relinquens, dominos ut herifugæ
 Famuli solent, ad Idæ tetuli nemora pedem:
 Ut apud nivem et ferarum gelida stabula forem,

gremio suo excepit. Itaque post placidum somnum, ubi ipsa Atys extra insanum furorem facta sua animo revolvit; et tranquilla mente sensit sine quibus rebus, et quo in loco esset, animo iterum furente ad mare qua venerat, reversionem fecit. Atque illic immensa æquora lacrymosis oculis aspiciens tristi voce natalem terram miserabiliter sic est afflata: O patria mea mater, o patria mea procreatrix, quam ego infelix deserens, quomodo consueverunt fugitivi servi heros relinquere, ad Idæ montis sylvas veni, ut in nivibus, et in recessibus frigidis belluarum immanium, et ut cunctas

~~~~~  
 Obs. Mis. tentat *Trepidante*...sinu, ut 'corde,' vel 'pectore trepidante,' vel *Trepidante* pro 'fovente:' in nonnullis edd. vett. *Pasitheo*; Avant. conj. *Pasitheæ sinu*.—44 Voss. dedit, *rapida sine rabie*.—45 In omnibus Stat. codd. *ipse* pro *ipsa*: in Pat. *revolvit*, 'quod probandum videtur, ut ultimam solvas in duas.' Stat.—47 In Scal. 1. et Voss. *rusum ἀρχαῖκός* pro *rursum*; Scal. in suo codd. invenit *usum*; in Stat. codd. et quibusdam edd. vett. *retulit*: in Vennett. Brix. et Vicent. *Animo æstuantur usum reditum....tetulit*.—48 Ibi in omnibus Stat. codd. *Ubi* in edd. vett. in iisdem oculis.—49 In Pat. *Patriam adlocuta est ita voce miseritus majestas*; in omnibus aliis Stat. codd. *Patriam adlocuta est ita voce miseritus majestas*; Stat. legeret, *Patriam adlocutus, et se est ita voce miseritus*; nam codd. exhibent *ipse* versu 45. in Ald. et Græv. *Patriam adlocuta est ita voce mæsta miseriter*; in Gryph. *Patriam allocuta est voce mæstula miseriter*; in Mur. Voss. Cant. et Vulp. *Patriam allocuta mæsta est ita voce miseriter*. Lect. nostram servant Scal. et Bip.—52 In quibusdam vett. *retuli*, quod reposuit Græv.—53 *Ut apud (miser) ferarum* dedit Scal. e

## NOTE

quod nempe Cybele Deorum mater dicatur. Pasithea porro una est ex tribus Gratiis, quam Juno apud Homerum uxorem promisit Somno, si is Jovem auxilium Trojanis contra Græcos ferentem consopivisset. Ad illam igitur alludens fabulam Catullus dicit Pasitheam recepisse in sinum Somnum maritum suum, cum ab Atys recessisset.

49 *Miseriter*] Sic Laberins, 'Mens incorrupta miseriter corrumpitur.'

Pro 'misere' aut 'miserabiliter,' sicut pro 'pure' dicit infra 'puriter.' Ita veteres multa, 'parciter,' 'sæviter,' 'torviter,' 'præclariter,' &c.

52 *Tetuli pedem*] Alii legunt *retuli*, sed male: veteres enim præteritum 'fero,' pro 'tuli,' sæpe efferebant 'tetuli,' ut a 'pello,' 'pepuli;' ut observat Diomedes de Gramm. lib. I. Terent. in Andr. 'Incepi, dum res tetulit.' Et ibid. 'Si id scissem,

Et earum omnia adirem furibunda latibula :  
 Ubinam, aut quibus locis te positam, patria, rear ? 55  
 Cupit ipsa pupula ad te sibi dirigere aciem,  
 Rabie fera carens dum breve tempus animus est.  
 Egone a mea remota hæc ferar in nemora domo ?  
 Patria, bonis, amicis, genitoribus abero ?  
 Abero foro, palæstra, stadio, et gymnasiis ? 60  
 Miser ah miser, querendum est etiam atque etiam, anime.  
 Quod enim genus figuræ est, ego non quod habuerim ?

*earum latebras amens lustrarem : o patria carissima, ubinam gentium, vel quibus in oris te esse sitam putem ? Hic ille meus oculus vult suam in te vim convertere, donec mihi per modicum temporis intervallum mens est sævo furore libera. An ego a mea domo absens per istas vagabor sylvas ? Egone natali solo, bonis, amicis, parentibus carebo ? Egone privabor spectaculis ludorum forensium, palæstra, cursus certamine, et gymniciis ludis ? O me infelicem ! summo pere mihi deploranda est mea conditio, o mens mea. Quænam enim formæ species est, quam ego non obie-*

suo cod. rō nivem damnat quasi commentum correctorum.—54 Sic in omnibus Stat. codd. Stat. legeret, *Et earum ut omnia adirem*, ut duæ ultimæ vocales in omnia elidantur; *Et ut omnia earum adirem* Scal. *Et femina earum adirem* profert Guar.—55 In nonnullis edd. vett. in quibus locis.—56 Stat. legit *pupula*.—57 Heins. conj. *dum ad breve tempus*.—58 In nonnullis edd. vett. *a mea...domo Patria*.—60 Sic in omnibus Stat. codd. sed Avant. corr. *atque gymnasiis*; alii, *stadioque gymnasiis*: prima in gymnasiis corripitur, ut in *tympaxum*, vs. 8.—62 In Stat. codd. *Quod enim genus figura est, numquid abierim*; vel, *Quod enim genus figura est, ego non quod habuerim*; vel, *Quod enim genus figura est, ego non quid abierim*: Stat. legit, *Quod enim genus figura est, ego numquid abierim*; sed pro *abierim* malit *obierim*: in Venet. an. 1500. et Gryph. *Quod enim genus ? figura est ? ego numquid abierim ?* quam lect. servat quoque Werth. in Mur. *Quod enim genus figuræ est ? mihi quo vigor abiit*; in Voss. *ego non quod adierim ?* in Græv. *ego quod non habuerim*, contra metrum: V. D. in Obs. Mis. l. c. ex quodam cod. profert, *Quonam mihi vetus figura, quo vigor abierit ?* et cum in alio cod. deesset quo, legendum existimat, *Quo mi vetus figura heu heu, quo vigor abiit ?* Lect. nostra est ex conj. Scal. et servata est in Bip.—

## NOTÆ

nunquam tetulisset pedem.’

56 *Ipsa pupula*] Seu ‘pupilla,’ est pars oculi minima, a qua tamen oculorum vis aut acies omnino pendet, quæ hic pro oculis usurpatur, ut apud Manilium lib. iv. ‘Parvula sic totum pervisit pupula Cœlum.’

60 *Abero foro, palæstra, stadio, et gymnasiis*] Omnia enumerat adolescentibus grata et jucunda, et quorum spectaculis maxime solent gaudere. *Foro*: spectaculis ludorum forensium.

*Palæstra*, Latine ‘lucta’ dicitur, ut apud Virgil. ‘Exercent patrias, oleo labente, palæstras.’ Aliquando sumitur pro loco in quo fit ejusmodi exercitatio, ut apud eundem Virgil. *Æn.* iii. ‘Pars in gramineis exercent membra palæstris.’ *Stadio*: locus est stadium, in quo cursus seu currendi certamen celebratur. *Gymnasis*: locus etiam proprie est Gymnasium, seu ‘Schola,’ ubi juvenes lucta, cursu, et saltatione corpora exer-

Ego puer, ego adolescens, ego ephebus, ego puer,  
 Ego gymnasii fui flos, ego eram decus olei.  
 Mihi januæ frequentes, mihi limina tepida, 65  
 Mihi floridis corollis redimita domus erat,  
 Linquendum ubi esset orto mihi sole cubiculum.  
 Egone Deum ministra, et Cybeles famula ferar?  
 Ego Mænas, ego mei pars, ego vir sterilis ero?  
 Ego viridis algida Idæ nive amicta loca colam? 70  
 Ego vitam agam sub altis Phrygiæ columinibus,  
 Ubi cerva sylvicultrix, ubi aper nemorivagus?  
 Jam jam dolet, quod egi, jam jamque pœnitet.—

*rim?* Ego mulier, ego juvenis, ego ephebus, ego puer, ego fui gymnici ludi  
*flos,* ego palæstræ honos; mihi fores erant crebrius amicorum cœtu frequentatæ;  
*ostia* domus meæ eorum qui ad me adibant frequentia calebant: mihi ades  
*erant* floreis coronis undique ornata, cum mihi exorto jam Sole cubiculo esset  
*exceundum.* An ego dicar Divorum sacricola, et Cybeles serva? An ego Mænas?  
*An* ego dimidium mei? An ego homo sterilis ero? An ego semper habitabo Idæ  
*nemorosa* regionem nive frigida rigentem? An ego sub excelsis Phrygiæ culmini-  
*bus* traducam totum vitæ spatium, ubi sunt tantum cervæ sylvicolæ, et apri per  
*nemora* vagantes? Nunc modo me cruciat, quod feci: nunc modo me facti pudet.

63 Ego mulier in codd. et plerisque edd. vett. Ego inuber legi jubet Demp-  
 ster. Paralipom. Antig. Rom. Rosin. lib. II. 1. Lect. nostra debetur Scal. et  
 servata est in edd. recent.—64 Stat. legeret gymnasi metri gratia.—66 In  
 omnibus Stat. codd. circulis pro corollis; idem Stat. conj. floreis pro floridis.—  
 68 Egone heu Deum metri causa vult V. D. in Obs. Mis.—69 In Mem. c.  
 vis sterilis, probante Passer. improbante Avant. in nonnullis edd. vett. viz  
 pro vir.—70 Ego viridis, ut metro consulatur V. D. in Obs. Mis. in Scal. cod.  
 Ego viridis algida Idæ neamicta loca colam.—72 Hic versus in Gryph. antece-  
 denti præpositus est.—73 In edd. vett. et codd. Stat. jam jamque; in non-

## NOTE

cebant. Quod sæpius nudi factita-  
 bant. Quæ omnia ludorum et exer-  
 citationum genera apud Græcos, unde  
 natus erat Atys, maxime erant in  
 usu.

64 Ego gymnasii flos, decus olei]  
 Primus inter eos qui in gymnasiis nu-  
 di, et oleo peruncti, lucta, saltu, aut  
 cursu exercebantur. Solebant enim  
 palæstritæ Græci maxime oleo se  
 perungere. Unde Horat. 'Psalli-  
 mus, et luctamur Achivis doctius  
 unctis.' Et Virgil. 'Exercent pa-  
 trias, oleo labente, palæstras.'

65 Limina tepida] Summam amico-

rum frequentiam significat. Calere  
 enim dicuntur loca, quæ frequentan-  
 tur. Ita Cic. Philipp. II. 'Calebant  
 in interiore ædium parte totius rei-  
 publicæ nundinæ.' E contrario dixit  
 Persius, Sat. I. 'Vide sis, ne majo-  
 rum tibi forte Limina frigescent.'

66 Corollis redimita domus] Indicat  
 se multos habuisse sui amantissimos.  
 Mos enim fuit apud Veteres, ut max-  
 ime amicorum aut amicarum postes  
 et domus ornarent sertis et floribus;  
 unde Tibull. lib. I. eleg. 2. 'Supplice,  
 cum posti florea sarta darem.'



Roseis ut huic labellis palans sonitus abiit,  
 Geminas Deorum ad aures nova nuntia referens, 75  
 Ibi juncta juga resolvens Cybele leonibus,  
 Lævumque pecoris hostem stimulans, ita loquitur :  
 Agedum, inquit, age ferox, i : face ut hinc furoribus,  
 Face ut hinc furoris ictu reditum in nemora ferat,  
 Mea libere nimis qui fugere imperia cupit. 80  
 Age, cæde terga cauda : tua verbera patere :  
 Face cuncta mugienti fremitu loca retonent :

*Ubi vero ipsi Atys vagus clamor purpureis labris exiit ; statim Dea Cybele dissolvens juga leonibus currum suum trahentibus connexa, et ad eorum aures perferens nova hæc indicat, et sinistrum currus sui leonem ceterarum pecudum hostem stimulo excitans sic ait : Nunc age, ait, eia, o fera, propera, fac ut Atys, qui plus satis audax desiderat meam dominationem effugere, fac, inquam, ut furtis agitat, et furoris æstro percitus istinc in sylvas pedem referat. Agedum, o fera, concute corpus tuum cauda tua, te verberibus in furorem concita, effice ut tota*

~~~~~  
 nullis edd. jam jam quoque, metro obstante.—74 In omnibus Stat. codd. *Roseis ut huic labellis palam sonitus adiit* ; Mur. dedit, *Roseis ut hic labellis abiit sonitu palam* ; Scal. *Roseis ut huic labellis palans sonitus abiit* ; et Voss. *Roseis ut hinc palam labellis sonitus adiit*, improbante Doer.—75 ‘Hic versus, qui omnino salvo sensu abesse potest, jam suspectus fuit Mureto, nunc autem plane repudiatus et eiectionis est a Werth. Sede tantum sua motus et post sequentem versum positus est a Scal. *Geminas eorum pro Geminas Deorum legente*. V. D. in Obs. Mis. tentat, *Geminas Deai*, h. e. Cybeles.’ Doer.—76 *Ubi juncta Stat.* Werth. ut numeris succurreret, pro *leonibus* rescripsit *Domina feris* ; putat nimirum *rd leonibus* glossam fuisse *rois feris*, quæ imperitiorum librorum culpa genuinæ lectionis locum occupaverit : hanc conj. improbat Doer.—77 *Sævum pectoris hostem* Gryph.—78 In Stat. codd. *Agedum, inquit, age, ferox fac ut hunc furor* ; vel, *Agedum, inquit, age ferox ut hunc furor* ; Avant. conj. *Agedum, inquit, age ferox, hunc agedum aggredere furor*, quod reposuerunt Ald. Junt. Gryph. Mur. alii : in codd. Voss. ut in uno Stat. *ferox fac ut hunc furor* ; cui suppleri vult Ed. Cant. *agitat*, vel ejusmodi aliquid. Werth. dedit, *Agedum, inquit, age ferox, hunc agedum aggredere ferox*. Lect. nostra debetur Scal. qui invenit in cod. suo et edd. antiquiss. *Agedum, inquit, age ferox, fac ut hunc furoribus*.—79 In Scal. codd. *Fac ut hunc furoris* ; in edd. vett. *Fac ut furoris*.—80 In Scal. cod. *Mea libera nimis* ; unde legit, *Mea liber ah nimis*.—81 In nonnullis codd. *tua verumvera* ; in Pat. *veruvera* ; sed in Maff. l. *verbera*.—82 In duobus Stat. codd. *loca retonent* ; in uno ejus-

NOTE

76 *Cybele leonibus*] Fingitur Cybeles currus a leonibus trahi ; ex quo ipsam dicit Catullus leonem, qui Atyn reditum in patriam cogitantem, sortemque suam lamentantem terreret, ut in sylvam reduceret, emisisset.

77 *Lævum hostem*] Ad lævam currus sui junctum. Fingitur Cybele

Hippomenem et Atalantam in leones convertisse, quos suo currui subjungavit.

78 *Agedum*] Verba sunt Cybeles leonem irritantis, eumque hortantis ut furorem in Atyn exerat, eumque in nemora reducat.

Rutilam ferox torosa cervice quate jubam.—
Ait hæc minax Cybelle, religatque juga manu.
Ferus ipse sese adhortans rapidum incitat animum : 85
Vadit, fremit, refringit virgulta pede vago.
At ubi ultima albicantis loca littoris adiit,
Tenerumque vidit Atyn prope marmora pelagi :
Facit impetum. Ille demens fugit in nemora fera.
Ibi semper omne vitæ spatium famula fuit.— 90
Dea, magna Dea, Cybelle, Didymi Dea domina,
Procul a mea tuus sit furor omnis, hera, domo :
Alios age incitatos, alios age rabidos.

regio tuo frementi rugitu personet, et furens quate robusta cervice fulvas comas.
Hæc dicit minas intentans Cybele, ac resolvit manu sua juga ferarum. Ipsa vero
bellua sese concitans rabidum concipit furorem, currit, rugit, erranti cursu arbusta
revellit. At postquam ad extremas oras acta pervenit, juvenemque Atyn conspexit
juxta maris undas, irruit in eum. Atys perterritus diffugit in sylvas opacas. Illic
jugiter per totum vitæ suæ tempus Cybeles ministra fuit. O Diva Cybele, o
magna Diva, o Diva Dindymi Regina; longe absit, o Domina, a meis ædibus
qualiscumque ira tua. O Dea, alios impelle in furorem istum, alios rabie ista
exagita; sed me liberum dimitte.

dem redundant: loca deerat, inquit Avant.—85 Stat. codd. et Voss. fere
omnes habebant *adortalis* pro *adhortans*; in Rheg. *adortalus* lis; unde emen-
darunt VV. DD. *sese* *adhortans*. 'At Voss. cum Mediol. haberet, *ad ora talis*,
et Palat. ipse adertalis, reposuit *ardore talis*, vel *arde talis ἀρχαῖος* pro *ardore*,
parum probabiliter.' Doer.—86 In omnibus Stat. et Avant. codd. *Vadit*,
fremi, *refringit*; et sic est in ed. Parth. Mur. dedit, *Vadit, tremi*, *refringit*;
in edd. Voss. Vulp. Gott. Werth. Bip. *et refringit*, improbane Doer.—
87 'At ubi *humida* Voss. et ejus comites: antiquior et elegantior est nostra
lectio.' Doer.—91 In Stat. codd. *domina Dindymi*; hoc est solum vestigium
veteris scripturæ inquit Statius; E enim longum per EI antiqui scribebant:
in Venet. an. 1500. Dea domina Didymi; in Gryph. *Dea Dindymi domina*; in
Mur. Dea domina Dindymi. Lect. nostra, jam probata aliis, debetur Sca-
ligero.

NOTE

83 *Torosa cervice*] 'Tori' dicuntur
 partes carnis musculosæ, in quibus
 est robur; unde *torosa* pro 'robusta'
 et 'valida' sumitur.

91 *Magna Dea*] Cybele *magna Dea*.

vocatur, quod nempe Deorum sit ma-
 ter; quam Poëta enixe precatur ut
 ipsa a se amoveat similem, quo per-
 citus fuit Atys, furorem.

CARMEN LXIV.

Cum hoc, quod sequitur, carmen omnium, quæ a Catullo ad nos pervenerunt, longissimum sit ac pulcherrimum, non abs re alienum esse putamus paulo liberius evagari, et quibus lector monendus esse videtur, hic in unum locum, præfationis more, congerere. Dispiciamus primum de ipso hujus carminis argumento, in quo quidem enarrando ita nobis versari liceat, ut ea simul, quæ ad pulchritudinem hujus carminis rite æstimandam pertinere videntur, passim aspergamus, et ad observandam singularem plane artem, qua in diversis fabulis inter se connectendis usus sit poëta venustissimus, digitum intendamus.

Orditur carmen ab Argonautarum expeditione. Nereides, ob insolentiam novi navigii admiratione perculsæ, subito emergunt ex æquore, Thetisque et Peleus mutuo amore accenduntur.—Mox nuptiæ apparantur, sternitur lectus genialis, et totius regionis incolæ, nuptialem, ut fit, apparatus spectaturi, undique confluunt. Inprimis admiratione eos defixos tenet vestis lecto geniali vel pulvinari instrata, mira arte confecta, et priscis hominum variata figuris.—Hic sponte accuratius hoc peristroma ζῶδον una cum astantibus perlustrandi in animo lectoris suboritur cupiditas; cui quidem ut satisfaceret poëta, exemplum eorum, qui ejusmodi argumenta, vestibus vel aliis rebus intexta, fusiis exponere et verbosis descriptionibus exornare solent, secutus est. (Sic Jasonis chlamydem, Palladis donum, magnifice describit Apollon. Rhod. i. 730—65. cf. Heyne ad Virgil. Æn. v. 250—57. Excurs. iv. p. 538.)—Jam finge tibi, astare huic ἐγγυρην quendam vel interpretem, qui populo, mira aviditate hæc omnia oculis et animo quasi devoranti, non solum quas textura exhibet figuras et fabulas, sed singularum etiam causas et eventus declaret; et hinc explicandum censeo illud 'ferunt,' 'perhibent,' et id genus alia, quæ passim in hac narratione occurrunt.—Conspicitur autem in illa veste stragula primum Ariadnes, e Naxi littore, ubi illa deserta erat, Theseum in fuga e longinquo oculis persequentis, egregie adumbrata imago: Misera puella in illo ipso temporis articulo, quo primum somno excita se relictam sentit, oculis in navem Thesei plenis velis avolantem coniectis 'saxea ut effigies bacchantis' prospicit, hæret attonita et ingenti curarum æstu fluctuat.—Jam, si observaveris, sermonem hic esse de pictura, in qua, ut præclare in Laocoonte docuit Lessingius, nobilissimum et ἐπεργάτων actionis momentum exprimi debet ab artifice; quid, quæso, efficacius ad spectatorum animos dolore et commiseratione permovendos cogitari potest, quam sic et in hoc potissimum statu descripta Ariadne, quæ, ab amatore derelicta in solitudine deserti littoris, oculis desiderio tabescentibus in mare vastum prospicit! Habet hoc ipsum horroris aliquid, fingere sibi hominem ad mugientis maris fluctus in littore querelas fundentem, unde jam Homero litus fundendis precibus et querelis locus aptissimus visus est. Neque illud prætermittendum est, quod poëta summo dolore percussam Ariadnen neque comas sibi evellentem, neque pectora tundentem, neque alia summi luctus signa edentem (cf. vs. 223. et 351. seqq.), sed stupore tantum defixam, et

cultum puellarem negligentem sapienter exhibuerit, quod quidem ipsum
insigni ejus, qua prædita fuit, formæ pulchritudini (vs. 89. 90.) novum addit
lenocinium. Quod igitur recentioris artis Critici et elegantiores veræ
pulchritudinis spectatores præcipiunt, pictoribus fictoribusque imaginum in
expri-endis animi perturbationibus vel maxime cavendum esse, ne oriatur
turpi-o et deformitas, sed venustatis et decoris diligenter habeatur ratio,
id ap-præme a poëta nostro observatum esse, non sine voluptate animadverti-
mus. **V**ide quæ ad Laocoontem Lessingii observavit Herderus olim in *Sylva*
Critica vol. II. p. 244. adde Hagedornii 'Betrachtungen über die Malerey,'
 cet. IX. p. 108. Nec multum intercedam, si quis poëtæ in hac Ariadnes
 adumbranda imagine veram aliquam picturam vel statnam certe ob oculos
 versatam esse contendat et sibi persuadeat. Placuisse enim hoc argumentum
 in antiquitate artificibus, vel ex iis monumentis, quorum memoria ad nos
 pervenit, abunde patet. Inprimis digna est quæ conferatur pictura in
 Picturis Herculanensibus T. II. tab. 14. cf. Plin. Hist. Nat. xxxv. 11. s. 35. et
 Junius in Indice Artificum s. v. *Aristides*.—Proposita autem hac Ariadnes
 imagine, ipse poëta partes agit interpretis, et ad fabulam de amore Ariadnes
 et cæde Minotauri latius explicandam pergit.—Hinc ad locum pulcherrimum
 de variis animi commotionibus, quibus misella illa agitur, progreditur; et
 post alia, quæ summo dolori conveniunt, dirarum denique, quibus illa caput
 Thesei devovet, mentione injecta, ad pœnam, quam mox a Theseo repetierit
 Jupiter, transit, fabulæque de Ægeo, in mare se præcipitante, subortam
 sensim ex Thesei perfidia in animis lectorum indignationem quodammodo
 abstergit.—Errant autem, qui hæc omnia telæ intexta esse arbitrantur, quod
 nullo modo nec e verbis poëtæ elici, nec, quomodo in peristromate illo com-
 mode exprimi poterint, cogitari potest; licet hanc sententiam nuperrime
 exornaverit Doctissimus hujus carminis interpres Mitscherlichius in *Lecti-*
onibus Catulli p. 41.—His omnibus igitur, quæ ad pleniorem Thesei historiam
 pertinere viderentur, expositis, ad explicationem alterius picturæ, quæ in
 veste illa stragula conspiciebatur, poëta convertitur. (vs. 252.) Bacchus,
 cum thiaso et pompa Bacchica insulam illam pererrans, ad perditam et animo
 desperantem puellam advolat, ejusque amore incenditur. Subit hic quoque
 mirari prudenter poëtæ institutam rationem, qui, cum inclytas illas Ariadnes
 cum Baccho nuptias, in quibus describendis ad nauseam usque luxuriat Non-
 nus Dionys. XLVII. uberius persequi, et quod sequioris ætatis poëta v. c.
 Claudianus ambabus, quod aiunt, arrepturus fuisset, commodè jam ad Pelei
 nuptias transferre posset, hæc omnia consulto prætermisit silentio, et præter
 ea, quæ ad picturam declarandam facere viderentur, ne verbulum quidem
 addidit.—Fortasse in hac quoque pictura ad certum aliquod, quod tum ex-
 taret, artificis monumentum poëta se composuit. Nam cum in hoc argumento
 pompæ Bacchicæ parerga scitissime exprimi possent, et Bacchanalium
 imagines in universum frequentissime effingerentur (quod ex infinita fere
 anaglyphorum, gemmarum, et statuarum, quæ hac de re adhuc supersunt,
 multitudine recte colligere possumus); lubentissime sane huic argumento
 tractando et exornando operam suam addixerunt veteres artifices. Juvabit
 hic quoque contulisse tabulam Herculanensem in Picturis Herculanensibus
 Tom. II. Tab. 16. cf. Bellorii Admirand. Rom. Antiq. XLVIII. et quæ e Lip-

perti Dactyliotheca laudavit jam Gurlitt. Nec poenitebit ad comparationis suavitatem legisse Philostratum Icon. i. 15. p. 786. edit. Olear.; unde, quantum nativa nostri poëtae pulchritudo anxie quæsitis pigmentis et ornamentis antistat, optime discere poterunt tirones, harum elegantiarum studiosi.—Jam poëta a diverticulis, in quibus summa cum voluptate lectorum liberius exspatiatus fuerat, redit ad nuptias Pelei et Thetidos.—Major scena adornatur.—Cedit Diis adventantibus vilior spectantium plebecula, (ad eos enim pertinet Homericum, Iliad. xx. 131. χαλεποὶ θεοὶ φαίνεσθαι ἐναργεῖς.)—Succedunt thalamo primum heroës cum muneribus nuptialibus, deinde reliqui Dii, et mensis accumbunt. Et hic est sessensus ille angustissimus, quem Pindarus celebravit Nem. iv. 107.

Ἐδεν δ' (sc. Peleus) ἐθικκλον ἔδραν,
 τὰς οὐρανοῦ βασιλῆες
 Πόντου τ' ἐφεζόμενοι
 Δῶρα καὶ κρέτος ἐξέφρα-
 ναν ἐς γένος αὐτῶ.

At eas partes, quæ in his nuptiis a Pindaro (Pyth. iii. 158. sqq.) Musis et in veteris mythi vestigiis Diis in universum tribuntur apud Apollodorum. iii. c. 13. p. 259. (edit. Heyn.) θεοὶ τὸν γάμον εὐωχούμενοι καθήμενους, egregio invento ad Parcas transtulit Catullus. Adsunt igitur genitales Deæ (cf. Spanhem. ad Callimach. H. in Dian. 22. p. 185. edit. Ernesti.) his nuptiis, et magnæ soboli inde orituræ fatalia stamina deducentes hymenæum canunt.—Fecerant hoc Parcæ jam in Jovis nuptiis, ut patet ex loco satis diserto Aristoph. Avv. vs. 1734. Nec vitio verti debet poëtae, quod, quæ de Achille vaticinantur, nimis aperta sint, nec tortuosius, pro more vaticiniorum, anfractibus implicita, præcipue cum ipsis Diis, futurarum rerum optime gnaris, præsentibus hæc canerent sorores fatidicæ.—Finito hymenæo et carmen finire poterat poëta, sed egregie ad capiendos lectorum animos, suavissimum post tot mythorum enarrationem addere illi placuit epilogum; in quo quidem si legimus, frequenter adhuc tunc temporis Deos interfuisse mortalium cætibus, sceleribus eorum nondum ab iis alienatos, facilius omnino, hæc omnia evenire potuisse temporibus heroicis, animus noster persuadebitur.—Atque hæc sunt quæ de argumento præfari visum est.

Duplex in antiquioribus et recentioribus editt. hujus carminis circumfertur inscriptio. Prior et antiquior illa Argonautica, haud dubie ab exordio carminis efficta, ab universo carminis argumento quam maxime abhorret, et jure meritoque a plerisque fere jam diu repudiata est.—Altera, et vulgo nunc fere recepta, hujus carminis inscriptio est Epithalamium Pelei et Thetidos; quæ tamen et ipsa ab iis, qui totum hoc carmen ad normam Epithalamiorum, quæ ex antiquitate ad nos pervenerint, exigent, sæpius jam impugnata et in disceptationem vocata fuit. Sed priusquam tam ipsam hujus carminis inscriptionem plane rejicimus, quam totam carminis œconomiam acriter cum aliis reprehendimus, de ipso, quo illud a poëta scriptum sit, consilio paulo diligentius quærendum videtur. Jam vero Catullum non eo consilio ad hoc scribendum carmen accessisse, ut nil nisi Pelei et Thetidos epithalamium caneret, cum ex aliis causis tum ex toto carminis habitu et intextis longioribus digressionibus, quas respuit plane

veri epithalamii ratio, satis certe colligere possumus. Quodsi enim Catullus uni harum nuptiarum argumento operam dare voluisset, illi profecto non longius fabularum ornamenta petenda fuissent, sed eidem in hoc ipso pertractando argumento campus, ubi exultaret ejus ingenium, patuisset amplius (vide, verbi causa, complures ad has nuptias spectantes fabulas in farragine illa apud Tzetzem ad Lycoph. vs. 178. cf. Heyne ad Apollodor. p. 794. sqq.). Sed si cogitamus nihil aliud spectasse in hoc carmine pangendo Catallum, nisi ut, invitatus celebrandis Pelei et Thetidos nuptiis, alias simul, quas ætas Græcorum heroica et mythica suppedicaret, fabulas laxiore fictionis cujusdam vinculo connexas et copulatas versibus exponeret, et sic lectores, per amœnissima Musarum diverticula ductos, et aliorum, quæ præ ceteris illi arderent, mythorum expositione delinitos, varietatis sensu suaviter demulceret; facile apparet, et ipso poetæ consilio ipsum carmen quoque dijudicandum esse. Quod quidem si recte perpensum esset a Viris Doctis, magis forsitan a virgula illa censoria, qua digressiones hujus carminis vel ut nimium prolixas et copiosas, vel ut parum inter se aptas et copulatas notarunt, sibi temperassent. Sic Duschius in libro vernaculo Briefe zur Bildung des Geschmacks, (Vol. III. p. 227.) totum carmen male inter se coherere et digressionibus longe petitis laborare, multis docere studuit: ejus vestigia deinde legit Degenius in versionum libello, 'Deutsche Anthologie der römischen Elegiker' p. 378. Nec mollius ipse Magnus Heyne de carmine nostro sentit ad Virgil. Tom. IV. p. 4.—Quanquam autem huic carmini, si a fatidico illo Parcarum cantu sub ejus finem discesseris, nihil fere inest, quod commode ad Epithalamii, proprie sic dicti, genus referatur, et recte omnino 'parvum Epos' cum Doctis. Gurlitt nominari queat, idem tamen, cum præcipue in honorem nuptiarum Pelei et Thetidos compositum sit, haud inepte, latiori sensu, 'epithalamii' nomine insigniri posse videtur. Cf. Argumentum ad Carm. in Nupt. Jul. et Manl.—Missis igitur omnibus, quæ ad pretium hujus carminis elevandum in medium prolata sunt, fruamur nitidissimis flosculis, quos undique et ex dissitis quasi regionibus poetæ decerpere volupe fuit, nec varietate colorum et odorum bene inter se permixtorum majorem nobis conciliari suavitatem indignemur.—

Restat alia quæstio, in qua constituenda multum laborarunt, sed parum perfecerunt interpretes. Cum enim Catallum, diligentissimum Græcorum poetarum imitatore, hic quoque fontes eorum in areolas suas derivasse et toto poematis colore dilucide appareat, diu multumque quæsitum est, quos potissimum imitatione sibi exprimendos sumserit. Fuit Hesiodi ἐπιθαλάμιον εἰς Πηλέα καὶ Θέτιν a Scaligero jam laudatum; cf. Heyne ad Apollodor. p. 764.—fuit aliud Agamestoris Pharsalii, e quo nonnulla profert Tzetzes ad Lycoph. 178. Sed neutrum a Nostro exprimi potuit, cum ipse, ut supra monitum est, nolnerit concinnare epithalamium; vel, si quædam inde in usum suum converterit, (quod ex instituta comparatione vs. 25—27. cum fragmento Hesiodæo probabile fit,) in paucis certe hoc factum, et plurima in illa Ariadnes fabula ab aliis potius mutnata videtur.—Extat apud Ciceronem in epistolis ad Atticum VIII. 5. fragmentum veteris poetæ—βῆβαι Πολλὰ μάτην κερύεσσιν ἐς ἥρα θυμῖνασσα, quod cum egregie respondeat versui illi de Minotauro vs. 111., satis probabili conjectura suspicari possis,

Catullum in fabula de Ariadne veterem illum, quem ignoramus, hujus fragmenti poetam expressisse. Omnino autem satis fidenter statuere possumus, Catullum non ad unum aut alterum tantum poetam imitandi studium attemperasse, (quod fecit in carminibus quibusdam κατὰ πόδα e Sappho et Callimacho translatis) sed undique, 'apis Matinae More modoque,' per hortulos Græcorum circumvolitasse et suavissima quæque delibasse, id quod ex apertis, quas in hoc carmine deprehendimus, Græcorum poetarum imitationibus plus satis apparere puto. Sic ex Homérico Hymno in Cererem nuperrime reperto, pluscula nostrum derivasse præclare docuit Ruhnkenius in præf. ad H. in Cerer. p. 12. sq. Sic e Theocriti Idyllis, et inprimis ex Adoniazsis, loca plura imitatum esse nostrum passim observavit Valckenarius ad Adoniaz. 127. p. 406. Sic Apollonium Rhodium plus quam viginti locis a nostro non adumbratum, sed vere expressum esse diligenter docuit Mitscherlichius in Lect. ad Catull. Sic denique manifesta in vs. 164. deprehenditur imitatio Lycophronis Cass. vs. 1451., quem in aliis quoque locis ante oculos habuit. In universum autem visus sum mihi animadvertere, præ ceteris nostrum imitatum esse poetæ Alexandrinos, quorum, ni sensu nostro fallimur, genium (cf. Heyne Opuscul. Vol. I. p. 92.) totum hoc carmen spirat.—Ipsam vero Catullum studiose deinde imitati sunt alii; v. c. Virgil. in Cir.; quem sædulo jam cum nostro comparavit Lenzius p. 82.—De Epistola Ariadnes ad Theæsum apud Ovid. Heroid. x. lege quæ disputat Gurlitt. p. 87. seqq.

EPITHALAMIUM PELEI ET THETIDOS.

PELIACO quondam prognatæ vertice pinus
Dicuntur liquidas Neptuni nasse per undas

Pinus in monte Pelio ortæ dicuntur olim enatasse per vastos fluctus Neptuni,

In codd. quibusdam Inscriptio est, *Epithalamium Thetidis et Pelei*: in edd. vett. *De Nuptiis Pelei et Thetidos*; in aliis, ut et in Marcellii membranis, *Argonautica*.

NOTÆ

Epithalamium [*De Nuptiis*] *Pelei et Thetidos*] Thetidos et Pelei nuptias celebraturus Poëta Carmen elegans a Colchica Argonautarum expeditione ingeniose orditur, describensque regium nuptiarum apparatus, occasione data in Thesei et Ariadnes amores digreditur; ac tandem ad scopum et rem inchoatam reversus, Parcas carmen nuptiale canentes, et Achillis fata prædicentes inducit. Male autem a pluribus inscribitur hoc Poëma *Argonautica*, cum tantum Catullus ab Argonautarum navigatione exordium duxerit, ut commodius Pe-

lei et Thetidos nuptias decantandas aggrediretur. Nonnulli sunt etiam, qui hoc carmen *Epithalamium* dici velint; sed alii repugnant, quod a virginum choro, quæ hic non comparent, cani soleret Epithalamium.

1 *Peliaco*] Thessaliæ mons est Pelion in sinum Pelasgicum incumbens, a quo derivatur *Peliacus*. De Pelio vide Plin. lib. IV. 8. et Diodor. qui lib. IV. 4. scribit Jasonem navim Argon juxta Pelion ædificasse.

Pinus] Id est, navis ex arboribus pineis confecta; est enim pinus arbor navigiis aptissima: unde Virgil.

Phasidos ad fluctus, et fines *Ætæos* :
Cum lecti juvenes, *Argivæ* robora pubis,
Auratham optantes *Colchis* avertere pellem,
Ausi sunt vada salsa cita decurrere puppi,

5

ad fluvii *Phasidis* ripas, et ad limites *Ætæos*: quando juvenes electi, *Argivæ* *juventutis* vires, aureum vellus *Colchis* eripere cupientes, aggressi sunt mare *salsum* nave celeri trajicere, sulcantes cœruleas undas, remis ex abiete confectis:

3 *Æetæos*, sive *Ætæos*, in nonnullis edd. vett.—4 In quibusdam Stat. codd. *leti* juvenes; et sic in Scal. 1. et edd. vett. in Heins. codd. *lesi*. In

NOTÆ

‘Dant utile lignum Navigiis pinus.’
Græci porro dicunt Poëtæ ex quercu *Dodonea*, in qua fuerat Jovis oraculum, confectam fuisse istam navim; unde et sermonis usum habuisse dicitur, et hinc Val. Flaccus eam faticam ratem appellavit.

3 *Phasidos* ad fluctus] *Colchidis* fluvius est *Phasis*, qui ex *Armeniæ* montibus nascens in Pontum *Euxinum* illabitur. *Colchis* autem regio est *Asiæ*, ab ortu habens *Iberiam*, a *Septemtrione*, *Tauri* montis partem, a *Meridie* *Phasidem* fluvium, et ab occasu, *Pontum Euxinum*. Ibi regnasse dicitur *Æetas* Rex, a quo *Colchidem* vocat *Catullus* fines *Ætæos*. Illuc *Jasonem* cum *Argonautis* navigasse ferunt, *Medæ*que filię regis, quæ *Jasonem* deperibat, artibus vellus aureum inde retulisse.

4 *Lecti juvenes*] *Heroës* fuerunt numero quinquaginta, inter quos maxime enituit *Jason*, qui navis et expeditionis fuit auctor, ut scribunt *Val. Flaccus* et *Diodorus*. Dicuntur autem *Argivæ* robora pubis, hoc est, *Græcæ* *juventutis* flos et vires; *Græci* namque dicti sunt *Argivi*, sicut et *Achivi*, *Danai*, *Graii*, *Pelasgi*, &c. *Catullum* imitatus *Virgil. Æn. vii.* dixit: ‘*Dardana* pubes;’ et ‘*Agmina densantur campis, Argivæ* que pubes,’ &c.

Delphi. et Var. Clus.

5 *Auratham Colchis avertere pellem*] *De Vellere* aureo hæc vulgo feruntur. *Athamas* *Thebarum* rex ex uxore *Nephele* *Phrixum* et *Hellen* suscepisse dicitur; qui, mortua *Nephele*, *Ino* superduxit uxorem, quæ tanto odio in privignos flagrabat, ut *Sacerdotes* corruperit, qui *Athamanti* oraculum consulenti responderent opus esse ex *Nephele* genitos *Diis* sacrificari. Quod cum *Athamas* exequi vellet, *Nephele*, quæ jam *Dea* facta erat, filios suos eripuit, et a *Mercurio* arietem velleris aurei impetravit, quo in *Colchos* ad regem *Æetam* *Solis* filium transveherentur. *Helle* quidem transfretando ex ariete decidens in mare periit, a quo *Hellespontus* dictus est; *Phrixus* vero cum in *Colchos* pervenisset, arietem *Jovi* mac-tavit, ejusque pellem auream in *luco Martio* in quadam quercu, alii volunt in templo, suspendit. Quam servante dracone *Jason* *Æsonis* filius, collecta *Argivorum* manu, fabricata navi *Argo*, *Medæ* auxilio et artibus surripuisse, et in *Græciam* exportasse dicitur. Fabulam hanc apud *Græcos* *Apoll. R.* et *Diod. Sic. l. iv.* apud *Latinos* *Ovid.* et *Val. Flaccus* pluribus pertractarunt. Vellus istud *Snidas* ait, librum fuisse in pellibus scriptum, quo ratio auri conficiendi continebatur.

Catul.

N

Coerula verrentes abiegnis æquora palmis :
 Diva quibus, retinens in summis urbibus arces,
 Ipsa levi fecit volitantem flamine currum ;
 Pineæ conjungens inflexæ texta carinæ.
 Illa rudem cursu prima imbuīt Amphitriten.
 Quæ simul ac rostro ventosum proscidit æquor,
 Tortaque remigio spumis incanduit unda ;
 Emergere feri candenti e gurgite vultus

10

per quos Dea ipsa quæ præest arcibus, in editissimis urbium locis, pineas trabes contexens curvæ carinæ ædificavit currum tenui vento volantem. Hæc fuit illa navis quæ omnium prima navigationem docuit Amphitriten hactenus inexper- tam. Quæ navis ubi primum prora agitata mare sulcavit, et fluctus remis verberati spumis albescere cœperunt, ferinæ effigies, scilicet Nereides marinæ ex

omnibus Stat. codd. et edd. Venett. *puppis pro pubis*.—7 *Prisca lect. erat vertentes*; Avant. legi jussit *verrentes*.—9 *Ipsa sui facie Voss. e cod. suo, addita explicatione, 'ad morem et formam sui currus, quo in cœlo utitur, quoque nubes atque æthera tranat; inepite, ait Doer. Stavern. ad Corn. Nep. p. 23. pro currum tentat cursum, improbante Doer.*—10 *Voss. dedit inflexit, ut referatur ad illud, Ipsa sui facie: pro texta Marcell. malit tecta.*—11 Stat. et Corrad. conj. *primam*, improbante Doer. *Voss. affert prora ex Mediol. quod si omnino retinendum sit, verba saltem sic inter se concilianda putat Mitsch. Illa prora (in primo casu) rud. Amphitr. imbuīt, quæ, &c. aut scribendum curvæ proræ. Titius ad Grat. Cynege. vs. 65. pro imbuīt conj. impulit. In nonnullis edd. vett. Amphitritem.*—13 *Totaque r. s. incanduit in omnibus Stat. codd. et nonnullis edd. vett. Scal. et alii legunt, Totaque incanduit; in aliis antiq. Tortaque: rō incanduit Apollonii λευκαρσενος et Hom. λευκαρσος ὄψος stabiliri posse putat Mitsch.*—14 *Idem Mitsch. vel rescribendum censet, Emergere freti c. e g. vultus Equorei, vel copulam et post Equoræ excidisse; quæ posterior ratio probata quoque fuit Heynio: at Lenz. conj. Emergere feris c. e g. fulta, &c. cui favere videbatur Mosch. Europ. 114. seq. et Claud. x. 159. idem*

NOTE

8 *Diva, retinens arces*] Minerva seu Pallas, arcium tutelam habere dicitur, utpote cui arces sunt consecratæ. Unde Virgil. Ecl. 11. 'Pallas quas condidit arces Ipsa colat.'

9 *Volitantem currum*] Metaphorice navis 'currus volans' dicitur, quod imitatione terrestris currus, navis aquas percurrat.

11 *Prima imbuīt Amphitriten*] Secundum fabulas Catullus ait navim Argo primam maria navigasse, ut Lucr. de eadem re scribens, 'Inde lacessitum primo mare, cum rudis Argos Miscuit ignotas temerato lit-

tore gentes.' *Amphitriten* pro mari posuit, quam rudem, et expertem hactenus navigationis dicit. Fuit autem Amphitrite, ut scribit Hesiod. Nerei vel Oceani filia, et Neptuni uxor: unde Dea maris dicitur, et pro mari sæpius sumitur. Ovid. 'Nec brachia longo Margine terrarum porrexerat Amphitrite.'

12 *Rostro*] Navis rostrum dicitur pars illa prominens juxta proram, et acuta in modum rostri avium; cujus inventor dicitur Pisenus, ut scribit Plin. lib. vii.

Æquoreæ monstrum Nereides admirantes; 15
Illaque haudque alia viderunt luce marinas
Mortales oculi nudato corpore Nymphas,
Nutricum tenuis extantes e gurgite cano.
Tum Thetidis Peleus incensus fertur amore,
Tum Thetis humanos non despexit hymenæos, 20
Tum Thetidi pater ipse jugandum Pelea sensit.

albicantibus undis prodierunt, prodigium hoc suspicientes. Et tunc isto die et altero hominum oculi conspexerunt Nymphas æquoreas nudis corporibus e mari spumoso uberum tenuis eminentes. Tunc vero Peleus dicitur captus fuisse Thetidis amore; nec tum Thetis humanos Hymenæos contempsit. Tunc etiam ipse Nereus parens consensit Thetidi filię Peleum conjugio esse copulandum. O semidei ni-

tamen de integritate loci postea non dubitavit.—16 In omnibus Stat. codd. *Ille atque alia*, ut ultima *roû* *Ille* non elidatur; in edd. vett. *Illaque atque alia*, ut legi *jussit* Avant. eidem Avantio et altera debetur conj. *Illaque haudque alia, quam* Vossio tribuunt.—17 In duobus Stat. codd. *oculis*, improbante Doer.—18 In omnibus Stat. codd. et uno Avant. *Nutricum tenuis*; et sic in Venett. et Ald. 1. *Jam crurum tenuis* in cod. Scal. et nonnullis edd. vett. *Umbilicum tenuis* Voss. quod ascriptum quoque erat margini ed. Gryph. ap. Doer.—19 *Cui* vel *Quum* quædam vett. hic et in duobus seqq. vers.—20. 21 Unus Stat. cod. in utroque versu habet, *Tum Thetidi*. Pont. mutavit *sensit* in *sancit*,

NOTE

15 *Nereides*] Nymphæ marinæ, Nerei et Doridos filiæ, primam navim Argo, tanquam rem novam et monstri similem cum admiratione intuebantur.

18 *Nutricum tenuis*] Mammarum tenuis et uberum, quæ nutrices dicuntur, quod nutriant fœtus, eminebant e mari Nymphæ, oculisque humanis sese permittebant.

19 *Tum Thetidis Peleus*] Notandum valde est duas ejusdem fere nominis Deas Marinas seu Nymphas fuisse; quarum tamen nomen vario modo scribitur, prima *Tethys*, prima producta syllaba, et cum aspiratione in secunda, et per *y*, Cœli et Terræ filia fuit, Oceani vero soror et conjux, ex qua et ipso Oceano nata est Doris, quæ Nereo nupsit, et ex eo peperit Thetida; cujus nominis prima syllaba aspiratur, et secunda per *i* scribitur. Hæc autem est ipsa de qua hic Ca-

tullus, quamque fingit tum primum Peleo fuisse adamatam, cum in expeditionem Colchicam cum Argonautis proficisceretur; cum tamen secundum rei veritatem ipsa Thetis Achillem Peleo peperisset, antequam cum iisdem Argonautis in Colchos navigaret. Peleus autem Æaci et Æginæ filius fuit, Jovis nepos, et Achillis, qui Pelides dicitur, pater.

21 *Tum Thetidi pater*] Jupiter, vel Nerens Thetidos pater in ejus nuptias tandem consensit. Nam cum Jupiter a Protheo audisset ex Thetide oriturum filium, qui paternam majestatem longe superaret; Nympham, cujus amore ardentissimo flagrabat, noluit attingere, sed nepoti suo Peleo ducendam concessit: timuit enim exemplum, quod ipse præbuerat, ne sicut ipse Saturnum patrem ejecerat, ita aliquando seipsum filii regno ejicerent. Unde Statius: 'Magnani-

O nimis optato sæclorum tempore nati
 Heroës, salvete, Deum genus! o bona mater!
 Vos ego sæpe meo, vos carmine compellabo.
 Teque adeo eximie tædis felicibus aucte 25
 Thessaliæ columen Peleu, quoi Jupiter ipse,
 Ipse suos Divum genitor concessit amores.
 Tene Thetis tenuit pulcherrima Neptunine?
 Tene suam Tethys concessit ducere neptem,
 Oceanusque, mari totum qui amplectitur orbem? 30
 Quæ simul optatæ finito tempore lucas
 Advenere, domum conventu tota frequentat

mium felici sæclorum ævo geniti, salvete, Divorum soboles! o bona mater! ego vos frequenter interpellabo meis versibus. Sed te inprimis, o Peleu, Thessaliæ præsidium et decus, tam felici conjugio vehementer ornate; cui Jupiter ipse Deorum pater cessit suos amores. An te cepit, o Peleu, Thetis Neptunine formosissima? An tibi permisit Tethys habere uxorem neptem suam? An id etiam concessit Oceanus, qui undis suis universum orbem terrarum cingit? Ubi vero dies nuptiarum expectati destinato tempore advenerunt, omnis Thessalia magno

quem secuti Mur. Voss. Vulp. et Ed. anon.—25 In nonnullis vett. *Thetidis*, pro quo legi jubet Avant. *tædis*: in omnibus Stat. codd. *Thetis*.—26 In quibusdam *Æmathiæ columen*; haud dubie ex glossa, inquit Doer. in aliis *tutamen*: nonnullæ vett. pro quoi habent *cum* vel *cui*.—30 *Oceanusque pater* in edd. vett. cum Mur. Gryph. et aliis: in omnibus Stat. codd. *Oceanusque mari*, probante et defendente Mitsch.—31 *Qui simul o. f. t. lucis* in marg. Venet. improbante Mitsch.—32 *Ut venere* Voss. Vulp. et Bach ad Tibull. p. 289.—

NOTÆ

num Æaciden, formidatamque Tonanti Progeniem, et patrio vetitam succedere cælo.

25 *Tædis felicibus aucte*] Quem nimirum tam fortunato connubio cumulari Jupiter, ut suos ipsi amores concesserit, ut sequentia indicant verba.

26 *Thessaliæ* [*Æmathiæ*] Regio est quæ et Thessalia et Macedonia dicitur.

27 *Divum Genitor concessit amores*] Thetidem habere tandem permisit. Ovid. Met. xi. 'Nempe senex Thetidi Protheus prædixerat uxor, Concipe; mater eris juveni, qui fortibus armis Acta patris vincet, majorque vocabitur illo. Ergo ne quicquam

mundus Jove majns haberet, Quamvis haud tepidos sub pectore senserat ignes Jupiter, æquoreæ Thetidis connubia vitat: Inque sua Æaciden succedere vota nepotem Jussit, et amplexus in virginis ire marinæ.'

28 *Pulcherrima Neptunine*] Filiarum Neptuni formosissima. Simile est apud Theocr. et Callim. 'Νεῖραι: et apud Virgil. 'Nerine Galatea.' Hic porro Neptunum cum Nereo confundit.

29 *Tene suam Tethys*] Hæc Tethys, prima producta, et cum aspiratione in secunda syllaba, est uxor et soror Oceani, mater Doridis, quæ ex Nereo genuit Thetidem, Tethyos et Oceani neptem.

Thessalia : oppletur lætanti regia coetu :
Dona ferunt : præ se declarant gaudia vultu.
Deseritur Scyros : linquunt Phthiotica Tempe, 35
Cranonisque domos, ac moenia Larissæa :
Pharsaliam coeunt, Pharsalia tecta frequentant.

concurso Pelei regiam adit, ejusque palatium lato conventu completur. Regi suo munera offerunt, et aperte declarant vultu lætitiā animo conceptam. Scyros relinquitur, Phthiotica Tempe deserunt omnes, et Grajugenas domos, atque etiam urbem Larissam. Pharsalon conveniunt, Pharsaliasque domos tan-

34 *Dona ferunt præ se ; d. g. vultus proposuit Lenz. improbante Doer.—35 Phthiotica templa tentat Lennep. ad Coluth. i. 7.—36 Antiqua lect. erat Cranonis: in codd. Stat. et Mur. Gravinonisque domos, ut in exempl. vetust. suo invenit Voss. in Vat. Granionisque domos: Marçil. membr. Scal. cod. et ali codd. ap. Ed. Cant. cum Venett. Brix. Vicent. habent, Grajugenasque domos: ex libb. vett. Crilonisque sive Gritonis affert Passer. Cranonisque domos est ex conj. Petri Victorii. Corbinellus, inquit Stat. in codd. fulisse scribit Gyrtonisque domos, eamque lect. confirmari testimonio Apoll. R. r. Pro ac mænia Larissæa legitur in Stat. codd. ac nitens Alacrissa, vel, ac nitentes Alacrissa, vel, ac nitentis alacrissæa; in Vat. ac Nicenis alarissa; unde Stat. conj. Arne tenus ac Larissa: in aliis codd. ac nicenis alacrissa, vel Larissæa, uti est in Voss. libro.—37 Pharsalon sive Pharsalum Pont. Scal. et alii: Pharsala tecta in Venett. et aliis edd. vett. Pharsalia debetur Avantio: Scal. etiam*

NOTE

35 *Deseritur Scyros*] Ægæi maris est insula Scyros objecta littori Thessalico, olim 'Phœnice' dicta, Homeri sepulcro veneranda, cujus Strabo lib. ix. et Plin. lib. iv. meminerunt. Clarissima fuit propter Achillis cum Lycomedæ affinitatem, et propter Achillis filium Neoptolemum ibidem, dum lateret Achilles inter Lycomedis filias, procreatum et educatum.

Phthiotica Tempe] Tempe locus est in Thessalia amœnissimus, quinque millium passuum longitudine, et sex fere latitudine, jucundissimo nemore consitus ad Peneum fluvium. Nemo ultra visum hominis attollentibus se dextra lævaque leviter connexis jugis, intus sua luce viridante allabitur Peneus viridis calculo, amœnus circa ripas gramine, et canorus avium concentu. Dicuntur porro Phthiotica Tempe ab urbe vicina

Phthia, vel a Phthiotide, quæ est pars Thessaliæ. Horat. i. Od. 7. dixit: 'Thessala Tempe.'

36 *Cranonisque* [*Grajugenasque*] domos] Græci dicti sunt 'Grail,' vel 'Grajugenæ' a Graio rege. Virgil. Æn. iii. 'Grajugenumque domos, suspectaque linquimus arva.'

Mænia Larissæa] Plures fuerunt urbes nomine Larissæ; sed hic locus de Larissa Thessaliæ civitate intelligitur, de qua Strabo lib. ix. et Plin. lib. iv. Ab hac dictus 'Larissæus Achilles.'

37 *Pharsaliam* [*Pharsalum*] coeunt] Pharsalus oppidum Thessaliæ est ad Enipei fluminis ripam situm: unde vicini campi 'Pharsalici' vel 'Pharsalii' dicti sunt, in quibus duorum ingentium bellorum civilium procellæ detonnerunt: primum inter Cæsarem et Pompeium, deinde inter Augustum, et percussores Cæsaris Bru-

Rura colit nemo ; mollescent colla iuvenis :
 Non humilis curvis purgatur vinea rastris :
 Non glebam prono convellit vomere taurus : 40
 Non falx attenuat frondatorum arboris umbram :
 Squalida desertis robigo infertur aratris.
 Ipsius at sedes, quacumque opulenta recessit
 Regia, fulgenti splendent auro, atque argento.
 Candet ebur soliis ; collucent pocula mensis : 45
 Tota domus gaudet regali splendida gaza.
 Pulvinar vero Divæ geniale locatur
 Sedibus in mediis, Indo quod dente politum
 Tincta tegit roseo conchyli purpura fuco.

tum celebrant. Nullus agros exercet, remolliuntur bobus cervices : imbecillæ vites flexis sarculis non mundantur : terram aratro curvo non proscindunt boves : falcula putatorum non diminuit ramorum arborum umbraculum : ferrugineus situs relictis vomeribus obducitur. Sed quacumque late patet dives Pelei palatium, ejus atria rutilo micant auro et argento. Albicat ebur sedibus ; resplendent mensis crateres. Universa Regia letatur magnificis coruscans opibus. Thalamus autem conjugalis Deæ sternitur in mediis ædibus, quem ebore Indico cultum et ornatum operit ostrum purpureo succo muricis infectum. Ista stragula antiquis hominum

conj. *Pharsalica*, aut *Pharsali*.—38 Hunc et quatuor seqq. versus transposuit Ramirez de Prad. ad Mart. i. 44. hoc ordine, 39. 41. 38. 40. 42.—40 In Stat. codd. *glæbam* per diphthongum.—41 Pro vet. lect. *frondatoris* legi jubet Avant. *frondatorum* : Lennep. ad Coluth. i. p. 33. hunc versum sic emend. *Non falce adtenuat frondator roboris umbram*, improbante Doer.—43 Hunc et seq. vers. sic refingit Heins. *Spissius at sedes quocumque opulenta recessu Regia fulgenti splendens auro atque argento*, ut sensus sit, ‘sedes regia in omni ejus recessu spissius argento et auro splendet :’ *splendens* nimirum accipit pro ‘splendens est,’ et hoc pro ‘splendet.’ *Regia fulgenti splendet* conj. Avant.—45 In Scal. 1. *mensæ*, quod recepit Ed. anon.—47 *Pulvinar* Scal. 1.—48 *Ædibus in mediis* in Venet. an. 1500. et Gryph. 2.—49 In Venet. an. 1500.

NOTÆ

tum et Cassium. De *Pharsalo* vide Strab. lib. viii. et ix.

38 *Mollescent colla iuvenis*] Quia non trahunt aratrum ad jugum juncti, ex quo solent duritiem et callum in collo contrahere.

45 *Candet ebur soliis*] Ita pariter Virgil. *Æn.* vi. ‘Candenti perfecta nitens elephanto.’

47 *Pulvinar*] Proprie est cervical e plumis, quod capiti subjicitur mol-

liusculum ; quo etiam nomine lectulus dicitur, qui quondam in templis sterni consuevit in honorem Numinis alicujus : unde lectisternium nuncupatur. Sed hic pulvinar est torus conjugalis, seu lectulus genialis, in quo nova nupta cum sponso cubitura est. De hoc Hieronym. *Epist.* ad Demetriadem : ‘Cum jam nuptiarum appropinquaret dies, et futuro matrimonio thalamus pararetur,’ &c.

Hæc vestis, priscis hominum variata figuris, 50
Heroum mira virtutes indicat arte.
Namque fluentisono prospectans littore Diæ
Thesea cedentem celeri cum classe tuetur
Indomitos in corde gerens Ariadna furores :
Necdum etiam sese, quæ visit, visere credit ; 55

formis distincta mirabili artificio Heroum præclara facinora representat. Etenim Ariadne revolvens animo dolores invictos e littore procelloso Diæ Insulæ procul intuens Theseum fugientem cum veloci classe prospicit, neque tum adhuc cognoscebat se esse eam ipsam quæ fuerat ante, quippe quæ vix jam expergefacta

Gryph. 2. Mur. et Cant. conchyliis ; in Scal. 1. conchyliis.—55 Varie hic versus in codd. legitur: Stat. affert, *Nec dum etiam seseque sui tui se credit* ; unde conj. *Nec dum etiam sese quæ sit, tum credit esse* : vetus scriptura, teste Scal. erat, *Nec dum etiam seseque sui cui credit* ; vel, *Necdum etiam sese quo sit viscet sibi credit*, ex quo formata est, *Nec dum etiam seseque sui tui se credit* : unde idem Scal. conj. *Nec dum etiam sese quæ sit, vix et sibi credit* : in Venet. Brix. Vicent. Ald. Gryph. Mur. aliisque, *Necdum etiam seseque sui tum credit esse* ; Corrad. dedit, *Necdum etiam sese quo sit, visit, sibi credit* ; Lennep. ad Coluth. 1. 7. p. 34. conj. *Necdum etiam sese oblivisci Thesea credit* ; Marci. *Necdum etiam sese quæ sit, tum perdita credit* ; Heins. *Necdum etiam sese ipsa suam tum credit esse*. Lect. nostra, aliis jam probata, debetur Vossio.—

NOTE

50 *Hæc vestis*] Purpurea stragula, in qua miro artificio erant variae imagines et figurae Antiquorum pictæ, in quibus Fabula Ariadnes continebatur.

52 *Namque fluentisono littore Diæ*] Digrediens Catullus incipit Ariadnes Fabulam narrare, prout erat in illo tapete descripta. 'Hic autem reprehendi solet Catullus,' inquit Sebastianus Corradus, 'quod ad Thesei et Ariadnes Fabulam ita digrediat, ut propositi oblitus esse videatur, et mehercule in ea digressionem ita multam est, ut vix defendi possit, nisi dicat aliquis illum Poëtas Lyricos esse imitatum, qui cum neque gravia neque magna, sed amores, cœnas, et alia id genus, profiteantur, longius evagari possunt ; ut Pindarus non sæpe modo, sed semper fere facit, et præsertim in Pythiis, ubi cum Arceilaum pro Demophilo rogare consti-

tuisset, a re tamen ad nautas longissime discedit.' Recte quidem Corradus ; longior est enim illa digressio, quam quæ ferri posset in Oratore ; sed Poëtarum, maxime Lyricorum, alia est agendi ratio, ut comprobat Horat. III. Od. 11. ubi arrepta occasione e Fabula de Danaï filiarum supplicio, digreditur ad suam Lyden, quam similes pœnas manere ait, si contumax easse pergat. Dia porro dicitur Naxos insula maris Ægæi una e Cycladibus, quæ etiam dicta fuit 'Strongyle,' 'Callipolis' et 'Dionysias.' Huc cum appulisset Theseus ; Minotauro interfecto, rediens e Creta Ariadnes, cujus ope victor extiterat, et quæ eum noctu clam recedentem secuta fuerat, dormientem aufugiens, et accepti beneficii immemor, ibidem dereliquit. Cum vero Ariadne somno expergefacta sese proditam et derelictam intellexisset, et de Theseo

Utpote fallaci quæ tum primum excita somno
 Desertam in sola miseram se cernit arena.
 Immemor at juvenis fugiens pellit vada remis,
 Irrita ventosæ linquens promissa procellæ :
 Quem procul ex alga mœstis Minois ocellis, 60
 Saxeæ ut effigies bacchantis prospicit Evoë:
 Prospicit, et magnis curarum fluctuat undis,
 Non flavo retinens subtilem vertice mitram,
 Non contexta levi velatum pectus amictu,
 Non tereti strophio luctantes vincta papillas ; 65

a somno, quo fuerat decepta, infelicem se videt derelictam in littore deserto. Sed Theseus juvenis Ariadnen oblitus aufugiens mare tonsis verberat, relinquens promissam suam vana nimbosæ tempestati rapienda. Hunc procul Minois ex ulva marina lacrymantibus oculis, ut statua Mænadis Evoë exulantis intuetur, et ingentibus solitudinum fluctibus agitur; nec retinens in flamenti capite tenuem infulam, nec habens sinum contextum amiculo subtili, nec curans tumentes ma-

60 Heins. conj. ex acta.—65 Stat. invenit *lactentis* in omnibus codd. præterquam in uno, in quo erat *lacentis*; unde conj. *lucentes*: Venett. Ald. Colin. et Gryph. exhibent *lactantes*; Vicent. *lactentes*. Isidor. hunc versum tribuens Cinnæ, legit *lactantes cincta*; Mur. et Marcil. *luctantes*, probante

NOTE

amatorie conquereretur: interim superveniens Bacchus illam duxit uxorem.

59 *Ventosæ procellæ*] Sæpius enim et quasi adagio dicuntur verba effectum carentia a ventis dissipari: unde alibi etiam Catullus: 'Sed mulier cupido quod dicit amanti, In vento, et rapida scribere oportet aqua.'

60 *Minois*] Ariadne Minois Cretæ regis filia, de qua etiam Catullus infra: 'qualem Minoidi luctum Attulerat.' Atque etiam Tibull. lib. iv. Eleg. 7. 'Sic cecinit pro te doctus, Minoi, Catullus.'

61 *Bacchantis Evoë*] Bacchæ seu Mænados, quæ cum furore discurrens, et 'Evoë' clamans, Baccho sacrificabat. Locum hunc expressit Ovid. Epist. Ariad. 'Aut ego diffusis erravi sola capillis, Qualis ab Ogygio

concita Baccha Deo. Aut mare prospiciens in saxo frigida sedi; Quamque lapis sedes, tam lapis ipsa fui.'

63 *Vertice mitram*] Mitra fuit capitis tegmentum, quo maxime mulieres utebantur, ut ait Serv. in Æn. iv. mitra vero inter ceteros utebantur Lydi et Phryges.

65 *Strophio*] Strophium fuisse fasciam pectoralem, qua virginum intumescens mammæ constringerentur plane hic indicat Catullus. De strophio Nonius: 'Fascia brevis est, quæ virginealem errorem colibet papillarum.'

Luctantes] Quasi pugnantes ac strophium præ tumore repellentes. Alii legunt, *lactentes*, lacte plenas, candidas, et pulchras. Alii *lactantes* quasi per blanditias viros allicientes, ut apud Terent. in Andria.

Omnia quæ toto delapsa e corpore passim
Ipsius ante pedes fluctus salis alludebant.
Sed neque tum mitræ, neque tum fluitantis amictus
Ille vicem curans, toto ex te pectore, Theseu,
Toto animo, tota pendebat perdita mente. 70
Ah misera, assiduus quam luctibus externavit
Spinosa Erycina serens in pectore curas
Ille tempestate, ferox quo tempore Theseus
Egressus curvis e littoribus Piræi
Attigit inusti regis Gortynia tecta. 75

millas fascia pectorali præcingere. Quæ omnia e corpore Ariadnes disjecta hinc inde ad ejus pedes unda maris identidem attingebat. Ipsa vero tum infule, tum amictus fluctuantis curam abiciens, de te solo, Theseu, totis visceribus, tota mente, toto animo insana cogitabat. Ah quam infelicem Ariadnen continuus fletibus affligere destinavit Erycina, infundens in ejus animum molestas amoris sollicitudines! Eo sæculo, eaque hominum ætate superbus Theseus e sinuoso portu Piræi Gortynias domos iniqui Regis Minois adivit. Ferunt enim quondam

Mitsch.—66 Gurl. legit *tenero* pro *toto*, improbante Doer. *toto dilapsa* malit Marcil.—67 In plerisque edd. vett. *allidebant*; Avant. conj. *adludebant*, ut erat in codd. Stat. at Gesner. ad Colum. iv. 20. mavult *alluduntur*.—68 Pro antiqua lect. *fluctantis* Avant. legi jussit *fluitantis*.—69. 70 In edd. vett. *toto te pectore*; in Stat. codd. *toto ex te pectore*; in Ald. 1. *toto te ex pectore*. Scal. e cod. suo assert, *toto te pectore Theseu, Toto animo, t. prodebat perdita mente*.—71 *Ah miseram* in Scal. 1. *A misera* Stat. in edd. vett. *externavit*; Stat. codd. et Ald. 1. habent *externavit*.—73 In codd. Stat. et edd. vett. *feroxque* et tempore; in Ald. 1. Voss. lib. opt. et Scal. 1. *ferox, et tempore, quod* reposuit Ed. anon. Stat. conj. *ferox qua et tempore, vel, quo et tempore*. Lect. nostram tuentur Gryph. 2. Mur. et Cant.—74 *Pyreæi* Ald. 1. et Gryph. 1. *Pyreæi* in quibusdam aliis.—75 Heins. conj. *invisi regis*; in nonnullis vett. *Cortynia*, vel *Cortina*, pro quo legi jussit Avant. *Gortynia*; in

NOTE

71 *Luctibus externavit*] Dementem fecit, extra se posuit, mente alienavit, consternavit, affixit. Sicut dixit infra, 'externata malo.' Externari vulgo dicitur, qui apud se non est.

72 *Spinosa Erycina serens curas*] Venus 'Erycina' dicitur ab Eryce Siciliæ monte, in quo colebatur religiosissime, ubi et ipsi templum condidit Æneas. Fuit ibidem urbs ejusdem nominis. Ovid. 'Avertit vultus Erycis quæ possidet arces.'

74 *Piræi*] Portus fuit Athenarum *Piræus*, Græce Πειραιος, et Πειραιεύς, muro duorum millium passuum urbi

conjunctus. De hoc Plin. lib. iv. 7. Propert. lib. iii. Eleg. 21. 'Deinde ubi Piræi capient me littora portus.' Nonnulli porro volunt hic poetica licentia Catallum 'Piræum' pro 'Phalero' posuisse contra historiam fidem: Diodorus enim, Pausanias, et alii scribunt, non ex Piræo, sed ex Phalero, portu solvisse Theseum. Neque enim tunc temporis navale erat Piræus, cum Themistocles in Piræo portum primus construxerit. Vide Diodor. lib. ii.

75 *Gortynia tecta*] Domos Cretenses. Nam Gortyn, seu Gortyna, ci-

Nam perhibent olim crudeli peste coactam
 Androgeoneæ pœnas exsolvere cædis,
 Electos juvenes simul et decus innuptarum
 Cecropiam solitam esse dapem dare Minotauro :
 Quis angusta malis cum moenia vexarentur, 80
 Ipse suum Theseus pro caris corpus Athenis
 Projicere optavit potius, quam talia Cretam
 Funera Cecropiæ ne-funera portarentur.

Cecropiam urbem fuisse immani pestilentia coactam luere pœnas necis Androgeoneæ, et tradere escam Minotauro septem adolescentes selectos, totidemque pariter virgines, florem puellarum. Quibus incommodis cum Athenæ premerentur, Theseus ipse maluit suam ipsius vitam pro sua dilecta patria exponere, quam pati ut ejusmodi juvenum puellarumque corpora Cecropiæ lugenda in Cretam deferrentur

codd. Mel. Scal. et ed. Rheg. *Gortynia templa*, probante Bach ad Tibull. p. 189.—76 Heins. conj. *coactos*.—77 In omnibus Stat. codd. *Cum Androgeoneæ*; in aliis *Quom*; Stat. malit *Androgenææ*. Lect. nostra debetur correctoribus in edd. vett.—78 Avant. supplevit *decus*, quod deerat in scriptis.—79 *Cecropidum solitum esse* conj. Heins. improbante Dœr.—80 In quibusdam edd. vett. *angusta*, quod retinet Scal. sed omnes Stat. codd. exhibent *angusta*: pro *vexarentur* duo vetustiores libri ap. Stat. *versarentur*.—83 *Funera C. nec*

NOTE

vitas fuit Cretæ insulæ ad Lethæum amnem sita; de qua Plin. lib. iv. 12. et Strab. lib. x. In hac urbe dicitur fuisse Labyrinthus, jussu Regis Minois exstructus: unde dicitur 'injustus.'

77 *Androgeoneæ cædis*] Androgei interfecti. Filius fuit Androgeos major natus Minois Regis, qui, multis inelignis palmis, ab Atheniensibus et Megarensibus ex invidia occisus est. In cujus ultionem Minos, Niso Megarensium rege interfecto, Megaram evertit. Athenienses acri bello superavit, eosque quotannis septem adolescentes, totidemque puellas a Minotauro devorandos in Cretam mittere coegit. Alii scribunt, ad hoc solvendum tributum Athenienses peste, fame, et bello vexatos ab Oraculo fuisse compulso.

79 *Cecropiam*] Oppidum a se conditum Cecrops a nomine suo Cecropiam appellavit, quæ cum proprie sit

arx Athenarum, tamen sumitur vulgo pro tota civitate. Urbs enim Athenæ, sicut et tota regio Attica, dicta est 'Cecropia,' a primo Rege Cecrope.

Minotauro] Fabula Minotauri notior est, quam quæ hic pluribus commemoretur. Nulli enim nesciunt Pasiphaën Solis filiam, Minois Cretæ Regis uxorem, cum Tauri amore vehementer flagraret, ope et arte Dædali intra ligneam vaccam inclusam voti compotem factam fuisse: unde natum dicunt *Minotaurum* media parte hominem, reliqua vero taurum referentem. Hoc autem monstrum labyrintho inclusum postea Theseus Ariadnes ope adjutus dicitur interfecisse.

81 *Caris Athenis*] Patria scilicet, quæ semper est dulcis et dilecta. Virgil. Ecl. i. 'Nos patriæ fines, et dulcia linquimus arva.'

83 *Funera ne-funera* [nec funera] Ut

Atque ita nave levi nitens ac lenibus auris
Magnanimum ad Minoa venit, sedesque superbas. 85
Hunc simul ac cupido conspexit lumine virgo
Regia, quam suaves expirans castus odores
Lectulus in molli complexu matris alebat;
Quales Eurotæ progignunt flumina myrtos,
Aurave distinctos educit verna colores: 90
Non prius ex illo flagrantia declinavit
Lumina, quam cuncto concepit pectore flammam
Funditus, atque imis exarsit tota medullis.
Heu ! misere exagitans immitti corde furores,
Sancte puer, curis hominum qui gaudia misces, 95

exequiis caritura. Itaque navigio celeri vectus, ac ventis secundis ad portum
Minoem accessit, regiamque ejus superbam. Hunc vero ubi primum amantibus
 oculis *vidit* Ariadne filia Regis, quam castum cubile fragrantem exhalans odores
 in *tenero* matris sinu fovebat; quemadmodum fluvius Eurotas procreat myrtos,
 vel *ventorum* tepentium flamen jucundum varios alit flores; non antea ab illo
 ardentes oculos avertit, quam totis plane visceribus amore ejus incensa est, et
 intimis sensibus exarsit. Eheu! o divine puer, qui inclementer furias amoris

funera in Venett. Gryph. et Mur. *ne funere* legit Stat. qui conj. *nec funere*;
 sed in duobus codd. invenit *ne funera*: Heins. conj. *Munera C. seu funera*, vel,
ceu funera.—87 Pro antiq. lect. *castus* Avant. legi jussit *castus*.—89 In Scal.
 vet. lib. *myrtus*; et sic Voss. aliique.—92 In nonnullis edd. vett. *toto*, quod si
 admittimus, inquit Heins. versu sequenti *tosta* pro *tota* legendum erit: in
 omnibus Stat. codd. *cuncto*.—94 In uno Stat. cod. *Cum misere*; in duobus

NOTÆ

Græci dicunt ἄδωρα δάρα, ἄχαρις χά-
 ρις, γάμος ἄγαμος, πότμος ἄποτμος, &c.
 Sic Cicero dixit Philipp. i. 'Inse-
 pulta sepultura.' Horat. i. Od. 34.
 'Insaniens sapientia.' Funera porro
 dicuntur corpora electorum juvenum
 mox peritura, et adhuc viva, et fune-
 ribus caritura. Quo fere sensu Ma-
 nil. l. v. de Andromeda dixit: 'Vir-
 ginis et vivæ rapitur sine funere fu-
 nus.'

86 *Virgo Regia*] Filia regis Mi-
 nois Ariadne, ubi primum conspexit
 Theseum, ejus amore cœpit incendi.

89 *Quales Eurota*] Fluvius est La-
 conia Eurotas Spartam alluens, ri-
 pasque habens frequentibus myrtis

et lauris consitas, atque in mare sen-
 sinum Laconicum inter Gytheum et
 Acriam prorumpens. Familiaris por-
 ro Poëtæ nostro comparatio est vir-
 ginis cum myrto, ut supra de nuptiis
 Juliæ et Manlii vidimus ad illud
 'Floridis velut enitens Myrtus Asia
 ramulis.'

95 *Sancte puer*] Cupidinem allo-
 quitur, qui puer a Poëtis fingitur, et
 tanquam potentissimus Deus colitur.
 Virgilio Ecl. viii. dicitur, 'Improbis
 ille puer.' Similem omnino huic ver-
 sui sententiam protulit Catullus infra
 ad Manlium: 'Qui dulcem curis mi-
 cet amaritiem.'

Quæque regis Golgos, quæque Idalium frondosum,
 Qualibus incensam jactastis mente puellam
 Fluctibus, in flavo sæpe hospite suspirantem !
 Quantos illa tulit languenti corde timores !
 Quantum sæpe magis fulgore expalluit auri ! 100
 Cum sævum cupiens contra contendere monstrum,
 Aut mortem oppeteret Theseus, aut præmia laudis.
 Non ingrata, tamen frustra, munuscula Divis
 Promittens, tacito suspendit vota labello.
 Nam velut in summo quatientem brachia Tauro 105

excitans, mortalium lætitiæ solitudinibus confundis, Tuque, o Venns, quæ Golgos maxime et Idalium nemo semper vernans diligis, quantis curarum fluctibus virginem Ariadnen amore Thesei ardentem, et pro flavo illo advena frequenter suspiria fundentem, agitavisti! O quam magnos Ariadne languido pectore passa est metus! O quam frequenter auro rutilo pallidior facta est! Cum Theseus volens contra ferum monstrum Minotaurum pugnare, vel mortem subire ambiret, vel victoriæ gloriam referre: tunc ipsa promittens dona Dis grata, sibi tamen non profutura, silentibus labris concepit vota. Quemadmodum enim violenta ventorum procella in excelso monte Tauro quercum ramos agitantem,

Heu misere, ut legi jussit Marcil.—96 Quæque regi, vel, Quique regis Golgos, vel Colchos Avant. Quique in duobus Stat. codd. et Ald. 1. in omnibus codd. Colchos, quod in Golgos primus mutavit Hermolaus Barbarus. Vide Carm. xxxvi. 14. frondosam volebat Scal.—97 Qualibet in omnibus Stat. codd. jactastis debetur Avantio.—100 Quanto sæpe Stat. Faern. legendum putabat, Quam tum sæpe.—102 Mur. et Marcil. malint appeteret; in Scal. cod. expeteret; at in omnibus Stat. codd. oppeteret.—104 In duobus Stat. codd. succedit; in Scal. et Maff. II. succendit; unde fecit suscepit, cui accedit Voss. probante Mitsch. Nostram lect. tuentur Venett. Brix. Vicent. Ald. Gryph.

NOTE

96 *Quæque regis Golgos*] Περύπασ-
 τικὸς Venerem compellat quæ præci-
 pue apud Golgos et Idalium in in-
 sula Cypro colebatur. De his jam
 supra in Annalibus Volusii, et Epi-
 thalamio Manlii et Julii.

103 *Non ingrata, tamen frustra*] Sa-
 tis quidem Dis accepta vota, quia
 servaverunt Theseum; sed tamen
 Ariadnæ frustranea, nihilque profu-
 tura; quia a Theseo deserta est.

104 *Suspendit vota labello*] Quia
 non aperte proloquebatur, ut quæ
 non audebat palam et publice vota
 facere pro Theseo, cujus amore cap-
 ta erat, contra fratrem Minotaurum,

ne ipsius amor patri Minoi innotesce-
 ret. Ideo verba ejus labris suspendi
 et inhærere videbantur.

105 *Nam velut in summo, &c.*] Sic
 Hom. II. xvi. Sarpedonem a Patro-
 clo interfectum comparat cum quer-
 cu, populo, aut pinu cæsis. Horat.
 de Achille IV. Od. 6. 'Ille, mordaci
 velut icta ferro Pinus, aut impulsa
 cupressus Euro, Procidit late, po-
 suitque collum in Pulvere Teucro.'
 Taurus porro mons est totius Asiæ
 longe maximus, qui ab Indico mari
 exurgens vaste satis attollitur: de-
 inde dextro latere ad Septemtrionem,
 sinistro Meridiem versus deflectitur,

Quercum, aut conigeram sudanti corpore pinum,
Indomitus turbo contorquens flamine robur
Eruit : illa procul radicibus exturbata
Prona cadit, lateque et comminus obvia frangens :
Sic domito sævum prostravit corpore Theseus 110
Nequicquam vanis jactantem cornua ventis.
Inde pedem sospes multa cum laude reflexit,
Errabunda regens tenui vestigia filo ;
Ne labyrinthis e flexibus egredientem

vel pinum stillanti cortice conos ferentem, impetu concutiens evertit, et illa arbor radicitus undique extirpata præceps decidit, et comminus et minus quæque sibi obvia comminuit; ita Theseus in terram crudelem Minotaurum corporis ejus mole prostrata dejecit, frustra cornibus inanes ventos agitantem: atque inde reversus est saluus magna cum gloria, regens vagos gressus tenui filo, quod ei Ariadna præbuerat, ne eum ex ambagibus labyrinthis exeuntem deciperet cæca

Mur. Cant. et Vulp.—106 Voss. affert ex Mediol. *congestam sudanti corpore pinum, i. e.* densam, compactam, robustam; eumque secutus est Ed. anon. in duobus Stat. codd. *sudanti corpore*; in uno cortice, uti in Venet. an. 1500. Gryph. Mur. Græv. Vulp. et Bip. *crinigero nutantem in vertice* tentat Lenz. i. e. 'in vertice montis:' at duo Colum. codd. et Exc. Vat. Urs. exhibent, *conigeram nutanti vertice pinum*, ut et conj. Heins. quam lect. in textum recipiendam putat Hand. Heins. ad Claud. p. 932. alteram profert conj. *fluitanti vertice*: alii *conigeram*, improbante Marcil.—108 In quibusdam edd. vet. *radicibus extirpata*: in omnibus Stat. et Scal. codd. *radicibus exturbata*: Avant. legi jussit *radicitus exturbata*, quod reposuit Ed. anon. Verba, *illa procul r. e. Prona cadit* uncis includit et in parenthesi dicta accepit Lenz. ita, ut sequentia ad 'turbinem' referantur; quod improbat Doer.—109 In edd. vet. *lateque et comminus omnia frangit*, quod minime Catullianum esse contendit Stat. qui in duobus codd. invenit, *lateque cum ejus obvia frangens*, et in alio, *lateque ejus obvia frangens*; unde legendum suspicabatur, *late quæcunque sibi o. f.* et Voss. *late quæcunvis o. f.* hinc *late quæcumvis o. f.* in ed. anon. Scal. e cod. legi jubet, *lateque et comminus o. frangens*; at longe antea dederat Avant. *lateque et comminus o. frangit*.—110 Lennep. ad Coluth. i. 7. cum *sævum* sine addito substantivo concoquere non posset, corripuit, *Sic domitum taurum præstravit robore Theseus*: Lenz. *Sic domito sævum prostravit corpore taurum Necquidquam ventis jactantem cornua Theseus*; ingeniosius, sed nimis sæva manu, inquit Doer. Scal. e cod. suo dedit *prosternit*.—112 *Inde pedem victor*

NOTÆ

Asiamque dividit, et in Occidentem perpetuo jugo vergens, pro varietate gentium, linguarum, ac regionum, quas attingit, varia sortitur nomina. De hoc monte Plin. lib. v. 27. Strabo lib. ii. Solin. cap. 48. Pomp. Mela lib. i. et alii.

106 *Sudanti corpore*] Quia pinus arbor est resinam ferens. De qua

Plin. lib. xvi. 10. et 11.

111 *Jactantem cornua ventis*] Frustra percutientem cornibus vibratis aërem, et ventos inanes, quasi contra hos luctaretur.

113 *Regens tenui vestigia filo*] Sic ut doctus fuerat ab Ariadne.

114 *Labyrinthis e flexibus*] Labyrinthus domus est cæca, et obscura,

Tecti frustraretur inobservabilis error.—

115

Sed quid ego, a primo digressus carmine, plura
 Commemorem ? ut linquens genitoris filia vultum,
 Ut consanguineæ complexum, ut denique matris,
 [Quæ misera in gnata flevit deperdita,] læta
 Omnibus his Thesei dulcem præoptarit amorem ?

120

domus error inextricabilis. Sed cur ego primam narrationem relinquens plura alia referam? Quomodo nempe filia patris conspectum deserens, quomodo sororis et denum matris Pasiphaë, quæ marore confecta infelicem filiam lamentaretur, complexum relinquens, prætulit omnibus his jucundum Thesei amorem. Vel quo-

in edd. vett. et codd. Voas. sed omnes Stat. et Scal. codd. habent, *Inde pedem sospes*; et sic in Ald. 1.—116 *Sed quid ego primo* in Venett. in aliis vett. a primo; in omnibus Stat. codd. in primo; Voas. ex Mediol. affert, *Sed quom primo*, unde fecit, *Sed quorum primo*.—118 *Ut consanguineæ complexum* in edd. vett. et duobus Stat. codd. in uno ejusdem, *Ut consanguineum complexu*; unde legendum censebat, *Ut consanguineum complexum* pro 'consanguineorum.' Heins. conj. *Ut consanguineas, complexum ut denique matris*.—119 In aliis Stat. codd. *Quæ misera ignara deperdita læta*; in aliis, *Q. m. ignata d. læta*; et in aliis ejusdem, *Q. m. ignata deperdite læta*: idem Stat. conj. in *gnata* pro *ignata*, vel *ignaro...lecto*, sed nihil tentans explorare lacunam. Faërnii cod. exhibuit, *Quæ misero gnata flet deperdita luctu*; Commel. *Quæ fuit ingrata misero deperdita læta*; Scal. lib. *Quæ misera ingrata deperdita læta*; unde ille verbo *vixit* lacunam explendam esse censens, proposuit, *Quæ misera ingrata vixit deperdita læta*, h. e. 'quæ solata est dolorem suum tela facienda.' In nonnullis edd. vett. *Quæ misera ignaro flet deperdita luctu*: in aliis, cum Venet. Gryph. Mur. Cant. et Vulp. ut in Faërnii codice: Palat. m. habuit *agnata*; unde Mel. vult, *Quæ misera agnato fuerit deperdita letho*: ed. Græv. *Quæ misera ah gnara flet deperdita luctu*: in Voss. *Quæ m. gnati misero d. letho*; in ed. anon. *Quæ misera ingrato gnati deperdita læta*; sed unde non liquet: Heins. conj. *Væ misera, ingrato flet deperdita luctu*; Lennep. ad Coluth. *Quæ misera in gnata tabebat perditæ lecto*; Lenz. denique, *Quæ mesto gnata flevit deperdita luctu*. Nostra lect. ex ed. Bip. est.—120 In omnibus Stat. codd. *portaret*; in edd. vett. *præferret*, et sic est in Ald. Gryph. Mur. Græv. Scal. et ed. anon. Lect. nostra est ex conj. Stat. postea in cod. suo *præoptavit* invenit Scal.—122 In Venet. an. 1500. Ald. Gryph. Mur. Stat. Græv. aliis, *dulci pro tristi*. 'Nullo in cod. erat *dulci*; itaque aut hoc, aut aliud ejusmodi verbum desideratur.' Stat. Sed in Scal. cod. *tristi*, improbane Marcil. In omnibus Stat. codd. *devinctam*; in Ald. Scal.

NOTÆ

viarum sinuosis et multifidis ambagibus implicita. Quatuor autem præcipue fuisse Labyrinthos tradit Plin. lib. xxxvi. 13. Primus fuit in Ægypto ante annos tria millia et septingentos a Petesucho, sive Tithoë, rege fabricatus. Secundus in Creta a Dædalo, annuente Minoë rege, constructus ad exemplar Ægyptii.

Tertius fuit in Lemno insula. Quartus in Italia a Porsena rege Hettruræ sepulcri causa constructus.

118 *Ut consanguineæ*] Sororis Phædræ, quam etiam secum avexit, et duxit uxorem Theseus. *Matris Pasiphaë*, quæ Solis et Cretæ Nymphæ filia fuit, et Minois regis uxor.

Ant ut **vecta** ratis spumosa ad littora Diæ ?
 Ant ut **eam** tristi devinctam lumina somno
 Liquerit **immemori** discedens pectore conjux ?
 Sæpe **illam** perhibent ardenti corde furem
 Clarisonas imo fuisse e pectore voces, 125
 Ac tum **præruptos** tristem conscendere montes,
 Unde **aciem** in pelagi vastos protenderet æstus :
 Tum **tremuli** salis adversas procurrere in undas
 Molliā **nudatæ** tollentem tegmina suræ :
 Atque hæc **extremis** moestam dixisse querelis, 130
 Frigidulos **udo** singultus ore cientem :—
 Siccine **me patriis** avectam, perfide, ab oris,
 Perfide, **deserto** liquisti in littore, Theseu ?
 Siccine **discedens**, neglecto numine Divum,
 Immemor **ah !** devota domum perjuria portas? 135

*modo navis Thesei ad spumantes oras Insulæ Diæ appulsa est: vel quomodo sponsus aufugiens animo ingrato illam deseruerit funestum somnum dormientem. Nar-
 rant eam frequenter flagranti furore succensam graves ex intimo corde quere-
 las emisisse; et eam modo altos montes ascendisse moerentem, unde oculos inten-
 deret in inimicum mare: modo eam in rapidi pelagi contrarios fluctus excurrisse,
 subtilia nuda tibie tegumenta altius reducentem, ipsamque graviter dolentem
 magnis gemitibus, et ore madido suspiria languentia trahentem, hæc verba pro-
 tulisse: Iane, o perjure et perfide Theseu, a patria abductam dereliquisti me
 in deserto littore? Itane, o ingrâte, me deserens, contento Deorum, per quos
 mihi fidem jurasti, numine, in patriam revehis execranda perjuria? An nihil po-*

et aliis devictam.—125 Clarificas e cod. suo reposuit Scal. improbante Mar-
 cil.—126 In omnibus Stat. codd. *tristis*.—132 In omnibus codd. *avectam*
 sive *avectam*, ut est in edd. antiquiss. in Ald. et nonnullis aliis *abductam*:
 Voss. et ed. anon. reposuerunt *ab aris*, probante Burm. II.—134 In aliis

NOTE

132 *Siccine me patriis avectam, per-
 fide, ab oris*] Querelarum est Ariad-
 nes exordium, cujus sane oratio om-
 nis pathetica, et ad movendum ani-
 mum composita, brevibus constat
 sententiis, et crebris figurarum mu-
 tationibus, velut inter æstus iracun-
 diæ fluctuat. Hanc ut elegantissi-
 mam ad verbum pene transtulit Ovid.
 in Epist. Ariadnes ad Theseum.

132 *Perfide, deserto liquisti in lit-
 tore*] Pathos est a loco. Tibull. lib.
 III. Eleg. 6. 'Gnosia, Theseæ quon-

dam perjuria linguæ Flevisti, ignoto
 sola relicta mari. Sic cecinit pro te
 doctus, Minoi, Catullus, Ingrati re-
 ferens impia facta viri.

135 *Devota perjuria portas*] Re-
 fers in patriam tecum perjuria meis
 imprecationibus execrata, et pro qui-
 bus tuum caput diris devovi. Devotus
 enim sæpius idem est ac votis et
 diris petitus. Tibull. lib. I. Eleg. 6.
 'Tunc me discedens devotum fœmina
 dixit.'

Nullane res potuit crudelis flectere mentis
 Consilium? tibi nulla fuit clementia præsto,
 Immite ut nostri vellet mitescere pectus?
 At non hæc quondam nobis promissa dedisti
 Voce: mihi non hoc miseræ sperare jubebas: 140
 Sed connubia læta, sed optatos hymenæos:
 Quæ cuncta ærii discerpunt irrita venti.
 Jam jam nulla viro juranti fœmina credat,
 Nulla viri speret sermones esse fideles:
 Qui, dum aliquid cupiens animus prægestit apisci, 145
 Nil metuunt jurare, nihil promittere parcunt:
 Sed simulac cupidæ mentis satiata libido est,
 Dicta nihil metuere, nihil perjuria curant.

tuit flectere barbari tui animi propositum? Nullane tibi affuit humanitas, ut crudele tuum cor mei vellet misereri? Sed hæc olim blandis tuis verbis non promissisti: non istud expectare mihi infelici suadebas, sed jucundas nuptias et felix conjugium; quæ omnia ut inania et irrita celeres abripiunt venti. Nunc vero nulla mulier fidem habeat homini juranti: nulla fœmina credat promissiones hominis cujuscumque esse sinceræ et veras, qui quando eorum mens anxia ardet desiderio aliquid assequendi, nihil timent jurare, nec desistunt quidvis polliceri. Ubi vero ardentis eorum desiderii cupiditas expleta est, juramenta violare nihil omnino ti-

neglecto nomine, improbante Doer.—137 In omnibus Stat. codd. præsto; in edd. vett. prædo.—138 Immite ut monstri ex conj. edidit Scal. improbantibus Marcil. et Voss. mitescere in omnibus codd. miserescere in edd. vett.—139 In edd. Parth. Ald. Gryph. Mur. et Græv. blanda promissa; et sic Mitsch. in omnibus Stat. codd. vobis pro blanda; in Scal. cod. nobis.—140 In edd. Parth. Ald. Gryph. Mur. Stat. et Mitsch. miseram; in Stat. codd. miseræ.—142 In Scal. cod. Quæ contra.—143 Tum jam in edd. vett. Venet. an. 1500. Ald. et Scal. Nunc jam in Mur. et Gryph. Jam jam conj. Stat.—145 In

NOTE

143 *Jam jam nulla viro juranti fœmina credat*] Decepta a Theseo Ariadne alias admonet fœminas, ne viris jurantibus fidem adhibeant, qui dum aliquid cupiunt adipisci, omnia promittunt, omnia se facturos jurant: cum vero, quod cupiebant sunt adepti, fidem frangere non verentur. Hunc locum imitatus Ovid. dixit: 'Nunc quoque nulla viro juranti fœmina credat.'

144 *Nulla viri speret, &c.*] Sic Propert. lib. II. Eleg. 34. 'Expertus di-

co, nemo est in amore fidelis.' Virgil. Æn. III. 'Nusquam tuta fides.'

145 *Prægestit apisci*] Pro 'adipisci,' dicebant Veteres. Lucil. ap. Non. 'Utego effutiam, quod ego te inprimis cupere apisci intelligo.' Lucret. lib. VI. 'Quippe etenim nullo cessabam tempore apisci.'

148 *Nihil perjuria curant*] Quod Ariadne viris objicit, id quoque viri in fœminas retorquent. Sic ipse Catullus infra. 'Mulier cupido quod jurat amanti, In vento, et rapida scri-

Certe ego te in medio versantem turbine leti
 Eripui, et potius germanum amittere crevi, 150
 Quam tibi fallaci supremo in tempore deessem.
 Pro quo dilaceranda feris dabor, alitibusque
 Præda, neque injecta tumulabor mortua terra.
 Quænam te genuit sola sub rupe læna?
 Quod mare conceptum spumantibus exspuit undis? 155
 Quæ Syrtis, quæ Scylla vorax, quæ vasta Charybdis,

ment, nec ullo modo falsa juramenta curant. Ego sane, te in medio discrimine mortis constitutum seroavi; meumque fratrem Minotaurum statui potius perdere, quam non adesse tibi perfido in extrema vitæ tuæ hora. Pro quo quidem beneficio belluis immanibus devoranda dabor, et avibus esca relinquer, nec fato functa terra mihi imposita humabor. Quænam læna, o perfide Theseu, te deserto in saxo generavit? Quodnam pelagus te progenitum excreavit spumosis fluctibus? Quænam Syrtis, quænam crudelis Scylla, quænam immanis Charybdis es tu, qui

Stat. codd. *Quis cum*.—151 In omnibus Stat. codd. et edd. vett. *deesse*.—153 In Stat. codd. *intacta*.—156 In iisdem codd. *quæ Scylla rapax*, accedente

NOTE

bere oportet aqua.' Sed hoc omnibus amantibus commune esse testatur Ovid. 'Ne jurare time, Veneris perjuria venti Irrita per terras et freta summa ferunt.'

153 *Neque injecta tumulabor mortua terra*] In hoc se miserabilem credit, quod post mortem sepultura sit caritura, eandemque sortem habitura cum iis, qui, quod eorum corpora inhumata jacerent, centum annos errare dicebantur. Pulveris autem injectio pro quodam sepulturæ genere habebatur; et saltem si fieret circa cadavera, tunc eorum animæ requiem capere credebantur, et paludem Stygiam transire. Vide Virgil. *Æn.* vi.

154 *Sub rupe læna*] Crudelitatis et sævitie Theseum arguit. Tibull. lib. iii. *Eleg.* 4. 'Nec te conceptam sæva læna tulit.'

155 *Quod mare*] Crudelēs homines, et ab omni humanitate alienos fingunt Poëtæ e mari fuisse genitos, aut montibus, aut a feris educatos in sylvis. Ovid. *Epist.* Ariad. 'Nec pater est Delph. et Var. Clas.

Ægeus, nec tu Pittheidos Æthræ Filii; auctores saxa fretumque tui. Te lapis et montes innataque rupibus altis Robora, te sæva progenuere feræ.'

156 *Quæ Syrtis, &c.*] Ubicumque sunt arenosa loca in mari Servius Syrtēs asserit vocari. Syrtēs vero maxime dicuntur duo sinus periculosissimi in mari Libyco, magnitudine dispares; quorum alterum, qui Carthagini propinquior est, 'minorem Syrtim' vocant; alter, qui in Cyrenaicam regionem vergit, 'major Syrtis' dicitur. Utraque Syrtis navigantibus est periculosissima, quod ibi mare vadosum sit, arenæ congerens cumulos, et brevia hinc et hinc transferens. De his vide Sallust. in Jugurtha, Strab. lib. iii. Plin. lib. v. cap. 4. Melam lib. i. &c.

Quæ Scylla rapax, quæ vasta Charybdis] In freto Siculo scopulus est Scylla Charybdi vorticoso gurgiti oppositus, naufragiis infamis, ad quem illisi fluctus canum latratus imitantur.

Catul.

O

Talia qui reddis pro dulci præmia vita ?
 Si tibi non cordi fuerant connubia nostra,
 Sæva quod horrebas prisci præcepta parentis ;
 Attamen in vestras potuisti ducere sedes, 160
 Quæ tibi jucundo famularer serva labore,
 Candida permulcens liquidis vestigia lymphis,
 Purpureave tuum consternens veste cubile.
 Sed quid ego ignaris nequicquam conqueror auris,
 Externata malo ? quæ nullis sensibus auctæ 165
 Nec missas audire queunt, nec reddere voces.
 Ille autem prope jam mediis versatur in undis,
 Nec quisquam apparet vacua mortalis in alga.
 Sic nimis insultans extremo tempore sæva
 Fors etiam nostris invidit questibus aures. 170
 Jupiter omnipotens, utinam ne tempore primo
 Gnosia Cecropiæ tetigissent littora puppes ;

pro suavi vita tibi servata talem rependis mercedem ? Si tibi conjugium nostrum non placebat, quia reformidabas severioris tui patris dura mandata ; nihilominus saltem poteras in patriam tuam me perducere, utpote quæ tibi libenti animo famula servirem, abluens aqua munda niveos pedes tuos, aut sternens coccinea stragula lectum tuum. Ast cur ego miseriis afflicta et insana frustra conqueror surdis ventis ? qui nullis sensibus præditi, neque audire, neque referre possunt querelas a me editas. Ipse vero Theseus nunc fere est in medio mari, neque ullus homo conspicitur in hoc deserto littore. Ita fortuna crudelis mihi nimium insultans ultimo vitæ die meis etiam querelis negavit aures. O Jupiter præpotens, utinam nedum etiam initio rerum naves Cecropiæ Gnosias oras attigissent ; neque perjuris nauta vectigalia

Voss.—159 Sic legi jussit Avant. in edd. vett. *Sævaque abhorrebas*.—164 *Id*, quod in quibusdam edd. vett. *conquerar* in duobus Stat. codd.—165 In Venett. Brix. Vicent. et Stat. codd. *Externata* : in Ald. Junt. Gryph. Mur. Stat. Scal. aliis, *Externata*, quod legi jussit Avant.—168 Heins. conj. in *acta*.—169 In uno Stat. cod. *Sed nimis*.—170 In Stat. codd. *auris ἀπακούς* pro *aures* ; in nonnullis edd. vett. *auras*.—171 In edd. vett. *utinam nec* ; sed in Stat.

NOTÆ

In hoc saxum mutata fuisse Scyllam Phœciæ filiam a Circe venefica. Charybdis etiam fingunt fuisse mulierem rapacissimam, a Jove, cum Herculis boves surripuisset, occisam, et in voraginem hanc conversam. Vide Strab. lib. vi.

159 *Prisci præcepta parentis*] Connubium intelligit, quod vocat, *prisci præcepta parentis*, hoc est, Cecropis

primi Regis Atticæ, qui primus matrimonii dedit leges, marisque et fœminæ conjunctione apud Athenienses, ut tradit Justinus, connubium conciliavit.

165 *Externata malo*] Quæ nimio dolore demens facta apud me non sum.

172 *Gnosia*] Cretensia, ab urbe Gnoso, de qua jam supra.

Indomito nec dira ferens stipendia tauro
 Perfidus in Cretam religasset navita funem :
 Nec **malus** hic, celans dulci crudelia forma 175
 Consilia, in nostris requiesset sedibus hospes !
 Nam **quo** me referam ? quali spe perdita nitar ?
 Idomeniosne petam montes ? at gurgite lato
 Discernens ponti truculentum dividit æquor.
 An patris auxilium sperem, quemne ipsa reliqui, 180
 Respersum juvenem fraterna cæde secuta ?
 Conjugis an fido consoler memet amore,

portans Tauro invicto funem solvisset versus Cretam, neque iste sceleratus advena. Theseus, *tegens* blanda sub specie crudelem animum, in patria mea diutius mansisset. Etenim *quem* in locum me conferam ? quam spe ego misera possim sustentari ? An *Idæos montes* adibo ? At mare sævum vasto freto dividit et separat patriam meam a me. An parentis mei opem expectare audeam, quem etiam ego deserui, ut adolescentem sequeretur fratris cruore madentem ? An meipsam solari queam

codd. utinam *ne*.—176 *Consilium nostris quæsisset sedibus hospes* in uno Stat. cod. cum edd. vett. Venet. an. 1500. Stat. et Corrad. at *Consilium nostris requisisset in aliis* Stat. codd. *reliquisset* in cod. Scaligeri, cui debetur lectio nostra.—178 In codd. Stat. Scal. et Voss. *Idmoneosne*, vel *Idmeneosne* ; unde Stat. *Immanesne* ; Scal. *Isthmon, eosne* ; Voss. *Idomeniosne* ; quod Vulp. ed. anon. et recentt. reposuerunt ; et ita est in duobus Saib. *Idæosne* in ed. Parth. quod *reposit* Mur. probante Marcil. Avant. conj. *Isthmiacosne* *petam* pontes ; *Ald.* et alii habent *Isthmoneosne* : in edd. vett. *a gurgite lato*. Mox in Stat. codd. *Discedens pontum turbulentum ubi dividit æquor* ; vel, *Discurrens pontum truculentum ubi claudit æquor* ; unde conj. *a gurgite vasto* *Discurrens pontus truculentum ubi clauditur æquor* : Scal. legit, *ah gurgite lato* *Discernens pontum truculentum ubi dividit æquor* ; pro pontum Mur. Græv. alii habent *patriam* ; Voss. *affert* ponti ex Mediol. hinc Vulp. ed. anon. alii, *ah ! gurgite lato*

NOTE

174 *Perfidus in Cretam*] Plus satis notum est Cretam, quæ nunc 'Candia' dicitur, esse Insulam maris Mediterranei inter Africum et Ægæum pelagus sitam, quæ quondam dicitur fuisse centum digesta per urbes. Unde Virgil. *Æn. iii.* 'Centum urbes habitant magnas,' &c.

178 *Idomeniosne [Idæosne] petam montes*] Idam montem etiam esse Cretæ et omnium Cretensium altissimum scribit Strabo lib. x. et Plin. lib. iv. cap. 12. Sunt qui legant *Idmeneos* pro *Idmeneos*, id est, Cretenses, ab Idomæo Cretensium Rege Deuca-

lionis filio, de quo Homerus, Dictys Cretensis, Diodorus lib. v. cap. 15. Strabo lib. x. et Servius in *Æn. iii.* plura commemorarunt. Alii legunt *Isthmoneos* ; quia pluribus Isthmis secatur Cretæ. Ita Scaliger. Sed hoc potius videretur intelligi de Isthmo Peloponnesi, qui sex millibus passuum patens Ægæum mare ab Ionio dividit.

181 *Respersum juvenem fraterna cæde*] Theseum cruentatum sanguine Minotauri fratris mel.

182 *Conjugis an fido*] Thesei nempe quem conjugem appellat, quia polli-

Quine fugit lentos incurvans gurgite remos?
 Præterea littus, nullo sola insula tecto :
 Nec patet egressus, pelagi cingentibus undis. 185
 Nulla fugæ ratio, nulla spes : omnia muta,
 Omnia sunt deserta : ostentant omnia letum.
 Non tamen ante mihi languescent lumina morte,
 Nec prius a fesso secedent corpore sensus,
 Quam justam a Divis exposcam prodita mulctam, 190
 Coelestumque fidem postrema comprecser hora.
 Quare facta virum mulctantes vindice pœna,
 Eumenides, quibus anguineo redimita capillo

amore fidei ejus sponsi, qui flexiles contorquens pelago tonsas aufugit? An prætergrediatur littus? Hæc insula deserta est sine ulla domo. Neque hinc exitus datur, fluctibus maris undique me circumdantibus. Non est ullus effugii modus, non est ulla hinc exeundi spes: cuncta sunt hic muta, cuncta sunt deserta, omnia denique mortem minantur. Attamen non prius oculi leto mihi deficient, neque antea languentibus membris recedent sensus, quam ego sic decepta pœnam a Dis exorem proditori meo debitam, et Cœlitum auxilium implorem extremo vitæ meæ tempore. Quamobrem vos, o Eumenides, punientes hominum crimina suppliciis ultrici-

Discernens ponti truculentum ubi dividit æquor.—183 In Stat. codd. *centos pro lentos* unde conj. *ventoso*.—184 In edd. vett. *Prætereo litus; nullo sola insula tecto*; in Scal. 1. *Præterea nullo litus, sola insula, tecto*; in Scal. 2. *Præterea litus solum: nullo insula, tecto*; vel, *Præterea litus, nullo, sola insula, tecto*, ut erat in Marcil. membranis; quam lect. Doeringius falso tribuit Corrad. Huschk. conj. *Præterea litus, nullo solamina tecto*.—186 In uno Stat. cod. *nulla est spes*.—191 In uno Stat. cod. *comprecser ἀρχαϊκῶς*.—194 Voss. e Mediol. pro-

NOTÆ

citus fuerat, si victor evaderet, se illam uxorem habiturum. Unde Ovid. Epist. Ariadn. 'Cum mihi dicebas, Per ego ipsa pericula juro, Te fore, dum nostrum vivet uterque, meam.'

187 *Ostentant omnia letum*] Virgil. Æn. 1. 'Præsentemque viris intentant omnia mortem.'

188 *Non tamen ante mihi*] Querelas suas concludens Ariadna significat, antequam moriatur, se velle precari Deos, ut suamque ulciscantur injuriam, Theseique puniant perfidiam pro meritis.

190 *Exposcam prodita mulctam*] Discrimen ponunt Jurisperiti inter 'mulctam' et 'pœnam,' ut 'mulcta'

sit specialis peccati, 'pœna' generale omnium delictorum supplicium. 'Mulcta' est vulgo hodie pecuniaria: 'pœna' etiam capitis et existimationis. 'Mulcta' ex arbitrio irrogatur, 'pœna' lege. Sic Dido apud Virg. Æn. 1v. Æneæ mala imprecatur. 'Sol, qui terrarum flammis opera omnia lustras, Tuque harum interpret curarum, et conscia Juno, Nocturnisque Hecate triviis ululata per urbes, Et diræ ultrices, et Di morientis Elisæ; Accipite hæc, meritumque malis advertite Numen, Et nostras audite preces.'

193 *Eumenides*] Furis sic dictæ per antiphrasin, quod minime sint be-

Frons expirantes præportat pectoris iras,
Huc huc adventate, meas audite querelas, 195
Quas ego, vae miseræ! extremis proferre medullis
Cogor inops, ardens, amenti cæca furore.
Quæ quoniam vere nascuntur pectore ab imo,
Vos nolite pati nostrum vanescere luctum :
Sed quali solam Theseus me mente reliquit, 200
Tali mente, Deæ, funestet seque suosque.—
Has postquam mœsto profudit pectore voces,
Supplicium sævis exposcens anxia factis ;
Annuït invicto cœlestum numine rector,
Quo tunc et tellus, atque horrida contremuerunt 205
Æquora, concussitque micantia sidera mundus.
Ipsæ autem cæca mentem caligine Theseus

bus, quibus caput cinctum crinibus vipereis præ se fert hominis morientis dolores, huc huc adeste, meas attendite querimonias, quas ego, hei mihi infelici, egens, furens, vesana excœcata rabie cogor ex intimis visceribus effundere; quæ cum vere oriantur ab imo corde, ne sinatis vos fletus meos et gemitus irritos manere et inultos. Sed quo animo perfidus Theseus me deseruit, eodem ipso, oro vos, o Divæ, et seipsum et nos cruentet. Ubi vero Ariadne debitas penas imprecata diris Thesei sceleribus, hæc verba animo dolenti protulit, statim Deorum Rex annuit nutu suo potenti, quo tunc terra vastaque maria cohorruerunt, Cælumque ipsum astra fulgentia concussit. Theseus vero ipse subito correptus densa animi cæcitate ex animo im-

ducit et defendit postportat.—196 Quas ego nunc misera in Venet. an. 1500. Gryph. et Mur. Quas ego ve misera in edd. vett. Ald. Scal. Stat. et Græv. va misera in quibusdam; ve misera in Stat. codd. pro extremis Vulp. dedit ex imis.—198 Stat. Vulp. alii veræ.—204 In duobus Stat. et libb. melioribus Voss. invito, ut Homericum illud expresserit, ἐκὼν ἀκούειν ἢ θυμῷ; quod reposuit Ed. anon. Lect. nostram proposuit Avant. et præferendum putat Doer.—205 Quomodo tunc tellus Voss. ex vett. libb.—206 Voss. ex iisdem concussusque.—207 In edd. vett. Venet. ann. 1500. Gryph. Mur. mentes; in codd. Stat. mente, ex quo Stat. fecit mentem (menit) apicem imponendo.—

NOTÆ

nignæ, mites, ac benevolæ. Tres esse dicuntur, Tisiphone, Megæra, Alecto, quæ pro crinibus serpentes habere dicuntur: unde Catullus subjungit: 'Quibus anguineo redimita capillo Frons expirantis præportat pectoris iras.' Virgil. Georg. iv. 'Cœruleosque implexæ crinibus angues Eumenides.'

201 Funestet seque suosque] Fanere inquinet, contaminet, et polluat seque

suamque domum.

204 Cœlestum rector] Jupiter Ariadnes imprecationibus annuit. Virgil. Æn. iv. 'Superum tu maxime rector.'

206 Mundus] Macrob. Saturnal. lib. i. hoc loco cælum vult intelligi. Virgil. Ecl. iv. 'Aspice convexo tantem pondere mundum.'

207 Ipse autem cæca mentem caligine] Ubi primum Jupiter Ariadnes preci-

Consitus, oblito dimisit pectore cuncta,
 Quæ mandata prius constanti mente tenebat :
 Dulcia nec mœsto sustollens signa parenti, 210
 Sospitem, et ereptum se ostendit visere portum.
 Namque ferunt, olim classi cum mœnia Divæ
 Linqwentem gnatum ventis concrederet Ægeus,
 Talia complexum juveni mandata dedisse :—
 Gnate, mihi longa jucundior unice vita, 215
 Gnate, ego quem in dubios cogor dimittere casus,
 Reddite in extremæ nuper mihi fine senectæ,
 Quandoquidem fortuna mea, ac tua fervida virtus
 Eripit invito mihi te, quoi languida nondum

memori delevis omnia patris præcepta, quæ antea tenaci pectore signata retinebat ; neque expandens candida vela anxio patri suo significat se saluum et incolumem revisere portum. Dicunt enim cum Ægeus ventis quondam committeret filium Theseum cum classe ex urbe Deæ Palladis in Cretam proficiscentem, postquam eum esset exosculatus, hæc adolescenti præcepta dedisse : O fili unigenite, mihi diuturno annorum spatii longe gratior ; o fili carissime, recenter mihi reddite sub terminum senectutis ultimæ, quem cogor in incerta discrimina mittere, quoniam infelicitas mea, tuæque ardens virtus rapit te mihi reluctanti, cui languentes

208 *Conectus* in edd. antiquiss. Avant. conj. *Consitus* : in nonnullis quas sequitur Bip. *demisit*, improbante Doer.—211 Nostram lect. testantur Maff. l. et edd. vett. *Sospitem erectum* in duobus Stat. codd. unde nonnulli *Sospitem et erectum* ; Voss. *Sospitem Erechteum* ; et per *Erechteum portum* intelligit. ‘littus Athenarum ab antiquissimo rege Eretheo sic appellatum,’ quam lect. servat Ed. anon. sed non correcte, habet enim *Erectheum* : Heins. postea tentabat, *Sospitem Erechteos se ostendit visere portus*.—212 In omnibus codd. et edd. vett. *classi*, ἀρχαῖος pro classe, cujus loco substituit Pont. *castæ* ; et sic legit Mur. sic etiam in cod. suo legisse affirmat Heins. Idem Heins. pro *olim classi* conj. *Actææ olim*.—213 *Linqweret et gnatum* in Gryph. Stat. et aliis, improbante Doer. Lect. nostram servant omnes Stat. codd.—217 Sic legi

NOTÆ

bus annuit, Theseus illico oblitus est mandata patris, quæ ejusmodi erant, ut si victor occiso Minotauro evaderet domum rediens candida vela extolleret, nigris, quibus in Cretam navigabat, omnino depositis.

213 *Ægeus*] Athenarum Rex, Pandionis filius ac Thesei pater, qui mortuum filium arbitratus, cum nigrum velum navis ejus redeuntis e Creta, quod ex oblivione non amoverat, prospexisset, in mare se dedit præcipi-

tem, quod ab eo Ægeum appellatur.

217 *Reddite in fine senectæ*] Quia nempe Theseus ex Æthra Pitthei filia Ægeo natus in Civitate Træzene, et apud Pittheum avum educatus non contulit se Athenas ad visendum patrem, ut indicant Diodorus et Plutarchus, nisi cum jam adolevisset, et fortia facinora pugnando cum pluri- bus hostibus edidisset, tuncque agnitus est ab Ægeo, cui postea in regnum successit.

Lumina sunt gnati cara saturata figura : 220
Non ego te gaudens lætanti pectore mittam,
Nec te ferre sinam Fortunæ signa secundæ :
Sed primum multas expromam mente querelas,
Canitiem terra, atque infuso pulvere foedans :
Inde infecta vago suspendam lintea malo, 225
Nostros ut luctus, nostræque incendia mentis,
Carbasus obscura dicat ferrugine Hibera.
Quod tibi si sancti concesserit incola Itoni,
 (Quæ nostrum genus, ac sedes defendere fretis
Annuit,) **ut** tauri respergas sanguine dextram : 230

oculi non *adhuc* sunt satiati dilecto filii conspectu : non ego te lubens et animo læto *dimittam*, neque te gerere patiar signa prospera sortis, sed plures prius proferam ex imo pectore querimonias, insciens canos meos humo et pulvere inperso ; *deinde* vela nigra sublimi malo extendam ; ut illa vela Ibera atro colore *demonstrent* mærorem meum, et ardentem animi dolorem. Quod si tibi annuens Dea sacri Itoni habitatrix, quæ nostram gentem, et patriam protegere solita est, nutu *concedat*, ut manum tuam Minotauri cruore perfundas : tunc fac ut hæc

jussit Avant. **at** in Mur. et aliis vett. *Reddite in extremo*.—221 In uno Stat. cod. *lætanti corpore*.—223 Heins. conj. *mutas e. m. querelas*, probante Doer.—227 In duobus Stat. codd. *dicet* ; in alio ejusdem *deceat* ; unde ille ex priori fecit *dicet*, ex posteriori *deceat* : hinc Voss. *obscurata dicet*, laudans Carm. LV. 29. eumque secuti Vulp. et Ed. anon. improbante Doer.—228 In uno Stat. cod. si *tantum* concesserit incola Ithini ; in duobus ejusdem, si *sancti concesserit incola Ithonii*, ultimum verbum per geminum ii, sic tamen scriptum ut Ithonis esse possit ; unde ille, si *sancti concesserit incola Itoni* : in edd. vett. Ithyni, vel Itonis ; in ed. Delph. et marg. Gryph. ap. Doer. *concedens*.—229. 230 In Venett. Brix. Vicent. Ald. Junt. Gryph. Mur. aliis, ac s. d. *sucta*, (vel *sucta est*) *Annuerit, t. ut respergas* : in duobus Stat. codd. *has s. d. freti*, *Annuit, ut t. respergas* ; in alio ejusdem, *has s. d. freti Annuit ut t. resperga* ; unde ille, *has s. d. fretis Annuit, ut t. respergas* ; Scal. ac s. d. *fretis, &c.* Voss.

NOTÆ

222 *Fortunæ signa secundæ*] Velum candidum, quod meliori fortunæ congruit. Veteres enim candida ad boni naturam, nigra ad mali retulerunt. Catullus jam supra, 'Fulsere quondam candidi tibi soles.'

227 *Carbasus obscura dicat ferrugine Hibera*] Ibera dicitur *carbasus*, quod nempe optima vela ex Iberia seu Hispania, quæ cannabe et lino abundabat, afferebantur. *Ferrugo* autem *obscura* hic sumitur pro ferri nigredine, non pro purpureo colore, ut

nonnulli commenti sunt. Virgil. Georg. I. 'Cum caput obscura nitidum ferrugine textit.'

228 *Incola Itoni*] Palladem seu Minervam intelligit, quæ etiam dicta est 'Itonis' et 'Itonias' ab Itone Bæotix urbe, in qua maxime culta fuit, habuitque templum antiquissimum. Fuit et mons in Bæotia ejusdem nominis, et urbs in Thessalia, ubi etiam Pallas templa habuisse dicitur. Vide Liliū Giralduū Syntagmat. II. de Minerva, et Strab. lib. IX.

Tum vero facito, ut memori tibi condita corde
 Hæc vigeant mandata ; nec ulla obliteret ætas :
 Ut, simulac nostros invisent lumina colles,
 Funestam antennæ deponant undique vestem,
 Candidaque intorti sustollant vela rudentes, 235
 Lucida qua splendent summi carchesia mali :
 Quamprimum cernens ut læta gaudia mente
 Agnoscam, cum te reducem ætas prospera sistet.—
 Hæc mandata prius constanti mente tenentem
 Thesea, ceu pulsæ ventorum flamine nubes 240
 Aërium nivei montis, liquere, cacumen.
 At pater, ut summa prospectum ex arce petebat,
 Anxia in assiduos absumens lumina fletus,
 Cum primum inflati conspexit lintea veli,
 Præcipientem sese scopulorum e vertice jecit, 245

constanti pedore tibi infixa maneant præcepta, neque ullum tempus ea delet ; ut statim atque nostros montes oculi tui revisent, antennæ tuæ funerea vela undequaque abjiciant, et rudentes immixti expandant carbasa alba ; ut ego prospiciens læto animo quamprimum cognoscam gaudia tua, quando te tempus fortunatum revertentem nobis præsentem faciet. Ista præcepta Theseum deseruerunt ea memori animo antea servantem, quomodo nubila agitata ventorum flatu nivosi montis æthereum verticem. Sed pater ejus Ægeus, cum ex summa arce prospiceret, oculos sollicitos in lacrymas continuas effundens, statim atque vela nigra vidit, seipsum e cacumine scopulorum præcipitavit, ratus filium

ac s. d. Erechtei Annuit, quod reposuerunt Vulp. et Ed. anon. Mitsch. tentabat, et s. d. creti, h. e. 'Thesei, filii mei regnum ;' Doer. defendere adorsis. Verba Quæ nostrum, &c. usque ad Annuit, in parenthesi posuit Marcil.—233 In duobus Stat. codd. simul hæc ; in uno simul hic, quod ille probat : nostros tua visent lintea colles conj. Heins.—236 Deest hic versus in omnibus codd. et edd. vett. qui ex Catullo citatur a Nonio Marcello. Faërn. primus reposuit : Mur. tamen scribit, se conjecisse, cum in codd. tantum superasse spatii quantum uni versui scribendo sit satis animadvertisset, hunc forte ipsum versum hoc loco desideratum. Eum damnat Doer.—238 In Venett. Brix. Vicent. et Stat. codd. ætas, probante Scal. in Ald. Gryph. Mur. et Græv. sors.—243 Pro absumens in libb. quibusdam vett. contollens ; unde Mitsch. conj. Anxia in assiduos contollens lumina fluctus.—244 In Stat. codd.

NOTÆ

234 *Antennæ*] Lignum in malo navis transversum, cui velum alligatur, cujus duo extrema Virgilio dicuntur 'cornua.' 'Cornua velatarum obvertimus antennarum.'

235 *Rudentes*] Navium funes hoc nomine appellantur, quod flantibus

ventis rudere videantur.

242 *At pater*] Ægeus pater Thesei prospiciens redeuntes e Creta filii sui naves, credens Theseum esse interfectum, cum nigra vela, quæ amovere oblitus erat, conspexisset, ex alta turri in mare se præcipientem dedit.

Amissum credens immiti Thesea fato.
 Sic funesta domus ingressus tecta paterna
 Morte ferox Theseus, qualem Minoidi luctum
 Obtulerat mente immemori, talem ipse recepit.
 Quæ tum prospectans cedentem mœsta carinam, 250
 Multiplices animoolvebat saucia curas.
 At parte ex alia florens volitabat Iacchus,
 Cum Thiaso Satyrorum, et Nysigenis Silenis,

suum *Theseum* crudeli morte perisse. Itaque *Theseus* domum paternam reversus, infausta *Minotauri* nece superbus, tantum ipse accepit mororem, quantum ingrato suo *animo* *Minoidi* intulerat. Quæ nihilominus marens navem *Thesei* recedentem prospiciens, varios anxia mente motus agitabat. Sed ex alia parte *Iacchus* ætate vicens advolabat cum *Satyrorum* choro et *Silenis Nysigenis*, te queritans,

instanti; in *Maff.* l. inflati; Vulp. et Ed. anon. reposuerunt infecti.—247 Stat. conj. *paterna*.—248 *Marte* conj. Marcell. in Dorv. c. et omnibus Statianis *Minoida*; inde *D'Orvill.* malit, quali *Minoida* luctu.—250 Quæ tamen aspectans in omnibus Stat. codd. et edd. vett. pro quo Stat. legeret, Quæ tantum. Lect. nostram servant Ald. Gryph. Mur. Stat. et Græv. quam revocandam putavit Doer. Avant. proposuit, Quæ tum prospectant cedentem; in nonnullis edd. vett. accedentem: Voss. ex vett. libb. affert, Quæ tamen adaspectans cedentem cuncta carinam.—252 In Venett. Brix. Vicent. et Venet. an. 1500. At pater ex alia; in Stat. codd. Ac pater, defendente Voss. sed lect. nostram vindicat *D'Orvill.*—253 In edd. vett. *Nisigenis Silenis*; at quamvis prima in *Silenis* anceps sit, secunda nusquam corripitur; Avant. legi jussit *Silenis*.—

NOTE

248 *Minoidi*] *Ariadna*, quæ nomine patronymico dicitur *Minois*, -idis, cuius ultima syllaba in dativo corripitur, ut in ceteris nominibus Græcis.

252 *Volitabat Iacchus*] Ex alia mirum parte illius stragulæ seu vestis, quæ lectum genialem *Thetidis* contexerat, depingebatur *Bacchus* in *Naxon* Insulam celeriter superveniens, dum *Ariadne* de *Thesei* perfidia conquereretur. *Diodorus* porro lib. v. cap. 12. scribit *Bacchum* seu *Dionysium* *Ariadnes* amore captum, cum a *Theseo* virginem abstulisset, eam uxorem duxisse, eamque præter modum dilexisse.

253 *Cum Thiaso Satyrorum*] *Vidimus* *Thiasum* esse cœtum et turbam saltantium, rebusque sacris *Bacchi*, *Cybeles*, aut alterius *Numinis* vacan-

tium. *Satyri* finguntur acutis auribus, calvi, cum corniculis in capite, rubicunda facie, capripedes, et effigie humana velocissimi. In montibus *Indiæ*, si credas *Plinio* lib. vii. habitare dicuntur. Nunquam autem capiuntur nisi senes, aut ægri, propter velocitatem, qualem unum adductum ad *Syllam* ferunt e bello *Mithridatico* redeuntem, ut refert *Plutarchus*.

Nysigenis Silenis] *Genitis* in urbe *Indiæ* nomine *Nyse*, ubi et *Bacchus* natus et educatus dicitur. *Silenus* autem nutritor fuit, seu pedagogus *Bacchi*, ejusque perpetuus comes; qui asinum apud *Ovid.* *Fast.* i. equitare fingitur. 'Venerat et pando senior *Silenus* asello.' Inde '*Sileni*' *Bacchi* comites vulgato nomine dicuntur. Quibus etiam adjunguntur *Fauni*, *Pa-*

Te quærens, Ariadna, tuoque incensus amore :
 Qui tum alacres passim lymphata mente furebant, 255
 Evœe bacchantes, evœe, capita inflectentes.
 Horum pars tecta quatiebant cuspide thyrsos ;
 Pars e divulso raptabant membra juvenco ;
 Pars sese tortis serpentibus incingebant ;
 Pars obscura cavis celebrabant orgia cistis, 260

o Ariadne, tuique ardens desiderio ; qui omnes læti undequaque furore correpti bacchabantur, evœe conclamantes, evœe capita rotantes. Horum alii thyrsos obducto foliis mucrone agitabant ; alii raptâ e bove dilaniato frustra discerpebant ; alii se convolutis anguibus præcingebant ; alii orgia occulta concavis cistis celebra-

255 In edd. vett. *Quantum*.—258 In Stat. et Scal. codd. *e divulso raptabant* ; in Venet. an. 1500. Ald. Gryph. Mur. Græv. et Scal. 1. *jactabant*, quod probat Voss. laudans Eurip. Bacch. 738. seqq.—260 Pro *celebrabant* conj. Broukh. *celabant*, intercedente D'Orvill. ad Charit. p. 359. ubi docte de h. l.

NOTÆ

nes, Satyri, Sylvani, ceterique Di agrestes.

256 *Evœe bacchantes*] Bacchari proprie est Bacchi sacra celebrare ; sed quia furentes, discurrentes, et vociferantes Orgia sen mysteria illa peragebant, inde per translationem dixerunt 'bacchari' pro 'furere,' et 'vagari cum clamore.'

Evœe, capita inflectentes] Caput rotantes tanquam furibundi et fanatici. Ut supra in Atty : 'Ubi capita Mænades vi jaciunt hederigeræ.'

257 *Quatiebant cuspide thyrsos*] Thyrsus hasta est, seu telum latens, cujus mucro hedera tegitur. Macrob. Saturnal. lib. i. cap. 19. qui etiam lib. vii. hæc scribit : 'Liber pater thyrsos ferit per obliquationem circumfusæ hederæ latente mucrone ; quia non ita profiteri oportet in convivio censorem, ut palam vitia castiget.'

258 *Pars e divulso raptabant membra juvenco*] Bacchanalis turba sæpius solebat per montes, saltusque discurrere, vitulos aut juvencos vel forte

oblatos, vel studiose conquisitos, necnon greges et armenta frustulatim discerpere, carnesque crudas devorare. Vide Fab. Penthei ap. Ovid. Met. iii.

259 *Pars sese tortis serpentibus*] Solebant Bacchi festa celebrantes seu bacchantes, impune serpentes attrectare, quibus non modo corpora cingebant, sed etiam capita coronabant, ut referunt Plut. in Alexandro, Eurip. in Bacchis, et Horat. ii. Od. 19. 'Tu separatis uvidus in jugis Nodo coërces viperino Bistonidum sine fraude crinea.'

260 *Orgia cistis*] Latinis 'Orgia' tantum dicuntur sacra Bacchi, licet apud Græcos pro quibuscumque sacris et cærimoniis 'Orgia' sumantur ; unde ὄργια idem est, ac quodcumque festum celebrare. Dicuntur autem 'obscura,' quia occulta et mystica erant, initiatis tantum nota, in arcubus autem seu cistis vimineis capacibus reponebantur : Unde Tibal. lib. i. Eleg. 7. 'Et levis occultis conscia cista sacris.'

Orgia, quæ frustra cupiunt audire profani :

Plangebant alii proceris tympana palmis,

Aut tereti tenues tinnitus ære ciebant.

Multis raucisonos efflabant cornua bombos,

Barbaraque horribili stridebat tibia cantu.

265

Talibus amplifice vestis decorata figuris

Pulvinar complexa suo velabat amictu.

Quæ postquam cupide spectando Thessala pubes

Expleta est, sanctis cœpit decedere Divis.

Hic qualis flatu placidum mare matutino

270

Horrificans Zephyrus proclivas incitat undas,

Aurora exoriente, vagi sub lumina solis ;

bant, illa nempe orgia quæ volunt incassum audire, qui his non sunt initiati. Alia pars percutiebat longis manibus tympana, vel concavis æra mentis acutos sonitus excitabant ; multi raucis bombis buccinas aspirabant, et horrendo fragore Phrygia flatula concrepabat. Huiusmodi figuris peristroma magnifice exornatum circumdans suo velamine torum genialem Thetidis tegebat. Hæc autem ubi Thessaliæ iuventus avidè conspiciendo satiata est, inceptis Dis venerandis cedere advenientibus. Hic quemadmodum Zephyrus agitando tranquillum pelagus flamine matutino, aurora nascente, circa primum rapidi solis exortum, pronas aquas commovet ; quæ

disputat.—262 *Plangebant alia*, i. e. Bacchæ, in Scal. cod.—264 In Stat. et Scal. codd. *Multi* ; unde Stat. conj. *Multis*, dandi casu. In Ald. Gryph. et Mur. *Mulique* ; in aliis edd. vett. *Multi raucisonis*, ut in Scal. 1. et Græv. sed in ed. 2. conj. Scal. *Multæ raucisonis*, i. e. Bacchæ ; vel, *Multis raucisonos* cum Statio : *efflebant cornua*, i. e. ‘per cornua,’ Voss. ex Mediol. improbante Doer.—269 Stat. conj. *sanctis cœpit dein cedere* : pro *Divis* in Heins. vet. cod. *tectis*.—270 *Nec qualis*, vel *Euales* in Voss. ll. unde ille *Ac quali*, quod reposuit Ed. anon. ‘melior est nostra lectio.’ Doer.—271 In nonnullis vett. *proclives*.—272 Burm. xi. ad Claud. p. 1041. pro *lumina* tentat *limina*.—274 In

NOTÆ

261 *Orgia, quæ frustra cupiunt audire profani*] ‘Profanus’ idem est ac mysticis non initiatus : nemini enim iis sacris, qui his non esset initiatus, interesse licebat. Quoscunque vero alios his sacris se immiscentes ejulatu magno fugabant, aut discerpebant.

264 *Raucisonos efflabant cornua bombos*] In sacris Bacchi adhiberi solita esse cornua præter Catullum testis est etiam Persius Sat. I. vs. 99. ‘Torva Mimalloneis implerunt cornua bombis.’ Bombos, imbrices, testas

inter plausuum genera numerat Suetonius in Nerone cap. 20. Bombus est proprie cornuum et organorum.

265 *Barbaraque horribili stridebat tibia*] Pulsari solitam in Bacchi sacris fuisse tibiam cum Catullo testatur Tibullus : ‘Et Tyriæ vestes, et dulci tibia cantu.’ ‘Barbaram’ vero dixit tibiam, vel quia ritu Barbarorum factam, vel a Barbaris inventam, a Phrygibus nempe, quos multi volunt, Græcis maxime, habitos et dictos fuisse ‘Barbaros.’

Quæ tarde primum clementi flamine pulsæ
 Procedunt, leni resonant plangore cachinni :
 Post, vento crescente, magis magis increbescunt, 275
 Purpureaque procul nantes a luce refulgent :
 Sic tum vestibuli linquentes regia tecta,
 Ad se quisque vago passim pede discedebant.
 Quorum post abitum, princeps e vertice Pelii
 Advenit Chiron portans sylvestria dona. 280
 Nam quotcumque ferunt campi, quos Thessala magnis
 Montibus ora creat, quos propter fluminis undas
 Aura parit flores tepidi fœcunda Favoni,
 Hos indistinctis plexos tulit ipse corollis,

primo statu molli pulsæ lente concitantur, ac tenui resonant fremitus fragore: deinde augescente statu, plus plusque agitantur, et undæ labentes a lumine purpureo longe resplendent; eodem modo tunc temporis deserentes vestibulum regalis domus discedebant ab invicem, unusquisque in domum suam pedibus undequaque vagantibus. Post quorum discessum primus Chiron e Pelii montis cacumine adventavit ferens agrestia munera. Quotquot enim flores producant agri, quotquot Thessalica terrae talis montibus suis profert, quotquot iuxta fluviorum ripas fovet tepentis Favoni flamen genitale; hos ille attulit intermixtis corollis implicitos, quibus tota regia

Scal. cod. *Procedunt, leni resonant*; unde in ed. 1. dedit, *Prociduum leni resonant plangore cachinnum*, reclamante hoste suo Marcil. et afferente ex membranis, *Procedunt; leni resonant plangore cachinni*; at pro *leni* Marcil. legit *leni*; et sic legere dignatus est Scal. in ed. 2. Ex codd. lect. *leni resonant* antiqui correctores fecerunt *leviterque sonant*; Lennep. conj. *lenique sonant*: pro *plangore* mavult Dousa F. *clangore*.—275 '*Lege magis magis increbescunt*'; alii non geminabant *magis*. Avant.—276 *Purpureæque*, sc. undæ, conj. Lenz. pro *nantes a luce* in nonnullis *nantes luce*; in aliis *variantes luce*, quod revocavit Ast. in Anth. p. 195. probante Bach ad Tibull. i. 10.9.—278 *Ad se* in Ald. Gryph. Mar. Stat. Scal. 1. et in uno cod. Stat. sed in duobus ejusdem codd. *Ad se*, h. e. *okade*.—281 Nonnulli legunt *quoscunque*; Lenz. dedit *quodcunque*, et sic est in optt. codd. Laurent. et Ricc. probante Bach ad Tibull. iv. 1. 211.—284 *Hos indistinctis* conj. Heins. laudans Stat. Sylv. iii.

NOTÆ

274 *Plangore cachinni*] Undarum sonitum metaphoricè 'cachinnum' vocat; quasi litus percutiendo, fremitumque ciendo, undæ risum edere videntur.

279 *Vertice Pelii*] Pelius seu Pelion mons est Thessaliæ altissimus, in sinum Pelasgicum incumbens, in quo Chiron habitabat, ubi et genitus est.

280 *Advenit Chiron*] Chiron Centaurus, Saturni et Philyres filius, Achillis præceptor et institutor. Apollodor. lib. iii.

283 *Favoni*] Favonius est Zephyrus ventus ab æquinoctiali occasu spirans, a 'favendo' sic dictus. Plin. lib. xvi. cap. 25.

Quis permulsa domus jucundo risit odore.

285

Confestim Peneos adest, viridantia Tempe,
Tempe, quæ sylvæ cingunt superimpedentes,
Mnemonidum, linquens, doctis celebranda choreis,
Non vacuus: namque ille tulit radicitus altas

delibuta suavi odore fragravit. Illico Peneus deserens vernantia Tempe celebranda præclaris Nessonidum choreis, relinquens, inquam, Tempe, quæ nemora superimminentia claudunt, advenit non vacuus; attulit enim procera fagos imis radicitus

5. 90.—285 In duobus Stat. codd. Quot permulsa; in alio ejusdem, Quod permulsa; legendum putavit Faërn. Quo, quod valde probandum, inquit Stat. nisi si quis malit Quot, sc. florum.—286 In nonnullis edd. vett. adit; in omnibus Stat. codd. adest ut viridantia Tempe, vel, ut inundantia Tempe; unde Stat. conj. undantia, laudans Virg. Geor. II. 437. sed Marcil. ex membranarum suis affert, Peneos adeunt viridantia Tempe; at pro adeunt legit adit.—287 In iisdem membr. super impedentes, duobus vocibus, ut legi jussit Avant.—288. 289 In Venett. Brix. Vicent. Rhag. et Scal. cod. Minosin linquens doris; in omnibus Stat. codd. Minosim linquens doris, (ut in Marcil. membranarum,) vel, Minosim linquens claris: in quibusdam codd. teste Mur. Minosium; et in aliis Minosinque, vel Inosinque: in Gryph. Nessonidum linquens claris; in Ald. Mur. et Cant. Nereidum linquens claris: in aliis Naiadum linquens Doris; pro Doris alii habent vel Clori, vel Chloris: Avant. conj. Annosum linquens Doris. Sequenti versu Stat. codd. habent, Non acus: Namque; vel, Nonacies: Namque; vel, Non acies: Namque: Mur. et Marcil. membr. cum Venett. Brix. et Vicent. Nonacrios. Namque ille tulit; alii codd. Non acus: Guar. conj. Non vacuus, quod receperunt Ald. Gryph. Mur. Stat. Græv. alii. Ex his corruptis lectt. Stat. fecit, Musarum (vel Mnemosynæ) linquens doctis c. c. Non vacuus: namque, &c. quem secutæ Gott. et Bip. sed Mnemonidum pro Musarum reponentes: Scal. reſinxit, Minyasim linquens Doris c. c. Cranona, erisonamque, tulit, &c. quem videre est inter Variorum Notas. Res est ridicula, et nimis jocosa! Marcil. emend. quæ sylvæ c. s. Aëria, linquens Doris c. c. Minyadum. Namque inde tulit: Voss. Xyniasim et linquens Doris c. c. Bæbiados. Namque ille tulit, quod

NOTÆ

286 Peneos adest] Peneus Thessaliæ fluvius supra omnes clarus, qui ortus e monte Pindo juxta Gomphos, et inter Ossam et Olympum montes nemorosa convalle defluens, quingentis stadiis dimidio ejus spatio navigabilis, acceptisque multis Thessaliæ amnibus, per Tempe amenissimum locum ad erumpendum in mare delabatur.

Tempe] De Tempeloco amenissimo, tantopere apud Veteres decantato, jam supra Poëmatibus hujus versu 35. Sed præter illa Tempe Thessalica, sunt et Tempe in Bæotia, 'Tecmessia' dicta a Tecmessio monte; et in Sicilia,

'Heloria,' ab Heloro amne sic appellata.

288 Mnemonidum [Nessonidum], linquens, doctis celebranda choreis] Nympharum Nessonidum, quæ sic dicuntur a palude Nessonide, Tempe et Peneo fluvio vicina. Nonnulli alii legunt, Nereidum, sed certo certius est lectionem nostram esse sequendam, quam antiqui codices representant, et optima ratio suadet. Constat enim ex Strab. lib. IX. pluribus in locis Nessonidem paludem Tempe vicinam esse, in quam etiam sese effundit Peneus: unde longe satis et convenientius est ut Nymphæ Nessonides choreis cele-

Fagos, ac recto proceras stipite laurus,
 Non sine nutanti platano, lentaque sorore
 Flammati Phaëthontis, et aëria cupressu;
 Hæc circum sedes late contexta locavit,
 Vestibulum ut molli velatum fronde vireret.

evulsas, et altas recto trunco lauros, cum vacillanti platano, et flexibili sorore Phaëthontis fulminati, et sublimi cupressu. Ista omnia circa regiam undequaque simul inserta composuit, ut propylæum jucundis ornatum foliis vernaret. Post hunc sub-

reposit ed. anon. Corrad. *Vinosus linquens Doris c. c. Non acrios; nam, quæ tulit, &c.* Turn. *Æmonidum linquens latis c. c. Non agros; namque: Heins. Hæmonisin linquens Doris c. c. et actas pro altas: Lennep. Dona suas namque ille, &c.* Lenz. *Æthereas namque ille tulit radicibus altas; vel, ille ruit radicibus. Non vacuus veram esse lect. ceteraque omnia nugas, plane demonstrat nonnullorum codd. scriptura; nam quid aliud est Nonacuus, quam Nō vacuus, prisco more pro Non vacuus? Literæ n, u, v, in membranæ præne similes sunt: insuper consonantes m et n vocalibus, quas excipiunt, sæpius imponuntur. Vide ad ver. 354. Advenit Chiron, inquit poëta, vs. 280. portans sylvestria dona; nec vacuus advenit Peneos; namque, &c.—291 Pro nutanti in Voss. II. lutanti, lutanti, aut lactanti: Voss. inde suspicatur Catullum scripsisse latanti: pro lentaque, quod nonnulli codd. sine litura exhibent, Scal. dedit fletaque, improbante Marcil.*

NOTE

brent Tempe, utpote vicinæ et fluviales, quam Nereides, quæ remotiores et marinæ. Sic autem scribit Strabo lib. ix. "Ἐπὶ δὲ σισμῶν ῥήγματος γενομένου, τὰ νῦν καλούμενα Τέμπε, καὶ τὴν Ὅσσαν ἀποσχίσαντος ἀπὸ τοῦ Ὀλύμπου, διεξέπεσε ταύτη πρὸς Θάλασσαν ὁ Πηνειὸς, καὶ ἀνέφυξε τὴν χώραν ταύτην. Ἐπολείπεται δ' ὅμως ἢ τε Νεσσωνὶς λίμνη μεγάλη, καὶ Βοιητὴς ἐλάττω ἐκείνης, καὶ πλησιεστέρα τῇ παραλλῇ: Cum autem terræ motus hiatus fecisset, qui nunc Tempe dicitur, abrupta ab Olympo Ossa per eum hiatus Peneus in mare se evolvens siccam planitiem præbuit. Restant tamen paludes, Nessonis una magna, altera Bæbeis aliquanto minor, et ora maritimæ vicinior. Idem Strabo paulo post ubi supra. Καὶ τοὺς ὀκιοιφθέντας τῶν Περραιβῶν κατέσχον Λαρισσαῖοι, πλησίον μὲν οἰκούντες τοῦ Πηνειοῦ, ...νεμόμενοι δὲ τὰ εὐδαιμονότατα μέρη τῶν πεδίων, πλην εἰτι σφόδρα κοῦλον πρὸς τῇ λίμνῃ τῇ Νεσσωνίδι, εἰς ἣν ἐπικλύζαν ὁ πόντος, ἀφ' ἑρσιτό τῆς ἀροσίμου: Perrhæborum reliquias Larissæi occupaverunt prope Pene-

um habitantes, et fertilissimam planitiem colentes, nisi ubi quid nimis depressum accedit ad Nessonidem paludem, in quam etiam sese effundens fluvius nonnihil arationi aptæ telluris abscindit. Idemque etiam paulo post: τὰ δ' ὀρεινότερα χωρία πρὸς τῇ Ὀλύμπῃ καὶ τοῖς Τέμπεσι τοὺς Περραιβοὺς, ...καὶ τὰ περὶ τὴν Νεσσωνίδα λίμνην καὶ Βοιητίδα.

292 *Flammati Phaëthontis*] Arborem populum intelligit. Sorores enim Phaëthontis ipsius interitum deflentes Deorum miseratione in populos conversæ dicuntur; quam fusius Fabulam prosequitur Ovid. Met. II. Alii vero dixerunt eas in alnos esse mutatas. 'Flammatus' dicitur Phaëthon, quod incendio fulminis fuerit absumentus.

294 *Vestibulum ut molli velatum*] Die nuptiarum fores conjugum frondibus, floribus, et coronis ornari solebant. Sic apud Virgil. Æn. IV. 'Varius florentia limina sertis.' Ovid. Fast. IV. 'Et tegat ornatas longa corona fores.' Vide Plut. in Erotico, ubi narrat januam novæ conjugis

Post **hunc** consequitur solerti corde Prometheus, 295
 Extenuata gerens veteris vestigia poenæ;
 Quam quondam silici restrictus membra catena
 Persolvit, pendens e verticibus præruptis.
 Inde pater Divum, sancta cum conjuge, natisque
 Advenit cœlo, te solum, Phœbe, relinquens, 300
 Unigenamque simul cultricem montibus Idri:

sequitur ingenio prudenti Prometheus, ferens indicia diminuta prisci supplicii, quod olim passus est ad rupem vinculis religatus corpore ex altis et præruptis Caucasii jugis suspensus. Deinde Deorum Pater augusta cum uxore, et filiis adest e Cœlo, te solum ibi relinquens, o Phœbe, pariterque gemellam tuam sororem sylvicolam in

Gurl. mavult *flendaque*, vel *flebilique*; at prima in 'flebilis' longa est.—301 In omnibus codd. *erat Idri* vel *Ydri*; et sic in antiquiss. edd. at Parth. dedit in Brix. *montis Itkyni*; Pallad. in Venet. an. 1497. *montibus Ida*, quod servatum est in Ald. *Gryph.* Mur. Græv. Delph. et Bip. Victorius, intelligens *Minervam*, conj. *montis Itonis*; sed jam refutatus est a Mur. Stat. vult *montibus Hydrae*; Scal. *montibus hydri*, h. e. serpentis Pythonis, et interpr. 'in montibus Delphicis'; Marcil. in cujus membr. erat *ydri*, tentabat *montibus udis*.

NOTE

et novæ nuptæ ramis oleæ et hederæ coronari solitam.

295 *Solerti corde Prometheus*] Quia nempe prudentissimus; qui etiam inter Deos colebatur. Unde cum iisdem a Poëta nostro fingitur Pelei nuptiis et Thetidis interfuisse.

296 *Gerens veteris vestigia poenæ*] Quod nempe Jovem decepisset in distribuendis carnibus, quod viros mulieresque effinxisset, quodque clam surripuisset ignem e Cœlo mortalibusque dedisset. Unde iratus Jupiter Prometheum per Mercurium catena ferrea ad saxum in Caucasio monte religari jussit, et aquilam apposuit, quæ ejus jecur continuo renascens assidue corroderet. Verum cum postea Jupiter Thetidis amore captus, eam vellet uxorem ducere, Parcæ fata canentes edixerunt, ut quicumque Thetidis esset maritus, filium haberet paterna laude et virtute clariorem. Quod cum Prometheus vigilans audisset, Jovi renunciavit, qui veritus ejusmodi fatum, et ne

quod ipsi Saturno patri fecerat, sibi contingeret, Thetidem destitit velle uxorem ducere. Prometheo autem meritam pro beneficio retulit gratiam, eumque vinculis liberavit, ac Thetidis et Pelei nuptiis interesse jussit. Apoll. R. tamen lib. II. eum liberatum narrat ab Hercule.

299 *Pater Divum, te solum, Phœbe, relinquens*] Significat Jovem cum conjuge Junone, filiis, omnibusque Dis advenisse de Cœlo, ad Pelei et Thetidis nuptias, præter unum Apollinem seu Phœbum cum sorore Diana, qui adesse neglexerant, hujusmodi nuptias aspernati. Hom. tamen et Æschyl. Phœbum affuisse scribunt, et Carmen Nuptiale Thetidi cecinisse, quo funesta omnia prædicebantur. Scite porro Catullus videtur Apollinem et Dianam removisse ab his nuptiis, cum Diana semper casta, conjugio sit infensa, et futurum esset, ut Apollo Achillem Pelei et Thetidis filium interficeret.

301 *Unigenamque simul*] Sororem

Pelea nam tecum pariter soror aspernata est,
 Nec Thetidis tædas voluit celebrare jugales.
 Qui postquam niveos flexerunt sedibus artus,
 Large multiplici constructæ sunt dape mensæ ; 305
 Cum interea infirmo quatientes corpora motu,
 Veridicos Parcæ cœperunt edere cantus.
 His corpus tremulum complectens undique quercus,
 Candida purpurea quam Tyro incinxerat ora :
 At roseo niveæ residebant vertice vittæ, 310
 Æternumque manus carpebant rite laborem.

montibus Idæ. Siquidem Diana germana tua una tecum Peleum desepxit, nec dignata est faces nuptiales Thetidis celebrare. Qui Di omnes posteaquam candida corpora in sedilibus composuerunt, mensæ statim fuerunt abundanter plurimis cibis diversi generis instructæ. Cum interim Parcæ commoventes membra sua debili gestu inchoarunt canere divina carmina. His alba vestis undequaque contegens membra tremantia purpureo limbo talos velaverat ; atque etiam in earum capite rosas spiranti erant candidæ vittæ, earumque manus opus æternum more suo per-

Lect. nostram defendit Voss. docens 'Idrum' montem esse Cariæ.—302 *Pal-lada* nam in Brix.—304 In Ald. Junt. Gryph. Mur. Stat. Scal. et aliis *niveis*, quod defendit Mitsch.—308 Pro *corpus* rescribendum putavit Lenz. *tempus*. In Brix. Venet. an. 1500. Aldd. Junt. Gryph. Mur. Stat. Scal. Græv. Delph. Cant. Bip. et aliis *undique vestis*; in omnibus Stat. et Marcil. codd. *undique questus*; in prioribus edd. *undique quercus*, et sic legi jussit Avant.—309 In duobus Stat. codd. et Marcil. membr. *purpurea tuos intinxerat*; in Palat. p. Commel. et uno ejusdem Stat. *purpurea Tyros intinxerat*; in Scal. cod. *purpurea Tyrios extinxerat*, et in marg. *extexerat*; in Rheg. *purpureaque Tyros intinxerat*; in Brix. *purpureis ramis intinxerat*; in Venett. *purpurea talos intinxerat*; Avant. legi jussit *incinxerat* probante Marcil. hinc in Ald. Gryph. Mur. Græv. Delph. et Cant. *purpurea talos incinxerat*: Stat. conj. *purpurea Tyros intertinxerat*; Scal. in ed. 1. *purpurea Tyrios excinxerat*; sed in ed. 2. *purpurea Tyrios intexerat*, quod reposuit Bip. in Corrad. *purpurea Tyrios quam intinxerat*, quod recepit Gott. sed male impressit, hoc modo, *quam Tyrios*. Lect. nostra debetur Vossio, et recepta est in ed. anon. Voss. per *Tyro* intelligit 'filiam Salmonei.' Vide Propert. III. 19. 3.—310 Gurl. pro *roseo* tentat vel *raso*, vel *tonso*, vel *roseæ niveo*, vel denique *Ambrosio niveæ*; sed hæc

NOTÆ

gemellam Dianam uno eodemque si-mul partu editam, quæ maxime mon-tes Idæos colit, ubi venatur. De montibus autem Idæis Cretensibus debet intelligi Poëta, quoniam apud Cretenses Diana præcipue colebatur. Ovid. in Fast. 'Pallada Cecropidæ, Minoia turba Dianam.'

307 *Veridicos Parcæ cœperunt edere*

cantus] Dum Jupiter cum Junone et ceteris Dis discumberet, Parcæ Car-men Nuptiale canere cœperunt verâ, rata, et fixa Achillis fata continens. Sed antequam Parcarum cantus refe-rat Poëta, earum habitum et opus tam scienter et graphice expressit, ut nullus unquam Pictor nentes mulieres tam docte expingere possit.

Læva colum molli lana retinebat amictum :
 Dexterā tum leviter deducens fila supinis
 Formabat digitis ; tum prono in pollice torquens
 Libratum tereti versabat turbine fusum :

315

Atque ita decerpens æquabat semper opus dens,
 Laneaque aridulis hærebant morsa labellis,
 Quæ prius in levi fuerant extantia filo.
 Ante pedes autem candentis mollia lanæ
 Vellera virgati custodibant calathisci.

320

Hæ tum clarisona pellentes vellera voce,
 Talia divino fuderunt carmine fata,
 Carmine, perfidiæ quod post nulla arguet ætas :

O decus eximium, magnis virtutibus augens,
 Emathiæ tutamen opis, clarissime nato ;

325

agebant. Illarum sinistra manus colum facili vellere onustam tenebat ; dextera vero modo molliter torquens stamina digitis inversis deducebat fila, modo declivi pollice suspensum in volubilem gyrum fusum flectebat ; ac deinde earum dentes morsa extantia eximentes jugiter fila lævigabant, et carptus lanæi siccis earum labris inhærebant, qui antea in tenui filo eminerant. Ad earum vero pedes quasilli vinineæ servabant mollia lanicia candidi velleris. Tum illæ trahentes pensa, fusos versantes canoro modulamine, cecinerunt huiusmodi fata veridico vaticinio, quod nullum post ea tempus mendacii insimulabit : O Peleu, genere illustrissime, Emathiæ præsidium, magnis cumulans virtutibus inclytam tuam gloriam : audi divinum Oraculum, quod

est conj. Vulpii.—312 In Ald. Junt. Gryph. Mur. Græv. et ed. anon. *amic-tam*.—314 In nonnullis libris antiquis, *prono in vertice*, teste Voss. sed lect. nostram testantur omnes Statiani.—315 *Vibratum* magis placet Vulpio.—318 In Ald. Junt. Gryph. Mur. Stat. Scal. Græv. Voss. Vulp. ed. anon. *Gott. Bip.* aliis, *leni* ; sed *levi* ex Venet. an. 1500. revocandum putavit Doer.—321 *Hæc cum* in edd. vett. Faërn. legebat *pellentes aëra* ; Stat. *pectentes vellera*, improbante Voss. *polientes vellera* Heins.—322 In quibusdam *dimisso*, impro-bante Voss. qui ex aliis codd. dedit *diviso*, et exposuit de alterno Parcarum carmine ; laudavit in hanc rem Hor. 1. Od. 15. 15. Vossium *secutus* est Ed. anon.—323 Vetus scriptura, teste Scal. erat, *Carmine perflabat*.—324 *Hæc Atropo* dantur in ed. anon. In omnibus Stat. codd. et *magnis*.—325 *Emathiæ columen Peleu* in Ald. Scal. Græv. aliis, 'haud dubie ex glossa,' inquit

NOTÆ

315 *Tereti versabat turbine fusum*] In orbem et in gyrum versabat. Tibull. lib. II. Eleg. 1. 'Fusus et appo-sito pollice versat opus.'

317 *Aridulis hærebant morsa labellis*] Propter exhaustam in nendo salivam. *Aridulis*, pro 'aridis : ' ut supra 'fri-Delph. et Var. Clas.

gidulos singultus ; ' *albulus colum-bus*. ' Vocabula illa Catullo sunt fam-iliaria.

325 *Emathiæ tutamen opis*, [*columen Peleu*] *clarissime nato* [*natu*] Hic sumitur *Emathia* pro Thessalia ; quanquam apud omnes Auctores, præter Catul-

P

Accipe, quod læta tibi pandunt luce sorores,
Veridicum oraculum: sed vos, quæ fata sequuntur,
Currite, ducentes subtemina, currite, fusi.

Adveniet tibi jam portans optata maritis
Hesperus: adveniet fausto cum sidere conjux, 330
Quæ tibi flexanimo mentem perfundat amore,
Languidulosque paret tecum conjungere somnos,
Levia substernens robusto brachia collo.
Currite, ducentes subtemina, currite, fusi.

Nulla domus tales unquam contexit amores: 335
Nullus amor tali conjunxit foedere amantes:
Qualis adest Thetidi, qualis concordia Peleo.
Currite, ducentes subtemina, currite, fusi.

tibi tres pandunt Sorores hac optata die. At vos, o fusi, ex quibus fata pendent, currite, currite, nentes fila. Aderit tibi mox Hesperus, afferens sponsa quod cupiunt: aderit cum felici stella uxor, quæ tibi animum amore jucundo perfundat, atque apparet tecum languentes somnos conciliare, supponens validis cervicibus tuis mollia sua brachia. O fusi, currite, currite, nentes fila. Vobis nascetur

Doer. Vide ver. 26. in Stat. codd. *tutamen opis carissime nato*; Dousa P. conj. *clarissime natu*.—326 Lennep. ad Coluth. conj. *voce pro luce*.—327 Pro *sed vos* in Voss. vett. ll. *servos*; unde fecit *serves*, (quod reposuit ed. anon.) improbante Doer.—328 In nonnullis edd. vett. *subtegmina*.—329 Hæc Clotho dantur in ed. anon.—331 In Stat. codd. *flexo animo*.—335 Hi quatuor versus, qui Lachesi in ed. anon. dantur, in duobus codd. Stat. uno Scal. nonnullis Voss. et edd. prioribus non erant; sed legebantur in Maff. l. Mediol. et aliis bonæ notæ codd. eos rejecit Scal. retinendos censet Voss. sed, ne cantantium Parcarum ordo, ex cujus ratione versus intercalaris *Currite*, &c. non nisi duodecies occurrere debet, turbetur, uncis inclusit. In quibusdam edd.

NOTÆ

lum et Lucanum, *Emathia* sit proprie Macedonia, sic dicta ab Emathione rege, cujus, ut refert Justinus, prima virtutis experimenta in illis locis extant. Male, me iudice, legitur vulgo, *Pelex clarissime nato*, i. e. Achille; cum tamen legendum sit, *natus*, hoc est, genere ac natalibus. Adde quod *natus* ille, noqudm Peleo natus erat, quo tempore Parcæ finguntur a Catullo hæc cecinisse. Disertissime enim postea de Achille novis conjugibus nascituro, ejusque præclare factis et virtutibus vaticinantur Parcæ: 'Nascetur vobis expers terroris

Achilles.'

326 *Sorores*] Parcæ. Sic Horat. II. Od. 3. 'Dum res, et ætas, et Sororum Fila trium patiuntur atra.'

328 *Currite, ducentes, &c.*] Versus intercalaris, qui sæpius interpositus repetitur.

329 *Portans optata maritis Hesperus*] Superius docuimus adveniente tantum Vespere, et post Solis occasum, consuevisse novam nuptam apud Antiquos in mariti potestatem et manus venire: unde dicitur Hesperus gaudia et vota maritis afferre.

Nascetur vobis experts terroris Achilles,
 Hostibus haud tergo, sed forti pectore notus : 340
 Qui, persæpe vago victor certamine cursus,
 Flammea prævertet celeris vestigia cervæ.
 Currite, ducentes subtemina, currite, fusi.
 Non illi quisquam bello se conferet heros,
 Cum Phrygii Teucro manabunt sanguine rivi : 345
 Troicaque obsidens longinquæ moenia bello
 Perjuri Pelopis vastabit tertius hæres.
 Currite, ducentes subtemina, currite, fusi.
 Illius egregias virtutes, claraque facta

impavidus Achilles, hostibus non tergo, sed constanti pectore cognitus, qui celeri pugna cursus sapissime victor præveniet veloces rapidæ cervæ pedes. O fusi, currite, currite, nentes stamina. Huic nullus Heros bello se comparabit, quamdo Phrygii amnes Teucro sanguine exundabunt, et tertius hæres perfidi Pelopis diuturno bello Trojanos muros oppugnans urbem Trojam evertet. Currite, currite, o fusi, nentes fila. Matres in exequiis filiorum suorum frequenter prædicabunt

vett. unquam tales.—339 Hæc Atropo dantur in ed. anon.—344 Hæc Clotho dantur in eadem.—345 In duobus Stat. codd. Cum Phrygii tenero m. s. Teucra; in Maff. l. Cum Phrygii Teucro m. s. tenen, sed tenen ab eodem librario deinde mutatum in Teucra, quod probat Vossius: Stat. conj. Cum Phrygii tenero m. s. campi; vel, Cum Phrygiæ Teucro m. s. terræ; vel, Cum Phrygii Teucro m. s. muri; nam rivi nullo modo legendum putavit: in Rheg. et nonnullis codd. trunci; in aliis teneri: Mitsch. emend. Quam Phrygio tepidi m. s. campi; Lenz. Quum rigui Teucro m. s. campi, sive rivi. Lect. nostram tuerent Venet. an. 1500. Ald. Junt. Gryph. Mur. Stat. Scal. Græv. Delph. Vulp. ed. anon. et Bip.—346 Troicaque in ed. anon.—349 Hæc Lachesi dantur in eadem.

NOTÆ

339 *Experts terroris Achilles*] Græcorum fortissimus celebratur Achilles, qui hic impavidus et intrepidus prædicatur. Ligyron primo dictus est, deinde Achilles, quod labra mammis non admovisset, sed nutritus fuisset a Chirone leonum visceribus et aprorum, ursorumque medullis.

340 *Hostibus haud tergo, sed forti pectore*] Hæc maxima viri fortis commendatio, qui pectore, non tergo sit notus hostibus; indicium enim est eum nunquam fugisse.

345 *Phrygii Teucro manabunt sanguine rivi*] Fluvii Trojani sunt, Xanthus et Simois, qui, dum Troja a

Græcis oppugnaretur, sæpius Trojanorum sanguine a Græcis interfectorum fluxerunt.

347 *Perjuri Pelopis tertius hæres*] Agamemnon intelligitur, plisthenis filii Pelopis filius, qui Dux fuit Græcorum, quique Trojam dicitur post longum et diuturnum bellum expugnasse. 'Perjurus' Pelops dicitur, quod fidem Myrtillo Œnomai aurigæ non servaverit, sed illum in mare præcipitaverit, quod ab eo dictum est Myrtoon. Fabula nota est. Vel denique dicitur 'perjurus,' quod socerum suum Œnomatum perfidiore necarit. Hygin. cap. 245.

Sæpe fatebuntur gnatorum in funere matres; 350
 Cum in cinerem canos solvent a vertice crines,
 Putridaque infirmis variabunt pectora palmis.
 Currite, ducentes subtemina, currite, fusi.
 Namque, velut densas prosternens cultor aristas,
 Sole sub ardenti flaventia demetit arva, 355
 Trojugenum infesto prosternet corpora ferro.
 Currite, ducentes subtemina, currite, fusi.
 Testis erit magnis virtutibus unda Scamandri,
 Quæ passim rapido diffunditur Hellesponto:
 Quoqus iter cæsis angustans corporum acervis, 360
 Alta tepefaciet permixta flumina cæde.

ipsius eximias tum corporis tum animi dotes, et inclyta facta, cum a capitibus effundent cinere inspersos capillos, et manibus ægris sibi pectora livida maculis inficient. Currite, currite, o fusi ducentes stamina. Etenim quemadmodum messor resicans copiosas spicas ad solem servantem flavescentes agros prosternit: sic ille inimico gladio Trojanorum corpora demetet. Currite, currite, o fusi, nentes stamina. Aqua fluvii Scamandri fatebitur ejus præclara facta, quæ in æstuosum Hellespontum abundanter influit, cujus quidem fluminis alveus coarctatus occisorum hominum cumulis, profundas ejus aquas reddet tepidas sanguine profuso. Currite, currite, o

—351 In duobus Stat. codd. *Cum in civium canos*; in uno ejusdem, *Cum incurvum canos*; unde fecit, *Cum incurvo incanos*: ex vet. lect. *Quum cinerem canos* Scal. eruit *Quum cineri incanos*: in Ald. Gryph. Mur. Stat. et Bip. *Cum tremulo incanos*; Græv. sequitur Scal. sed non accurate, legens *cinere*, quem errorem quoque propagavit Delph. Lect. nostram tumentur Marcil. membr. Voss. et ed. anon.—352 *Patriaque* in quibusdam, teste Heins. *Putidaque* in uno Stat. cod.—354 Hæc Atropo dantur in ed. anon. In Scal. cod. Maff. l. et quibusdam Voss. *præcernens cultor*; in uno Stat. *præteriens cultor*; in altero ejusdem *prætervens cultor*, quod et legi possit *præcernis*, i. e. *præcernens*, ob similitudinem inter *t* et *c*, et *v* et *n*, in codd. antiq. Stat. inde conj. *præcerpens cultor*: Avant. legi jussit *præcernens messor*; Venet. an. 1500. Ald. Gryph. et Mur. exhibent, *prosternens messor*; Scal. *præsternens cultor*; Græv. *præsternens messor*; Corrad. *præcernens cultor*. Lect. nostram servant Voss. Vulp. ed. anon. Bip. et recentiores.—356 In omnibus Stat. codd. *prosternens*.—358 Hæc Clotho dantur in ed. anon. Pro *magnis* Heins. vult *magni*, improbante Doer.—359 *Quæ passu rapido* olim tentabat Mitsch. sed revocavit *passim* in Lect. in Catull. p. 151. quod explicat ἀρδώς.—360 Pro *angustans*

NOTE

358 *Unda Scamandri*] Amnis est Scamander ex Ida monte profluens, qui et Xanthus dictus est. Hic irrigata Troade in Hellespontum influit. Vid. Hom. Iliad. 21.

359 *Hellesponto*] Hellespontus est mare angustum inter Thraciam et A-

siam, ita dictum ab Helle Athamantis filia, quæ cum una cum Phrixo fratre in Colchicam regionem transfretaret, in illud decidit. Vide Plin. lib. v. cap. 13. Strab. lib. ii. et Solin. cap. 10.

361 *Tepefaciet*] Syllabam brevem in *tepefaciet*, licentia poetica produx-

Currite, ducentes subtemina, currite, fusi.

Denique testis erit morti quoque dedita praeda :

Cum teres excelso coacervatum aggere bustum

Excipiet niveos percussæ virginis artus.

365

Currite, ducentes subtemina, currite, fusi.

Nam simulac fessis dederit fors copiam Achivis

Urbis Dardaniæ Neptunia solvere vincla :

Alta Polyxenia madefient cæde sepulcra ;

Quæ, velut ancipiti succumbens victima ferro,

370

Projiciet truncum summisso poplite corpus.

Currite, ducentes subtemina, currite, fusi.

Quare agite, optatos animi conjungite amores ;

*fusi, nentes fila. Tandem etiam testis aderit ipsius præda leto tradita, quando con-
structum alto terræ tumulo sepulcrum ejus candida membra mactatæ Polyxenæ
virginis recipiet. Currite, currite, o fusi, nentes fila. Etenim statim atque fortuna
Græcis bello fractis, fecerit potestatem dissolvendi compages murorum urbis Darda-
niæ a Neptuno constructorum: tunc excelsus Achillis tumulus perfundetur sanguine
Polyxenæ, quæ ut hostia procumbens gladio utrimque acuto projiciet inflexo genæ
corpus capite truncatum. Currite, currite, o fusi, nentes stamina. Eia itaque simul*

Burm. II. malit *augustans* ; sed lect. nostram defendit Mitsch.—363 Hæc La-
chesi dantur in ed. anon. Pro morti in quibusdam *marti*, improbante Doer.—
364 Cum terræ in Heins. codd. unde ille, Cum Teucro e caso c. agmine bustum.—
—365 In Marcil. membranis *percussæ* ; in Ald. Mur. et aliis *percussæ*, pro-
bante eodem Marcil.—367 Hæc Atropo dantur in ed. anon. Nam simul
hanc in nonnullis codd. teste Bach ad Tibull. I. 5. 56. in aliis *sors pro fors*.—
369 In omnibus Stat. et Scal. codd. *madescunt* ; Stat. conj. *madidescent*.—
370. 371 Hujus interpunctionis laudem sibi arrogat Doer. at h. l. sic etiam
interpungitur in ed. anon.—373 Hæc Clotho dantur in eadem.—377 In ed.

NOTÆ

it. Ovid. 'Sanguine Tlepolemus Ly-
ciam tepefecerat hastam.'

363 Morti quoque dedita praeda] Achilli mortuo data Polyxena quasi pars prædæ ipsi debita, utpote quæ vivo ipsi fuerat promissa : et quam cum esset ducturus in templo Apollinis a Paride interfectus est. Unde cum Polyxena Neoptolemo seu Pyrrho Achillis filio, capta jam Troja, in prædæ divisione obvenisset, illam ad patris tumulum mactavit, ut hic declarat Catullus.

365 Percussæ virginis artus] Po-

lyxena a Pyrrho ad patris Achillis sepulcrum interfectæ, ut ipsius Manibus casto virginis sanguine parentaret.

368 Urbis Dardaniæ Neptunia vincla] Quia nempe mœnia urbis Trojæ fuerant a Neptuno et Apolline ædificata, Laomedonte Deorum operam conducente.

370 Victima ferro] Non tantum ut victima, sed et ut hostia vere et proprie mactata fuit Polyxena, quia et hostis ab hoste, et victa a victoribus fuit immolata.

- Accipiat conjux felici foedere Divam :
 Dedatur cupido jamdudum nupta marito : 375
 Currite, ducentes subtemina, currite, fasi.
 Non illam nutrix orienti luce revisens,
 Hesterno collum poterit circumdare filo.
 Currite, ducentes subtemina, currite, fusi.
 Anxia nec mater discordis moesta puellæ 380
 Secubitu, caros mittet sperare nepotes.
 Currite, ducentes subtemina, currite, fusi.—
 Talia profantes quondam, felicia Pelei

jungite suaves animi ardores ; sponsus recipiat fortunato foedere Deam. Tradatur nunc uxor viro pridem eam concipienti. Currite, currite, o fusi, nentes fila. Ejus nutricula primo mane eam revisens, collum ejus præcingere filo hesternæ die facto non valebit. Currite, currite, o fusi, nentes stamina. Nec ejus mater sollicita et tristis ob filia dissentientis segregem a se cubitum, desinet exoptatos sperare posteros. Currite, currite, o fusi, nentes fila. Hæc quondam Parca canentes sic prænun-

eadem intercalaria vs. 379. rejicitur, et omnia Lachesi dantur usque ad vs. 382. Vide VV. LL. ad vs. 335.—383 Pro præfantes ex ed. Passer. profantes reposuit Doer. favente Tollo; docent enim Gronov. et Drakenb. ad Liv. XXII. 1. 'profari,' non 'præfari,' in signif. 'prædicendi,' 'vaticinandi' accipiendum esse. At rō præfantes usurpavit poëta in signif. 'pronuntiandi,' non item 'vaticinandi,' ita ut Talia præfantes felicia carmina jungerentur; et sic, ni fallor, accepit Scal. qui hoc modo interpungit, Talia præfantes quondam felicia Pelei Carmina, divino, &c. præterea prima in 'profari,' credo, nusquam apud poëtas producit. In omnibus aliis edd. et scriptis libris

NOTE

378 *Hesterno collum filo*] Latius collum fieri defloratæ virginis, quam intactæ et illibatæ putabant Veteres: unde docte et acite suo more Catullus significat Thetidem brevi fore matrem, cum futurum sit, ut postridie nuptiarum ejus collum eodem filo quo heri, ut pote breviori, circumdari aut mensurari non posset.

380 *Anxia nec mater mæsta*] Congeries epithetorum, *anxia, mæsta*, pro *anxia et mæsta*; quia maternus amor mentem consistere non sinit: *discordis*; a se dissidentis et discedentis, ut solent discordes. Ita 'Tanais discors' dicitur Horatio III. Od. 29. quia in duas se findit partes, quarum

altera in Mæotidem paludem, altera in Cimmerium Bosphorum excurrit. Ovid. 'Discordemque utero foetum tulit.'

381 *Secubitu*] Quod seorsim a se cubet; antea enim una cum matre dormire solebat Thetis, ut supra vidimus. 'Quam suaves expirans castus odores Lectulus in molli complexu matris aiebat.'

383 *Talia profantes* [*præfantes*] 'Præfari vox est vaticinii, ut 'fari': unde 'fatum' dicitur. Concludit igitur Poëta, hæc fuisse carmina et prædictiones de Pelei et Thetidis felicitate a Parcis, quarum est fatorum arcana reserare, editas.

Carmina divino cecinerunt omine Parcae.
 Præsentes namque ante domos invisere castas,
 Sæpius et sese mortali ostendere cœtu
 Coelicolæ, nondum spreta pietate, solebant.
 Sæpe pater Divum templo in fulgente revisens
 Annua cum festis venissent sacra diebus,
 Conspexit terra centum procurrere currus.
 Sæpe vagus Liber Parnassi vertice summo

385

390

*tiarunt celestibus auspiciis fortunata Pelei fata. Olim enim Di, cum non esset ad-
 hac contenta virtus, consueverant frequentius præsentem visitare hominum ædes
 crimine immunes, et humanis sese cœtibus exhibere. Frequenter Deorum Rex homi-
 nes invisens in templo micanti, cum sua sacra quotannis celebrarentur diebus solen-
 nibus, spectavit centum rhedas per terram concurrere: frequenter errans Bacchus in*

præsentes: vide ad vers. seq. Pro felicia in quibusdam fatalia.—384 In Guelf. 2. Venett. Brix. Vicent. Rhag. Ald. Junt. Gryph. Mur. Stat. aliis, divino c. pectore: lect. codd. non profert Statius: Scal. ex suo cod. reposuit divino c. omine, quem sequuntur Græv. Delph. Bip. alii: in Vat. divino c. pectine; unde Voss. dedit, divino c. pectine, quod reposuerunt Vulp. et Ed. anon. divino c. omnia tentat Lennep. hunc et antecedentem vers. sic emend. Lenz. Talia præsentem quondam felicia Pelei Carmina apud Divos c. omnia Parcae.—386 Ita hic versus legitur in omnibus fere edd. vett. in duobus Stat. codd. et Marciil. membranæ, Nereus et sese; Scal. ex cod. reposuit Nereus. ut sese; in altero Stat. Hercus sese, sine et; ex quo Baptista Sigicellus fecit, Heroum et sese, probante Marciil. quam emend. receperunt Voss. Vulp. et Ed. anon. Stat. conj. In terris sese et mortali; Mel. Verius et sese.—388 Pont. emend. templo a fulgente.—389 Annua dum in Ald. Junt. Gryph. Mur. Stat. Scal. Græv. Voss. Vulp. ed. anon. Bip. aliis: cum reposuit Doer. quod testantur Rhag. Heins. cod. a marg. et alii codd. ap. Ed. Cant.—390 In quibusdam edd. vett. Cre- tum pro centum, improbane Scal. quod tamen reposuit Græv. in duobus Stat. codd. procurrere; in Maff. 1. procumbere.—391 In quibusdam edd. vett. e ver-

NOTE

388 *Sæpe pater Divum*] Jovem intelligit; enumeratque Deos, qui, nondum pietate ab hominibus neglecta et abjecta, cum ipsis quondam versabantur.

389 *Annua cum festis sacra diebus*] Hoc de Ludis Olympicis quidam interpretantur, quod quidem ita esse non potest, cum Ludi isti non essent annui, sed quinquennales. Alii putant Catulhum hoc loco Ludos Circenses attigisse, cum maxime subjunxerit, 'Conspexit terra centum procurrere currus.' Sic enim etiam Virgil. Georg. iii. 'Centum quadri-

jugos agitato ad littora currus.' Ubi Servius ex Varrone de Gente Populi Romani: 'Viginti quinque missus ait fieri solitos uno die Circensium: unde in unoquoque missu, qui septies repetebatur, erant quatuor currus. Propert. lib. ii. Eleg. 25. 'Nec prius infecto deposcit præmia cursum, Septima quam metam triverit ante rota.'

391 *Vagus Liber Parnassi vertice summo*] Ex hoc loco nonnulli volunt inferre, eundem esse ex Catulli sententia Bacchum et Solem seu Phœbum, cui sacer est Parnassus. Sed revera fuit Parnassus et Baccho et

Thyadas effusis evantes crinibus egit :
 Cum Delphi, tota certatim ex urbe ruentes,
 Acciperent læti Divum fumantibus aris.
 Sæpe in letifero belli certamine Mavors, 395
 Aut rapidi Tritonis hera, aut Rhamnusia virgo
 Armatas hominum est præsens hortata catervas.
 Sed postquam tellus scelere est imbuta nefando,
 Justitiamque omnes cupida de mente fugarunt :
 Perfudere manus fraterno sanguine fratres : 400

præcelso culmine Parnassi agitavit Thyadas furentes dispersis capillis, cum Delphi ex omni civitate turmatim erumpentes Deum gaudentes altaribus fumantibus recipere. Frequenter in prælio militiæ mortifero Mavors vel Domina Tritonis rapidi, vel Rhamnusia puella præsens copias hominum armis instructas excitavit. At vero posteaquam terra polluta est nefariis flagitiis, et universi homines ex animo passionibus æstuanti justitiam expulerunt, fratres germano cruore manus

tice.—392 *Thyadas* in nonnullis.—394 *Acciperent lacti Divum spunantibus ex codd. suis reposuit Voss. lacti pro lacte, ἀρχαικῶς.* Vossium secuti sunt Vulp. et Ed. anon. *Acciperent Lætonigenam, vel Letoidem acciperent læti, vel Letoum acciperent læti* tentat Heins. *Acciperent lædis Divum fumantibus acres*

NOTÆ

Phæbo consecratus; duplex enim habuit jugum; quorum alterum Phæbo, alterum Baccho sacrum. Unde in eodem monte tum Phæbo, tum Libero patri ex æquo rem divinam faciebant. Lucan. lib. v. 'Parnassus gemino petit æthera colle: Mons Phæbo Bromioque sacer, cui numine misto Delphica Thebanæ referunt Trieterica Bacchæ.'

392 *Thyadas evantes*] 'Bacchas furentes et evoë clamantes.' Porro dicitur Bacchus sacrificulas suas e vertice Parnassi egisse, tum quia Parnassus ipsi sacer, tum quia in montibus Bacchanalia seu Sacra Bacchi celebrabantur. Virgil. *Æn.* iv. 'Ubi audito stimulant Trieterica Baccho Orgia, nocturnisque vocat clamore Cithæron.' Idem Georg. ii. 'Virginibus bacchata Lacænis Taygeta.' Unde manifestum est omnes fere montes fuisse Baccho sacros, juxta illud, 'Bacchus amat colles.'

393 *Cum Delphi*] Posuit continens pro contento. *Delphi* enim est oppidum sub monte Parnasso clarissimum Apollinis Oraculo, quod orbis umbilicum dixerunt.

394 *Acciperent Divum fumantibus aris*] Ipsum nempe Bacchum, cui ingentem victimarum copiam immolaverunt.

395 *Mavors*] Mars etiam bellorum temporibus cum hominibus versatus est. Hom. *Iliad.* v. inducit ipsum cum Pallade pro Trojanis contra Diomedem stetisse.

396 *Tritonis hera, aut Rhamnusia virgo*] Triton torrens in Bæotia; palus, et fluvius in Africa; ad quæ loca natam dicunt Palladem: unde 'Tritonis' dicta est. 'Rhamnusia' autem est 'Nemesis,' Dea scelerum ultrix, sic dicta ab Atticæ pago, cui 'Rhamnus' nomen, ubi Templum habuit celeberrimum.

Destitit extinctos gnatus lugere parentes :
 Optavit genitor primævi funera gnati,
 Liber ut innuptæ potiretur flore novercæ :
 Ignaro mater substernens se impia gnato,
 Impia non verita est Divos scelerare penates : 405
 Omnia fanda, nefanda, malo permixta furore,
 Justificam nobis mentem avertere Deorum.
 Quare nec tales dignantur visere cœtus,
 Nec se contingi patiuntur lumine claro.

polluerunt, filii cessarunt mortuos parentes deservire, pater appetiit mortem filiis suis primogeniti, ut securus pellicis novercæ ætate florenti et forma frueretur: mater execranda seipsam filio nescienti supponens et subjiciens, sacrilega, inquam, mater non timuit Deos Penates scelere contaminare: omnia ista justa et injusta, sine ullo discrimine impia mentis humanæ vesania confusa, benignam a nobis Deorum voluntatem abalienarunt. Ideoque neque dignantur tam sceleratos hominum cœtus intrare, neque aperta luce videri volunt.

mauvult Lenz.—402 Captavit præfert Mitsch.—404 Ignaro mater se obsternens Barth. e Palatt. probante Doer. at 'pudicitiam suam alteri substernere' dixit simili modo Sueton. Aug. 68.—405 Scal. ex cod. suo dedit Divos *scelerare* parentes, intelligens *παρρησιος θεοῖς* quod reposuit Bip. sed penates exhibent omnes edd. vett.—406 In quibusdam *permissa*, improbante Doer.

NOTÆ

405 Divos *scelerare Penates*] 'Penates' Servio dicuntur Dii omnes qui domi coluntur. De his vide Macrob. lib. III. cap. 4. et Nicolaum Comit. lib. IV. cap. 2.

CARMEN LXV.

AD HORTALUM.

ETSI me assiduo confectum cura dolore
 Sevocat a doctis, Hortale, virginibus :

O carissime Ortale, quanquam me sollicitudo continuo absumentum marore sepa-

1 In quibusdam Vossii defectum.—2 Sevocat in Marcil. membranis, sed

NOTÆ

1 Etsi me assiduo] Qui Catulliani sius operis partem exordiri volunt, laboris monumenta varias in partes in qua postquam Elegias quasdam secant, hinc tertiam ultimamque ip. Hexametro pentametroque versu

Nec potis est dulces Musarum expromere foetus

Mens animi: tantis fluctuat ipsa malis:

Namque mei nuper Lethæo gurgite fratris

5

Pallidulum manans alluit unda pedem;

Troia Rhæteo quem subter littore tellus

Ereptum nostris obterit ex oculis.

Alloquar? audierone unquam tua facta loquentem?

Nunquam ego te, vita frater amabilior,

10

rat a doctis novem puellis, nec potest animus meus proferre jucundos Musarum foetus: adeo magnis agitur doloribus. Etenim aqua defluens amne Lethæo non ita pridem irrigat pedes fratris mei pallentes, quem e nostro conspectu raptum contigit terra Trojana sub littore Rhæteo. . . . O frater, longe mihi vita jucundior, me-

~~~~~
non sine litura; sic tamen ut ex vestigiis erui potuerit *Sejugat*: in edd. vett. Venett. Ald. Junt. Gryph. Mur. Stat. Scal. Græv. *Ortale*; in Voss. Vulp. ed. anon. aliis *Hortale*.—3 In omnibus codd. *Nec potis est dulcis musarum*; in marg. Scal. cod. *Nec potis est harum dulcis*, quod ille probat, sed improbat Marcil. *exponere* affert Voss. pro '*factus*, *sensus* vel *fletus* in aliis codd. quod posterius retinendum censet Voss. et *dulces fletus* interpr. 'Elegos:' eum secutus est Ed. anon.—4 In quibusdam edd. vett. *Mens hominum*; Avant. legi jussit *animi*: Heins. conj. *icta malis*, quod valde probat Doer.—5 *Lethæi gurgite* in omnibus Stat. codd.—8 Ita in omnibus Stat. codd. *obtegit* affert Guar. *obruit* conj. Stat.—9 Hunc versum damnarunt Stat. et Scal. quod deerat in codd. suis, eum quoque expunxit Græv. at extabat in Marcil. membran. ut et in edd. vett. Venet. an. 1500. Ald. Junt. Gryph. et Mur. et revocandum putavit Voss. quem secuti Vulp. Ed. anon. alii. *Pro facta* in quibusdam *fata*; in Venet. an. 1500. Ald. Gryph. et Mur. *verba*; Marcil. ex mem-

NOTÆ

currentes docte et ingeniose more suo luit Catullus, eodem carminis genere Epigrammata subtexuit.

2 *Hortale* [*Ortale*] *virginibus* Primum igitur hoc ex Elegiis Carmen ad Ortalum amicum scribit Catullus, quo se excusat, quod dolore ex fratris sui morte suscepto impeditus non potuerit cito, ut ille volebat, ejus desiderio facere satis. Ab ipso enim postulaverat Ortalus, ut, quam Græcam de Coma Berenices Callimachus Elegiam composuerat, vellet ipse Latinam facere; quod cum demum peregisset, illam ad Ortalum mittit. Quis porro fuerit Ortalus ille ambigitur. Nonnulli suspicantur ipsum esse quem alio nomine Hortensium Poëtam vocant,

Catulli, Calvi, Cinnæ, et Memmii Poëtarum æqualem.

4 *Mens animi*] Eleganter dicitur pro *animo* simpliciter. Plaut. Cistell. Bacchid. et alii passim. Lucr. lib. III. 'Denique cur animi nunquam mens consiliumque Gignitur in capite.'

5 *Lethæo gurgite*] *Lethe fluvius* est Inferorum; qui dicitur oblivione mortuis inducere. *Λήθη* enim Græce, Latine *Oblivio* dicitur. Unde Virgil. 'Longa oblivio potant.'

7 *Rhæteo littore*] *Rhæteum Promontorium* est Troadis Regionis, Ajacis sepulcro celebré, sicut *Sigæum* Achillis.

Aspiciam posthac? At certe semper amabo,

Semper mœsta tua carmina morte canam:

Qualia sub densis ramorum concinit umbris

Daulias, absumti fata gemens Ityli.

Sed tamen in tantis mœroribus, Hortale, mitto

15

Hæc expressa tibi carmina Battiadæ;

Ne tua dicta vagis nequicquam credita ventis

Effluxisse meo forte putes animo:

Ut missum sponsi furtivo munere malum

Procurrit casto virginis e gremio,

20

quam ego te video in posterum? Sed equidem te perpetuo diligam: jugiter faciam
versus tristes in obitum tuum. Quemadmodum Daulias deflens mortem Ityli extinctæ
mœstos edit cantus sub opacis arborum umbraculis. Attamen, carissime Hortale, in
tanto dolore ad te mitto hos versus Battiadæ ad verbum fere e Græco conversos;
ne forsitan credas tua verba ventis rapidis incassum tradita e memoria mihi exci-
disse: sicut pomum clandestino proci dono missum decidit e sinu pudice puellæ,
quod repositum subter tenui veste infelicitis virginis, quæ oblita est illud ibi esse,

branis affert dicta, addens, 'suspicati aliqui fuisse, tria verba.'—11 In edd. vett.
acerte; Avant. legi jussit at.—12 In omnibus codd. Stat. et Scal. et Marci-
lii membranarum tegam pro canam; in edd. vett. et Ald. 1. legam, quod repo-
nendum putarunt Stat. et Scal.—14 In Stat. codd. assumpti fata gemens Ityli;
et sic est in edd. vett. Ald. Gryph. Mur. et Græv. absumpti conj. Stat. lau-
dans Propert. III. 10. 10. pro Ityli Scal. cod. habet Prothei; Marcil. membr.
Iteli.—16 Hæc excerpta in Scal. cod. et Marcil. membranarum. excerpta ad libb.
plur. fidem reduxit Voss. quem secuti sunt Vulp. et Ed. anon. 'sed nostra
lect. accommodatissima videtur, quam tuentur omnes fere edd. antiquiores.'
Doer.—19 Alii legunt sponsa, inquit Passer. cujus conj. videas inter Vario-

NOTE

14 *Daulias fata gemens Ityli*] Docta
et elegans comparatio, qua dolorem
suum Catullus expressit. Dicit enim
se talibus mortem fratris carminibus
defleturum, qualibus Philomela Ityn
absumptum conqueritur. *Daulias* au-
tem dicitur Philomela, a 'Daulia'
regione Phocidis Atticæ vicina, in
qua nefarium circa Ityn facinus pa-
tratrum est, et hinc 'Daulias avis'
Poëtarum carminibus celebratur.
Non enim Tereus Procnæ maritus
regnavit in Thracia, ut Latini tradunt
Scriptores, sed in *Daulia* Phocidis
prope Atticam, ut scribit Thuc. lib.
II. Itys autem Catullo more familiari

diminutive dicitur 'Itylus.' Tereus
porro Regis et Philomelæ Fabula no-
ta est. Videsis Ovid. Met. VI.

16 *Battiadæ*] Hoc est, Callimachi;
Callimachus enim a Batto Cyrena-
rum Rege et conditore originem du-
cere se testatur apud Strab. lib. XVII.
unde 'Battiades' dicitur Callimachus.
De hoc vide Gell. Noct. Att. lib. VII.
cap. ultimo.

19 *Furtivo munere*] Quod nimirum
clandestine missum est a proco, qui
hic sponsus dicitur Catullo, ut proci
Penelopes dicuntur sponsi. Horat. I.
Epist. 2.

20 *Virginis e gremio*] Nec mulieri,

Quod miseræ oblitæ molli sub veste locatum,
 Dum adventu matris prosilit, excutitur,
 Atque illud prono præceps agitur decursu ;
 Huic manat tristi conscius ore rubor.

degitur dum ad matris adventum exsurgit, et ipsum statim proclivi præceps devolvitur spatio. Inde vultus tristi puellæ rubore culpæ indice suffunditur.

rum Notas.—23 *Atque illinc* in libb. quibusdam Voss. *Atque, illud prono præceps dum agitur* conj. Doer.—24 *Hinc* legi jussit Avant. certe in uno Stat. cod. erat, *Hinc manat natæ conscius ore rubor.*

NOTÆ

nec gremio credi oportere, proverbium est: quod mulier levis et incerti animi: et sæpius in gremio posita, cum venerint in oblivionem exsurgentium, decidunt.

CARMEN LXVI.

DE COMA BERENICES.

OMNIA qui magni dispexit lumina mundi,
 Qui stellarum ortus comperit atque obitus:

Ille Conon, qui disquisivit omnes stellas vasti cæli, qui cognovit siderum ortus

1 In omnibus Stat. codd. *despexit*; Bentl. conj. *descripsit*; utrumque improbat Doer. in Ald. Gryph. Mur. et aliis vett. *despexit*: Voss. dedit *mænia mundi*, quod jam explosum est a Bentleio.—2 In duobus Stat. codd. *atque habitus*; in uno ejusdem *atque abitus*, quod ex auctoritate vett. libb. defendit

NOTÆ

1 *Omnia qui magni*] Hyginus lib. de Signis Cœlestibus, ubi de Leone agitur, hujus Elegiæ a Callimacho Poëta Græco compositæ, et a Catullo nostro Latinitate donatæ, argumentum declarat, quod hujusmodi est. Ptolemæus Rex Ægypti, cognomento Evergetes, Berenicen seu Beronicen Ptolemæi Philadelphi filiam sororemque suam duxit uxorem. Paucis vero post initum matrimonium diebus,

contigit ut adversus Assyrios expeditionem susciperet, in quam cum proficisceretur, crinem suum Veneri vovisse Berenice dicitur, si ad se suus conjux sospes victorque rediret. Cum autem, re præclare a Ptolemæo gesta, devotionis suæ convictam se Deorum judicio Berenice videret, crinem suum rite in Veneris æde appendit. Is autem cum postridie non compareret, idque Rex et Regina

Flammeus ut rapidi solis nitor obscuretur,
 Ut cedant certis sidera temporibus,
 Ut Triviam furtim sub Latmia saxa relegans,
 Dulcis amor gyro devocet aërio:
 Idem me ille Conon cœlesti lumine vidit
 E Bereniceo vertice cæsariem

5

et occasus, qui speculatus est, quomodo splendor igneus Solis velocis eclipsin patitur, quomodo certis temporum spatiis astra nobis occultentur, quomodo jucundus amor ablegans Triviam furtive subter Latmii montem deducat eam a cursu cœlesti: ille, inquam, ipse Conon divina oculorum acie vidit me comam e capite

Mel.—5 Voss. in libb. vett. deprehendit *sublimia*, et *sub Lamia*; at in posteriori acquiescens iuga Cætæ montis intelligit, ad cuius radices urbs 'Latmia' sita fuerit. *Latmia* tuentur omnes libri vett.—6 In codd. *govero* aut *givero*, unde Voss. fecit *clivo*, quod reposuit Ed. anon.—7 In Stat. codd. *et* edd. vett. Ald. Gryph. Mur. et Stat. *cœlesti numine*, fortasse ut sit pro '*majestate*,' in Venet. an. 1500. et Marcellii Pont. Max. libro *cœlesti munere*, h. e. '*divino beneficio inter stellas fulgentem*,' quod reposuit Bip. Stat. *conj. nomine*, vel *lumine* ut ad Cononem referatur, '*divino quadam oculorum acie*' præditum; quod posterius receperunt Scal. Græv. alii: Voss. dedit *cœlesti in lumine*, adjecta interpretatione '*in cœlo tot sideribus relucente*,' eumque secuti sunt Vulp. et Ed. anon.—8 *Ebore Niceo* legebat Nestor in Vocabul.

NOTÆ

molestissime ferrent, Conon Mathematicus tunc temporis excellens, Regis gratiam inire cupiens, persuasit crinem istum in cœtum Deorum numine sublatum, et in sidus conversum fuisse. Illud autem Callimachus, qui Ptolemæum, propter singulare bonarum artium studium, numinis loco habebat, hoc Poëmate complexus est. Quamvis autem Græca ipsa Callimachi Elegia, quod quidem noverim, non extet, apud Theonem tamen Arati Interpretem principium illius legitur.

5 *Triviam sub Latmia saxa relegans*] '*Trivia*' dicitur Diana, quæ eadem est Luna, quæ tres facies habere dicitur, seu quia '*trivii*' præesse existimatur, seu quia dicitur in terra '*Diana*,' apud Inferos '*Proserpina*' sive '*Hecate*,' et in cœlo '*Luna*' seu '*Lucina*.' Unde Virgil. '*Tria virginis ora Dianæ*.' Eleganter autem adumbratur poëtico commento de-

fectus Lunæ, quæ cum obscuratur de cœlo descendere in amplexus Endymionis fingitur. Endymion vero pastor fuisse dicitur, cuius amoræ Luna capta ad eum in Latmo monte dormientem exosculandum descendit. Alii vero dicuntur Endymionem puerum fuisse pulcherrimum, et ob id a Luna adamatum, cui illa a Jove impetravit, ut quicquid optasset consequeretur. Optavit autem Endymion, ut perpetuum dormiret somnum immortalis perseverans, et senii expers: unde natum est proverbium illud apud Græcos: '*Endymionis somnum dormire*,' quod dicitur in eos, qui diuturno in otio versantes nullis honestis actionibus vitam exercent. *Latmia* porro *saxa* dicitur mons Latmus in Caria, in quo dormiisse somnum suum Endymionem fingunt.

7 *Ille Conon*] Mathematicus fuit celebris, cuius meminit Hyginus et Seneca lib. vi. Quæst. Natural. ubi

Sed tum mœsta virum mittens, quæ verba locuta es!

Jupiter, ut trîsti lumina sæpe manu!

30

Quis te mutavit tantus Deus? an quod amantes

Non longe a caro corpore abesse volunt?

Atque ibi me cunctis pro dulci conjuge Divis

Non sine taurino sanguine pollicita es,

Si reditum tetulisset is haud in tempore longo, et

35

Captam Asiam Ægypti finibus adjiceret?

suscipere audeat. At vero quas protulisti voces conjugem tuum Regem dimittens! O Jupiter, quam frequenter abstersisti manu madentes oculos! quisnam tam potens Deus te immutavit? An hoc factum est, quia amantes nolunt distare procul a persona sibi dilecta? Sed o quanta Diis omnibus voristi cum multo cruore bubulo pro suavi sponso tuo, si modo brevi rediret, et Asiam devictam adderet Ægypti imperio!

reposerunt Scal. et Græv. quod non fortior auxit avis in Venet. an. 1500. et Gryph. quod non fortior auxit alis Ald. quo non fortius ausit alis Mur. 'commo-
dissime sane, nisi ingrata repetitio τοῦ quo offenderet.' Doer. quod non fortior ausit alis Statius: Heins. legi jubet, quo non fortior audit avis, i. e. 'faustior;' vel, quo non fortior hausit Halyn; utrumque improbat Doer. Nostram lect. servant Voss. Vulp. Ed. anon. Bip. alii.—29 Sed cum Voss. Sed tu in quibusdam.—30 In Ald. et nonnullis vett. tersti, ut legi jussit Avant. postea vero trîsti pro 'trivisti' legendum putavit idem Avantius, quod testantur omnes Stat. codd.—33 Atque ibi pro cunctis in Marcil. membran. Venet. an. 1500. et Gryph. At quæ ibi pro cunctis in Ald. Stat. Græv. et Voss. i. e. inquit Stat. 'sociis conjugis, vel, palam omnibus, ante omnes.' At quæ ibi pro cunctis Scal. et Bip. Atque ibi præ cunctis Mur. qui suspicabatur aliquot versus post hoc distichon desiderari, quibus Berenices vota exequabatur poëta: At quæ ibi, præ cunctis in ed. anon. Marcil. conj. scripsisse Catull. At quæ ibi prædulci cunctis pro conjuge Divis. Lect. nostra, in Cant. jam recepta, debetur Bentleio.—35. 36 In Stat. codd. cum Venett. Brix. Vicent. et Venet. an. 1500. Si r. tetulisset, is aut in t. longo C. A. Æ. f. addiderit: Avant. pro aut legi jussit haud; hinc Ald. et Colin. Si r. tetulisset, is haud in t. longo C. A. Æ. f. addiderat, quod reposuerunt Voss. Vulp. et Ed. anon. in Marcil. membran. Si r. tetulisset is, haud in t. longo, et C. A. Æ. f. addiderat; in Gryph. et Stat. Si r. tetulisset is, haud in t. longo C. A. Æ. f. adjiceret; in Mur. Si r. tetulisset is, haud in t. longo, et C. A. Æ. f. adjiceret: Scal. dedit, Si r. tetulisset is, aut in t. longo C. A. Æ. f. adjiceret? quod repo-

NOTÆ

'alis' pro 'alius,' 'alid' pro 'aliud' dixisse, et sic locutum esse Sallustium demonstrat, quod etiam Diomedes Grammaticus confirmat. Nonnulli tamen aliter legunt hoc modo: Quod non fortior auxit avis: ut sensus sit: Quod non potentius auspiciū firmare potuit. Quia nempe præclarum facinus, quod Berenice gesserat, Ptolemæum fratrem adduxerat ut eam du-

ceret uxorem, illudque fuisse fortius et potentius augurium, quod ipsius conjugium firmare potuisset. Quem quidem sensum non improbamus; cum certum sit in matrimonium ineundis auguria et auspicia apud veteres maxime observari consuevisse.

30 Trîsti [tersti] Pro 'tersisti.' Alii legunt, trîsti pro 'trivisti:' sed quō meliori sensu non video.

Quis ego pro factis coelesti reddita coetu,
 Pristina vota novo munere dissoluo.
 Invita, o regina, tuo de vertice cessi,
 Invita : adjuro teque tuumque caput : 40
 Digna ferat, quod si quis inaniter adjurarit.
 Sed qui se ferro postulet esse parem ?
 Ille quoque eversus mons est, quem maximum in oris
 Progenies Thiae clara supervehitur :
 Cum Medi peperere novum mare, cumque juventus 45
 Per medium classi barbara navit Athon.

quæ quoniam contigerunt, ut optaveras, ego tua coma coelesti stellarum choro addita, persolvo novo dono antiqua tua vota. Ego quidem non lubens, o Regina, e tuo capite recessi, non lubens, inquam, recessi : testem te appello, tuumque caput. Quod si aliquis temere et falso jurarit per tuum caput, me non invitam reces- sisse, penas luat perjurio debitas. At quis speret se posse resistere ferro ? Nam iste etiam mons ferro excisus est, super quem altissimum Phthiae gens illustris in oris suis transnavigavit, dum Medi novum illud pelagus transire festinarent, et dum juventus peregrina navi transveheretur per medium Athon. Quid vero agent

suit Ed. Bipontinus ; in Græv. Si r. retulisset is haud in t. longo, et C. A. *Æ. f. adjiceret ?* sed unde non liquet.—41 Avant. legit *adjutarit*.—42 *Sed quis se ferro conj. Stat.* at in omnibus codd. *qui*.—43 In omnibus Stat. codd. *quem maxima in oris* ; et sic est in Marcil. membran. Ald. Gryph. Mur. Stat. *Stat. et aliis ; quem maxima natu*, a 'no, nas, navi,' Avantius ; *quem maximum in orbe in aliis teste Mur. quem maxima in armis conj. Marcil.*—44 *Phthia in Stat. codd. Phthia in Venet. an. 1500. Ald. Junt. Colin. Gryph. Mur. Stat. Scal. Marcil. Græv. Bip. aliis ; Clytiae affert Voss. et deinde. Thia legent dum esse censet ; quod posterius receperunt Vulp. et Ed. anon. probante Bentleio : pro clara alii legunt Dara, teste Stat.*—45 *Cum Medi propere in Marcil. et Stat. codd. rupere in opt. Commel. ut conj. Heins. vide Burm.*

NOTÆ

41 *Digna ferat*] Si quis caput tuum inaniter adjurare ausus fuerit, dignas violatæ religionis pœnas luat.

42 *Sed qui se ferro*] Quanam ratione ego coma tua, quæ mollis sum et tenera, ferro resistere potuissem, cum montes etiam ferro excindantur.

43 *Ille quoque eversus mons est*] Montem Athon significat a Xerxis regis Persarum exercitum excisum. Varie porro hic locus legitur et exponitur ; ab aliis hoc pacto : *Ille quoque eversus mons est, quem maxima natu Progenies Phthiae clara supervehitur.* Exponuntque *maxima natu Phthiae*

Delph. et Var. Clus.

progenies, de populis montis Atho ver- ticem incolentibus, qui diutissim vunt, unde Macrobian vocantur. *Athos* enim modo Thraciæ, modo Macedo- niæ, modo Phthiæ, id est, Thessaliæ tribuitur. Alii *clara progenies inter-* pretantur de Xerxis exercitu. *Nos* autem *clara progenies Phthiae populos* Thessaliæ, quæ et Phthia, unde *natus* erat Achilles, propter cujus gloriam longe clarior fuit populus Thessaliæ seu Phthiæ, in cujus oris seu finibus mons Athos excisus est a Persarum exercitu.

45 *Cum Medi*] Medi sunt Asiæ po-

Catul.

Q

Quid facient crines, cum ferro talia cedant?

Jupiter, ut Chalybon omne genus pereat:

Et qui principio sub terra quærere venas

Institit, ac ferri fingere duritiem!

50

Abjunctæ paulo ante comæ mea fata sorores

Lugebant, cum se Memnonis Æthiopis

capilli, quandoquidem res ejusmodi ferro cadunt? O Jupiter, utinam pereat totum genus Chalybum: et quisquis initio rerum primus cepit investigare intra terræ viscera ferri fodinas ejusque domure duritatem. Comæ sorores meæ, quæ remanserunt in capite Berenices, paulo ante a me separatæ, mea deslebant infortunata,

ad Val. Flac. i. 3. *prorupere* in edd. vett. *irrupere* conj. Avant. quod receperunt Ald. Gryph. Mur. Græv. *pepulere* conj. Stat. *propereque* Marcil. antiquam lectionem *properare* dedit Scal. ut infinitivus pro definito sit. Lect. nostra debetur Vossio, et recepta est in Cant. Vulp. et ed. anon.—48 In omnibus Stat. codd. et edd. antiquiss. *celicum*; Parth. in Brix. dedit *telorum*; in Scal. cod. *telitum*, (quod et legi possit *celicum*), ex quo fecit *sicelicum*; quem vide inter Variorum Notas: Politianus primus ex hoc Fragn. Callim. Ζεῦ πάτερ, ὡς Χαλύβων πᾶν ἀπόλοιτο γένος, τοῦθεν ἀντέλλοντα, κακὸν φυτόν, ὃ μὴ ἐφῆρταν, emend. Χαλύβων, quod receptum est in Venet. an. 1500. Ald. Gryph. Mur. Stat. Græv. et Vulp. Latino caractere scribi jussit Marcil. Hanc tamen emend. Voss. rejecit, et ex *celicum* dedit *Celtum*, quod reposuit Ed. anon.—50 In Ald. Gryph. Mur. Stat. Scal. Græv. Bip. aliis *frangere*.—51 *Abruptæ* in Scal. cod. sed *Abjunctæ* in plerisque codd. teste Marcil.—

NOTÆ

puli Persis vicini, quorum magna fuit multitudo in Xerxis exercitu. Hæc Historia ex Herodoto, Plinio, Justino, Probo, aliisque Scriptoribus notissima est.

48 *Ut Chalybon omne genus*] Versus hic restitutus est e Scholiis in Apoll. R. II. 375. ubi locus hic ex Callim. laudatur. Χαλύβων ὡς ἀπόλοιτο γένος. 'Chalybes' autem populi sunt Scythiæ, vel potius Asiæ ad Thermodontem ita dicti a 'Chalybe' filio Martis, qui primi ferrum ferrique usum invenerunt. Virgil. 'India mittit ebur, mittunt sua thura Sabæi, At Chalybes nudi ferrum.' Is igitur sensus est, *omne genus Chalybum pereat*, quia nempe ferrum invenerunt, primique per terræ venas investigarunt.

52 *Memnonis Æthiopis Unigena im-*

pellens, &c.] Locus hic difficillimus a variis eruditissimis viris varie exponitur, mirumque est, quantum omnes torserit. Nos duas tantum expositiones lectori subjiciemus; si quis vero melius aliquid protulerit, gratulabimur. Alii igitur sic locum hunc interpretantur, ut sensus sit: Comæ sorores, hæ nempe quæ in Reginæ capite remanserant, lugebant meam sortem, quod a suo consortio sejuncta forem, cum ales equus unigena Memnonis Æthiopis commovens auras tremebundis pennis obtulit sese mihi Arsinoæ Chloridos, &c. Ita ut *ales equus unigena Memnonis Æthiopis* sit equus Pegasus filius ejusdem cum Memnone matris, nempe Auroræ, quæ dicitur dono dedisse Jovi Pegasus; qui Pegasus jussu Veneris ex ipsius templo in urbe Arsinoë, crinea

Unigena impellens nutantibus aëra pennis
 Obtulit Arsinoës Chloridos ales equus.
 Isque per aethereas me tollens advolat auras,
 Et Veneris casto collocat in gremio.
 Ipsa suum Zephyritis eo famulum legarat,
 Grata Canopæis in loca littoribus.

55

cum avis equus Chloridos frater Memnonis Æthiopis aërem agilians nutantibus *alis* obtulit sese mihi in urbe Arsinoës, et ipse accurrens per noctis tenebras rapit *me*, meque ponit in pudico sinu Veneris. Zephyritis avis incola grata Canopiis littoribus.

53 Unigena impellente nutantibus in Mur. et nonnullis vett. *nictantibus* conj. Bentl. sed *nutantibus* testantur omnes Stat. codd. idem Stat. pro *aëra* *tentant aëre*, improbante Doer.—54 In Maff. l. *Optulit asineos e locridicos alas equos*; in uno Stat. cod. *Optulit asinios e locridicos avis equus*; et in alio ejusdem, *Optulit assyrio elocritos aliis equos*: Bentl. legi jubet *Arsinoës Locridos*, quod nemo veterum memorie prodiderit, Arsinoëem seu Venerem *Chloridos* cognomine usam esse; at 'Locridem' Venerem seu Arsinoëem eodem modo a poeta dici potuisse V. D. autumat, quo illa versu 57. *Zephyritis dicta est*; nam ut *Zephyritis* a Zephyrio Africæ promontorio, ita 'Locris' dicetur a gente Locrorum, qui regionem eam tenebant.' In Scal. cod. *alis equos*; in nonnullis vett. *ales equi*; Avant. legi jussit *ales equus*; Stat. conj. *Obtulit Arsinoæ Locricos alisequus*, ut 'pedissequi' vocantur, pedibus alios qui sequuntur; sed mavult *ales eques*.—55 *Hisque* in Venet. an. 1500. Gryph. et quibusdam aliis; *Isque* Avant. *umbras* pro *auras* in Stat. et Scal. codd. quod receperunt Voss. Vulp. Ed. anon. Bip. alii; *auras* in edd. vett. Brix. Venet. an. 1500. Ald. Mur. et Græv. *oras* in quibusdam.—56 In omnibus Stat. codd. *advolat in gremio*; unde ille, *advoluit gremio*, ut ultima in casto non elidatur; in Marcil. membran. *consociat in gremio*; 'metuentes versiculo ruinam,' inquit ille, 'fecere, *conlocat in gremio*, melius facturi articulo in delecto, *consociat gremio*.' Hoc et præcedens distichon nonnulli transponenda monuere.—58. 59 In Stat. codd. *Grata Canopidis*; unde ille legendum putavit *Canopitis*,

NOTÆ

Berenices ibidem appensos detulit in cælum, et inter sidera collocavit. Alii hoc non de Pegaso, sed de Zephyro interpretantur, *Chloridos ales eques*, non *Chloridos ales equus*. Sed sive legatur, *ales eques*, aut *ales equus*, potest de Zephyro intelligi, cum sit ventus, quo Chloris vehitur. Constat autem Chloridem uxorem fuisse Zephyri, Zephyrumque apud Euripidem et alios dici 'equitem.' Euripides in Phœnissis, Ζεφύρου πρῶτος ἡγεστάρτος ἐν ὄψαφι. Quod etiam Zephyrus fuerit Memnonis unigena, hoc est, eadem cum Memnone matre natus, certum est; cum Aurora mater Memnonis sit etiam ventorum mater et genitrix, ut

scribit Hesiod. in Theogonia: 'Ἀσφαλὺς δ' Ἡὸς ἀνέμοις τέκε καπρεοθύμοις Ἀργέστην, Ζέφυρον, βορέην, κ. τ. λ. Constat etiam ex Strabone et Athenæo Venerem dictam fuisse 'Arsinoën,' habuisseque templum in urbe Arsinoë a Ptolemæo Rege condita in Cyrenaica Africæ regione, ut scribit Plin. lib. v. cap. 5. ubi comam suam Berenice Veneri appenderat. Videat Lector, an hæc expositio sensum planiorem efficiat, quam quæ de Pegaso. 57 Suum Zephyritis eo famulum legarat] Zephyritis hic dicitur Venus a 'Zephyrio' Ægypti promontorio, in quo colebatur, et lucum et templum habuit. Vide Strab. lib. xiv. circa

Scilicet in vario ne solum limite cœli

Ex Ariadneis aurea temporibus

60

Fixa corona foret; sed nos quoque fulgeremus

Devotæ flavi verticis exuviæ.

Uvidulam a fletu, cedentem ad templa Deum, me

Sidus in antiquis Diva novum posuit.

illuc famulum suum miserat, nimirum, ut non tantum sola corona ex Ariadnes capite inter varia astra Cœli posita coruscans fulgeret, verum ut nos etiam spolia flavi capitis Berenices Veneri dedicata coruscaremus. Dea Venus me madentem lacrymis, quod a Regina divelleret ad templa Deorum tanquam novum astrum inter

sive Canopitici; in Ald. Gryph. Mur. et Græv. *Grata Canopais incola*; in nonnullis *Gnata*: Voss. pro *incola* reposuit in *loca*. Mox pro *Scilicet in vario*, quod servant Venet. an. 1500. Ald. Junt. Colin. Gryph. Mur. Græv. ed. anon. Bip. et aliæ, Stat. codd. exhibent *Hydi vario*, vel *Hidluen ubi vario*; at lacuna erat in uno; alii codd. *Hi Dii ven ibi vario*: ex *luen ibi vario* Stat. primo fecit *Juvenile phaos*, postea *Lumen uti vario*; Marcil. *Di bene fecerunt, ne, &c.* Voss. *Sidere ubi vario*, quod reposuit Vulp. totum autem locum ita refinxit Scal. *Gnata Canopais incola litoribus Ludit ubi, vario, &c.* a quo Vulp. *rd Canopais* arripuit: in Scal. cod. *limine*, unde fecit *lumine*, quod receperunt Marcil. Voss. Vulp. Ed. anon. et Bip. sed nostram servant Venet. Brix. Vicent. Venet. an. 1500. Ald. Junt. Colin. Gryph. Mur. Stat. Græv. aliæ.—60 *Aut Ariadneis* veram esse lect. affirmat Scal.—63 Nostram lect. testantur fere omnes codd. et edd. vett. Avant. conj. *Uvidulum a fletu tendentem*; in Scal. cod. *Vividulum a fluctu*; ex quo fecit *Vividulo a flatu*; Voss. dedit et operose defendit *Uvidulum a fluctu*; innui autem a poeta putat vulgarem hominum opinionem, ex qua animæ defunctorum, antequam ad campos Elysium ant sedes superas penetrarent, Oceanum transire creditæ sunt. Vossium

NOTÆ

finem. Dicitur autem misisse famulum suum vel Pegasum vel Zephyrum, qui nempe Deam colebat; sic qui colunt Deos et venerantur, famuli Deorum dicuntur.

58 *Grata Canopais litoribus*] Venus enim præcipue colebatur apud Ægyptios, maxime vero apud Temyrenses, ut docet Strabo lib. xvii. quæ etiam habuit oppidum ad ostium Mendesium. Canopæi porro populi, sive Canopi incolæ mollissimi erant, et Veneri addictissimi. Fuit autem Canopus civitas Ægypti a Menelao condita, centum viginti stadiis ab Alexandria distans, sic dicta a Canopo Menelai Gubernatore, qui ibidem obiisse morsu serpentis dicitur. Ut Quintilian. lib. i. et Servius lib. ii. Æneid. tes-

tantur. Est etiam Canopus unum ex Nili fluminis ostiis.

60 *Ex Ariadneis*] Ne unum nimis sidus esset in cœlo e puellæ capite decerptum, nempe corona Ariadnes, sed ego quoque eum numerum auferem, madentem me lacrymis, quas, cum a Regina divelleret, profunderam, in cœlo inter astra collocavit. Fabula autem de Corona Ariadnes, quæ inter sidera relata est, nota est ex Hygino, Ovidio, Servio, Manilio, et pluribus aliis.

63 *Ad templa Deum*] Cælum dicitur 'Templum Deorum': Templum enim tribus modis dicitur. Ut Varro lib. de Ling. Lat. docet. 'Cœli,' inquit, 'convexa etiam templa dicuntur.'

Virginis et sævi contingens namque Leonis 65
 Lumina Callisto juncta Lycaoniæ
 Vertor in occasum, tardum dux ante Booten,
 Qui vix sero alto mergitur Oceano.
 Sed quanquam me nocte premunt vestigia Divum,
 Luce autem canæ Tethyi restitutor : 70
 (Pace tua fari hæc liceat, Rhamnusia virgo :
 Namque ego non ullo vera timore tegam :
 Non, si me infestis discerpant sidera dictis,
 Condita quin veri pectoris evolam :)

antiqua collocavit. Etenim ego attingens sidera Virginis et crudelis Leonis vicina Callisto Lycaoniæ, vergo in occidentem prior ante pigrum Booten, qui tandem ægre sero mari tingitur. At quamvis pedes Deorum videantur noctu me calcare, interdum tamen annosæ restitutor Tethyi. O Diva, Rhamnusia, fas mihi sit ista dicere cum tua bona venia: ego enim nusquam propter metum aliquem celabo veritatem; neque, etiam si astra me diris maledictis proscindant, impediunt quominus aperiam arcana

sequuntur Vulp. et Ed. anon. *templa Dione in Brix.*—66 *Callisto justa Lycaonia* in cod. Scal. i. e. *juxta*; unde fecit, *Callisto justa Lycaonida*, eumque secuti Voss. Cant. Vulp. et Ed. anon. *juxta Lycaonida* tuetur Bip. *Lectio nem justa vel juxta* damnat Doer. quia nempe nusquam invenerat exemplum, ubi ultima *roû juxta* correpta sit. Nostram tuentur Venett. Brix. Vicent. Ald. Junt. Gryph. Mur. Stat. Græv. Delph. aliæ.—70 *Lux aut canæ Tethyi restituum* in omnibus Stat. codd. præterquam in uno, qui exhibuit *restituam*; unde Stat. *Lux autem canæ Tethyi restituat*.—71 In duobus Stat. codd. *Pace tua fari licet hic*; in alio ejusdem, *Pace tua fari hic liceat*.—72. 73 *Nec sine infestis* in omnibus ejusdem codd. unde legendum putavit, *Namque ego nonnullo v. t. tegam Hæc, si me infestis*: Bentl. pro dictis conj. *dextris*.—74 *Condita qui vere pectoris evolue* in omnibus Stat. codd. unde conj. *Condita quin vere pectoris*

NOTE

65 *Virginis et sævi Leonis*] Indicat locum, in quo collocata est Coma Benenices, commemoratione vicinorum siderum. Virgo autem infra pedes Bootæ posita est, capite posteriorem partem Leonis, circulum Æstivalem dextra manu contingens.

66 *Callisto juncta Lycaoniæ*] *Callisto* fuit filia Regis Arcadiæ Lycaonis, quæ in Ursam conversa inter astra collocata est. De hac vide Ovid. et Hyginum.

67 *Tardum dux ante Booten*] *Bootes* qui et *Arcturus* et *Arctophylax*, dicitur 'tardus' quod cum sit in minimo circulo circa polum, sero tamen vi-

deatur occidere; cum aliæ stellæ remotiores citius occidunt. Dicitur autem mergi Oceano secundum Veterum morem, qui stellas et sidera occidentia in Oceano mergi existimabant.

70 *Tethyi restitutor*] *Tethys* est uxor Oceani, in quem astra mergi dicuntur, dum occidunt.

71 *Rhamnusia virgo*] Diximus jam supra Carm. de Nupt. Pelei, Deam Nemesim scelерum ultricem vocari 'Rhamnusiam' a Rhamnuente pago Atticæ, ubi colebatur. Vide Pausaniam in Attic.

Non his tam lætor rebus, quam me abfore semper, 75
 Abfore me a dominæ vertice discrucior :
 Qui cum ego, dum virgo quondam fuit, omnibus expers
 Unguentis, una millia multa bibi.
 Nunc vos, optato quas junxit lumine tæda,
 Non prius unanimis corpora conjugibus 80
 Tradite, nudantes rejecta veste papillas,
 Quam jucunda mihi munera libet onyx :

sinceræ mentis meæ. Non tantum gaudeo me his, quibus fruor, bonis esse cumulatam, quantum doleo me in perpetuum separatam iri a capite Regina Berenices, cum qua ego sola plura millia unguentorum exhausti, quanquam, dum virgo fuit, cunctis caruit unguibus. Jam vos, o novæ nuptæ, quas fax nuptialis desiderata luce copulavit, non ante maritis concordibus corpora vestra permittite, detegentes amictu remoto mamillas, quam vestra pyxis onychina offerat mihi grata dona.

evolam.—75. 76 Ex membranarum lituris eruit Marcil. *quam me ah fore semper, Ah fore me a dominæ* : in Stat. codd. *affore* utroque loco.—77 Omnes codd. et edd. vett. exhibent *omnibus expers* ; Joh. Auratus (D'Orat) conj. *ominis expers* probante Passer. *dum quondam virgo fuit omnibus expressa Unguentis* Stat. *dum virgo quondam fuit omnibus aspersa Unguentis* Marcil. *expersa* Heins. *explens* signif. passiva pro 'expleta,' sive 'explens se,' conj. Doer. *expreta* vel *adpersa* alii.—78 Ita hic quoque versus legitur in omnibus codd. et edd. vett. Passer. tentabat, *Unguenti Assyrii*, vel *Unguenti Syrii*, pro *Syrii*; Voss. *Unguentis, murrhæ*, quod avide receperunt Vulp. et Ed. anon.—79 Hic versus ita legitur in Ald. Junt. Gryph. Mnr. Stat. Græv. et Cant. et sic omnino legi jussit Avant. Stat. codd. exhibent *quem junxit* ut in Marcil. membranarum, vel *quem vincit* : Stat. et Marcil. conj. *quæ junxit* ; in Scal. cod. *quæ junxit* ; vide ad vs. 82. alii *At vos, optato quæ junxit*.—80 In Marcil. membranarum, *Non post uno animus corpora* ; in Stat. et Scal. codd. *Non post unanimis corpora* ; in nonnullis vett. *vincula* pro *corpora*.—81 In Stat. codd. *detecta veste*.—82 *Quum jucunda m. m. libat* conj. Marcil. *Quæ* in Scal. cod. ejus loco reposuit *Qua*, hunc et tres antecedentes versus sic disponens, *Nunc vos, optato quæ j. l. tæda Non post unanimis, corpora, conjugibus ; Tradite n. r. v. papillas, Qua, &c.* 'Jungi autem debent verba sic : *Nunc vos, corpora, quæ tæda junxit lumine optato conjugibus non post unanimis, nudantes papillas rejecta veste, tradite mihi munera jucunda, quæ onyx mihi libet* ; hoc sensû : *Nunc puellæ, quæ nupsistis maritis haud in concordia permansuris, cum in eo estis, ut cum illis concumbatis, tradite mihi munera, nempe unguenta ex onyche deprompta. Secuti autem sunt Scaligerum editores deinceps fere omnes. Equidem vero hujus loci interpretatione nil vidi ineptius et absurdius : Puellæ primo statim cum novis maritis concubitu placare debent futuram eorum perfidiam ! Locus igitur mihi rescribendus videtur sic : Nunc vos, o. quas. j. l. tæda, Nunc post (vel nos) unanimis c. conjugibus Tradite, n. r. v. papillas, Sic jucunda, &c. Nunc post, dominæ meæ exemplo in posterum ; vel*

NOTE

82 *Onyx*] Vas unguentarium ex Onyche gemma. Onyx autem lapis est colorem habens ad unguis humani similitudinem, quem ad conficienda

vasa unguentaria cavabant. Hinc illud Propert. 'Cum dabitur Syrio munere plenus Onyx.'

Vester onyx, casto petitis quæ jura cubili.

Sed quæ se impuro dedit adulterio,

Illius, ah! mala dona levis bibat irrita pulvis: 85

Namque ego ab indignis præmia nulla peto.

Sic magis, o nuptæ, semper concordia vestras

Semper amor sedes incolat assiduus.

Tu vero, regina, tuens cum sidera Divam

Placabis festis luminibus Venerem 90

Sanguinis expertem, non votis esse tuam me,

Sed potius largis effice muneribus.

Pyxis, inquam, *vestra onychina omnium vestrum quæ fidem legitimo thoro servatis. At pulvis abjectus eibat ut inania, fæda munera illius, quæ sese turpi adulterio poluit*; ego enim nulla dona quero ab impudicis. Immo potius, o nuptæ, jugiter concordia, amor perpetuus jugiter habitet domos vestras. Sed tu, o Regina, quando respiciens astra Deam Venerem sanguinis expertem diebus solennibus propitiam tibi reddes, non votis tantum, sed liberalibus etiam donis fac apud eam, ut iterum sim

junge post unanimes, in unanimitate postero tempore permansuris. Cui nimis audacter a me repositum videtur Sic pro Quam in vs. 82. ille servet antiquam lect. Quæ. Sed multo aptior est particula Sic, h. e. 'hac conditione, cui egregie respondet vs. 87.' Doer.—83 Pro petitis in Stat. codd. vel quamritis, vel queritis; unde ille casto quatit quæ jure cubile, laudans Carm. vi. vs. 10. Voss. quæris; in Ald. Junt. Gryph. Mur. colitis quæ jura cubili; sed in Brix. petitis quæ jura cubili, quod e cod. suo defendit Scal. quodque reposuere Græv. Ed. anon. Bip. alii.—84 Sic legi jussit Avant. in quibusdam vett. in puro dedat.—85 In duobus Stat. codd. Illius a mala levis bibat dona irrita; in uno, Illius a mala levis bibit dona irrita; in alio, Illius mala dona levis bibat irrita; et in alio, Illius a mala dona levis bibat irrita: in Venett. Ald. Gryph. et Mur. Illius aura levis; in quibusdam, Illius mala dona: ex antiqua lect. reposuit Scal. Illius ah mala d. l. b. irrita polvis; eumque secuti sunt recentiores.—86 Namque indignatis Voss.—87 Sed magis in edd. vett. Venett. an. 1500. Ald. Junt. Colin. Gryph. Mur. Stat. Scal. Græv. Delph. Vulp. Ed. anon. Bip. aliis, improbante Doer.—91 In Stat. cod. non nostris et non vestris: lect. votis debetur Pontano et recepta est in Brix. Venet. an. 1500. Ald. Junt. Colin. Gryph. Mur. Græv. et alias: Stat. conj. verbis, probante Doer. vet. lect. teste Scal. fuerat non veris, vel non vestris, ex qua formavit non siveris, et hoc receperunt Ed. anon. Bip. et alii: Voss. dedit, non verticis esse tuam me Si potis es, largis; Benti. Unguinis expertem ne siveris.—92 Eidem Pontano etiam delbetur effice; edd. vett. exhibent adfice, quod reposuerunt

NOTE

89 Tu vero, regina] Ad reginam se demum convertit, suadetque, ut non otiosis tantum votis ac inanibus, sed largis potius muneribus adducat Venerem, ut se e cælo iterum in caput, a quo abscissa fuerat, redire patiat.

90 Venerem Sanguinis expertem] Al- ludit ad Venerem Paphiam, cujus aram sanguine maculari nefas erat: unde thure tantum ei floribusque sacrificabatur, ut Corn. Tacitus et Servius asserunt.

**Sidera cur retinent? utinam coma regia fiam:
Proximus Hydrochoi fulgeret Oarion.**

tua. Ut quid autem astra me tenent? Di faciant, ut iterum cæsaries regalis evadam; si hoc fiat, tunc Orion vicinus Hydrochoo tempestates faciat.

Scal. et Ed. anon. in aliis *affice*, improbante Doer.—93 *Sidera cur iterent* in Venett. Brix. Vicent. Ald. Gryph. Mur. Stat. Scal. Græv. Delph. Bip. aliis, ut et in omnibus codd. nisi quod pro *cur*, vel *quur*, in nonnullis legitur *cum*: Stat. cujus codd. pro *utinam* habebant *ut*, vel *uter*, conj. *Sidera cum intereant, ut tunc coma regia fiam*; Marcil. *Sidera cur inter?* Pontano debetur, *Sidera cur retinent?*—94 Ita hic versus legitur in edd. antiquiss. et omnibus codd. Stat. Scal. et Marcil. (præterquam pro *Oarion* in nonnullis Stat. est *Aorion*;) et sic extat in Scal. Delph. Voss. Vulp. ed. anon. aliis; in cod. antiquiss. Politiani, *fulguret Oarion*; in Ald. Junt. Colin. et Gryph. *Hydrochoo fulgeat Oarion*; in Stat. Græv. et nonnullis aliis, *Hydrochoi fulgeat Oarion*: Lect. *Arcturus fulgeat Erygonæ*, quam amplexus est Mur. Marullo debetur, ut suspicabatur Scal. Heins. pro *Hydrochoo* conj. *Heniocho*, in notis ad Ovid. Art. II. vs. 55.

NOTE

93 *Sidera cur retinent* [*iterent*] Ut quid astra multiplicentur ex comis, seu coronis fœminarum. Antiqui codices habent, et forsitan melius: *Sidera cur retinent?* Quid me tenent astra, quominus iterum in caput Reginæ redeam?

94 *Proximus Hydrochoi fulgeret* [*Hydrochoo fulgeat*] *Oarion*] Alii legunt: *Proximus Arcturo luceat Erygonæ*; quia nempe Orion et Hydrochous, seu Aquarius, sunt duo signa cœlestia ab

invicem dissitissima, unde non possunt dici vicina: sed nos vulgatam sequimur lectionem, cujus sensus est: Di faciant ut iterum in caput Reginæ redeam, et tunc non curabo quem locum et quem ordinem inter se sidera sortiantur: et utrum Aquarius et Orion, etsi invicem distent, inter se conjungantur. 'Hydrochous' enim Græce, 'Aquarius' Latine est, et ex vocabulo, 'Orion' Græci, faciunt 'Oarion,' quos sequitur Catullus.

CARMEN LXVII.

AD JANUAM MŒCHÆ CUJUSDAM.

CATULLUS.

**O DULCI jucunda viro, jucunda parenti,
Salve, teque bona Jupiter auctet ope,**

O JANUA, grata cuidam marito, ejusque patri, salva sis, teque etiam Jupiter

NOTE

1 *O dulci jucunda viro, &c.*] Carmi- nisi a paucis, quibus hæ res notæ es-
nis hujus argumentum, quod Catullus, sent, noluit intelligi, conjectura nunc

Janua: quam Balbo dicunt servisse benigne.

Olim, cum sedes ipse senex tenuit:

Quamque ferunt rursus voto servisse maligno, 5

Postquam est porrecto facta marita sene.

Dic agedum nobis, quare mutata feraris

In dominum veterem deseruisse fidem.

JANUA.

Non, ita Cæcilio placeam, quoi tradita nunc sum,

Culpa mea est, quanquam dicitur esse mea. 10

augeat divino suo auxilio, quam ferunt Balbo quondam liberaliter famulatam esse, quando vetulus iste domum hanc incoluit, quam dicunt etiam inservisse desiderio impudico, posteaquam puella hera tua alteri nupsit, mortuo jam vetulo. Dic igitur nunc nobis qua de causa dicaris mutata dereliquisse fidelitatem erga antiquum herum tuum Balbum. Non vitium meum est, etsi fertur esse meum; sic accepta

4 *Olim quum has aedes* conj. Dousa F.—6 In Venett. Brix. Vicent. Rheg. Venet. an. 1500. Ald. Junt. Colin. Gryph. Stat. aliis, *Postquam es projecto*; in Mur. *Postquam est projecto*, quod Parth. interpr. 'excluso Balbo;' in marg. Gryph. ap. Doer. *projecto*; Stat. conj. *Postquam est projecto functa marita sene*; Voss. profert ex Commel. *Postquam est porrecto facta marita soror*; in Stat. codd. etiam *est porrecto*, probante Hand. *Postquam es porrecto facta marita sene* Scal. Lect. nostram tuentur Græv. Ed. anon. et Bip. —7 *Dic age de nobis* in Stat. et Marcell. codd. et nonnullis edd. vett. in aliis Stat. cod. *Dic age de vobis*; in Ald. Gryph. Mur. Græv. aliis, *Dic age dic nobis*, probante Marcilio: Stat. conj. *Dic agedum nobis*, quod reposuerunt Scal. Voss. Vulp. Ed. anon. Bip. et recentiores.—8 *In dominum venerem* Scal. cod. ut *dominum* sit genitivus pluralis.—9 In Maff. l. *plateam*, (quod et legi possit *placeam*; literæ enim *t* et *c* in codd. pæne similes sunt,) unde

NOTÆ

assequi velle stultum esset. Illud igitur solum compertum est, Dialogum esse, quo Poëta noster, ad nefarias cujusdam mulieris libidines detegendas, Januam ædium illius cum popularibus aliquot loquentem, easque indicantem ipsis introducit. Quænam vero illa fuerit mulier, quæ tanturpia facinora patravit, quis senex ille Balbus, quis Cæcilius, quis invalidus filius, aut officiosus pater, quinam denique ceteri istius societatis Principes, quos ne tum quidem, dum viverent, cognoscere ulla laus erat, nunc quærere non est nobis opus.

5 *Quamque ferunt voto servisse ma-*

ligno] Januæ verbis nullo tempore pudicam fuisse dominam significat, ne tum quidem cum Balbo nupta esset, et pudica audiret.

6 *Postquam est porrecto, &c.*] *Postquam alteri nupsit, mortuo et elato jam Balbo sene.* Alludit Catullus ad illum morem quo mortuos in vestibulo efferendos collocabant ad ipsum limen, cujus consuetudinis manifestissimum apparet vestigium apud Sueton. in Aug. 'Cujus mortui corpus a Bovillis Equester Ordo susceperit, urbique intulit, atque in vestibulo domus collocavit.'

9 *Non, ita Cæcilio placeam*] Respon-

Nec peccatum a me quisquam pote dicere quicquam :
 Verum isti populo janua quidque facit :
 Qui, quacumque aliquid reperitur non bene factum,
 Ad me omnes clamant : Janua, culpa tua est.

CATULLUS.

Non istuc satis est uno te dicere verbo ;
 Sed facere, ut quivis sentiat et videat.

15

JANUA.

Qui possum ? nemo quærit, nec scire laborat.

CATULLUS.

Nos volumus : nobis dicere ne dubita.

sim Cæcilio, cui jam sum mancipata : nemoque potest asserere me aliquid peccavisse ; quanquam, si populum istum audias, janua quodcumque crimen admittit. Quinimmo ubicumque invenitur aliquid non recte actum, statim ad me omnes vociferantur ; O porta, culpa tua est. Non sufficit te hoc unico verbo asserere, verum faciendum est ut unusquisque ita esse sentiat ac perspiciat. Quomodo valeam hoc facere, si nullus requirit, neque aliquis id compertum habere curat ? Nos vero dicere cupi-

Stat. conj. *pateam* : in nonnullis vett. *cui reddita* ; in Ald. Gryph. Mur. Stat. Græv. aliis, *quod*, vel *cui credita*, præeunte Avant. Nostram lect. servant Scal. Voss. Vulp. Ed. anon. Bip. et recentiores.—12 ‘Hic lacuna in antiquiss. codd. fuisse videtur, quam pro suo quisque ingenio explere studuit.’ Doer. In Stat. codd. *V. isti populi j. quid te fecit* ; in Maff. l. *V. isti populi j. quid te fecit* ; unde Stat. conj. *V. istis probri j. quidque facit* : cod. Guar. habet, *V. isti populo j. quid refecit* ; cod. Scal. *V. isti populi j. quite facit* ; ex quo dedit, *V. isti populi nenia, Quinte, facit* : Avant. legi jussit, *V. isti populo dent mala multa Dei* ; hinc alii, *V. isti populo di mala multa ferant* : Mur. asserit, *V. isthæc potius janitor ipse facit*, et *V. istis me auctorem esse facit populus* ; at in textu, inane spatium relinquere satius duxit : Voss. edidit, *V. isti populo janua quid faciat* ? hinc in ed. anon. *V. isti populo j. quid faciam* ? Lect. nostra, ex Guar. cod. scriptura et Stat. conj. consarcinata, primum impressa est in Græv. et deinceps in Bip. repetita.—13 *Quin quacumque* in Ald. Gryph. Mur. Stat. Græv. Delph. Qui in Avant. et Scal. codd. quod receperunt Voss. Vulp. Ed. anon. Bip. alii.—17 *Quid possum* in codd. Stat. et Marcil. *Quid possit* Scal. cod. *Quod possum* in edd. vett. Stat. conj. *Qui possum* ? sed sic antea legerat Muretus ; Scal. *Quid possis*, improbante Marcil.—18 *Non volumus*

NOTÆ

det Janua sese excusans, et, culpam in janitorem rejiciens, jurat per Cæciliū dominum suum. Ad hunc fere modum Propert. lib. i. Januam quandam de domine suæ impudicitis conquerentem inducit. Cæcilius ille, de quo hic Janua loquitur, Turnebo vi-

detur esse Cæcilius Metellus, cui Claudia nupserat. Unde hoc Carmen obscurissimum intelligendam putat de Claudia ; quæ sine controversia fuit Lesbia Catulli.

15 *Non istuc satis est*] Viator aut Poëta Januam alloquitur, quæ iterum

JANUA.

Primum igitur, virgo quod fertur tradita nobis,
 Falsum est. Non illam vir prior attigerat, 20
 Languidior tenera quoi pendens sicula beta,
 Nunquam se mediam sustulit ad tunicam :
 Sed pater illius nati violasse cubile
 Dicitur, et miseram conscelerasse domum ;
 Sive quod impia mens cæco flagrabat amore, 25
 Seu quod iners sterili semine natus erat.
 Et quærendum unde unde foret nervosius illud,
 Quod posset zonam solvere virgineam.

*mus vobis: noli ambigere nos verum dicere. Primum ergo falsum est illud quod dicitur, illam puellam incorruptam mihi commissam fuisse; neque enim eam vir-
 suus primus attigerat * * * * Verum parens ejus mariti fertur filii sui tho-
 rum polluisse, atque infelicem domum suam constuprasse; seu quia sceleratus illius
 animus insana ardebat libidine, seu quia filius ejus sterili semine pignus et infæcum-
 dus erat. Ita ut sic aliunde esset quærendum illud robustius, quod virgineale cingula-*

vobis dicere in Stat. et Scal. codd. item in edd. vett. Ald. Junt. Gryph. Stat. Scal. et Delph. *Nos volumus vobis dicere, nec dubia* conj. Stat. Lect. nostram tneuntur Mur. Marcil. Græv. Voss. Vulp. Ed. anon. Bip. et recentiores.—20 In omnibus Stat. et Marcil. codd. *Non illam vir prior attigerat*, quod nos, Stat. et Bip. secuti, in textum recepimus: *Namque illam vir prior attigerat* in edd. vett. Ald. Junt. Gryph. Mur. aliis, quibus signifer fuit Avant. *Nonque illam vir prior attigerat* Græv. *Non qui illam vir prior attigerit* Scal. quern secuti sunt Voss. Vulp. Ed. anon. alii: *Nunquam illam* conj. Doer.—22 In omnibus Stat. codd. *sustulit hanc tunicam*; unde ille conj. *Nunquam se media sustulit hinc tunica*: Scal. tacite recepit, *Nunquam dimidium sustulit hanc tunicam*. Nostram lect. servant edd. vett. Ald. Junt. Gryph. Mur. Stat. Græv. Delph. Voss. Vulp. Ed. anon. Bip. aliæ.—23 In Ald. Junt. Gryph. Mur. Stat. Græv. Delph. *ipsius nati*; in codd. *illius nati*: Scal. fecit *ille sui nati*; hinc Ed. anon. *ille sui gnati*.—25 In nonnullis Stat. *tecto pro cæco*.—27 In Stat. et Scal. codd. *Et quærendum unde foret*; in Brix. et aliis vett. *Quærendumque nec unde foret*, accedentibus Voss. et Vulp. *Ne quærendum aliunde foret* cod. Avant. quod receperunt Gryph. et Mur. idem Avant. conj. *Nec quærendum erat unde foret*; Ald. *Nec quærendum aliunde foret*; Græv. *Et quærendum aliunde foret*, quod receperunt Cant. et Delph. Lect. nostra debetur

NOTÆ

reponit ad hunc versum : Qui possum?
 &c.

21 Quoi] Scilicet marito.

Tenera beta] Beta herba est hortensis, cujus naturam et genera legito apud Plin. lib. ix. cap. 13. et lib. xx. cap. 13.

Pendens] Quia non erecta.

Sicula] Parva sica: sed membrum virile et mentulam intelligit: sicut etiam Plant. 'machæram militis' metaphorice: est namque 'sica brevis' gladius, unde 'sicaril' dicti.

22 Nunquam se mediam sustulit ad

CATULLUS.

Egregium narras mira pietate parentem,
Qui ipse sui gnati minxerit in gremium.

30

JANUA.

Atqui non solum hoc se dicit cognitum habere
Brixia, Cynææ supposita speculæ,
Flavus quam molli percurrit flumine Mela,
Brixia, Veronæ mater amata meæ :

lum posset recingere. Præclarum quidem commemoras mirabili præditum religione patrem, qui ipse urinam effuderit in sinum filii sui. Sed sane Brixia sita ad Chinæam rupem non modo asserit sibi istud compertum esse, Brixia, inquam, dilecta Veronæ patriæ meæ parens, quam turbidus Mela alluit lenibus aquis. Verum et

~~~~~
Statio, et recepta est in Scal. ed. anon. et Bip.—30 In uno Stat. cod. imminxerit, ut conj. Scal.—31 In Maff. l. *Atqui non solum se dicit cognitum*; in uno Stat. *Atqui non solum sed dicit cognitum*; in alio ejusdem *Atqui non solum sed dicit hoc cognitum*: in edd. vett. Ald. Junt. Gryph. Mur. Græv. *Atqui non solum hunc se dicit*; in aliis *huic se dicit*. Lect. nostra, jam in Scal. Delph. Voss. Vulp. ed. anon. Bip. et alias recepta, est ex conj. Statii.—32 *Brixia Chinæa suppositum in specula* in edd. vett. Venett. an. 1500. Ald. Junt. Gryph. et Cant. *Brixia Chinæa supposita specula* conj. Pont. quod receperunt Mur. Stat. Græv. Delph. *Brixia Chinæa supposita specula* Scal. eumque secuti Voss. Ed. anon. et Bip. in nonnullis codd. *Cichonia*, vel *Chinæa*, teste Zanchio ex cujus libello de Origine Oroborum lect. nostram reposuit et defendere conatus est Vulpius.—33 Hunc et sequentem vers. spurios, quod non solum Historiarum veritati, sed etiam linguæ Latinæ proprietati, atque omnino elegantiae Catulli repugnent, acriter contendit Maff. sed eosdem in fidem suam recepit, et motas a Maff. difficultates expedire studuit Paul. Galeardus, in cujus sententiam discedit Vulp. Pro *percurrit* in nonnullis *præcurrit*, improbantibus Wesseling. et Doer.—34 Pro *meæ* Scal. conj. *tua*.—

NOTE

tunicam] Nunquam illi erigebatur mentula, ita ut tunicam elevaret; sic etiam Carm. xxxii. 'Pertundo tunicamque palliumque.'

29 *Egregium narras*] Rursus Poëta aut viator loquitur.

32 *Brixia Cynææ* [*Chinææ*] *supposita speculæ*] Sensus est: Verum non est, quod hæc virgo hic vitiata fuerit, quia priusquam huc veniret violata fuit, non solum a patre sponsi, sed etiam Brixie commisit adulterium

cum duobus aliis, nempe Posthumio et Cornelio, quod in illa urbe notissimum est. Cetera vero interponuntur ad describendum Brixie situm, ejusque cum Verona conjunctione et amicitia. Brixia porro civitas est Gallie Transpadanæ seu Longobardiæ, a Gallis Cænomanensibus olim condita ad fluvium Melam ad radices montis Chinæi, seu rupis, quæ dicebatur olim 'Chinæa,' quam Poëta vocat 'speculam,' quia nempe ex editis montium

Sed de Posthumio, et Corneli narrat amore, 35
 Cum quibus illa malum fecit adulterium.
 Dixerit hic aliquis : Qui tu isthæc, janua, nosti,
 Quoi nunquam domini limine abesse licet,
 Nec populum auscultare : sed huic suffixa tigillo
 Tantum operire soles, aut aperire domum ? 40
 Sæpe illam audiui furtiva voce loquentem
 Solam cum ancillis hæc sua flagitia,
 Nomine dicentem, quos diximus : utpote quæ mi
 Speraret nec linguam esse, nec auriculam.
 Præterea addebat quendam, quem dicere nolo 45
 Nomine, ne tollat rubra supercilia.

multa refert de Posthumio et de Corneli amoribus, quibuscum puella hera mea turpe commisit adulterium. Sed quis forsân reposuerit, Quomodo tu, o janua, illa cognovisti omnia, cui nusquam fas est deserere ostium heri tui ; quæ neque potes populi sermones audire : sed quæ istis annexa postibus, solummodo consuevisti claudere aut reserare aedes ? Frequenter illam puellam auscultavi solam suis ancillis narrantem ista sua scelera, et nomine vocantem eos, quos retuli ; quippe quæ crederet me neque linguam neque aures habere. Insuper his, quos nominavi, quempianam adjungebat, quem non volo nominare, ne rubra efferat supercilia. Vir est procerus,

35 Postumii in nonnullis : Postumi', et Corneli' in Græv. Nostram lect. servant omnes codd. cum edd. Scal. Delph. Voss. Vulp. anon. Bip. aliis.—37 In Stat. codd. Quid tu isthæc.—38 In Voss. ll. melioribus Divum limine, Voss. intelligit Penates vel Lares.—39 In Stat. codd. hæc suffixa.—42 In Maff. I. Solam cum conciliis ; in Brix. Cæciliis, quod legi jubet Voss. in edd. vett. Solam consiliis, ut legi jussit Avant. unde P. Manut. consociolis, quam emend. sibi vindicat Scal. et reposuerunt Græv. Cant. et ed. anon. Lect. nostram, jam in Delph. Bip. alias receptam, testantur Stat. et Marcil. codd.—44 Nec speret linguam in quibusdam edd. vett. Speret nec linguam in Pat. c. et omnibus Stat. Nec linguam speret dedit Scal. sed neque Vossium neque Vulp. hiatus post linguam offendit. Lect. nostra debetur Pontano, et recepta est in Ald. Scal. Græv. Delph. ed. anon. Bip. alias.—45 In edd. vett. ardebat ;

NOTÆ

jugis prospectus peti potest, licetque illinc longe lateque speculari.

33 *Flumine Mela*] Mela fluvius est Galliæ Transpadanæ seu Longobardiæ aut Emiliæ, qui ex Brenno monte ortus Brixiam civitatem alluit, de quo Virgil. in Georg. 'Aut curva legunt prope flumina Melæ.'

34 *Verona*] Ejusdè etiam Galliæ Transpadanæ civitas, nostri Catulli patria ; cujus mater dicitur Brixia, vel quod esset Verona ipsa vetustior,

vel quod inde Veronam coloni multi commigrassent, vel quod Brixia Metropolis esset Cænonanorum, in quibus est Verona.

42 *Solam cum ancillis*] Alii legunt, *consociolis*, Manutio correctore ; sed vetustiores codices habent *ancillis*, quod quidem huic loco mirifice convenit. Ancillis enim libidinum omnium administris uti dominas consuevisse, multa Plauti, Tibulli, Ovidii, Propertii, aliorumque testimonia docent,

Longus homo est, magnas quoi lites intulit olim
Falsum mendaci ventre puerperium.

cui quondam simulatus partus fallaci ventre graves movit controversias.

sed in omnibus codd. *addebat*, ut legi jussit Avant.—47 In omnibus codd. et edd. antiquiss. *qui*, improbante Avant. quod Stat. interpr. 'Qui cum nothus esset, et qua volebat matre minime genitus, magnas, ob id credo, lites suscepit.'

NOTÆ

quæ referre frustraneum esset, cum res ipsa sit omnibus nostro etiam sæculo notissima.

46 *Rubra supercilia*] Eleganter admodum minacem excandescentium gestum et vultum expressit ad hunc fere modum Petronius: 'Postquam se amari sensit supercilium altius sustulit.'

47 *Longus homo*] 'Longus homo' dicitur sæpius stolidus et biennus: *μῆγας* pro inepto et bardo sumitur apud Aristophanem.

48 *Falsum mendaci ventre puerperium*] Quia nempe nothus erat, et qua volebat matre minime genitus: unde multas lites coactus est sustinere.

CARMEN LXVIII.

AD MANLIUM.

Quod mihi fortuna casuque oppressus acerbo,
Conscriptum hoc lacrymis mittis epistolium,

Illud quidem mihi jucundum est, quandoquidem me tibi putas amicum, quod tu concussus infortunio et iniquo fato scribis ad me literulas fletibus tuis exaratas: ut

'*Ad Manlium*. In scribendo hoc nomine libri Mss. et edd. vett. mirum in modum discrepant; scribitur enim modo *Malius*, modo *Mallius*, modo *Manilius*, modo *Allius*; eadem hujus nominis confusio est in aliis scriptoribus. Vide quos laudat Sant.' Doer.—1 *Quid* in quatuor Sant. codd. *Quo* in uno Voss. utrumque improbat Doer.—2 *Conscriptum* vult Schrad. improbante

NOTÆ

1 *Quod mihi fortuna*] Manlius, in cujus gratiam Epithalamium superius scripserat Catullus, cum uxorem Juliam fato functam amisisset, ipsum per epistolam rogaverat, ut ad se carmina consolatoria scriberet, et libellos de rebus amatoris jucundisque, dum junior esset olim composi-

tos, sibi mitteret legendos. Hac ergo Elegia elegantissima et politissima respondet Catullus, seque excusat, quod utrique petitioni facere satis minime possit. Primo namque dicit, se dolore ex fratris morte contracto oppressum, cum ipsa consolatione indigeat, alios consolari non posse.

Naufragum ut ejectum spumantibus æquoris undis
 Sublevem, et a mortis limine restituam :
 Quem neque sancta Venus molli requiescere somno   5
 Desertum in lecto cœlibe perpetitur ;
 Nec veteram dulci scriptorum carmine Musæ
 Oblectant, cum mens anxia pervigilat :
 Id gratum est mihi, me quoniam tibi ducis amicum,
 Muneraque et Musarum hinc petis et Veneris.   10
 Sed tibi ne mea sint ignota incommoda, Manli,
 Neu me odisse putes hospitis officium :
 Accipe, quis merse fortunæ fluctibus ipse,
 Ne amplius a misero dona beata petas.

ego tibi quasi naufragium passo, spumosisque maris fluctibus jactato succurram, teque e leti faucibus ereptum reficiam; te quem in viduo cubili derelictum sacra Venus non patitur relevari placida quiete; quem neque etiam Musæ recreant jucundis priscorum auctorum libris; cum animus tuus mœrens pervigilat; et hac de causa quæris a me Musarum dona et Veneris jocos. Verum, o Manli, ne mala mea tibi sint incognita, et ne existimes me odisse hospitis officium, audi, quibus ego fortunæ adversæ procellis sim oppressus, ut posthac a me infelici non quæras læta car-

eodem Doer. *Conscriptum lacrimis* in Mur. Græv. et aliis vett.—3 *Naufragi* conj. Heins. ut ad *æquoris* referatur: pro ut in quibusdam et.—6 In nonnullis edd. vett. *thalamo cœlibe*, improbante Scal.—8 Stat. *legebat cui mens*: in Scal. et ed. anon. *pervigilet*, quod damnat Doer.—9 In omnibus Stat. et triginta Sant. codd. cum edd. pr. *me q. t. dicis*, i. e. 'me declaras, me alloqueris ut tuum amicum in hac epistola.' Lectio nostra debetur Calph. in Vicent.—10 *Muneraque Musarum* in Hamb. et Reg. *Munera Musarumque hinc petis hinc Veneris* in Leid.—11 In nonnullis Stat. codd. *Manlius*.—12 Schrad. *tentabat hospitis officium*; sed vide vs. 68.—13 *Aspice* in quibusdam: qui in uno Mediol. *quid* Nan. *quam* laudat Crinitus in Vita Catulli: *verser* in alio Me-

NOTÆ

Deinde testatur se de rebus amatoriis libros Veronæ, quo se ob fratris interitum contulerat, non habere, sed Romæ, ubi habitabat, reliquisse. Denique ob singularem Manlii in se munificentiam, plurimum illi se debere fatetur, eique fausta feliciaque omnia a Diis immortalibus precatur.

2 *Epistolium*] Parvam epistolam, quo fere modo dixit Pacuvius 'prologium.' Est autem epistola media pars dialogi, cui si responsum fuerit

conjunctum dialogum faciet integrum.

10 *Muneraque et Musarum et Veneris*] Carmina scilicet consolatoria, et de rebus amatoriis.

12 *Hospitis officium*] Officium nempe quod hospes tuus factus præstare teneor. Namque Manlius Catullum hospitio susceperat.

14 *Dona beata*] Carmina intelligit consolatoria, et amatorios libellos, quos Manlius petierat.

Tempore quo primum vestis mihi tradita pura est, 15
 Jucundum cum ætas florida ver ageret,
 Multa satis lusi: non est Dea nescia nostri,
 Quæ dulcem curis miscet amaritiem.
 Sed totum hoc studium luctu fraterna mihi mors
 Abstulit. O misero frater adempte mihi, 20
 Tu mea, tu moriens fregisti commoda, frater:
 Tecum una tota est nostra sepulta domus:
 Omnia tecum una perierunt gaudia nostra,
 Quæ tuus in vita dulcis alebat amor.
 Quojuſ ego interitu tota de mente fugavi 25
 Hæc studia, atque omnes delicias animi.
 Quare, quod scribis: *Veronæ turpe Catullo*
 'Esse, quod hic quisquīs de meliore nota

minum munera. Satis plura cecini illa ætate, qua mihi primo toga munda data est, dum lætum ver adolescentiæ vigeret. Non sumus ignoti Divæ illi, quæ suavem solitudinibus temperat amaritudinem. Sed mors fratris mihi omne studium istud dolore ademit: o carissime frater, mihi infelici erepte. O germane, tu decedens e vita evertisti omnia bona mea; tecum simul nostra domus tota est sepulta; tecum pariter omnis lætitia nostra interiit, quam suavis amicitia tua in vita fovebat. Ob cuius mortem ego omni ex animo projecī ista Musarum studia, et universas animi delectationes. Itaque, quod scribis indecorum esse Catullo tuo Veronæ commorari, quia hoc in loco quivis nobilioris etiam conditionis solus algidum corpus calefacit

diol. et Bodl.—20 *Abscidit* ex vet. scriptura Scal. quod receperunt Græv. Delph. ed. anon. Bip. alii: sed nostram testantur viginti octo Sant. codd. cum edd. vett. Venett. Brix. Vicent. Rhag. Ald. Junt. Colin. Gryph. Mnr. Stat. et aliis.—23 Hic versus sic extat in Lotich. Ecl. i. 32. *Omnia tecum una fugerunt gaudia nostra.*—27 In uno Voss. *quæ scribis.*—28 In Leid. n. 13.

NOTE

15 *Vestis mihi tradita pura est*] In-
 duebantur 'toga pura' viri, qui pro
 ætate ad negotia civilia et rerum
 publicarum administrationes idonei
 existimabantur.

18 *Quæ dulcem curis amaritiem*] E-
 leganti circumlocutione Deam Vene-
 rem significat; nam, ut inquit Plau-
 tus, 'Amor est melle et felle fœcun-
 dissimus.' Amaritudo autem seu
 amarities in amore est dulcis ob a-
 mantium cupiditatem.

19 *Sed totum hoc studium*] Scriben-
 di nempe res amatorias.

27 *Quod scribis: Veronæ turpe Catul-
 lo*] Scripserat Manlius Catullo, turpe
 hoc ipsi esse Veronæ commorari, cum
 nobiles omnes et honestæ conditionis
 viri parum Veronæ sint in amoribus
 felices, utpote qui a Veronensibus
 mulieribus non amantur. Sed re-
 spondet Catullus se Veronæ delici-
 arum causa non commorari, sed po-
 tius illuc ob fraternam mortem ac-
 cessisse, et ideo sibi turpe non esse,
 sed potius dignum commiseratione
 asserit.

Frigida deserto tepefecit membra cubili :

Id, Manli, non est turpe ; magis miserum est. 30

Ignoscas igitur, si, quæ mihi luctus ademit,

Hæc tibi non tribuo munera, cum nequeo.

Nam, quod scriptorum non magna est copia apud me,

Hoc fit, quod Romæ vivimus: illa domus ;

Illa mihi sedes, illic mea carpitur ætas : 35

Huc una ex multis capsula me sequitur.

Quod cum ita sit, nolim statuas, nos mente maligna

Id facere, aut animo non satis ingenuo ;

Quod tibi non utriusque petiti copia facta est :

Ultrò ego deferrem, copia si qua foret. 40

Non possum reticere, Deæ, qua Manlius in re

Juverit, aut quantis juverit officiis :

lecto amoribus vacuo ; hoc non est indecorum, o Manli, sed potius miserabile est. Condonabis itaque mihi si ea tibi non mitto dona quæ mihi dolor et fletus abstulit, quandoquidem non possum. Etenim quod mihi nunc non est magna scriptorum copia, istud in causa est, quia Romæ vitam degimus: Roma mihi domicilium, mihi Roma habitatio est, ibi vita mihi transigitur. In hunc locum, nempe Veronam, unica tantum e pluribus, quas habeo, scriptorum cistula, mecum venit. Quæ cum ita sint, nolim existimes me malo animo hoc agere, voluntate non satis liberali, quod tibi facultas utriusque tuæ petitionis non concessa ; ultro namque et libenter mitterem tibi et libros et carmina, si aliquam horum copiam haberem. O Divæ, nequeo tacere, quibus in rebus mihi opem tulerit Manlius, vel quam magnis me sit prosecutus beneficiis. At ne tempus obliviosis

quisque ; Mur. dedit quisquam : in Exc. Perr. nota est.—29 In duobus Stat. codd. tepefacit ; in Cacc. tepefactat ; in Maff. l. quoque tepefactat, sed supra scriptum tepefacit ; in alio Stat. tepefecit : in Voss. l. opt. tepefiant unde Schrad. tepefat, nimirum quoad membra : in aliis tepefiant.—32 Ex quom nequeo, quod in cod. quodam et ed. vet. invenerat, fecit Heins. quoi nequeo, improbante Doer.—34 In Collationibus et Exc. quibusdam quum Roma.—35 In Ald. Junt. Gryph. aliis mihi carpitur : ex edd. vett. et omnibus codd. mea carpitur reposuit Stat. eumque secuti Scal. Græv. Delph. Voss. Vulp. et ad unum recentiores.—36 Huc una e multis in Ald. Gryph. Mur. Stat. Græv.—37 Ex Venett. Brix. Vicent. Rhæg. et omnibus codd. nos revocavit Stat. accedente Bip. quod etiam testantur plus quam triginta Sant. codd. me exhibent Ald. Junt. Colin. Gryph. Mur. Scal. Græv. Delph. Scal. et ed. anon.—39 In nonnullis Stat. codd. potenti ; in aliis cum Venett. et Vicent. petenti, quod revocarunt Stat. et ed. anon. petiti in Brix. ex conj. Parth. quem secuti sunt Ald. Junt. Colin. Gryph. Mur. Scal. Græv. Delph. Voss. Vulp. Bip. alii : Quod tibi non prius usque petenti Heins. pro facta est ex quibusdam codd. posta est dedit Voss. Vide Sant. ad h. l.—40 In codd. et edd. antiquiss. differrem, improbante Doer.—41 In Scal. et Marci. codd. quam salius in re ;

NOTE

36 Capsula] Ex multis librorum convexerat Catullus.
aut scriptorum capsis, unam tantum, 41 Non possum reticere, Deæ] Ap-
eamque exigua, secum Veronam tissime ad prædicandum Manlium
Delph. et Var. Clas. Catul. R

Ne fugiens sæclis obliuiscntibus ætas
 Illius hoc cæca nocte tegat studium.
 Sed dicam vobis. Vos porro dicite multis
 Millibus, et facite hæc charta loquatur anus.

45

* * *

Notescatque magis mortuus, atque magis :

*sæclis fluens opacis tenebris sepiat ejus in me amorem, hunc ego vobis prædicabo :
 at vos, quæso, innumeris deinde millibus prædicatæ, et efficit ut hæc charta olim
 annosa hunc celebret.* * * * * *Et magis ac magis post mortem*

~~~~~

unde Scal. *qua me Alius in re, improbantibus Marcil. et aliis* : edd. antiquiss. et plusquam triginta Sant. codd. quoque exhibent *quam*, quod ille reposuit. Lect. nostram servant ambo Saib. cum Venet. an. 1500. Ald. Junt. Colin. Gryph. Mur. Stat. Græv. Delph. Voss. Vulp. ed. anon. Bip. aliæ.—43 *Nec in Venett. Marcil. membranis et septemdecim Sant. codd. quod, ex Hand. sententia, restitui debet* : *Ne* in Venet. an. 1500. Ald. Junt. Gryph. Mur. Stat. Scal. Græv. Delph. Voss. Vulp. ed. anon. Bip. aliis.—44 Ita in omnibus codd. Marcil. conj. *nocte teget studium*.—46 In omnibus Stat. et pluribus codd. *hæc certa* ; unde ille conj. *cera* ; Maff. l. habet etiam *certa*, sed superscriptum ‘*vel charta*’ : sed *charta* est in opt. Vall. et confirmatur imitatione Martial. xii. 4. Frut. conj. *Et facite hoc fama loquatur anus*.—47 In Statianis et plerisque codd. antiquiss. hic est lacuna, quæ in Marcil. membranis, Dat. et octodecim aliis codd. ap. Sant. expleta est sic, *Omnibus in triviis vulgetur fabula passim* ; in Scal. cod. a m. sec. *Muscosi repetat vada remigiis Acherontis* ; in Scal. l. penes editorem *Millibus et multis fratris hinc fata legantur* : in edd. vet. cum Venet. an. 1500. Ald. Junt. Gryph. Mur. et octo codd. ap. Sant. *Omnibus inque locis celebretur fama sepulti*. In uno cod. Stat. annotatum erat in marg. ‘*Deficiebat hoc carmen in exemplo : itaque quicumque legitur versus hoc loco, notus is est.*’ Hinc lacuna in Stat. Scal. Græv. et quæ deinceps secutæ sunt edd. Nobis probabilius videtur, versum 46. Catullianum non esse, sed centunculum a veteramentario quodam consarcinatum, et ascitum haud dubie ex h. l. Carm. Lxxviii. 10. ‘*et, qui sis, fama loquatur anus,*’ utrobique enim legitur *fama* ; quo remoto, locus non amplius languet, sed optime cohæret, ita, *Sed dicam vobis. Vos porro dicite multis ; Notescatque magis, &c.*—48 *Innotescatque* in Gud. *Omittitque* in Leid. *Clarescatque* Mur.

NOTE

Musas invocat Poëta, quippe quarum proprium munus est præstantium virorum famam ab oblivione et injuria mortalitatis asserere. Unde Horat. ‘*Dignum laude virum Musa vetat mori.*’ Sic etiam Tibull. ‘*Quem referent Musæ, vivet, dum robora tellus, Dum Cælum stellas, dum velhet amnis aquas.*’

43 *Sæclis obliuiscntibus*] Ne beneficia a Manlio in me profecta ulla unquam ætas possit oblivioni mandare.

46 *Charta loquatur anus*] *Annales* loqui dixit etiam et Macrob. Saturn. lib. i. ‘*Sed et multus exercitus, oppidaque hostium, Gallorum, Hispanorum, Afrorum, Manrorum, aliarumque gentium, quas prisci loquuntur Annales.*’ Item et Virgil. in Ciri : ‘*Æternum sophiæ conjunctum carmine nomen Nostra tuum senibus loqueretur pagina sæclis.*’ Dixit Virgilius, ‘*senibus sæclis,*’ quomodo dixit Catullus, ‘*cana sæcula,*’ ut infra dicet, ‘*fama loquatur anus,*’ i. e.

Ne tenuem texens sublimis aranea telam,

Deserto in Manli nomine opus faciat.

50

Nam, mihi quam dederit duplex Amathusia curam,

Scitis, et in quo me corruerit genere :

Cum tantum arderem, quantum Trinacria rupes,

Lymphaque in Cætæis Malia Thermopylis ;

per ora hominum feratur, et ne unquam pendula aranea stamina sua subtilia deducens laborem exerceat in nomine Manlii projecto. Vos enim, o Musæ, scitis quam mihi sollicitudinem fecerit utraque Amathuntia, et quomodo me sibi subjecerit ; ita ut tantum inflammaretur, quantum Trinacria rupes, et aqua Maliensis in Cætæis

in aliis codd. *Notescatque.*—49 *Nec reposuit Sant.* ex auctoritate multorum codd. et edd. antiquiss. Doeringio ne postulare videtur oratio. Vide *ad* vs. 43.—50 In omnibus Stat. codd. *In deserto ali omine* ; in Scal. cod. *In deserto Ali nomine* ; in Marcil. membr. *In deserto aliis nomine* ; et sic conj. *Stattius* : Scal. dedit, *In deserto Allii nomine* ; Marcil. vult, *In deserto Auli nomine* quod amplexus est Vulp. *Lect.* nostram servant Venet. an. 1500. Ald. Junt. Gryph. Mur. Græv. Voss. ed. annon. Bip. aliæ : sed vide Sant.—51 *Amathusia* in Stat. et Scal. codd. et edd. recent. probante Heins. *Amathuntia* in Saib. Vall. et Venet. 2. *Amatuntia* in Medic. 1. et edd. antiquiss. *Amathuntia* in Ald. Gryph. Mur. et aliis.—52 In omnibus Stat. Mur. et viginti sex Sant. codd. cum Venett. Brix. Vicent. Rheg. Ald. Junt. Colin. Gryph. Mur. aliis *corruerit*, active pro 'prostraverit' ; in quodam vet. cod. *exhorruerit*, unde *exercuerit* vult Lambinus ; *torruerit* in Palat. m. et Commel. probantibus Stat. Turn. Scal. Vulp. Ed. anon. aliis : Stat. conj. *et in quo me corruerit* ; Markl. *corpuerit* pro 'corripuerit' ; Heins. *torruerit cinere* ; Schrad. *in qua me torruerit venere*, ingeniose, modo in versu majori *Amathusia* non præcederet, inquit Doer. qui verba sic transponi vult, *Scitis et in me quo corruerit genere.*—54 *Undaque* in uno Vat. pro *Cætæis* varia in variis libb. offeruntur lectionum monstra ; vide Sant. Pro *Malia*, quod servant Brix. Mur.

NOTÆ

quæ din et per multa sæcula durabit.

51 *Duplex Amathusia* [*Amathuntia*] 'Duplex' dicitur Venus, quia dolosa et versuta, ut apud Horat. 'Nec cursus duplicis per mare Ulyssis.' Vel potius 'duplex' dicitur, quia duas Veneres putabant esse Veteres ; alteram *ὀψαλταν* seu cælestem dictam, quæ honestos excitare amores, alteram *παύσηον*, seu vulgarem, quæ in libidinem impellere putabatur. *Amathuntia* autem dicitur, ut vidimus supra, ab urbe Cypri *Amathunte*, in qua præcipue colebatur.

53 *Trinacria rupes*] *Trinacria* dicta est, scilicet a tribus summitatibus seu promontoriis, Pachyno, scilicet, Pe-

loro, et Lilybæo : *ἄκρα* enim Græce, Latine *summitas* dicitur : unde in Fastis Ovid. 'Terra tribus scopulis vastum prorumpit in æquor, Trinacria apppositi nomen adepta loci.' *Trinacria* autem *rupes* hic est mons Ætna, perpetuo ardens, et perpetuas eructans flammæ, de quo Plin. lib. II. cap. 109. et lib. III. cap. 7. Strabo lib. VI. et alii.

54 *In Cætæis Malia Thermopylis*] *Cæta* mons est Thessaliæ, ut jam supra vidimus, qui ad sinum Maliacum vergens ad radices habet vallem ad mare latam non amplius quam sexaginta passus, in qua sunt aquæ calidæ, Herculi quondam consecratæ.

Mœsta neque assiduo tabescere lumina fletu 55
 Cessarent, tristique imbre madere genæ.
 Qualis in ærii pellucens vertice montis
 Rivus muscoso prosilit e lapide :
 Qui cum de prona præceps est valle volutus,
 Per medium densi transit iter populi, 60
 Dulce viatori lasso in sudore levamen,
 Cum gravis exustos æstus hiulcat agros :
 Ac veluti nigro jactatis turbine nautis
 Lenius aspirans aura secunda venit,
 Jam prece Pollucis, jam Castoris implorata : 65
 Tale fuit nobis Manlius auxilium.

Thermopylis, nec cessarent tristes oculi mei languescere continuis lacrymis, et genæ mesto fletu semper irrigarentur. Non secus ac fons limpidus in cacumine montis excelsum scaturit e saxo muscoso, qui quando fugiens per vallem declivem defluxit per mediam frequentis plebis viam; estque viatori fesso jucundum solatium in æstu, cum nimius calor terram exsiccata scindit. Et ut ventus secundus mollius spirans post invocata Pollucis et Castoris opem nautis atra tempestate agitatis

Græv. Scal. ed. anon. Bip. et Sant. in quibusdam vett. *Manlia*, probante Turnebo; in Stat. et aliis *Mallia*; Jac. Taurellus conj. *Lamia*, a Lamiaco sinu; Voss. *Daulia*, improbante Hemst. ad Lucian. T. I. p. 112. sed Marcil. contendit *Manlie*, ἀρχαῖκός pro 'Manli,' esse legendum.—55 *Mœsta* nec in tribus Sant. codd. et ed. Græv.—56 *Cessarent, neque tristi* Græv.—58 In Dat. *a lapide*; sed nemo non præfert *e lapide*.—59 Sant. olim suspicabatur, *de prono præceps est colle*.—61 In Maff. I. suprascriptum 'vel viatorum;' in omnibus Stat. codd. *Basso* pro *lasso*, probante Voss. Stat. conj. *Dulce viatorum lasso in sudore levamen*.—63 *Hic veluti nigro* in uno Stat. et omnibus fere Sant. codd. *Hic veluti nigri* in aliis Stat. *Hæc veluti nigro* in tribus Sant. 'sed res ipsa flagitat *Ac*,' inquit Doer.—64 *Leniter* in Ricc. et in Dat. a m. pr.—65 In Stat. codd. *implorata*, quod mutari vult in *implorâte*, i. e. *implorante*; hinc

NOTÆ

Ad has autem fauces extructus est olim murus contra Thessalorum incursiones a Phocensibus, postquam Æolidem incoluerunt. Portæ autem ibidem extructæ sunt, quæ Græce *πυλαι* dieuntur, et ab aquis calidis locus ille dictus est Thermopylæ. De Thermopylis audi Livium de bello Macedonico: 'Extremos, [Thessali,] ad Orientem montes Cētam vocant, quorum quod altissimum est Callidromum appellatur, in cuius valle ad Maliacum sinum vergente iter est

non latius quam sexaginta passus. Hæc una militaris via est qua traduci exercitus, si non prohibeantur, possint: ideo Pylæ, et ab aliis, quia calidæ aquæ in ipsis faucibus sunt, Thermopylæ locus appellatur.' Vide etiam Strab. lib. IX. et Herod. lib. VI. *Lympha* porro *Malia* dicitur a loci vicinitate; Thermopylæ enim sunt ad sinum Maliacum.

65 *Jam prece Pollucis, jam Castoris* Quod nempe in extremo periculo nautæ cum nulla superest spes salu-

Is clausum lato patefecit limite campum,
 Isque domum nobis, isque dedit dominam :
 Ad quam communes excerceremus amores,
 Quo mea se molli candida Diva pede
 Intulit, et trito fulgentem in limine plantam
 Innixa, arguta constitit in solea :
 Conjugis ut quondam flagrans advenit amore,
 Protesilaëam Laodamia domum

70

subvenit, ita mihi fuit Manlius auxilium. Ille agros angustos mihi spatiosis finibus dilatavit; ipse mihi domum, ipse mihi amicam habere dedit, quam communibus studiis coleremus; ipse, inquam, domum dedit, quam Dea mea placido gressu adiit, et insistens in limine sibi noto collocavit pedes arguto calceo splendentes; sicut olim Laodamia ardens amore sponsi sui adiit domum Protesilaëam perperam

Jam prece Polluces, jam Castoras implorante reſinxit Vossius; Jam face Pollucis, jam Castoris implorata Anonymus ap. Sant. Jamque ope Eldickius: 'implorat a sc. aura secunda, in casu primo. Turbæ, quas in h. l. excitaverunt Interpretes, natæ sunt ex male intellecta voce implorata, quam perperam in casu sexto ad prece retulerunt. Nec vidit hanc fraudem Santenius.' Doer.—67 Is laxam ex cod. suo Scal. quem secutus est nemo: nostram lect. testantur Marcil. et alii codd.—69 In Stat. codd. communes excercemus; vel, communes nos excercemus: nostram lect. exhibet Maff. l.—72 In Lips. cod. angusta pro arguta: in omnibus fere codd. cum Venett. Brix. Vicent. et Rheg. constituit solea, quod revocarunt Stat. Scal. Delph. Bip. alii, probante Marcil. constituit in solea in Ald. Junt. Colin. Gryph. Mur. Grav. Voss. Vulp. ed. anon. et aliquot codd. ap. Sant.—73 In decem codd. ap. Sant. amorem, improbante Doer.—75 Incepta in Stat. et Scal.

NOTÆ

tis, ad vota confugiant. Castor autem et Pollux nautis in tempestate apparentes dicuntur esse signa felicia et fansta; sicut Helena dicitur esse navigantibus pessimum signum. Cur autem gemini Castor et Pollux felicem dicantur præbere navigationem docet Diodor. Sicul. lib. v. cap. 2. atque etiam Plin. lib. v. cap. 37.

68 *Isque domum nobis*] Puellam quandam Manlius, quæ ipsi erat in deliciis, tradidit Catullo, simulque dedit ipsi domum in qua habitaret, et agri partem, quæ vicina erat agro Catulli, ea tamen lege, ut et Manlius etiam puella uti posset.

72 *Arguta solea*] Resonanti et crepitanti, vel arcta et brevi.

74 *Protesilaëam Laodamia domum*] Hac comparatione vult amicæ suæ significare magnitudinem amoris, qui tantus in ipsa fuit, quantus in Laodamia, quæ cum Protesilaus desponsa esset, amoris impatiens ad ipsum ivit antequam sacra essent Dis facta, unde mulctata est, quia brevi postea Protesilaus cum Trojam adiret, periit. Cum autem Laodamia uxor ejus mortem accepisset, umbram saltem mortui videre optavit, quam complexa statim expiravit. Fuit autem Protesilaus Iphicli filius qui inter duces Græcos ad bellum Trojanum profectus, omnium primus ab Hectore interfectus est.

Inceptam frustra, nondum cū sanguine sacro 75
 Hostia cœlestes pacificasset heros.
 Nil mihi tam valde placeat, Rhamnusia virgo,
 Quod temere invitis suscipiatur heris.
 Quam jejuna pium desideret ara cruorem,
 Docta est amisso Laodamia viro ; 80
 Conjugis ante coacta novi dimittere collum,
 Quam veniens una atque altera rursus hyems
 Noctibus in longis avidum saturasset amorem,
 Posset ut abrupto vivere conjugio :
 Quod scibant Parcæ non longo tempore abesse, 85
 Si miles muros isset ad Iliacos.

ausceptam, cum nondum victima destinata cruore suo placasset Deos superos. O Rhamnusia virgo, nihil tantopere mihi sit cordi quod perperam Dis invitis suscipiatur. Quantum altaria victimis vacua expetant devotum hostiarum sanguinem didicisti adempto sibi conjuge suo Laodamia, quæ compulsæ est prius amplexum novi sui sponsi deserere, quam duæ hyemes sequentes per suas longas noctes ejus ardentem satiassent amorem, ut facilius postea valeret vitam ducere connubio dissoluto: cum maxime non ignorarent Parcæ non diu fore absentem Proteilaum, q̄ is Iliacis

codd. et edd. antiquiss. *Incepta ut*, vel *Incepta et*, vel *Accepta et*, in Sant. codd. *Inceptum* in uno Voss. *76 Incepta* Stat. interpr. 'non accepta': in Delph. *Acceptam*: Eld. conj. *Incessam*. Lect. nostra debetur Turnebo, eamque probat Scal.—76 In omnibus Stat. Scal. et plurimis codd. ut et in Venett. Brix. et Vicent. *cœlestis pacificasset*, quod revocarunt Scal. et qui deinceps secuti sunt editores; in Ald. Gryph. Stat. et nonnullis codd. *conciliasset*.—77 In Exc. Perr. jam pro tam: in nonnullis codd. *valide* pro *valde*.—78 *Quam temere* Scal. ex cod. suo, quod testantur multi codd. ap. Sant.—79 *Quod* pro *Quam* in pluribus codd. ap. Santonium; in Marcil. membranis, duobus Stat. et a marg. Scal. cod. *deficeret*; in altero Stat. *diageret*; in Rhæg. et uno Voss. *defideret*; in nonnullis *desugeret*: Stat. conj. *defecerit*; Marcil. *defigeret*. Lect. nostram servant edd. vett. Ald. Junt. Gryph. Mur. Stat. Scal. Græv. Delph. Voss. Vulp. aliæ, cum nonnullis codd. ap. Sant.—81 In Stat. codd. *novit*, vel *vovit*, vel *voluit*; in edd. vett. et tredecim codd. ap. Sant. *novum*: Stat. conj. *novi*.—84 *Posset et* in Dat. *Posset ab innupto* ex uno cod. protulit et probavit Voss.—85 In Venett. Vicent. duobus Stat. et

NOTE

75 *Inceptam frustra*] Quia nempe temere Laodamia domum adiit sponsi, antequam sacrum pro conjugii felicitate fieri solitum peractum esset, Dique nondum essent propitiati.

77 *Rhamnusia*] Nemesis, Deaatrix scelerum et malefactorum.

79 *Jejuna ara*] In qua non fuit mactata victima.

82 *Una atque altera hyems*] Ante-

quam duos annos cum sponso transigisset. Solent enim Poëtæ per hyemes, vel etiam autumnos, aut alias anni tempestates, annos ipsos integros significare.

83 *Noctibus in longis*] Utpote hyemali tempore, quo dies sunt breviores, noctes vero longiores.

85 *Quod scibant Parcæ*] Quia nempe in fati erat, ut qui primus Græ-

Nam tum Helenæ raptu primores Argivorum
 Coeperat ad sese Troja ciere viros :
 Troja nefas, commune sepulcrum Europæ Asiæque,
 Troja virum et virtutum omnium acerba cinis ; 90
 Quæ nempe et nostro letum miserabile fratri
 Attulit : hei misero frater adempte mihi !
 Hei misero fratri jucundum lumen ademptum :
 Tecum una tota est nostra sepulta domus :
 Omnia tecum una perierunt gaudia nostra, 95
 Quæ tuus in vita dulcis alebat amor.

maria miles adiret. Tunc enim Troja inceperat, rapta Helena, contra seipsam exci-
tare Argivorum Principes ; infanda, inquam, illa Troja, communis tumulus
Europæ et Asiæ, crudele sepulcrum illustrium hominum et virtutum omnium. Quæ
nimirum etiam intulit luctuosam fratri meo mortem. O care frater, mihi fratri
tuo heu infelici duro fato erepte. Eheu ! O grata lux mihi, fratri tuo erepta
Tecum simul omnis nostra domus eversa est ; omnes tecum simul delicia nostra in

sexdecim Sant. codd. *abisse* : in altero Stat. *abisse* : in aliis codd. cum Venet —
 an. 1500. Ald. Junt. Colin. Gryph. Mur. Stat. Scal. Græv. Delph. Voss —
 Vulp. aliis *abesse* : Sant. putat *adesse*, pro 'adfuturum,' æquo pæne jure leg —
 posse : non longe tempus *abesse* conj. Schrad.—89 *Asiæ Europæque* prætulit —
 Sant. plurimorum codd. auctoritate commotus ; et sic est in Scal. 1. e —
 Delph. sed in novem codd. ap. eund. Sant. et omnibus fere edd. antiquiss —
 est *Europæ Asiæque*.—91 In omnibus Stat. codd. *Quæ veteri id nostro* ; in Scal —
 cod. *Quæ vetet nostro* ; in Marcil. membran. *Quæ vetet id nostro* : Passer —
 conj. *Quæ nuper nostro* ; Stat. *Quæ veteri nostro*, &c. vel *Quæ veteri domino l* —
in. nostro, ut Priamus intelligatur ; in Scal. 1. *Quæ ve ter nostro* ; in Scal. 2 —
Quæ (ve te), nostro ; improbante Marcil. qui vult *Quæ nunc et nostro* ; et certe —
 in codd. non multum interest inter *vetet* et *nunc* ; Raphael. *Quæ, va, va, e* —
nostro, quod recepit Grævius ; Voss. *Quæmet et id nostro* ; quod arripuerunt —
 Vulp. et Ed. anon. *Væ mihi, quæ et*, vel *Quæ etiam id Heins.* cui adhæret —
 Sant. quem vide. Lect. nostram servant Ald. Junt. Gryph. Mur. Delph. et —
 Bip.—94 *Tecum una nostra est tota* in uno cod. Voss. unde ille, *Tecum cum*

NOTÆ

corum in terram Trojanorum descen-
 disset, occideretur ; quod Protesilao
 contigit. Unde Ovid. 'Hectorea
 primus fataliter hasta Protesilæe cas-
 dis.'

87 *Helenæ raptu*] Raptus Helenæ
 historia notior est et tritior quam quæ
 pluribus a nobis referri debeat. Mi-
 rum sane est, quod tam perditæ fa-
 mæ mulier, et infamis adultera, Asiæ
 atque Europæ exitii pene causa fue-

rit. Unde Propert. 'Olim mirabar
 quod tanti ad Pergama belli Europæ
 atque Asiæ causa puella fuit.'

89 *Commune sepulcrum Europæ A-*
siæque] Europæ, propter Græcos ;
 Asiæ, propter Trojanos, qui in bello
 Trojano perierunt.

90 *Acerba cinis*] Cinis hic fœminino
 genere ponitur, ut apud Lucr. lib. iv.
 'In membris cinere ut multa latet
 obrutus ignis.'

Quem nunc tam longe non inter nota sepulcra,
 Nec prope cognatos compositum cineres,
 Sed Troja obscœna, Troja infelice sepultum
 Detinet extremo terra aliena solo. 100
 Ad quam tum properans fertur simul undique pubes
 Græca penetrales deseruisse focos:
 Ne Paris abducta gavisus libera mœcha
 Otia pacato degeret in thalamo.
 Quo tibi tum casu, pulcherrima Laodamia, 105
 Ereptum est vita dulcius atque anima
 Conjugium; tanto te absorbens vortice amoris
 Æstus in abruptum detulerat barathrum;

terierunt, quas suavis amor tuus, dum viveres, fovebat. O frater, quem modo sepultum ita procul, non inter monumenta nobis cognita, neque juxta consanguineas propinquorum reliquias, sed in infami Troja, misera Troja tumultum tegit extremis in oris regio peregrina. Ad quam festinans juventus Græca patrios lares reliquias dicitur, ut Paris exultans, rapta Helena adultera, vitam securam in tranquillo toro non ageret. Qua tunc belli Trojani occasione evenit, o formosissima Laodamia, ut tuum tibi vita et anima ipsa fucundius connubium abruptum sit. Tanto impetu amoris ardor obruens te conjecerat in profundam miseriæ voraginem;

nostra est tota sepulta domus.—97 Quæ in Stat. codd. Que in plerisque ap. Sant.—98 Non in uno Voss.—99 In quibusdam Sant. codd. sepulcrum; Avant. legi jussit infelice sepulchrum, quod reposuerunt nonnulli: sepultum exhibent omnes Statiani.—100 In Marcil. membran. omnibus Stat. et pluribus Sant. codd. cum edd. Stat. Scal. Delph. Voss. Vulp. anon. Sant. Bip. aliis, Detinet extremo, quod probat Marcil. externo conj. Statius: Detinet a nostro in Ald. Junt. Gryph. Mur. et Græv.—101 In Ald. Junt. Gryph. Mur. aliis, cum properans fertur simul undique pubes; in duobus Stat. codd. tum properans fertur undique pubes; in uno, tum properans ferretur undique pubes: verbum simul ut addititium atque alienum damnant Stat. et Marcil. at multorum codd. auctoritate simul undique tuetur Santenius: in Marcil. codd. tum properans fertur undique pubes; ex quo fecit, Ad quam tunc fertur propera undique et undique pubes, addens, 'hæc Valerii manus ipaissima;' Raphael. ex conj. Lipaii, ut putat Sant. dedit, fertur unde undique pubes, quod receperunt Græv. Delph. Bip. alii; in ed. anon. tum properans ferventior undique pubes; Eld. tentat, fertur lecta undique pubes.—102 In Stat. codd. penetralis ἀπαλκός: in nonnullis edd. vett. deos, probantibus Voss. et Davis. ad Cic. N. D. II. 27. sed focos testantur plurimi codd.—103 Nec in tredecim codd. Sant. improbante Doer. Næ in Commel. et Baluz. quod ferri potest.—105 Quod in omnibus Stat. codd.—108 Heins. conj. depulerat, ingeniose, inquit Doer.—109 In plu-

NOTE

108 *Barathrum*] Hic ponitur pro voragine: sed proprie locus erat Athenis, in quem scelerati et flagitiosi deiciebantur, ut apud Lacedæmonios

in Cædan. *Barathrum* autem ex Festo locus præceps dicitur, unde emergi non possit.

Quale ferunt Graii Pheneum prope Cylleneum
 Siccare emulsa pingue palude solum; 110
 Quod quondam cæsis montis fodisse medullis
 Audit falsiparens Amphitryoniades :
 Tempore quo certa Stympalia monstra sagitta
 Perculit, imperio deterioris heri :
 Pluribus ut cœli tereretur janua Divis, 115
 Hebe nec longa virginitate foret.

qualis est illa pinguis terra, quam Graii dicunt exhaustis aquis prope Peneum Cylleneum exsiccari, quam excavare aggressus est olim abscissis visceribus montis Amphitryoniades falsiparens, ea tempestate, qua jussu asperioris domini telis indecens tatis confixit Stympalia portenta, ut porta cœli majori Deorum numero calcaretur,

rimis codd. sine aspiratione *Peneum*, vel *Peneum*; Avant. legi jussit *Pheneum* prope *Cylleneum*; Parth. *Peneum* propter amaram: codd. fere omnes habent *Cylleneum*.—110 *Siccari* in omnibus codd. et edd. *Siccare*, Schraderi emendationem, in textum recepit Doer. pro *pingue* idem Schrad. malebat *putre*.—111 In nonnullis Stat. codd. Leid. et uno Saib. *fudisse*.—112 *Audet* in omnibus fere codd. et edd. vett. quod explicant 'audebat,' 'ausus est,' *ausus* exhibent edd. Gryph. Mur. et aliæ. *Audit*, ex conj. Palmer. in Spicil. 716. Anonymi cujusdam in exempl. Gronov. et Santenii, reposuit Doer.

NOTÆ

109 *Graii Pheneum* [*Peneum*] prope *Cylleneum*] Cum ad Stympalias aves interficiendas Eurysthei jussu profectus Hercules in Thessaliam venisset, paludem quandam, quæ ex aquis Penei fluminis collectis efficiebatur, siccavit, separatis prius ab invicem Ossa et Olympo montibus, qui antea contigui erant: et cum ita dedisset exitum fluvio in mare, hominibus illius regionis campi ad Peneum feracissimi et pinguissimi copiam fecit. De hoc Diodor. lib. v. *Cylleneus* porro dicitur *Peneus* a *Cyllene*, juxta illud Strabonis lib. VIII. 'In medio Chelonatæ et *Cyllenæ* spatio *Peneus* effunditur.' *Peneus* autem etiam fluvius *Arcadiæ*, ubi et mons *Cyllene*.

112 *Falsiparens Amphitryoniades*] Hercules qui falso habebatur Amphitryonis filius, cum revera a Jove esset ex Alcmena progenitus, Ossam ab Olympo separavit, et sic exitum dedit aquis. Unde Lucan. 'Postquam

discessit Olympo Herculeæ gravæ Ossa manu, subitæque ruinam Sensæ aquæ Nereus.'

113 *Stympalia monstra*] *Stympalia* urbs est *Arcadiæ*; ubi etiam palus fuit ejusdem nominis, circum quam *Stympaliæ* aves hominibus, bratis animantibus, fructibusque terræ infensissimæ, quas dicitur Hercules jussu Eurysthei aut fugasse æra mentorum sonitu, aut juxta Catallum sagittis interfecisse.

114 *Imperio deterioris heri*] Jussu Eurysthei, qui Herculi labores et monstra domanda proponebat, agente Junone, licet fortitudine Herculi longe inferior esset.

115 *Pluribus ut cœli*] Hercules ideo parebat Eurystheo, ut ipse quoque per labores Deus fieret.

116 *Hebe nec longa virginitate*] Hebe, juventutis Dea, filia Junonis, inter Deos relato Herculi, et Junoni reconciliato, nupsit.

Sed tuus altus amor barathro fuit altior illo,
 Qui tunc indomitam ferre jugum docuit.
 Nam neque tam carum confecto ætate parenti
 Una caput seri gnata nepotis alit :
 Qui, cum divitiis vix tandem inventus avitis
 Nomen testatas intulit in tabulas,
 Impia derisi gentilis gaudia tollens,
 Suscitata cano vulturium capite.

120

et ne diutius Hebe virginitatem servaret. At vero tuus profundus erga Protesilaum amor, o Laodamia, fuit ista longe profundior abisso, quæ Divum Herculem docuit subire Eurysthei imperium. Nec enim ulla unica filia educat patri decrepito tam dilectum caput nepotis tarde geniti, qui cum vix demum succedens opibus avitis scriptus est hæres in testamento testibus obsignato, quique removens iniquam lætitiæ propinqui delusi, depellit vulturem ab avo suo sene. Neque ulla columba

114 *Pertulit* in plurimis codd.—118 In Scal. et pluribus codd. ap. Sant. *Qui divum domitum*; in Vat. *Qui divum dominæ*; in Rheg. septemdecim codd. Sant. et duobus Stat. *Qui tuum domitum*; in uno Stat. *Qui tuum dominum*; in altero Sant. *Quique tuum dominum*; in Vicent. Brix. Corv. et Lamb. *Qui divum dominum*; in Bodl. et Hamb. *Qui tum*; in Commel. et Baluz. *Quique divum*; in Leid. *Quin*; in Ald. *Quo divum dominum*; in Mur. et aliis, *Quod divum dominum*; in Scal. 1. et 2. Raphel. Græv. Vulp. et edd. anon. *Quod divum domitum*; explicant nimirum *divum* de Hercule, qui Eurysthei amore irretitus atque ita domitus sit: *Qui te non domitum exhibent* Guar. et Exc. Rahnk. *Quod domini dominum* in Lat. Lat. *Qui tunc te indomitum* in marg. Dat. *Qui dirum tentabat* Pucc. *Qui tantum indomitam* Stat. *Qui nondum domitam* Frut. *Qui in vita indomitum* Voss. *Qui te adeo dominum* Heins. *Qui invitam dominam* Anonymus quidam, quem D'Orvillium esse suspicatur Sant. *Qui tauri indomitam* Schrad. *Qui vicam in domini te ire rogum docuit* Eld. pro *docuit* in Mediol. *decuit*; in Voss. *domuit*; in Baluz. et Palat. *potuit*. Lect. nostra, jam in Gott. et Bip. exhibita, Corrad. debetur.—119 *Nam nec causa earum confecto ætate* in Maff. l. cā in uno Stat. pro *causa*, e quo, inquit, facile fit verbum alterum *tam*; in aliis ejusdem *Nam neque tam causa earum*: Marcil. autem ex priscae scripturæ vestigio dedit, *Nam neque tam sacrum*.—121 *Qui tum* in edd. vett. in omnibus Stat. codd. *Qui cum*; Scal. conj. *Qui quum* in, improbante Doer.—122 Pro *testatas* Schrad. vult *ceratas*; pro *intulit* Parth. edidit *detulit*.—123 *Irrita derisi* Heins. improbante Doer.—124 In nonnullis Stat. codd. *Subcitata cano voluntarium capiti*; in aliis ejusdem *Suscitata*

NOTE

117 *Sed tuus altus amor*] Rursum ad Laodamiam redit, atque amorem ipsius erga virum suum, qui ipsam in profundum et abruptum barathrum detruserat, fuisse profundiorē illo paludis ad Peneum barathro, quod Divum, hoc est, Herculem, docuit ferre jugum Eurysthei heri seu domini; qui nempe præcipiebat Her-

culi ut tot labores aggrederetur.

122 *In tabulas*] Intelligit testamentum in quacumque materia scriptum.

123 *Gentilis*] 'Gentilis' auctore Festo dicitur, qui eodem ex genere natus, et is qui simili nomine appellatur. Vide Cic. in Topic.

124 *Suscitata a cano vulturium capite*] De parvo nepote loquitur, qui avo

Nec tantum niveo gavis est ulla columbo . 125

Compar: quæ multo dicitur improbius
Oscula mordenti semper decerpere rostro;
Quamquam præcipue multivola est mulier.

Sed tu horum magnos vicisti sola furores,
Ut semel es flavo conciliata viro: 130

Aut nihil, aut paulo quoi tum concedere digna,
Lux mea se nostrum contulit in gremium.

conjuncta albo suo columbo, quæ longe intemperantius fertur carpere basia rostro mordaci, tam delectata est, quam tu, o Laodamia, etsi maxime femina inconstans est. Equidem tu, o Laodamia, longe superasti ingentes omnes, quicumque olim fuerint, amores, ubi primum conjuncta es formoso conjugi tuo Protesilao; cui vel minime vel paucillulum cedere digna amica mea sese in meum sinum coniecit; circa

cano voluntarium capiti; in Maff. l. Suscitata cano voluntarium capiti: unde Stat. conj. Se citat a cano vulturium capite; vel, Se citat incano vulturium capiti: in Marcil. membran. Suscitata a cæro vulturium capiti, qui versum seriem sic disposuit, Nam n. t. sacrum c. æ. parenti, Una c. s. gn. n. alit: Impia d. g. g. tollens, Suscitata et caro v. capiti, Qui tum d. v. t. i. avitis Nomen, &c. Scal. dedit, Suscitata ab cano vulturium capiti, improbante Doer. capiti ex codd. et edd. pr. revocavit Sant. ut sit antiqua ablativi forma in quam rem laudat ille Sancti Minerv. l. 2. c. 7. p. 197. et ibi Perizon. n. 4.—125 Pro ulla Voss. in libro suo invenerat vulla, unde fecit pulla, improbante Doer. hanc emend. amplectitur et confirmat Vulp. laudans Ovid. Her. xv. 37. eosque secutus est Ed. anon.—126 In Stat. codd. qui multo; in Scal. cod. Maff. l. et aliis, ut legi jussit Avant. quæ multo: in edd. vet. seu quidquid dicitur.—128 Quantum in Venet. an. 1500. Ald. Gryph. et Mur. Quam quæ Voss. ex conjectura, accedentibus Markl. et Schrad. sed nostram lect. tuentur Marcil. membr. cum codd. Stat. Scal. et optt. Sant. vulgivola conj. Heins.—129 Sed tu harum Mur. et Raphael. Sed tu olim, jungens olim magnos (τὸς ἄλκι μὲγδλους), primus ex cod. suo dedit Scal. sed in nullo cod. ap. Sant. comparet hæc lect. immo in plurimis deprehendit ille horum, quod dedimus, vel tuorum, quod aperte ex et horum confluit. tu eorum in Commel. Sed tu Chaonios conj. Eld.—131 In quibusdam paulum; in omnibus Sant. et Voss. codd. et nonnullis Stat. tu pro tum, quod non temere rejiciendum putat Voss. tum in uno ap. Stat. tu in codd. legi possit tū vel tum: in Leid. Sant. invenit nunc: Stat. conj. plus. Hunc versum ita rescribendum putat Doer. Sic, nihil aut, &c. vel sequentem corrigi hoc modo, Lux mea sic nostrum se tulit.—132 Cum tulit emend. Corrad.

NOTE

natus in extremo senio, post signatas tabulas, et institutum heredem aliquem in gentilibus, qui proximus erat, testamentum delet, sicque frustratur gaudium gentilis, qui jam spe devoraverat hereditatem, et quasi vultur imminere capiti boni senis, mortemque ejus avidè expectabat, expetebatque, ut ipsius frueretur bo-

nis. At nepos natus, ubi tabulis avi nomen intulit, expuncto gentili, suscitatur vulturem, et amolitur a capite senis. 'Vulturios' enim et 'corvos' vocabant hereditatum captatores.

127 Oscula mordenti] Nihil tam improbum in rapiendis oculis fingi potest, quam dicuntur ipsi columbi.

- Quam circumcursans hinc illinc sæpe Cupido
Fulgebat crocina candidus in tunica.
Quæ tamen etsi uno non est contenta Catullo, 135
Rara verecundæ furta feremus heræ :
Ne nimium simus stultorum more molesti.
Sæpe etiam Juno, maxima Coelicozum,
Conjugis in culpa flagravît quotidiana,
Nosceus omnivoli plurima furta Jovis. 140
Atqui nec Divis homines componier æquum est :
Ingratum tremuli tolle parentis onus.

quam frequenter huc illuc concursans Cupido splendebat nitens, in veste crocea; quæ quanquam interdum solo suo non est Catullo contenta, attamen moderate puellæ rara adulteria tolerabimus, ne nimis nimis more stultorum incommodi. Frequenter porro Juno, Dearum potentissima, sciens frequentia conjugis sui Jovis omnia volentis adulteria, ira exarsit super ejus peccatis quotidianis. Sed Deis mortales comparari nefas est; remove igitur istud trepidi patris molestum onus. Neque enim ipsa amica

ut habeat, quo referatur tum.—133 *Qua circumcursans* in nonnullis codd. Sant. *circumversans* in quibusdam ejusdem; *huc illuc* in edd. vett. et duodecim Sant. codd. *hinc atque hinc* in Vat. *hic illic* in Leid. lect. nostram servant omnes Stat. codd.—134 In Vat. et Gud. *crocea*, male ex sententia Santenii, cum *crocinus* forma sit rarior.—135 *De tamenetsi* particulis conjunctim scribendis vide quos laudat Sant.—136 *Rara verecunde f. f. heri* profert Guar. *Rata* in Græviana, errore forsân typothetarum.—138. 139 Hos et duos seqq. versus, ut interpolatos, rejecit Hand. *Ipsa etiam* malebat Schrad. vel totum locum ita refingendum putabat, *Passa e. J. m. C. C. in c. flagrantem*: ex uno Corv. Vall. marg., Vicent. et Brix. *flagrabat* recepit Sant. *flagrantem* in Vennet. Rheg. et plurimis codd. *flagrante* in Palat. *flagrantis* in Dat. a m. s. lect. nostra, in Ald. 1. primum edita, auctoritate Baluz. confirmatur. 'Aliam difficultatem movet nova metri ratio in voce *quotidiana*, quam præter Catullum nemo veterum secutus est; succurrere quidem plerique student scribendo *cottidiana*; sed hand scio, an hoc modo res satis expedita sit, nam codd. Catulli, teste Santenio, servant *quotidiana*: nisi totus hic locus corruptus sit, equidem in hujus vocis ratione metrica Catullum licentius potius quam recte versatum esse, affirmare malim; difficultatem remove studebant fortiori remedio, quo indigere hic locus videbatur, Eld. et Sant.' *Doer. flagrantem continet iram* proposuit Sant. *flagrante reconciliata* Eld. Stat. codd. habent vel *flagrantem*, vel *fragrantem*.—140 *Omnivoli ignoscens conj.* Heins.—141 *Atque in nonnullis codd. Atque nec o divis* in uno Sant. *Atq. in uno* Mediol. *At quia* in altero Dat. cum Gud. et Ricc. *At quæ* in binis Saib. lect. nostram testantur Stad. codd. *componere justum est*, vel *componere fas est* in edd. ante Calpurnium.—142 Hic lacuna est in quibusdam codd. in aliis, ut et in omnibus Sant. et edd. antiquiss. pentameter, quem dedimus, sine litura conspicitur: eum spuriū putarunt Mur. et Broukh. *queruli pro tremuli* tentabat

NOTE

- 137 *Stultorum more*] Stultum enim ejus furta et fraudes possit deprehendere, aut cohibere. Unde Propert. dam mulieris libidinem; cum nemo 'Tu prius et fluctus poteris siccare

Nec tamen illa mihi dextra deducta paterna
 Fragrantem Assyrio venit odore domum :
 Sed furtiva dedit mira munuscula nocte, 145
 Ipsius ex ipso demta viri gremio.
 Quare illud satis est, si nobis is datur unus,
 Quem lapide illa diem candidiore notat.
 Hoc tibi, quod potui, confectum carmine munus
 Pro multis, Manli, redditur officiis : 150
 Ne vestrum scabra tangat robigine nomen
 Hæc atque illa dies, atque alia, atque alia.
 Huc addent Divi quam plurima, quæ Themis olim
 Antiquis solita est munera ferre piis.

patria mihi manu ducta adiit domum meam Assyriis odoribus perfusam; verum ab ipso viri sui surgens amplexu mihi dona Veneris clandestina obscura nocte largita est. Itaque illud sufficit, si nobis tribuatur solis illud, propter quod illa signet diem lapillo meliore. O Manli, istud tibi munusculum conflatum ex versiculis, quos potui fingere, a me tibi exhibetur pro innumeris tuis erga me beneficiis. Ut isthæc dies, et altera, atque alia non debeat vestri nominis memoriam aequalenti oblivionis obscuritate. Sed præterea ad hoc Dii adjicient innumera dona, quæ

Schrad.—143 Voss. cum in Mediol. invenisset *Veta* tamen exsculpit inde et edidit *Vesta* tamen.—144 *Flagrantem* in quibusdam; *Fragrans* in Commel. et Baluz.—145 In edd. vett. *nigra*; sed omnes Stat. Scal. Marcil. et plurimi Sant. codd. testantur *mira*; Marcil. volebat *rigua*; Heins. *prima*; Schrad. *nivea*.—147. 148 In Corv. ap. Sant. Q. i. s. est, si n. id d. unis, Quod l. *et illa dies*; in tribus Stat. codd. etiam, si n. id d. unis; in Marcil. membran. Q. i. s. est, si n. is d. unis, *Quem l. illa dies*; Maff. l. quoque exhibet, si n. is d. unis; Marcil. conj. si n. id d. unis, *Quum l. illa dies*; Scal. in ed. l. si n. is d. unis, probante Lipsio; in ed. 2. nostram dedit lect. quam Dat. bini Mediol. Pala. t. Commel. duo Gud. Ricc. Exc. Anonymi et Lips. l. confirmant: *quis datur unus* legit Dukerus. Vide Sant. ad h. l.—149 In Mur. *quo potui*; in Mediol. *quem*.—150 *Alli* pro *Manli* legit Scal. *Auli* legi jussit Marcil. vide ad vs. 50.—151 *Nec* in quibusdam codd. *nostrum* in Ald. Mur. et plurimis codd.

NOTE

marinos, Altaque mortali deligere astra manu, Quam facere ut nostræ nolint peccare puellæ.

144 *Fragrantem Assyrio odore*] Amomo, et aliis odoribus, qui plures nascuntur in Syria, quæ et Assyria.

147 *Illud satis est*] Dicit Poëta sibi satis esse, si det ipsi puella illud, quo putet diem felicem, et aliis idem non faciat.

148 *Lapide candidiore*] Alii Thracibus, alii Cretensibus in more positum fuisse dicunt, ut distinctos pro

experimento cujuslibet diei calculos in urnam conderent, ac supremo vitæ die separatos dinumerare solerent, ut ita de felicitatis aut miseriæ ratione pronuntiarent. Cupit autem Poëta, ut amica sua eodem ritu felices dies, et sibi fortunatos numeret.

149 *Hoc tibi, quod potui*] Ad Manlium tandem reddit, eumque Carmen concludens optimis, quibus potest, votis prosequitur.

153 *Huc addent Divi, quæ Themis*] Ultra hoc Carminum munus quod tibi

Sitis felices et tu simul et tua vita,
 Et domus ipsa, in qua lusimus, et domina:
 Et qui principio nobis te tradidit, a quo
 Sunt primo nobis omnia nata bona:

155

Themis quondam consuevit priscis hominibus juste viventibus conferre. Sitis vos beati et fortunati, tu o Manli, ac pariter lux tua, atque etiam domus, in qua nos joci sumus, atque etiam hera. Sed maxime sit felix, qui nobis te donavit, et a quo primo nobis omnia commoda provenerunt. At valde præ ceteris aliis sit felix

155 *Felices satis et in uno Sant. tua virtus in Mediceo quarto.*—156 *Vox ipsa deest in omnibus Stat. et sexdecim Sant. codd. unde Stat. conj. Atque domus in qua; in Nan. ipsi, ut legebat Octavius Pantagathus; Et domus, in qua nos lusimus, et domina correctum erat in Vall. ipsi in qua lusimus in domina conj. Schrad. ipsa est in multis codd. ap. Sant.*—157. 158 *In quibusdam Sant. codd. præcipue, improbante Doer. pro vulg. te tradidit in omnibus Sant. codd. terram dedit, quod referunt Interpp. ad vs. 67. terram dedit, aufert in Stat. et Scal. codd. Stat. conj. teneram dedit, ac fert; vel teneram dedit, ac fere; vel teneram dedit, Afer, ut sit nomen proprium; Scal. te trandedit Ufens; sed aufert in triginta Sant. codd. Venett. 1. 2. Rheg. et aliis vett. atque conj. Parth. margo Leid. exhibet tres glossas autore, augure, auspice, quarum primam cum Voss. arripuit Vulpus; sed Lips. inde volebat te trandedit ausper; Wetsten. terram dedit ubertim A quo sunt primo: versus minor in omnibus fere codd. incipit A quo sunt primo; in duobus Saib. Vall. Med. Venett. 1. 2. et Rheg. A quo sunt primo jam; lect. a quo Sunt primo nobis sola auctoritate Corv. nititur: dominam dedit, a quo Sunt primo nobis in Ald. Gryph. Mur. aliis; A quo primo sunt dedit Scal. ex cod. nota pro nata in Bodl. et nonnullis Stat. bono in omnibus Stat. duobus et viginti Sant. codd. Venet. 2. et Rheg. In*

NOTE

pro tuis in me meritis mitto, etiam opto, ut Dii addant ea omnia quæ Justitia dabat hominibus piis in sæculo aureo, quo omni bonorum genere abundabant. Ad mentem fere Catulli Virg. 'Di tibi si qua pios respectant Numina, si quid Usquam justitiæ est, et mens sibi conscia recti, Præmia digna ferant.' Themis porro ex Hesiodo in Theog. filia fuit Cæli et Terræ, et una de uxoribus Jovis, de qua Justitiam, Bonas leges, et Pacem florentem natas esse dicit. De Themide sic Festus. Themis Deam putabant esse, quæ præciperet hominibus id a Diis petere, et ab hominibus, quod fas esset.

155 *Sitis felices*] Formula precatationis notatione digna. Nihil enim frequentius apud Poëtas invenitur,

quam illud votum, 'Sis felix.' Virg. Ecl. v. 'Ipsa sonant arbusta, Deus, Deus ille, Menalca, Sis bonus, o felixque tuis.' Et Æn. i. Venerem Æneas ita precatur: 'Sis felix nostrumque leves quæcumque laborem.' Tibull. lib. iii. Eleg. ult. 'Sis felix et sint candida fata tua.'

157 *Et qui principio*] Hic Poëta significare videtur eum, a quo fuerit primum Manlio commendatus, et per quem in ejus notitiam venerit, et qui fuerit in causa cur ipsi Manlius tot beneficia contulerit, apud quem etiam se gratum et memorem, ut apud Manlium, præstare velle videtur. Quid sit autem 'tradere' nemo nescit, qui commendatitias literas, maxime lib. xiii. Epist. Cic. legerit.

Et longe ante omnes mihi quæ me carior ipso est,

Lux mea; qua viva vivere dulce mihi est. 160

*mea amica, mea vita, quæ mihi memetipso carior est, et qua sola salva et incolumis
vita mihi suavis est.*

nno Voss. et Mediol. totus versus abest.—159 *Sed longe* Lat. Lat. pro *ipso* offerunt Dat. et Ricc. *ipse*; tres Saib. Medic. Vall. Corv. et edd. ante *Al-*
dum ipsa.—160 '*Est in* Dat. et Ricc. deest. Nobis olim totus locus, mirum
in modum impeditus, hoc modo expediri fortasse et constitui posse videbatur,
si pro *et tu* in vs. 155. ut *tu*, et vs. 157. *Det qui* pro *Et qui* legeretur; *ulti-*
mum autem distichon antecedenti præponeretur sic, *Sitis felices ut tu, &c.*
Et domus ipsa, &c. Et longe, &c. Lux mea, &c. Det, qui principio, &c. Sumus
primo, &c. Sed nunc vix dubito, quin totum distichon vs. 157. 158. a sciolo
quodam appictum sit.' Doer.

CARMEN LXIX.

AD RUFUM.

NOLI admirari, quare tibi fœmina nulla,

Rufe, velit tenerum supposuisse femur:

Non ullam raræ labefactes munere vestis,

Aut pelluciduli deliciis lapidis.

*Ne demireris, o Rufe, * * * aut cur nullam puellam corrumpas dona
pretiosæ vestis, aut illecebris gemmæ pellucentis. Tibi nocet malus quidam vulgæ*

3 In Scal. et nonnullis Stat. codd. *Nos illa raræ*; in aliis Stat. *Nos illam*
aræ; in Ald. Mur. Stat. Græv. ed. anon. aliis, *Non, si illam raræ*; in Scal. 1.
Non *illam raræ*, quod reposuit Voss. Lect. nostra, quam ex Gryph. 2. re-
vocavit Doer. est ex conj. Avantii. *labefactus* in Brix. improbante Doer.—

NOTÆ

1 *Noli admirari, Rufe]* Hoc Epi-
grammate exagitat Catullus quen-
dam *Rufum* divitem, et male olentem,
qui licet munera donaret mulieribus,
ab illis tamen non amabatur: cujus
rei causam asserit fuisse teterrimum
alarum odorem, quem Græci *τῆδν*,
Latini *caprum* aut *hircum* vocant; cu-
jus odoris fœditate præter ceteros
insignis erat ille *Rufus*; unde ipsum

hortatur Poëta, ut e duobus alterum
faciat, vel quod tetrum illum *capruna*
occidat, malumque hoc pacto suffocet
odorem, vel admirari desinat cur non
ametur.

2 *Tenerum femur]* Ut cum ipsa co-
ëas, scilicet.

4 *Deliciis lapidis]* Gemmæ namque
ad ornatum, ostentationem, et deli-
cias tantum expetuntur.

Lædit te quædam mala fabula, qua tibi fertur 5
 Valle sub alarum trux habitare caper.
 Hunc metuunt omnes: neque mirum; nam mala valde est
 Bestia, nec quicum bella puella cubet.
 Quare aut crudelem nasorum interfice pestem:
 Aut admirari desine, cur fugiunt. 10

sermo, quo dicitur naribus crudelis hircus tibi stabulari subter axillarum tuarum recessu. Hircum istum timent omnes, nec hoc est mirandum. Pessima enim est bellua, neque ea est cum qua formosa puella dormire velit. Quamobrem vel occide sævam illam narium pestem, vel cessa demirari quare te omnes refugiant.

4 In Stat. libb. *proluciduli*.—10 *Aut te admirari desine cur fugiant conj. Heins.*

NOTÆ

5 *Mala fabula*] ‘*Fabulam*’ vocant quicquid est in ore et sermone populi, sive verum, sive falsum sit.

6 *Valle sub alarum trux habitare caper*] Alarum vallem vocat axillarum recessum sub brachiis et humeris. Caper vero odor est hircinus, qui ita dicitur ab hirco seu capro propter ejusdem animalis graveolentiam et fœtorem. De hoc infra etiam Carm. LXXI. ‘*Si cui, Virro, bono sacer alarum obstitit hircus.*’ Horat. Epod. XII. ‘*Namque sagacius unus odoror, Polypus, an gravis hirsutis cubet hir-*

cus in alis.’

8 *Bestia*] Sic etiam Plautus Bacchid. ‘*Mala tu es bestia.*’ Pœnul. ‘*Male ego metuo milvius; mala bestia est, ne forte me auferat pullam tuum.*’

9 *Interfice pestem*] Quasi de animali sermo esset, facete de fœtore illo tetro loquitur. Dicit tamen Nonius *interficere et occidere* Veteres etiam de inanimatis usurpasse. Virg. ‘*Fer stabulis inimicum ignem, atque interfice messes.*’

CARMEN LXX.

DE INCONSTANTIA FÆMINEI AMORIS.

NULLI se dicit mulier mea nubere malle,
 Quam mihi; non si se Jupiter ipse petat.

Uxor mea affirmat se nemini potius quam mihi nubere velle; neque etiamsi

NOTÆ

1 *Nulli se dicit*] Mulierum infidelitatem et inconstantiam sub amicæ suæ persona hoc Epigrammate taxare voluit Catullus; significatque

muliebribus blanditiis nullam esse adhibendam fidem.

2 *Non si se Jupiter ipse petat*] Sic infra ad Lesbiam Catullus: ‘*Nec*

Dicit: sed mulier cupido quod dicit amanti,
In vento, et rapida scribere oportet aqua.

Jupiter eam expetat. Hoc asserit; at quod fœmina dicit ardenti amatori scribendum est in vento et rapidis aquis.

4 Pro *In vento* legendum censet Burm. II. ad Anthol. Tom. I. p. 541. *In vino*, quam quidem lect. jam a Gifanio in Ind. Lucr. p. 450. propositam confirmare studet loco ex Xenarchi *Περὶ ἀλλοτρίων* ap. Athen. x. p. 441. *Ὁρὸν δ' ἐγὼ γυναικὸς εἰς ὄλβον ὑπάδω* sed *In vento* rem significantius exprimere videtur.

NOTE

præ me velle tenere Jovem.' Ovid. Epist. Phædræ ad Hippol. 'Si mihi concedat Juno fratremque virumque, Hippolytum videor præpositura Jovi.'

4 *In vento*, &c.] Duo lepide conjungit, quæ ea sunt natura, ut in iis nihil

possit imprimi; nam et aqua jugiter fluit, et ventus nihil est aliud quam aër fluens. Eodem fere modo de fœminei sexus sublesta fide Propertius: 'Quicquid jurarunt ventus et unda rapit.'

CARMEN LXXI.

AD VIRRONEM.

Si quoi, Virro, bono sacer alarum obstitit hircus,
Aut si quem merito tarda podagra secat:

O Virro, si alicui unquam homini execrabilis axillarum caper nocuit, vel

1 In Scal. cod. *Si qua, Virro, bono sacrorum obstitit*; et sic in Rheg. Voss. II. et aliis codd. ap. Ed. Cant. in Mediol. *Si qua viro* ^{se} *obstitit hircus*; unde Voss. primum conj. *Si quoi virosus*; deinde in nostra lect. acquiescit; quam primus edidit Parth. in Brix. quamque receperunt Vulp. Ed. anon. Bip. alii: *Si quoi jure bono* in Ald. Junt. Colin. Stat. Græv. monente Avant. et hanc lect. servant nonnulli codd. teste Stat. *Si cui, virro, homini sacer alarum* in Gryph. et Mur. *Si quoi, Virro, bono ritu, sacer obstitit* Marcil. *Si quoi, Virro, domos sacer alarum obsidet* tentabat Mel. *caper alarum*

NOTÆ

1 *Si quoi, Virro*] Virronem amicum consolatur, quod rivalis ejus, quem Rufum, de quo mox dictum est, fuisse verisimile est, si ad ejus amicam vadat, simul cum ipsa meritas det pœnas; cum hæc ejus tetro hirci fœtore affligatur, ille vera podagra enee-

Delph. et Var. Clus.

Catul.

tur. Sacer hic sumitur, pro 'execrabilis,' ut apud Virg. 'Auri sacra fames.'

2 *Tarda podagra*] Quia nimirum homines reddit tardos, inertes, et ad opus imparatos.

S

*Æmulus iste tuus, qui vestrum exercet amorem,
Mirifice est a te nactus utrumque malum.
Nam quoties fuit, toties ulciscitur ambos :
Illam affligit odore, ipse perit podagra.*

5

aliquem iners dolor pedum jure torquet ; tuus ille rivalis, qui vestras delicias interturbat, mirum in modum per te est utrumque assecutus incommodum. * * *

obstitit Heins.—4 In Maff. l. *Mirifice est a te*, probante Stat. quod etiam servant Marcil. membr. Venett. Brix. Vicent. Rhag. Ald. Junt. Scal. Græv. Cant. Bip. aliæ. *Mirifice est actu* in Gryph. et Stat. *Mirifico est astu*, *εἰσπυκνός* dedit Mur. *Mirifice est tactu* conj. Turn. *Mirifice est*, ac tu, *nactus* edidit Voss. cui adhærent Vulp. et Ed. anon. *Mirifica est arti* vult Marcil.

NOTÆ

6 *Perit podagra*] Quia ex coitu dolor augetur. Est autem podagra dolor et contractio pedum, et in hac dictione syllaba media indifferens

est. Ovid. 'Tollere nodosam nescit medicina podagram.' Martial. vero, 'Litigat, et podagra Diodorus, Flacce, laborat.'

CARMEN LXXII.

AD LESBIAM.

DICEBAS quondam, solum te nosse Catullum,
Lesbia ; nec præ me velle tenere Jovem.

Olin asseverabas, o Lesbia, te Catullum tuum unum cognoscere, et nolle te

NOTÆ

1 *Dicebas quondam*] Mirum hoc Epigrammate affectum expressit Catullus. Zelotypia enim ductus, quod Lesbia fidem datam non servarat alium amando, dicit se quidem illam magis diligere, sed tamen illi minus bene velle. Unde quid intersit inter 'amare' et 'bene velle' patefacto, cetera perspicua erunt. 'Amare' igitur latius patet quam 'bene velle.' Neque enim si quis amet, continuo illud sequitur, ut etiam bene velit ; cum tamen bene velle non queat, nisi

qui amet. Ita sæpe tum belluas, tum res inanimas, ut cibum et potum, signa, statuas, tabulasque egregii operis amare dicimur ; quibus tamen nemo sanus nos bene velle dixerit. Asserit igitur Poëta se quondam non tantum amavisse Lesbiam, ut vulgus amicam solet, voluptatis nimirum suæ causa ; verum etiam ut patres liberos generosve amant, qui non delectatione aliqua aut utilitate suâ eos diligunt, sed totam suam illam benevolentiam in ipsorum commoda et op-

Dilexi tum te, non tantum ut vulgus amicam,
 Sed pater ut gnatos diligit et generos.
 Nunc te cognovi. Quare, etsi impensius uror,
 Multo mi tamen es vilior et levior.
 Qui potis est? inquis. Quod amantem injuria talis
 Cogit amare magis, sed bene velle minus.

5

Jovem ipsum mihi præferre. Amavi te tunc temporis, non modo quantum unusquisque diligit amicam; verum etiam quantum pater amat filios ac generos. Jam vero te tuasque fraudes novi: unde quanquam vehementius ardeo tui amore; nihilominus longe mihi despectior es et indignior. Quomodo hoc potest fieri? ais. Quia ejusmodi injuria compellit amatorem plus diligere, at minus bene velle.

6 In Stat. codd. *Multa ita me nec vilior; vel, Multo ita nec me vilior; in Venet. an. 1493. Multo ita tu nunc me; antique autem me pro mihi positum esse observat Parth. Multo ita ne mi tu vilior in Ald. 1. Multo ita me nec tu vilior in Ald. 2. Stat. et alii. Lectio nostra in Scal. Græv. Voss. Vulp. ed. anon. et Bip. jam recepta, Guarino P. debetur.*—7 In Maff. 1. *Qui potis est, ut legi jussit Avant. in aliis Stat. Qui potis es; unde ille conj. Qui pote sic, inquis, vel Qui potis hoc; in nonnullis vett. Quis potis est: pro Quod Stat. codd. habebant Quam; ille conj. Quæ; vel quia, sic, Qui potis hoc, inquis, quia amantem.*—8 *Cogit in Gryph. Mur. Voss. et alii; sed nostram lect. servant omnes Stat. codd. cum edd. Ald. Stat. Scal. Græv. Vulp. anon. et Bip. In Gryph. 2. cum hoc Carmine conjungitur Carm. LXXXV. Odi et amo, &c. Stat. putat, aut simul cum his, aut statim post hos, legendos esse versus Carm. LXXV. 5. Nunc est mens, &c. usque ad finem; et deinde illos, Odi et amo, &c. In edd. Venett. hoc cum sequenti Carmine conjunctum exhibitum est.*

NOTE

portunitatem referunt; tum nempe, cum ipsius blanditiis inductus in fraudem, se quoque vicissim ab ea amari crederet. At ex quo eam levem fallacemque cognoverit, dicit se quidem nihilominus eam amare, aliquanto etiam magis; sed tamen deposuisse ex animo veterem illam benevolentiam intimam, qua eam complecti consueverat.

2 *Velle tenere Jovem*] Idem fere supra Carm. LXX. 'Non si se Jupiter ipse petat.'

5 *Etsi impensius uror*] Quamvis majori amore tui accendar, habeo te tamen viliozem et leviozem quam prius, postquam cognovi tuas falla-

cias et perfidiam.

7 *Quod amantem injuria*] Responsio Catulli est, quia talis injuria, qualem mihi fecisti alium amando, cogit amantem magis amare, sed minus bene velle. 'Amare' est 'bene velle' ideo differre dicunt Philosophi, quia amor perturbatio est; velle autem est voluntatis et rectæ rationis: unde Cic. Tusc. Quæst. iv. 'Voluntas est qua qui desiderat cum recta ratione desiderat.' Et ideo amator, qui sibi alium videt præferri, majore amoris perturbatione afficitur, et acrius incenditur; non vult tamen amicæ bene velle; immo ulcisci desiderat.

CARMEN LXXIII.

IN INGRATUM.

DESINE de quoquam quicquam bene velle mereri,
 Aut aliquem fieri posse putare pium.
 Omnia sunt ingrata: nihil fecisse benigne est:
 Immo etiam tædet, tædet obestque magis:
 Ut mihi, quem nemo gravius nec acerbius urget 5
 Quam modo qui me unum atque unicum amicum habuit.

Desine cupere cuiquam aliquid bene facere, vel credere quempiam posse fieri beneficii accepti memorem. Omnes homines sunt ingrati. Nihil prodest aliis bene fecisse. Sed contra potius nocet. Idque certo certius constat, mihiq; maxime, quem nullus acrius neque asperius prosequitur et vexat, quam ille qui nuper me uno et solo amico usus est.

1 Hic incipit tetrastichon *In Rufum*, inquit Avant. *In Alphenum*, inquit Mur. Pro *quidquam*, quod exhibuit unus vet. cod. ap. Stat. in aliis ejusdem leguntur *quisquam* et *quemquam*.—2 Pro *pium*, quod testantur Marcilii membranæ, edd. vett. Ald. Junt. Gryph. Mur. Stat. aliæ habent *tuum*.—3 In omnibus Stat. codd. est *deerat*, ut et in Venett. Gryph. aliis.—4 In omnibus Stat. codd. ut in textu nostro, præterquam in uno, qui exhibuit, *Immo etiam tædet, stut magis atque magis*; in Marcil. membranæ, *Imo etiam tædet, stet magisque magisque*; unde conj. *Immo etiam tædet, et magis atque magis*; Gui. nihil fecisse benigne *Prodest: imo etiam tædet obestque magis*; in Bodl. ap. Ed. Cant. *Prodest: sed tædet jam magis atque magis*; Lect. nostram testantur Guarini codd. et alii codd. ap. Ed. Cant. servant etiam Ald. Junt. Mur. Stat. Græv. Voss. Ed. anon. Bip. alii.—5 *Væ mihi* in Vulp. *Ve mihi* Scal. in Marcil. membranæ *Ut mehe ἀρχαῖος pro me*.

NOTÆ

1 *Desine de quoquam*] Continent hi versus communem querelam de perfidia ingratoque animo eorum, qui se amicos simulant, cum revera non sint. Sed res est ita nunc usitata, et de ea tam frequentes sunt sapientium hominum querelæ, ut neminem Catullo

putem dissentire.

3 *Omnia sunt ingrata*] Postquam dehortatus est Poëta seipsum a beneficiis in alios exhibendis, ex nimia iracundia non tantum homines, sed et omnia ingrata esse asserit.

CARMEN LXXIV.

IN GELLIUM.

GELLIUS audierat, patrum objugare solere,
 Si quis delicias diceret, aut faceret.
 Hoc ne ipsi accideret, patrum perdepsit ipsam
 Uxorem, et patrum reddidit Harpocratem.
 Quod voluit, fecit: nam, quamvis irrumet ipsum
 Nunc patrum, verbum non faciet patruus.

5

Didicerat Gellius patrum suum consuevisse increpare quemcumque, si loqueretur aut faceret delicias. * * *

3 In codd. et edd. vett. *perdespuit*: cuidam V. D. cujus meminit Stat. debetur lectio nostra, non autem Scaligero, qui omnem ejus laudem sibi arrogat: Livin. conj. *perdestit*.—6 Hunc ex uno cod. protulit et probavit Stat.

NOTÆ

1 *Gellius audierat*] Gellium infandæ libidinis patratorem insectatur. Est autem ille Gellius homo impurissimus, quem Cicero Oratione pro Sextio tam vehementer exagitat, et quem Oratione in Vatinius 'seditiosorum hominum nutriculam' vocat.

2 *Si quis delicias diceret*] 'Delicias facere' Lambino idem est ac 'delicate jocari': at Muretus putat, 'delicias facere,' interdum esse 'irridere,' ut apud Plautum in Menæchmis. Interdum idem est quod 'facere nequam,' i. e. indulgere libidini, quo sensu hic sumitur a Catullo.

3 *Hoc ne ipsi accideret*] Ne objugaretur a patruo.

Patrum perdepsit] Eam nimirum subagitando: 'perdepso' namque verbum in obscenis est. Alii legunt *perdespuit*, i. e. neglexit, contempsit; sed male.

Ipsam Uxorem] Quam comprimebat scilicet.

4 *Et patrum reddidit Harpocratem*] Fecit ipsum tacere: fuit enim Harpocrates vir Ægyptius, qui digito sa-

lutari silentium indicebat in comitatu Isis, 'quia capitale erat,' ut inquit Beatus Augustinus lib. xvi. de Civit. Dei, 'dicere Isim et Serapim homines fuisse: unde Deus silentii appellatus, quod ab Ægyptiis colitur.' De quo fusius Plut. in oratione de Serapidis Numine, de quo et Ovid. Met. ix. ubi de Isis comitatu loquitur intellexisse videtur, 'Quique premit vocem digitoque silentia suadet.' Hunc Capitolio prohibitum, meminit Tertullianus in Apologetico.

5 *Quod voluit, fecit*] Id est, Jam in domo patrum omnia quæcumque volebat, faciebat: quasi dicas, Sub hac simulatione habuit rem cum uxore patrum, et ille tacebat.

Nam, quamvis irrumet ipsum] Licet etiam patrum ipsum irrumaret, tamen ille ne verbum quidem diceret; vel sit sensus, Quamvis hoc tempore etiam patrum ipsum irrumet, tamen ille ne verbum quidem facit; et sic erit 'faciet,' tempus pro tempore: nisi legerimus *verbum non facit et patruus*.

CARMEN LXXV.

AD LESBIAM.

NULLA potest mulier tantum se dicere amatam
 Vere, quantum a me, Lesbia, amata, mea, es.
 Nulla fides ullo fuit unquam fœdere tanta,
 Quanta in amore tuo ex parte reperta mea est.
 Nunc est mens adducta tua, mea Lesbia, culpa, 5
 Atque ita se officio perdidit ipsa pio:
 Ut jam nec bene velle queam tibi, si optima fias,
 Nec desistere amare, omnia si facias.

O Lesbia mea, nulla fœmina potest asserere se tam vere dilectam fuisse a quoquam, quam a me dilecta es. Nullo unquam in fœdere tanta fuit fidelitas, quanta a me tibi servata est in tuo amore. Jam vero animus meus huc perfidia tua adductus est, o Lesbia mea, et adeo sese confixit sua erga te fide integra; ut neque possim nunc tibi bene cupere, quamvis fias optima, neque cessare te diligere, quicquid agas.

1 'Hos quatuor vers. priores in antiqq. codd. post Carm. LXXXVI. collocatos, huc revocavit Scal. quem, quia egregie illi cum quatuor posterioribus conspirant, plerique recentiorum secuti sunt. Inprimis Vulp. mirifice hoc nomine extollit acumen Scal. et hæc quatuor disticha vel ab ipso Catullo ita conjuncta et composita fuisse, vel certe poetam, si ab inferis excitetur, hanc industriam Scal. non deprecaturum existimat. Et sane quatuor posteriores recte integri poematii ἀποσπασμάτων haberi poterant.' Doer.—4 *Quantum in amore suo* in Stat. et aliis; *Quanta in amore suo* in Gryph. et Mur. *tuo* exhibent omnes Stat. codd.—5 *Huc est mens deducta* in Venett. Gryph. et Mur. Lect. nostram ex cod. suo produxit Scal. eumque secuti Voss. Ed. Cant. Vulp. Gott. et Bip.

NOTÆ

1 *Nulla potest mulier*] Fidem suam prædicat hoc Epigrammate Catullus in Lesbiam, quam in amore minime sibi fuisse fidelem arguit: unde ait non posse se ei bene velle, quamvis non possit eam non amare, quicquid faciat. Fuisse videtur Catullus ex iis, qui, ut semel amoris laqueis irre-

titi captique sunt, si puellæ suæ alium quoque aliquem placere sentiunt, eo acrius incenduntur: unde cum perditæ mulieres aliquem in amore volunt retinere, rivalem aliquem opponunt. Hac arte usam fuisse Lesbiam hoc loco apertissime indicatur.

CARMEN LXXVI.

AD SE IPSUM.

SI qua recordanti benefacta priora voluptas
 Est homini, cum se cogitat esse pium,
 Nec sanctam violasse fidem, nec foedere in ullo
 Divum ad fallendos numine abusum homines :
 Multa parata manent in longa ætate, Catulle, 5
 Ex hoc ingrato gaudia amore tibi.
 Nam quæcumque homines bene quoiquam aut dicere pos-
 sunt,
 Aut facere, hæc a te dictaque factaque sunt ;
 Omnia quæ ingratae perierunt credita menti.
 Quare jam te cur amplius excrucies ? 10
 Quin te animo obfirmas, teque istinc usque reducis,
 Et, Dis invitis, desinis esse miser ?

Si aliqua voluptas est viro reminiscenti anteactorum benefactorum, quando se reputat esse pium, neque meminit se sacram temerasse fidem, neque ulla in pactione se male usum esse Deorum testimonio ad decipiendos homines ; plures tibi, o Catulle, comparatae supersunt in longinquum tempus voluptates ex isto ingrato Lesbæ amore. Quicquid enim homines cuiquam aut dicere bene, aut bene facere possunt, hoc et dixisti et fecisti Lesbæ tuæ. Quod totum in animum ingratum male collocatum, perditum est. Quamobrem curnam te nunc amplius torqueas ? Quidni potius mentem obduras, et te prorsus ab isto amore Lesbæ retrahis, atque etiam Superis

11 In omnibus Stat. codd. Qui tu animo affirmas, atque instinctoque reducis ; in Scal. cod. Quin tu animo affirmans atque instructoque reducis ; in Marcil. membran. Quin tu animo affirmas, atque instinctoque reducis : Stat. conj. Quin tu animum affirmas atque istinc usque reducis ; Scal. Quin tu animu' (pro ani-

NOTÆ

1 *Si qua recordanti*] Perfidum et ingratum Lesbæ animum videns Poëta, seipsum integritatis suæ conscientia consolatur, deinde hortatur se ad ejus amorem projiciendum ex animo.

Cum autem vix hoc humana ope fieri posset, Deos enixe precatur, ut tandem a tetro illo amoris morbo eorum auxilio liberetur.

2 *Esse pium*] Pietas pars est justi-

tiæ, quæ adversus parentes exhibetur.

11 *Teque istinc usque reducis*] Quin te revocas ab amore perfidæ mulieris, quæ tamdiu te tam perfide delusit.

12 *Dis invitis*] Proverbium esse videtur, quo usus Poëta dixit : ' Heu nihil invitis fas quenkam fidere Di-
 vis.'

Difficile est longum subito deponere amorem :

Difficile est : verum hoc qualubet efficias.

Una salus hæc est, hoc est tibi pervincendum.

15

Hoc facies, sive id non pote, sive pote.

O Di, si vestrum est misereri, aut si quibus unquam

Extrema jam ipsa in morte tulistis opem ;

Me miserum aspicate, et si vitam puriter egi,

Eripite hanc pestem perniciemque mihi,

20

Quæ mihi subrepens imos, ut torpor, in artus,

Expulit ex omni pectore lætities.

nolentibus cessas esse infelix? Difficile est et arduum repente attingere diuturnum amorem. Id equidem arduum est; sed istud quocumque volueris pacto, facias. Unica tibi superest ista salutis via: istud igitur est tibi complendum: atque ita illud efficias, sive illud possit, sive non possit fieri. O Superi, si vestrum est miserescere, vel si quod ullis unquam hominibus supremum auxilium præbueritis in ipsa morte, oculos in me infelicem convertite, ac si vitam iuste et pie duxi, depellite a me istam luem et calamitatem: quæ mihi latenter irrepens in intima membra, quasi torpor, fugavit ex toto animo meo gaudia. Non peto nunc istud, ut Lesbia me nunc

mum) offirmas itaque, instructoque reducis? sed dedit in textu Quin te; Marcil. placebat Quin tu animum obfirmas itaque, in gyrum reducis? Mel. Quin tu animum obfirmans instructum atque atque reducis? h. e. celerrime retrahis; Voss. Quin tu animum offirmas, atque istinc te reducis? Guar. et Gryph. exhibent Quin te animo affirmas, teque instinctuque reducis? Mur. Quin te animo affirmas, teque astringisque reduciasque. 'Nostram lect. haud certe incommodam offerunt edd. Raphael. Græv. Cant. Gott. et Bip. nisi quod offirmas pro affirmas dedimus; et sic in Sil. Ital. XII. 668. pro 'affirmans' cum N. Heinsio legendum videtur 'offirmans.' Doer.—14 In Venett. cerum hoc quod lubet efficias.—16 Hoc face sis sive conj. Scal. Hoc facito Voss. et Vulp.—18 In Venet. an. 1500. ipsam.—21 In omnibus Stat. et Scal. codd. Seu mihi subrepens imos ut corpore in artus; in Voss. vet. l. Quæ mihi subrepens imos velut anguis in artus, quod interpolatum putat Doer. Stat. conj. Hæc mihi subrepens imos in corporis artus; Mel. Heu mihi subrepens imos, ut torpor, in artus. Nostram lect. vett. librorum tam scriptorum quam excensorum auctoritate niti testatur Ed. Cant.—22 Expulit ex omnis ἀρχαῖκός pro omnes conj. Stat. exsomnis Passer.

NOTÆ

16 *Sive id non pote, sive pote]* Εἴτε δύνατον, εἴτε ἀδύνατον εἶναι. Pote enim est id quod fieri potest; non pote, quod fieri non potest. Potis autem est pote in quolibet genere dicitur. Lucret. in communi genere posuit, nt, 'Qnis potis est dignum palanti pectore carmen Condere.' In neutro Catullus jam supra: 'Qui potis est? inquis.' Lucret. 'Nec potis est cer-

ni, quod cassum lumine fertur.'

20 *Eripite hanc pestem]* 'Pestem' vocabant Antiqui, quicquid rem aliquam sive animatam sive inanimam pessumdaret, et quasi prosterneret. Sallust. 'Et si pestis certa adesset, mansurum potius,' &c. Virg. vocat pestem navium, ignem, qui naves combureret: 'Servatæ a peste carinæ.'

Non jam illud quæro, contra ut me diligit illa,

Aut, quod non potis est, esse pudica velit:

Ipse valere opto, et tetrum hunc deponere morbum. 25

O Di, reddite mî hoc pro pietate mea.

ex opposito redamet: vel, quod fieri non potest, ut velit esse casta. Ego vero cupio sanus fieri, et tristem hanc deponere pestem. O Superi, hoc mihi concedite pro mea adversus vos religione.

pro latitiis offerunt Voss. ll. *delicias*.—23 In Stat. codd. *contra me ut*.—26 O Di hoc reddite Avant.

CARMEN LXXVII.

AD RUFUM.

Rufe, mihi frustra ac nequicquam credite amice;

Frustra? immo magno cum pretio atque malo:
Siccine subrepsti mi, atque, intestina perurens,

Mi misero eripuisti omnia nostra bona?

Eripuisti. Heu, heu, nostræ crudele venenum

Vitæ, heu, heu, nostræ pestis amicitiaë!

5

O Rufe, mihi credite incassum et temere amice. Incassum? quinimmo grandi cum impensa ac damno. Itane latenter te in meam familiaritatem insinuasti, atque mihi viscera inflammans rapuisti mihi infelici omnia mea bona? Eheu! o dirum toxicum vitæ nostræ. Eheu! o nostræ amicitiaë pestis.

1 In Gryph. Scal. et quibusdam vett. *cognite amice*; sed in omnibus Stat. codd. et Ald. 1. *credite* quod jam vindicatum est a Mur. *cognite amico* in Ald. 2. *nec quicquam cognite amice* in aliis.—3 In Scal. cod. *mei....perures ἀρχαῖκός* pro *me....perurens* (*perurēs*): Voss. tacite h. l. ita constituit, *Siccine subrepsti*; *meque intestina perurens Mi misero eripuisti*; *omnia nostra bona Eripuisti*.—4 *Sic misero Parth. Gryph. Mur.*—6 In Voss. ll. et ed. Parth. *pectus amicitiaë*, ut sit vel ironice sumendum, vel ‘olim’ sive ‘quondam’ subintelligendum; ‘sed quis dubitet de vera lect. *pestis*, cum *venenum* præcesserit.’ Doer.—Huic Carmini invitis omnibus codd. vv. quatuor postremos sequentis, *Sed nunc id doleo, &c.* conjunxit Scal. approbante Marcil.

NOTÆ

1 *Rufe, mihi frustra*] In hircosum illum Rufum invehitur Poëta, qui se in ipsius familiaritatem latenter insinuarat, ut ipsi puellam eriperet.

4 *Omnia nostra bona*] Amicam nimis, quæ est omnia amanti. Cla-

mant enim ubique amatores se in amica omnem spem, omnes cogitationes, omne studium, omnem mentem reponere; existimant namque omnia ab ea pendere, et quod vivant, ejusdem muneris esse.

CARMEN LXXVIII.

DE GALLO.

GALLUS habet fratres, quorum est lepidissima conjux
Alterius, lepidus filius alterius.

Gallus homo est bellus : nam dulces jungit amores,
Cum puero ut bello bella puella cubet.

Gallus homo est stultus, nec se videt esse maritum, 5
Qui patruus patrum monstret adulterium.

Sed nunc id doleo, quod puræ impura puellæ
Suavia conjunxit spurca saliva tua.

Verum id non impune feres : nam te omnia sæcla 10
Noscent, et, qui sis, fama loquetur anus.

Sunt Gallo germani, quorum unius uxor est pulcherrima, et alterius filius est venustus. Gallus vir formosus est, et benignus, suaves enim conciliat amores. * * * Gallus est homo fatuus, neque cogitat se esse conjugem, qui patruus ostendat adulterium patrum. Jam vero illud moleste fero, quod immundum et sordidum tuum sputum conspurcavit oscula munda cultæ puellæ. Sed hoc non feres impune : cuncta enim sæcula te cognoscent, et fama longæva et senex vulgabit, qualis tu sis.

5 Pro stultus in ed. Parth. bellus, errore forsan typothetarum.—7 In Venet. Brix. Vicent. et aliis edd. vett. puræ pura, quod reposuit Scal. Hunc et tres seqq. versus Scal. cum eos dissimilis argumenti esse existimaret, invitis codd. omnibus ab hoc epigrammate luxavit et cum superiore conjunxit. De iisdem, an loco suo positi essent, jam dubitaverat Statius. Hinc facile ab ingenio suo impetrare potuit Corrad. ut eos Carmini xci. assueret. Sed Vulpus egregie eos cum hoc Carmine cohærere pulchre docuit.—8 Suavia comminxit in Scal. l. ex conjectura ; 'sed quis verbum inhonestius præferat honestiori ? quise novam Catulli Carminibus obscenitatem importare sustineat ?' Doer.

NOTE

1 *Gallus habet fratres*] Gallum est animi pusilli, et abjecti. Unde quendam ut nefarium inter suos libidinis administrum insectatur, qui se bellum putabat hominem esse, dum filium fratris cum uxore alterius fratris amoribus conjungeret ; cum tamen revera stultus esset, quia non animadvertibat idem quoque posse sibi evenire.

3 *Homo est bellus*] 'Belli homines' aliquando et sæpius dicuntur, qui a suis libenter obsequuntur, et quos Aristot. de Moribus, lib. III. vocat ἀποτρύχους, quique se ad aliorum quasi nutus accommodant, quod quidem Martial. 'Bellus homo atque idem magnus vis, Cotta, videri ; Sed qui bellus homo est, Cotta, pusillus homo est.'

8 *Suavia conjunxit spurca saliva*] Impuri homines, ut Rufus, salivas oris invicem miscere solebant osculantes, rogabantque amicam salivum sibi invicem facerent. Lucret. l. IV. 'Junguntque salivas Oris, et inspirant pressantes dentibus ora.'

10 *Fama loquetur anus*] Ut supra dixit : 'Charta loquetur anus.'

CARMEN LXXIX.

IN LESBIUM.

LESBIUS est pulcher: quidni? quem Lesbia malit,
 Quam te cum tota gente, Catulle, tua.
 Sed tamen hic pulcher vendat cum gente Catullum,
 Si tria notorum suavia repererit.

Gellius est lepidus. Cur non? quem scilicet Lesbia potius eligat quam te, o Catulle, cum omni cognatione tua. At vero nihilominus venundet Catullum cum omni familia sua, si tria ad summum invenerit amicorum oscula.

1 Esse quibusdam in codd. affirmant, *Gellius est pulcher*: in Scal. cod. *Cælius*. Sed omnes codd. Stat. et Voss. nostram tuentur lect. et sic est in edd. Parth. Gryph. Mur. et Cant.—4 In Scal. cod. Venet. Brix. et Vicent. *natorum*, quod Avant. interpr. ‘de jure trium natorum,’ et Voss. ‘de claris et nobilibus Romanis:’ Scal. mutavit in *notorum*, subjungens, ‘Nota,’ ἡ φίλη, vel potius ἡ ἐρωμένη *notorum* igitur, ‘amicorum:’ in Ald. Junt. Gryph. Mur. aliis *amatorum*: Heins. legit, *Si tria amatorum savia surpuerit*.

NOTÆ

1 *Lesbius* [*Gellius*] *est pulcher*] *Gellium* rivalem ab amica sibi prælatum tanquam obscurum, impurum, amicorum inopem, et indignum insectatur.

4 *Si tria notorum suavia*] *Si tres*

possit reperire notos, seu amicos, qui velint ipsum agnoscere, et ut amicum osculari. Significat *Gellium* etsi pulchrum, ita turpem et impurum haberi, ut omnes eum osculari refugerent.

CARMEN LXXX.

AD GELLIUM.

QUID dicam, Gelli, quare rosea ista labella
 Hiberna fiant candidiora nive,
 Mane domo cum exis, et cum te octava quiete
 E molli longo suscitatur hora die?

Vis ut dicam, o Gelli, cur hæc tua rubicunda labra nive hyemali fiant pallidiora, quando mane egredieris ex ædibus tuis, et quando hora octava diebus æstivis te

4 *Et mollis* e cod. suo dedit Scal. Lect. nostram servant alii codd. cum

Nescio quid certe est. An vero fama susurrat, 5
 Grandia te medii tenta vorare viri ?
 Sic certe clamant Virronis rupta miselli
 Ilia, et emulso labra notata sero.

*excitat e somno placido? Nescio profecto quid hoc est, et utrum verum fama obmur-
 murans loquatur :* * * *

omnibus edd.—5 In cod. Passer. *vera*; unde conj. *verax*.—6 In quibusdam
 codd. *thensa*.—7 In Scal. cod. *Sed certe clamant*; unde fecit *Sic certe : cla-
 mant*; quod reposuerunt Voss. Vulp. Ed. anon. Gott. et Bip. quodque nos
 etiam dedimus, sublata tantum interpunctione : *Sic certe est* in Ald. Junt.
 Gryph. Mur. et Stat. *Si certe est* in edd. Parth. et Græv. pro *Virronis* in
 multis edd. *Victoris*, in nonnullis *Uctoris*; improbante Mur. *Varronis rupta
 Viselli* ex ingenio dedit Scal.—8 In Stat. codd. *Ille te mulso*, vel *Ilia te mulso*;
 Avant. legi jussit, *Ilia te mulso labra notare*: in Venet. an. 1500. Ald. Gryph.
 Mur. aliis, *Ilia demulso*; Valeriano, sive Faërno debetur lect. nostra; hinc
 Stat. legendum putavit, *Iliaque et mulso*, vel *Iliaque et multa*.

NOTE

6 *Tenta vorare*] Virilia membra.
 Horat. 'Tentaque rumpit.' Et Dio-
 medes Grammaticus sic inquit, 'Et
 quia cacophaton videtur Deorum
 vehiculum tensum dixerunt, non ten-
 tum, ne verbum turpe sonaret in Sa-
 cris.'

Medii viri] Quia in medio est mem-
 brum virile. Martial. 'Lambebat
 medios improba lingua viros.'

7 *Sic certe*] Primo dubitavit an
 vera easset, an falsa fama, modo affir-
 mat ita esse, et adducit testimonium
 Virronis.

Clamant] Cum quodam veluti cla-
 more indicant.

Virronis] *Victoris* alii legunt: quo-
 modocumque sit, est nomen proprium
 viri illius, cujus Gellius fellator erat.

Rupta Ilia] Latera quæ coitu dis-
 rumpuntur. Juvenal. 'Quod lateri
 parcas.' Est igitur sensus: Miselli
 Victoris ilia consumpta clamant la-
 bra tua esse signata spermate, quod
 demulsum ex ipso in labris tuis ina-
 ruit.

Ilia] Aliqui legunt, *Ilia demulso*,
 sed cum sensus et ordo illepidus sit,
 priorem lectionem magis probo.

Emulso sero] Metaphorice sper-
 mate, quod emulges ex illius mem-
 bro.

CARMEN LXXXI.

AD JUVENTIUM.

NEMONE in tanto potuit populo esse, Juventi,
 Bellus homo, quem tu diligere inciperes,

O Juventi, an nullus esse potuit formosus vir in tanta populi Romani multi-

NOTE

1 *Nemone*] Invidia forsan ductus Poëta Juventium adolescentem re-

Præterquam iste tuus moribunda a sede Pisauri

Hospes, inaurata pallidior statua?

Qui tibi nunc cordi est, quem tu præponere nobis 5

Audes. Ah! nescis, quod facinus facias.

tudine, quem tu amare inchoares, nisi unus iste tuus hospes ex urbe morbosâ Pisauro, deaurato pallidior simulacro? Qui modo tibi acceptus est: quem tu non dubitas nobis præferre. At ignoras quodnam scelus admittas.

3 Mel. cum pro a sede Palat. m. haberent ad sede et Commel. ab sede, legendum censet ah! sepe, explicans de dentibus senio cariosis et cadaverosis; nimis argute, inquit Doer.—5 Qui tibi nunc cordi, quem legit Avant.—6 At nescis in edd. vett. Ald. Gryph. Mur. Stat. et Græv. Ah! nescis tacite recepit Scal. quem secuti sunt Cant. Voss. Vulp. Ed. anon. Gott. Bip. et recentiores.

NOTE

prehendit, quod Pisanrensis cujusdam hominis pallidissimi, spretis reliquis omnibus, amore detineretur. Quis autem fuerit ille Juventius dictum est Carmine XLVIII.

3 A sede Pisauri] Pisaurus, seu Pisaurum, urbs est Umbriæ maritima, ad flumen ejusdem nominis, ob æris insalubritatem apud omnes male audiens: unde vocat eam Catullus 'moribundam.'

4 Inaurata pallidior statua] Aurum suapte natura pallidum est. Cujus rei causam rogatum aliquando Diogenem respondisse ferunt: Aurum non immerito pallere, cum tam multos undique habeat sibi insidiantes. Porro de pallore auri Catullo familiaris est loquendi modus, ut supra: 'Quantum sæpe magis fulgore exaluit auri!'

CARMEN LXXXII.

AD QUINTIUM.

QUINTI, si tibi vis oculos debere Catullum,

Aut aliud, si quid carius est oculis;

O Quinti, si cupis Catullum oculos suos tibi debere, aut quidvis aliud, si aliquid

1 Quincti in quibusdam edd.—3 Eripere hei noli Avant. sed ei monosylla-

NOTE

1 Quinti, si tibi vis] Lepide Catullus agit cum Quintio, qui sibi amicam præripere cupiebat. Jocose itaque eum admonet, et lepide, ut ab incepto desistat, si ipse quoque vult amari.

Eripere ei noli, multo quod carius illi
Est oculis, si quid carius est oculis.

est oculis carius; noli ipsi rapere id quod longe ipsi carius eo quod est oculis aliquid est oculis carius.

bum est per synæresin.—4 Statio debetur si quid, quem præte Vulp. neminem secutum esse miratur Doeringius: seu, h. l. nota quod testantur omnes codd. cum Venett. Brix. Vicent. Rhag. 1500. Ald. Junt. Gryph. Mur. Scal. aliis, revocandum putat Bach p. 67. Vide Tibull. ii. 4. 43. Propert. ii. 26. 29. Lachm. ad Pers. Sat. i. 67. Doer. hunc usum τοῦ seu non videns, ita scrib jam est multo carius oculis, qui, quæso, adjici potest seu quid carius ut taceam, particulam seu non quid, sed quod in hoc orationis tulare?

NOTE

3 Quod carius illi] Noli eripere illis carius, si quid est ei
lud quod est carius eo quod est oculis carius.

CARMEN LXXXIII.

IN MARITUM LESBIÆ.

LESBIA mi, præsentem viro, mala plurima dicit:
Hoc illi fatuo maxima lætitia est.
Mule, nihil sentis. Si nostri oblita taceret,
Sana esset: quod nunc gannit et obloquitur,

Lesbia, astante et spectante marito suo, innumera maledicta congestud stulto illi ingens dat gaudium. Nihil sensu percipis, o fatue: si immemor de me sileret, ab amore bene valeret: sed quia jam blaterat

3 In quibusdam Stat. codd. Mule; in Pat. et vet. cod. ap. Pa mihi sentis, i. e. 'meo judicio merus es stupor.'—4 Samia vel San

NOTÆ

1 Lesbia mi, præsentem viro] Lesbia Maritum deridet, qui cum ipsam multa de Catullo irato animo dicere videret, gaudio exultabat, ratus ex his maledictis suam sibi postea Lesbiam totam fore, neque amplius Catullo daturam delicias, quem jam tantopere exosum haberet. At Catullus longe aliter rem se habere dicit. Si Lesbia, inquit, mei amore posuisset tum me ne no dem; nunc autem cum ta bi maledicat, hoc ipso induri, ut tacere non possit. de Lesbia hic dicit Poëta, lute de toto ejusmodi mure nere potest affirmari.

3 Mule, nihil sentis] M

Non solum meminit; sed, quæ multo acrior est res, 5
Irata est: hoc est, uritur et loquitur.

non modo mei recordatur, verum etiam, quod longe pejus est, irata est, id est, amore mei ardet, et, quod eam deseruerim, mihi male dicit.

codd. unde conj. *Sanna*, quod irrisiōnem significat: *gannit* in Stat. codd. quod reposuerunt Scal. Græv. Voss. Cant. Vulp. Ed. anon. Bip. alii: *garrit* in Brix. Venet. an. 1500. Ald. Junt. Gryph. et Mur.—6 Heins. conj. *uritur et coquitur*, et sic legit jam Lips. ap. Dous. F. ‘sed quis hoc ferat ob versum primum et quartum?’ *Doer.*

NOTÆ

mitur pro fatuo: unde mulos omnino mulum ut nomen proprium viri accipere non dubitem fuisse qui hoc loco ceperunt.

CARMEN LXXXIV.

DE ARRIO.

CHOMMODA dicebat, si quando commoda vellet
Dicere, et hinsidias Arrius hinsidias:
Et tum mirifice sperabat se esse locutum,
Cum, quantum poterat, dixerat hinsidias.
Credo sic mater, sic Liber avunculus ejus, 5
Sic maternus avus dixerit, atque avia.

Arrius pronuntiabat chommoda, si cuperet interdum proferre illud vocabulum, commoda, ac hinsidias efferebat ut hinsidias; ac tunc putabat se mirabiliter dixisse, quando totis viribus aspirando pronuntiaverat, hinsidias. Ut puto, ita parens ejus, ita Liber ejus avunculus, ita avus maternus, et avia ipsius pronuntiaverit. At post-

2 In Voss. ll. *Aretius*, unde ille *Ætius* fortasse scribendum putat.—3. 4 Hoc distichon in ed. Parth. post vs. 10. *Cum subito*, &c. transpositum est.—5 In

NOTÆ

1 *Chommoda dicebat*] Arrium quemdam dictionibus quibusdam, quibus opus minime erat, aspirationem ad dentem carpit: is namque *chommoda*, *hinsidias*, *Hionios* fluctus præter usum Grammatices cum aspiratione pronuntiabat. De hoc autem Epigrammate vide Angelum Politianum lib. Miscellan. cap. 19. et Scaligerum de

Causis Linguae Lat. lib. i. cap. 45. Plures inveniuntur olim fuisse apud Romanos nomine Arrii. Quamvis Arrii meminit Pædianus argumento Ciceronianæ Declamationis.

5 *Liber avunculus ejus*] Cognomen to ‘*Liberi*’ dicti sunt apud Romanos, qui exsecto matris utero editi sunt in lucem, si fides adhibeatur Ter-

Hoc misso in Syriam, requierant omnibus aures,
 Audibant eadem hæc leniter et leviter.
 Nec sibi postilla metuebant talia verba,
 Cum subito affertur nuntius horribilis,
 Ionios fluctus, postquam illuc Arrius isset,
 Jam non Ionios esse, sed Hionios.

quam in Syriam missus est a Senatu, omnibus aures conquieverant, isti diebant, non aspere, sed molliter et sine aspiratione: neque post illud timebant ab ejusmodi vocabulis aspiratis; quando horrendum repente ditium, Ionium mare a tempore quo Arrius per illud transisset, non Ionium, sed Hionium.

edd. vett. *liber*, littera prima minore: 'eos falli puto, qui *liber* cens esse gentis vel familiæ; significat enim spurium, qui patrum non liberum, atque ideo nec patrem.' *Passer.* Marcil. conj. *Iber*; *Hiber*.—6 In Brix. Venet. an. 1500. Ald. Junt. Gryph. Mur. Stat. C dixerat; sed Scal. ex antiqua scriptura reposuit *dixerit*, quæ ἐῖπ'aro ἄν, ἐλέξατο ἄν non enim affirmabundus hoc dicit: cf. Pro 4. 'Janus Meleager male in hoc quoque disticho quærit aspir illudque sic legendum opinatur, *Credo sic mathæ, sic Liber hæc est, Sic mathernus hævus dixerit, atque hævia.*' Doer.—7 Hic in 6 unde conj. *Hinc*.

NOTE

tulliano lib. de Anima. Constat autem gentem fuisse apud Romanos, cujus esset cognomen 'Liberi.'

7 *Hoc misso in Syriam*] Cum Arrius a Senatu vel ab alio esset in Syriam missus requieverant omnibus aures, quæ illa aspiratione amplius non offendeabantur.

9 *Postilla*] Postea. Terent. Phorm. 'Neque postilla unquam attigit.' Plant. Curcul. 'Sed eum, qui mihi vendidit illam, Nunquam postilla vi-

di.' Veteres autem tripræpositionem 'post' com 'postea,' 'postilla,' 'pos-

11 *Ionios fluctus*] Mare lud est quod Græci in Creticum dividunt, ut Pl cap. 2. docet. Servius autem neid. III. dicit Ionium mare Adriaticum, Achaicum, et Siculum. Hujus Ep meminit Quintil. Instit. O

CARMEN LXXXV.

DE AMORE SUO.

ODI et amo. Quare id faciam, fortasse requiris.

Nescio: sed fieri sentio, et excrucior.

Odio habeo, simulque quandam puellam diligo. Cur ego hoc agam, forsā a me quæris. Ignoro; verum hoc esse sentio, et torqueor.

1 Hoc distichon in edd. Guar. Ald. 2. Gryph. 2. et Stat. hic prætermissum, et Carm. LXXII. annexum est: vide ibi Var. Lect. pro *Quare* Stat. legit *quare* divisum.

NOTÆ

1 *Odi et amo*] Ingenium et mores Sabidi, nec possum dicere quare: Lesbiam dicit se odisse; amare autem Hoc tantum possum dicere, non amo formam illius et venustatem. Hoc te.' fere imitatur Martial. 'Non amo te,

CARMEN LXXXVI.

DE QUINTIA ET LESBIA.

QUINTIA formosa est multis: mihi candida, longa,

Recta est. Hoc ego: sic singula confiteor.

Totum illud, formosa, nego: nam nulla venustas,

Nulla in tam magno est corpore mica salis.

Quintia pluribus videtur pulchra, mihi vero nitida, procera, recta videtur. Id ego non inficior. Ita fateor singula. At istud totum, pulchra, inficior. Nullus enim lepos, nulla pulchritudo, nulla est mica salis in tam procero corpore. Lesbiam

1 *Quintia* ex vett. monumentis reposuit Stat. vide ad Carm. LXXXII.—
2 *Recta est: hæc ego sic* in Marcilii membranis et edd. vett. et sic legi iussit Avant. sed Scal. ex antiqua lect. dedit, *Recta est: hoc ego: sic s. confiteor*; quod receperunt Cant. Voss. Vulp. Ed. anon. Bip. alii.

NOTÆ

1 *Quintia formosa est*] Quintiam sic Quintiæ comparat, ut non eam quandam, etsi satis bene conformato tantum ipsi, sed omnibus etiam aliis corpore, formosam esse negat; quod anteponat.
4 *Nulla est mica salis*] Dicitur in Delph. et Var. Clas. Catul. T

Lesbia formosa est : quæ cum pulcherrima tota est,
Tum omnibus una omnes surripuit Veneres.

*pulchra est ; quæ quoniam est tota formosissima, cunctas cunctis muli-
abstulit Veneres.*

NOTÆ

infacetos, fatuos, et stupidos : ut enim sine quadam illecebra moi-
‘sal’ primum, maximeque commune Seneca vero non vult ‘sales
condimentum est, metaphorice etiam esse dentatos.
de omni vitæ lepore et hilaritate di-
citur. Atque etiam hinc ‘insulsa’ 6 *Omnes surripuit Veneres*
dicitur oratio, quæ nihil habeat lepor-
em ; cum omnis gratia
ris, et ‘insulsus’ homo, qui moribus appareat Lesbia, omnibus ce-
est inelegantibus. Contra vero ‘sal-
nino mulieribus omnes sur-
sum’ dicitur dicterium, quod acrimonia quadam mordeat, et ‘sales’ nustates. Sic Fab. Quinti
consecratum fuisse dicit.
vocati festiviter et argute dicta, non

CARMEN LXXXVII.

Vide Var. Lect. ad Carm. LXXV.

CARMEN LXXXVIII.

IN GELLIUM.

QUID facit is, Gelli, qui cum matre atque sorore
Prurit, et abjectis pervigilat tunicis ?
Quid facit is, patrum qui non sinit esse maritum ?
Ecquid scis, quantum suscipiat sceleris ?

* * * O Gelli, quidnam agit ille, qui non permittit patrum suum co-
esse ? Numquid scis, quam magnum crimen committat ? Tantum crimen co-

NOTÆ

1 *Quid facit is, Gelli*] Interrogans
Gellium tanquam de tertia quadam
persona, ipsum mordaciter taxat, qui
rem cum matre, et cum sorore, et
cum patris uxore habebat.

2 *Prurit*] Coit pruritu stimulatus.
Pervigilat] Non dormit, sed ad coi-

tum vigilat.

Abjectis tunicis] Quasi dice-
dus, ut ad Venerem magis sit ic-
Alii accipiunt ob membrum ex-
levatis vestibus.

3 *Quid facit is*] Gellium
tatur prodigiosa admodum li-

Suscipit, o Gelli, quantum non ultima Tethys, 5
 Non genitor Nympharum abluit Oceanus.
 Nam nihil est quicquam sceleris, quo prodeat ultra:
 Non si demisso se ipse voret capite.

o Gelli, quantum nec tota Tethys aqua nec Oceanus Nympharum pater possit eluere. Non enim aliud crimen est, quod istud superet. * * *

5 *Tethis* in nonnullis; in Græv. *Thetis* contra metri rationem.—6 *Nec genitor* in Stat. codd. sed gravius repetitur *Non*: pro *abluit* in Ald. Junt. Gryph. Mur. Græv. aliis, *abluit*; sed illud ex veteri scriptura defendunt Scal. et Voss. utrumque recte dici putat Doer.—7 In Scal. Voss. et Bip. *quod prodeat*, sed quo est in edd. Parth. Gryph. Mur. Cant. Græv. Vulp. anon. et Gott.

NOTÆ

infamem, utpote qui matrem, sororem, patrui uxorem, patrumque ipsum, aliasque cognatas puellas, unus contaminaret.

5 *Non ultima Tethys*] Tam infandum et execrabile scelus est, ut omnibus omnino aquis Oceani non possit ablui. Putabant enim Veteres crimina marinis aquis expiari: quod etiam indicat Cic. Orat. pro Sext. Roscio. Euripides: *θάλασσα κλύει πάντα τῶν ἀνθρώπων κακά*: *Mortalium mala omnia abluit mare.*

8 *Non si demisso*] Non etiam si seipsum fellaret.

Demisso capite] Ut ad fellandum, aut ad se necandum, quod maximum est scelus seipsum occidere. Unde Virg. 'Vitamque perosi Projecere animas.' De his autem qui seipsum interimunt, vide Macrob. lib. i. de Somnio Scipionis, Augustinum, lib. i. de Civitate Dei, et Josephum, lib. iii. de Bello Judaico. Melius tamen de felatione intelligitur.

CARMEN LXXXIX.

DE GELLIO.

GELLIUS est tenuis: quidni? quoi tam bona mater
 Tamque valens vivat, tamque venusta soror,

Gellius est macer: cur non? cur ille cessaret esse macilentus et tenuis, cui scilicet adeo benigna parens est, et adeo robusta, et lepida soror, atque adeo humanus

NOTÆ

1 *Gellius est tenuis*] Hujus Epigrammatis argumentum ex superiori manifestum est. Dicit enim Poëta mirandum non esse, si Gellius exili,

et attenuato sit corpore, qui ex immodico Veneris usu maciem non contrahere non possit.

Tamque bonus patruus, tamque omnia plena puellis
 Cognatis : quare is desinat esse macer ?
 Qui ut nihil attingat, nisi quod fas tangere non est,
 Quantumvis quare sit macer, invenies.

*et liberalis patruus, cui cuncta denique adeo sunt repleta feminis propin-
 quia nihil tangit, nisi id quod ipsi contingere non licet ; inde tibi satis sup-
 pertumerit, cur sit macilentus.*

5 Scal. legi jussit *attingit*, quod reposuerunt Voss. Cant. Ed. ar
 et Bip.

CARMEN XC.

IN GELLIUM.

NASCATUR Magus ex Gellii matrisque nefando
 Conjugio, et discat Persicum aruspicium.
 Nam Magus ex matre et gnato gignatur oportet,
 Si vera est Persarum impia religio,

*Magus oriatur ex Gellii ejusque matris incestuoso connubio, et Persica
 cinam ediscat. Nam oportet ut magus e matre et filio nascatur, si vera ei*

1 Hoc Carm. conjunctim cum superiore legitur in Brix. Gryph.
 sed sponte apparet, separatim illud a Poëta in Gellium compositum
 3 In Gryph. Græv. ed. anon. aliis *nascatur oportet*.

NOTE

1 *Nascatur Magus*] Hoc quoque mater. Magi Persarum sunt, quos Græci Philosophi Druidas, Ægyptii Prophetas Sapientes appellamus.
 2 *Persicum aruspicium*] Aruspex ex hara et specio. Quomodo nascatur magus aruspex, et quodnam sit ejus scilicet omento et carmine placare.

Gnatus ut accepto veneretur carmine Divos,
Omentum in flamma pingue liquefaciens.

5.

*religio Persarum; ut in lucem editus grato carmine Deos veneretur omentum
obesum igne liquefaciens.*

NOTÆ

⑥ *Omentum in flamma*] Ritus erat omento et adipe operirent, ut facilius arderent, pinguedine ignem aut quas hostiæ partes adolerent, eas lente.

CARMEN XCI.

IN GELLIUM.

Non ideo, Gelli, sperabam te mihi fidum
In misero hoc nostro, hoc perduto amore fore;
Quod te cognossem bene, constantemve putarem,
Aut posse a turpi mentem inhibere probro:

O Gelli, non propterea confidebam te mihi futurum esse fidelem in isto nostro infelici et calamitoso Lesbiae amore; quod te probe novissem, et te crederem esse constantem, vel te posse animum cohibere ab infami patrandi facinore: verum quia

2 *In misero hoc nostro perduto* in Ald. Junt. Gryph. Mur. Scal. Græv. *hoc perduto* in antiquioribus, quod revocarunt Stat. Voss. Vulp. Ed. anon. Bip. alii.—3. 4 *Qui te cognossem* in cod. Scal. *Quod te non noscem* Avant. *Quia te* Mur. *constanterque putarem* Haud *posse a turpi* legi jussit Avant. et sic est in plurimis libris tam scriptis quam impressis; sed malto aptior et orationi convenientior Doeringio visa est lectio nostra, quam servant Gryph. 2: Vulp.

NOTÆ

1 *Non ideo, Gelli*] Præclari hujus Epigrammatis, et mirabili quadam ad odium concitandum arte facti sensus hic est: Non ideo, inquit, sperabam, o Gelli, te mihi in misero hoc meo in Lesbiam amore fidum futurum, quia te constantem esse putarem; sed potius quia illam puellam, cujus amor me consumebat, neque matrem tibi esse, neque sororem videbam; quia cum in matrem et sororem libidine tua abutereris, in alias vero temperantem te fortasse crediderim, nihil a te mihi metnendum

esse arbitrabar; et licet me magno tecum amicitiae usu conjunctum cogitare, non tamen id sufficere putavi, ut inde tibi satis magnam faciendæ mihi injuriæ causam esse duceres, qui nullum in te nisi palmarium scelus susciperes. At tu, ne ullam aliquando scelerate agendi occasionem prætermisisses videreris, nostram ipsam amicitiam idoneam satis ad scelus tibi causam putasti; utpote cui summum sit semper gaudium in quacumque culpa plena sceleris.

Sed quod nec matrem, nec germanam esse videbam
 Hanc tibi, quoque me magnus edebat amor.
 Et quamvis tecum multo conjungerer usu;
 Non satis id causæ credideram esse tibi.
 Tu satis id duxti: tantum tibi gaudium in omni
 Culpa est, in quacumque est aliquid sceleris.

sciebam tibi non esse matrem, neque sororem istam puellam, cujus ingens amor, et quamquam longa tecum eram versatus consuetudine, non tamen hoc tibi sufficere, ut scelus etiam in me admitteres. Sed tu hoc sufficere ea tanta tibi voluptas est in quocumque delicto est aliquid flagitii.

ed. anon. et nonnulli codd. ap. Stat.—5 *Sed neque quod in Brix. Gra. ed. anon. aliis; 'sed multo concinniore orationem reddit nostr. Guar. prolata, et a Statio aliisque probata.' Doer.—9 Tu satis induxisti et omnibus fere Stat. codd.—10 Culpa esse legi jussit Avant.*

NOTE

6 *Edebat amor*] Virg. qui passim durus amor crudeli tabe pere Catullum imitatur, ait; 'Hic quos alibi: 'Est mollis flamma m

CARMEN XCII.

DE LESBIA.

LESBIA mi dicit semper male, nec tacet unquam
 De me: Lesbia me, dispeream, nisi amat.

Lesbia jugiter mihi obrectat, neque usquam silet de me. At peream, si

2 In Venet. an. 1500. Ald. Junt. Colin. Gryph. Mur. Græv. aliis, *ream, me nisi Lesbia amat*; sed nostram lect. testantur omnes Stat. codd. 'mutatus ille in edd. vett. verborum ordo haud dubie profectus

NOTÆ

1 *Lesbia mi dicit*] Est ejusdem pæne argumenti hoc Epigramma cum illo superiore num. LXXIII. 'Lesbia mi præsentem viro.' Hic porro Catullus iram et convicia in muliere signum amoris esse docet, quod per seipsum verum esse confirmat. Quamquam enim ipse de Lesbia assidue m

cit, et ipsam perpetuo videtur crari; vehementer tamen illa perit. Sic etiam licet Catullo dicat Lesbia, plurimum tamen diligit. Idem, quod Catullus, Propert. 'Nimirum veri dantur

Quo signo? quasi non totidem mox deprecor illi
Assidue: verum dispeream, nisi amo.

me non diligit. Quoniam istud tu nosti indicio? inquis: quasi vero non semper eadem maledicta in ipsam regeo: nihilominus tamen peream, si ipsam non amo.

aliquo, qui vellet numerorum rhythmo consulere.' Doer.—3 Cui ego, quasi eadem in codd. et edd. Parth. et Ald. Quo signo? quasi eadem in Gryph. et Mur. Quo signo? eadem totidem in aliis ap. Mur. Quo signo qua sin totidem in cod. Gellii ap. Stat. in allo cod. Gellii ap. Scal. Quo signo? quasi non totidem; quod reposuerunt Vulp. et recentiores: Stat. conj. Quo signo, quasi enim totidem: Voss. ex Mediol. profert, Quo signo? quia sunt totidem mea, (scil. maledicta), deprecor illam Assidue: verum, &c. Passer. Assidue refert ad amo: Vulp. legit deprecor 'nescio unde, sed fortasse rectius,' inquit Doer.

NOTÆ

signa caloris; Nam sine amore gravi spueret,' et 'execrari:' quod quidem fœmina nulla dolet.' non probatur. Dicit enim Catullus

3 Deprecor] Aulus Gellius lib. se quoque vicissim Lesbïæ male dicere, et tamen illius amore flagrare. vi. cap. 12. verbum illud, deprecor, interpretatur, 'detestari,' 'de-

CARMEN XCIII.

IN CÆSAREM.

NIL nimium studeo, Cæsar, tibi velle placere,
Nec scire, utrum sis albus, an ater homo.

O Cæsar, non curo tibi nimis placere velle, neque nosse an tu vir sis candidus an niger.

2 Nec si orem, utrum sis saluus an alter homo in Brix. Nec si ore in Voss. II. antiq. unde conj. Nescio ore utrum, &c. sed Voss. legit, Nescio utrum sis, &c. in Rhag. Ne si orem; in marg. cod. Heins. ap. Ed. Cant. Nec curo utrum, et sic placet Bondano Var. Lect. p. 126. Nec scio te e Commel. probat Mel. 'Conjungitur hoc distichon cum sequenti in Brix. et Gryph. probante Scal. sed non video, quomodo inter se conciliari queat insignis sententiarum dissimilitudo.' Doer.

NOTÆ

1 Nil nimium studeo] Cæsarem in mares ita pronum, ut sola allocutione exarderet, carpit, cui se nolle placere affirmat.

2 Albus, an ater homo] Mirum sibi Cæsaris contentum his verbis esse significat Poëta. Hunc porro locum Quintil. lib. II. laudat his verbis:

NOTÆ

‘Negat,’ inquit, ‘se magni facere aliquis Poëtarum, utrum Cæsar sit albus an ater homo.’ Proverbialiter autem hoc dictum est etiam a Cic. Philip. II. ‘Et quidem,’ inquit, ‘vide quam te amarit is, qui albus aterne fueris ignorans fratris filium præ-
 teriit.’ Sic etiam Plaut ‘Quem ego hominem nullis novi.’ Phædr. in Fab. ‘Uscivit nigra an alba nascer Hieronymus lib. contra ‘Quare balbutis et erubescis, ut aiunt, aterne sis, neque

CARMEN XCIV.

IN MENTULAM.

MENTULA mœchatur: mœchatur mentula certe.

Hoc est, quod dicunt: Ipsa olera olla legit.

2 ‘*Ipsa olere olla facit* dedit ex aliis, ut ait, exemplaribus Voss. sed cum alius hanc lect. commemoraverit, finxisse eam virum doctum doctrinæ tentandæ causa, facile tibi persuadeas; nam translatus ille putat Græcorum, quæ in Anthesteriis circumducebantur, in quas comporta omnis generis olera, quæ tamen nemo degustaret; ut breviter dicam sine Catullum existimat Mamurram sub obscœna imagine comparasse quæ solo sacra faciat olere!’ Doer.

NOTÆ

1 *Mentula mœchatur*] Hoc est, per se sperma effundit, et iisdem verbis id ita esse affirmat.

2 *Hoc est, quod dicunt*] Id est, quod est in communi proverbio.

Ipsa olera olla legit] Id est, sine ope aliena ‘olla legit olera;’ quia ‘olera’ conveniunt ‘ollæ.’ Proverbium est contra eos, qui ad scelus aliquod inclinati sunt, ita ut non pos-

sint facere quin peccent. Id loco Poëta contra Julium Cæsar proverbio usus videtur, quia in ad libidinem in masculos pro ut per se sola allocutione semper funderet. Simile quidam cum proverbio habent id quod hodieque vulgo a nostris dicitur, ‘messem colligit.’

CARMEN XCV.

DE SMYRNA CINNÆ POETÆ.

SMYRNA mei Cinnæ nonam post denique messem,
 Quam cœpta est, nonamque edita post hyemem :
 Millia cum interea quingenta Hortensius uno

* * *

Smyrna cavas Atacis penitus mittetur ad undas, 5
 Smyrnam incana diu sæcula pervoluent.
 At Volusi annales * * *
 Et laxas scombris sæpe dabunt tunicas.

Smyrna tandem sodalis mei Cinnæ emissa est in lucem post novem ætates, et post novem hyemes, quam inchoata est, dum interim Hortensius uno consistens in pede ructat quingenta millia carminum. At Smyrna penetrabit usque ad aquas profundas Atracis fluvii. Tempora perpetua Smyrnam Cinnæ volutabunt. Sed Volusi Annales intra urbem ipsam Paduam peribunt, et frequenter præbebunt

~~~~~
 1 'Zmyrna reetius ex mente Vossii, ad librorum vetustatem, nummos, et inscriptiones provocantis, scribitur; Græci tamen scribunt Ζυμύρην. Vide Verheyk ad Ant. Lib. p. 299.' Doer.—2 In nonnullis vett. *hiemen*.—3 In Brix. *Vilia cum*.—4 Hunc versum, qui in omnibus codd. deest, supplevit Parth. ita, *In pede stans fixo carmina ructat hians*; alius ap. Mur. sic, *Accipit autumnus versum ab Antimacho*.—5 Smyrna cavas Atracis in vulgg. sed, ut observat Heins. nec flavius est 'Atrax,' nec prima syll. in Atracis corripitur: Livin. defendit Atacis, probante Doer. in aliis ap. Mur. *Athesis: Smyrna albae Atacis* in vet. cod. Heins. ap. Ed. Cant. *Zmyrna cavas harathri* in Voss. ll. vett. unde ille reponit * * * *cavas barathri*; nam, ut addit, non tantum quartus hujus Carminis versiculus deest, sed etiam initium quinti, quem, ut ei succurrerent librarii aut intempestivi correctores, e sequenti versu supplere conati sunt.—6 *Smyrna incana diu sæcula pervoluit* in plerisque Stat. codd. in aliis ejusdem codd. *Smyrnam cana diu sæcula pervoluit*, i. e. *pervoluent*, quod ille probat, laudans Martial. lib. ix. Epigr. 80. 2.—7 'Hujus quoque versus

NOTÆ

1 *Smyrna mei Cinnæ*] Cinnæ Poë. ma, quod per totos novem annos elaboraverat, et 'Smyrnam' inscripserat, Catullus commendat, Annalibusque Hortensii et Volusii longe anteposit. Hunc vero Cinnam in tumultu illo, quem contra Cæsaris interfectores concitaverat Antonius, occisum fuisse plures existimant.

2 *Nonamque post hyemem*] Id est, novem post annos. Sicut est Horatii præceptum, 'Nonumque prematur in annum.' Quintil. etiam 'Cinnæ

Smyrnam' novem annis compositam fuisse testatur. Poëtæ enim vulgo anni tempestates, ut ver, hyemem, messem ponunt pro annis integris: ut videre est hoc loco.

5 *Atacis* [*Atracis*] *mittatur ad undas*] Atrax oppidum est et fluvius Thesaliæ; de quo Plin. lib. iv. cap. 2. et 8.

6 *Incana sæcula*] Annosa et valde cana.

8 *Scombris dabunt tunicas*] Involucra et tegumenta; sic et Martial.

Parva mei mihi sunt cordi monumenta * * *
At populus tumido gaudeat Antimacho.

latas vestes scombris. Pauca scripta mei Cinnæ mihi placent. Ti delectetur, quantum voluerit, inflato Antimacho.

reliqua pars in veteribus libris desideratur.' Mur. alii legunt, *At Vnales Paduam morientur ad ipsam*; in Stat. codd. quoque *Paduam*, a fuit aliud, quod scribæ ita corruerunt, ut conjecturam facere val in Scal. cod. *paduam portentur ad ipsam*; unde ille *apuam porgentur a* ob similitudinem inter *t*, *c*, et *g* in codd. antiquis; *τὸ apuam* interpr. lum, quem muria conditum chartis ineptis amicare solebant: in Brix. *Patavi morientur ad urbem*, quod reciperet Mur. si vett. codd. testimonio retur; *Capuam morientur ad ipsam* conj. Passer. *Aduam morientur a* Voss. probante Heins. *Aduam* enim scribit fluvium esse Galliæ Cii qui ex Alpibus in lacum Larium se exonerat: *Gadium portentur ad ips rad.*—9 In codd. Stat. *sint* pro *sunt*: in omnibus Mur. Voss. et ejusde codd. hujus versus abest verbum ultimum; codd. Petri Victorii exhibent *monumenta laboris*, quod reposuerunt Scal. Ed. anon. Delph. B. ex VV. DD. conjecturis, *sodalis*, et *poëta*, et *tribuni*, vox *sodalis* arrieto et Doer.

NOTE

'Scombris tunicas dabis molestas.' Hoc autem exitium carminibus suis minantur omnes fere Poëtæ: Persius; 'Nec scombros metuentia carmina, nec thus.'

10 *Gaudeat Antimacho*] Antimachus Grammaticus fuit et Poëta Colophonius, ut testatur Suidas, cujus etiam meminit Quintil. Instit. Orat. lib. x. Hunc etiam Horatius in Art. Poët. notavit; qui cum bellum The-

banum exorsus esset viginti et tuor volumina confecit, ant Duces Thebas duceret. 'Tui porro vel ob stylum, vel ob magnitudinem dicitur Catull videtur Volusium 'Antimach mine appellare ob garrulitatis tudinem: ut ob poëmatis simi nem se Romanum vocavit Catullum.

CARMEN XCVI.

AD CALVUM DE QUINTILIA.

Si quicquam mutis gratum acceptumque sepulcris
Accidere a nostro, Calve, dolore potest,

O Calve, si aliquid ex mœrore nostro potest evenire jucundum vel suave sile

NOTE

1 *Si quicquam*] Calvi Poëtæ officii puellæ, quam vivam amatum pietatemque in deploranda Quintiliæ præmatura morte, commendat

Quo desiderio veteres renovamus amores,
Atque olim amissas flemus amicitias;
Certe non tanto mors immatura dolori est
Quintiliæ, quantum gaudet amore tuo.

5

mortuorum Manibus, dum votis pristinas integramus amicitias, amoresque quondam depositos lugemus; profecto Quintilia non tam dolet præmaturum obitum suum quam letatur tuo in se ardore.

3 *Quom* vel *Cum* in Ald. Junt. Gryph. Mur. Stat. Græv. aliis; sed lect. nostram ex codd. et edd. antiquiss. dedit Scal.—4 *Atque olim missas* in Brix. Ald. Junt. Colin. Gryph. Mur. Stat. Scal. Delph. Græv. Bip. aliis; sed lect. nostram reposuit Voss. e codd. suis et aliquot Statianis: Vossium secuti sunt Vulp. et Ed. anon.

NOTÆ

que, quod si ex dolore nostro, sen ex iis quæ hic geruntur, mortuis gratum aliquid potest accidere, non tantum Quintilia doluit de præmatura morte, et acerbo interitu suo, quantum lætata est, quod tam impense a Calvo amaretur, qui dolorem etiam suum Elegiis testatus est. Hac ipsa de re Propert. lib. II. Eleg. ultima: 'Hoc etiam docti confessa est pagina Calvi, Cum caneret miseræ funera Quintiliæ.' *Muta* porro *sepulcra* sumit hic Catullus κατὰ συνειδόχην pro mortuis silentibus, sen pro silentio mortuorum, sicut infra Carm. CI. 'Et mutum nequicquam alloquerer cinerem.'

5 *Mors immatura*] *Immatura mors* et acerba dicitur, quæ ante diem fati, vel naturæ advenerit. Tribus enim ex Servio vita continetur humana: natura scilicet, fato, fortuna. Naturæ ultra centum et viginti solstitialia annos concessum nihil est. Fato vero nonaginta anni, hoc est, tres Saturni cursus dantur; nisi forte stellarum aliarum benignitas Saturni superet cursum. Unde illud Horatii: 'Te Jovis impio Tutela Saturno refulgens Eripuit, vulncrique fati Tardavit alas.' Ad fortunam seu casum omnia pertinent, quæ extrinsecus sunt, ad ruinam, incendia, naufragia, venena, &c.

CARMEN XCVII.

IN ÆMILIUM.

Non, ita me Di ament, quicquam referre putavi,
Utrumne os an culum olfacerem Æmilio.

Non existinavi aliquid interesse, sic me Superi juvent, an os an nates odorarer

1 In *Di ament* vocalis non eliditur, sed correpta legitur.—2 *Utrum os an*

NOTÆ

1 *Non, ita me Di ament*] Æmilium rivalem, quem in amore suo satis feli-

Nil immundius hoc, nihiloque immundius illud.

Verum etiam culus mundior et melior :

Nam sine dentibus est. Hoc dentes sesquipedales

Gingivas vero ploxemi habet veteris :

Præterea rictum, qualem diffissus in æstu

Meientis mulæ cunnus habere solet.

Hic futuit multas, et se facit esse venustum ;

Et non pistrino traditur atque asino ?

Æmilio ; nihil enim est sordidius aut spurcius utrisque Æmilii partibus vero anus ejus est purior, et tersior ; caret enim dentibus. Os autem dentes unius pedis cum dimidio, et annosæ capæ gingivas. * * *

in omnibus Stat. codd. ut syll. non elidatur, quod frequens est : *Utrumne os an legit Guar. P. quod veram esse vett. codd. scripturam est Muretus : Avant. legi jussit, Utrum os an culum ipse olfacerem.*—*i* codd. *Nihilo mundius hoc nobisque immundius illud ;* vel, *Mundius hæ nobisque immundius illud ;* unde Stat. *Nihilo mundius hoc nobis quam, vox sit dissyllaba :* in Venett. Brix. Vicent. et Rheg. *Mundius hoc nobisque immundius illud* probante Statio ; in Palat. p. *Nihil mu nobisque immundius illud ;* in Commel. *illoc pro illud ;* in Ald. Ju. Gryph. Mur. Stat. Henr. Græv. et Vulp. *Nil immundius hoc, nihil e dius illo ;* sed Vulp. vult, *Nil immundius hoc, nihil ore immundius : i etiam culus mundior et melior.* Nostram lect. ex codd. commendat S. secuti sunt Voss. Cant. Ed. anon. Corrad. Gott. et Bip.—*5 Hic* codd. suis probat Stat.—*6 Avant. legi jussit, ploximi ;* alii legunt vel *ploxini*, quod rectius scribi ostendit Voss.—*7* In Venett. Brix. et omnibus codd. *qualem defessus in æstum, improbante Doer. fessus in æstu* in Ald. Junt. Colin. Gryph. Mur. Henr. et Gra

NOTÆ

cem videbat, zelotypia ductus Poëta exagitat, ejusque oris fœditatem et graveolentiam insectatur.

6 Ploxemi veteris] Quintil. Instit. Orat. lib. 1. vocabulum hoc a Catullo circa Padum dicit inventum ; quia scilicet Catullus ipse de regione esset Transpadana Veronensi : sed tamen quid significet, non aperit. Festus autem ait 'ploxemum' veterem esse capsulam ; ei ita Æmilii gingivas comparabit Catullus capsæ veteri a tineis corrosæ et exesæ.

7 Præterea rictum] Rictus est cum os apertum tenemus, vel propter risum, vel aliam ob causam. Horat. 'Ergo non satis est risu diducere rictum.' Rictus, inquit, Æmilii videtur

mulæ cunnus inversus, quare git.

Qualem] Scilicet rictum.

8 Meientis] Id est, minime æstu, quia tunc laxior solet

9 Hic] Scilicet Æmilius.

Futuit multas] Scilicet mulas

Et se facit esse venustum] jactat se esse pulchrum : ex com multis rem habeat, post dignatione infert.

10 Et non pistrino traditur] diceret, dignior esset qui asi citaret ad versandam pistrini Interrogative autem hoc probet, et sermo ipse habet mihi prehensionem.

Quem si qua attingit, non illam posse putemus
Ægroti culum lingere carnificis ?

nostra, jam Vossio et Doer. probata, debetur Statio.—12 *Ægroti*, vel *Ærgoti* conj. Stat.

NOTÆ

11 *Quem si qua attingit*] Non modo Æmilium lacerat, sed etiam mulieres illas, quæ sui Æmilio copiam faciebant; adeo ut illas dicat etiam 'posse lingere culum carnificis ægroti,' quæ possunt Æmilium osculari.

12 *Carnificis*] Carnifices enim so-

lent odio haberi. Sed ad maiorem illarum detestationem 'ægroti' addidit. Nam ægroti semper immundiores esse solent, et maxime quia pharmaca sumere coguntur, quibus inquinatio redditur culus.

CARMEN XCVIII.

AB VETTIUM.

In te, si in quenquam, dici pote, putide Vetti,

Id quod verbosis dicitur et fatuis :

Ista cum lingua, si usus veniat tibi, possis

Culos et crepidas lingere carbatinas.

O *Vecti fetide*, si quid contra te proferri potest; illud maxime quod dicitur loquacibus et stultis. Tu possis lambere illa tua lingua podices, et calceos rusticorum

1 *In te, si in quenquam* legi iussit Avant. *In te si quicquam* Scal. Dous. P. alii; et sic est in Venett. Brix. et Vicent. *Vecti* in iisdem edd. quod reposuit Scal. *Vecti* in Ald. Junt. Gryph. Mur. Henr. Grav. Bip. aliis: *Vetti* ex antiquo marmore omnino scribendum esse ostendit Statius, eumque secuti sunt Voss. Cant. Vulp. Ed. anon. et Gott.—4 In Brix. *carpotinas*; in Gryph. *carpatinas*; in Mur. ex codd. fide, *trepidas lingere cercolipas*, i. e. obscenas viri-

NOTÆ

1 *In te, si in quenquam*] Vettium hominem putidum et maledicum graviter insectatur, cujus linguam mordacem dignam esse dicit, quæ crepidas, et alia fæda et putida lambat, eumque admonet, si familiares suos omnes interficere velit, ut garrulita-

tem continuet. Simile aliquid est apud Terentium in Heautont. 'In me quidvis harum rerum convenit Quæ dicta sunt in stultum.'

4 *Crepidæ carbatinas*] Alii legunt, *carpatinas*; Suidas scribit *carbasinas*. Porro 'carbatinæ' sunt rusticum

Si nos omnino vis omnes perdere, Vetti,
Dicas: omnino, quod cupis, efficies.

stercore fœdatos, si tibi inde aliqua contingat utilitas. Si vero nos profligare, loquere, o Vecti, et prorsus consequeris id, quod vis.

les partes, ficto ex 'cauda' et 'pinguedine' vocabulo; *trepidas* Pers. vi. 72. Lectio nostra debetur Politiano.—6 *Hiscas* ex code Voss. quod reposuit Ed. anon. probantibus Hand. Broukh. in Andante Cic. Phil. ii. 43. et Bach ad Tibull. p. 122. *Dicas* in Ald. J Mur. Stat. Scal. Græv. Delph. Bip. aliis, præeunte Avantio; Brix.

NOTE

calceamentum a Caribus populis inventum, ut Pollux et Snidas affirmant. Aristoteles vero de Animal. lib. ii. ait 'cabatinis' camelos calceari. 'Carbatinæ' autem et 'crepidæ' sunt duo nomina substantiva quæ sine copula per appositionem ideo ponuntur a Catullo, quia rustici immunda et fœda semper habent calceamenta, cum in stabulis versentur.

6 *Dicas; quod cupis efficies*] Hic

jocus est Epigrammatis et Si nos, inquit, omnes v nullo negotio potes efficere tantum, et si semel serm audiamus, assequeris et e cupis. Tanta est enim c dissimi spurcitia et turpitu mul atque loqui cæperis, audientes contagione percias.

CARMEN XCIX.

AD JUVENTIUM.

SURRIPUI tibi, dum ludis, mellite Juventi,
Suaviolum dulci dulcius ambrosia.

O suavissime Juventi, dum oblectareris suffuratus es tibi oscu

NOTE

1 *Surripui tibi*] Venustissimo hoc Epigrammate et lepidissimo Juventium, de quo jam sæpius supra, lenire conatur Catullus, qui cum ipsi suaviolum seu osculum surripuisset, vehementer fuerat iratus; unde Poëta apud ipsum se excusans promittit in posterum se nunquam ejusmodi pec-

cati genus peccatorum.

2 *Dulcius ambrosia*] 'N 'ambrosia' vesci Deos Homerus, quem reliqui s Poëtæ. Utrum vero sit potus, incertum est. Alcus et Sappho 'ambrosia 'nectar' cibum affirmant

Verum id non impune tuli ; namque amplius horam
 Suffixum in summa me memini esse cruce ;
 Dum tibi me purgo, nec possum fletibus ullis 5
 Tantillum vestræ demere sævitiae.
 Nam simul id factum est, multis diluta labella
 Guttis abstersisti omnibus articulis :
 Ne quicquam nostro contractum ex ore maneret,
 Tanquam comminctæ spurca saliva lupæ. 10
 Præterea infesto miserum me tradere amori
 Non cessasti, omnique excruciare modo :
 Ut mi ex ambrosio mutatum jam foret illud
 Suaviolum tristi tristius helleboro.
 Quam quoniam poenam misero proponis amori, 15
 Non unquam posthac basia surripiam.

ambrosio nectare ; sed hoc non sine pœna feci. Recordor enim me fuisse affixum altissimo patibulo plusquam per horam ; cum apud te me excuso, nec valeo quibuscumque lacrymis vestræ duritiæ tantulum eximere. Ubi primum enim id evenit, digitis omnibus deterxisti labra tua multa aqua abluta ; ne aliquid superesset inductum ex ore meo, quasi sordidum esset sputum alicujus meretricis putidæ. Insuper non destitisti infelicem me dedere infenso amori, et quacumque ratione me torquere ; ita ut basiolum istud conversum ex nectare mihi esset amarius veratro tristi. Quandoquidem autem constituis ejusmodi infelici meo ardori supplicium, nusquam in posterum oscula tibi suffurabor.

8 In Venett. Brix. Vicent. et nonnullis codd. *Absterxi guttis* ; in Ald. Junt. Gryph. Henr. aliis, præeunte Avant. *Abstersti guttis* ; Mur. ex vet. libh. dedit *Guttis abstersisti*, probante Statio ; Voss. *Guttis abstersti*.—10 In Stat. codd. *comminctæ* et *conjunctæ*, prius Scaligero, posterius Statio placet ; *commixtæ* in Brix. Ald. Gryph. aliis ; *commistæ* in Mur. quod legi jussit Avant. *Tanquam committe spurca saliva guttæ* in Mediol. unde Voss. *comminctæ s. s. gule* ; sed *non committe* legi possit in codd. *commictæ*, i. e. *comminctæ*.—13 In Venett. Brix. Vicent. Ald. Junt. Gryph. Henr. Scal. Græv. Cant. Bip. aliis, *ambrosia* : lect. nostram servant Stat. et Voss. codd. cum edd. Mur. et anon.—16 *Nunquam jam posthac* in Brix. Ald. Junt. Gryph. Mur. Stat. Græv. aliis ; *jam abest a priscis libris ap. Scal. qui legi jussit, Non unquam posthac.*

NOTÆ

dum autem his etiam nominibus quicquid est gratum jucundumque significari.

10 *Spurca saliva lupæ*] Lupa sumitur hic ut et sæpius pro muliere perditâ seu meretrice, ob similitudinem

odoris, ut ait Serv. in *Æn.* III.

12 *Omnique excruciare modo*] Nullum modum prætermisisti ad me excruciantum, in vindictam osculi per vim rapti, ut illud mihi prius ambrosia dulcius, fieret helleboro amarius.

CARMEN C.

DE CÆLIO ET QUINTIO.

CÆLIUS Aufilenum, et Quintius Aufilenam,
 Flos Veronensium depereunt juvenum;
 Hic fratrem, ille sororem. Hoc est, quod dicitur, illud
 Fraternum vere dulce sodalitium.
 Quoi faveam potius? Cœli, tibi: nam tua nobis
 Perspecta exigit hoc unica amicitia,
 Cum vesana meas torreret flamma medullas.
 Sis felix, Cœli, sis in amore potens.

Cælius Aufilenum, ac Quintius Aufilenam perditæ amant, ambo decus Veronensis juventutis. Iste quidem deperit fratrem, ille vero germanam: ita est societas quæ vere jucunda dicitur. Cuinam amborum faveam? Tibi, o Cœli, tuus enim solus amor in me mihi compertus plane fuit, cum ignis insanus medullas meas exureret. O Cœli, sis bene fortunatus, et fias in amore voti compos.

1 *Cælius et Cælius* promiscue in vett. monumentis teste Stat. et sic promiscue quoque exhibetur hoc nomen in edd. *Gellius* in Voss. ll. *Aufidenam* legendum putavit Stat. reclamante Voss.—2 In voce *Veronensium* Synizesis eadem est, quæ in 'confinia mensium' ap. Ovid. Fast. v. 187.—5. 6 Lectio vulg. est, *nam tua nobis Perspecta exigitur*; 'parum, opinor, Latine: *Perfecta est igitur*, vel *Perfecta*, atque *exigitur* in codd. Stat. *jam tua nobis Perfecta est igitur* in Voss. ll. qui *jam igitur* pro 'jam tum' explicat. Equidem jam olim pro *exigitur* legendum esse suspicabar *exigit hoc*, quam quidem lect. cum sponte illa se commendat facilitate sua, et, ut nunc video, a Mur. jam exhibita sit, non dubitavi in textum recipere.' *Doer.*

NOTÆ

1 *Cælius Aufilenum*] Cælium et Quintium Veronenses, quorum alter Aufilenum, alter Aufileni sororem deperibat, celebrat Catullus, eorumque recenset amores; maxime vero Cælio optat in amore felicitatem.

4 *Fraternum sodalitium*] Proverbialiter dici solet ad indicandam intimam amicorum familiaritatem, est inter eos sodalitium fraternum: hoc est, sunt quasi duo fratres. Ideo

Poëta jocatur, quia cum frater amet fratrem, alter vero sororem, videntur fraternæ voluntatis habere revera similitudinem, et merito de ipsis Proverbium potest usurpari.

6 *Exigit hoc unica amicitia*] Nam tua constans et firma amicitia mihi cognita, cum insano amore arderem, a me nunc exigit, seu a me nunc in hoc exigitur, ut tibi, o Cœli, faveam, potius quam Quintio.

CARMEN CI.

INFERIÆ AD FRATRIS TUMULUM.

MULTAS per gentes, et multa per æquora vectus

Adveni has miseræ, frater, ad inferias,

Ut te postremo donarem munere mortis,

Et mutum nequicquam alloquerer cinerem :

O Germane carissime, ego delatus per varias nationes et longa per maria accessi ad istas tuas infortunatas Inferias, quo tibi supremos funeris honores darem, ac frustra verbis compellarem reliquias tuas mutas; quoniam mihi temetipsum fatum

~~~~~
2 *Adveni* in Venett. Brix. Vicent. Rhag. aliis, cum codd. omnibus; *Adveni* debetur Statio, quod reposuerunt Vulp. et Doer. quia ad normam loquendi vix recte dicitur 'advenio, ut te donarem;' nisi quis dicat, quod Curtius ad Sallust. Cat. c. 44. et Ruhnk. ad Vell. Pat. r. 9. l. p. 32. monent, non esse omnia, præcipue ap. poëtas, ad leges grammaticas revocanda.—4 In Maff. l. altero Pat. et Voss. ll. *mutum*; et sic supra Carm. LXVIII. 90. 'acerba cinis.'

NOTÆ

1 *Multas per gentes*] Amisum fratrem, ac in Trojano littore extinctum, ut supra vidimus, cum ad ejus sepulcrum longa navigatione pervenisset, Epigrammate præsentis deflet Catullus, ejusque Manibus solvit Inferias, ac ultimum valere dicit.

2 *Adveni* [*Advenio*] *Adveni*, reor esse legendum: concinnior enim sensus est; *Adveni*, ut donarem, quam *advenio*, ut donarem.

Inferias] Inferiæ Sacra sunt mortuorum, quæ Umbris et Inferis solvuntur, quæque in exequiis ad honorem vitæ funtorum celebrantur. Hæc autem sacrificia constabant liquoribus præcipue ac victimis. Liquores erant, aqua, lac, vinum, sanguis, et unguentum. Quæ Inferis libabatur aqua, 'Arferia,' seu 'Arferial' dicebatur, teste Festo, qui etiam 'vinum' his in Sacris usurpari solitum 'merum' fuisse refert. Lactis et sanguinis meminit Virg. Æneid. III. 'Inferimus tepido spumantia cymbia

Delph. et Var. Clas.

lacte, Sanguinis et sacri pateras,' &c. Unguentorum meminit Propert. lib. III. Eleg. 14. 'Afferet huc unguenta mihi, sertisque sepulcrum Ornabit custos ad mea busta sedens.' Vide etiam Ausonium Epitaph. Carm. XXXVI.

3 *Ut te postremo donarem munere*] Dicit 'postremum munus' Poëta noster exequias, quas Virgil. Æn. XI. lib. vocat, 'suprema munera.' 'Egregias animas, quæ sanguine nobis Hanc patriam peperere suo, decorate supremis Muneribus.' Quod sane potest recte quoque dici de monumentis et sepulcris. In Hispania enim Citeriore ejusmodi extat monumentum:

C. JUL. FABIAN.

ANN. XIX.

FABIA. PAULA.

AMITA.

MUNUS.

SUPREMUM.

4 *Et mutum alloquerer cinerem*] Al-

Catul.

U

Quandoquidem fortuna mihi tete abstulit ipsum :

5

Heu miser indigne frater adempte mihi.

Nunc tamen interea prisco quæ more parentum

Tradita sunt tristes munera ad inferias,

Accipe, fraterno multum manantia fletu :

Atque in perpetuum, frater, ave atque vale.

10

eripuit: o infelix germane mihi immerito erepte. Verumtamen nunc suscipe dona ubertim fraternis lacrymis stillantia, quæ antiquo majorum nostrorum ritu instituta sunt ad lugubres inferias celebrandas; et in æternum salve, frater, et vale.

—5 In omnibus Stat. Voss. et Marcil. codd. *te abstulit*, hiante syllaba: Marcil. conj. *ted' abstulit*.—6 *Hei! misero indigne frater adempte mihi!* Voss. Vulp. Ed. anon. alii; vide Eleg. ad Manl. vs. 92. sed *miser* constanter tuentur libb. vett.—7 Mediol. exhibet *Hæc tu interea*; in Venett. Brix. et Vicent. *Hæc tamen interea*: in Marcil. membran. *Nunc tamen interea hæc prisco de more p. T. sunt tristi muneri ad inferias Accipe, &c.* unde conj. *Hæc tamen interea, prisco de m. p. T. nunc tristes munera ad inferias Accipe, &c.* pro *inferias* in nonnullis edd. vett. *exsequias*.—10 In Ald. Junt. Gryph. Mur. Scal. Voss. Vulp. Delph. ed. anon. Bip. aliis, *ave*; in Stat. et Græv. *have*; 'antiqui libri et lapides sistunt hanc vocem in hac formula aspirantem.' Doer.

NOTE

locationes hujusmodi vocantur ab Euripide *προσφθýματα* in Troad. Magnum enim apud Veteres solatium videbatur appellare sæpius nomina non responsura. Tibull. lib. II. Eleg. 8. 'Illius ad tumultum fugiam, supplex-que sedebo, Et mea cum muto fata querar cinere.'

10 *Ave atque vale*] Mortuis in tumulo compositis, Veteres solebant inclamare, 'Salve, et vale;' vel etiam illud 'vale' ter repetere. Virg. Æn. XI. 'Salve æternum mihi maxime Palla, Æternumque vale.' In quem locum Servius ait: 'Varro in libris Logistoricis dicit, ideo mortuis salve et vale dici, non quod aut valere, aut salvi esse possint, sed quod ab his recedimus eos nusquam visuri.

Hinc ortum est, ut etiam maledicti significationem interdum vale obtineat, ut Terentius; valeant qui inter nos dissidium volunt; hoc est, ita a nobis recedant, ut nunquam ad nostrum revertantur aspectum. Ergo cum mortuo vale dicitur, non etymologia consideranda est, sed consuetudo, quod nullis vale dicimus, nisi a quibus recedimus.' Solebant autem ad postremum 'vale,' plerumque subungere hæc verba: NOS TE ORDINE, QUO NATURA PERMISERIT, SEQUEMUR. Ita vetus Inscriptio: VALE. ET. SALVE. ANIMA. O. OPPLÆ. FELICISS. NOS. EO. ORDINE. QUO. NATURA. PERMISERIT. TE. SEQUEMUR. VALE. MATER. DULCISSIMA.

CARMEN CII.

AD CORNELIUM.

SI quicquam tacito commissum est fido ab amico,
 Quojus sit penitus nota fides animi;
 Me unum esse invenies illorum jure sacratum,
 Corneli, et factum me esse puta Harpocratem.

Si quid unquam ab amico fidei creditum est alteri amico tacenti arcana sibi commissa, cujus fidelitas animi sit plane cognita: O Corneli, me etiam reperies istorum religione esse consecratum, atque existima me esse factum Harpocratem.

1 In Brix. Stat. codd. et Marcil. membranis *Si quicquam tacito*; Stat. conj. *Si quoiquam tacitum*, nempe ἀπόρητον, arcanum, tacendum; vel, *Si quidquid taciti*; Marcil. *Si quicquam tacito, commissum est sub fide amico*; alii ap. Marcil. *Si quicquam taciti*, quod vult quoque Heinsius: in pluribus edd. vett. *tacite*.—3 *Meque esse invenies* in Venet. Brix. Vicent. Rhag. cod. Scal. Marcil. membranis, et nonnullis Statii; quod reposuit Scal. et probavit Marcil. qui interpr. *que per 'quoque': Atque esse juvenes* in aliis Stat. codd. Stat. conj. *Me, quem ipse adjures*; vel, *Aut quem ipse adjures*; vel, *Me, quem ipse invenias*. *Illo cum jure sacratum, Corneli*: Voss. *Me æque invenies*, improbante Doër. secutus tamen illum est Vulp. *Me quoque*, ut hiatus relinqueretur, vel *Me certe* mallet Doer. *Illo tibi jure sacratum* in codd. Italicis Heins. 'manet tamen, quamcumque lectionem sequaris, dura et inconcinna in hoc disticho oratio; sequi enim debebat 'et putabis,' interim dedimus lect. quam edd. Mur. Gryph. Henr. et aliæ exhibent.' Doer.—4 In quibusdam Voss. codd. deest *esse*, cui nec hiatus nec correpta ultima in *puta* displicet.

NOTE

1 *Si quicquam tacito*] Cornelio fidem suam spondet, invictamque adeo taciturnitatem, ut nunquam arcana sibi commissa sit revelaturus.

3 *Jure sacratum*] Id est, quasi Sacramento Religionis adactum. Verbo mystico Catullus utitur, quia agitur de silentio, quod mysteriorum est proprium. Sic primis Ecclesiæ sæculis inter Christianos ii dicebantur 'Sacratī,' sen 'Initiati' et Signati, quibus Crucis signaculum Chris-

mate fuerat in fronte prænotatum.

4 *Harpocratem*] Apud Ægyptios Harpocrates Deus silentii habebatur; cujus simulacrum in Templis Isidis et Serapidis erat, quod digito labiis impresso videbatur admonere silentium esse servandum. Huic Deo mense Messori, hoc est, Augusto, legumina offerebant. De hoc porro silentii symbolo jam supra Catullus: 'Et patrum reddidit Harpocratem.'

CARMEN CIII.

AD SILONEM.

Aut, sodes, mihi redde decem sestertia, Silo,
Deinde esto quamvis sævus et indomitus :
Aut, si te nummi delectant, desine, quæso,
Leno esse, atque idem sævus et indomitus.

O Silo, vel restitue mihi, quæso, decem sestertia, et postea sis ferus et implacabilis quantum volueris; vel si te nummi oblectant, cessa, oro, esse leno, atque etiam minax et ferox.

1 Pro decem in uno Stat. cod. tuo, unde Faërn. fecit duo: in nonnullis Voss. codd. *Syllo* vel *Sillo*.—3 At, si te nummi in Pat. *ninium* pro *nummi* in nonnullis Stat. codd.

NOTÆ

1 *Aut, sodes, Silo*] Monet Catullus Silonem, cui decem sestertia mutuo dederat, ut sibi mutuam pecuniam reddat, ac postea quantum voluerit ferocius nummos reposcenti interminetur; aut si reddere nolit, desinat saltem lenocinium facere, ferocire et interminari. Silones porro, Nonio Marcello teste, a superciliis promi-

nentibus ita dicti fuere. Plures autem leguntur familiæ hujusce cognominis apud Romanos fuisse, maxime vero in gente Sergia, Antonia, Propedia, &c. *Sodes*, pro 'si audes,' alii volunt esse verbum, ut Priscianus; adverbium alii exhortationem rogationemve denotans arbitrantur.

CARMEN CIV.

AD QUENDAM DE LESBIA.

CREDIS, me potuisse meæ maledicere vitæ,
Ambobus mihi quæ carior est oculis ?

Putasne me valuisse maledicere amicæ meæ, quæ mihi longe carior est geminis

1 Pro maledicere Scal. conj. *valedicere*, improbante Marcil.—4 In Stat. et

NOTE

1 *Credis, me potuisse maledicere*] *Æ-* famam vulgaverat in populum, Lesbiam inter et ipsum discordias agi-

Nec potui; nec, si possem, tam perditæ amarem :

Sed tu cum Tappone omnia monstra facis.

ocellis? Non equidem valui hoc facere; neque, si quid ejusmodi valerem, eam tantopere deperirem. At tu cum Tappone omnia facis monstra.

Scal. cod.: *cum tappone*; unde Scal. lect. nostram defendit: mentionem 'Valerii Tapponis' facit Liv. xxxvii. 46. §. 11. ubi vide Drakenb. in Zanc. et Maff. l. *cum tapone*; in Pat. *cum tripone*; unde Stat. conj. *Sed tu cum turpi ore*: in nonnullis Voss. ll. *Sed tu cuncta pone*; in aliis ejusdem, *Sed tuta pone*; unde conj. *Sed tua, Coponi, omnia (vel crimina) nostra facis*: Vossium secutus est Vulpus: in Brix. Vicent. an. 1500. Ald. Junt. Colin. Gryph. Mur. Henr. Græv. aliis, *Sed tu cum caupone*, hoc sensu, ut, quisquis ille fuerit, sæpius in caupona versatus, cum ipso caupone perpotasse, et monstrosa cum illo mendacia finxisse et sparsisse videatur; alii vero legunt, *Sed dum cuncta probas*.

NOTÆ

tari, eumque Lesbiæ 'maledixisse,' seu, ut alii legunt, [*valedicere*] 'valedixisse,' alioque amorem transtulisse; quod verum esse negat noster Catullus.

4 *Cum Tappone omnia monstra facis*] Tappones seu Tappi familiæ fuerunt cognomines Romæ in gente Valeria, et in gente Villia. T. Livius lib. xxv.

et xxix. et xxxv. Alii Codices habent, *cum Caupone*; alii vero legunt; *Sed dum cuncta probas omnia monstra facis*. 'Monstra' autem 'facere' hic nihil est aliud, quam incredibilia quæque et turpia confingere, et nimia loquacitate prodigiosa et portentosa commenta narrare, quod Græci *τετρατολογεῖν* dicunt.

CARMEN CV.

IN MENTULAM.

MENTULA conatur Pimplæum scandere montem :

Musæ furcillis præcipitem ejiciunt.

Mentula nititur ascendere Pimplæum montem, sed Musæ deorsum furcis eum agunt præcipitem.

1 Avant. legit *pipileum scandere*; in Voss. ll. *scindere* in signif. nescio quæ obscœna.

NOTÆ

1 *Mentula Pimplæum*] Ineptum hominem et indoctum, quem alii Formianum illum, de quo jam sæpius, alii alium hoc nomine in contemptum ita appellatum intelligunt, versus facere tentantem, et Poëticiæ facultatis laudes affectantem irridet Catullus, utpote quem rejiciant Musæ, tanquam sit genio sinistro, et pingui Minerva, hoc est, ingenio crasso et ad versus componendos minime idoneo. Mons autem Pimplæus locus est He-

NOTE

liconi vicinus, 'Pimpla' dictus, et Musis a Thracibus, qui Bœotiam incoluerunt, consecratus. Sunt qui hoc Epigrammate volunt confiteri Poëtam obscœna se scribere voluisse, sed a Musis, quominus id faceret, fuisse se prohibitum.

2 *Furcillis*] A 'furca' ducitur

'furcilla.' Alii vero a vocabulo, 'far,' et verbo 'cillere,' quod est movere, 'furcillas' quasi 'farcillas' dici volunt. Sunt enim 'furcillæ' instrumenta, quibus frumenta ad ventum a rusticis jaciuntur, sic dicta, quod his frumenta cillent.

CARMEN CVI.

DE PUERO ET PRÆCONE.

CUM puero bello præconem qui videt esse,
Quid credat, nisi se vendere discupere?

Quicumque cernit præconem jugiter versari cum pulchro adolescente, quid putet, nisi ipsum vehementer exoptare se vendere?

1 Ita hunc versum legi jussit Avantius: *puero Obelio* in omnibus Stat. codd. *qui videt ipse* in Maff. l. probante Voss. *qui videt ipsum* dedit Vulp. 'qua mutatione omnis, quam sibi pepererunt Interpp. sublata est difficultas.' Doer. Sed *esse* testantur omnes alii codd. et edd. vett.

NOTE

1 *Cum puero bello præconem, &c.*] Cum præcones vendendis in auctione rebus adhiberi maxime solerent apud Romanos, Poëta formosum quendam puerum a præconis consuetudine revocare cupiens, ait, homines, qui tam frequenter eum cum præcone vident, nihil aliud posse cogitare, quam ipsum velle pudicitiam suam ei, qui

pluris eam liceatur, addicere.

2 *Vendere discupere*] Mangones Romæ quondam pueros exsectos et in Venerem fractos vendere erant soliti. Martial. lib. i. Epigr. 59. 'Millia pro puero centum me mango poposcit.' *Discupere*, valde cupere; sicut 'dispuet' pro valde pudet.

CARMEN CVII.

AD LESBIAM.

Si quicquam cupido optantique obtigit unquam, et

Inesperanti, hoc est gratum animo proprie:

Quare hoc est gratum, nobis quoque carius auro,

Quod te restituis, Lesbia, mi cupido.

Restituis cupido, atque inesperanti ipsa refers te

5

Nobis. O lucem candidiore nota!

Si quid aliquando cupiam non expectanti, cupienti tamen et desideranti contigit, illud est animo vere jucundum: quamobrem istud est mihi jucundum, atque ipso etiam auro carius, o Lesbia, quod te mi valde exoptanti reconcilias. Ipsa te reconcilias et reddis mihi discupienti, nec id expectanti. O diem meliore calculo notandam!

1 *Si quicquid* in Stat. codd. *Si quicquam cupido optantique obtigit unquam Inesperanti* in Venett. Brix. Vicent. Rheg. aliis; in Ald. Scal. 1. et ed. anon. *cupidoque, optantique obtigit unquam Inesperanti*; in Pat. *obtulit unquam, probante Statio*; in Voss. ll. optt. *contigit*; Avant. legi jussit, *cupido optantique et contigit unquam Inesperanti*: Voss. vult *cupide*, improbante Doer. post unquam deest et in pluribus edd. Marcil. denique conj. *Si quicquam cupido mi optantique obtigit unquam, et Inesperanti*. Lect. nostra, Vulpio jam probata, extat in Gryph.—2 *Inesperati* emend. Heins. 'et sane, nisi et post unquam ponitur, necessaria est hæc emendatio.' Doer.—3 '*Durius, quam Catullianæ conveniat elegantiae, nobis quoque: legendum forte, nobisque hoc carius: tametsi cupido optantique evocās ante dixerit.*' Stat. *Quare hoc est gratum nobis, quin carius auro*; vel, *Quare hoc est gratum nobis quoque, carior auro*, ut carior referatur ad Lesbia in versu minori, legeret Doer. laudans Tibull. i. 8. 31. Marcil. conj. *contra quoque carius auro*.—6 In Stat. et Scal. codd. et Marcil. membr. *Nobis o luce*; in aliis Stat. *Nobis, lucem*: in Brix. Venet. an. 1500. Ald. Junt. Gryph. Mur. aliis, *O mihi cara magis candidiore nota*; quod Marullo debetur, ut putat Scal. Marcil. legit, *Restituis cupido atque inesperanti: ipsa refers te*

NOTÆ

1 *Si quicquam*] Jactatis ultro citroque jurgiis discordiæ Lesbiam inter et Catullum intercesserant; hoc autem Epigrammate gratulatur sibi Catullus de reconciliato sibi Lesbiæ animo; idque eo sibi jucundius esse ait, quo minus speraverat fore; quo tandem facto negat esse quenquam inter homines, qui sit seipso felicior.

3 *Carius auro*] Hoc quasi Proverbio dicebant, quod sibi gratissimum carissimumque esse significabant. Tibull. lib. i. Eleg. 9. 'Carior est auro

juvenis, cui lævia fulgent Ora, nec amplexus aspera barba terit.'

5 *Inesperanti refers te Nobis*] Ut præsentem nobis, et absente nobis apud Comicos. Tibull. lib. iii. Eleg. 6. 'Perfida, nec merito nobis inimica merenti; Perfida, sed quamvis perfida, cara tamen.'

6 *O lucem candidiore nota*] Sicut dicitur, 'vir magno ingenio;' vel sic, 'O lucem candidiore nota dignam,' vel 'signandam.' Quod præ nimio affectu Poëta perficere non potuit,

Quis me uno vivit felicior, aut magis hac quid
Optandum vita, dicere quis poterit?

quis me uno beatior vitam ducit? Quis est qui valebit dicere, quis vivit felicior quam ego solus, vel quis est me fortunatior in vita?

Nobis: o lucem, &c.—7. 8 In Marcil. et nonnullis Stat. codd. *aut magis me est Optandus vita*; in aliis Stat. *mage me est Optandus vita*; unde Stat. conj. *aut magi' mi esse Optandum in vita, dicere quid poterit*, improbante Marcilio, qui vult, *Quis me uno vivit felicior? Aut magi' me esse Optandum vitam dicere quis poterit?* in Scal. cod. Venett. Brix. Vicent. Rhag. Venet. an. 1500. Ald. Scal. Græv. Voss. Delph. Vulp. Bip. aliis, *aut magis est me Optandus vita, dicere quis poterit?* improbante Doer. cui indigna plane Catullo videtur hæc Latinitas: Dousa P. emend. *aut magis ista hac Optandam vitam dicere quis poterit?* nec male, inquit Doer. hinc Ed. Cant. *aut mage nostra hac Optandam vitam ducere quis poterit?* probante eodem Doer. Ed. anon. *aut magis hac mi Optandam vita dicere quis poterit?* alii *aut magis est mi Optandum in vita*. Lect. nostram, ex Gryph. et Mur. transcriptam, probavit Doer.

NOTE

alludit ad Cretensium mores, qui dies felices et lætos albis lapillis seu calculis, nigris vero tristes et infelices notabant. Cujus ritus meminit Plin. lib. vii. cap. 40. Horat. lib. i. Od. 36. 'Cressa ne careat pulchra dies nota.' Persius Sat. ii. 'Hunc, Macrine, diem numera meliore lapillo, Qui tibi labentes apponit candidus annos.' Quod etiam est imitatus

Martial. 'Hanc lucem lactea gemma notet.'

8 *Optandum* [*Optandus*] *vita*] Alii legunt, *Aut magis est mi optandum in vita*. Nostra porro lectio Hellenismus est, quomodo dicitur, 'beatus vita, potens divitiis,' μακρὸς τοῦ βίου. Sic in Culice. 'Quis magis optato queat esse beatior ævo?'

CARMEN CVIII.

IN COMINIUM.

Si, Comini, populi arbitrio tua cana senectus
Spurcata impuris moribus intreat:

O Comini, si tua alba senecta turpibus flagitiis contaminata iudicio plebis, cui

1 In Scal. et nonnullis Stat. codd. *Sic homini populari arbitrio*; in aliis Stat.

NOTE

1 *Si, Comini, &c.*] In Cominium invehitur, qui si iudicio populi, cui hominem maledicum et flagitiosum propter maledicentiam invisus est,

Non equidem dubito, quin primum inimica bonorum

Lingua exsecta avido sit data vulturio :

Effossos oculos voret atro gutture corvus,

Intestina canes, cetera membra lupi.

5

tantopere invisa est, pereat ; non sane ambigo, quin lingua tua omnibus bonis infensa abscessa tradatur vulturi famelico, quin corvus tibi erutos oculos nigris faucibus devoret, viscera tua canes diripiant, reliquos artus tuos lupi discerpant.

Sic horum : Avant. legi jussit, *Si, Comini, arbitrio populi*, quod reposuerunt Ald. Junt. Colin. Gryph. Mur. Henr. Græv. alii ; hinc Voss. *Si, Comini, arbitrio populari cana senectus*, quod in vett. codd. se invenisse testatus est. Lect. nostra est ex conj. Statii, post Avantii emendationem.—4 *Lingua exsecta* in codd. Stat. et libris vett. Vossii.—5 In Pat. *gurgite*, probante Vulp.—6 In Voss. ll. *extera membra*.

NOTÆ

intereat ; ait fore ut a feris et volucribus dilanietur et absumatur. Fuit autem Cominius rabula quidam de foro, et bonis omnibus inivisus accusator, cujus et Tullius Cicero et Asconius Orat. pro Cornelio, et pro Cluentio meminerunt.

4 *Sit data vulturio*] Avis est rapacissima, quæ cadaveribus pascitur. De qua Plin. x. cap. 6.

5 *Voret atro gutture corvus, &c.*] Simile est apud Horat. lib. Epod. v. vs. 99. 'Post insepulta membra different lupi, Et Exquillinæ alites.' Simile etiam Ovid. in Ibin. 'Sive peregrinæ carpent mea membra volucres, Sive meo tingent sanguine rostra lupi, Unguibus et rostro tardus trahet ilia vultur, Et scindent avidi perfida corda canes.'

CARMEN CIX.

AD LESBIAM.

JUCUNDUM, mea vita, mihi proponis amorem

Hunc nostrum inter nos, perpetuumque fore.

O mea lux, mihi promittis amorem istum nostrum suavem semper inter nos et

NOTÆ

1 *Jucundum, mea vita*] Lesbia cum in gratiam rediisset cum Catullo, pollicebatur amorem inter ipsos jucundum jam et perpetuum futurum : unde Poëta Deos orat, faciant, ut

Lesbia sincere et sine fictione promittat, et hanc amoris conjunctionem firmam et illæsam ambo per totam vitam suam possint prorogare.

Di magni, facite, ut vere promittere possit;
 Atque id sincere dicat et ex animo:
 Ut liceat nobis tota producere vita
 Æternum hoc sanctæ foedus amicitiae.

5

perennem futurum. O Divi magni, efficite, ut sincere valeat polliceri, et ut illud veraciter dicat, et sincera mente; ut nos possimus mutuam sacri istius amoris concordiam per omne vitæ nostræ spatium protendere.

5. 6 In Brix. Ald. Junt. Gryph. Mur. Henr. Voss. Græv. aliis, *tota perdere vita Æternum*; sed nostram lect. testantur omnes Stat. codd. probante Livin.

NOTÆ

6 Æternum [Alternum] hoc sanctæ] eīdum Fulgentes oculos et bene mutis Fidum pectus amoribus.' Idem Alii legunt, *Æternum*, nos *Alternum*, Epod. xv. 'Dum pecori lupus, &c. Intonsosque agitare Apollinis aura capillos, Fore hunc amorem mutuū.' id est, 'mutuum,' proponimus. Ut Poëta noster jam supra dixit: 'Mutis animis amant, amantur.' Horat. ii. Od. 12. 'Me voluit dicere lu-

CARMEN CX.

AD AUFILENAM.

AUFILENA, bonæ semper laudantur amicæ:
 Accipiunt pretium, quæ facere instituunt.
 Tu quod promisti mihi, quod mentita, inimica es,
 Quod nec das, et fers sæpe, facis facinus.

O Aufilena, amicæ fidæ jugiter prædicantur; quæ nempe volunt vere præstare id, cujus pretium recipiant. Tu vero invidia mihi es, quia non fecisti id quod mihi promisisti; frequenter autem scelus idem admittis, quia non præbes id, cujus sæpe

3 In codd. vett. Passer. mihi et quod; unde ille legit et interpungit, Tu quod promisti, mi et quod.—4 Quod nec das, nec fers vitiose in Stat. et Scal.

NOTE

1 *Aufilena*] Frandis et perfidiæ erat pollicita, non præstiterat, sed arguit Aufilenam prostratæ penitus promissa sefellerat. que perditæ pudicitiae mulierem, 3 *Quod promisti*] Pro 'promisisti,' quæ id, quod ipsi pretio accepto fu- ut 'promisise,' pro 'promisise.'

Aut facere ingenuæ est, aut non promisse pudicæ,
 Aufilena, fuit. Sed data corripere
 Fraudando, efficitur plus quam meretricis avaræ,
 Quæ sese toto corpore prostituit.

pretium accipis. At vero, o Aufilena, vel decet ingenuam mulierem adimplere quod promisit, vel probam et castam decuit non fuisse pollicitam. Verum in iis quæ dantur corradendo et promissa fallendo, plus mali admittitur, quam scorti rapacis intersit, quod sese toto prostituit corpore.

codd. Lectio nostra debetur Guarino.—5 *Proposuit Avant. aut non promissa pudicæ Aufilena fuit Sedaba corripere.*—7 *Fraudando effecit* in Scal. et nonnullis Stat. codd. unde Scal. *effexit*; in aliis Stat. codd. *efficit*, itaque legendum putavit *efficitur*; syllaba enim finalis *ter*, vel *tur*, sæpius in codd. simplici t cum apice representatur: in Voss. ll. *effexit*, unde ille reposuit *effexti*; in Marcil. membranis in litura *officit*, ex quo faceret *offictum*; Tollius ad Auson. p. 270. conj. *Fraudando, est facinus*: sed Stat. emend. confirmat Brix. quam sequuntur Ald. Junt. Gryph. Mur. Henr. Græv. Cant. Vulp. aliæ.

CARMEN CXI.

AD AUFILENAM.

AUFILENA, viro contentas vivere solo,
 Nuptarum laus e laudibus eximiis.
 Sed quovis quamvis potius succumbere fas est,
 Quam matrem fratres efficere ex patruo.

O Aufilena, inter præcipuas laudes nuptarum mulierum summa gloria est eas vitam degere contentas uno suo marito. At cuilibet homini non propinquo potius convenit te prostituere, quantum volueris, quam matrem generare fratres ex patruo, ut tu facis.

1 In Brix. Venet. an. 1500. Ald. Junt. Colin. Gryph. Mur. Stat. Henr. Græv. aliis, *contentam*; in Rheg. et Scal. cod. *contenta est*; et hinc lect. nostram exsculpit Scal.—2 *Nuptarum laus est laudibus eximiis* in Brix. Venet. an. 1500. Ald. Junt. Colin. Gryph. et Stat. codd. unde Stat. conj. *Nuptarum est laus e laudibus eximiis*; Mur. tacite recepit, *Nuptarum una est e laudibus eximiis*: lect. nostra, quam omnes nunc servant recentiores, debetur Scaligero.—3 In Voss. ll. *Sed cuius potius*; unde Voss. *Sed cuius cuius potius*, probante Vulp.

NOTÆ

1 *Aufilena*] Eandem insectatur Aufilenam, ejusque carpit incestos concubitus, quia se patruo prostituerat, ex eoque filios genuerat.

4 *Fratres*] Patruales enim 'fratres'

vocantur patruorum filii: unde iidem Aufilenæ et filii et 'fratres patruales' erant. Ajax Achillem ex patruo natum vocat 'fratrem,' apud Ovid. Met. xiii. 'Frater erat, fraterna peto.'

CARMEN CXII.

IN NASONEM.

MULTUS homo es, Naso; nam tecum multus homo est, qui
Descendit: Naso, multus es et pathicus.

O Naso, an multus homo est ille, qui descendit? multus enim homo esse tibi
videris. O Naso, multus homo es, et cinædus.

1 *M. h. es Naso: nec tecum m. homoque Descendit Naso, &c.* in Mel. codd. *M. h. (es, Naso, nam tecum m. homo) est que Descendit? Naso, &c.* in Scal. cod. *M. h. est, Naso, neque secum m. h. qui Descendit Voss. M. h. est, Naso (nam tecum m. h. es) qui Descendit? Vulp. M. h. es, Naso, nec tecum m. homo: est qui Te ascendit: Naso, &c. conj. Mel. M. h. es, Naso num tecum m. h. est, qui Descendit? vult Salmas. M. h. es, Naso, neque tecum m. homo, sed Descendis, Naso, &c.* in Brix. Venet. an. 1500. Ald. Junt. Colin. Gryph. Mur. Stat. Henr. Græv. aliis; *M. h. es, Naso; nam tecum m. h. es qui Descendis: Naso, m. es, at pathicus* in ed. anon. Nos dedimus lect. Scal. mutata tantum cum Daciero interpunctione; et sic exhibitum jam est hoc Carm. in Gott. et Bip.

NOTÆ

1 *Multus homo es*] Mirum est quantum hoc obscurissimum Epigramma Catulli torserit Interpretes, qui varias, ut huic lumen afferrent, commenti sunt expositiones. Duas nobis referre sufficiet; quam voluerit Lector eliget, si quid melius non habuerit. Vocabulum itaque *multus*, vel hic absolute dicitur de eo, qui in unaquaque re multus est; ita ut pro severo tetricoque et moroso, odioso et importuno, quem Græci *φορτικός* dicunt, sumatur; ut apud Nonium Afranius ait: 'Multa es ac molesta multum.' Sicque hoc Epigramma hunc reddet sensum: Multus es, Naso, et molestus et morosus et arro-

gans. An vero tibi videtur multus homo esse, qui descendit et pathicus est? Mirum enim est, ut homo cinædus, et qui omnia omnibus obsequitur, idem quoque arrogans sit, superbus, asper, ac difficilis. Alii volunt, ut *multus homo*, hic idem sit qui et vir est et muliebria patitur. Ita enim et vir et fœmina quasi simul est, atque adeo certe *multus homo*. Aliis *multus homo* est quasi procerus et magnæ staturæ, qui tamen descendat et inclinetur ad libidinem, unde et pathicus dicitur, juxta illud Juvenal. Sat. x. vs. 224. 'Quot discipulos inclinēt Hamillus.'

CARMEN CXIII.

AD CINNAM.

CONSULE Pompeio primum duo, Cinna, solebant
 Mœchi: illo facto Consule nunc iterum,
 Manserunt duo: sed creverunt millia in unum
 Singula: foecundum semen adulterio.

O Cinna, Pompeio primum creato Consule, duo tantum adulteri consueverant esse Romæ; at ipso jam rursus facto Consule, remanserunt adhuc tantum duo: sed postea in quolibet amborum singula millia succreverunt; adeo ferax est semen adulterorum.

1 In Stat. et Scal. codd. *solebant*; in Brix. Venet. an. 1500. Ald. Junt. Colin. Gryph. Mur. Stat. Henr. Græv. et aliis, *sedebant*; et sic legendum putavit Doer. vel locum ita rescribendum esse, C. P. p. d. C. *solebant Mæchari*; at facto C. n. i. *Manserunt duo*.—2 In Stat. codd. *Mecilia facto*; in cod. Scal. *Mæch' ill' a*; unde ille, *Mæchi, illi, ah facto*; in Voss. ll. optt. *Cæcilio facto*; *Mæchalia, at facto* in Brix. *Mæchilia, facto* in Ald. Junt. Gryph. Mur. Henr. *Mæchilli, facto* in Græv. ex conj. Turnebi: *Mæchulei* vult Passer. Lect. nostra debetur Statio.—4 *Singulum* in Pat. et Scal. cod. quod probat Scal. et allatis quibusdam exemplis docet, mediam vocalem recte in hac voce prisco more extrudi posse; sed *Singula* testantur Marcil. membranæ: in unum interpret. eis ἑνα ἑκατόν.

NOTÆ

1 *Consule Pompeio*] Ad Cinnam Catullus inscribit hoc Epigramma de mirando Romæ mœchorum incremento; invehiturque in illa corrupta tempora, quibus innumera patrabantur adulteria, quorum raritatem ad secundum Pompeii Consulatum fuisse significat cum duo tantum essent alieni lecti Romæ tunc temporis insensores, qui postea in immensam istius infamiæ segetem, qua Catulli ætate Roma flagrabat, succreverunt.

2 *Mæchi*] Mirum certe est quantum hic correctorum vulgus debatatum sit; alii enim legunt, *mæchilia*; alii, *mæcharia*; alii *mæchilli*; aliud alii quod piget referre, sicut et illud quod hallucinantur in postremum versum præcedentis vocabulum, ubi legunt *sudabant*, cum legendum sit *solebant*, more Veterum, qui in iis in quibus volebant verbum reticere, solo

verbo, 'solere,' utebantur: ut supra Catullus: 'Solet hæc imuginosum.' Et Plautus: 'Quæ nos prædicant cum viris suis solere.'

3 *Millia in unum Singula*] Nonnulli legunt *Singulum*, mediam exterendo syllabam, non *Singula*, ut Plautus in Clitellaria. 'At at singulum video vestigium.' Varro: 'Hoc erat incommodi, quod nesciebamus semel unum singulum esse.' Nos lectionem communem non mutamus, qua significantur, qui duo tantum erant adulteri, in totidem postea millia succrevisse, et sic de duobus facta fuisse duo millia.

4 *Fœcundum semen*] Nonnullis hoc Epigrammate Cæsar et Mamurra notari videntur, tanquam mœchorum seu adulterorum primipili, quorum semen Catullus exclamat mirum in modum esse prolificum.

CARMEN CXIV.

IN MENTULAM.

FORMIANO saltu non falso Mentula dives
 Fertur; qui quot res in se habet egregias!
 Aucupia omne genus, pisces, prata, arva ferasque.
 Nequicquam: fructus sumtibus exsuperat.
 Quare concedo sit dives, dum omnia desint. 5
 Saltum laudemus, dum modo ipse egeat.

O Mamurra Formianum prædium tuum vere dicitur opulentum, quod in se tam multa bona continet, avium nempe venationes cujuscumque speciei, pisces, vireta, campos, ac belluas feroces. Sed frustra saltus tuus hæc habet: longe enim proventus illius impensis tuis superas. Quamobrem consentio facile ut sit opulentum Formianum tuum; dummodo tibi cuncta deficiant: prædicemus prædium tuum; dummodo tu nihil habeas.

1 In Stat. codd. *Firmanus saltus*; et *Firmanus salius*, quod habent etiam Brix. et cod. Scal. *Firmanus saltus* legi jussit Avant. quem sequitur Bip. *Formianus saltus* Scal. quod reposuit Vulp. improbante Doeringio, ob Scaligeri audaciam in vs. 4. et 6. *Firmano saltu* in Ald. Junt. Mur. Stat. Voss. Græv. Cant. et ed. anon. Lect. nostram ex Mur. codd. reposuit Doer. *Formiano* per synæresin est vox trisyllaba.—2 In Venett. Brix. Vicent. Rhæg. Venet. an. 1500. Ald. Junt. Colin. Gryph. Mur. aliis, *qui tot*; in omnibus Stat. codd. *qui quot*; in Scal. cod. *quæ quot*: 'quot melius sane admirationi inservit.' Doer.—3 In Stat. codd. sic distinctum, *Aucupia, omne genus piscis*; in Brix. Gryph. Mur. Henr. aliis, *Aucupium omne genus, piscis*.—4 *Ne quidquam fructus* in Stat. codd. *Nec quicquam fructus s. exuperat* in Gryph. Stat. aliis; *Nequicquam*; f. s. *exuperas* Scal. *exuperet* Voss.—6 *Saltum laudemus, dum tamen ipse egeas* legi jussit Avant. *dum tamen ipse egeat* in Ald. Junt. Gryph. Mur. ed. anon. Bip. aliis; in Brix. et Stat. et Scal. codd. *dum modo ipse egeat*; Scal. legit, *dum modo ipse egeas*; quod recepit Delph.

NOTÆ

1 *Formiano saltu* [*Formianus saltus*] In Mamurram Formiis in Campania natum, qui Catullo ob insignem libidinem Mentula dicitur, hoc Epigramma vibratur, quod magnos proventus prædii, quod habet pulcherrimum, formosissimum, et locupletissimum, immensis suis sumtibus, et insanis profusionibus, ita longe superet, ut in tot tantisque divitiis, perpetuo tamen omnibus indigeat. Nonnulli porro

legunt, *Firmano saltu*; alii *Firmani saltus*, alii *Firmanus saltus*; nos vero genuinam lectionem retinuisse nemo non videt, qui jam supra sæpius Mamurram *Formianum* et *Mentulam* a Catullo dictum meminere.

6 *Saltum laudemus*] Lepide irridet Mamurræ insaniam, qui, locupletissimis prædii fructuosissimi proventibus libidine absumentis, nihil habeat, sed semper rebus omnibus indigeat.

CARMEN CXV.

IN MENTULAM.

MENTULA habet instar triginta jugera prati,

Quadraginta arvi: cetera sunt maria.

Cur non divitiis Cræsum superare potis sit,

Uno qui in saltu tot bona possideat;

Prata, arva, ingentes sylvas, saltusque, paludesque,

5

Usque ad Hyperboreos et mare ad Oceanum?

Mentula possidet triginta jugera prati satis magna, quadraginta agri culti, reliqua sunt æquora. Quidni possit is vincere Cræsum opibus, qui tantas divitias habeat unico in prædio? In quo prata, agri culti, grandia nemora, prædia, et lacus palustres usque ad Hyperboreos populos et ad mare Oceanum. Omnia ista quidem magna

Conjunctim hoc Carm. cum antecedenti exhibetur in Brix. et Gryph.—1 Pro *instar*, quod testantur omnes Stat. codd. in Mur. *noster*; Passer. conj. nostra; Stat. *justi*; Scal. *justa*, pro *juxta*, quod interpr. *ἐγγύς*.—2 In Zanc. *extera sunt maria*.—4 In Brix. Zanc. et nonnullis Stat. codd. *tot modo*; in Pat. et aliis Stat. *tot moda*, quod recepit Ed. Bip. in Scal. cod. *totmoda*, una voce, quod reposuerunt Vulp. et ed. anon. Vulpus tanquam compendio ab antiquis Latinis pronunciatum explicat pro 'tot commoda.' lect. nostra, in Ald. Junt. Colin. Gryph. Mur. Henr. Græv. Cant. aliis jam recepta, Avantio debetur.—6 In Pat. *et mare Oceanum*, recte ex judicio Vulpii.—7. 8 In Stat.

NOTÆ

1 *Mentula habet instar [justa]* Nonnulli legunt *instar*, ut sit sensus, Mentula instar prati habet triginta jugera, et instar arvi quadraginta jugera, reliqua Mentulæ spatia sunt maria. Hoc etiam porro Carmine Catullus Mamurram exagitat, negatque eum fieri pluris ob divitias debere, cum hominis nomine indignus nihil habeat, præter obscenæ partis magnitudinem enormem, quod in aliquo numero haberi possit.

3 *Divitiis Cræsum* Cræsus Rex fuit Lydorum, cujus opes et divitiæ tantæ dicuntur fuisse, ut tanquam mortalium ditissimus apud omnes celebretur. Ipsi Historiam vide apud

Herodotum.

6 *Hyperboreos* Scythiæ ultimæ populi sunt ad Aquilonem in littore Oceani Septemtrionalis positi. Straboni lib. 1. Hyperborei sunt 'qui maxime sunt omnium Septemtrionales.' De his Plin. N. H. lib. iv. 4. Pone eos montes ultraque Aquilonem, gens felix, (si credimus,) quos Hyperboreos appellavere, annoso degit ævo, fabulosis celebrata miraculis.... Regio aprica, felici temperie, omni afflatu noxio carens: domus iis nemora lucique, et Deorum cultus viritum gregatimque, discordia ignota, et ægritudo omnis.' Vide etiam de his Melani.

Omnia magna hæc sunt : tamen ipse est maximus ultor,
Non homo, sed vere Mentula magna minax.

sunt, attamen ipse longe est maximus ultor, non ille homo minitabundus, sed illa certe grandis ipsius mentula.

codd. *O. m. h. sunt, t. ipse si maximus ultor, N. h. s. vero m. m. minax*, quod probat Stat. mutato *τῶ* si in *hic*; in Brix. *O. m. h. sunt: tamen ipse est maximus ultor, N. h. s. vere m. m. minax*; et sic in Scal. cod. nisi quod pro *vere* exhibet *vero*; hinc Scal. *ipse est maximu' lustro, Non h. sed vere m. m. minax*, probante Vulpio, ut *lustro* sit, 'qui sectatur meretrices in lustris prostantes: *maximus horum....nimis* legi jussit Avant. *tamen ut sint maxima, et ultra, N. homo, sed vere m. m. nimis* in Ald. Junt. Gryph. Mur. Henr. aliis: *maximus, ultro* Voss. et ed. anon.

NOTÆ

7 *Maximus ultor*] Nonnulli legunt, *ultro*, alii *ultra*. Nos lectionem antiquam retinemus, ut sensus sit: Ipse qui tot opes suas jactat, gravissimus ultor illatarum sibi injuriarum, non est homo, sed vero minax et enormis

est mentula. Virg. *Æn. viii. Hercule* 'maximum ultorem' etiam dicit: 'Nam maximus ultor Tergemini nec Geryonis, spoliisque superbus Alcides aderat.'

CARMEN CXVI.

AD GELLIIUM.

SÆPE tibi studioso animo venanda requires
Carmina uti possem mittere Battiadæ,

Ego frequenter inquirō, o Gelli, quomodo possim ad te mittere versus Battiadæ

1 In Venett. Brix. Vicent. Stat. codd. *melioribus venante requires*; in Venet. an. 1500. et Gryph. *venante requiris*; in Scal. cod. *veniam dare quæres*;

NOTÆ

1 *Sæpe tibi*] Ultimū hoc Epigramma scribit Catullus ad Gellium, quem supra tanquam perditæ libidinis taxaverat, quique propter impositas sibi Catulli versibus notas, cœperat ipse quoque vicissim Catullum quacumque ratione poterat lædere: quam Catullus ut a se molestiam depelleret, sæpe

cogitasse se dicit quædam carmina, quæ ex Callimacho verterat, ut ipsius animum mitigaret, ad eum mittere; quem laborem cum sibi frustra sumptum nunc videat, intelligatque nullis blanditiis Gellium posse leniri, ipsum irridens ait, quod ejus tela hujus sint generis, quæ facile possint solo amictu

Quis te lenirem nobis, neu conarere

Infestum telis icere, musca, caput :

Hunc video mihi nunc frustra sumtum esse laborem, 5

Gelli, nec nostras hinc valuisse preces.

Contra nos tela ista tua evitamus amictu :

At fixus nostris tu dabi' supplicium.

difficili cura investigandos, quibus te mihi placarem, efficeremque ut tanquam musca non attentares aculeis mihi caput tibi invisum ferire; modo cognosco tandem istum mihi laborem incassum fuisse susceptum, neque circa hoc aliquid valuisse mea vota. Ego igitur solis vestibus declinabo istas tuas sagittas; tu vero meis telis confixus meritam temeritatis lues penam.

unde ille venanda requirens.—3 Qui te lenirem in Stat. codd. melioribus; Quæ te lenirent in Brix. Quis te lenirem, nobis neu, &c. in Ald. Junt. Gryph. Mur. et recentioribus, nisi quod recte post lenirem sublata est interpunctio, præeunte Scaligero.—4 In Stat. codd. melioribus, Telis infesta mic teremusque caput; hinc ille, Telis infestans mi icere musca caput; in Scal. cod. Telis infestum icere; unde reſinxit, Telis infesto mi icere, musca, caput, quod reposuerunt Delph. Ed. anon. Bip. alii; mittere musca caput legi jussit Avantius; Tela infesta meum mittere in usque caput defendit Mur. Telis infestans icere mi usque caput in Græv. Telis infestum mittere musque caput in Marcillii membranis; unde conj. Telis infestum icere mi usque caput, et infestum interpr. 'infestatum:' Infesta in nostrum mittere tela caput ex vet. cod. profert Voss. 'et sane, nisi turbatus verborum ordo aperte correctoris manum proderet, lubenter in hac lect. acquiesceremus.' Doer. Infestum telis icere mi usque caput ex codd. legi jussit Heins. Lect. nostram servant Brix. Gryph. aliæ.—6 In Venet. an. 1500. Mur. et Græv. huc valuisse; in Gryph. et recentioribus hinc valuisse; Bondanns in Var. lect. p. 124. conj. nostras evaluisse; Doer. hoc, vel id valuisse.—7 Quare nos tela tacite recepit Mur. evitabimus amica ex melioribus codd. assert Voss. unde tentat evitabimus hamis.—8 Adfixus, vel Affixus, in edd. vett. At fixus in codd. Scal. et Voss. alii legunt, Affixusque dabis tu mihi supplicium.

NOTÆ

vitari; at illa, quibus ipse Gellium fixit, eam vim habere dicit, ut apud omnem posteritatem nefarias Gellii libidines propalatura sint, unde temeritatis suæ, quod Catullum voluerit lædere, pœnas gravissimas sit daturus.

2 Carmina Battiadæ Incertum eane Carmina sint, quæ de Coma Berenices et Callimacho transtulit Catullus, an alia Gellio instantè petenti mittere instituerit. Unde porro Callimachus dicatur 'Battiades' a 'Batto' parente jam supra diximus abunde.

7 Contra nos tela ista tua] Jocose Gellium deridendo asserit Poëta, quod

Delph. et Var. Clas.

Catul.

tela, quæ se missurum minabatur, amictu solo evitabit, veste nempe caput obtegendo, quod levioris sint momenti.

8 Tu dabi'] Abjicitur s, in fine dictionis, dabis, in scapsione, quod a Priscis fieri consuevisse multis patet exemplis. Q. Catullus apud Gellium: 'Ibimus quæsitum: verum ipsi ne teneamur Formido: quid ago? dat Venus consilium.' Idem apud Lucr. 'Cum nihil omnino fieret ex omnibus rebus.' Sed nonnulli hanc elisionem evitare volentes, sic extremum hunc Catulli versum legere maluerunt: Affixusque dabis tu mihi supplicium.

X

PERVIGILIUM

VENERIS,

EX RECENSIONE JO. CHRIST. WERNSDORF.

CRAS AMET, QUI NUNQUAM AMAVIT; QUIQUE AMAVIT,
CRAS AMET.

Ver novum, ver jam canorum, ver renatus orbis est.

~~~~~
Titulum præfert Salm. cod. *Pervigilium Veneris, Trochaico metro: sunt vero versus XXII. librarii errore pro XCII. ut putat Riv. Aliter inscribitur, Ver; vel De Vere; vel Carmen de Vere.*—1 Hunc versum post quartum collocavit Riv. pro *amet* in principio et in fine versus *amat* reposuit Sanad. subjungens, 'sic lego: nec sane *amet* cum *cavete*, vs. 34. convenire potest.' Sanad. porro multa alia in hoc Carmine audacter mutavit, versus alios transposuit, alios rescindit plane, quasi ab aliena manu assutos, singulos autem divisit in duos.—2 In Pith. cod. *ver natus orbis est*; unde ille, *ver juvenus o. est*; vel, *ver renatus o. est*, probante Lips. vel, *vere natus o. est*, quod etiam placuit Lipsio: in Salm. cod. *vere natus orris est*, *ἀρχαῖος* scriptum pro *orbis est*; vel, *vere natus aovis est*: unde scriptum fuisse putavit, *vere natus jovis est*:

NOTE

2 *Ver novum*] Hoc Poëmatium, quod nonnulli *De Vere* inscribunt, sive Catulli, sive cujuscumque alterius sit, merito Pitheus Medicorum pueris ac manibus commendavit, cum valde corruptum ac multis partibus mutilum, vulneribusque hactenus immedicabilibus laborare visum sit viris eruditiss. Illius autem cicatrices paulo coaluisse, benignamque Æsculapii opem sensisse, eruditus lector hic animadvertet.

Ver renatus [*vere natus*] orbis est] Orbem natum fuisse vere existimat.

Quod etiam affirmat Virg. Georg. II. 336. 'Non alios prima crescentis origine mundi Illuxisse dies, aliumve habuisse tenorem, Crediderim: Ver illud erat, ver magnus agebat Orbis, et hybernis parcebant flatibus Eorū.' Panegyristes ad Maximian. 'O felix beatumque ver novo partu! O tempus, quo merite omnia nata esse credantur!' Celebris est porro questio tum apud Philosophos, tum Theologos, utrum vere an autumno mundus fuerit conditus, aliis in hanc, aliis in illam sententiam abeuntibus.

Vere concordant amores, vere nubunt alites,
 Et nemo comam resolvit de maritis imbribus.
 Cras amorum copulatrix inter umbras arborum
 Implicat casas virentes de flagello myrteo.
 Cras Dione jura dicit fulta sublimi throno.

5

CRAS AMET, QUI NUNQUAM AMAVIT; QUIQUE AMAVIT,
 CRAS AMET.

Tunc cruore de superno, spumeo Pontus globo,
 Cœrulas inter catervas, inter et bipedes equos,
 Fecit undantem Dionen de maritis imbribus.

10

CRAS AMET, QUI NUNQUAM AMAVIT; QUIQUE AMAVIT,
 CRAS AMET.

Ipsa gemmis purpurantem pingit annum floribus.

Scriv. conj. *ver renatus annus est*.—3 In Pith. cod. *nubent*; Lips. conj. *nubunt*, quod firmat cod. Salm. *pubent*, i. e. vernant, legit Pontanus.—4 Riv. *malit zonam resolvit*; pro *de* Sanad. legit *E*, contra codd. fidem.—5 In Pith. cod. *amorem*, quod ille in *amorum* mutavit.—6 *Implicat gazas* in Pith. et Salm. codd. *casas* reposuit Pith. (approbantibus Lips. et Salm.) laudans ex Tibullo, 'Ludit, et ex virgis extruit arte casas.' Pro *de flagello* Sanad. legit *E flagello*.—7 Riv. conj. *dicit*, ut infra vs. 50. sed codd. exhibent *dicit*: Casaub. ad Sueton. lib. II. p. 145. Lips. alii, invitis codd. legerent *toro* pro *throno*, quod improbant Pith. et Riv.—9 In Pith. cod. *Tunc quimore desuper huc spumeo pont' de globo*; unde conj. *Tunc liquore de superno, spumeo ponti e globo*; idem Pith. hanc etiam dedit emend. *Juno rore de supernis*, teste Lipsio, qui legit, *Tunc cruore de superno ac spumeo ponti e globo*; hinc Riv. *Tunc Jovis tiro superno, ac, &c. et, Tunc calore de superno, ac sp. ponti globo*: in Salm. cod. *Tunc cruore de superbo spumeo pontus globo*, qui pro *superbo* reposuit *superno*; Scriv. tentavit, *Tum cruore de superno spumeum ponti globum*.—11 *Fecit undantem Dione* in Pith. cod. approbantibus Scriv. et Riv. sed pro *Fecit* Scriv. conj. *Excit*; pro *Dione* Lips. legi jussit *Dionem*; in Salm. cod. *Dionen*: pro *de maritis* Riv. præferret, *de marinis*; Sanad. legit, *In marinis fluctibus*.—13 In Pith. cod.

NOTÆ

5 *Amorum copulatrix*] Venus mater Amorum circumfusa umbræ nebula oberrare solet; veloque suo favet furtis amantium, pavidosque tegit amatores.

6 *De flagello*] Sic de flagellis Isidorus lib. XVII. cap. 105. 'Summitates vitium ac fruticum flagella nuncupantur, eo quod flatu agitentur.'

7 *Dione*] Mater est Veneris; sed hic pro Venere ipsa sumitur.

9 *Spumeo Pontus globo*] Venus ex mari concepta dicitur; quod ex hu-

nida natura consurgit cœundi aviditas.

10 *Bipedes equos*] 'Bipedes' dicuntur equi Neptuni, qui posterioribus pedibus carent, priores tantum habentes, quibus pontum legunt et nantant.

11 *De maritis imbribus*] Maritos imbres eleganter appellat spumam et sanguinem.

13 *Purpurantem pingit annum*] Ver mundi dicitur 'pictor,' quia gemmulis, colorumque ac florum varietate

Ipsa surgentes papillas de Favoni spiritu
 Urget in notos penates. Ipsa roris lucidi,
 Noctis aura quem relinquit, spargit humentes aquas.
 Lacrymæ micant trementes de caduco pondere :
 Gutta præceps orbe parvo sustinet casus suos :
 Hinc pudorem florulentæ prodiderunt purpuræ.

15

gemmas ; unde ille conj. *gemmās*, i. e. *gemmans*, quod Buchnero et Rivino arridet ; Lips. *gemmeis*, probantibus Weitz. et Scriv. in Salm. cod. *gemmis*, Ante hunc versum versus 23. 24. posuit Riv. et post eundem inseruit intercalarem, *Cras amet, &c.* Vide ad vs. 23. 24.—14 In Pith. cod. *Ipsa surgentes papillas de Favoni paritu Urguet in totos penates* ; in Salm. cod. *Ipsa surgentes p. de Favoni spiritu Urguet in notos penates* ; Pith. conj. *Ipsa surgentes p. de Favoni spiritu Urguet in toros stupentes*, probante Lips. qui pro *stupentes* malit *tepententes* ; Salm. *toros parentes* ; Scriverii amicus quidam, *Urguet in nodos tepentes* ; unde Scriv. ipse, *Urguet in nudos penates* ; Weitz. *Unguet in toros tepentes* ; Riv. *Ipsa surgentes p. de F. sp. Turget in toros tepentes* ; et postea, *Ipsa surgentes favillas de F. sp. Urguet in focos tepentes* ; vel, *Ipsa surgentes p. de F. sp. Mulget in factus latentes* ; ipsa roris lactei, &c. Sanad. denique, *Ipsa surgentes p. de F. sp. Mulget in toros tepentes*.—16 Lips. legeret *quom reliquit* ; Wouwerius ad Apul. *quom reliquit*, probante Scriverio ; *quem reliquit* Rivinus, qui post hunc versum intercalarem inseruit.—17 Hic et quatuor sequentes versus exulant in ed. Sanad. de quibus hæc notat : ‘ Interpolatio inutilis, intricata, nihil sequentibus constans, infelicissime audax, et jam dicta vel dicenda inepte iterans.’ In Pith. cod. *Et me canat lacryme trementes detadum pondere* ; Lips. emend. *Et micant*, et sic erat in Salm. cod. qui legendum putavit *Emicant* ; in ejusdem cod. *de caduco* ; Lernutius conj. *decadivo*, una voce ; Weitz. *decidivo* ; Riv. *de rosarum pondere* ; vel, *vitiū de vulnerē* ; vel, *deque tectum pondere* : Lectio nostra debetur Scriverio, improbante Rivino.—18 Riv. post hunc versum posuit vs. 58. cum intercalari, sed ibid. pro *ducat* legit *ducit*.—19 *In pudorem* in Pith. cod. *In pudore* in Salm. cod. qui legit

NOTÆ

multiplici tellurem illustrat, ac decorat.

14 *Surgentes papillas*] Hic ‘*papillæ*’ sunt rosarum alabastræ, ac prima germina, seu rosarum calyces nondum dehiscences, et patentes, convolutis foliorum panniculis conniventes. De his rosarum ‘*papillis*’ Plin. lib. xxii. cap. 4. ‘*Rosa nascitur et germinat granoso cortice, quo intumescit et in virides alabastræ fastigato paulatim rubescens dehiscit ac sese pandit, in calycis medio sui complexa luteos apices.*’ ‘*Alabastræ*’ hos Plinianos noster Auctor designat per *surgentes papillas*, hoc est, nascentes, germinantes, crescentes. De his

etiam B. Hieronymus Epist. 26. ad Pammachium. ‘*Quis,*’ inquit, ‘*parturientem rosam, et papillatum corymbum, antequam in calathum fundatur orbis, et tota rubentium foliorum pandatur ambitio, immature demessum æquis oculis marcescere videat?*’ Quem Plinius ‘*alabastrum*’ dicit, ‘*papillatum corymbum*’ Vir sanctus appellat.

15 *Urget*] Propellit, effundit in folia. Hoc Maro ‘*trudere*’ dixit Georg. ii. ‘*Sed trudit gemmas, et frondes explicat omnes.*’

17 *Lacrymæ micant*] Eleganti translatione ‘*roris guttas*’ vocat ‘*lacrymas.*’

Humor ille, quem serenis astra rorant noctibus, 20
 Mane virgines papillas solvit humenti peplo.
 Ipsa jussit, mane ut udæ virgines nubant Rosæ.
 Facta Cypris de cruore, deque Amoris osculis,
 Deque gemmis, deque flammis, deque solis purpuris,
 Cras ruborem, qui latebat veste tectus ignea, 25
 Unico marita nodo non pudebit solvere.

CRAS AMET, QUI NUNQUAM AMAVIT; QUIQUE AMAVIT,

CRAS AMET.

Ipsa nymphas Diva luco jussit ire myrteo.
 It puer comes puellis. Nec tamen credi potest,

Hinc pudorem: pro prodiderunt Pith. conj. prodierunt; hinc Scriv. In pudorem floris Ennæ prodierunt.—20 In Pith. cod. *Umor*: integer versus ap. Afrum Mythol. ita legitur, *Humor algens, quem serenis astra sudant noctibus*; unde Riv. *Humor algens, q. s. a. plorant.*—21 In Pith. cod. *virgineas papilla s. ument*; Pith. Lips. Dous. legunt, *virgines papillas s. humenti*, et sic erat in cod. Salm. pro *humenti* Riv. exoptaret *uido, vel uventi, vel udanti*. Et hic etiam intercalarem inseruit.—22 *Ipiussit mane tuæ* in Pith. cod. unde emend. *Ipsa jussit*; in Salm. cod. *Ipsa jussit manet tute*; Lect. nostra debetur Dousæ.—23 *Fusta prius de cruore, deque amoris oculis* in Pith. cod. *Fusæ* (vel *Fusæ*) *aprimo de cruore* emend. Lips. improbante Scriv. qui ex lect. cod. Salm. *Facta prius*, dedit *Facta Cypris de cruore* in casu gignendi; quod Rivino etiam arri-det, sed tamen in casu recto; Riv. *Fusa* quoque legendum putavit: *deus amoris osculis* in Salm. cod. ut conj. Pithæus; *deque Amoris offulis*; vel, *deque amaris poculis*; vel, *de marisque poculis* tentabat Rivinus; *Fusæ aprugno de cruore*; *Atque Amoris osculis* in ed. Sanad. Vide ad vs. 13.—24 Hunc et duos sequentes versus rejecit Sanad.—25 Long. *igneum*; sed codd. testantur *ignea*.—26 *Unica marito nodo non pudet* in cod. Pith. qui conj. *Unico marite nodo non pudebit*; Dous. *mariti-nodo*, ut sit *δπέν*. *Unica marita nodo* in cod. Salm. unde scribendum putavit, *Unico, marita, nodo*: pro *pudebit*, Long. *pudebunt*.—28 *Ipsa Nymfas Diva loco* in Pith. cod. *Ipsa nymfas Diva luco* in cod. Salm. *luco* *jussit ire myrteos* in ed. Sanad. Lect. nostra debetur Pithæo.—29 *Et puer in*

NOTE

21 *Humenti peplo*] Lutatius ad Statil. Theb. lib. x. 'Peplum,' ait, 'est vestis candida, aureis clavis picta, sine manicis, quod simulacris fiebat. Sed peplum primum ab Atheniensibus est institutum, quod matronæ suis manibus faciebant,' &c.

23 *Facta Cypris de cruore*] Hic *Cypris* genitivus est, neque vult hoc loco *Cyprin* seu *Venerem* ortam ex sanguine rosæ, sed rosam ex *Veneris* cruore ortam seu purpuratam.

Deque amoris oculis] Nonnulli legunt, *deque Adonis oculis*.

25 *Cras ruborem*] De rosis quam præcedunt omnia sunt intelligenda, quas Venus e virginibus maritas fieri voluisse dicit; hoc est, ex clausis et tectis, ut erant in calycibus suis, aperiri et expandi: *Cras*, inquit, o rosa marita, quæ antea virgo fueras, non pudebit te *ruborem*, qui veste ignea calycis tectus latitabat, unico nodo solvere, et in apertum pandere.

Esse Amorem feriatum, si sagittas vexerit. 30
 Ite nymphæ; posuit arma: feriatum est Amor.
 Jussus est inermis ire, nudus ire jussus est;
 Neu quid arcu, neu sagitta, neu quid igne læderet.
 Sed tamen, nymphæ, cavete, quod Cupido pulcher est:
 Totus est in armis idem, quando nudus est Amor. 35

CRAS AMET, QUI NUNQUAM AMAVIT; QUIQUE AMAVIT,
 CRAS AMET.

Compari Venus pudore mittit ad te virgines:
 Una res est, quam rogamus: Cede Virgo Delia;
 Ut nemus sit incruentum de ferinis stragibus.
 Ipsa vellet te rogare, si pudicam flecteret. 40
 Ipsa vellet ut venires, si deceret virginem:
 Jam tribus choros videres feriantes noctibus,
 Congreges inter catervas, ire per saltus tuos;
 Floreas inter coronas, myrteas inter casas.
 Nec Ceres, nec Bacchus absunt; nec poëtarum Deus. 45

Pith. cod. *It* conj. Pith. et sic erat in cod. Salm.—30 Meursii in ora libri *texerit* pro *vexerit*.—31 *Ite Nympha* in cod. Pith. *Ite nympha* in cod. Salm. ponit arma Sanad. Post hunc versum Riv. intercalarem posuit.—32 In Pith. cod. *durus ire*; in cod. Salm. *nudos ire*; Pith. conj. *nudus*, probantibus Lips. et Salm. Scal. edidit *purus*.—34 *Sed t. cavete Nympha, q. C. pulcher est* in cod. Pith. *Sed t. nympha, cavete* in Salm. cod. Salm. distinguit *Sed t. N. cavete*; quod C. pulcher est, Totus, &c.—35 *Totus est inermis idem* in Pith. et Salm. codd. unde Pith. fecit in armis; Scriv. conj. *armatus*, quod reposuit Sanad. vel, *Neutiquam est inermis idem*; vel, *Est in armis totus idem*, quod nec Salmasio nec Sanad. displicet; Riv. denique, *Totus haud inermis idem*.—37 *Compari* Scriv.—39 *A ferinis* Sanad.—40 Hic versus abest a cod. Pith. at in Salm. cod. ita legitur, *Ipsa vellit erogare si, &c.* qui correxit ut in textu nostro: eum rejecit Riv.—41 Post hunc versum intercalarem inseruit Riv.—42 In cod. Pith. *feriatum*, unde ille *feriatum*, melius facturum si legerit *feriatum*, i. e. *feriantis ἀπαλαῖος* pro *feriantes*, ut legit Scriv.—43 Riv. in notis laudat, *ire per lucos*.—44 Post hunc intercalarem inseruit idem Riv.—45 Quatuor elegantes trochaicos, quos, præter Lipsium, Barth. Lib. Lv. c. 5. ejusdem Auctoris Pervigilii esse credidit, statim præcedaneo huic ita subjungendos putat Riv. *Nec Ceres, nec Bacchus absunt, nec poëtarum Deus: Hic Apollo, deinde Liber hic videtur ignifer; Ambo sunt flammis creati, proasque ex ignibus: Ambo de comis calorem, vite, radio conserunt: Noctis hic rumpit tenebras, hic tenebras pectoris.*

NOTE

43 *Congreges*] Contribulis, gentilis, et congrex, -gis, idem sunt.

44 *Nec Ceres, nec Bacchus*] Hieronym. adversus Jovinian. lib. II. 'Esus

carnium,' inquit, 'et potus vini, ventrisque saturitas, seminarium libidinis est.' Unde et Comicus: 'Sine Cere et Baccho friget Venus.'

De tenente tota nox est perviglanda canticis.
Regnet in sylvis Dione : tu recede Delia.

CRAS AMET, QUI NUNQUAM AMAVIT; QUIQUE AMAVIT,
CRAS AMET.

Jussit Hyblæis tribunal stare Diva floribus.
Præses ipsa jura dicet, assidebunt Gratia. 50
Hybla totos funde flores, quotquot annus attulit,
Hybla florum super ut exstet, quantus Ennæ campus est.
Ruris hic erunt puellæ, vel puellæ montium,
Quæque sylvas, quæque lucos, quæque fontes incolunt :

46 *Detinent* in cod. Pith. unde Lips. *Detument*; in cod. Salm. *De tinente*, unde lect. nostram eruit; *Decinunt*, vel *Tintinant* Riv. *Te sinente*, tota Mon. et Sanad. *pervigila canticis* in cod. Pith. unde *pervigil a canticis* Lips. *perviglanda canticis* in vet. cod. Weitz. *perviclanda canticis* in cod. Salm. *pervigilata cantibus* Riv. *Pervigilanda cantibus* Sanad.—49 *Hiblaeis* in cod. Pith. Post hunc versum posuit Riv. vs. 51. et 52. et post eos intercalarem. Idem alibi locum ita constituit, *Jussit Hyblæis, &c. Præses ipsa, &c. Et recentibus, &c. Hybla totos, &c. Hybla florum, &c.*—50 In codd. *Præcepit*, vel *Præsens* i. j. dicit, *adsederunt*. Lectio nostra Scal. et Dousæ debetur.—51 In Pith. cod. *quidquid annis attulit*; unde conj. *annus*, vel *Ennas*: in Salm. cod. *fundet quidquid annus attulit*, ubi *rd flores* exulat. Mox in cod. Pith. *Hibla florum rumperest equant' ethne cap'*, et in Salm. cod. *Hibla florum superestem quantus Ennæ campus est*; Pith. conj. *rumpe vestes quantus Ennæ campus est*; vel, *rumpe restes quantus Ennæ campus est*; Plin. enim 'allii restes' dixit: *rumpe vestes quantus Ennæ campus est* Lips. et Weitz. Lipsius etiam proposuit *promove vestem*, laudans Matth. xxi. 8. 'Ὁ δὲ πλείστος ὄχλος, κ. τ. λ. *sparge vestem quantus Ennæ campus est* Salmasius: Scriv. uti novus Alexander, nodum hunc Gordium, trajectis ita hemistichiis, solvi posse autumavit, *H. t. f. f. quantus Ennæ campus est, H. f. subde messem, quotquot annus attulit*; hinc Sanad. *Quantus Ennæ campus est: Hybla f. rumpe vestem, Quotquot annus parturit*: Riv. denique, *quotquot Ennas attulit: Hybla odororum rumpe messem, quantus Ennæ*; vel in priore versu, *quicquid Ensis tulit*.—53 *Et puellæ fontium* Sanad.—54 *Quæque prata* conj. idem Sanad. Scriv. et Riv. legunt *quæque fontes incolunt*.—

NOTÆ

46 *Perviglanda*] Pro *pervigilanda*.

50 *Assidebunt Gratia*] Scribit Phornutus Venerem adidentes sibi semper habere Gratias, et Suadelam et Mercurium. Apud Apuleium lib. ii. vi. et x. Venus Gratiarum Choro stipatur, totoque Cupidinum populo comitatur.

51 *Hybla totos funde flores*] Hybla, seu Hyble, Siciliæ mons est, thymo florumque copia abundans.

Ennæ Campus] Ille Ennæ campus est in Siciliæ umbilico positus, in quo

Proserpinam a Plutone raptam fuisse fabulantur.

53 *Ruris hic erunt puellæ*] Nympharum alias crediderunt antiqui terrestres, alias cælestes, alias fluviales, alias marinas, alias stagnorum, alias agrorum præsidēs. Quæ sylvis præerant 'Dryades,' et 'Hamadryades,' quæ montibus 'Oreades,' vel 'Orestiadēs,' quæ pascuis et floribus 'Naiades,' quæ stagnis, et fluviis 'Naiades,' quæ mari 'Nereides,' dicebantur.

Jussit omnes assidere pueri Mater alitis.

55

Jussit et nudo puellas nil Amori credere.

CRAS AMET, QUI NUNQUAM AMAVIT; QUIQUE AMAVIT,
CRAS AMET.

Et recentibus virentes ducat umbras floribus.

Cras erit quo primus Æther copulavit nuptias.

Ut pater totis crearet vernus annum nubibus,

60

In sinum maritus imber fluxit almæ conjugis;

Unde foetus mixtus omnes aleret magno corpore.

Ipsa venas atque mentem permeante spiritu

Intus occultis gubernat procreatrix viribus,

Perque cœlum, perque terras, perque pontum subditum

65

Pervium sui tenorem seminali tramite

Imbuit, jussitque mundum nosse nascendi vias.

CRAS AMET, QUI NUNQUAM AMAVIT; QUIQUE AMAVIT,
CRAS AMET.

Ipsa Trojanos nepotes in Latinos transtulit,

Ipsa Laurentem puellam conjugem nato dedit;

70

Moxque Marti de sacello dat pudicam virginem;

55 In cod. Pith. *alitis*, qui correxit *alitis*; et ita legitur in cod. Salm.—56 In cod. Pith. nullo; in cod. Salm. *nudo*, ut conj. Pith.—58 In cod. Pith. *Et rigentibus vergentis*; in cod. Salm. *Et rigentibus virentes*: Pith. correxit *recentibus virentes*, probante Salm. *Cras rigentibus virentes* Sanad. *Ducet* in ed. Sanad. Vide ad vers. 49.—59 *Cras erit* qui in cod. Pith. qui conj. *Cras erit quo*; Sanad. dedit *Fertiles qui primus*; alii *Cras is et qui*.—60 *Ut pat⁹ totis crearet vernis* in cod. Pith. qui conj. *Ut pater voris crearet vernus*; in Salm. cod. *Ut pater totum creavit vernis*; unde conj. *Et pater totis creavit vernus*; Long. *Ut pater totum crearet vernis*.—61 In cod. Pith. *fluxit alma et conjugis*; Pith. conj. *fluxit alma conjugis*; et sic erat in cod. Salm. *fluxus Lips. missus alma conjugis* Long.—62 *Ut fetus immixtus omnis aleret* in cod. Pith. unde fecit, *Ut setus immixtus omnes aleret*: in cod. Salm. *Unde fetus mixtus omnis aleret*; hinc ille, *Unde factus mixtus omnes aleret*; Long. *Aleret ut fetus omnes immixtus magno*. Post hunc versum Riv. inseruit intercalarem.—63 *Ipsa venas* in cod. Pith. unde ille *Ipsa venas*: Salm. legit *permeantis spiritus*; Scriv. *Ipsa venas æque quantum permeante spiritu*; Long. *permeavit*.—64 Salm. legit *procreatis*.—65, 66 Scriv. legit et distinguit, *perque pontum subditum. Pervia, in sui tenorem, seminali*.—69 In cod. Pith. in *Latino*: pro *nepotes* Riv. et Sanad. *penates*.

NOTÆ

70 *Laurentem puellam*] Laviniam scilicet, filiam Regis Latini, qui Laurenti regnavit.

71 *Moxque Marti*] Iliam seu Rhe-

am Sylviam Vestalem dicunt illam virginem, ex qua Mars genuit Remum et Romulum.

Romuleas ipsa fecit cum Sabinis nuptias;
Unde Ramnes et Quirites, proque prole posterum
Romuli, Patrem crearet et nepotem Cæsarem.

CRAS AMET, QUI NUNQUAM AMAVIT; QUIQUE AMAVIT,
CRAS AMET. 75

Rura fecundat voluptas, rura Venerem sentiunt.
Ipse Amor puer Dionæ rure natus dicitur.
Hunc ager, cum parturiret ipsa, suscepit sinu;
Ipsa florum delicatis educavit osculis.

CRAS AMET, QUI NUNQUAM AMAVIT; QUIQUE AMAVIT,
CRAS AMET. 80

Ecce, jam super genistas explicant tauri latus!
Quisque tutus, quo tenetur, conjugali fœdere.
Subter umbras cum maritis, ecce, balantum greges.
Et canoras non tacere Diva jussit alites.
Jam loquaces ore rauco stagna cycni perstrepunt;
Adsonat Terei puella subter umbram populi;
Ut putes motus amoris ore dici musico,
Et neges queri sororem de marito barbaro.

—71 Riv. post hunc versum posuit intercalarem.—72 *Romuleas* legit Pith. *dat pudicam virginem, Romulumque: cum Sabinis ipsa fecit nuptias* correxit Scriv. —73 *Unde Ramnes et Quirites* in cod. Pith. qui correxit *Ramnes*: in cod. Salm. *Unde ramnes et quirites*; ex quo fecit, *Unde sanguis et Quirites perque prolem posteram*; sed codd. Pith. et Salm. in lect. *proque prole posterum* consentiunt: *Proque prole postera* Sanad.—74 In codd. *Romoli matrem, &c.* Lipsius vult *Romuli patrem*; Salm. *perque prolem posteram Romuli, Mater creavit*; Sanad. *postera Romuli, Patres creavit, Et nepotes Cæsares*.—76 *Rura fecundat Dionæ* Sanad. in notis: *Venerem rura sentiunt* Scriv. *Rura Amorem sentiunt* Riv.—77 *Dionæ* Sanad.—78 *Hunc ager, cum parturisset ipsa*, Lipsius; *Hunc ager cum parturiret, ipsa* in vulg.—79 *Ipsæ* in Sanad. ut ad *ager* referatur.—81 In Pith. cod. *explicat aonii latus, Quisque tuus quo tenetur*; Pith. proposuit, *Quisque cæcus continetur conjugali fœdere. Ecce, jam super genistas explicant tauri latus. Subter umbras, &c.* Idem pro *aonii* dedit etiam *aëdon*; Lips. correxit, *explicant aoni latus*, improbante Salm. qui in cod. suo invenit *taonii*, unde fecit *taori*, i. e. tauri; literæ enim N et R sæpe permutantur: Scriverii amicus quidam conj. *explicant vacca latus*; Barth. et Taubman. legunt *Aoni*. Mox in Salm. cod. *Quisque tutus, quo tenetur*; unde Scriv. *Quisque et udus*; Long. *tutus est quo tenetur*.—83 Long. *umbra*. Hunc versum post vs. 81. posuit Sanad. et Riv. post vs. 83. intercalarem inseruit: ceterum idem Riv. hic etiam subiungi et connecti putavit triga illa trochaicorum, ab Hieronymo Grosseto Douce communicatorum; *Ecce passeris salaces, ecce rauci turtures Hac super virente myrto nos amoris admonent. Cum puellis dulce inire vesti-contubernium*.—86 *Adsonant aërei puella subter* in cod. Pith. unde ille *Adsonant Terei puella*; in Salm. cod. *Adsonat Terei puella*; Sanad. dedit *Adsonat Terei puella Inter*.—87 *Ut putes* in cod. Pith: *putes* Pith. Lips. Salm. Riv. et Sanad.—88 *Et neges*

Illa cantat : nos tacemus. Quando ver venit meum ?

Quando faciam ut chelidon, ut tacere desinam ?

90

Perdidi Musam tacendo : nec me Phœbus respicit.

Sic Amyclas, cum tacerent, perdidit silentium.

**CRAS AMET, QUI NUNQUAM AMAVIT; QUIQUE AMAVIT,
CRAS AMET.**

queri sororis, vel Et neget queri sorori Riv. negat Long. Post hunc versum intercalarem posuit Riv.—89 Illa cantat, nos tacemus Pith. Illa cantat : nos tacemus Salm. Illa cantat, nec tacemus ; Meque Phœbus respicit Sanad.—90 Quando faciam ut celidon, ut taceret desinam in cod. Pith. unde ille, Quando fiet muta chelidon ; in cod. Salm. Quando fiam ut celidon ; ex quo fecit, Quando ego fiam ut chelidon ; hinc Long. Quando ego faciam ut Chelidon ; Weitz. Quando fiet muta chelidon, et tacere desinam ? Riv. Quando faciam par, ædon, ut ; vel, Quando fiet muta ædon ; vel, Quando fies muta, Aëdon : ut tacente te canam ? vel denique, Quando facio mutum, Aëdon : ut tacente te canam ? Sanad. Quando feci quod Chelidon. Ni tacere desinam, Perderem Musam tacendo, Quando ver venit novum.—91 Riv. malit, nec me Apollo respicit.—92 Erasmus hunc versum citat ita, Sic Amyclas dum tacebant, probante Riv. qui ultimum versum sic legi jussit, Caste amet, qui nondum amavit ; quique amavit, caste amet.

NOTÆ

91 *Amyclas perdidit silentium*] Amyclas civitas dicitur fuisse in Italia inter Caietam ac Terracinam, a Lacœnibus condita; cujus cum cives ex Pythagoræ præcepto ab eâ carnium et animalium cœde abstinerent, serpentesque ex vicinis paludibus natas occidere nefas putarent, ab iisdem dicuntur interemti. Alii vero volunt

‘Amyclas tacendo periisse,’ quia cum sæpius aliquando hostium adventus falso nuntiaretur, legibus cautum est, ne quis hanc famam spargeret ; unde postea ex improvise captæ sunt ab hostibus Amyclæ ; unde natum est proverbium, ‘Amyclas tacendo periisse.’

VINDICIÆ CIRIS CATULLIANÆ.

Cum hæ pagine vacuæ occurrerent, visus sum mihi non ingratum Lectori facturus, si hic apponerem Raphaëlis Eglini Iconii Tigurini VINDICIAS CIRIS CATULLIANÆ adversus JOSEPHUM SCALIGERUM, qui Cirin hanc edidit in Appendice P. Virgilii Maronis, Virgilioque ascribit. Rationes Scaligeri, quæ in omnium manibus versantur ejus Notæ, hic addere supersedebo. Pergam itaque ad Eglinum, qui non ita obviis : cujus sunt hæc verba :

Miraberis, sat scio, Nobilissime et Consultissime Goldaste, perpaucorum carminum delectu me Poëtam venustissimum delumbasse. Verum

en tibi vicissim accessionem ad eundem haud exiguam, quam tui facio judicii : Cirin Virgilio attributam (at quæ vindice? Josepho Scaligore,

Primorum Principe,) assero Catullo. Neque adduci possum, ut non idem voluisse, valuisse, credam Scaligerum. Sed si id faceret, parentis de eodem iudicium elevaret. Itaque maluit Virgilio, cui parens aras statuit. Verum non ideo hic crebro deiciendus Catullus, praesertim civis civi, in cuius imitatione vel ipse Maro palmarum quasivit, reperit. Age igitur, age ad calculos sedeamus; summam rationem ejus subducamus. 'Hujus politissimi Poëmat's auctorem esse Virgilium, vel una,' inquit, 'ratio vicerit, versus hic crebro repetiti, qui passim in Æneide et in Georgicis atque Bucolicis leguntur.' At enim et in Virgilianis leguntur ex ipso Catullo identidem deprompti, quorum partim meminit Macrobius. Illud certe e 'Coma Berenices' planissime expressum Æn. vi. 'Invitus, Regina, tuo de littore cessi.' Pro quo Catullus multo ante, 'Invitus, Regina, tuo de vertice cessi.'

Jam si ratio valet, contra Scaligerum valet, verba, versus, lemmata subinde in Ciri agnoscentem eadem, quæ in Argonauticis Catullianis, sive Nuptiis Pelei atque Ariadnæ leguntur. Quidni igitur ad Catullum Cirim referas? Sed addit Scaliger: 'Quod si propterea Virgillii non est, ut dicebat amicus noster, qui putabat Virgilium pleraque ex hoc Poëmate desumsisse, et suis operibus inseruisse; at fidem,' inquit, 'fecerit unus versiculus: Ut vidi, ut perii, ut me malus abstulit error! Negari enim non potest,' inquit, 'quin eum ex Theocrito verterit Maro, qui omnium Romanorum primus Theocritum Latine expressit. Consequens ergo, ut illius versiculi auctor secundum alios quoque versus vindicias postulet.' Hactenus Scaliger: sed consequenti nullo. Verterit enim primus Romanorum Maro Theocritum integrum, aut maxima ex parte; ideoque consequitur, unum atque alterum, adeoque hunc

ipsum versiculum, quem Ciris præfert, primum vertisse? Aut nemone ante Virgilium prorsus Theocritum ulla ex parte adiit? Non sinit Catullus. Quippe ex Syracusanarum Dialogo Venerem Golgicolam cum Theocrito vocat. Id quod Bembus haud scio an observans Græca sic expressit: 'Quæ Golgum Regina colis Venus Idaliunque.' Pro quo Catullus, 'Quæ sanctum Idaliū, quæque Golgon.'

Quid vero, quod Plin. Nat. Hist. lib. xxviii. scribens, 'Hinc,' inquit, 'Theocriti apud Græcos, Catulli apud nos, proximeque Virgillii incantamentorum amatoria imitatio?' An cui dubium, si Plinio credimus, Catullum, qui et Græcos studiosissime coluit, et nomen docti haud scio aliunde aptus, Theocritum non solum ante Virgilium, et quidem in similis argumenti imitatione, adisse, sed Maroni ad Theocritum in pharmaceutriis exprimendum viam prævisse, facem prætulisse? Hinc illa versuum crebra in Æneide, in Georgicis, in Bucolicis, adeoque hujus ipsius versiculi, 'Ut vidi, ut perii, ut me malus abstulit error,' repetitio, nempe ex Ciri Catulliana desumtorum.

Quæ enim alia ante Maronem incantamentorum amatoria imitatio Catulli, nisi hæc in Ciri? Proinde hujus et reliquorum versuum germanus auctor Catullus secundum Cirim vindicias postulat. Vis vi Maroni ereptam? Scyllam Nisi jam in Sileno agnovit Virgilius. Quomodo igitur in Ciri demum confictæ post Bucolica novus auctor, ut illa jactatur, potest haberi? Præterea cetera, ne in speciem quidem probabilia, nempe Maronem in Ciri Musas conquiescere voluisse, ut Philosophiæ primum initiaretur scilicet, qui tamen Æneida emendaturus secessit; languorem vero nactus, eam absolvere non potuit. Apage hos languores, ac vide sis Catullum, qui ab omni cura post fratris obitum se vindicare volens, in hortu

lis Philosophiæ conquiescere, et reliquum vitæ, deposito in Ciri Poëseos studio, cui diu multumque vacarit, exigendum statuit; quippe secutus magni docta dicta Scironis. Quod Epigrammatum purum putum Catulli est, ut et alia e Catalectis et Appendice Virgiliana. Ut ne sim longior, conferantur inter se Ciris et Pelei Nuptiæ; ovum ovo non tam simile, atque hæc duo inter se Poëmata: nec diffidente Scaligero. Consequens igitur, ut ambo sint Catulli, quandoquidem neutrum Virgillii. Tanto igitur in illustriori sita loco Poëtæ Veronensis laus, quanto cultius esse testatur Scaliger Poëmatum, prorsus ut Latinorum nulli neque nitore neque elegantia cedat. Valeat igitur, valeat hinc iudicium Scaligerorum patris,

infra Martialem Catullum perverse deieientis. Quantumlibet enim salus, tersus, argutus Martialis, tamen infra Catullum ipsomet jactante Hispano: 'Nec multos mihi præferas Poëtæ, uno sed tibi sim minor Catullo.' Quid igitur statuendum? Quod tota olim Latinitas, cujus testes versiculi: 'Tantum parva suo debet Verona Catullo, Quantum magna suo Mantua Virgilio.'

Hæc ad te, Nobilissime simul et Doctissime Goldaste, ut Veronensem nobis Poëtam a Principibus Veronensibus durius habitum meo postulatu secundum libertatem vindicas. Vale, et quoniam amas, fave. Ex patria urbe, Helvetiæ, luce v. Id. Julii M. 130. III.

NOTÆ VARIORUM

IN

C. VALERII CATULLI OPERA.

**EX EDITIONE J. G. GRÆVII,
TRAJECTI AD RHEN. Svo. 1680.**

NOTÆ VARIORUM

IN

C. VALERII CATULLI OPERA.

CARMEN I.

C. VALERII] In manuscripto jurisconsultissimi viri Jac. Cujacii non Caius, sed Quintus prænomen exaratum est. Idque videtur confirmari Carm. in Januam, illo versiculo, ' Verum isti populi nœnia, Quinte, facit.' Quare, qui illi Calo prænomen faciunt, possunt, hac auctoritate permoti, sententiam suam mutare. Porro liber ille, quo usi sumus, cuiusque jam mentionem fecimus, longe alios hujus poëtæ manuscriptos bonitate superat, quum tamen omnes ex uno exemplari descripti fuerint. Id exemplar ab homine Veronensi, quisquis ille fuit, in Galliis repertum, omnes illos codices ejus poëtæ, qui in Italia extant, propagavit. Et quum multi extiterint, quorum pars vitam poëtæ collegerint, pars in eum Commentaria ediderint; miror a ne-

Delph. et Var. Clas.

mine illorum memoriæ proditum, quando, et a quo, et ubi hic liber repertus in manus nostras pervenerit. Solus Volaterranus, quod sciam, memoria avorum suorum e situ eruptum scribit. Sed in Galliis se eum reperisse ille ipse, qui publicavit, Epigrammate testatus est. Quod quamvis dignum est elegantia seculi illius, quo literas scire barbaries erat, tamen ne quid sine teste dicerem, id æquo animo hic adposui. Inducit vero Catullum loquentem: ' Ad patriam redeo longis a finibus exul, Caussa mei reditus compatriota fuit. Scilicet a Calamis tribuit cui Francia nomen, Quique notat cursum prætereuntis iter. Quo licet ingenio vestrum revocate Catullum, Quoius sub modio clausa papyrus erat.' Etsi, candide lector, hoc Epigrammate

Catul.

Y

patienter carere poteras, habet tamen quod te scire melius fuit, quam ignorare. Non repetam de Catullo, quæ vulgatissima alii atque alii tantum nova nobis obtrudunt. Id tantum dicam, Urbicarium et Mimographum poetam hinc nostro cognominem fuisse: cujus meminit Juvenalis. Et fortasse is fuit auctor carminis de Vere, ex quo hoc citat Erasmus: 'Sic Amyclas, dum tacebant, perdidit silentium.' Suspicio autem illud Gallicanum exemplar Langobardicis literis scriptum fuisse: quia errores, qui in postremis codicibus ab imperitiis liberariis disseminati sunt, non aliter videntur quam a morosis illis characteribus nati; id quod suo loco diligenter admonebimus. Præterea non character solum menda propagavit, sed et antiquaria lectio. Nam liberarius semper scripserat quor. quom. ludei. lucei. adepta's. m'alius. oceano's. popul' arbitrio. devolvit ill' acuto. ill' et. Item multa alia præterea, quorum ignoratione quantum in hoc auctore edendo peccatum sit, postea docebo. Miraberis enim, studiose lector, tantam mendorum segetem hunc politissimum auctorem occupasse; quam si non omnem extirpavero, tamen non magnum post me spicilegium relinquam. Dubitandum vero minime est opus Catulli ad nos lacerum pervenisse. Longe enim plura scripsisse testes sunt veteres Grammatici, qui de ejus poematiis ea producunt, quæ hodie non extant. Itaque apud Virgilium *Æn.* v. 'per mille coloribus arcum:' ibi Servius, 'De iride arcum in genere masculino dixit Virgilius; Catullus et alii in feminino, referentes ad originem.' Atqui tale nihil hodie in Catullianis. Præterea ejus opus videtur in genera carminum distinctum fuisse, Hendecasyllabos, Heroica, Lyrica, Elegiaca. Itaque Charisius citat Catullum in Hendecasyllabis, quod sane non fecisset, nisi ita

tributum fuisset volumen. Rursus apud Virgilium legimus, 'Et quo te carmine dicam Rætica?' Ibi Servius refert, Virgilium, quum sciret Ræticum vinum summopere laudari a Catone, contra autem vituperari a Catullo, ne se in eam dissensionem interponeret, hoc modo locutum. Atqui in hodiernis Catullianis nulla nota ejus rei extat. Denique Nonius ex Priapeo Catulli adducit: 'de meo ligurrire libido est.' Quare admodum mutilum opus Catullianum ad nos pervenisse minime dubium. Quid præterea dicam, quæ citat ex Catullo Maurus Terentianus, quæ nusquam comparent? *Scal.*

Ad Corn. Nepotem] Ineptum est dubitare de Corn. Nepote, quem Plinius et accolam Padi, et Transpadanum vocat. Sed Ausonius omnem prorsus dubitationem tollit, qui eum Gallum vocat, et Nepotis cognomen attribuit. 'Cui dono lepidum novum libellum, Veronensis ait poeta quondam, Inventoque dedit statim Nepoti. At nos inlepidum, rudem libellum Credimus gremio cui fovendum? Inveni, (trepidæ silete nugæ) Nec doctum minus, et magis benignum, Quam quem Gallia præbuit Catullo.' *Idem.*

2 *Arida modo*] Cur dubites de hac lectione causa non est, si Servium locupletissimum auctorem habes; quare enim illi minus quam libris abhinc centum annis scriptis tribuendum sit non video. *Idem.*

Arida modo pumice expolitur] Pellibus opinor libri et olim obtegebantur, eæque pumice poliri ac levigari solebant. Ovid. 'Nec fragili geminæ poliantur pumice frontes: Hirsutus passis ut videre comis.' Servius ad *Æn.* xii. Plin. xxxvi. 22. Polibant ergo pumice libros eos jam edituri. Propert. Eleg. iii. 1. Martial. i. Ep. 67. 'Mutare dominum non potest liber notus, Sed pumicata fronte si quis est nondum, Nec umbilicis cul-

tus atque membranis.' Infra ad Sufsenum: 'Novi umbilici, lora rubra, membrana Desecta, plumbo et pumice omnia æquata.' *Livin.*

3 *Corneli*] Male hoc distinguitur vulgo. Ita enim scripsit Catullus: *Quoi dono lepidum novum libellum, Ari-* *da modo pumice expoliturum?* *Corneli,* tibi. Sic in Epigrammatis: 'Quoi potius faveam? Cæli, tibi.' *Scal.*

6 *Omne ævum tribus*] Dupliciter peccant docti viri in hujus loci enarratione. Primum, quum Annales Nepotis intelligunt: quorum quum Grammatici decimum quintum citent, non efficiunt, id quod volunt, nempe illud, *Tribus chartis*, esse breviter et compendiose, ut ipsi exponunt. Nam quomodo compendiose scribere potuit, qui ad decimum quintum aut ulterius fortasse scripserit? Alter error, quum *Tribus chartis*, ut jam monui, pro breviter accipiunt. Quid ergo? Intelligit Chronicon Nepotis, quod antiquissima etiam Apollodori Bibliothecæ. Ausonius: 'Apologos Titiani, et Nepotis Chronica, quasi alios apologos, nam et ipsa instar fabularum sunt, ad nobilitatem tuam misi.' Deinde aperte hoc Catullus ipse docet. Nam *τὸ ὅμπε ἀῶν* plane ad Chronica refertur. Chronicorum scriptio omne omnium gentium ævum complectitur, Annales tantum unius nationis gesta. At *tribus chartis* quod dixit, pene pueri ipsi explicaverint, tribus libris. Ita Q. Serenus, 'Tertia namque Titi, simul et centesima Livi Charta.' An ceases aliud quam centesimum tertium librum indicari? Quare doctis viris, qui id proverbialiter dictum interpretantur, per me quidem tacere licet. Quid enim brevius scribere potuit, quam omne ævum ab ultima antiquitate tribus libris complecti? *Idem.*

7 *Doctis Juppiter*] *Ἐκφάνησις* patris nota. Et similis ea apud Florum:

'In loco, quem Aquas Sextias vocant, quo, fides numinum, prælio oppressit!' Sic apud Catonem: *Vita Deum immortalium*: ubi Statilius Maximus vetustissimus Criticus *ἐκφάνησις*, inquit, ἀρχαῖα, ἔς, δ, πόποι. Antipater Sidonius in Alcæum: *Ὅς γὰρ ἐν ἑλλὰς ἱερὸν, ἀλλ' ἐν ἐμοὶ πνεῦμα θανόν εἴπεν, ὃ πνεῦμα κρονίδας τὸ παγκράτης.* Nam ultima verba eodem modo *ἐκφάνησις* pronuncianda. Terentius Andria: 'Pietatem nati, nonne te miseret mei?' ut *ἐκφάνησις* per ea, quæ nobis augustissima, Deos, templa Deorum: sic et per ea, quæ nobis charissima, parentes, liberos. Itaque 'vitam Deorum immortalium,' et 'Pietatem nati,' eodem modo enunciatum, nimirum *ἐκφάνησις*. *Idem.*

8 *Quare habe*] Ita lege ex veteri scriptura: *Quare habe tibi, quicquid hoc libelli est, Qualecunque.* Quod est elegantia priscæ ac Latinæ. *Idem.*

9 *Qualecunque quidem*] Jam devenimus eum locum, qui adeo vulgus Grammaticorum torait. Notum commentum Pontani, ipso Pontano indignum, quod multi ita amplexi sunt, ut quum se belle Catullum imitari profiterentur, id totum tanquam γρήγορος Catulli in anos Hendecasyllabos inculcarint. Librorum scriptorum lectio, ut jam multi monuerant, ita concepta: *quod o paterna virgo.* In nostro erat *patruca*. Parva quidem menda, si leviusculam mutationem, quæ hic commissa est, spectes: sed non parvi momenti, si nos quidem recte divinavimus, id quod tamen nos fecisse fortasse non inepte affirmare possumus. Legimus ergo: *Quare habe tibi quicquid hoc libelli est, Qualecunque, quod, o paterna Virgo, Plus uno maneat perenne sæclo.* Quibus uterque parens superstes erat, ii Græcis ἀμφιθαλεῖς, Latinis patrini matrimi dicebantur. Contra quibus alter tantum parens erat, ἑτεροθαλεῖς, et Latine, quibus pater decesserat,

ii *matrimi*, quibus mater, ii *patrimi* erant. Eleganter vero Catullus Minervam, quæ tantum patrem habebat, *patrimam* vocat. Eo nomine *εὐπατέρεια* a Græcis poëtis vocatur, ut, Κλυθί μιν εὐχάων Τριτωνίδας εὐπατέρεια. Nam, ut inquit Callimachus, μήτηρ δ' οὐκ ἔστι θεῶν, ἄλλὰ Διὸς κορυφαί. Quare propterea *ἀμύτωρ* dicta. Euripides Phœnissis: *δίας ἀμύτωρος Παλλὰδος φραδαῖσιν*. Hoc est, Divæ *patrimæ* Minervæ consiliis. Sic quum Vulcanus a Græcis dicitur *ἀπάτωρ*, jure vertere potes, *matrimus*. Patre enim caret, ut Minerva matre. Perperam vero alteram ab ultima corripuit Politianus, quum analogia aliter docet. Ita enim producimus, Primus, Bimus, Trimus, Quadrimus. Ad quod exemplum formatur *Patrimus*, *Matrimus*. Quod si *patrona* retines, non deterius erit altero, propterea quod in Bibliothecis Minerva dicata erat. Juvenalis Sat. III. 'Hic libros dabit et forulos, mediāque Minervam.' Mediā Minervam vocat *προτομήν* Minervæ, quæ in omnibus bibliothecis dedicabatur: quo nomine *patronam* librorum vocaverit. Itaque non immerito librum plus uno sæclo vivere optat, quem Minerva in Bibliothecas receperit. Magister quidam, cui editio horum trium poëtarum impotentem zelotypiam expressit, clamabat ex suggestu, flagitium esse Minervam invocari in poemate lascivo. Sed æmulatio eum ad eam nugatoriam objectionem impulit, non ulla ratio. Nam quis poëta non de amore locutus? et tamen quis non eorum invocavit Minervam? propter pædagogulorum fastidium unus Catullus ab invocatione Minervæ fa-

cessat? *Idem*.

Patrona Virgo] Magnus Scaliger pro *patrona Virgo*, reponendum censebat; quod o *patrima Virgo*. De qua emendatione merito dubitamus. Primo enim vocem *patrima* alii contraversi juris faciunt, et secundam non longam, sed brevem volunt. Præterea quomodo Minerva, quam poëta hic poscit, *patrima* possit appellari? Equidem scio sine matre ex Jovis cerebro natam esse Minervam. Sed interea *patrima* non significat illam, quæ matrem nunquam habuit, verum quæ matrem quidem habuit, sed amisit, patre solo adhuc superstite. Quomodo igitur *Patrima Virgo* recte dicitur, quæ matrem nunquam habuit? Isacius Pontanus legendum existimat, *Quod o paterna Virgo*; præsertim cum vox hæc *paterna* propius accedat ad lectionem Mss. *patrona*; et epithetum istud, *paterna*, optime conveniat Minervæ, quæ *ἀμύτωρ* patrem tantum habuit. Et expressisse hæc Catullum ex Martialis illo, quod exstat lib. VIII. Epigr. 72. Ubi Narbo ei 'paterna' dicitur, ob Julium Cæsarem, ejus conditorem, qui Cæsar pater appellatus fuit. Unde et in veteri Inscriptione disertim legitur, COL. JULIA. PATERNA. NARBO. Si quis interea me sequi volet, vulgatam lectionem, quæ *patrona* habet, mutare non tentabit. *Boxhornius*. Lego: *Qualecunque: quod o Peranna Virgo Plus, &c.* Appellare enim videtur Deam temporis præsidem, quæ a veteribus *Peranna* dicta fuit: atque adeo poëtam ludere voluisse arbitror in cognatione vocum *Peranna*, et illo quod sequitur *Perenne*. Meleager.

CARMEN II.

5 Cum desiderio meo nitenti] Scribendum est *Quum*. Quum libet, hoc

est, quandoquidem libet. In plerisque veterum libris 'quoniam' pro

'quum' substitutum est: et ut alios taceam, Institutiones Justiniani Imp. manuscriptæ semper habent 'quum,' ubi vulgo 'quando,' aut 'quoniam' interpolatum est. Hoc majoris est momenti, quam pædagoguli prima fronte judicare possent. Quid enim sequitur vide. Male vero desiderium, puellam ipsam, et amores poëtæ interpretantur vulgo. *Scal.*

7 *Ut solatiolum*] Pauca mecum, si lubet, muta: *Ut solatiolum sui doloris: Credo, et tum gravis acquiescit ardor.* Hac mente: Quoties meæ puellæ lubet aliquidolari, tanquam solatiolum sui doloris, velut si Græce dicas, *καλῶν τι ὅς παραμυθητόν.* Tantum sedes τοῦ ut atque et mutanda fuit, et nonnihil etiam aliter distinguendum. Qua quidem sententia nihil potest esse clarius. *Meleager.*

8 *Credo ut tum*] Corruptissima hæc sunt, si quæ alia in Catullo: et si qui putant se totum Catullum tenere, verum fateri volunt, profecto se in hoc nihil penitus videre fateantur necesse est. Vetus scriptorum librorum lectio: *Credo ut quom gravis acquiescet error.* Magnum mendum, sed parva labe contractum. Nam vetus codex Gallicanus sine dubio habuit *credont pro credunt.* Ita enim non raro scribebant, ut in lapide Narbonensi:

VIVONT

A. SEMPRONIO

GALLÆCI. L. LÆTO

PVRPVRARIO

ET. SEMPRONLÆ. MODESTÆ

VXORI.

Et in aliis ejusdem urbis inscriptionibus legitur 'vivont' pro 'vivunt.' *Acquiescit* scriptum fuisse non mirum videri debet. Ita enim sæpissime in hoc libro. ut 'ipse,' 'que,' 'luce,' et similia, pro 'Ipsi,' 'qui,' 'luci.' Mens Catulli hæc est. O passer, quandoquidem libet mihi dare ludum desiderio meo, hoc est: Quando libet mihi animi gratiaolari: et homines tunc credunt se defunctos dolore,

quando eo intermittente levantur, puta interjecto aliquo ludicio: utinam tecum ludere, sicut ipsa possem, ac, tam levi opera, æstu ac dolore meo defungi. Errori etiam ansam dare potuit nomen supplendum, ad quod refertur τὸ *credunt.* Ita enim sæpe loquuntur veteres. Propert. 'Non ita complebant Ephyræ Laidos ædes.' Complebant, qui? homines, amatores. Theocritus. *Ὅσσον ἐρωτῇ πατὴρ μύθεον καὶ ματὴρ ἀκούειν.* Subaudimus enim *παῖδες* et hæc quoque sunt inusitatæ elegantix; quæ tamen hactenus nemo intelligebat. *Scal.*

Ardor] Vetus liber Cujacii *error*, quod silentio præterit Scaliger. Non tamen improbari debet. Nam et amor insania, et error mentis insania dicitur. Unde amor etiam error vocatur Virgil. Ecl. viii. 'Ut vidi, ut perii, ut me malus abstulit error!' ita igitur dictus est error gravis Catullo, ut Virgilio error malus. *Passeratius.* Hanc vocem etiam Ovidio et multis aliorum autorum locis restituit Nobilissimus N. Heinsius.

9 *Tecum ludere*] Non expressum est τὸ *ἐκτεκεν* Utinam. Virgilius: 'Troum socia arma secutum Obruerent Rutili.' utinam obruerent. Legendum vero, ut in manuscriptis, *Tecum ludere, sicut ipsa, possem,* non autem, *Secum ludere, sicut ipse possem.* Ovid. 'Me quoque qua fratrem mactasses, improbe, dextra.' Subaudiendum et hic utinam. Tibullus: 'Tum mihi vita foret.' Utinam foret. *Scal.*

13 *Quod zonam soluit*] Zonam solvere aliter Romanis, aliter Græcis accipitur. Nam Latinis zonam solvere dicitur quæ traditur viro: Græcis autem quæ primum parit. Apoll. R. lib. i. *ἡ ἐν μούρῃ Μίτρη πρῶτον ἔλυσεν καὶ θοτάρον.* Scholiastes λέγουσι γὰρ τὰς ζώνας αἱ πρῶτος τικτοῦσαι καὶ ἀνατιθέσθαι Ἀρτέμιδι. ὅθεν καὶ Ἀσσιζώνης Ἀρτέμιδος ἑρὸν ἐν Ἀθήναις. Tamen scimus et de illis, quibus virginitas minuitur apud Græcos usurpari. Theocritus [Mos-

chus Idyll. II. 160.]: *Αἶσα δέ οἱ μήτηρ, καὶ οἱ λέχος ἐννύον θραῖ.* Neque audiendus ille Scholiastes. Debebat enim dicere, *αἱ διαπαρθευθεῖσαι*: non

autem *αἱ πρότερος τέκονσαι*. Sic Apollonius lib. IV. "Ἐτι μοι μήτηρ μένει, ὥς ἐπὶ πατὸς Δάμασιν, ἔχρατος καὶ ἀκράτος. Scal.

CARMEN III.

3 *Passer mortuus est*] Post hunc versiculum in manuscripto nostro, itemque in primitus excusis reperitur versiculus ille, *Passer delitiæ meæ puellæ*. Nimis sane morosi, qui illa repetitione offensi sunt. *Idem*.

10 *Ad solam*] 'Ad' pro 'apud' Plaut. Capt. 'Philocrates modo in libertate est ad patrem.' Livius lib. II. 'Dum hæc ad Veios geruntur.' Terent. Hecir. 'Ea quæ nunc est ad uxorem tuam.' Publ. Mimius, 'Bonum ad virum cito moriatur.' Virg. 'Prima quod ad Trojam pro caris gesserat Argis.' *Idem*: 'genuit Simoëntis ad undam.'

Pipilabat] Recte a ventulo, ventilare; a pipulo, pipilare. Quid sit pipulus, explicat Varro apud Plantum Aulularia. Mattius Mimiambis: 'Dein cocenti vasa cuncta dejectat, Nequamque scitamenta pipulo poscit.' Quare hoc verbo docti offendantur causam adhuc comminisci non potui. *Scal.*

12 *Iluc unde negant*] Theocritus, *ἀνέξοδον εἰς ἀχέροντα*. Nicander, *δυσέξοδον*. Lucanus, *irreducem*, i. e. *ἀνέξοδον*, lib. IX. 'Irreducemque viam deserto limite carpit.' Sed non loquitur de via inferorum. *Idem*.

Iluc unde negant redire] Philetas de Orco eodem modo quo Catullus: *Τὴν οὖτω τις ἐναντίον ἦλθεν ὁδὸν*. hinc et *οὐκ εὐξέοδος ὁδὸς* dicitur Æschylo,

δύσσορος Epigrammatis Græcia. Sed et Anacreon huc respexit, cuius verba ita vertebamus: 'Quia Acherontis aspera est Specus, pedemque nemini Datur referre ab horrida Styge, ut quis intulit pedem.' Antipater Antholog. III. *ἔς γὰρ ἑκαμπτον, Ἐς τὸν ἀδόστητον χῶρον ἔβης ἐτέρων*. Seneca autem hunc Catulli versum mutuatus est in *ἀποκοκυντῶσαι*. *Douss F.*

16 *O factum male*] In antiquis libris omnibus legitur: *Bonum factum male bellus ille passer*. Quod de nihilo non est. Non omnino male docti viri subvenerunt legentes, *O factum male, o miselle passer*. Ego vero pressius inhærens vestigiis legendum putaverim, *O factum male, væ pusille passer*. Solenne enim est ut in vetustis codicibus B. et V. invicem commutentur. Credibile est itaque sic scriptum fuisse *be busille*, unde nasutioribus *bellus ille passer*, pro *væ pusille passer*; quod γρήγορον esse puto Catulli. *Meleager*.

17 *Opera*] Pro culpa. Sic apud Nonium in 'Frangescere.' 'Nunquam erit tam immanis, cum mea opera extinctum sciat, quin frangescat.' Corn. Nepos, 'Ut ejus opera in maximum odium Græciæ Lacedæmonii pervernerint.' Scottus Observ. I. II. c. 16.

Tua nunc opera] Recte *Tua*, ad passerem. Juvenal. 'cujus Turbavit nitidos extinctus passer ocellos.' *Scal.*

CARMEN IV.

2 *Celerissimus*] Pro quo substituerant imperiti *celerissimum*. Sic Stat. Thebaid. lib. 1. 'et sedisse superbus Dejecto tunc fratre putat:' purus putus Hellenismus: 'superbus,' pro 'superbum,' genus loquendi venustum, usitatum optimis scriptoribus, sed quod remotum ab usu vulgi, imperitos offenderat. Virgil. 'Sensit medios delapsus in hostes.' Propert. 'Visura et quamvis nunquam sperarat Ulyssem.' Horat. 'Vir bonus et sapiens dignis ait esse paratus.'

3 *Natantis*] *Natare* hic pro *navigare* posuit, ut et alibi: 'cumque juvenis Per medium classi barbara navit Athon.' *Dona F.*

6 *Minacis Adriatici*] *Ἰσθμὸν ὑπὸ τῆς* nam ex Adria in Cycladas, hinc Rhodum, Rhodo in Thraciam, a Thracia in Pontum venit. Sed contra in ora Pontica fabricato Phaselo, hinc profectus, per illa loca in Adriam pervenit. Deinde ingressus Padusam alveo Padi exceptus, adverso Mincio ad Benacum lacum, Sirmionem appulit. *Scal.*

21 *Incidisset in pedem*] Pes est funiculus cui angulus veli religatur. Inde facere pedem est contrarium ei, quod hic volebat Catullus. Nam ventus medios sinus veli inflans, dicitur nautica locutione 'incidere in utrumque pedem.' Contra, quum læva sive dextera vocat aura, dicitur *πρὸς τὴν ἀύρα* 'facere pedem.' Idem 'facere pedem' est, quod nautæ nostri dicunt, dimidio vento navigare. Quare insigniter errat vir disertissimus, qui 'facere pedem' accipit pro vela facere. Atqui vela facere est velificari. At non omnis velificans facit pedem. Non enim est *ἀνεπλοῦτος ἄνεμος* quum facit pedem, sed quum medios sinus implet. Cæcilius, 'Venereo

cursu veni prolato pede usque ad Saphonem.' Ubi pes est angulus veli, ut alibi recte exponit Isidorus. Propedem vocat Turpilius: 'Quasi quum ventus fert navim in mare secundus, Si quis propedem misit veli sinistram.' Virgilius recte demonstrat quid sit 'facere pedem,' quum dicit 'pariterque sinistros, Nunc dextros solvere sinus.' *Scal.*

Incidisset in pedem] Pedes æqui sunt et pares, cum in utrumque simul secundus flatus incidit: nunc dextri, nunc sinistri solvebantur velorum sinus pro venti mutabilitate, prout dextera aut sinistra adflaret: pedes proprie sunt funes ad angulos velorum, quibus ea vertebantur. Hinc et pro velis. Isidorus 'propedem' vocat *τὴν ἀπὸ τοῦ ἀνέμου*, et funem interpretatur, quo pes veli alligatur. Turpilius: 'Si quis propedem misit veli sinistram.' Ergo modo dextri, modo sinistri proferebantur hujusmodi velorum pedes et propedes, prout erat ventus, 'læva sive dextera Vocaret aura:' nam vela ventis obvertebantur, ad excipiendos flatus. Plautus: 'Ut cumque in alto ventus est, exin velum vortitur:' ergo modo ad lævam, modo ad dextram, modo dextri pedes, modo sinistri laxabantur, et proferebantur. Plin. lib. 11. c. 47. 'Iisdem autem ventis in contrarium navigatur prolatis pedibus, ut noctu plerumque adversa vela concurrant.' In diversum prolatis pedibus, in contrarium navigatur, ita ut adversa vela concurrant, etiam iisdem ventis; at parata et æquata dicebantur vela, cum in dextrum et sinistram simul ventus ingrueret: 'læva sive dextera Vocaret aura, sive utrumque Jupiter Simul secundus incidisset in pedem.' Ergo modo ad dexteram, modo ad lævam

vocat ventus, modo in utrumque pariter velum æquatus incidit, qui maxime est secundus. 'Pes velli,' funis est quo velum tenditur, τὸ πῶδιον unde et pro velo poëtæ plerumque sumunt: quibus in navi vertendorum velorum munus incumbere, 'pedem tenere' dicebantur. Servius: 'Per sortem divisi ad officia remigandi, quis proreta esset, quis pedem teneret:' unde 'æqui pedes,' æqualiter tensi, quod fiebat, cum æquatæ auræ velorum sinus implebant. *Salmasius*.

22 *Neque ulla vota, &c.*] In maris periculis vota homines suscipere solent, quæ servati defunctique discrimine in littore reddere Diis littoralibus consueverunt. Se autem prædicat tanta navigandi felicitate semper cursum confecisse, nulla ut vota nuncupanda Diis fuerint. Cur Littoralibus Diis? quia in naufragii periculo vomemus, si littus attingamus, nos littoris præsidibus Diis vota persoluturos: quales a Marone Georg. i. 'Glaucō et Panopæ et Inoo Melicertæ,' et in Epigrammatis Græcis referuntur. *Turnebus*. Vide Loëns, lib. iii. Epiphyll. c. 15. et Gevartium in not. ad Papinii Stat. Sylvar. lib. iii. *Neque ulla vota*] Ἐξίτηλος εὐχάς. *Scal.*

23 *A mare Novissime*] Ita liber noster. Sed profecto recte faciebant qui legebant *Novissimo*. Quis nescit navigationem ad ea loca ἔσχατον πλοῦν dictam? versus proverbialis: *Eis φᾶσω, ἐνθα ναυσὶν ἔσχατος δρόμος*. Allusit Propertius: 'longe Phasidos iasse viam.' *Scal.*

A mari] *A mare* legit Priscianus, Varro lib. iii. de gente P. R. apud Carisium l. i. 'a mare operta oppida:' ita solitos loqui veteres indicat Planti locus in Milit. A. iv. sc. 7. 'Nam si a mare abstinuissem, tanquam hoc uterer.' *Paserat*.

27 *Gemelle Castor*] Prior Castor habetur. Atque adeo ambo uno no-

mine dicuntur Castores. Unde eorum ædes, Ἄδες Castorum Suetonio in Cæsare Dictatore. Sic Græcis quoque τὰ Κάστορε dicebantur: Euripides Electra, ἀνανομαὶ δὲ Κάστορ', φ, πρὶν εἰς θεοὺς ἐλθεῖν, ἐμ' ἐμνήστευσαν, ὅσων ἐγγενή. Ubi plane τὰ Κάστορε ambo dicuntur: quod, quia raro occurrit, eo minime animadversum eat, notent studiosi. Ut autem studiosi adolescentem Latinæ Græcis reddere assuescant, Phaselum Catulli totidem Græcis Iambis puris olim a nobis adolescentibus expressum, nunc vero alicubi meliorem factum infra subiecimus. Quanto autem difficilius est tam absolutam Latini carminis elegantiam Græcis numeris exprimere, tanto nos justiore veniam merebimur, si minus assecuti sumus. Hoc unum certo spondemus, Græca esse quæ proponemus, et ex Græcorum Iamborum lege, quam pauci etiam qui nomen in poëticis habent intelligunt.

PHASELUS CATULLI IAMBIS PURIS
GRÆCIS.

Κέλῃς ἐκεῖνος, ὃν θεῶσθ' ὀδοιπόροι,
τρέχειν νεῶν μὲν εὐχεται δοῦτερος,
Σκάφους ὀπισθεν ὀστερεῖν δὲ μηδενὸς
δρομηλατοῦντος, εἴτε μιν χρεὼν ἔλῃν
Πλάταισιν, εἴτε λαίφεσ' ἐπτερωμένοις.
Τόδ' ὅτε φησὶν ἄντερεῖν ἂν Ἀδρίην
Νεώρι', ὅτε Κυκλάδας περιβήρους,
'Ρόδον κλυτὴν, δυσήμερον τε Θερρίαν,
Προποντιδ', ἀγρίαν τε ποντίαν ἄλα,
'Ἰν' οὗτος, ὀστερον κέλῃς, πάροιθεν ἦν
Πίτυς τιναξίφυλλος, ἥ Κυτωρίη
Πάγῃ θαμ' ἄρσεν εὐλόλοφόν φέβῃ.
Κύτωρε πυξιδενδρ', Ἀμόστρι ποντικῇ,
Τόδ' εἰδέναι σ' ἅπαντα νῦν τε καὶ πάλαι
λέγει κέλῃς ἂν· εὐθὺς ἐκ γενεθλίων
Τεαῖσι φησὶν ἐν νάπαις πεφυκέναι,
Τεοῖσι κλύσ' ἐν ὀδμασί νεῶν πλάτην,
Κλύδουσι δ' ἐνθεν ἐν πολυῤῥόθοις ἐν
Πορεύσ' ἄνακτα, λαῖδς, εἴτε δεξιὸς
'Ορωρεν ὀβρος, εἴτ' ἄημα πόμπημον
'Ετεψε πλησιαιφὲς ἀρμένον πόδε'
'Επακτίοισι δ' ὀψοί' ἐξίτηρια

θεοῖσιν ἠδῆσθ', ὥς ἀπ' ἐσχάτης ἀλδς
 'Αφῆκτο τῆρδε λιμνέαν ἐς θύνα.
 Τὰ μὲν πάροιθε· νῦν δὲ νηγέμου γέρον

Σχολῆς τέτευχε· σοὶ δὲ κεῖτ' ἀνεμῆνος,
 Διὸς τε κούρε, καὶ Διοσκόρου κάσι. Scal.

CARMEN V.

1 *Vivamus*] Satis notum quid sit
 hic *vivamus*. Hoc idem ostendit ve-
 tus inscriptio Narbone :

ELIÆ RESTITUTÆ ANIMÆ

DULCISSIMÆ. BELLATOR

AUG. LIB.

CONJUGI. RARISSIMÆ. BENE. MERENTI
 AMICI

DUM. VIVIMUS

VIVAMUS.

Scal.

3 *Omnes unius æstimemus assis*] *As-*
siario vel *asse æstimare*, vel *vendi*,
 nihil aliud est, quam *vili pretio dis-*

trahi. *Catullus in Vibennios* : ' *Fili*,
 non *potes asse venditare*.' Et in
 quendam : ' *Non assis facis ? o lutum*,
lupanar ! ' Cicero pro Quintio : ' *As-*
sem sese negat daturum.' Et pro
 Roscio Comædo : ' *Qui assem nullum*
dedit.' Juvenalis Sat. x. ' *Quisquis*
adhuc uno partam colit asse Miner-
vam.' *Bochartus*.

11 *Conturbabimus*] Putabatur fasci-
 natio iis rebus nocere non posse,
 quarum vel nomen vel numerus igno-
 raretur. *Livius*.

CARMEN VI.

2 *Ni sint inlepidæ*] Proverbium
 Græcorum : Κάλλιον τὸ φανερῶς ἐρᾶν
 τοῦ λάθρα. Plato Symposio : ' *Εὐθυμη-*
θέττι γὰρ οἱ λέγεται, κάλλιον τὸ φανερῶς
ἐρᾶν τοῦ λάθρα, καὶ μάλιστα τῶν γενναι-
οτάτων ἁρίστων, κἂν αἰσχίους ἄλλων ᾖσι,
 &c. Horatius : ' *Dicat Opuntia Fra-*
ter Migillæ, quo beatus Vulnere, qua
pereat sagitta.' Hæc hujus poematii
 mentem non parum aperiunt. *Scal.*

12 *Nam ni prævalet*] Hæc omnia
 commentitia et adulterina. Prisca
 lectio : *Nam ni ista prævalet nihil ta-*
cere, Cur non tam latera e. pandam,
Nec tu quid facias ineptiarum. Mul-
 tum opis ea scriptura adtulerit ad
 verum eliciendum ; *Nam, ni supra,*
valet nihil tacere, (Cur ? non tam la-
tera e. pandant ?) *Nec tu quid facias*
ineptiarum. Nam nisi, inquit, stu-
 prum est, quod fateri non audes, nihil
 est cur taceas quid noctu facias, nec,
 nisi quid ineptiarum facis, puta quod

febricolosum quid amas. Ordo erat :
 Nam ni stuprum est aut aliud quid
 ineptiarum quod facis, nihil refert
 tacere. Alioqui num minus latera
 exhausta sunt, tametsi taces, id est,
 an minus tua latera quæ exhausta
 sunt, id aperiunt ? quom exhaustæ
 vires, et pandum latus id prodant.
 In primo versu quod *Stupra* eruimus,
 hoc factum, quia sæpe in hoc libro
 * pro *a* scriptum fuit. Et Lango-
 bardus character non distinguit has
 duas literas. In multis aliis bonis
 scriptoribus non raro idem commis-
 sum reperias. Apud Ciceronem ad
 Qu. Fratrem Epistola prima libri
 tertii ; ' *In Balneariis assa in alte-*
rum apodyterii angulum promovi :
 propterea quod ita erant posita, ut
 eorum vaporarium, ex quo ignis eru-
 pit, esset sub tectum cubiculi sub-
 grande : ' legendum, ' *Esset subjec-*
tum cubiculi subgrunda ; a, in u : in

quibus verbis Ciceronis non solum hoc emendavimus, sed glossema illud delemus, 'Ex quo ignis erumpit.' Lego igitur: 'ut eorum vaporarium esset subjectum cubiculi subgrundæ.' Quid sit 'subgrunda' et mediocriter docti sciunt. Assa vocat hypocaustum, cujus ignis potuit subgrundam cubiculi incendere, quia illi subjectum erat hypocausti præfurnium, quod ipse vocat vaporarium. Glossa: *Assa cella, ἀσπιδωρτήριον*. Porro, valet, est quod Græci dicunt, *ἀνέει, οὐδὲν ἀνέει στήλην*. Idem verbum eodem sensu positum reperi in vetustissimo Epitaphio pueri Narbonæ, quod dignum visum ut non illic tantum legeretur. Est autem tale: * * * 'nec duro jam doleas obitui. Nec tibi, nec vobis æternum vivere cessit. Quod pueri occidimus, fata querenda putas? Dum sis in vita, dolor est amittere vitam. Dum semel occidimus, omnia despicias. Orbem sub leges si habeas, num vivis ad orchum Quid valet? hic nulla

est divitis ambitio.' *Scal.*

Nam ni stupra] Aut cum ingenna rem habet nupta, aut vidua, quod stuprum est, et legibus vindicatur: aut cum scorto, sed morboso, quod pudet fateri. Stuprum tacere cogit pœnæ metus, ut illud alterum pudor. Stuprum pro turpi veteribus usurpabatur, quomodo hic accipiendum. *Idem.*

13 *Cur? non tam latera*] Etiam si taceas, num latera minus pandant? Pandare et pandari ligna dicuntur, quæ incurvantur. Cur latera pandari dicat nimio usu rerum Veneris, otiosum est dicere. *Idem.*

Latera] Ea epim pars immoderato coitu insigniter læditur. Optime hoc docet Caspar Scioppius nequitiarum magister, in suis ad Priapeia commentariis.

15 *Quare quicquid habes boni malique Dic nobis*] Callimachus, *φίλας δ' ἔγνω- στον μηδὲν ἔχομαι καλόν*. *Scal.*

CARMEN VII.

4 *Læserpiceris jacet Cyrenis*] Corripuit syllabam, quæ aliis producit, nec tamen id sine exemplo. Callimachus: *τρίτατον γὰρ μὲν ἔστυ κυρήης*. Hermes Ianax: *Ἄνδρα κυρηναίων δ' εἶσω πόθος ἔσπασεν ἰσθμοῦ*. *Scal.*

Læserpiceris] Ferentibus Laserpicium: quod apio simile Græci Selpion vocant, in Cyrenaica Provincia repertum. Ferunt autem natum, imbre piceo repente madefacta tellure, circa Hesperidum hortos Syrtimque majorem, annis septem ante oppidum Cyrenarum. Vim vero illam per quatuor stadiorum spatium invaluisse, succus ejus laser appellatus est, magnificus in usu medicamentisque, et ad argentei pondus denarii pensus. Auctor est Plinius. *Palladius*. Docte in

eleganti digressionem de Lasere, Laserpicio, Silpicio, &c. in Plin. Exerc. Incomparabilis Salmasius disputat.

8 *Furtivos*] Occultos. Furtum enim vocabant, quicquid occultum foret. Virgil. *Æn.* iv. 338. 'non ego hanc abscondere furto Speravi, ne finge, fugam.' *Liviu.*

11 *Quæ nec pernumerare curiosi*] Et supra, 'Conturbabimus illa ne sciamus, Aut nequis malus invidere possit.' Superstitio veterum, qui finitam numerum obnoxium fascino credebant. Itaque landantes, aut numerantes dicebant, 'Præfascine.' Hoc verbo omnem invidiam se amoliri putabant: ut quum in culleum primam urnam vini indidissent, dicebant, 'Multa.' Nam multum non est nu-

merus præfinitus. Hoc enim, ut quæ nimium laudabantur, fascino obnoxia putabant. Virgilius : 'Aut si ultra placitum laudarit, baccare frontem Cingito, ne vati noceat mala lingua

futuro.' Tertullianus de Virginibus Velandis ; 'Nam est aliquid etiam apud Ethnicos metuendum, quod fascino vocant, infeliciorem laudis et gloriæ esormioris eventum.' Scal.

CARMEN VIII.

4 Quo puella ducebat] Concinnius multo fuerit meo quidem animo dicebat, hoc est, condicebat : loco nimium et tempore constituto, cum ego quasi ad conductum venirem. 'Condicere' enim est *συρράσσειν μετὰ παραγγελίας*, et quasi dicendo denunciare, ut explicant Festus et J. C. §. appellamus, Instit. de Action. Doussa F.

9 Nunc jam illa non vult] Scriptus liber mutilum parte ultima versum habet : *Nunc jam illa non vult, tu quoque impote*. Puto, tu quoque impotens ne sis. Primus Hieronymus Avantius conatus emendare, *impotens noli*. Scal.

Impote] Impote es, legendum suspicor. Livin.

14 Quum rogaberis nulli] Et scriptura, et excusæ editiones, *Nulla*, ἀρ-

χαῖως. Terentius, 'Nullas dixeris.' Scal.

15 Scelesti tene] Liber scriptus, *Scelesti rere quæ tibi manet vita* : quod mutare nolim. Nunc, inquit, tecum reputa, quæ te manet vita. Sed in margine erat : *Scelesti te ne?* quod et ipsum non deterius altero. Idem.

19 At tu, Catulle, destinatus] Turnebus voluit, *At tu, Catulled, obstinatus obdura* : quæ lectio Nævio, aut Andronico, quam Catullo dignior est. Sed destinatus animus recte apud veteres dictum invenies, et vetera colloquia puerilia. Græcolatina : 'Uno animo destinati aut perire, aut punire Alexandrum.' Ὁμόθυχοι ἐντετευγμένοι, ἢ ἀπολέσθαι, ἢ κολάσαι Ἀλέξανδρον. Glossæ : *μονότατες*, 'Destinus,' 'Pervicax.' Idem.

CARMEN IX.

2 Antistes] Scriptus liber, et veteres editiones, *Antistans*. Scal.

4 Fratresque unanimes] Quid de hoc loco certi pronunciem, non habeo. Noster liber habet, *Fratresque*

unanimes, suamque matrem. Ex quo Hieronym. Avantius faciebat *senemque matrem* : alii legunt, *anumque matrem*. Idem.

CARMEN X.

1 Varrus] Doctus vir in hunc locum dicit, hunc Varrum eundem

esse, qui cum legionibus tribus cæsus in Germania, quum tamen, ut mini-

mum quinquaginta septem annis posterior fuerit clades Variana. *Scal.*

Ad suos amores Visum duxerat] Antiquæ. Veteres enim, 'visere ad aliquem,' dictitabant: id quod ex prisca comœdia clarum. *Ad suos amores,* igitur, non a Præterito verbi *duxerat*, verum a Supino potius, *visum*, in constructione (ut Grammatici perhibent) regetur. *Dousa P.*

8 Et quonam mihi] Optime scriptura, et antiquæ editiones, *Et quantum mihi profuisset ære.* Nam vulgata lectio commentitia est, et barbara. Quis Latine dictum putet, Quo ære tibi hoc constat? Sed ne sic quidem huic loco consultum videtur. Vereor enim, ut satis Latinum sit, quantum mihi ære prodest. Itaque ante multos annos fuit quum legeremus: *Et quantum mihi profuisset. E re Respondi id, quod erat.* E re nata, *abrôber*, statim. Mihi videtur ita Catullum scripsisse; neque vero sententiam mutare possumus. *Scal.*

Et quanto mihi profuisset ære] Quantis ex ea provincia pecuniis rediissem auctor. *Livin.* Mss. Pal. membr. *Et quo nam.* Meleager.

Et quantum mihi profuisset ære] Sic Scaliger e veteri libro, cum antea esset, *Et quonam mihi:* quod tamen in Mss. suis omnibus notarunt Achilles Statius, et Janus Meleager, sive is est Balthasar Venator. Sed utramque scripturam, tanquam parum Latinam, repudiat Scaliger, et ultimam vocem dividit, conjungitque sequentis versus sensum: *profuisset. E re Respondi.* Quod neutiquam probamus. Commentitia est, inquit, vulgata, et barbara: quis Latine dictum putet: *quo ære hoc tibi constat?* Si sensus pateretur, haud magis id mirum putarem quam apud Senecam: 'cujus ingenti mihi Mercede constant ora.' Et cum dicimus 'constare magno,' certe intelligimus, 'ære,' 'pretio,' 'damno.' Quare non ausim dicere, 'Nam quo ære hoc tibi constat?' in-

terrogans, an ære pararis. Frustra ut Latinum sit, 'quantum mihi ære prodest,' veretur. 'Tantum prodesse,' 'multam prodesse,' quis neget recte dici? quis dein 'aliqua re prodesse?' Lucanus lib. III. 'Non tamen aude-ret pietas humana vel armis Vel votis prodesse Jovi.' Utramcunque igitur lectionem probabis, melior erit isto *e re.* Placet etiam Achillis: *Ecquonam.* Gronovius.

9 Respondi id quod erat] Legendum potius: *Respondi id quod erat: mihi nec ipsi Nec prætoribus esse, nec cohorti Quir quisquam caput unctius referret.* Causæ non esse, cur aut mihi aut cohorti melius sit. *Scal.*

Nihil neque ipsis] Statii et Scaligeri correctionem *mihi nec ipsi* confutat quod præcessit: *quid esset Jam Bithynia, quomodo se haberet.* Ei enim planissime respondet, *nihil neque ipsis,* puta Bithynis. Legebatur olim: *nihil neque ipsi.* Sed in Mss. omnibus, *nihil neque in ipsis,* inquit Statius. Modus metri facile vincit *rd* in dele-ri. Homines autem elegantes neque duplicata sic negatione, *nihil neque ipsis,* neque syllepsi numeri *ipsis,* cum præcesserit *Bithynia* offendi decet: quam utramque figuram loquendi et Livio frequentem esse ad ipsum ostendimus. Lib. VI. 'Eodem anno Set-tam, ipsis querentibus penniam hominum, novi coloni adscripti.' *Gronovius.*

10 Nec Prætoribus] Cohors sunt comites et socii negotiorum gerendorum, qui dabantur magistratui a Rep. Alii erant ex domestico convictu Proconsulis: qui quasi prætoriani dicebantur, ut scribit Cicero in illa nobilissima Epistola ad Q. Fratrem. Eos facete prætores vocat Catullus, quod congerrones et convictores Prætoris essent. Sic enim solebant veteres ea figura in hac re loqui. Juvenal. 'Virro sibi et reliquis Virronibus illa jubebit Poma dari.' At quidam non bene hic *Quæstoribus* pro

Prætoribus substituebant. *Scal.*

Nec prætoribus esse] Miror Scaligero in mentem venire potuisse rem tam ridiculam ut 'prætores' explicaret cohortem prætoris, et aliam deinde cohortem præter hanc interiorem cohortem fingeret. Scio veteres in propriis nominibus sic ludere solere, ut fecit Juvenalis. Liv. vi. 'Obsecro vos Tarquinii tribuni plebis.' lib. xxix. 'Nunc omnes centuriones militesque vestros Pleminius fecit.' Sed Catullus hic quidem 'prætores' pro comitibus prætoris sine κακοῦργία intolerabili, quo vitio minime aliqui laborat, dicere potuisse non videtur. Quid lectorem moror? simplicissimus est sensus, ita vexatam, spoliatam, exhaustamque a tot sanguisugis prioribus esse Bithyniam, ut nec ipsi provincialibus quidquam supersit, nec prætoribus, qui volentibus annis in eam mittantur, cohortive illorum obveniat, quo contacto calidiores ut cum Quinctio apud Macrobius amicus jocabatur, e provincia manus domum referant. *Gron.*

11. *Cur quisquam caput unctius*] Sine metaphora dixit Plautus Pseudolo, 'En excetra tu, quæ tibi amicos tot habes tam probe oleo onustos: Num quoipiam est hodie tua tuorum opera conservorum Nitidiusculum caput?' *Scal.*

13. *Nec faceret pili cohortem*] Scriptus liber, *non facerent*: quæ recta est lectio. Præsertim, inquit, provinciales, quibus esset Prætor homo nihili, ipsi nos pili non facerent. Nam de Iucello intelligit, quod provinciales dabant prætorianis, ut alibi dicturi sumus. Fædum verbum, quo prætorem hic appellat, non prima sua notione accipiendum est. Sed ita vocabant homines infestos; ut contra Spurci eadem tralatione dicebantur homines nulli rei. Quod dixi, ne quis aliquid fædi sub ea appellatione enunciari putet. Glossæ: 'Spureus ἀχρεῖος,' et apud Lucillum, 'Spureo

ore,' non est id, quod explicare non sinit me pudor meus, sed tralatitè dictum: Lucill. 'Prætor noster adhuc quam spurco est ore, quod omnes Extra castra, ut stercus, foras ejicit ad unum.' Hic locus illustratione indigebat. *Scal.*

Nec faceret pili cohortem] Scriptus Scaligeri et edd. veteres, quas inspeximus: *non facerent*. Quod ille probat, explicatque: Præsertim provinciales, quibus esset prætor homo nihili, ipsi nos pili non facerent. Nihilominus impedita est oratio. Itaque si placeret istam interpretationem sequi, scriberem: *num facerent pili cohortem?* ut interrogantis existimetur. Nisi quis malit, quando non tam provincialium, quam prætoris id arbitrium: *non faciens pili cohortem*. Etenim qualiscunque, quam futilis et frivolus homo prætor esset, si cohorti indulgeret, neque illam coerceret, non licebat provincialibus eos contemnere. Vide Cic. ad Att. lib. v. Epist. 2. *Gronov.*

14. *At certe tamen inquit*] Scribe, *inquit*, non *inquiunt*. *Scal.*

At certe tamen, inquit, quod illic] Achilles Turnebi conjecturam sequitur: *inquit, id quod illic*. Scaliger *inquit* legit, quod et placuit Dousæ. Pudet de re tam levi disputare. Sed an non minimum duo erant Varus et Scortillum, qui cum Catullo confabulabantur? annon evenit naturaliter in congressibus et in circulis, ut plures eandem rem percontentur, vel omnem, vel in partibus? idque postea si narremus aliis, an non omnium etiam vulgarium linguarum mos fert, ut ita referamus, 'dicebant,' vel 'tunc aiunt,' interdum licet unus mentionem fecerit? Itaque hic idiotismus non debet eripi Catullo. Nam quod infra de commodandis lecticariis, est id quidem proprium Scortilli; sed non est necesse propterea omnes alios sermones priores inter eam modo et Catullum fuisse. *Gronov.*

Quod illic Natum dicitur, ære comparasti] Annotat Achilles in Mss. omnibus legi esse non *ære*, quasi sit, *quod illic natum dicitur esse*, nisi quis esse in *asse* mutandum existimet. Quod autem genus hoc commercii, asse uno octo servos? Sed et lepide *quod Natum*, genere neutro sic dixit, cum de homine loquatur: ut Plautus: 'quod erit natum tollito.' Quid simile? hoc dicitur de infante recens nato. Catullus vel Scortillum loquitur de compluribus hominibus emptis in provincia. Imo pertinet hoc totum ad verbum *comparasti*: ut si maxime recipemus scriptum *esse* intelligeretur eo ære, quod illic natum esse dicitur, comparasti. *q̄ ære* repetito ex præcedentibus, *Equonam mihi profuisset ære?* Sed *rd ære* confirmat ipse ex Sallustio et Columella. Scaliger quæ hic commentus est, sunt somnia. *Natum* generatim ponitur, quod quacunque ex causa provenit. Aut dicatur quam negotiationem exercuerit Catullus cum sacculo aranearum pleno. Verum est multiplicem quæstum exercuisse Romanos in provinciis, atque ut facilius provinciales ad conditiones suas perducerent, appetivisse contubernia Prætorum vel Præconsulum, et Præfecturas, quas tamen negotiantibus boni et frugi magistratus negabant, exemplo Ciceronis. Sed ex horum negotiis paratum argentum potius *Natum* dici, quam aliud undecunque proveniens, falsum est: itaque *quo ære* Bithynia Catullo profuit, et *quod illic* ei *Natum* dicitur, ejusdem generis est. Eo inquit ære, quo provinciam Catullo profuisse, quodque ibidem illi natum esse ac provenisse rumor erat aiunt illum comparasse leccarios. *Natum*, ut apud Plautum Trinummus: 'Nisi tu immortale vere esse argentum tibi.' Seneca Ep. xxvii. 'Ex sacrilegio enim et furto pecunia nascitur.' Et 'redivivus' vel 'recidivus' nummus, qui renascitur apud Juvenal. Sat. vi. 'Ac velut

exhausta recidivus pullulat arca Nummus.' Gronov.

Quod illic Natum dicitur esse] In vulgatis, *Natum dicitur, ære*. Diligenter hæc considerata sunt. Nam diversum est, æs natum in provincia ab eo, quod dixit, quantum provinciam profuisset ære. Comites proconsulum duplicia commoda in provinciis percipiebant: alterum ex negotiatione sua, quod hic more Græcorum argentum natum dicitur; nam id illis est, *rd πωλημάτων ἀργύριον* alterum ex provincia illis obveniebat operum magistratus ipsius, quod lucellum vocabatur, ut alibi docebimus ex Cicerone. Quod ergo dicitur, *Et quantum mihi profuisset ære*, hoc est, ecquid lucelli mihi obvenisset ex Bithynia: hoc vero, *quod Natum dicitur* hoc est, quod quævis negotiatio tua. Notum ex Sallustio in Jugurtha, quæ sint negotiationes togatorum, ut ipse vocat. Scal.

17 *Unum me facerem beatiorem*] Ita Avantius olim mutavit, prave, quum et sententia beatiorem postulet, et verus scriptura non aliter habeat. Utego, inquit, me reliquis prætorianum unum beatiorem facerem, id confessus sum: me scilicet comparasse leccarios, quum illi socii mei prorsus egeni essent. *Idem*.

20 *Homines parare rectos*] Cur pro leccariis, *homines rectos*, usurpaverit Catullus, rationem nobis explanat Ovid. quo loco monet 'Sustineas, veronon, nitendum est vertice recto.' Eodem etiam a Juvenali allusum: 'Tot res Impositas capiti, quas recto vertice portat Servulus infelix Deus P.'

Parare rectos] Parare Græcorum est *παιδεύειν*. Sed doctus vir in hunc locum ait apud Terentium quodque eodem modo accipiendum: 'posse in animo instituere ac parare.' ut sane turpiter hallucinatur. Nam qui sanus dixerit, Ego in animo meo comparavi, asse ego emi aliquid? A

qui idem est: Ego me comparavi hoc facere, et ego in animo meo paravi hoc facere. Quod si τὸ 'parare' in loco Terentii est emere, ergo et 'instituire' est emere. Ego in animo paravi, est Græcorum κέκρικα. Habes etiam apud Plinium Cæcilium in Epistolis. Scal.

21 At mi nullus erat] At ego, inquit, quanquam jactassem me puellæ, tamen illud falso dixeram, me illos homines comparasse. Ad lecticam homines eodem modo dictum, quo Propertio: Pastor ad baculum, homo ad lites, puer ad cyathos. Idem.

24 Ut decuit cinædiorem] Eodem modo formavit quo Græci κινέρεον παρὰ τὸν κίνα: quod Atticorum proprium est. Idem.

26 Istos commoda] Falsus modulus syllabæ. Legendum censeo: Quæso, inquit, mihi mi Catulle, paulum Istos. commodo nam volo ad Serapin Deferri. Commodo, hoc est in tempore. Plautus Anlularia: 'Commodo dictitemus.' Titinius Jurisperitus: 'Nunc adeo visam rem magnam aiebat sese mecum loqui. Et commodo eccum exit.' Sisenna Milesiarum decimotertio: 'Eamus ad ipsum atque ipse commodo de parte superiore descendebat.' Eleganter ergo, reticuit verbum, mutua mihi. paulum Istos mutua mihi. Idem.

Ad Serapin] Quare petit lectica deferri ad Serapin? an non pedes ire poterat? Sciendum illis temporibus non licuisse Serapea intra urbem habere, sed extra pomerium. Dio libro quadragesimo: Δοκαὶ δὲ μοί τε καὶ ἐκείνο τὸ τῇ προσέγγει ἐτι ἐπ' ἐξόδῳ αὐτοῦ ψηφισθὲν τέρας οὐδένος ἦντον γενέσθαι: τοὺς γὰρ ναοὺς αὐτοῦ, οὗς ἰδίᾳ τινὲς ἐπεποιήητο, καθελὼν τῇ βουλῇ ἔδοξεν οὐ γὰρ δεῖ τοὺς θεοὺς τοῖτους ἐπὶ πολλὰ ἐνέμωσαν, καὶ δεῖ γε ἐξενικῆσαι, ὥστε καὶ δημοσίᾳ αὐτοὺς σέβειν, ἔξω τοῦ τοῦμαριον σφῶς ἱδρύσασθαι.

Commodo] Libri omnes habent

commoda, quod tamen Scaliger mutatum ivit in commodo; quia commoda putaverat esse verbum modi imperantis, ubi falsus fuit modulus Syllabæ: verum ego scio nomen esse, loco adverbii commodo. Sic Græci. Homer. II. A. χεῖρ' ἔβη, hesternus ivit, pro 'heri.' Virg. 'se matutinus agebat.' Meleager.

27 Mane] Mane me inquit puella, omnes libri vet. Sed quia versus peccaret in syllaba me, facile est rescribere minime. Idem.

Mane me inquit puellæ] Antiqua lectio, inquit puellæ. Lege, inquit. Abundat autem τὸ me. mane, inquit puellæ dictum, ut illud 'vale, vale, inquit, Iola.' Scal.

29 Fugit me ratio] Hoc est, ut Græci dicunt, ἀλογιστῶ. Secundo Rhetoric. ad Herennium: 'Nam qui se propter vinum, aut amorem, aut iracundiam fugisse rationem dicet, is animi vitio videbitur nescisse, non imprudentia.' Gallice, se méconter. Idem.

30 Cinna est Caius] Nam Cinna se in Bithynia fuisse testatur ipse his versiculis, quibus Aratea Phænomena amico mittit: 'Hæc tibi arateis, multum vigilata lucernis Carmina, quis ignes novimus aërios: Lævis in aridulo malvæ descripta libello Prusiaca vexi munera navicula.' Idem.

33 Male civis] Sic dicebant cum intelligerent aliquem cuiquam molestum esse. Livia.

Vivis pro vivas positum est: ἀρχαῖος. Deinde Græcismus latet perquam elegans et Catullo sane dignus. Molesta enim hic est neutrum plurale positum loco adverbii, ut apud Lucretium 'mutua' pro 'mutuo.' Molesta igitur vivere est, moleste et cum animi dolore ætatem agitare; id enim Poëta Scortillo imprecatur. Plerumque τὸ sed vel at, imprecantis particula, solet esse apud Poëtas et Comicos. Sic Virgil. 'At tibi pro scelere hoc,' &c. Meleager.

CARMEN XI.

6 *Sagittiferosque*] Vetus lib. *cotiriferosque*. Præpostero literarum ordine, nam scribendum *coritiferosque*. Virg. *Æn.* x. 'Coritique leves humeris, et letifer arcus.' Ubi Servius: 'Coriti,' inquit, 'proprie sunt arcuum thecæ. dicuntur tamen etiam Sagittarum, quas et pharetras vocamus.' Confirmat hæc postrema Servii verba Silius Italicus lib. xv. 'Striduntque Sagittiferi coriti.' Bene igitur Catullus Parthos 'coritiferos' vocat, quos Horat. ii. Od. 16., Medorum nomine,

vocat 'pharetratos.' *Passer.*

7 *Septemgeminus*] Est 'septenus' non 'bis septenus.' Virgil. *Æn.* vi. 'Septemgeminus turbant trepida ostia Nili.' i. e. *Septem*. Nilo enim amnotum est solum fuisse septem ostia. Et habetur Es. ii. 15. Sic apud Claudian. in Fescenninis nuptiis: 'Honorii et Mariæ: Aurea septemgeminas Roma coronet arces.' h. Septenas in septem Romæ montibus. *Bochartus.*

CARMEN XII.

1 *Marrucine Asini*] Hieronymus Avantius, qui non veritus est integros locos hujus cultissimi Poëtæ contaminare, pro *Marrucine*, legebat, *Inter cænam*: a quo postea illa mendi indoles in omnibus libris propagata est. At *Marrucine* rectum erat: non utique quod ex Marrucinis populis Campaniæ ortus fuerit: sed quia convitium stupidis eo nomine fiebat. Tertullianus quinto in Marcionem: 'Sic ubi alibi dixit, et non hic, Marrucine;' hoc est, *ἀνασθητε, καὶ ἀμαθής*. Paulinus lib. i. Epist. 7. 'Neve iterum tuas nobis literas Marrucinus adferat.' Quem Paulinus hic Marrucinum vocat, supra monachum in spirituale dicit. Sunt tamen qui apud Tertullianum Marrucinum natione interpretentur. In quo vere Marrucinos sese ostendunt. Quis tam puer in sermone Latino, qui non videat apud Tertullianum convicium esse, non appellationem? Sed quia nos indicavimus, propterea verum non est. Et quid facient illo loco

Paulini, qui tam aperte Marrucinitem eorum exagitat? Næ Avantius quoque Marrucinus fuit, qui hoc mutavit. *Scal.*

2 *In joco atque vino*] Et apud Plautum 'in vino,' ut hic dicitur imitatione Græcorum. Aristophanes, *Δυστολόγη' ἡμεῖς δ' ἐν οἴνῳ συμμέσθαι σοφοί ταιροι.* *Idem.*

5 *Quamvis*] Pro 'oppido' hic accipit, vel quantumvis, ut alibi. Plautus Trinummus: 'Multa ego possum docere dicta, et quamvis facunde loqui.' Cicer. de Fin. ii. 'Hæc ego non possum docere non esse hominis, quamvis et bellicæ et humani: sapientis vero nullo modo.' *Livin.* Scottus Observ. i. ii. c. 36.

8 *Mutari velit*] Hoc est, qui te futurum esse magno mercetur: qui talentum non esse talento contra carum non habeat. Sallustius Oratorem Lepidum Philippi: 'At tum erat Lepidus Lætro cum calonibus, et paucis sicariis, quorum diurna mercede vitam mutaverit.' Euripides Medea: *τῶν ἐμῶν ψυχῶν πονεῖς Ψυχῆς ἂν ἀντηλλάξαι*

πῆθ', οὐ χρυσὸν μόνον: *Exilium liberorum* anima ipsa nedum auro *transari* velim. Scal.

Leporum Disertus] Insolens est Sermo leporum *Disertus*. Fortasse script Catullus *Disertus* pro *Differtus*,

quia, ut ait Festus, 'Antiqui non geminabant consonantes.' Sic Horatius 'forum Appii differtum nautis dicit. *Passer*.'

CARMEN XII.

2 *Paucis, si tibi Di favent, diebus*] *Paucis diebus*, i. e. propediem, et (quod Plautus autumat) 'cis paucos dies.' *Si tibi Di favent*, h. e. (ut dicere didicimus a priscis et Romanis illis) 'cum Diis faventibus, volentibusque.' *Densa P.* Intra paucos dies. Propert. 'Venturum paucis me tibi luciferis.' *Livin.*

8 *Plenus sacculus aranearum*] In omnium ore versatur Apologus de podagra et aranea, inter quas convenisse aiunt, ut illa in opulentiorum palatiis, hæc in pauperum tuguriis versaretur. Proinde cum aliquis 'ara-

neas in ædibus,' aut 'in arca,' aut 'in vasis,' aut 'in oculis' habere dicitur, idem est, ac si dicatur 'in tenui re vivere.' Hinc Afranius apud Festum: 'Tamne arcula tua plena est aranearum?' Plaut. Aulul. 'anne quis ædes auferat? Nam hic apud nos nihil est aliud quæsti furibus: Ita inaniis sunt oppleta atque araneis.' *Bochartus*.

Plenus sacculus] Martialis 'non sentit sacculus ista meus.' Glossæ: 'Sacculus βαλλαντιον, βαλλαντιβιον.' *Scal.*

CARMEN XIV.

1 *Ni te plus oculis*] Saturnalibus Licinius Calvus miserat Catullo sodali suo quædam ineptorum anonymorum poetarum poematia, ut Catullo aut stomachum aut risum moveret. Ni, inquit, jam antea te plurimum amarem, odissem te jure propter illud ineptum munus, nempe epigrammata malorum poetarum, quæ mihi misisti. Non assecutus est doctus vir, quid per munus, cujus hic mentio, intelligeretur. *Scal.*

5 *Quæ me tot male perderes poetis*] Malepoëtæ uno verbo, ut malegenius, maledæus. Senecæ in Thyeste, κακοδαμων. *Idem*.

7 *Qui tantum tibi misit impiorum*] Impia neutro genere, impias res, id est, mala poematia. Nam ne doctus quidem vir hæc intellexit. *Idem*.

Impiorum] Malorum versuum, quos *Delfh. et Var. Clas.*

postea venena appellat. *Livin.*

9 *Litterator*] Ita vocabant Grammaticos, id est, Poëtarum interpretes. Alii distinguebant ita, ut dicerent tantum interesse inter litteratum et litteratorem, quantum inter Grammaticum et Grammatistam. Vide Suet. de Illustr. Gramm. c. iv.

11 *Quod non dispererent tui labores*] Sullam litteratorem defenderat Calvus in quadam causa. Sullæ enim remuneratur his poematilis malorum poetarum, quæ tamen bona litteratori videbantur. Est Ironia. *Scal.*

12 *Di magni horribilem*] Isti quatuor versus debebant poni post tertium versum, ubi omnino tam necessarii sunt, quam hic incommodi. Me tacente res ipsa satis loquitur. Certe nihil verius. *Idem*.

15 *Saturnalibus optimo dierum*] Op-

Catul.

Z

timum dierum Saturnalia dixit πρὸς συνήθειαν, quia pueri plaudentes dicebant, 'Hodie bona Saturnalia.' Epicetetus apud Arrianum: Τοῖς γὰρ παιδίοις ὄντων προσελθόντα κροτῇ, καὶ λέγῃ, σήμερον σατουρνάλια ἀγαθὰ, λέγομεν, οὐκ ἔστιν ἀγαθὰ ταῦτα; σὺδαμῶς, ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ ἐπικροτοῦμεν. Martialis allusit: 'Iste tibi faciet bona Saturnalia porcus.' Idem volebant, quum clamabant, 'Iō Saturnalia.' Idem Martialis: 'Clamant ecce mei, in Saturnalia, versus.' Dio libro quinquagesimo octavo: Τότε γὰρ πολλὰ που μᾶλλον ἐπ' αὐτῷ ἀχθεσθέντες οὐτε τι ἐκείνῳ εἰπεῖν ἐπέτρεψαν, συμβοήσαντες ἐξάλφῃς τοῦτο δὴ τὸ θρυλλομένον, ἰὼ σατουρνάλια, κ. τ. λ. Idem.

16 *Non, non*] Eleganter geminata negatio. Sic Propert. 'Non, non humani sunt partus talia dona.' Interdum etiam aliquid interponebant. Cic. ad Att. lib. x. 'Non sunt ab obsequio nostro, non: habent suas radices.' Vide Manut. in hunc locum.

18 *Casios, Aquinos*] Pari merce te remunerabor: malos poëtas malorum poëtarum vicem, quos scilicet mihi misisti, ἀντιδωρήσομαι. Scal.

Casios, Aquinos] Male scriptum arbitror, pro *Casios, Aquinos*: etsi in modulando versu vocales conjungendæ sunt, ut earum cætu una comprehendantur syllaba. Aquinium enim malum poëtam fuisse, constat e Cicerone: Nam quinta Tusculana inscribit: 'Adhuc neminem cognovimus poëtam, et mihi cum Aquinio amicitia, qui sibi non optimus videretur.' Turnebus.

19 *Suffenum, omnia colligam venena*] Hunc versum ita reconcinnes ac restituas licebit: 'Suffenum omnia colligam venena.' *suffenum pro suffenorum*, more Plauto priscisque omnibus celebratissimo; dixerat enim Catullus antea; *Casios, Aquinos*; plurali (ut videtur) numero, qui ita temere ipsi mirandus non fuit. *Dousa P.*

22 *Unde malum pedem attulisti*] Latinitatis ratio postulat, *tulisti*. Scal.

23 *Pessimi poëta*] Quos ad me misit Lucinius Calvus meus. Perperam totum epigramma interpretatus est vir facundissimus. Ideo etiam minima quæque in eo persequenti sumus, ne adolescentes in scopulo hærerent. Idem.

CARMEN XV.

3 *Si quicquam animo tuo cupisti*] Si quod nunquam delictum habuisti, quod ab aliis præceptum corruptumque nolles. *Livius*.

18 *Attractis pedibus*] Commel. membr. *atratiss*, unde rescribo *arctatis* pro *arctatis*. Credibile enim sane est eos, qui huic supplicio mæchorum erant addicti, fuisse arte ligatos. *Meleager*.

Porta] Sic partem posticam, quam natura texit, etiam nostrate lingua vocamus. Priapeiis 'porta te faciet

patentiorum.' *Livius*.

19 *Raphani*] Tangit supplicium illud, quo Athenienses olim adulteros ac puerorum sectatores adficiabant. Deprehensos quadrupedes constituebant, ac violenter partibus posterioribus expilatis, per podicem, summum cruciatu, grandiores raphanos aut mugiles immittebant: inde apud Græcos verbum *ραφανισμός* Aristophanes protulit. Raphani in Germania ad infantium magnitudinem excrescunt. *Parthenius*.

CARMEN XVI.

1 *Pædicabo*] 'Pædicare' est puerum vel masculum inire. Carm. XXVII. XXXIV. XXXVIII. LXVII. Hinc *Pædicones*, quos hodie Sodomitas vocamus. Carm. LXVIII.

5 *Pium poëtam*] Pro arguto et docto a doctissimo poëta positum est: id adeo quam maxime animum advorterim facit ejusdem ad Calvum Epigramma, in quo expresse ac disertim legitur. 'Qui tantum tibi misit impiorum.' h. e. ut ego interpretor, malorum poëtarum atque inficetorum: nam de Suffenis, Cæsiis, Aquinis cæterisque seculi sui venenis atque incommodis loquitur. *Dousa P.*

8 *Si sunt*] Liber Commel. et Pal. papyr. *sint*: probro, nam et Commel. vers. seq. habet *possint*. Alias in Edit. vulg. est *possunt*. Meleager.

11 *Lumbos*] Lumbi valentes et vegeti ad Venerium opus requirantur. Hinc Petronius de Eumolpo, qui cum puellam comstuprare vellet, hoc tamen absterritus fuit, quia podagricum se lumborumque solutorum omnibus dixerat. Catullus hic, *Qui duros nequeunt*

movere lumbos: id est, qui adeo triti sunt in Venere, ut eam ægre amplius exercere possint. *Scioppius*.

12 *Vos qui millia multa basiorum Legistis*] Vetus scriptura *Vos quot millia*: priscus mos scribendi, 'quot' pro 'quod,' 'set' pro 'sed,' et similia. Lege igitur et distingue ita: *Vos, quod millia multa basiorum Legistis, male me marem putastis, Si qui forte mearum ineptiarum Lectores eritis*. Supplendum autem qui; Vos, qui, quod millia multa basiorum legistis, male marem me putastis. Sic alibi: *Quod si non aliud potest, ruborem Ferro canis exprimamus ore, Conclamate iterum altiore voce*. Hoc est, quod si nil aliud potest, ut exprimamus ruborem. Deest enim *ut*. Sic apud Manilium. 'Ingenium natura dedit.' id est. Cui ingenium natura dedit. *Scal.*

Vos quod] Papyr. Pal. *vosque*. Commel. lib. in margine qui, quod germanum puto. *Meleager*.

14 * *Si qua forte*] Hi tres versus proximi non videntur ad hunc locum pertinere. *Livius*.

CARMEN XVII.

1 *O Colonia quem cupis*] Totum hujus lepidissimi poemati principium depravatam doctos viros in magnum errorem impulit, ita ut adversus Catulli sententiam hunc locum interpretati sint. Ita enim legendum docet nos vetus scriptura: *O colonia, quæ cupis ponte ludere longo, Et salire paratum habes: sed vereris inepta Crura ponticuli adsultantis, inredivivus Ne supinus eat, cavaque in palude recumbat. Sic tibi bonus ex tua pons libidinis fiat*. O

colonia, inquit, quæ lubenter in tuo ponte ludere velles, nisi metueres tremuli pontis adsultus periculosos, dum pedibus illum persultas: ne scilicet ex crebra pedum concussione totus procumbat, ut redivivus restitui non possit, &c. Nunc rationem reddam. In toto opere Catulliano, dicam libere, nulla a nobis emendatio præstita est, quæ nobilior sit ista. Et tamen quibusdam doctis viris displicet, qui in hac parte vincuntur vel a

tironibus sermonis Romani, qui ridebunt aliter sentientes. *Scal.*

Ponte ludere] Quia prisca scriptura videtur fuisse in Gallicano exemplari *loedere* pro *ludere*, ut 'poenire' pro 'punire,' 'loeber' pro 'liber:' propterea *lødere* scripserunt. *Idem.*

3 *Sub his totus inredivivus*] Hic vero audacia correctorum pervagata est. Nam antiquitus scriptum fuit *Crura ponticuli ac sulcis tantis inredivivus*, ut clare extabat in nostro libro, et in altero scripto, qui penes nos fuit. Certe legendum, *adsulitantis, inredivivus Ne supinus eat*. Pontem hunc sublicium arrectariis gracilioribus, quæ hic vocantur crura, male fultum, tremere ac veluti adsultare concussu pedum ait adsultare, et per synopen adsultare: auscultare, auscultare ab ausculis, id est, auriculis. Redivivum ædificium, est ex vetusto renovatum. Est enim verbum tectonicum: unde Cic. in Verrem: 'Utrum existimatis minus operis esse, unam columnam efficere ab integra novam nullo lapide redivivo?' Itaque veteres magistri *Redivivus* vertunt *καλῶς κτιστος*. Pontem inredivivum ergo dicit, qui prolapsus denuo instaurari non posset. *Ἀρχαῖκως* autem dictum vereris crura, ne sub his, id est, vereris ne sub cruribus. Terentius: 'Metuo lenonem ne aliquid suo suat capiti.' id est: metuo ne leno aliquid suo suat capiti. Vide ergo quantum differt sententia, quam efficiebat vulgata lectio, ab ea, quam præfert nostra emendatio: præsertim quum illud *inredivivus* viri docti ad municipem illum referrent. Nunc plana est sententia. Ego possem ex illa veteri scriptura assulas nescio quas et alia comminisci; sed hoc esset ineptire. De hujus autem metri, id est, Ithyphallici genere, ita Diomedes scribit: 'Priapeium,' inquit, 'quo Virgilius in prolusionibus suis usus fuit: Incidi in patulum specum procumbente Priapo.' Ita enim sarcienus locus

ille Diomedis ex optimo manuscripto. Ex quo loco Grammatici omnino convincitur ejusdem generis metrum quod in custodem horti scriptum est inter Catalecta Virgiliana, recte Virgilio attribui: quanquam docti Catullo adscripserint. Anacreon quoque eo genere lusit: Ἠρίστῃσα μὲν ἱπποῦ λεπτοῦ μικρὸν ἀποκλᾶς, Οἴνου δ' ἐξέπιον κάδον· νῦν δ' ἄβρως ἐρβέσσαν Ψάλλα πηκτιδὰ τῇ φίλῃ, κομᾶζ' ὡν ποδὶ ἄβρῳ. Et Mæcenas: 'Debilem facito manu, debilem pede, coxa. Tuber adstrue gibberum, lubricos quate dentes. Vitadum superest, bene est: hanc mihi, vel acutam, Si das, sustineam crucem.' Colonia vero hanc non dubitato, quin novum Comum, paulo ante a Cæsare deductam: Lacum autem Latrium ad quam sita est, intelligat. *Scal.*

Irredivivus] In tribus nostris Mss. legitur *irredivivis*. Idque prorsus recte; nam hoc *irredivivis* respicit crura hac mente. Tu colonia vereris ne crura ponticuli ruant, et illis cruribus irredivivis supinus eat ponticulus. Est autem dandi casus non auferendi. *Meleager.*

6 *In quo vel Salisubauli*] Ita certum ac firmum atque is est, in quo *Salisubauli* sacra suscipiant. *Livin.*

Salisubauli] Omnes ludii et saltatores, qui ad cantum et tibiam in sacris ludunt, salii et salisubauli dicuntur. Virg. *Æn.* viii. 'Tum salii ad cantus incensa altaria circum Populeis adsunt evincti tempora ramis.' Ibi simpliciter salii sunt ludii ad sacra Herculis saltantes. Qui enim primi *ἐνὸς πλινος δρχησιον* doctore *Ænea* in Italia saltarunt, Salii dicti sunt, auctore Polemone vetere scriptore rerum Italicarum. Quare frustra hic argutatur Macrobius, dum quærit, quare Salios Herculi attribuit Virgilius potius quam Marti. Itaque recte *δμωφδδ*. 'Salius' vertitur a vetere Glossario unde Virgilius dixit 'Salios ad cantum,' ut Propertius, 'Pastor ad ba

culum: κατ' ἐξοχὴν autem ludii Martis dicuntur 'Salii,' et Mars ipse 'Salisnbsulus.' Pacuvius: 'Pro imperio sic Salisnbsulus vostro excubet.' Quod procul dubio est ex fine Prologi ejusdam, ut illud Plautinum. 'Ut vos item alias, pariter nunc vos Mars adjuvet.' *Scal.*

17 *Ludere*] Femora extollere, Propert. 'Nondum inclinata prohibent te ludere mammæ.' *Licin.*

Uni] Antiquè pro 'unius.' *Idem.*

19 *Separata securi*] Jam doctis notius est, quam ut admonendi sint, hic ex Festo legendum, *subpernata*. 'In fossa Luguri jacet supernata securi.' Cujus lectionis vestigia retinet codex noster, in quo legitur, *superata*. Subpernare idem fere ac Suffraginare, quod Græci magistri vertunt ἀγκυλοκοπεῖν notum anatomicæ peritis quid sit ἀγκύλη. Septuaginta Interpretes hoc vocant ἐκνευρίσειν Gallice, *estirpeteret*. Marullus ingenio, quam doctrina paratior, stolide conatum Politiani ridet. Ego eum Græculum tanti non facio, ut ejus rationem ha-

bendam esse putem. *Scal.*

21 *Talis iste meus stupor*] In pro-lusionibus Virgilianis: 'Tuoque nunc puella talis, heu tuo Stupore pressa.' Stuporem vocat virum puellæ, quomodo hic Catullus accipit. *Idem.*

23 *Nunc ego volo de tuo*] Scripta lectio, *Nunc eum volo me de tuo ponte mittere pronum*. Videtur ergo de abundare. Itaque erit ἀρχαῖος. *Volo me mittere eum tuo ponte*: ut Salinstitius, 'Omnes qui sese student cæteris præstare animantibus.' Nam et ibi τὸ sese abundat. Potest etiam legi: *Nunc eum volo me e tuo ponte mittere pronum*. *Idem.*

26 *Ferream ut soleam*] Soleæ equis inducebantur, non, ut nunc, clavis suppingebantur: propterea Græcis illud, ut in homine, est ὑποδεέσθαι. Artemidorus, ἔδοξε τις ὑποδήματα ἵππου ὑποδεέσθαι. Et Arrianus soleas equinas ὑποδήματα eodem modo appellat: Χαλινάρια τοῦ ὄναριον, σαγμάτια, ὑποδήματα, κριθαί, χόρτος. Xiphilius in Nerone σκαρπία vocat: τὰς ἡμιόνους σκαρπία ἐπέχρυστα ὑποδεέσθαι. *Idem.*

CARMEN XIX.

4 *Nutriti*] Scaliger quodam loco nunc tuos legit. Sed non probo: itaque ampliandum censeo.

11 *Primitu*] Pro primo. Lucil. Sat. lib. v. 'Ut cum primitiis ficus propola recentes Protulit, ingenti pretio dat primitu' paucas.' Varro de R. R. lib. i. c. 31. 'Igitur in vituario primitu cum exit vitis, tota resecari so-

let.' et c. 48. Sic 'simitu,' pro simul, apud Plaut.

15 *Sed tacebitis*] Non enim licebat, opinor, minoribus Dis hostias facere: ut Priapo, ut laribus, sed tantum thure et sertis. Laribus tamen Tibul. lib. i. Eleg. 1. 'Nunc aqua exigui est hostia magna soli:' sed ambervalibus, ut puto. *Licin.*

CARMEN XX.

3 *Sinistra*] Neutrum plurale adverbialiter positum. Tibul. lib. iv.

'Parma seu quos dextra velit, seu læva tueri.' Alioqui producenda erat

postrema syllaba. Nec vero Muretus placet, qui ad populum, quod præcedit, refert. *Idem*.

5 *Tuor*] *Tuor* antique pro tueor. Fest. Lucret. lib. i. 'Nec calidos æstus tuimur.' *Idem* lib. iv. 'dilutæ contra, Cum tuimur misceri absinthia, tangit amaror : 'quem versum idem repetit lib. vi. ubi de lapide magnete loquitur.

6 *Mihi corolla*] *Picta*, id est, multicolor, veluti constans e pluribus floribus. Hujus ferme generis est illud, quod in Carm. lib. refertur, c. 49. et c. 50. Hunc morem August. describit lib. vii. c. 21. de Civit. Dei. 'In oppido Lavinio unus Libero totus mensis tribuebatur, cujus diebus omnes verbis flagitiosissimis utebantur, donec illud unum membrum per forum transvectum esset; atque in loco suo quiesceret. Cui membro inhonesto matrem familias honestissimam palam coronam necesse erat imponere.' Et paulo post: 'Jam quod in Liberi

sacris honesta matrona pudenda virilia coronabat spectante multitudine.' Hanc ipsam infra vocat 'coronationem virilium pudendorum.' *Paschalius*.

14 *Tenerque vacula*] Antiquæ. Nam veteribus omnia quæ in ER desinunt maximam partem communia erant. 'Fames acer,' Nævius de bello Punico. 'Acer hiems,' Ennius. *Idem* Nævius lib. ii. belli Punico: 'Primæ incedit Cereris Proserpina puer. cum etiam 'puera' dicerent. Livius Odyss. 'Mea puera quid verbi ex tuo ore profuit.' *Livia*.

17 *Manumque sorsum*] *Sorsum* hic pro 'seorsum' accipiunt Pet. Victorius, Var. lect. lib. xxv. c. 12. Scaliger in versione Græca, alique tamen nescio quomodo magis arrideant. Patris conjectura, qui legit *seorsum*, fures enim in sinu demissas habent manus, seu potius furtificam lævam. *Douss F.*

CARMEN XXI.

5 *Nec clam : nam simul et jocularis una*] Hiulca sunt hæc, nec bene cohærent, si sequentia spectes. Sed quomodo legendum sit, docet nos scriptus codex. *Nec clam. Nam simul exjocularis una, Harens ad latus omnia experibis.* Sic habet noster codex ne una quidem litera minus. Exjocari est, ἀφομύχασθαι, ἀφεψῆσθαι. Postquam ludo lassus modum feceris, alia experire. Antiquitas autem dictum experio, non experior, ut alia multa. *Scal.*

9 *Satur*] Beatus, opulentus. Tibul. 'Turbaque vernarum saturi bona signa coloni.' Quod Horat. 'Positæque vernæ ditis examen domus.' *Livius*.

11 *Ne meus puer*] Quis non videt

hæc omnia commentitia esse? Atque satius fuit veterem lectionem secutam in suis sedibus relinquere, quam suam ineptam supponere. Legi igitur in nostro libro, *Me me puer.* Deest ἐνὶ φθέρῃ. Ah. Ah me me puer: vel *Ve me me*: ut in Elegiis, 'Quæ, vete, misero letum miserabile fratri Adtulit.' Apud Senecam Apocolocyntiosi, 'Ve me.' Græcum est, ὁ μοι μοι ἔ μοι μοι. Infra. 'Ah me an illa puella d. Tota millia me decem poposcit?' *Scal.*

Ne meus puer] Vetus liber: *nemeus*: *ne-meus*, id est, dum meus amplius non erit, ut inf. 'ne-funera;' sic 'nevult,' 'nefrens,' 'nefastus.' *Passerat*

CARMEN XXII.

1 *Suffenus iste*] Suffenas, ait quidam, hic legendum. Sed delirat. Quomodo enim constaret versus? *Scal.*

Suffenus] *Sufenas* legendum est, non ut in vulgatis libris *Suffenus*. **SEX.** NONIVS SUFENAS, qui, ut ex nummi inscriptione apparet, prætor ludos votivos publicos fecit, fortasse is est, cujus meminit Catullus. *Fulv. Ursin.*

5 *Palimpsesto*] Palimpsestus est papyrus deletilis, seu 'charta deletitia,' ut ab Ulpiano l. iv. r. de Bonor. Possess. Secund. Tab. adpellatur. In ea aliquid scribimus, quod dein in chartam aliam transferamus, quod cum fecimus et palimpsesto delemus, inducimusque, ut in ea alia exarare possimus. Vid. Leopard. Emend. lib. xiii. cap. 11.

6 *Charta regie*] *Charta regie* sunt omnium pulcherrimæ, ut 'hieratica' et 'Augusta': opponunturque 'plebeis.' *Turneb.*

7 *Umbilici*] Erant capitula, speciem umbilicorum præ se ferentia, in bacillis seu rutulis, qui assuebantur voluminibus, ut circa illa volverentur. Volumen enim est contextus cartarum in longitudinem, ut possit convolvi, qualis est tabula itineraria Peutingeri. Voluminis fini adglutinabantur bacilli umbilicis prominentibus ornati. Hinc cum volumen esset explicatum, necessario perveniebant ad umbilicum. Inde ad 'umbilicum ducere' est finire.

Lora rubra] Στρίβαι. Hesychius: στρίβαι, δερματινὰ σκολαί, τὰ μικρὰ ἱμάντια. Duas dat notiones ejus verbi Hesychius: priore membranam significari, qua tegerentur libri: posteriore lora, ut hic apud Catullum.

In *Epist.* ad Atticum quarta ex editione Victoriana: 'Bibliothecam mihi tui pinxerunt constructione et sittybis.' Legendum 'constrictione.' *Scal.*

Membrana] Genere neutro. Glossæ quoque: 'Membranam διφθέρα, σωματιον.' Item: 'Membranium, ὑμην.' *Idem.*

8 *Directa plumbo*] Id est, plumbo directa ad regulam: rotundum illud plumbum fuisse testantur veterum Epigrammata, quibus τροχάδς et γυρδς et κυκλωτρεψς appellatur. Tenuis e plumbo lamina fuit, et in rotundum formata. Latini 'præductale' dixerunt a præducendis lineis: Græci recentiores παράγραφοι. *Salmas.*

Pumice omnia æquata] Pumex, cavum et latebrosum saxum, pendens, antrosium, non tantum rari, laxi, et levissimi lapides. Propert. lib. iii. El. 3. Virgil. *Æn.* xii. *Turneb.*

10 *Unus caprimulgus*] Ita nostrates 'ein' usurpant: et Plutarch. utitur in vitis. Philopæmene 245. 27. Lucilius 'Optimu' multo Post homines natos gladiator qui fuit unus.' *Livian.*

Caprimulgus] 'Caprimulgus' avis nomen est, apud Aristot. Hist. Anim. lib. iv. c. 30. αἰγροθήρας nominatur: hic rusticum significat capras mulgentem. *Turneb.*

11 *Tantum abhorret ac mutat*] Flagitium Hieronymi Avantii, qui ex *mutat* fecit *mutat*. In quo profecto ipse multum nutavit. *Scal.*

Mutat] Pro *mutatur* dixit: quod Virgil. 'Quantum mutatus ab illo Hectore.' Sed Græci quoque ἐκἀλλάττειν pro ἐκἀλλάττεσθαι usurpant; et id Latini imitantur. Hinc apud Propert. 'complebant' pro complebantur, 'variabant' pro variabantur. Cicero, Acad. Quæst. 'Quæ

tota omnia accipere possint, omnibusque modis mutare, atque ex omni parte.' *Livin.*

12 *Scurra*] Quem modo urbanum vocavit. Notum enim ex Plauto scurras et urbanos eosdem esse. Quare et dieteriis sibi victum aucupabantur. Quia autem scepatici homines, quos *Βιολόγους* vocant Græci, dieteria funditabant ad risum spectatoribus tollendum, propterea factum, ut Mimi, Scurræ, et urbani vocarentur. Juvenal. 'mimum agit ille Urbani qualem facundus scurra Catulli.' Prudent. 'Dum Scurra saltas fabulam.' Et mimum scurram Juvenalis vocat, et urbanum mimographum ipsum Catullum; quem aliter 'urbicum' Martialis poëta, 'urbicarium' Fulgentius. Hinc quum idem Juvenalis dixit 'Trascurria patritio-

rum,' palam est eum intelligere ad scurras, hoc est, ad orchestram patritios transisse. Male n. hodie legunt *Triscurria*: cui ineptum quoque interpretamentum apponunt. *Scal.*

13 *Aut si quid hac re tritius*] Suspicio Catullum scripsisse, *Aut si quid hoc retritius videbatur*. Retritum, *ωαλιντριβής*. Metaphora a veteribus et obsoletis vestimentis. Itaque et hujusmodi homines Græci *τριβάρως* vocant, quasi retrita pallia. *Idem.*

17 *Gaudet in se*] Propert. 'Cynthia in exuviis gaudet:' et alibi, 'gaudet in puero.' Qualiter Græci dicunt *χαλπεῖν ἐπὶ τοῖς ἀγαθοῖς*. Arnob. 'Et illud spectaculum maximum Babylonem in inguinibus est.' Simile et illud Propertii de Thaide. 'In qua populus plausit Erichtonius. *Livin.*

CARMEN XXIII.

1 *Furi, quoi neque servus est, neque arca*] Juvenal. 'quantum ferrata distet ab arca Sacculus.' Idem. 'posita sed luditur arca.' Cicero Pæto: 'Nos jam ex arcis tantum habebimus, ut Verrium tuum, et Camillum, qua munditia homines? vocare sæpius audeamus.' *Scal.*

Arca] Paupertatis signum erat 'non habere arcam.' Ut hic et Ep. seq. contra 'arcam habere' dicuntur divites: in ea enim pecunias deponebant. Mart. lib. vi. Epigr. 4. ubi Sextus ille fenerator queritur se nummos non habere in arca: item Epigr. 30. et lib. iii. Epigr. 40. lib. viii. Epigr. 44. lib. ix. Epigr. 55. de 'Arca Jovis,' et lib. x. Epigr. 4. Sic Horat. Sat. i. de Avaro, 'At mihi plaudo Ipse domi simulac numos contemplor in arca.' Paulus item I C. in l. Offilius xcvii. π° de leg. iii. et idem in l. Si certos, xxxvii. de verb.

oblig. Hinc 'arcarii servi,' quibus domini pecunia, et ejus cura commissa. Scævola, l. C. in l. Thais xli. §. ult. π° de fideicom. libert. Ramirez. de arcarii servis vide Pignorum ac Popmam.

6 *Conjuge lignea*] Lucret. lib. iv. 'Nervosa, et lignea Dorcas.' Eleganter ita vocat puellam arido corpore et exsucco: verum jam ante Comicus Alexis, *Ἀκρολέπαιρος, τὸ ἄλλο σῶμα ἐπὶ ξύλον* hinc et *ξύλοκῶμβη* femina dicitur turpi forma, apud Eustath. Eandem poëta doctiss. vocat, 'nervosam,' id est, rigidam, duram, aspero scabroque corpore; atque adeo robusto. Mollities ac levitas habentur in delitiis, eaque variis artibus a quibusdam etiamnum quaeruntur volunt tamen illi formarum spectatores corpus, non omnino enerve aut flaccidum: neque nervosum, neque enerve amant: hoc solidum vocat Lu-

cil. ac Terent. Idem laudat succi plenum corpus, cum ligneum prorsus jejunum sit. *Gifanius.*

21 *Atque id durius est faba ac lapillis*] Mendose meo iudicio legitur *lapillis*; scribo *lupinis*. Non enim un-

guibus et digitis lapilli teruntur, æque ut fabæ aut lupini: erant *lupini* ludicrum numerorum genus; ex *lupinis* aqua maceratis percussum fiebat. *Hottomannus.* Idem censet *Gulielmus.*

CARMEN XXIV.

4 *Mallem delitius mihi dedisses*] Longe aliter concepta est vetus scriptura, atque, meo iudicio, melius et concinnius: *Mallem divitias mihi dedisses* Isti, quori neque servus est, neque arca, Quam sic te sineres ab illo amari. Tò mihi autem Attice *παράλκει*, et ad aliam personam pertinet. Sic apud Euripidem Andromacha: *τί σοι θεῶ κατεξέμεσθα*; Clarius in Helena: *τί σοι παράλχει δῖπτα τῷ τεύχεσσι*. Quod eodem prope modo dictum est, atque hic, divitias potius convenire Furio,

quam delitias, cur dicat, non est pluribus disputandum: siquidem constat ipsum egentissimum fuisse, cui neque arca. *Scal.*

7 *Cui non est*] Inepta lectio: vetus, *Qui non est*. Lege ergo, *Qui? non est homo bellus, inquires? est: Sed bello huic neque servus est neque arca.* Quis dubitat hæc meliora esse, quam illa vulgata? *Idem.*

Qui? non est] Mihi pridem placuit legere: *Hui! non est homo bellus, inquires? est.* Mel.

CARMEN XXV.

2 *Vel inula mollizella*] Morosa lectio, quæ in manuscriptis legitur, hæc portenta verborum nobis peperit. Qui hæc mutarunt, quare saltem vitium in syllaba commissum animadverterunt? alii pudentius, *vel hinnula tenella*. Sed si liceret nobis hoc modo omnia interpolare, nihil nobis difficile aut arduum esset. Prisca lectio hæc fuit: *vel inula oricilla*. Utinam in aliis tam facile verum erui posset, ut in hoc loco speramus nos eruisse. Legimus enim, *vel inula oricilla*. Proverbium Latinorum fuit, 'Auricula infima mollior.' Alterum *ἡτοκοριστικόν* est Auricilla, quod veteres Oricilla dicebant, unde Celso Oricularius clyster: hoc est, *ἀντεγχεύτης*. Imulium proximo dixit, ut Plautus primulum.

Quæ omnia sunt venustatis Catullianæ. Glossæ, 'Summa auricula, *πτερύγιον*.' Item 'Lannæ, *λοβοί*.' Quod rectum erat Lannæ. Porro de hujus metri genere non disputabo, quum id abunde doceant veteres. Hoc unum admonebo extare hujus generis *στίχον παροιμιώδη* apud antiquum Grammaticum Marium Plotium Sacerdotem. Est autem ejusmodi *δικαίως ἔστιν ὁ φθόνος: τὸν γὰρ φθονοῦντα δάκνει*. Qui versus iambis puris conceptus est, præter quintum pedem qualis ille: 'Quid immerentibus nocet? quid invides puellis?' *Scal.*

5 *Quum diva mulier aves*] Hæc est manuscriptorum lectio, sed vitiosa, ut apparet ex modulis syllabaram. Nam quod alii substituerunt, quum

diva mater alites, audacter fecerunt. Quare eorum licentiam nihil moror. Sed non minore impudentia *oscitantes* in *occinentes* mutarunt. Alii *occinentes* in *oscinentes*: quia meminerant in augurali disciplina esse aves, quæ, quod ore auspiciū facerent, ab eo oscines dictæ essent. Sed non adverterunt idem esse occinere, et obscinere: ut ostendere et obstendere. Nam alterum usitatus, alterum ἀρχαϊκότερον. Ego quid de hac lectione statuum nihil habeo. Equidem facile persuadeo mihi ex veteri scriptura vitium natum esse, idque fuisse in exemplari Gallicano. Nam Diva veteres Deiva scribebant. Itaque librarius Gallicani exemplaris, quum legeret, Quum de via mulier, putavit ἀρχαϊκῶς scribendum, Quum deiva. At mulier de via, est ἡ τυχοῦσα, quævis saga. Sic Tibullus ‘puerum e triviis’ dixit τὸν τυχόντα. Ejusmodi enim mulieres, aut pueros de sortibus, aut præsagiis consulebant, quæ sibi notæ non essent. Marinae tempestatis præensione fugere aves marinas id notum ex prognosticis Arati et Virgillii. Recte autem *oscitanes*. Nam agitatione fluctus id vult illis accidisse: unde marina avis larius semper id facere dicitur. Proverbium enim est, λάρος χάσκει. Sed non dubito quin *aves oscitantes* ἀντονομαστικῶς gaviæ seu larii ipsi dicantur, qui semper in fluctu degunt, marinam spumam pascentes: sed tempestate in littus ejiciuntur. Itaque mulier saga, quam hic vocat mulierem de via, ut Tragicus dixit, de Circo aruspices, ex eo conjicit tempestatem esse, aut aliud nescio quid. Sane verum est, nisi fallor, quod diximus antonomasiam esse, *aves oscitantes*, hoc est, laros. Nam quum id genus semper in fluctibus versetur, ut spumam depascatur, tempestate ejecti in siccum pene fame tabescunt, unde facile est colligere illis in sicco visis tempestatem in mari esse. Hæc est, nisi fallor,

vera mens Catulli, quam alii suis ineptis emendationibus totam perverterant. *Idem*.

Oscitantes] *Oscientes* lego, et fere ‘*oscinos sinistros et ominosos*’ legere est. Horat. ‘*Oscinem corvum prece suscitabo.*’ Intelligit autem fulicas et similes aves quæ tempestatem prædicant. *Livian*.

7 *Catagraphosque thynos*] Aiunt esse scriptorum librorum lectionem. Sed nos in nostro reperimus: *Cyrographosque thynos*. Quæ lectio multum a vulgata discrepat. Fortasse *Chirographos* quod proximum vero videtur. Ego scio quid de *Catagraphis* dicatur: neque aliud scilicet ab illis adfertur, quod a nobis olim adolescentibus animadversum non fuerit. Proprie *Catagrapha* sunt *opisthographa*, ut ex Hipparcho cognoscimus. *Scal*.

Catagraphosque Thynos] Libri omnes, vidi etiam aliquot, legunt, *Cyrographos*, hoc est, *Chirographos*: sic ‘*Cyragra*’ in veteribus libris non raro scriptum occurrit. Sic ‘*Cyras*’ apud Isidorum vetustissimæ etiam membranae præferunt: ‘*manus quas Græci cyras vocant.*’ *Chirographi* igitur *Thyni*, sunt annuli *Thyni* signatorii sculpturae *Bithynicæ*. *Thyni* annuli et politura *Bithynica* celebres et nominati sunt; de quibus leguntur versus apud Isidorum, quos ita emendavimus: ‘*Lucentes mea vita nec smaragdos Berillos mihi, Flacce, nec nitentes: Nec per candida margarita quæro, Nec quos Thynia lima perpolivit Anellos; nec iaspis lapillos.*’ *Chirographos* legebam olim in versibus Catulli; nunc placet magis *Cyrographosque Thynos*, hoc est, *cerographos*, et ceram imprimentes annulos accipi: κηρόγραφον est de cera pictum: κηρογράφον autem quod ceram pingit et signat vel charaxat: quod anulorum sigillaritorum est proprium. *Salmas*.

10 *Manusque mollicellas*] Scio et ferulæ et scuticæ manum solere pueros in scholis porrigere. Sed profec-

to hoc non vult Catullus, neque hæc est proba lectio: quum ita scribendum fuerit: *natisque mollicellas*. Hæc enim recte conveniunt cum latisculo laneo, ut ipse loquitur. Quia nudi non manus, sed ilia et nates cædi solent. *Scal.*

11 *Inusta turpiter*] ‘Inurere notam’ recta Latinitas patitur: concedam etiam ‘inurere plagam,’ et ‘urere flagris;’ at ‘inurere flagra’ ne infimæ quidem vetustatis scriptores unquam dixerunt. Sed hæc est audacia Hieronymi Avantii, qui ita legit ex prisca lectione, *Inusa*. Ego puto inversum pro, *Inusa*. Catullus minitatus erat puero flagra quæ ille irridebat: propterea vocat flagra illusa, hoc est, diversa ab illo. *Idem.*

Inusta turpiter] Scaliger: ‘inurere notam’ recta latinitas patitur. Concedam etiam ‘inurere plagam,’ et ‘inurere flagris.’ At ‘inurere flagra’ ne infimæ quidem vetustatis scriptores unquam dixerant. Nos tamen incomparabilem virum falli putamus:

immo hoc genus optimis scriptoribus usurpatum ad Statium in Diatribe et elencho demonstravimus. *Gronov.*

Conscribillent] Varro columna Herculis, *κερὶ δόξης*. ‘Itaque eas in ceram conscribillavit Hercules aithletæ.’ Idem Marci pore, ‘Astrologi non sunt qui conscribillarunt pingentes cælum.’ Sed laborat syllaba antepenultima, inquit quidam docti, quod sit longa. Itaque vidi, qui legerent *concribillent*, a cribello. Sed falluntur. Syllaba enim corripitur. *Scal.*

Conscribillent] Alii *consigillent*: ut Seneca Epist. 13. princ. ‘Non potest Athleta magnos spiritus ad certamen adferre, qui nunquam sigillatus est.’ *F. constrigillent*; id est, exarent, compungant. *Livin.*

12 *Magno mari*] *Magno mari*, hoc loco non pro immenso (ita ut vulgo sumitur) sed pro turbulento, valideque fluctuanti, vehementiusque ventis commoto, positum videtur. *Dousa P. et F.*

CARMEN XXVI.

1 *Furi, villula nostra, &c.*] Placet scripta potius lectio, *Furi, villula nostra*: quis enim ambigat porro, quin idem hic sit Furius ille, cui passim ignominiosæ paupertatis maculæ a Valerio nostro inustæ? *Dousa P.*

4 *Verum ad millia quindecim et ducenta*] Vetus scriptura, et *ducentos*: recte. Alioqui immanis nimis fuisset summa illa; neque puto tam copiosum Catullum fuisse. Quindecim millia ducenta sestertia, item quindecim millia ducenti sestertii immane quantum discrepant. Priore summa fiunt denarium millia quadringenta viginti quinque, hoc est, Solatorum aureorum Francicorum millia quinque et triginta, quadringenti sexdecim cum

denariis excurrentibus octo. Nam unum sestertium imputatur in vicinos aureos Solatos cum decem denariis excurrentibus. Posterior summa conficit tantum denarios quadringentos viginti quinque, id est, aureos Solatos triginta quinque cum quinque denariis excurrentibus. Hæc melius conveniunt villulæ, quam illa immanis summa, cui nullus sacculus par esse ptest. De Catulli autem villa intelligendum, non de Furii, quod somniat vir disertus. *Scal.*

Verum ad millia, &c.] Sunt qui ad illius Furii verba hæc referant, cujus extremam inopiam ac mendicitatem paulo ante Catullus inluserat: quorum opinionem primum illa vox nos-

tra perspicue repudiat: quam absurdum esset mutare in *vestra*. Nam Gottorum hoc dicendi genus esset, non Romanorum: deinde si Furius ne centum quidem millium rem habuit, ut Catullus in illo carmine ostendit, quomodo ducentorum et insuper quindecim millium constituere pignus potuisset? 'Et sestertia,' inquit, 'quæ soles precari Centum desine, nam sat es beatus.' Sunt qui Catullum de sua ipsius villula loqui agnoscant: sed ex antiquo libro reponendum censent *ducentos*. 'Alioqui,' inquit auctor illius opinionis, 'immanis nimis fuisset summa illa. Neque puto tam copiosum Catullum fuisse ut ducentis quindecim millibus fundum oppignerasset.' Sed ut Catullus in Equestri tantum ordine constiterit, tamen duplo locupletiores illum fuisse necesse est: præterea si et hospes fuit C. Cæsaris, et cum eo gerere inimicitias est ausus, ut Suet. testatur, non est verisimile, tam tenuis eum fortunæ fuisse: ut vero *ducentos* reponamus, et tantulam summam quindecim millium sestertium supra ducentos numos, ventum tam horribilem et Catullo adeo pestilentem fuisse putemus, causam esse non arbitror. Jocum igitur sic interpretandum putarem: Cum Furius, qui forte ad dies aliquot secedere in Catulli villam cupiebat, ex eo quæsisset, cui

vento et cæli plagæ esset opposita, festive poëta ex ambiguitate verbi jocum captavit, ac respondit non ulli ventorum tempestati objectam esse, sed pro ducentis quindecim sestertium millibus pignori oppositam. *Hottoman.*

Verum ad millia, &c.] Veram scripturam, *ducentos*, esse testatur Scaliger: alloquin immanem fore summam illam, nec videri tam copiosum Catullum fuisse. At ipsæ summæ denarium et sestertium quas comparat Scaliger, immane quantum discrepant. Quadringenta millia denarium, sedecies æstimantur sestertio, coronatorum quadraginta millibus. Viginti quinque, si denarios intelligas, centum nummi sunt sestertii, coronati duo et dimidiatus; sin millia denarium, centum millia nummum, coronatos duo millia quingentos efficiunt. At *ducenta quindecim sestertia*, si sic scripsit Catullus, faciunt 53. millia septingentos quinquaginta denarios, coronatorum quinque millia 375. Rursum quadringenti viginti quinque denarii faciunt mille septingentos nummos sestertios, coronatos quadraginta duos dimidiatum. At sestertium quindecim millia et ducenti, denarium tria millia septingentos quinquaginta, coronatos 375. *Gronovius* de Pecun. Vet. lib. III. cap. 17.

CARMEN XXVII.

1 *Falerni]* Notandum epithetum *Falerni*, quod reperies item apud Mart. 'Candida nigrescant vetulo crystallia Falerno:' et Macroh. Sat. VII. c. 12. in proverbio illo quo gulones ait uti: 'Mulsum quod probe temperes, miscendum esse novo Hymettio et Falerno vetulo.' *Douza F.*

2 *Inger mi calices amariores]* Mani-

festo *amariores* pro meraciores intelligit, alludens ad Homerum, *ὑπερπρεπὸς δὲ κέραια* quod diverse a veteribus exponi solitum cognosces ex Plutarcho. Martialis autem aliter etiam exponit: 'Hic scyphus est, in quo misceri jussit amicis Largius *Æacide* vividiusque merum.' Hic largius vividius est *ὑπερπρεπός*. *Scal.*

3 *Ut lex Posthumia*] Lex Posthumia magistræ, est lex magistra Posthumia, ut urbs Patavi. Vide quæ in conjectaneis olim notavimus. *Soal.*

Lex Postumia jubet magistræ] Qui leges has bibendi ferebat 'Magister' vulgo dicebatur: Varro pietiam 'Modimperator:' Horatio, 'Arbiter:' Plauto, 'Dictator:' Græcis συμποσιαρχός, βασιλεύς, vel στρατηγός. 'Regna vini' hæc magisteria adpellat Horatius; quæ talis sortiebantur, et qui

primus e convivis Venerem jecerat, is 'Magister.' Interdum etiam, ut apud Plautum invenimus, sola corollæ impositione 'Magistros' creabant. *Lipsius.* Vide et Ursinum in Append. ad Petr. Satyr. de Triclinio.

4 *Ebriosa*] Mirum, quum Gellius monnerit, *ebriosa acina* legendum esse, neminem eorum, qui hunc poetam enarrarint, id animadvertisse: sed omnes legere, 'Ebriosa acino ebrioris.' Quod quid sit, nescio. *Scal.*

CARMEN XXVIII.

2 *Aptis*] Sic Petron. Sat. 'Itaque quod bene eveniat, expedite sarcinulas.' *Aptis* autem est constrictis et colligatis, quod in præsentis 'apo,' vel 'apio' esse verisimiliter suspicor. Glossarium Arabico-Latinum: 'Apio, ligo:' huc etiam pertinet illud Festi: 'Apex, qui est sacerdotum insigne, dictus est ab eo, quod comprehendere antiqui vinculo, apere dicebant; unde aptus is, qui convenienter alicui junctus est.' *Dousa F.*

6 *Ecquidnam in tabulis*] Ita explicanda videntur: Num quid (quum in suis æris accepti et expensi tabulis redeuntes e provincia magistratuum contubernales soleant habere accepta relata lucello, seu notatas non parvas summas lucelli nomine a prætore concessas) in vestris tabulis, ubi lucellum patere debebat, ubi acceptum, nihil apparet, sed utramque paginam facit expensum? ut mihi accidit infelici, qui contubernalis Memmii refero datum lucello: h. e. quum et ipse in meis tabulis aliquid accepti lucello referre deberem, nihil in illis habeo, nisi quod dedi vel expendi de meo: in illis tabulis, in ea parte rationum, ubi patere debebat lucellum, quam dicaveram referendis acceptis lucello, refero et scriptum habeo etiam

datum et expensum. Exclamationem, quæ subjungitur, videtur ei exprimere recordatio præteriti doloris, quasi diceret: Cujus infelicitatis cum in mentem venit, non possum non irasci tibi, Memmi, et jure exprobrare, quod me patientem hominem et usque obdurantem spe meliorum impudenti mora circumduxisti, et lactasti, tandemque inanem et inhonoratum dimisisti. Sequitur: *Sed, quantum video:* id est, Solatio est socios malorum habuisse, nihilo felicius vobis accidit. *Gronovius* de Pecun. Vet. lib. III. cap. 17. ubi pluribus de sensu hujus loci adversus Scaligerum disputat.

7 *Expensum*] *Locus παρὰ προσδοκίαν;* Nam lucrum expensum in tabulas non referebant, sed acceptum. *Livin.*

Ut mihi, qui meum secutus Prætorem refero datum lucello.] Multa sunt in Catullo parum hactenus a magistris animadversa: in nullo tamen magis cæcutiyerunt, quam isto. Sed error hinc fluxit, quod ab hoc versiculo ea, quæ sequuntur, distraxerunt. Continuanda enim erant ita: *ut mihi, qui meum secutus Prætorem, refero datum lucello: O Memmi, bene me, &c.* Non potest dici, quanta urbanitate Prætoris sui Memmii avaritiam perstrin-

git. Vos, inquit, a Pisone proprætore vestro ita accepti estis, quomodo ego a Memmio proprætore meo. Nam, quum deberem in tabulis scribere, acceptum refero lucello L. L. xxx: vicem ejus scribo: o Memmi bene mihi illusisti, qui in contubernio tuo pollicebar mihi montes auri, sed quantum ego video, non minus vobis illusit Prætor vester Piso, quam Memmius mihi. Hæc nunc sunt luce clariora. Ut valde decepti sint, qui putarint Catullum a Memmio turpitudinem passum esse, quam pudor meus dicere vetat. Verbum enim flagitiosum, quo utitur Catullus, non in eam significationem accipiendum est: sed in eam, in quam superius accepimus, quum eundem Prætorem ita appellavit in epigrammate, *Varrus me meus ad suos amores*. Verbum enim illud eo tempore ἀντὶ τοῦ ἐντροφῆν accipiebatur. Quemadmodum contra τὸ ἐντροφῆσθαι dicebatur altero verbo obsceno, quod huic e regione respondet, quod quidem verbum ultimum est in Scazonte Martialis, cujus initium: 'Conviva quisquis Zoili potest esse.' Nam ibi illud verbum non in obscenam partem, quæ prima ejus est notio, sed pro ἐντροφῆται sumitur, exponi contumeliæ, stupidum esse illudi. *Scal.*

8 *Datum lucello*] Titus dat, Mævius accipit. Mævius acceptum refert Titio: Titius datum et expensum refert Mævio. Hoc et ipsi pueri sciunt. Sed quia sunt τῶν πρὸς τι, convertuntur, si personam commutes. Nam Mævius potest scribere: Refero datum mihi: idem enim ac si dicat, acceptum refero Quæstori. Itaque Catullus refert sibi datum lucello: hoc est refert acceptum Memmio. Quid? illud, quod sequitur: o Memmi. Hæc sunt verba, quæ Catullus in rationibus accepti vult referre. Sed prius sciendum, id quod supra attigimus, comites et adjutores negotiorum publicorum, qui dabantur magi-

stratibus a Republica, vel cæteros ex domesticis convictionibus, quos Cicerone quasi ex cohorte prætoris appellari solitos, pro opera egregie in magistratum navata duplex emolumentum a prætore consequi solitos: alterum in provincia, quod lucellum vocabatur; alterum in urbe post reditum e provincia: quum eorum nomina a magistratu in ærarium referebantur, in beneficiariis proconsulis sive proprætoris vocabantur. Nam magistratum, et qui jussu populi provinciam regeret, proconsulem aut proprætorem vocare susque habeo. Cicerone in *Frumentaria*: 'Age: quid tum si Apronio delitiis Prætoris lucelli aliquid jussi sunt dare? Putato Apronio datum, si Apronianum lucellum ac non prætoris præda vobis videbitur.' Idem ad Rufum quæstorem suum libro quinto epistolarum: 'Sed ego putavi esse viri boni, quum populus summi servaret, consulere fortunis tot vel amicorum vel civium. Nam de lucello est ita actum ut auctore Cn. Pompeio ista pecunia in fano poneretur: id ego agnovi meo jussu esse factum: qua pecunia Pompeius est usus ut sua, quam tu deposueras, Sextius.' Vides ex his verbis Ciceronis privatam pecuniam amicorum, et civium vocari lucellum. Quod nomen ἀποκοριστικὸς attribuebatur commodis prætorianorum; quod vero dabatur ipsi prætori, dicebatur honorarium. Sed qui, quid sit 'lucellum,' scire cupit, legat epistolam illam Ciceronis, in qua tamen non inveniet eam lectionem, quam adduximus, sed ineptissimam, nempe 'Lucceio' pro 'lucello;' qui error et infra in eadem epistola quanquam aliis literis dissimulatus est, illis verbis: 'Sed si quid est, quum de loge parum gratum visum est, quod ego in rationibus referendis etiam nunc corrigere possim.' Ibi enim 'de lucello' legendum est ex superioribus verbis. Ita et epistolam Ciceronis emenda-

mus, et locum Catulli, ex quo illam emendavimus, illustramus. Antea quid esset 'lucellum' ignorabatur, neque ullus illius rei odor Criticos hodiernos afflaverat. *Idem.*

9 *O Memmi*] Procul dubio est is ipse C. Memmius cui libros suos dicat Lucretius. Hic ex Prætura Provinciam Bithyniam sortitus, quo eum sequutus erat Catullus; mox Romam inde reversus repetundarum postulatus est a C. Julio Cæsare, ex cujus oratione hæc extant apud Gellium: 'Vel pro hospitio Regis Nicomedis, vel pro horum necessitate hoc munus, Memmi, refugere non potui.' Quare avaritiam ejus a Catullo exagitari mirum non est, qui repetundarum postulatus sit. *Idem.*

11 *Pari fuisti Casu*] Ex veteri libro legendum pluraliter *fuistis*: item, *Farti estis*. Sed, inquit, quantum video, non minore fortuna accepti estis a Prætoris vestro, quam ego a meo. *Idem.*

13 *Pete nobiles amicos*] Insultatio;

ut illa: 'I nunc, et ventis animam committe, dolato Confians ligno.' Facilis sententia, et plana. *Idem.*

14 *At vobis mala multa*] Postquam illis, qui se ad magnas amicitias applicant, satis illusit, postea ad illos ipsos, qui amicis ipsis abutuntur, sermonem dirigit. At vobis, inquit, o Romuli Remique, opprobria di deæque mala multa dent. *Romuli Remique*, nominandi casu; nam procures Romanos, et qui in Republica aliquid poterant, ita vocabant. Infra, 'Cinæde Romule, hoc videbis, et feres?' et in Declamatione: 'Oro te, Romule Arpinas.' *Opprobria* eodem casu. Græce *λῶσαι*, ut in proverbio, *ἥρῶν παῖδες λῶσαι*, et *ἐλέγχεα* ut *καὶ ἐλέγχεα*, Homero. Quam male non solum finis Epigrammatis, sed etiam totum poematum vulgo accipiat, nescio an aliis exploratum sit: mihi sane ita liquido constat, ut non parum hac in parte ab interpretibus erratum esse videatur. *Idem.*

CARMEN XXIX.

3 *Quod comata Gallia Habebat cuncta, et ultima*] Postrema non Catulliana sunt, sed ex officina Hieronymi Avanti prodierunt; quum et veteres editiones, et scriptæ membranæ præferrent: *Habebat cuncta, et ultima Britannia*. Parva admodum licentia legendum: *Habebat unctum et ultima Britannia*. Nam in Gallicano exemplari, ut jam monui, quod Langobardicis literis scriptum fuisse putamus, U et A vicissim se commutant: quod nulla sit inter illas literas differentia in characterē Langobardico. Sic in Coma Berenices: 'quem maximu' in oris.' pro 'maximum in oris.' Sic hic *unctum*, pro *unctum*, sequente vocali, cujusmodi quædam in Varrone

notavimus, ut 'datu' iri, et similia. Hic autem virulentus Iambus non in Cæsarem, quod video omnes fere sibi persuasisse, sed in Mamurram scriptus est, sed expostulat cum Cæsare Catullus de copia et superfluentia Mamurræ. *Scal.*

Quod comata Gallia] Plinius libro tricesimo sexto, capite sexto: 'Hic namque est Mamurra Catulli Veronensis Carminibus proscissus, quem, ut res, domus ipsius clarius, quam Catullus dixit habere, quicquid habuisset comata Gallia: namque adjecit idem Nepos eum primum totis ædibus nullam nisi e marmore columnam habuisse.' In toto Plinio non est locus isto corruptior: quem valde

gaudeo mihi sese tam opportune obtulisse. Mirum vero. Catullum, qui toties in Mamurram versuum suorum aciem distinxerit, de hac domo tacuisse. Atqui, si ita res se haberet, non tacuisset, nisi me fallit augurium meum. Deinde, quid sibi volunt illa, 'ut res?' Sed nolo in nugis lectorem diutius tenere. Sane Plinius ita scripsit: 'quem Metrodorus Scepsius clarius, quam Catullus, dixit habere, quicquid habuisset comata Gallia.' Atqui, quum hunc locum Plinii legerem, sine ulla cunctatione suspicio de mendo animum percussit: atque e vestigio locum emendavimus. Sciebam enim Metrodorum Scepsium hominem malæ linguæ virulentis scriptis populi Romani procerum luxum exagitasse. Ovid. quarto de Ponto ad Tuticanum: 'Non loca, sed mores scriptis vexavit amaris Scepsius Ausonios: actaque Roma rea est.' Quanquam in Ovidio male 'Septius' vulgo legitur. Quare ille vir *μυροπαῖος* dictus. Plinius libro tricesimo quarto, capite septimo: 'Metrodorus Scepsius, cui cognomen a Romani nominis odio inditum est.' Floruit autem Cæsarianis temporibus: nam Bruto familiaris vixit: ex cuius epistola ad Cæsarem Charisius produxit: 'a Scepsio familiari meo.' Sed verba Plinii, quæ correximus, nondum ex toto menda vacant. Nam glossema est ὅ 'idem Nepos.' Nepotis enim nomen interjectum ideo, quia superius ejus mentionem fecerat Plinius. Quare ita totum eum locum legero: 'Hic est Mamurra Catulli Veronensis Carminibus proscissus, quem Metrodorus Scepsius clarius, quam Catullus, dixit habere quicquid habuisset comata Gallia. Namque adjecit eum primum totis ædibus nullam nisi e marmore columnam habuisse.' Quare autem dictum sit eum habuisse, quicquid habebat Gallia, cognoscimus ex eodem Plinio, qui nos docet, Mamurram Formis natum, equitem Roma-

num, præfectum fabrorum C. Cæsaris in Gallia fuisse. Quum et verissima et præclarissima sit emendatio illa Pliniana, tamen ad stomachum quorundam Criticorum non facit. Adeo rari sunt, qui falsa veris sciant discernere. *Idem.*

4 *Habebat unctum et ultima Britannia*] Haud satisfacit postremum illud, etsi non ignorem vocalem natura brevem insequente muta cum liquida a Poëtis identidem produci; placet itaque magis, *Et ultimæ Britannia*: quomodo idem in Carmine de Acme et Septimio, 'Mavult quam Syrias, Britanniasque:' et Paulo infra, 'Hunc Galliæ timent, timent Britannia.' Cæterum eadem Metaphora *uncti*, usus Poëta noster: non semel: ut in Epigrammate illo nimium lepido: 'Nec prætoribus esse, nec cohorti, Cur quisquam caput unctius referret:' denique hoc ipso Carmine: 'Nisi uncta devorare patrimonialia.' *Douss P.*

5 *Cinæde Romule*] Hoc est, o Cæsar, ut supra jamdudum monuimus. Hæc, inquit, o Cæsar patieris? Nam Romulus non pro quovis Romano, ut vult Parthenius, sed pro eo, qui ita gratia populari valebat, ut regnum, tanquam alter Romulus, obtinere videretur. Sallustius in Oratione Lepidi Consulis ad populum: 'Quæ cuncta scævus iste Romulus, quasi externis rapta tenet.' *Scal.*

Romule] Hoc nomine (et Mureto commentum placet) uti solebant in eos, quos significare volebant dissimulatos esse Romuli: falso (sicut ego existimo) et parum Romane. Suspitor vulgatum hoc in eos convicium fuisse, qui profunda imperii cupidine accensi dominationem in cives suos affectabant. Apud Sallust. in Oratione quam idem Mamerco Emilio Lepido attribuit, hæc in Sullam stomachose ad Quirites pronunciata leguntur, 'Quæ cuncta scævus iste Romulus, quasi ab externis rapta tenet:' quam interpretationem Ser-

vius fulcire videtur ad Eclog. III.
Dousa P.

6 *Es impudicus et vorax*] Iste versus aberat a nostro scripto. *Scal.*

7 *Superfluous*] Hoc loco non tam ad immoderatum animi fastum, quam profluvii genitalis abundantiam, et magnificum illum, quo Babylonica apud Lucretium rigatur, splendorem respexisse Catullum puto. Vim et vomitum illum Lucillianum dico; atque eo in hanc sententiam sum propensior, quod statim de omnium cubilium perambulatione sequatur, quæ sine vi istius vomitus constare non potest. *Dousa P.*

8 *Perambulabit omnium cubilia*] Verbum 'perambulare' ad eam rem aptissimum; ut supra 'tremulique quasæ lecti Argutatio, inambulatioque.' Sic verbo *ἑρμῆα* utuntur Græci: unde *ἐρμῆακοι*, aut *ἐρμῆακοῦραι* dicuntur ejusmodi homines, cujusmodi hic intelligitur Mamurra. *Scal.*

9 *Ut albulus columbulus, dioneus*] Hæc sunt correctorum commenta: præsertim quum in scriptis libris exaratum sit: *Ut albulus columbus, aut idoneus*. Ego, quum Valentia Cavarum hunc locum scriptæ lectionis perpenderem, succurrit posse legi, *Aut albulus columbus, aut Adoneus*: quia Adoneus pro Adonis Plauto, et Ausonio antiquario dictum memineram. Itaque nondum me ejus conjecturæ pœnitet. *Idem*.

Adoneus] Sic Plant. in Menæch. Act. I. sc. 2. et Auson. in Myobarbo. Sic *Ulyseum*, et *Achilleum* dicebant: vetus monumentum:

D. M

APHNIO. QVI

VIXIT. ANN. XIII

MENS. XI. DIEBUS

XVI. ACHILLEVS. ET

CLEOPATRA. PA.

RENT. FIL. DVLICISSI

Aliud marmor:

M. VALERIVS

ACHILLEVS. LI

Delph. et Var. Clas.

CTOR. PROXIMVS

LAVRENS. LAVINAS

14 *Ut ista vostra*] Id est, ut iste lastaurus vester Mamurra. Falluntur enim, qui ad ipsummet Cæsarem referunt. Nam, ut dixi, in solum Mamurram Epigramma scriptum est: quanquam cum Cæsare expostulat Catullus. Quum libidinosum Mamurram vocat, quo nomine vocare soleat Catullus, clarius est, quam ut a me dici debeat. *Scal.*

16 *Quid est? an hæc sinistra liberalitas*] Hæc omnia, ita uti leguntur hodie, commentus est Hieronymus Avantius. Recta scriptura est, *Quid? est alit, sinistra liberalitas? Alit* pro *alid* scriptum, ut supra 'Quot,' pro 'quod.' ut a 'Quis,' 'quid'; sic ab 'alis,' 'alid' faciebant. Quid? inquit, est aliud, quod illi expatrandum et abliguriendum objicias? quasi parum expatnaverit, qui paterna bona primum, deinde tantam bellorum prædam devoraverit. Facite autem Cæsarem vocat sinistram liberalitatem, ut Bibaculus Orbilius Grammaticum vocavit literarum oblivionem. Quare hæc hactenus parum intellecta fuerunt. Jam scimus libros scriptos, et antiquos excusos ita habere. Sed noster non *alit*, sed *ait* habebat: mendose, ut puto. Nisi legendum esset: *Quid est, ai sinistra liberalitas*. ut Nævius, auctore Prisciano dixit: 'vel ai, vel nega.' *Idem*.

17 *Parum expatnavit*] Hunc locum habebat in animo auctor Glossarii, quum scribebat, 'Patrat, *μαστράν, κακεμφάτως, ἐς ἐν ἀσυχρῶν*. Nam non semper significat *μαστράν*. Sed 'expatrare' est scortando *μαστράν*, imo *ἀφειδιδῶναι*. Sed omnium linguarum felicissime Germanica *Verhuren*. In vetusto Glossario Latino-Arabico: 'Patratio est rei Veneriæ consummatio.' Aliæ Glossæ: 'ἐκπῆρα, ἐλ σπυροῦλας, Expatro.' *Idem*.

18 *Paterna primum*] Vel puer divinaverit legendum esse, *Paterna pri-*

Catuli.

2 A

ma. Quia omnes sunt meri Iambi. *Idem.*

20 *Quam scit amnis aurifer Tagus*] Miror doctis viris de hujus loci absurditate nihil in mentem venisse, aut saltem nihil admonuisse. Atqui ista lectio a scriptura et illa quoque mendosa discrepat. Ita enim scriptum est, *Ibera qua se amnis aurifer Tagus*, Sed quomodo legendum sit, mox sequenti versu aperiām. *Idem.*

21 *Hunc Galliae timent*] Quorsum hæc? obsecro; aut unde tam interruptus sermo? aut quid habebant in mente correctores, qui ista monstra nobis pepererunt? Noster liber plane habet: *Hunc Galliae timent tellus, et Britannia*: prodigiosa prorsus lectio, et quæ oscitandum correctorem non postulet. Nam sane primum hoc satis acceptum esto, Catullum hic non nisi Iambis puris usum esse. Deinde antecedens versiculus sententiam cum hoc claudit. Quare ita Catullum scripsisse quavis sponsione ausum contendere: *quas et amnis aurifer Tagus*: subaudi, quas prædas attulit Tagus. De sequenti versiculo quid faciam, multas machinas adhibuimus ut ex eo veram aliquam sententiam extunderemus. Sed frustra. Nam puto esse spurium, quod res ipsa loquitur. Neque enim syllabæ conveniunt, neque sententiæ cohæret. Nam quorsum Mamurram timeret? *Idem.*

Hunc Galliae timent Britannia] Correxerit unus et unicus ille omnis eruditionis pater Turnebus, *Timentque Galliae hunc, timent Britannia*. Cui utique hac in parte assentior lubens: simul ut cæsura ratio habeatur, nusquam a Catullo temere alias neglectæ, nedum in Iambis, puris præsertim ac meris: et tamen ut leniter et leviter quoque a certissimo conjectore in partem dissentiam, malim rescribi: *Timetque Gallia hunc, timent Britannia*: ut Comata solum provincia in-

telligatur: singulari enim numero Galliam extulerat antea. *Douss P.*

22 *Quid hunc malum fovetis*] O Cæsar, quid hunc Mamurram fovetis? Nam sane hic perperam *id hunc*, Cæsarem exponebant. *Scal.*

23 *Nisi uncta devorare*] Propterea semper vocatur Decoctor; ut in illo, 'Decoctoris amica Formiani.' *Idem.*

24 *Eone nomine urbis opulentissimæ*] Si hæc natio correctorum viveret, nihil est, quod e re illorum melius optem, quam bonam mentem. Nam sane hic eorum iudicium requiro: quid enim est illud, *urbis opulentissimæ*? Sane ad quid referam nescio. Deinde quid opus est *urbis opulentissimæ* mentionem facere, si hic Roma intelligitur, quum hoc non Catullus volnerit? Postremo quomodo constabit Iamborum purorum modus, si hanc lectionem recipiamus? Quid ergo? Quid? nisi hunc versum intercalarem dimidium tantum a librario positum fuisse, quia satis notus esset, et a quovis expleri posset, quum superius integer appositus sit: *Eone nomine, imperator unice Socer, generque perdidistis omnia*? Eone nomine inquit, tu Cæsar, et tu Pompei ita omnia perdidistis, ut iste illa devoraret? Pompeius et Cæsar perdiderunt omnia: quia ipsi caussa fuerunt bellorum civilium, ex quibus præda opima obtigit Mamurræ quam ille in voraginem ventris sui omnem immerisit. Propterea perdita bona vocat, quæ Mamurra ablignavit. *Idem.*

25 *Socer generque*] Facete in alium sensum detorsit Virgilius in Prolusionibus: 'Socer beate nec tibi, nec alteri, Generque Nocturne, pntidum caput: Tuone nunc puella talis, heu tuo Stupore pressa rus abibit? heu mihi Ut ille versus usquequaque convenit: Gener, Socerque perdidistis omnia.' *Idem.*

CARMEN XXX.

1 *Alfene*] Alfenus Varus idem cum eo de quo supra, 'Varus me meus ad suos amores.' Conciliaverat eum Catullo studiorum similitudo. Erat enim et Jurisconsultus et Poëta. Servius: 'Alfenus Varus licet jurisconsultus, et successor Servii Sulpitii esset, etiam carmina aliqua composuisse dicitur.' *Scal.*

7 *Inique me Inducens in amorem*] Putant τὸ *inique* vocandi casu enunciatum: ego puto adverbium, et ultimam correptam more antiquo. Horat. 'per aquas dure volubiles.' Virgil. 'Flos adprime tenax.' non 'adprima,' ut magistelli edendum curarunt. *Idem.*

CARMEN XXXI.

1 *Peninsularum Sirmio*] Scaligerorum principum amœnissimus secessus Sirmio, a Theodorico usque Scaligero quem *Diedrich von Berna* vocant Germani, ad avum usque meum Benedictum Scaligerum, qui profugit ad gentilem suum Matthiam regem Ungariæ cognomine Corvinum. Ab eo Theodorico, qui patruelis fuit Theodorici, magni Gotthorum Regis, ad Guilielmum usque historiam Scaligerorum quatuor libris complexus est Paulus Æmilius Veronensis. Is Guilielmus abavus fuit patris mei Julii. Oppida quædam Benaci paruerunt etiamnum avo meo Benedicto. Parthenius in hunc locum ita scribit de Sirmione: 'Nunc quidem est angustum cum theatri lateritii reliquiis oppidum. Olim autem urbs neque exigua, neque obscura; a Pannonicis sive Ungaris aliquando instaurata, ut ego in quodam eleganti, atque antiquo Grammatici ejusdam epigrammate comperi.' Bene sane Parthenius. Nam verum est Ungaros Attila duce ea loca devenisse, et quum jam se in agrum Veronensem effundere vellent, repulsi sunt a Theodorico Scaligero Tirolis principe, quem, ut dixi, Ger-

mani Theodoricum Veronensem vocant: illa vero nubes in Aquileiam incubuit, ut inde Veneti subito Barbarorum adventu consternati proximas insulas Adriatici maris petere coacti fuerint. Hæc fuerunt incunabula Venetiarum: vide rerum vicissitudinem. Si Theodoricus Scaliger non fuisset, nunquam fuissent Venetiæ. Si Venetiæ nunquam fuissent, nunc esset imperium Scaligerorum. Hæc volebam nescius ne esses, candide lector. *Scal.*

2 *Ocelle*] Euripides 'Ἀγρέμυθος χιόνιτροπον δῆμα Κιβισπύων. Hoc autem Epigramma tempore conjunctum est cum Epigrammate de Phaselis. Nam Phaselo vectus est Sirmionem. *Idem.*

3 *Uterque Neptunus*] Probabilis eorum esse sententia videtur, qui 'mare superum' et 'inferum' quibus Italia cingitur, interpretantur: verius tamen fortasse videri potest, cum significet Neptunus eam vim quæ humori præest, ut 'utrumque Neptunum' intelligamus, et eum qui dulcibus, et eum qui salsis aquis imperat. Sic enim Sirmio insulis et penisulis omnibus maris et fluminum et lacuum anteponebatur. Huic expositioni fa-

vent Catulli verba, qui et liquentium stagnorum et maris mentionem facit. *Turneb.*

7 *O quid solutis, &c.*] Locus hunc in modum nobis construendus videtur: O quid beatius est (quam) cum mens onus reponit solutis curis; cumque peregrino i. e. peregrinandi labore, itinerumque molestiis perfuncti, reduces domum et quidem salvi, postliminio aliquando convortimur? Perperam omnibus in libris interpunctum est, vitio maxime interrogationis, quæ ubique voci *curis* appensa legitur, nullo sensu: quis enim Latine dicat, 'curas solutas beatas esse,' ac non potius 'animum curis solutum?' *Dousa P.*

13 *Lydiæ lacus undæ*] Hic viri docti colonias nescio quas Tyrrhenorum somniant. Laudo conatum: sed sane longe aliud voluit poëta: neque ulla hic historia est. Nam si ita esset, legendum erat, *Lydii lacus undæ*. At falsa omnia sunt ista. Itaque aliud quærendum. Legendum enim *Salvete vosque ludiae lacus undæ*. Ludius proprie est *δρυχστής*. Ovid. 'Ludius æquatam ter pede pulsat humum.' Stat. 'Hoc plaudunt grege ludiae tumentes.' Prudent. 'Saltat Tonantem tauricornem ludius.' At ubique semper hoc nomen per ypsilon scribi-

tur, male: adeo ut eximius vir Adrianus Turnebus graviter peccaverit, qui vult apud Statium 'Lydias tumentes' dici, quia Lyde apud Juvenalem dicitur 'turgida:' quasi Lyde idem sit cum Ludia: alterum Latinum purum putum est; alterum Græcum *λυδή* proprium. At 'ludius,' ut jam dixi, 'saltatorem' significat: unde eo nomine Luperi dicti, quod per totam urbem discurrerent saltitando: auctor Tertullianus. Hinc Plantus: 'Pessuli heus pessuli, vos saluto lubens: Fite caussa mea ludii barbari, Sussilite, obsecro, et mittite istam foras.' Varro R. R. lib. 171. 'Quum insulas ludianorum chorensas vidisses.' Lege, 'Quum insulas ludiano ritu chorensas vidisses:' hoc est, *δρυχστῶν διχὴν χορευούσας*. Hinc duæ stellæ in cauda Cynosuræ, quæ præcedunt ultimam, dicuntur Græce *χορευταί*, quia circa ultimam moventur, *Ludentes* autem ab Interprete Germanico. Ludius igitur et Ludens *δρυχστής, χορευτής*. Glossæ, 'στυριστής, ὁ σκηνοῦς, Ludio.' Hic igitur ludiae undæ dictæ, quæ perpetuo motu agitantur. Nemo paulo doctior negaverit hunc sensum Catulli fuisse. Itaque totam Lydiam cum Tyrrhenis missam faciamus. Quibusdam tamen non probatur, ut solet. *Scal.*

CARMEN XXXII.

1 *Amabo mea dulcis Hypsithilla*] Hypsithea, Græcum *ὑψιθέη* ὑποκοριστικόν Latinum *Hypsithilla*. Non est ergo ut Turnebi sententia hic locum habeat, qui *Hospitilla* legit. *Scal.*

Illud adjuvato] Ita etiam Cic. in Epist. ad Att. locutum memini. Plautus Prologo Pœnuli: 'Valete atque adjuvate, ut vos servet salus.' Petronius: 'Quod si non adjuvissetis de hac medicina, quam peto, jam pa-

rata erat in crastinum turba.' At Turnebus hoc mutare voluit: et legendum censet, *adjuveto*: male. Ultimum autem versiculum pene ad verbum exprimit ille in Cyclope Eurip. 'Ἐπεκτιὼν γάλακτος ἀμφοῖα, τί-πλον κρούω. *Idem.*

4 *Adjuvato*] Id est, addito operam. Plautus in Pœnulo: 'Valete, atque adjuvate, ut vos servet salus.' i. e. addite operam, adnitimini pariter,

atque in eam curam cogitationemque incumbite. Errant igitur qui hic

adjubeto, monstrum verbi, substituunt. *Douss P.*

CARMEN XXXIII.

3 *Nam dextra pater inquinatio*] Qui in hoc versu *Voracior* reponunt, et in altero *Inquinatio*, tantum eos rogabo, ut resipiscant, et patiantur receptam lectionem antiquum jus suum obtinere, et quod in altero versu τὸ *Voracior* eos offendat, discant prius, quam alios docere instituant. Discant, inquam, quare βαλανοβόρον vocavit Diogenes adolescentem θηλυδράν. Nam quis dextram voracem diceret? *Scal.*

Nam dextra, &c.] Cum ita in aliis

omnibus editionibus legebatur, *Carrion* transpositis comparativis rescribendum asseverare non dubitat, *Non dextra pater est voracior Culo filius inquinatio*. Argute quidem ille, cæternum non credo a Catullo nunquam ita scriptitatum fuisse; atque eo minus, quod hoc ipsum loquendi genus in re prorsus consimili videam usurpatum a Martial. lib. II. Epigr. 51. 'Infelix venter spectat convivia culi, Et semper miser hic esurit, ille vorat.' *Douss P.*

CARMEN XXXIV.

3 *Dianam pueri integri*] Quam deesset hic versus in manuscriptis, ἐβοροχάτα hunc supplerunt docti viri: neque puto aliter Catullum scripsisse. *Scal.*

22 *Romulique Antiquam, ut solita es*] Vetus scriptura: *Romulique Antiquæ*: lege, *Romulique, Anciquæ*. Romulus et Ancus reges Romæ. Quoties hic acciderit, ut C, et T se commutaverint, longum esset in unum ostendere. Gens Romuli et Auci, est Populus Romanus. *Idem.*

23 *Ancique*] Apud Veteres Romanos

non modo 'Di boni,' 'Deæ bonæ,' 'bonæ preces,' 'bona verba,' et similia; sed etiam 'boni viri,' 'bonæ feminæ:' adpellatione, quam vulgus opinatur secretiore. Apud Ennium Ann. lib. III. 'Bonus Ancus;' ut et apud Lucret. 'Lumina sis oculis etiam bonus Ancus, reliquit:' quos imitatus Catullus hoc Carm. Secul. et inibi potius legendum existimo *boni* quam *bona*. Adde, solere Regibus 'Boni' Epitheton adtribui, quo monerentur, quid maxime ab iis expectandum esset civibus. *Merula.*

CARMEN XXXVI.

1 *Annales Volusi cacata charta*] Ita dicebatur de omnibus ridiculis scriptis. Seneca, 'Annales Tanusii scis quam non dedecores sint, et quid vocentur.' Innuit Seneca Annales Tanusii

eadem appellatione exagitat, qua Annales Volusianos. Martialis, 'Scribat carmina, quæ legant cacantes.' Annales Volusii pœsim fuisse, non prorsam orationem, quales Ennianos.

et Furii Bibaculi, ex hoc ipso Epigrammate colligimus. *Scal.*

3 *Sanctæ*] Forte *sancte*. *Livin.*

6 *Electissima*] Scio et e malis eligi posse pessime, puto tamen legendum *Scelestissima*. Sic infra vocat nefaria scripta, et orationem plenam veneni et pestilentiae. *Passer.*

7 *Tardipedi Deo daturam*] Nescio, an Catullus dixerit, illa vovit daturam. Melius *datura*. *Vovit datura*: ut, 'Ait fuisse navium celerrimus.' *Propert.* 'Visnra et quantus nunquam sperasset Ulyssem.' *Vulgaris lectio tamen Latina est.* *Tibull.* 'Juravi quoties rediturum ad limina nunquam?' *Scal.*

8 *Infelicibus*] Veteres soliti fuerunt plerumque prodigia et portenta sic procurare, ut exnerent lignis infelicibus: *Macrobius lib. III. Sat. c. 20.* 'Arbores,' inquit, 'quæ infernum deorum avertentiumque in tutela sunt, eas infelices nominat:' subjiciturque 'quibus portenta, prodigiaque comburi jubere oportet.' Græci ea spinosis lignis, quæ infeliciora videbantur, comburere solebant, et cinerem in profluentem projicere. Ergo Catulli puella, ut malum quoddam prodigium, voverat se crematuram versus optimos Volusii lignis infelicibus, eaque latet in Epigrammate arguta lascivia. *Turnebus.*

10 *Jocose et lepide vovere divis*] *Co-pula et addita a correctoribus*; nam libri scripti non habent, ne antiquæ quidem editiones. *Joco se* antem duabus vocibus non una legendum. Hic est argutia Epigrammatis. Inter Catullum et Lesbiam dissidium intervenerat. *Lesbia joco vovit Veneri*, si reconcilietur sibi Catullus, se *Annales Volusii illi crematuram*. Catullus, qui illius poetæ annalibus iniquior

erat, quod puella joco voverat, id uti serio fieret, effecit: atque amicæ in gratiam rediit. Venustum sane argumentum, et elegantia Catulli dignum. Nam totus, ut dixi, nodus erat in illa voce *Joco*. Repetitur autem bis *se se*, more Græcorum, præsertim Atticorum, ut ego innumeris locis apud Demosthenem notavi. *Euripides Phœnissis.* 'Ἐμοὶ μὲν, εἰ καὶ μὴ καθ' ἑλλήνων χθόνα Τεθράμμεθ', ἀλλ' οὖν ξυνετὰ μοι δοκεῖ λέγειν. Hic enim τὸ ἐμοὶ repetitur eodem modo, quo hic *se. Scal.*

12 *Uriosque apertos*] Hos, nisi fallor, *Strabo Uxios* appellat: apud quos ἀφροδίτη ἀνατρίς colebatur, ut in alterntro vitium esse necesse sit. At quid voluit *Turnebus*, quum *Marios* legit? oblitus enim pedis ponit dactylum pro trochæo. *Idem.*

16 *Acceptum face*] *Tertullianus* dixit, 'Accepto facere,' non 'Acceptum,' libro de pudicitia: 'Quanto delicta ista ante lavacrum accepto facit, tanto post lavacrum inremissibilia constituit.' *Idem.*

19 *Pleni thuris*] Hæc est lectio, quæ invenitur non solum in nostro scripto, sed et in antiquis editionibus. Notum *Persianum*: 'nec scombros metuentia carmina, nec thus.' *Horat.* 'Deferar in vicum vendentem thus et odores.' *Martial.* 'Et thuris piperisque sis cucullus.' *Athenæus de Anaxandride poëta:* πικρὸς δὲ ὦν τὸ ἥθος ἐποίει τι τοιοῦτον περὶ τὰς κομψιδίας ὅτε γὰρ νικῶν, λαμβάνων ἔδωκεν εἰς τὸν λιβανωτὸν κατατεμεῖν. Sed et *ruris* legi potest, præsertim, quum sequatur *infscietiarum*: melius enim hæc inter se conveniunt. Sic Græci ἀγροῦ πλέως. *Glossæ Hesychii:* ἀγροῦ πλέως, ἀγροικίας πλήρης. *Idem.*

CARMEN XXXVII.

1 *Taberna*] Tabernæ Romæ per pilas designabantur: nam cuique tabernæ sua pila adponebatur; et cum pilæ essent faciliores prospectu, quam tabernæ, per pilas tabernæ numerabantur, ut hoc loco Catull. qui hic significat nomen tabernæ a Castoris templo. *Ramirez.*

6 *An continenter*] Illud *continenter* Heroici Poëtæ ἐπισχερὸν dicunt, ut ἐπισχερὸν ἐδιδάσθαι quod hic quoque dicitur: imo duo hi versus ad verbum heroico et carmine et characterē reddere possumus: Νήπιοι, ἢ β' ὅτι δὴ ἑκατόν τε διηκόσιοι τε Λεσχνηνόμενοι καὶ ἐπισχερὸν ἐδιδάσθε. Nam sedere hic est καθέζεσθαι. *Scal.*

Continenter] Id est, ordine perpetuo, et quasi in lineam continuato frequentes: vel potius, spissiore velut orbe facto in unum pariter conglobati, quasi in velabro olearii de compacto gerentes omnia. *Dousa P.*

8 *Me una ducentos*] Flagitiosum verbum, quo hic utitur, nihil habet flagitii, quod ad istam quidem sententiam spectat: est enim ἐνυβρίσειν. Sic supra, 'O Memmi bene me,' &c. Quem ἐνυβρίσων intelligat, subjungit. 'namque totius vobis Frontem tabernæ scipionibus scribam.' Nam si quis flagitium hic intelligit, multum a sententia Catulli abhorret. *Scal.*

9 *Namque totius vobis Frontem tabernæ*] Si Synecdochicōs tabernam accipimus, eodem modo intelligemus tabernam scipionibus scriptam, quomodo apud Aristophanem: Ἀπόλλω δειλὸς στίξόμενος βακτηρίῳ. Nam στίξ-

όμενος βακτηρίῳ dictum, ut hic scipionibus scribam. Sed non ita est. Nam frons tabernæ sine ulla figura simpliciter ponitur. Tertullianus de Anima: 'Ipsi postremo philosophi, ipsique medici, quanvis de animo quoque disputarunt, faciem tamen operis, frontemque materiæ de anima unusquisque proscripsit.' Alludit enim Tertullianus ad illos, qui rerum promercalium titulos in fronte tabernæ proscribunt. Minatur haud dubie Catullus, se 'elogiorum carbonibus,' ut Plautus loquitur, 'frontem tabernæ scripturum.' *Idem.*

10 *Scipionibus scribam*] *Scipionibus*, præstus scilicet. Nam frons tabernæ omni statura humana editior non poterat pingi carbone, quia manus Catulli illam propter altitudinem contingere non posset. Igitur, quod solet, longis scipionibus obustis, vice carbonis, se famosum carmen tabernæ inscripturum minatur. *Idem.*

Scipionibus scribam] Illud Plaut. Merc. Act. II. sc. 2. 'Implere fores elogiorum carbonibus' dixit. Solebant quippe veteres, quos diffamare velent, eorum, imprimis lenonum et meretricum, ædium fores hujusmodi elogiis, hoc est, dieteriis probrosis pingere, et quidem carbone, aut semusto stipite literis ductis. Etiam amatores ab amatis duriter nimis excepti fores horundem depingebant. Ovid. Am. III. el. 1. Gruterus existimat id fieri, face exstincta. Jam enim diu est quod Lipsius docuit, amantes cum non recipere a puellis intra ædes, deficientes faculas sub auroram ad ostium abjicere solitos. Sed hoc fuerit patientiorum: calidiores accensa etiam lumina ostio illidebant, et minitabantur exustio-

nem domus: ut Pers. iv. 4. Inter hos medii erant, quibus sufficebat januas amicarum calcibus impetere, aut ferro incidere, aut conscribillare extincto titione.

13 *Magna bella pugnata*] Noster codex, *bella parata*. Fortasse scripsit Catullus *patrata*. Scal.

16 *Omnes pusilli*] Post hunc versiculum sequuntur illi in veteribus scriptis: *Tu præter omnes*: et recte. Itaque eos suis sedibus sollicitare nolimus. *Idem*.

Semitarii mæchi] Pro scortatoribus villissimis in agrorum semitis sub dio scortilla subigentibus dicuntur. Contra 'devium scortum,' non prostitutum in propatulo omnium libidini, sed honestius, minusque vulgare ab Horat. Carm. ii. 11. 21. dicitur. *Turneb.*

17 *Une de capillatis*] Hispani enim capillati, non tonsi etiam sæculo Mar-

tialis: 'Hispanis ego contumax capillis.' *Scal.*

18 *Cuniculosæ Celtiberiæ fili*] Antiquiores Catulli codices aut hiatum hoc loco ostendunt, aut ita legunt, *Celtiberosæ Celtiberiæ fili*. Sic quoque habent omnia vetusta Prisciani exemplaria duobus aut tribus locis verba hæc citantis. Ego non dubito quin Catullus scripserit, *Celtis perosæ Celtiberiæ fili*. Is. Vossius ad Melam p. 233. Nihil muta. 'Cuniculosa' dicitur Hispania, quod in leporino genere cuniculus olim Hispaniæ fuit prope peculiaris. Varro de R. R. iii, 12. 'Tertii generis est quod in Hispania nascitur simile nostro lepori, ex quadam parte, sed humile, quem cuniculum appellant.' Vid. *Ælian.* de Anim. xiiii, 15. *Plin.* viii, 55, 58, 59. *Strab.* lib. xiii. *Bochart.*

CARMEN XXXVIII.

1 *Cornifici*] Meminit Ovid. 'Et par Cornifici, parque Catonis opus.' Fuit æmulus Virgillii in quem ejus hic versiculus: *Ordea qui dicit, superest ut tritica dicat*. Auctor Cledonius Grammaticus. Huic cognomen fuit Gallus. *Jos. Scaliger* in Euseb. p. 160.

3 *Et magis magis in dies, et horas*] Transpositio facta est versuum hoc loco. Nam post hunc versiculum sequi debebat, *Irascor tibi*, sic: *Et magis magis in dies, et horas. Irascor tibi, sic meos amores. Quum tu, quod minimum facillimumque est, Qua solatus*

es adlocutione? Paulum quidlibet adlocutionis Mæstius lacrimis Simonidis. Irascor, inquit, tibi te ita puerum meos amores accepisse. Quem puerum quo solatus es colloquio? Param quidpiam consolationis adhibuisti: si modo ea est consolatio, quæ tristior est threnis Simonidis. Hæc est vera hujus poematii difficultatum explicatio. Nam omnis difficultas inde nata, quod, *meos amores* non accipiebant de puero, quem Cornificius mæstum consolatus non erat. Idcirco facta erat transpositio. *Scal.*

CARMEN XXXIX.

5 *Quum flet unicum mater*] Cicero ad Pætum: 'Patriam eluxi jam et

gravius, quam ulla mater unicum filium.' *Scal.*

11 *Aut parcus UMBER*] Jam notum studiosis, olim adolescentes nos hic *porcus* pro *parcus* legisse. Ea emendatio nostra confirmatur Lexico P. Danielis, cui parile ego vidi in Monasterio Vindocinensi. In eo Glossario antiquo hic versus producitur cum interpretamento, 'id est, graffus, pinguis.' *Idem*.

14 *Lavit*] 'Lavere, -vit' pro 'lavare, -vat.' Multa commemorat Nonius hujusmodi verba; quæ et primi sunt ordinis et tertii. Ex quo genere sunt et hæc apud Festum minus nota ut. 'Desinare:' sic enim leg. 'fodare:' apud Terent. 'Comare,' 'Pinserere,' Pers. Sat. I. *Gifanius*.

16 *Nam risu inepto*] Versus παροιμιώδης Græcorum: Γέλας ἄκαπος δεινὸν ἐν βροτοῖς κινεῖ. *ScaL*.

Nunc Celtiberus] Scriptus liber, et veteres editiones: *Nunc Celtiber ex Celtiberia in terra*. Lege, *Nunc Celtiber in Celtiberia terra*. Nam meta-

plasma isto usi sunt veteres. Horat. 'Disce Iber, Rhodanique potor.' Lucan. 'occurrat Iberius alter.' Silius, 'Omnis Iber, omnis Latio sub nomine miles.' *Idem*, 'Omnis Iber, omnis rapidis fera Gallia turmis.' *Idem*, 'ceditque loco Libys, et omnis Late cedit Iber.' Sic eodem Metaplasmo dicebatur 'Illuribus et Megaribus:' ut Plautus. *Idem*.

19 *Atque ruffam*] Olim adolescentes *Russam* ex Apuleio reposuimus. Hunc autem spurcum morem præter Strabonem notat et Diodorus libro quinto: Πάρ' ἐκείστων τὸ σῶμα λεύκουν σιν οὖρον, καὶ τοὺς ὀδόντας παρατρίβοιτες τοῦτο, ἡγοῦνται θεραπείαν εἶναι σώματος. *Idem*.

Russam] 'Russum' et 'russeum,' 'rubrum' dicebant. Glossis κοκκίον. Verbum vetus et egregium, sed plerisque locis ita male acceptum, ut malæ tractationis in Grammaticorum comitio agere jure possit. *Gifan*.

CARMEN XLI.

1 *Quanam te mala mens*] Omnino huic simile illud ex epodis Archilochi: Πάτερ Λυκάμβα, ποῖον ἐπρόσω τόδε; Τίς σὰς παρήειρε φρένας; *ScaL*.

2 *Agit præcipientem*] Præcipientem in meos iambos, Lucianus dixisset Πρε-

πετῇ τοῖς ἰάμβοις. Sic enim, ἐν τῇ περὶ ἀποφρόδου, de Archilochi loquens: Μηδὲν ἀνιστύντα ἀνεδίλγειν, εἰ καὶ ἐπὶ μάλα λυπήσειν ἔμελλε τοὺς περιπετεῖς ἐσομένους τῇ σχολῇ τῶν ἰάμβων αὐτοῦ. *Idem*.

CARMEN XLI.

1 *Acme illa, illa puella*] Vetus scriptura, *A meen*. Recte. *A* pro *Ah* semper in hoc libro exaratum fuit. *Ah me. αἰμοι*. Supra, 'quod esurire Ah mēme pæer, et sitire discit.' At docti viri Acmen Septimii hic imaginati sunt: et decoctorem Formianum Septimium intelligunt. *δραυρο τῆς εὐ-*

στοχίας. *ScaL*.

2 *Tota millia*] Durum *tota millia*; quamvis exponi possit, ne nummo quidem minus. Sed malo ita interpungere. *Acme illa, illa puella defutata Tota, millia me decem poposcit*. *Passer*.

4 *Decoctoris amica Formiani*] *Ma-*

muræ. Infra postea: 'Salve nec nimio puella naso, Decoctoris amica Formiani.' *Scal.*

8 *Solet hæc imaginosum*] Verbo *solet*, infinitivum non subjungebant veteres Latini. In Epigrammatis, 'Consule Pompeio primum duo, Cinna, solebant Mæchi.' Subaudiendum *μοιχεύειν*. Plautus Cistellaria, 'Quæ cum viris suis prædicant nos solere.' Non est obscurum quid subaudiatur. Hic *solere imaginosum* est, solere imaginosum morbum ægrotare. Imaginosus morbus est *φρενίτις*, quum *φαντάσματα* animo occurrunt. De quo satis Celsus libro tertio, et Cælius Aurelianus. Alius est morbus imaginosus *κορυβαντιασμός* Græcis dictus, cujus medicini libri mentionem non faciunt. Imagines sunt sonores, quales tinnitus, quibus aures nostræ personantur: unde *ἥχους* Græcorum Latini vertunt imagines. Horat. 'cujus recinet jocosa Nomen imago.' Varro de Apibus, 'sonorum imagines,' hoc est, *ἥχους*. Οἱ *κορυβαντιῶνες* videbantur sibi semper aures musica et carminum sonoribus personari. Plato Critone: "Ὡς περ οἱ *κορυβαντιῶνες* τῶν αὐλῶν δοκοῦσιν ἀκοεῖν. Item: Ταῦτα, ὃ φίλε ἑταῖρε Κρίτων, εἰ ἴσθι, ὅτι ἐγὼ δοκῶ ἀκοεῖν, ὥς περ οἱ *κορυβαντιῶνες* τῶν αὐλῶν δοκοῦσιν ἀκοεῖν, καὶ ἐν ἐμοὶ ἡ αὐτὴ ἡχὴ τούτων τῶν λόγων βομβεῖ, καὶ ποιεῖ μὴ δύνασθαι τῶν ἑλλαν ἀκοεῖν. Qui autem hoc morbo laborant, insomniis et vigiliis vexantur, aut saltem patentibus oculis dormiunt. Semper enim illis imaginibus intentum animum habent. Unde eos, qui patentibus oculis dormiunt, Corybantiares dicebant, hoc est, *κορυβαντιῶν*. Quicunque enim patentibus oculis dormiunt, intutum somnum propter imagines et sonores habent; quod superstitiosa vetustas a Corybantibus immitti credebatur. Plinius loquens de oculis animalium, 'Dormiunt et quidam patentibus, quos Corybantia regrediunt.' Hæc

est veterum Plinii manuscriptorum lectio, ex qua monstrum ipsis Corybantibus formidolosius confinxit princeps harum literarum Adrian. Turnebus, quum legit, 'quos Corybantia regrediuntur.' Putavit nostræ ætatis doctissimus vir posse Latine dici, 'Medicina salutem regreditur ægris:' quia scilicet apud Ennium legerat 'regredi gressum:' quum ibi sit eodem modo dictum, quo, 'currere cursum,' 'servitatem servire,' et similia. Deinde foedissime lapsus est, quum putavit a Corybantibus morbum illum sanari, qui contra a Corybantibus immitti vulgo putabatur. Sed indubitata emendatio est: 'quos corybantiare credunt.' Qui enim patentibus oculis dormirent, putabantur imaginosum pati, idque a Corybantibus immitti. Alii scripti codices Pliniani habent: 'quas Corybantias Græci dicunt.' optime, modo 'quos' non 'quas' legeris: ut ii homines *κορυβαντιαῖ* dicti fuerint. Nam verum est, qui hoc imaginoso morbo conflictantur, insomnio, aut saltem levi somno vexari, neque oculos illis claudi etiam dormientibus. Varro Prometheo, 'Levis omnia mens sonoras imagines Adfatur: non umbrantur somno pupulæ.' Quibus versibus quid aptius excogitari potuit ad Plinium explicandum? Nam in illis versibus sonoris imagines sunt *ἤχους ἐναυλοῖ*, et manifesto indicat imaginosis seu *κορυβαντιῶσι* non umbrari somno pupulas, quod de patentibus oculis jam Plinius dixerat. Qui in verbis Varronis legunt, 'somniares,' a somno, ostendant mihi, ubi legerint somnorem pro somno. Nugæ. Igitur, *Solet imaginosum*, hoc est, *κορυβαντιῶν*, nisi mavis, *φρενίτις*, interpretatione, quam primo loco posuimus. Memineris ergo τὸ *solet imaginosum* sine infinitivo alterius verbi dictum, ut supra ex Plauto docuimus, 'Quæ cum viris suis prædicant nos solere.' Honestè enim hæc subintelliguntur. Sic

apud Euripidem Iphigenia in Aulide, ὡς ἔτυχε Ἀῖδ' ὀρνίθι ἱπταμένη, supple *μυρεῖσα*. Turnebus legit, *nec rogare* *Qualis sit, solet hæc imago*: et amicus noster *imago* pro speculo sumit, quod Catulli interpretes omnes jam ante eum fecerant. Frustra. *Idem*.

Imaginosum] Corybantas inter insanæ genera ab Aretæo medico vetustissimo relatos esse jamdudum lib. III. Var. Lect. indicavimus, et quamquam credamus, ejusmodi ægorem *imago* a poëta vocari, quod qui eo teneantur, sonitus atque cantus audire videantur, ut ex Platone comprobavit Scaliger; attamen minime asserendum ab ipso fuit, medicos hujusmodi morbum aut ignorasse, aut tacuisse, cum Galenus lib. περὶ διαφορὰς συμπτωμάτων, c. III. referat Theophilum quemdam medicum imaginatione ita laborasse, ut putaret tibicinas quosdam in angulo domus assiduo sonare et pulsare, et propterea illos expelli postularet. Catullum autem potius tertium insanæ genus a Celso propositum nobis designasse existimo, de quo is lib. III. c. 18. loquens ita scribit. Tertium insanæ genus

est ex his longissimum, adeo ut vitam ipsam non impediatur, quod robusti corporis esse consuevit. Hujus ipsius species duæ sunt: nam quidam imaginibus, non mente falluntur, qualem insanientem Ajacem vel Orestem poetarum fabulæ ferant: quidam animo desipiunt. Nam phrenitum non intelligi a poëta ex eo puto, quod semper cum febre sit, quam eum in muliere alioqui sana non finxisse par est. Fallitur in eo quoque Scalliger, quod *Corybantismum* putet esse morbum a Græcis vocatum *ὑπνόνιον κάμα*, quoniam in hoc languentes oculis quidem apertis manent a variis imaginibus occupati; at quod cantus, aut sonitus sentiant, a nemine medicorum scriptum, a nemine observatum est, cum hujusmodi ægri non loquantur. Quapropter miror quod Plinius, si tamen ita scripsit, lib. XI. c. 37. dixisse, 'oculis apertis dormire,' 'Corybantiam' Græcos dicere, cum non sit quemquam invenire apud Græcos hujusce sententiæ auctorem; neque morbo ulli adaptari possit, quod Plinius aliquibus hominibus sanis quasi ex natura contingere narrat. *Mercurial*.

CARMEN XLII.

4 *Et negat mihi vestra reddituram*] Puto Catullum scripsisse, *redditura*: vide supra; 'vovit datura.' Quamquam vulgatam lectionem scimus probam esse. *Scal*.

5 *Si pati potestis*] Lego et distinguo ex conjectura: *sic pati potestis?* Meleager.

7 *Ille quam videtis, &c.*] Nihili ista est distinctio, et mirum adeo doctos viros nihil hactenus mutasse. Haud dubie vero sic distinguendum: *illa, quam videtis Turpe incedere, mimice ac moleste* *Ridentem catuli ore Galli-*

cani: ita ut *τὸ mimice ac moleste* referatur non ad incessum, sed ad risum. *Idem*.

8 *Turpe incedere*] Jamdudum docti viri hic *mimice* legunt: quod valde placet. Sic Seneca libro septimo Declamationum: 'Nihil est tam mimicum, quam manifesta præparatio.' Ego admodum adolescens legebam, *ritmice*: ita enim scribebant pro *ritmice*. Et fortasse non omnino male conjiciebam. Sic Petronius, 'Quo incessus tute compositus, et ne vestigia quidem extra mensuram aber-

rantia, nisi quod formam prostituis, ut vendas?' Illa vero, *Quod si nil aliud potest, ruborem Ferreo canis exprimamus ore, Conclamate iterum altiore voce.* Illa, inquam, hoc significant: Quod si nil aliud potest efficere, ut exprimamus ruborem: et ita, uti distinximus, legendum. Subauditur enim 'ut.' Sic in illis: 'Utor tam bene, quam mihi pararim:' subauditur, 'si;' quam si mihi pararim. *Scal.*

Mimice] Nihil est id quidem, atque adeo plane mimicum. Nam *myrmice* rectum est et sanum utque Plautus 'Formicinum gradum' vocat, sic

hoc loco, *myrmice incedere*, nil est aliud, quam vix pedem pedi præferre et moleste ambulare. *Dousa P.* Nihil poterat fingi absurdius. Apage istud *myrmice*, Græcis Latinisque ridendum, ac retine cum doctis illud. *mimice.*

Ridentem catuli, &c.] Est turpiter ac late inter ridendum os diducere, ut patulus erat oris rictus canibus Gallicis venaticis. *Turneb.*

17 *Ferreo ore*] Duro, ut impudentem Veteres dicebant. Terent. Eunucho. Ovid. 'Plus isto duri si precer oris ero.' *Livin.*

CARMEN XLIII.

1 *Salve nec minimo*] Noster liber melius, meo iudicio, *Salve nec nimio.* Indicat enim pæne nullum nasum habuisse. Propterea alibi dixit esse turpiculo naso. Neque enim de immani naso turpiculum dixisset. *Scal.*

6 *Ten' provincia*] *Provincia* est, Pro-

vincia Gallia, cujus pars Transpadana, in qua et amica Mamurræ et Catullus, quum hæc scriberet, erant. Ibi enim Mamurra præfectus fabrorum Cæsaris erat; quod supra ex Plinio attigimus. *Idem.*

CARMEN XLIV.

1 *Seu Sabine seu Tiburs*] Auctor vitæ Horatii, 'Vixit plurimum in secessu ruris Sabini aut Tiburtini.' Non quod duo prædia habuerit; sed quod id prædium in confinio agri Tiburtini et Sabinorum situm esset, ut dubium foret ad quam regionem pertineret. Sic Horat. II. Sat. 1. anceps esse scribit, num Appulus, an Lucanus ipse sit: nimirum quod Venusia, cum in finibus utriusque regionis sita esset, an ad Lucanos, an ad Appulos pertineret, incertum foret. *Rutgersius.*

7 *Malamque pectore expuli tussim*] Recte docti homines, quicunque illi fuerunt, divinarunt ex illis corruptis, quæ extant in manuscriptis, *aliamque*

petere expulsus sum. Mallet tamen *expuli tussim*: neque aliter scripsit Catullus. Terentius Eunucho, 'Quasi ubi illam expneres miseriam ex animo.' Illud autem *petere*, præfert antiquitatem et bonitatem libri. Nam *petere* pro *pectore* antiquo more scriptum erat, ut alibi 'fulgeret' pro 'fulguret.' *Scal.*

8 *Non immerenti*] Jam ante quadraginta annos plus minus, docti viri veram lectionem eruerunt, *quam mihi meus venter.* *Idem.*

15 *Et me recuravi*] Noli dabitare quin Catullus scripserit, *et me procuravi.* Primam enim corripit. Tibullus, 'Ipse procuravi, ne possent sæva nocere Somnia.' Attius Annalibus:

'Excercent epulas læti famulosque procurat Quisque suos.' Quod qui dubitabant, locum corruperunt. Plautus dixit 'se in lecto procurare.' Pro

octavo vetus scriptura habet otio; quod negligendum non est, quanquam octavo, quod reposerunt docti viri, non displicet. *Idem.*

CARMEN XLV.

7 *Cæcio veniam obuius leoni*] 'Cæsium' hic pro glauco accipi, et cur cæsium fulgorem leoni tribuerit Catullus, docte explicat Julius Scaliger in *Exoteric.* Exercit. cccxxv. Sect. 15. Ubi quod idem scribit et colore et sævitia similes esse *παρδάλεις*, confirmari potest Simonidis versibus apud Galenum *περὶ ἀφροδ.* Douss. F.

8 *Hoc ut dixit, Amor sinistra, ut ante*] Locum corruptus ex eodem versu qui infra legitur. Nam jam primum *Amor dextram sternuit approbationem*: quomodo ergo convenient illa verba *ut ante*? Fortasse, *Hoc ut dixit, Amor sinistra inante, Dextram sternuit adprobationem.* *Inante* *ἐμπροσθεν* apud Propert. Hæc lectio videtur vera. At infra post *Acmen*, recte ponitur, *ut ante*: quia jam semel Septimio hoc factum est. Quare merito illum locum corruptum putamus. *Dextram adprobationem* legendum præter veteris scripturæ auctoritatem probat et Latinitatis ratio. Propert. 'Aridus argutum sternuit omen amor.' *Scal.*

Amor sinistra, ut ante] Recte notat Scaliger ista verba, *ut ante*, hic locum non habere, quoniam hoc primum est sternutamentum neque aliud præcessit. Emendo itaque *amanti*. Librarii in sequentibus iteratis versibus legerant: *Amor sinistra, ut ante*: ideoque ad eandem faciem hunc versum reformandum statuerunt, et ex *amanti* fecerunt *ut ante*. Meleager.

10 *At Acme*] Leg. Laurenb. *Ad Acme leviter caput*: pro *At*: ut apud Sallust. Orat. Cottæ Cos. 'Ad contra in his miseriis cuncta me cum fortuna deserere.' Sic contra 'at' pro 'ad.' Cic. lib. II. Ep. ad Salust.

'At quem intelligebat ejus belli periculum spectare.' Lucret. lib. v. 'At sedare sitim fluvii fontesque vocabant,' id est, ad sedandum.

14 *Huic uni domino*] Vetust scriptura *amo*, ἀρχαῖος. *Scal.*

22 *Mavolt, quam Syrias Britanniasque*] Solenne Romanorum provincias numero plurali enunciare. Propert. 'Dic alias iterum naviget Illyrias.' Sed et Græcis aliquando. Homer. *ἐκ μὲν Κρητῶν γένος εὐχόμενος εὐπειδῶν.* Has vero blanditias, quibus nihil elegantius fingi potest, a poeta *εὐφρονέως* referri, unde colligat, et qua via nobis persuadere possit vir disertissimus, equidem nullus video. Ut enim ab amantibus dicta, hoc est, sincere et ex animo, ita bona fide a poeta relata minime dubito. Nos vero totum hoc amatorium argumentum olim ab Hendecasyllabis blanditiarum præconibus, ad elegos amorum ministros transtulimus. Siquis tanti facit, ut legere non dedignetur, neque nobis grave erit communicare. 'Acmen Septimius teneros complexus amores, O Acme mea lux delitiumque meum, Ni misere te, dixit, amo, ni perditæ amare Discupio vitæ tempus in omne meæ, Quantum qui potis est capitis discrimen adire Plurimum, et immanem perniciem oppetere; Solus apud Libyas, vel tostos æstibus Indos Occurram fulvis obvia præda feris. Hæc effatus ubi, læva de parte, secundis Alitibus, dextram sternuit omen Amor. Ast Acme resupina caput, puerique lacesens Ebria purpureis lumina suaviolis, Sic, inquit, mea vita, mens lepor, huic Domino uni, Huic devoti omni tempore simus, ait,

Ut mihi vividior molles est flamma medullas, Acrior et misto gliscit amore furor. Hoc postquam effata est, læva de parte, secundis Alitibus, dextrum sternuit omen Amor, Nunc bono ab auspicio, faustis avibusque profecti, Mentibus unanims mutua amantur, amant. Unam Septimius

nunc mavult saucius Acmen, Quam Syrias, aut quæ regna Britannus habet. Uno in Septimio totis nunc sensibus Acme Perdita conspirat, delitiasque facit. Quis par candidius tenerorum vidit amantum? Aut fuit auspicio quæ meliore Venus? *Idem.*

CARMEN XLVI.

1 *Jam ver egelidos*] Catullus decedens provincia Bithynia, fratre ejus languorem nacto, coactus est in Troade subsistere: ubi fratrem ex morbo amisit, eumque ibi tumulavit. Post exequias fratris vere novo solvens hoc epigramma composuit. In Bithynia vult hoc carmen scriptum vir eloquentissimus. A quo dissentimus. Illene exequias fratris? Ridiculum. *Scal.*

6 *Ad claras Asiæ volemus urbes*] Claræ urbes Asiæ sunt quatuor illæ præcipuæ, quas propterea a numero 'quadrigam Asiæ' vocat Propertius:

Ephesus, Smyrna, Colophon, Miletus. Imo si credas Mimnermo, ne Miletus quidem est in Asia; sed ab Ionia ad Bithyniam, in qua erat Catullus, recte dicebatur Asia. Ejus versus hi sunt: 'Ἡμεῖς δ' αἰπύπυλον Νηλῆϊον ἔστυλιπόντες ἱμερτήν Ἀσίην νηυσὶν ἀφικόμεθα. Ἐς δ' ἄρα τὴν Κολοφῶνα βίην ὑπέρσπλον ἔχοντες ἔξόμεθ', ἀργαλέης θβριος ἡγεμόνες. Κεῖθεν δ' ἀστένετος ἀπορνήμενοι ποταμοῖο Θεῶν βουλῇ Σμύρνην εἰδομεν Αἰολίδα. Sic Libyam Latine Africam vocamus: quum vera Africa sit, in qua Carthago, non in qua Numidia et Mauritania. *Idem.*

CARMEN XLVII.

1 *Porci et Socratio*] Interpungendum puto, *Porci, et Socratio, duæ sinistrae Pisonis, scabies famesque Memmi.* Significat enim eorum opera furari et compilare socios solitum esse Pisonem. Lævam esse furtificam notum ex Plauto, et Catullo ipso. *Passer.* Distinxeram: *Porci et Socratio duæ sinistrae Pisonis, scabies, &c.* 'duas' autem 'sinistras Pisonis' vocat, quod ei operam navarent. Sinistram enim furtis aptam esse, patet ex Catullo. 'Manu sinistra nox belle uteris:' h. e. furaris. *Meleager.*

2 *Famesque Memmi*] Ita liber noster: sed mendose. Quare viderint docti. Alii *Mandi*: alii *Mundi*. Omnino aliquod mendum latet. *Scal.*

Scabies famesque Memmi] Indicat

Scaliger sub *Memmi* cubare mendum: id et ego sentio, *Mas.* præsertim vel *mundi*, vel *myndi*, vel *mandi* suggerentibus. *Simplicius* legendum puto. *Scabies famesque mundi*, quasi dicas 'Scabiosissimi et jejunosissimi in mundo.' *Meleager.*

6 *De die facitis*] 'De die fieri' convivia dicebantur, quæ de meridie fiebant; tunc enim dies κατ' ἐξοχὴν sumitur pro meridie. Ut 'de mane' aliquid fieri dicebant, quod mane fiebat: sic 'de die,' quod meridie. Hinc Ciceronis dictum in homines gulæ et ventri deditos, 'de die,' et 'in diem eos vivere.' Corrigendus in hac re et loquutione sic *Livius* lib. xxv. 'Inde ubi id temporis visum, quo de die epulatis vini satias, principium-

que somni esset.' Hora quinta vel sexta epulari hoc 'de die epulari' vocabant, et convivia illud horæ agi-

tata, 'tempestiva' dicebantur, a medio die ad mediam noctem trahebantur. *Salmas.*

CARMEN L.

3 *Ut convenerat esse delicatos*] Cave τὸ *Esse* ab *Edo* derivandum putes. Nam qui condicebant operam ad cœnam, ita dicebant: Una erimus hodie. *Juvenal.* 'Tertia ne vacuo cessaret culcita lecto, Una simus, ait.' *Terent.* 'Dionysia hic sunt: hodie apud me sis volo.' Id est, apud me cœnes. *Post:* 'Quam vellem Menedemum invitatum, ut nobiscum esset hodie amplius.' id est, ampliore cœna exciperetur: τὸ *Ut* autem est τὸ πικρῶς dictum, ubi. *Cicero* in *Arateis*: 'ut prius illæ chelæ.' *Aratus*: ἤχι περ

ἔκραι χηλαί. *Scal.*

18 *Nunc audax cavesis*] Præcipit μή μεγα φρονεῖν. Ne scilicet νημεσιγόν τι πῶσχη. Hoc est enim, *Ne pœnas Nemesis reposcat a te.* Sic Græci quum aliquem supra modum felicem laudarent, ita dicebant, εὐτυχεῖς φθόνος δ' ἀπέστω. Itaque plus est arguti sensus in hoc Epigrammate, quam primo limine quis inspicere possit. *Idem.*

19 *Despuas ocelle*] *Noster* scriptus *ocello.* *Idem.*

CARMEN LI.

1 *Ille mi*] Elegantissimum carmen ad *Lesbiam* est, in qua *Sapphus* suavisissima *Oden* expressit *Veronensis* *Poëta*, quæ comparare invicem ac contendere operæ pretium est. Nam et secundum versum totum adjecit de suo, et in tertio detraxit illud 'Ἀδὸ φωνόβσας, cujus loco posuit *spectat*, quod in Græco non est. In nouo autem ac sequentibus sententiæ ordi-

nem invertit plane ut non tam Latinam eam reddere, quam certare cum ea voluisse videatur. *Dousa F.*

11 *Tinniant aures*] Recte liber scriptus, *Tintinant aures.* *Afranius*, 'Ostiarum impedimenta tintinare audio.' *Nævius*, 'Tantum ubi molle crepitum facient tintinabunt compedes.' Inde *Tintinabulum.* *Scal.*

CARMEN LII.

2 *Struma Nonius*] *Victorino* citatur non semel, 'Scrofa Nonius.' At est μνημονικὸν ἀμάρτημα. Sed et *Boëtius* hallucinatur, qui *Strumam* non cognomen *Nonii* putat, sed convicium. Verba ejus ex *Consol. Philos. lib. III. Pros. 4.* 'Unde *Catullus* licet in curuli

sedentem *Nonium* strumam vocat.' *Cicero* ad *Att. lib. II. 9.* 'Denique etiam *Vatinii* strumam sacerdotii di-bapho vestiant.' Videtur eodem anno *Consul* designatus et *Nonius Struma* Prætor fuisse. *Cicero* in *Vatiana* corrigendus: 'Si *Strumæ* deni-

que ab ore improbo dimigrarunt.' Lege, 'Si Strumæ denique ebore improbo dimigrarunt.' id est, sella curuli. Plinius xxxvii. cap. 6. 'Siquidem extat hodieque hujus generis

gemma, propter quam ab Antonio proscriptus Nonius Senator est, filius Strumæ Nonii ejus, quem Catullus poëta in sella curuli visum indigne tulit.' Scal.

CARMEN LIH.

1 *In corona*] Papir. Palat. habet et *corona*: Comel. libere *e corona*, recte hoc posterius. 'Homo' enim 'nescio quis e corona' dicitur ut 'puer e triviis' apud Tibul. δ τυχόν. *Meleager*.

5 *Di magni salaputium*] Hæc est omnium antiquitus excusorum lectio; item noster ita habet: denique Senecæ exemplar non aliter clamat. Olim quid esset explicavimus. Nutrices pueros ita solent appellare. Festivissima conclusio hujus epigrammatis tota versatur in ea voce. Nam quum esset Calvus staturæ perexiguæ, ut testatur etiam Seneca, ille de corona, qui admiratus est Calvum recitantem, revera ac serio putavit Calvum esse puerum, non virum. Itaque erupit in exclamationem, in quam solebant nutrices, quum plausu pueros exciperent, o festivissimum, o lepidissimum salaputium. Itaque festivius, quam argutius est epigramma. Quantum autem iste locus Grammaticorum vulgus torserit, notius est, quam ut a me repetatur. Tantum hæc in re, ubi multum sibi placere videntur, nobis ferendi non sunt. Calvum vero exiguum fuisse præter Senecam testatur et Ovidius: 'Par fuit exigui, similisque licentia Calvi.' Propterea salaputium, ut dixi, vocat. Græce, ut alibi docemus, πρόσθον idem, quod Latine Salaputium. Idem erat et Pipinna, apud Martialem. Non audiendus summus vir Adr. Turnebus cum suo 'Calabotio,' quod hic nobis supponit. Scal.

Di magni salaputium disertum] In

loco Catulli emendando, Salmas. nihilomagi est felix quam Scaliger. Ait namque, nullo tamen autore fretus, σαλσπύγιον vocari motacillam ἀπὸ τοῦ σαλεῖναι τὴν πτερὰν. Addit dein Catullum sic appellasse Calvum hominem pusillum et assidue subsultantem et fringutientem. Sed sane Calvus iste, si omnium Romanorum cum Cicerone disertissimus fuerit, non tam ridiculus fuit orator. Parum præterea urbanus et officiosus erga amicum suum fuisset Catullus, si tam obsceno vocabulo ipsum pupugisset. Miseret me non Turnebi tantum, ut inquit Scaliger, sed ipsius Scaligeri et Salmasii quod tales nugæ prodixerint, cum veram lectionem et jam ab aliis approbatam, ob oculos habuerint. *Di magni, Salicippium disertum*. Quid urbanus hoc dicto Catullo, quodque ne vel ipse Calvus male interpretari potuerit? Ipse siquidem cum cippum ascendit, ut constat ex Seneca, non inficiatus est statnam suam. Hoc Latinum vocabulum, dignum populo Romano, ac sensui Senecæ conveniens. Sed et antiquissimi codices hanc lectionem confirmant. *salii putum* habent veteres membranæ Senecæ. At vero optimus Catulli codex, qui olim fuit Commelini, manifeste hoc loco legit *salpitiolum*. Is. Vossius in Melam. p. 219. *Salicipium disertum*, veram esse istius loci lectionem ex Senecæ suasiis patet, quidquid alii dissentiant. Heinsius ad Ovid. Heroid. Epist. xviii. vs. 102.

CARMEN LIV.

1 *Othonis caput*] Hic incipit Epigramma usque ad illud ad Camerium. 'Oramus, si forte non molestum est.' Est autem scriptum in quosdam ex decuria scribarum Cæsaris: postremo in ipsum Cæsarem invehitur. Quod Epigramma præter paucas maculas, quibus oblitum est, tantum abest, ut mutilum, aut ex diversis poematiis distractum sit, ut etiam non putem ullum stomachosius aut virulentius in toto Catullo extare. Videtur enim poeta ab officio Cæsaris læsus in Transpadana regione, ubi tum ipse et Mamurra erant, hæc scripsisse. Igitur totum adponam epigramma, ut et legendum et coniungendum censeo: *Othonis caput opido pusillum Peri, rustice, semilauta crura, Subtile, et leve peditum Libonis: Si non omnia displicere vellem Tibi, et Fuffio seni recocto. Irascere iterum meis Iambis Immerentibus, unice Imperator. Nunc omnia singillatim explicanda. Scal.*

Othonis caput] Sic in Prolusionibus Virgilianis, 'Superbe Nocturne, putidum caput.' Licinius Calvus, 'Sardi Tigelli putidum caput venit.' *Idem.*

2 *Peri rustice*] Ita minima licentia legimus, quum antea legeretur *Heri*. Nos *Peri* scribimus. Idque plane Græcorum ἔρπε, et φέρον exprimit. Plautus Menachmis, 'Seu tu Cylindrus sen Coriendrus, perieris.' id est, ἐρροῖς. Est autem post *rustice* τελέα στυγμή. Nam *rustice*, non *rustica*, legendum, et scripti libri et antiquæ editiones probant. *Idem.*

Heri rustica semilauta crura, scribendum reor. Quod si quid hic mutandum esset, legerem, *heri rustica et armilauta curta*. Sic brevis vestis quædam ab Isidoro explicatur et a Paulino usurpatur. *Turn.*

Delph. et Var. Clus.

Catul.

Semilauta crura] Hæc omnia ad Libonem, in quem post Othonem invehitur, manifesto referuntur. Hæc autem κατὰ τὸ σημαζόμενον intelligenda sunt, quod revera et imbalnitie, ut Lucilius loquitur, squalleret, et laboraret eo morbo, qui ridiculior, quam periculosior est. Notum, quid sit peditus. Morbum vocavi, quia quibusdam invitit id excidit. Exemplo erit Claudius Cæsar, qui eo laborabat. Glossæ, 'Peditus, Peditum, πορδή.' Duo recte exprimunt Græci, πορδήν, si cum sonitu, βδεύων, si nares potius, quam aures feriat. Videtur lingua Latina hoc carere; sed non ita est. In Glossariis enim βδέσμα seu βδεύς dicitur 'Visium,' βδεῖν, 'Visire.' Quod hodie et Itolorum, et Gallorum idiotismus retinet. Sed non credes fortasse illi Glossario. Utinam meliores nunquam Grammaticos haberemus, modo omnium pædagogulorum barbariem a nobis amoliri liceret. Sed age alium ἐγγυτήν tibi dabo. Cicero Pæto, 'Quid enim? num honestum verbum divisio? At inest obscænum, cui respondet intercapedo.' Cedo sis mihi unum ex istis Ciceronianis, qui nihil obscurum in Cicerone esse dicunt. Profecto hic hæreat necesse est. Sed luce clarius est ex animadversione nostra in verbo 'Divisio' esse obscænum. Nam in eo τὸ 'Visio' est βδέω sicut in verbo 'intercapedo,' τὸ 'pedo' non sine flagitio est. Est enim πέρδω. Dices, non multum referre utrum hæc quis sciat, an nesciat. Si ita vis, age pergamus ad reliqua: verbum non amplius addam. *Scal.*

3 *Peditum*] Satis supra de hoc, Græci vocant etiam ματαῖσμον, verbo non tam flagitioso ac πορδή. Herodotus, ἐπάρας [τὸ σκέλος] ἀπεματῶσε.

2 B

Athenæus lib. III. Γλυκυσίδην τὴν καλεῖσθαι φησι σὺν τῇ μορφῇ μάλιστα εὐκυῖαν· φυλάττεσθαι δὲ τὰς γυναικας ἐσθλεῖν, διὰ τὸ ποιεῖν ματαῖσμός. *Idem.*

4 *Si non omnia displicere*] Subintellegendum est: Dispercam. Hæc autem nonnullæ editiones et scripti libri improbe a superioribus disjunxerant: ergo his verbis non minus Liboni, quam superioribus Othoni imprecatur. *Idem.*

5 *Tibi et Suffetio*] Scripta lectio, *Suffitio*, propius accedit ad germanam lectionem. Legendum enim *Suffitio* ex Dione, ubi est *φουφίτιος*. *Idem.*

Seni recocto] Glossarium interpretatur *ἄρεθρον γέροντα*, quum hunc locum in animo haberet. Sed fallitur, meo iudicio, quanquam illum Grammaticum sequutus sit Turnebus, ut in aliis. Intelligit enim non recoctum senem, sed recoctum scribam. Horat. 'sæpe recoctus Scriba ex quinqueviro corvum delusit hiantem.' Ibi Helenius Acro, 'Recocti dicuntur Scribæ, qui sæpius cum proconsuli-

bus ad provincias missi, exercitationes facti sunt usu ipso, et frequentia. Solent autem mitti quinque viri: qui quum rediissent, vendebant decurias suas, et Quinqueviri dicebantur. Quod si voluissent iterum magistratibus apparere, et fructus priores percipere, Cocti dicebantur, quique sæpius hoc factitabant, Recocti.' Si quis senem recoctum, non scribam intelligit, eodem modo dictum putet a Catullo, quo dixit Petronius; 'Anus recocta vino Trementibus labelis.' *Idem.*

6 *Irascere iterum*] Et hæc quoque male a superioribus divulsa erant. Postquam satis officio Cæsaris imprecatus est, nunc ipsi proconsuli comminatur, et jubet illum iterum Iambos suos expectare, quibus impetitus iterum sibi pœnas det. Virulentum, ut dixi, Epigramma est, ac stomachi plenum: quod nos primi, sicut multa alia Catulliana, in integrum restitimus. *Idem.*

CARMEN LV.

2 *Demonstres ubi sint tuæ tenebræ*] Repono *tabernæ* pro *tenebræ* ex antiqua scriptura. Jam supra attigimus hunc locum, quum tabernas *λέσχας* Græce dici notavimus, ad quas scilicet confabulandi causa convenirent, ut Hesiodus etiam docet, quum ait καὶ ἐκαλῆα λέσχην unde *λεσχηρεύεσθαι*. Nam sane parum putum Syriacum est *λέσχη*, quo usus est Esdra magnus ille divinæ legis scriba. Scripsit enim Babylonica lingua. Ad pilas autem sitæ erant *tabernæ* illæ. Horat. 'Nulla taberna meos habeat, neque pila libellos.' Et supra: 'Salax taberna, vosque contubernales, A pileatis nona fratribus pila.' *Scal.*

3 *Te quæstivimus in minore campo*] Scribe ex nostro libro, *Te campo quæ-*

sivimus minore. De industria enim captat spondeum in secunda sede. *Idem.*

In minore campo] In Cælio. Quum Campus Martius diluvio Tiberis stagnabat, Circenses fiebant in Cælio. Ovid. 'Cælius accipiet pulverulentus equos.' *Idem.*

4 *Te in omnibus tabellis*] Palladius primus *tabellis* reposuit, quum in antiquis editionibus et manuscriptis legeretur *libellis*, quod rectum erat: *in omnibus libellis*, hoc est in tabernis librariis. Eo enim confabulandi gratia honestiores personæ confæcebant, ut in tonstrinas viliores. Gellius, 'Apud Sigillaria forte in libreria ego, et L. Paulus conveneramus.' Dictum autem *in libellis* *μετανομήεις*

pro in librariis tabernis, Attico more, qui ἐν ἰχθύσιν, ἐν λαχάνοις dicebant, pro ἐν ἰχθυοπωλείοις, ἐν λαχανοπωλείοις. At labellis, quod olim reposuit Palladius, non magis hic convenit, quam labra pro balneis accipere. Labrum enim, aut labellum est ποδόνιπτρον, aut saltem solum: Glossæ, 'labrum, λουτήρ.' At λουτήρ non est balneum. *Idem.*

9 *Avelli sinite*] Ita emendavit Avantius. Noster liber sic: *Ah vel te sic ipse flagitabam: Camerium mihi pessimæ puellæ.* Recte, et lepide: ego te illas sic flagitabam: O pessimæ puellæ, Camerium mihi: ἁλλειπτικῶς hoc est, reddite. Hæc sane meliora sunt, quam illa commentitia. Sed non dubium quin ita legendum, *Quas vultu tamen vidi sereno Has vel te sic ipse flagitabam.* Duo accusativi. Plautus, 'Quas sponsiones pronuper tu exactus es.' *Idem.*

13 *Sed te querere jam Herculis labos est*] Et hæc quoque de correctorum officina. Noster codex optime: *Sed te jam ferre Herculei labos est:* ubi *Herculei* genitivus antiquus; ut apud Cic. in Epist. probissimus ac doctissimus senex P. Victorius notavit scriptum in veteribus libris, 'Theomistoclei,' 'Theophanei.' Sic 'Simonidei' apud Ausonium. 'Concedat Cei Musa Simonidei.' Est autem proverbialiter dictum. Propert. 'Deinde, ubi pertuleris, quos dicit fama, labores Herculis.' *Idem.*

14 *Tanto ten' fastu*] Et hæc quoque

pessime accepta a correctorum temeritate. Legendum enim ex nostro libro sine interrogatione, *Tanto te in fastu negas amice.* Est enim ἐπιφώνημα. *Idem.*

16 *Committe. luce*] In Gallicano exemplari puto fuisse, *lucei*, antiquo more scribendi. Neque dubium, quin ita fuerit. Committere luci est in medium proferre, vel, ut veteres loquebantur, propalare. *Idem.*

22 *Sis nostri quoque particeps*] Vetus scriptura, *Dum nostri sis particeps amoris.* Sensus communis expertem esse oportet, cui non pateat legendum, *Dum vestri sim particeps amoris.* Nam *vestri* in *nostri* mutaverant, qui non meminerant ἀρχαῖκόν esse characterem hujus auctoris. *Idem.*

23 *Non custos*] Quædam editiones hunc versiculum cum illis novem sequentibus conjungunt cum superiore versiculo: quod non displicet. Alii medium Epigramma his insititiis diffidunt, ut Aldus. Noster liber diversum Epigramma facit, et alio loco ponit. *Idem.*

Non custos si fingar ille Cretum] Ærei gigantis, qui singulis diebus totam circumibat Cretam, quemque beneficiis suis sustulit Medea, meminere complures. Historiam fuse describit Apollonius in Argonauticis. Catullus vocat hunc 'custodem Cretum,' quod perperam de Dædalo interpretati sunt omnes hactenus interpretes. *Is. Vossius* in Melam pag. 213.

CARMEN LVI.

1 *O rem ridiculam Cato*] Cato iste autor Dirarum, ut suo loco ostendimus. De quo Ovid. 'Et par Cornifici, parque Catonis opus.' Et Suetonius in libro de claris Grammaticis, quod non admonuissem, nisi error di-

serti viri aurem mihi velleret. *Scal.*

2 *Dignamque auribus, et tuo cachinno*] Profecto legendum est, *Dignam naribus, et tuo cachinno:* ut Satyricus, 'rides, ais, et nimis uncis Naribus indulges:' et 'naso suspendere adun-

co.' Sic apud Tibullum vicissim naribus pro auribus mutatum erat. 'Oscula compensis naribus eripiet.' Legendum enim 'auribus.' *Idem.*

7 *Pro telo*] *Protelo* conjunctim le-

gendum. *Protelo* est quod Jurisconsultus dicit, 'in continenti.' De hoc satis in Varronis libros rerum rusticarum diximus. *Idem.*

CARMEN LVII.

6 *Gemelli*] Latine 'gemellum' pro 'simili' recte dixeris. Horat. II. Sat. 3. 'par nobile fratrum Nequitia et nugis, pravorum et amore gemellum.' Et I. Epist. 10. 'hac in re scilicet una Multum dissimiles, ad cætera

pene gemelli.' *Bochartus.*

9 *Rivales, socii et*] Lego *Rivales socii puellularum*. Scriptum *socii*, antiquitus, pro *socii*, ut *lucei*, pro *luci* supra. *Rivales socii*, ut distinguantur a Rivalibus æmulis. *Scal.*

CARMEN LIX.

1 *Bononiensem Rufa*] Hic spurci homines verbum spurcum substituerunt: in quo non solum eos reprehendo, sed etiam quum eorum temeritate, qua hunc locum contaminaverunt, ex uno Epigrammate duo non integra facta sunt. Atqui integrum totum hoc epigramma, si veterem lectionem in suas sedes restituas: plane enim exaratum est, *Bononiensem Rufa Rufulum fallat*. 'Fallare,' est 'fallere:' verbum antiquum eodem modo, quo et 'vanare.' Attius Alcmena, 'Tanta ut frustrando vanans, lactans, protrahat.' 'Lactare,' 'Vanare,' 'Fallare,' idem prope significare videntur. Id enim est, falsa spe producere: est ergo manifesta sententia Epigrammatis: Rufam, quæ nuper postremum mendicimonium erat, ut pote quæ e media flamma cibum petebat, nunc delitias facere, ac superbo astu amantis Rufulli preces eludere. Miror tam pueriliter omnes in hujus epigrammatis enarratione lapsos, ut putarent hæc esse diversorum poematorum fragmenta. At quid clarius illo, si veterem lec-

tionem restituas? Si enim considerasent quid esset verbum *fallat*, et illud, 'ut supplicis vocem,' &c. profecto aliter pronuntiassent. *Scal.*

Bononiensis] Subjunge signum interrogantis, *Bononiensis Rufa Rufulum fallat? Uxorne Moni? Stomachantis est.* *Meleager.*

2 *Uxor Meneni*] Vetus scriptura: *Uxor nemeni*: lege... *Uxorne Meni?* Horat. 'Menius, ut rebus maternis atque paternis:' et profecto *ἐμφατικῶς* est cum interrogatione. Illane, quæ nuper in sepulchretis rapiebat silicernium? Neque dubium, quin sit is ipse Menius, de quo Horatius scripsit paterna atque materna bona abligurisse: adeo, ut propterea dicatur ejus uxor coacta silicernia in sepulchretis vorare. De columna Meniana notum. *Scal.*

3 *Rapere de rogo canam*] In sepulchretis ustrinæ erant, quæ sepulchris ipsis applicabantur, ad quas culinæ erant. Græci *εὐστρας* vocant, in quibus Silicernium, hoc est, funebris cana coquebatur. Inter prolusiones Virgilianas, 'Neque in culinam, et uncta

compitalia, Dapesque ducis sordidas.' Silicernia autem in illis culinis a pauperibus absumebantur, ut in Græcia τὸ τῆς ἐκείτης δείπνον. In illis ustrinis sæpe prostabant scortilla. Artemidorus scribit bonum esse γυναῖξιν ἐταίρας ταῖς ἐπὶ τοῖς κανυτηλοῖς ἐσώσας μὴ γινώσθαι, διὰ τὸ οὐδενὶ ἀρνησάμενας παρέχειν ἑαυτὰς. Quo magis stomachatur Catullus, eam, quæ nemini negaret, Ruffulo negare. Quare insigniter hallucinatur is, qui hanc Rufam veneficam esse ait, quod raperet ossa de tepidis rogis, ut illa apud Ovid. 'Raptaque de tepidis colligit ossa rogis.' Nam pauperem, et ignobile scortum intelligit. *Scal.*

5 *A semiraso*] Vel, ut vetus scriptura, *Ab semiraso*. Ustor νεκροκάτης redditur a vetere magistro. Id genus hominum servilis conditionis erat. Horat. 'Huc prius angustis ejecta cadavera cellis Conservus vili portanda locabat in arca.' Atque adeo abjectissimum genus mancipiorum. Nam ejusmodi semirasi erant, qui ad

aliquod opus publicum damnati erant, ut ad molendinas, ad remum, ad villa cadavera efferenda; qui 'vespillones' dicebantur. Artemidorus, Ὅπότερον δὲ ἂν τῆς κεφαλῆς ψιλὸν ἔχῃ τις οὐκ ὦν εὐσυνείδητος, κατακριθήσεται τὴν εἰς ἔργον δημόσιον καταδίκην τοῦτο γὰρ καὶ ἐκ παρσσημόν ἐστι τοῖς δικαζομένοις. Apuleius, 'Frontem literati, et capillum semirasi, et pedes annulati.' Nam et stigmatias, et catenatos innuit. Martial. 'Has cum gemina compede dedicat catenas, Saturne, tibi Zoilus; annulos priores.' Idem, 'Annulus iste tuis fuerat modo cruribus aptus.' Horat. 'jamne catenam Ex voto Laribus donasset.' *Idem.*

Ustore] Ustore sunt pyrarum, in quibus mortui cremabantur, ædificatores, et cadavera in ustrinam conjiciebant, ut cremarentur, et silicernium, id est, feralem cenam custodiebant a pauperibus et mendicis, qui eas dapes in rogam conjectas semiustulatas sibi solebant rapere. *Ramirez.*

CARMEN LX.

1 *Montibus Libyssinis*] Male. Lege *Libystinis*: ut, 'et pelle Libystidos ursæ.' *Scal.*

CARMEN LXI.

1 *Collis o Heliconei*] A. Ticide hoc genere carminis Hymenæon scripsit. Sappho non Hymenæon, sed Epithalamion. Servius nondum excusus, 'Sappho,' inquit, 'in libro, qui inscribitur, Ἐπιθάλμοι· χαῖρε δὲ νόμφα, χαῖρε τίμει γαμβρέ. Quod et ipsum est ejusdem generis metrum. *Scal.*

Heliconii] Vetus, *Heliconi*. Ita omnino scribere necessitas carminis cogit. Ἑλικώνειος, Ἑλικώνεος· Κυκλώπειος, Κυκλώπεος. 'vos et Cyclopea saxa Experti.' Sic Διώνειος, Διώνεος· *Sacra*

Dioneæ matri, non *Dionææ*. Διώνη, Διώνεια, ut Πηνελόπη, Πηνελόπεια. *Idem.*

15 *Pineam*] Non *Spineam*. Seneca Medea: 'Candida thyrsigeri proles generosa Lyæi, Multifidam jam tempus erat succendere pinum. Excute solennem digitis marcentibus ignem. Festa dicax fundat convicia Fescenninus.' At qui *Spineam* hic ponebant, dicant mihi, ubi viderint tædam in spinâ, quæ propria est resiniferarum arborum. *Idem.*

Pineam] Hoc loco Palladius *Fus-*

cus, Anton. Parthenius, Muretus, et Beroaldus in lib. iv. et x. Apul. ex Festo et Plinio reponunt *Spineam*: ejusdem opinionis est Alex. Sardinus lib. i. de Morib. et Rit. Gent. E. vii. Me autem valde movent omnia Senecæ exemplaria, quæ semper 'pinum' continent. Virgil. etiam in Ciri scripsit, 'Pronuba nec castos incendet pinus odores:' nec est qui eo loci aliter legerit. Quid? quod in Nonio, ubi Varroni hac de re verba ponuntur, quas vidi membranæ omnes vulgatis libris consentiunt? Et vero ex diversis arborum generibus hæ faces confici potuerunt. Plinius sane suis temporibus ex corylo fieri consuevisse scribit. Quamobrem Brissonio adsentior, existimanti tam *Pineam* quam *Spineam* tedam huic usui solitam accommodari. *Delrio*. *Pineam* lego, non *Spineam*. Livin.

21 *Floridis velut enitens*] Lyricus Græcus: Τέφ' σ', ὃ φίλε γαμβρὲ, καλῶς εἰκάσδω; 'Ὅρπακι βραδινῇ σ' μάλιστ' εἰκάσδω. *Scal.*

31 *Ac domum*] Vet. libri inquit Achilles Statius *Ad domum*: sed veretur ne Latini non ita loquantur. Atqui Gellius lib. xii. cap. 1. 'prosequuti cum sumus ad domum quo pergebat.' Fortasse legendum *Ac domu*: pro 'e domo evoca,' vel, *Ab domo*, ut Horat. iv. Od. 5. 'dulci distinet ab domo.' *Passer.*

46 *Quis Deus magis optimis*] Audacia Avantii, qui *optimis* reposuit, ubi prisca scriptura habebat, *Quis Deus magis amatis*. In Langobardico characterē nihil omnino T differt a C; et vicissim altera pro altera hic positæ sunt. At illo optimo Gallicano, a *macis*, scriptum erat, C, pro G, ut alibi 'juncier' pro 'jungier,' 'porcentur' pro 'porgentur.' Scribe igitur, *Quis Deus magis ah magis Est petendus amantibus?* A semper habet etiam noster liber pro Ah. 'Magis ah magis,' 'nimis ah nimis,' 'Miser ah miser,' veteris elegantiae sunt. *Scal.*

Magis an magis] Malim *magis ac magis*: ut 'magis magis,' 'magis magisque,' 'magis atque magis.' *Passer.*

53 *Zonula*] Non putem ζώνην pro claustro virginali poni. Zona enim est inter ornamenta muliebria i. Vestis ῥ. muliebria, π'. de Aur. et Argent. quod autem 'solvere virgineam Zonam' honeste de concubitu dicatur, hinc ortum est, quod, ut notat Scholiastes Apollonii, quæ primum pariunt, *Zonas solvunt et deponunt apud Dianam*: Δίδουσι τὰς ζώνας αἱ πρότερος τίκουσαι, καὶ ἀνατίθασιν Ἀρτέμιδι. quamquam illustr. Scaliger pro πρώτης τίκουσας, legendum putet, πρώτης διαπαρθενυθείσας. Hinc 'Solvizonæ Dianæ' Athenis templum, et quæ pepererunt, βαβύζωνοι Pindaro Olymp. iii. dicuntur. Ex hoc ritu manavit, quod virgines Zonula cingebantur, quæ a viro, primo nuptiarum die solvebatur, hinc illud apud nostrum, tibi virgines Zonula, &c. hujus cinguli meminit Festus: laneum autem erat, et hoc puellarum virginalis venter, pro pudicitiae custodia, cinctus servabatur, nec licebat sponso potiri sponsa, nisi hac zona soluta. B. *Lydius*. Adde quæ adnotata sunt ad Ep. ii.

67 *Nec parens Stirpe dicier*] Scriptus liber, et priscae editiones *Stirpe vincier*. Male assecutus est lectionem Gallicani exemplaris librarius. Nam in eo scriptum fuit: *juncier*. C pro G, ut modo notabamus, 'macis' pro 'magis,' in eo scriptum fuisse. Elegantissime Catullus dixit parentes ex non justo conjugio non posse jungi stirpe, h. e. non posse transmittere hereditatem ad liberos, quia ex non justo conjugio susceptus est peregrinae conditionis. Peregrinus autem nihil capit de bonis civis Romani. At suus heres, quum immiscet se hereditati, continuat jus patris sui potius, quam patri succedit. Hoc est, quod Catullus dixit, jungi stirpe parentes, quum eorum jus ab heredibus, qui sui

dicuntur, continuatur. At *nitier*, quod Avantius reposuerat, omnino cum ipsius Avantiū fautoribus exhibendum est. *Scal.*

72 *Non queat dare præsides*] Pendunt ab eodem iure. Nam qui ex non iustis nuptiis concepti sunt, peregrini sunt, quibus nulla erat munerum populi Romani participatio. Non ergo magistratum capere poterant. Nihil est apertius hac sententia. Putant tamen docti viri hic abstrusum nescio quid latere, cuius historia penitus nos fugerit. In quo sane in sirpo nodum quaerunt. *Idem.*

77 *Virgo adest, viden' ut faces Splendidas quatiant comas*] Ad eum modum Callimachus: καὶ δῆπον τὰ θύερα καλῶ ποδὶ φοῖβος ἀράσσει. Οὐχ ὄρας; ἐπένευσεν δ' Ἀδελίος ἀδὲ τι φοινίξ. *Idem.*

78 *Splendidas quatiant*] Vibrant flammæ diffusæ in comarum modum: *comas* dixit, quia in modum comarum et capillorum diffunditur lumen. Itaque Festus, 'Jubar quem Græci φωσφόρον, quod splendor ejus diffunditur in modum jubaræ Leonis.' *Paseer.*

81 *Tardat ingenuus pudor*] Et vetus scriptura et primæ editiones constanter habent *Tardet*, quod retinendum est omnino. Sic veteres 'denset' pro 'densat' dicebant. Virgil. 'Denset enim quæ laxa.' *Scal.*

82 *Quem tamen magis audiens*] Legendum sine dubio, *Quæ tamen*. Error hæc fluxit, quod Gallicanum exemplar ut conjicimus, sine diphthonga *Que* pro *Quæ* scriptum habuit: id quod in aliis nobis suboluit. *Quæ tamen* dictum pro 'Quæ tandem.' Horatius: 'si tamen Non tangenda rates transiliant vada.' Hoc est, si tandem. Propert. 'Quippe ubi nec causas, nec apertos cernimus ictus, Unde tamen veniant tot mala, cæca via est.' Vel potius παρέλκει, ut alibi pronunciamus. *Idem.*

86 *Auruncleia*] Ita omnino legendum, ut habent scripti codices. Media autem syllaba exteritur, ut in

'Singulum.' 'Singulum fecundum semen adulterio.' Aurunculeius est Cottarum alterum cognomen; ex qua familia hæc nostra videtur fuisse: mirum tamen ei fuisse nomen Juliæ, quod adoptione contigisse putamus. *Idem.*

88 *Ne qua fæmina pulcrior*] Nota morem antiquum laudandi novam nuptam: ita enim fere accinebant, 'nulla te hodie pulcrior:' id diligenter hoc loco observavit Catullus. *Guilielmus.*

96 *Prodeas nova nupta si Jam videtur*] Qui has literas tractant, oportet eos non id tantum spectare quomodo qualitercunque levi interpretatione defungantur: sed videre num quid lateat, quod etsi prima fronte vulgo patere videtur, tamen, si diligentius inspicatur, etiam doctioribus negotium facessere possit. Id, quod nunc præ manibus habemus, ejusmodi est. Quum Catullus dixerit paulo ante nuptam nimium morari, quare nunc illam vult prodire sub ea conditione, modo illi ita videatur? Id enim sonat, *Prodeas, nova nupta, si Jam videtur*. Sed nemo hactenus leporem horum versuum assecutus est. Nos levissimo adminiculo adjuti, veram, ut speramus, lectionem eruimus. Legimus ergo: *Prodeas nova nupta sis: (Jam videtur) ut audias Nostra verba. (viden'? faces Aureas quatiant comas.) Prodeas nova nupta*. Non est elegantior locus, meo judicio, in hoc toto poematio. Elegantissimus poëta imitatur festinationem votorum in vulgo. Nam cum vulgus optat aliquid, tametsi id non evenit, tamen quasi id evenierit, sibi ipsum persuadere conatur. Rutilius Numat. 'Pulsato notæ redduntur ab æthere voces, Vel quia perveniunt, vel quia fingit amor.' Sic simillimus locus apud Callim. λουτροῖς Παλλάδος. Ὡς τ' Ἀχαιῶδες, καὶ μὴ μύρα, μὴδ' ἀλαβδστρας, (Ζευίγγων ἀπὸ φθόγγων ὑπαζονίων), Μὴ μύρα, λουτροχόδοι, τῇ Παλλάδι, μὴδ' ἀλαβδστρας, κ. τ. λ.

Nam Parenthesis illa, *συμπληρών...δπαζομένων*, eadem est cum istis, *Jam videtur*, et *viden? facies Aureas* quatiunt *comas*. Quæ omnia *μυητικώς*, ut dixi, ex vulgi persona dicta sunt. Illud, *sis*, notum est apud Latinos idem esse, quod, 'age,' 'agedum.' Est exhortantis. Negari non potest, quin hujus egregii loci restitutionem studiosi nobis acceptam referre debeant. *Scal.*

103 *Probra turpia persequens*] Probra turpia. Sic alibi turpe probum, 'a turpi mentem inhibere probro.' Vetus tamen lectio disertim habet, *Proca turpia*. Ego interpretor adalteram procam, virosam. Neque aliter scripsit Catullus; et quamvis in hoc toto poematio Iambum prima sede non posuerit, tamen in Hymno Dianæ posuit: 'Puellæ, et pueri integri.' *Idem.*

106 *Lenta quin velut*] Τὸ *quin* confictum ex veteri scriptura, *que*. Ita non semel hic *que* pro *qui* scriptum notavimus, quod putamus ex archaica scriptione manasse. Videtur enim *quei* in exemplari Gallicano scriptum fuisse, ut supra 'lucei' pro 'luci.' Ita scribebant veteres illi longam I. Lucillius libro nono de orthographia scribens id videtur præcipere, quum ait: 'Jam puerei venere: e postremum facito, atque i, Ut plures pueri fiant: i si faci' solum Pupilli, pueri, Lucilli: hoc uniu' fiet. Hoc illi factum est uni: tenne hoc facies i. Hæc ille fecere: addes e, ut pingui' fiat. Meile hominum, duo meilia, item huic utroque opu', meiles, Meilitiam. tenues i, pilam qua ludim'. pilum. Quo piso, tenues i, plura hæc feceri', pila. Quæ jacimus, addes e, peila, ut pleniu' fiat.' *Idem.*

114 *O cubile, quot omine*] Incredible dictu, quam hæc corrupta sint, quæ tamen nos nullo negotio divinavimus. Nam illud, *Gaudeas*, quantum absurditatis habeat, nemo non videt: quum Catullus non lectum velit gau-

dere, (quæ enim hæc esset præpostera gratulatio;) sed ipsum herum lecti. Non est enim obscurum gaudia illa non ad cubile, sed ad herum spectare, siquidem aliquis *κοινὸς λόγος* est in nobis. Quid igitur? Haud dubie tres postremi versiculi hujus Strophæ huc ab ineptis magistris inculcati sunt, quum Strophæ mutilam tribus primis versibus viderent. Absunt enim illi tres versiculi ab omnibus manu scriptis, sine ulla exceptione: item ab omnibus vetustioribus editionibus. Itaque sunt *παράκεχαργμένοι*. Ita enim hæc digerenda erant: * * * *O cubile, quot (o nimis Candido pede lecti) Quæ tuo veniunt hero, Quanta gaudia, quæ vaga Nocte, quæ media die Gaudeat?* Horum ratio nobis reddenda, quanquam sententia aperta, et elegans. *Scal.*

Quot omine] Vetus scriptura, itemque antiquitus excusi libri non *omine* habent, sed *omnibus*. Non dubium, quin primitus scriptum fuerit, *omnis*, non *omnibus*. Ita semper scriptum reperies, 'omuis' pro 'o nimis': sic supra, 'omnis fero corde,' pro 'o nimis fero corde:' et in nuptiis Pelei, 'omnis optato,' pro, 'o nimis optato.' *Idem.*

115 *Candido pede lectuli*] Qui putabant ab his incipere initium Strophæ, pro *lecti*, quæ erat germana scriptura, ut etiamnum in nostro disertim apparet, reposuerunt *lectuli*. Sed quum legatur *lecti*, hæc manifesto convincunt superiora *vobelas*, quum et tres illi versus importuna et aliena sententia hic inculcati fuerint, et sequentia tam bene cohæreant. Quod autem dicit, *o nimis Candido pede lecti*, est, *μακάριοι τῆς τύχης* ut Horat. 'I pede fausto,' hoc est, *ἀγαθῇ τύχῃ*. *Idem.*

118 *Quæ media die gaudeas*] *Gaudeat* reponimus, ita et sententia, et scriptura vetere postulante. *Idem.*

122 *Flammeum videor venire*] *Videor venire δοκῶ εἰσεῖν*. Non enim solum

dicitur Videor hoc dixisse, id est, puto me hoc dixisse; sed etiam Videor illum hoc dixisse. Terent. Prologo Phorm. 'Cervam videri fugere. sectari canis.' Nam procul dubio ita scriptum reliquit Comicus: quod verbum magis aptum personæ insanienti, de qua intelligit; quia *videri*, id est, τὸ δοκεῖν καὶ φανταζεσθαι, longe accommodatius turbatæ menti, quam τὸ ὁρᾶν. Nam ejusmodi homines putant se videre quod non vident. Et hoc est δοκεῖν. In nostro tamen scripto legebatur *video* non *videor*: unde correctores legunt, *Flammeum video venire*. Idem.

128 *Neu nuces pueris neget Desertum domini audiens*] Pueri meritorii, qui erant in domo patrisfamilias, quum a turpi officio dimitterentur, nuces a novo sponso accipiebant, quas spargerent, nuptialia et fescennina canentes. Ideo Plinius nuces nuptialium ac fescenninorum vocat comites. Hoc institutum e Græcis fontibus manasse perspicue verum est. Nam in ea gente novus sponus nuces juglandes, amygdalas, et id genus spargebat quæ ipsi καταχύσματα vocabant. Addunt Grammatici nuces ob hoc spargi, ut strepitum ederent pueri, ne clamor nuptæ audiretur. Et sane Græci idem simile, quanquam non nucibus, prope faciebant. Nam apud eorum Grammaticos hæc leguntur: Κτυπίων, τῶν ἐπιπροσώπων τοῦ θαλάμου, ὃ ἐπιστυπῶσιν ἕλθον, θραν συγκατακλίνῃται τῷ νυμφίῳ ἢ γηραιῇ. Hinc intelligitur, quare desertum amorem domini dicat, utpote quem dominus a concubino ad novam nuptam transtulerit. Idem.

136 *Sordebant tibi villicæ*] Omnino legendum: *Sordebant tibi villicæ Concube hodie atque heri*, verba sponsi. Nuper delitias faciebas ac me despiciebas. Nunc tibi nascente barba hic fastus excidit. Villicum concubinum, id est, rusticum vocat: et exoletum ex eo intelligit, quod eum

tradat Cinerario. Idem.

137 *Hodie atque heri*] Proverbium Græcorum, ἡδὲς καὶ πρῶην. Quod inepte Avantiut mutare voluit. Idem.

138 *Cinerarius*] Glossæ: *Cinerarius*, δοῦλος ἐταίρος. *Ciniflo*, γυναικῶν κοσμητής. Idem.

Cinerarius] Qui et Ciniflo test. Porphy. et Acron. ad Horat. i. Sat. 2. Dicti 'Ciniflones' quod in cinerem fiant ad ferrum calefaciendum. M. Cato, ut author est Sosipater lib. i. in Originib. scripsit, Cinerarium muliebri ministerium esse, qui unguenta ex cinere composita, quibus mulieres capillum unguitabant, ut rutilior esset crinis, conficiebat. Varr. de L. L. lib. iv. 'Calamistri, quod heis califacteis in cinere capillus ornatur. Qui ea ministrabat a Cinere Cinerarius est adpellatus.' 'Cinerarii fines,' sunt Sepulturarii. Auctor de Limit. 'Fines cinerarios, sive sepulturarios, sic intelligis quo vadant rigores inter possessiones.' 'Cinerarium' etiam sunt ollæ et urnæ cinerum, seu vasculum, quo condebantur mortua corpora. Ex Veteri Inscriptione, quæ in D. Pauli Æde ad primum ab urbe Roma lapidem, via Ostiensi, legitur id elici posse videtur.

T. CLAUDIUS

ZOSIMVS. FECIT

LICINIÆ. PRISCÆ. MAMM.

CLAUDIE—ROSCHODO. SOR

MASSA—CVM. CINERARIO

ET. TIBERIO. VERCVN

DO. PATRONO.—ET. SIBI

ET. SVIS. POSTERISQ. EORVM.

LONG. PED. IV. LAT. PED. VI.

139 *Tondet os*] Tonsio in pueris signum erat emeritæ libidinosæ militiæ; quod jam pubertatem ingrederentur. Martial. lib. i. Epigr. 32; lib. v. Epigr. 44. Et nova nupta domum cum ducebatur, primo die capillatos mariti pueros tondibat. Mart. lib. ii. Epigr. 79. *Ramirez*.

141 *Diceris male*] Ita docti viri, quum vetus scriptura haberet, *Diceres*,

Nam E pro I non raro in Gallicano exemplari fuit, ut supra 'acquiescet' pro 'acquiescit.' *Scal.*

146 *Hæc tibi quæ licent*] *Lege, quæ licent*: item tertio versiculo, *Ista non eadem licent*, Spondens est pro Dactylo. Nam τὸ *eadem* est adverbium. *Idem.*

158 *Quæ tibi sine fine erit*] Et scriptus liber, et veteres editiones, non erit, sed *serviet* habent. Ego putō τὸ *sine* vacare, et leviter immutatam esse veram lectionem, quæ videtur ita fuisse: *Quæ tibi sene serviet*: 'sene' pro 'seni.' Lucill. 'Esuriente leoni ex ore exculpere prædam.' Propert. 'Si placet insultet, Lygdame, morte mea.' Boetius, 'Et longa site perditus spernit flumina Tantalus.' 'Site' pro 'siti.' *Idem.*

162 *Omnia omnibus annuit*] Τὸ *annuit* conjunctivi modi, ut 'Edim, edis, edit.' Est autem lepida sententia de tremulis senibus: quod antea Sophocles Œdipode Coloneo: *ἐντὶ νεότητος, ἐντὶ γῆρας σqualέων.* *Idem.*

171 *Aspice, intus ut accubans*] *Lege: Aspice, imus ut accubans*: hoc est in interiore lecti sponda. Unde apud Horatium 'imus faber:' hoc est, in interiore angulo fori. In interiore igitur sponda præstolatur novam nuptam maritus, ut ostendat præceptum studium re cupita potiundi. Non enim, ut ipse loquitur, potest immineere sponsæ, nisi sponsa introducatur exteriore sponda, sponsus autem sit in interiore: quod quare cuidam docto viro displicerit, satis mirari non possum. Itaque melius mutaverit sententiam. Nam præter jus est iniquus huic emendationi. *Idem.*

Aspice imus] Male exponit et corrigit vir maximus versus hos: qui sic legendi sunt et intelligendi, *Aspice intus et accubans Vir tuus Tyrio ut toro Totus imminet tibi.* In sinu mariti, cui totus imminet maritus, utpote supra accubans. Sic illi versus exponendi. Apuleius, 'Accumbebat

summum torum maritus, Psychen gremio suo complexus.' *Salmasius.*

176 *Ille non minus atque tu*] Aliam lectionem in nostro reperimus, quæ nihilo hac deterior est: *Ille non minus ac tibi Pectore uritur intimo Flamma, sed penite magis.* Quæ sane sunt γῆρα Catulliana. Offendit correctores insolems locutio, *Flamma uritur*: quum tamen id Catullus more Græcorum dixerit, *πῦρ δάλαται.* Tertull. in Marcionem lib. 1. cap. 37. 'Cui nullus ignis coquitur in gehenna.' Claudian. 'largos hæc nectaris imbreas Irrigat.' Lucanus ita quoque loquitur. Hanc eandem lectionem retinent antiquæ editiones. Itaque apparet haud pridem a sciolis hæc mutata esse. *Scal.*

181 *Mitte brachiolum*] *Missum fac brachium puellæ*; nam patrimi matrimi pueri deducebant novam nuptam, quod et in Græcia fiebat. Callimachus *Ἀδρίκα τὰν τάλιν ταύτῃ σὺν ἀμφιθαλεῖ.* Nam τάλιν est nova nupta: ταῖς ἀμφιθαλῆς, puer patrimus matrimus. *Idem.*

183 *Jam cubile adeat viri*] Vel, ut noster liber, *adeant*; pronubæ scilicet quæ cum ipsa nupta sunt: et hæc est vera lectio. *Idem.*

186 *Vos unis senibus bonæ*] *Scriptus liber, Vos bone senibus unis Cognite brece femine.* *Lege, Vos bona senibus viris Cognite brece feminae*: *brece* est præteriti temporis, *brevi* futuri. *Cognita brece*, hoc est paulo ante. Servius in schedis. 'Varro pronubam dixit, quæ ante nupserit, et quæ uni tantum nupserit.' In Glossis Isidori: 'Unicuba, unius viri uxor.' Dicuntur et 'univiræ.' *Idem.*

196 *At marita tuum tamen*] *Locus inquinatissimus, quem ita, uti hodie legitur, reconcinnavit Parthenius.* Mallem veterem lectionem depravatam reliquisset, quam suum somnium nobis interpretaretur. Nam ante illius interpolationem ita legebatur, ut etiam in nostro inveni: *Ad mari-*

tum tamen juvenem *Celites nihilominus Pulcre res*. Monstrum lectionis, ut vides: sed in quo solo istius loci depravandi et emendandi cardo versetur. Transposita hæc Strophe locum cum superiore commutare debet, itaque sic omnia suo ordini reponimus, et tunc facile menda ipsa tollemus: *Jam licet venias, marite. Uxor in thalamo est tibi Ore floridulo nitens, Alba Parthenice velut, Luteumvæ Papaver. At, marite, ita me juvent Celites, nihilominus Pulcher es: neque te Venus Negligit. sed abit dies: Perge, ne remorare. Non diu remoratus es. Jam venis.* Nolo eruditorum judicio diffidere. Nam et mediocriter docti facile videre possunt quantum commissum erat illo transposito Stropharum, et quam bene inter se cohereant illo, quo posuimus, ordine. At multum Grammaticos torsit hic locus, sed præter omnes vir summæ eruditionis Turnebus mirum quantum in hoc nodo solvendo æstuat; ut mihi non minus laborandum fuerit ejus lectionem legendo, quam illi hoc pravum Parthenii commentum interpretando. Quia igitur dixit novam sponsam pulchram esse, nihilominus tamen ipsum sponsum pulchrum ait. *Idem.*

202 *Jam Venus*] Lege, *Jam venis*: veteres editiones, et manu scriptus liber. *Idem.*

206 *Ile polueris erithei*] Ita habebat prisca scriptura. Cui opem ego ferre non possum. Nam vulgatam, ut commentitiam rejicimus. Scriptura præ se ferre videtur *enthei*, ut alludi possit ad entheos Bellonæ, quos bellonarios vocabant, qui sursum vim magnam pulveris subjectabant. Sic abreptitia illa loquitur apud Tibul. 'Attigerit, labentur opes, ut vulnere nostro Sanguis: ut hic ventis diripiturque cinis.' *Idem.*

210 *Multa millia lusuum*] Versus hypermeter: noster codex, *Multa millia ludere*. Quæ lectio ex prisca scriptione manavit. Habuit enim

Gallicanus codex *ludæi*, sæpe: ex quo fecerunt *ludi*, ut 'Mille æris.' *Idem.*

219 *Dulce rideat ad patræ* sine præpositione: 'In puer risu cognoscere matris parve puer, qui non riser Nec Deus hunc mensa, dignata cubili est.' Manifestum puerum, ut ad matrem contra ut illi parentes. Inversatur hoc Quintiliano, quod pro 'quod' accipit. At si dixit, 'risere parentes,' pro iis parentes, ut hic loquitur (jam explodenda erit Quintiliania tentia: et sane apud Martialem, vatisime similis locus legitur, cito ridebit peregrini gloria et Romanam ducat quam magis nuntum.' Nam quid est, 'gloria peregrini partus?' Satis mendosa illa prodeunt. Itaque lego, 'Te cito ridebit peregrinus Clodia partus, Romanam ducat quam magis nuntum Martialis enim uxori Marcellæ cognomen erat. Cui necesse est Clodii nomen esse. Nam notum qui fuerit in gente Claudia Marcelli: qui erant plebei, et ab iis patricii Clodii distinguebantur Pulchrorum cognominem. Apud Virgilium est *ἐυαλλαγή* numerorum, 'qui non risere,' et postea dicitur 'hunc.' Nam nascentibus putabant adesse mari Genium, qui est deus mensæ, feminæ Junonem, quæ Dea est cubilis. Qui, inquit, non risere parentes, nec Genius illum accepit mensa, nec Dea hanc cubili. Quæ, si verum fateri volumus, etiam sine enallage ulla, sed simpliciter dicta sunt; quanquam et enallage numerorum ipsum Virgilium hactenus corruperit in Georg. III. 'Quod surgente die mulsero, horisque diurnis, Nocte premunt: quod jam tenebris et sole cadente, Sub lucem exportant calathis (adit oppida pastor) Aut parco sale contingunt.' Omnium poetarum principem ita interrupte cum suis.

parenthesibus loquentem faciunt, ne in jure apud Grammaticum tribunal solœcismi postuletur. Atqui una literula mutanda germanam Virgilii lectionem effeceris: 'quod jam tenebris, et Sole cadente, Sub lucem exportans calathis adit oppida pastor, Aut parco sale contingunt.' Sed ad locum superiorem Virgilii revertamur. Qui non ridebant parentes, ii putabantur tota vita ἀγέλαστοι et contra, qui nolunt se paulo liberalius invitare, ii Genium suum defraudare dicuntur. Propterea in Natali die invocabatur Genius: ne mireris quare hic Virgilius ejus meminerit. Virgilius, ut diximus, ridere parentes est ridere ad parentes, ut infantes, quibus blandiuntur nutrices. Eodem modo usurpavit Plautus Capit. 'quasi muti silent, Neque me rident.' προσγελάσων ἐμοί. Statius Theb. I.

'umbrasque petunt, et nubila lantant.' προσυλακτούσι. Græci etiam dicunt δλακτεῖν τινά. Herodotus in vita Homeri: τῶν δὲ κυνῶν μὴ ἐσθίουσαν, καὶ δλακτοῦντων αὐτόν. Itaque Politianus, qui mentem Virgilii assecutus est, dictionem capere non potuit. Nam 'parentes,' quod ipsi videtur, non est vocativi casus, sed accusativi. Idem.

220 *Sed micante labello*] Melior pars erratorum in hoc poeta accepta referenda est Hieronymo Avantio; qui etiam hic *sed micante* posuit, pro eo quod legebatur antea *sed mihi ante*. Una litera minus veram lectionem expresseris, *Semihiente labello*. Gellius, 'Dum semihulco basio Meum puellum savior.' Quis de hujus loci emendatione potius dubitabit, quam elegantiam mirabitur? Idem.

CARMEN LXII.

7 *Nimirum coos*] Hæc omnia interpolata sunt ex veteri scriptura, quæ ita concepta est: *Nimirum hoc eos ostendit noctifer imber*. Nullam opem adferre possumus. Valde arridet adhuc conjectura nostra prior, qua legebamus, *Nimirum Oceano se ostendit Noctifer imbre*. Nam vetus scriptura *hoc eos*, videtur esse *hoc eos*, id est, *Oceano se*. Oceanus imber, ut Oceanum mare. Sic Ennius dixit imber Neptuni, pro mari. 'ratibusque fremebat Imber Neptuni,' id est, aqua marina. Scal. *Noctifer*] Calpurnius, 'Frigidus æstivas impellit Noctifer horas.' Idem.

9 *Canent quo vincere par est*] Ineptissime: cui lectioni depravandæ non postremus audaciam suam contulit Avantius, ut jam in multis fecit: vetus scriptura erat, *cavent quo visere parent*. Neque hic mihi suppetit conjectura,

quæ expleat animum meum. Idem.

14 *Nec mirum tota*] Abest hic versiculus a nostro libro. Et profecto nullam bonam sententiam concipit. Idem.

20 *Hesperie, qui celo fertur*] *Fertur* de astro dixit, quemadmodum Aratus semper, ut, θεῶν ὑπὸ ποσσὶ φορεῖται. Idem.

32 *Hesperus a nobis*] Desunt post hunc versiculus. Id sine ope melioris codicis explere non possumus. Idem.

35 *Vespere mutato*] *Lege*, ut in veteri scriptura est, *Hesperie*, vocandi casu. Idem.

37 *Tacita quod mente requirunt*] Quod non legebatur in nostro, sed *quem*, et melius. At juvenes illi apud Callimachum citante Olympiodoro primo Commentario in Meteora, aliter ac diverse ab his puellis faciunt. αὐτὸν μὲν φιλέουσιν, αὐτὸν δὲ τε πεφίκασι: Ἐσ-

πέριον φιλέουσιν, ἀποστυγέουσιν ἴδον.
Contra puellæ in Ciri Virgil. divino
poëmate: 'Quem pavidæ alternis
fugiant, optantque puellæ. Hesperium
fugitant, capiunt ardere solem.' Seneca in Medea facit cum

Callimacho; 'Et tu, quæ gemini prævia
temporis Tarde, Stella, redis
semper amantibus. Te matres avidæ,
te cupiunt nurus Quam primum
radios spargere lucidos.' *Idem.*

CARMEN LXIII.

1 *Super alta vectus Attys*] In nostro
scripto titulus legebatur, *De Attine*
furore percito. Et sane ita legitur
apud Macrobiū et in veteri inscrip-
tione Hispana.

M. BADIUS. HONO
ET. CORNELIVS. SILV
TEMPLVM. T. MA
ATTIN. DE. S. P

Nam 'Αττιν, 'Αττινος, et 'Αττις, 'Αττιος
ut Φόρκυν, Φόρκυνος, et Φόρκυς, Φόρκυος.
Nero enim dixit, 'Berecynthius At-
tin.' Persius irridens versum Ne-
ronis, 'Clandere sic didicit versum
Berecynthius Attin.' Dio de Nerone;
'Εκιδαρῶδην 'Αττιν τινα, ἢ Βάκχας.
Lege, 'Εκιδαρῶδην 'Αττινα, ἢ Βάκχας.
Quibus etiam explicatur sequens ver-
sus Neronis apud eundem Persium,
'Torva Mimalloneos implerunt cor-
nua bombos.' Nam inde cognoscimus
esse versiculum Neronis. *Scal.*

4 *Stimulatus ut furenti*] Melius
noster liber, *Stimulatus ubi furenti.*
At secundo versu ut, quod legitur,
omnem sententiam perturbat. Itaque
deleo, quanquam legitur apud Teren-
tium Maurum. Sed, ut dixi, inful-
tum est. *Idem.*

5 *Devoluit lactos*] Noster, *illectas*; alii,
illactas; quæ propius ad germanam
lectionem accedunt. Legendum enim
sine ullo dubio, *Devoluit ill' acuta sibi*
pondera silice. Hic synalæphen nota-
verat doctus librarius in Codice Gal-
licano: quod genus plures ita tempo-
ribus Catulli perscribebantur, ut
auctor est Cicero libris de Oratore.
Quare, ignoratio hujus synalæphæ

alios locos veterum depravavit: ut
illud in Iambo Dei hortorum, 'Agel-
lulum hunc, sinistra tute quem vides.'
Nam scriptum fuerat, 'sinisterante,'
pro 'sinistra ante,' quod tam verum,
quam falsum quod vulgo editum, ubi
ultima in 'sinistra' est longa. *Acuta*
silice protulit feminino. Virgil. 'ah!
silice in nuda connixa reliquit.' *Ille*
pondera quod dixit, non cuius statim
obvium est. In rebus, quas nominare
pudor non sinebat, semper hoc pro-
nomine *ille* utebantur. Supra: 'Ibi
illa multa tam jocosa fiebant.' Infra,
'Et quærendum unde unde foret
nervosius illud.' Sed clarius Arno-
bius, 'Priapum circumferentem res
illas præliorum semper expeditioni
paratas.' Itali in suo idiotismo dicunt,
El cotale. *Devoluit* autem legendum
ex illius scripturæ auctoritate. Hoc
est in terram projecit. Qui vero antea
legebant *ille*, non *illa*, quomodo Latine
loqui Catullum intelligunt, ipsi vide-
runt. Non enim, opinor, Catullus
dixisset, 'Atys, ille devoluit,' sed,
'Atys devoluit.' *Idem.*

6 *Membra sine viro*] Arnobius, quum
de Atti loqueretur, ita etiam loquutus
est. In quo sequutus Græcorum mo-
rem dicendi, qui viros exectos ἡδπο-
τομημένους vocant. Sextus Empiricus,
Κρόνος τὸν πατέρα ἡδποτόμησε. Hiero-
nymus ad Gerontiam, 'Hierophanta
apud Athenas evirat virum.' *Idem.*

8 *Manibus leve tympanum*] Et hic,
et insequenti versiculo legendum sine
consonante, *tympanum*, ut apud Homer.
Ἡ κροτάλων, τυμπάνων τ' ἰαχῇ, σὺν τε

τρόμος αὐλῶν. Apollonius, 'Ρόμβος καὶ τυμπάνῳ 'Ρέϊνῳ φέρῃες ἰδασκονται. Sic infra 'Didymi,' non 'Dindymi:' 'Dea, magna Dea, Cybele, Didymi Dea domina.' *Idem.*

9 *Tua, mater, initia*] Non hic sacra, sed plane crepundia. Apuleius in Apologetico, 'Etiamne cuiquam mirum videri potest, cui sit ulla memoria religionis, hominem tot mysteriis Deum conscium, quædam sacrorum crepundia domi adservare?' Nam tuba, et tympanum sunt crepundia Cybeles, quum adhuc in cunis esset, ut Bacchi κῶνος καὶ ῥόμβος, καὶ παύρνα καμπασίρνα. παύρνα, crepundia, initia: et Pindarus in Hyporchemasin vocat καταρχάς. Σοὶ μὲν καταρχαί, μήτηρ, πάρα Μεγάλῳ ῥόμβῳ κυμβάλλων, Ἐν δὲ καχλάδων κρόταλα, Αἰδομένα τε δαὶς ὑπὸ ξανθαῖσι πεύκαις. Hic locus apud Strabonem libro x. corrupte legitur. *Idem.*

16 *Truculentaque pelagi*] Horat. 'acuta belli.' Propert. 'Sæpe ego multa tuæ levitatis dura timebam.' Alii tamen Græca inflexione legunt, *pelage*: ut apud Lucretium 'pelageque sonora.' Utrum melius nescio. utrumque sane mihi probatur. *Idem.*

26 *Celerare tripudiis*] Noster liber *celebrare*: quod germanum Catullianum puto. Sic celebrem gradum pro celeri dicebant. Attius Ægystho, 'Celebri gradu gressum adceleravisse addecer.' *Idem.*

27 *Nova mulier*] Sic in nostro, non *notha*, ut in Aldino. *Idem.*

33 *Onus indomiti jugi*] Hoc fecerunt docti viri ex veteri scriptura *juci*. C pro G, ut sæpe jam docuimus, ut supra, 'juncier,' 'macis.' *Idem.*

47 *Animo æstuantе rursus*] In nostro, *uuum*, non *rursus*. Quæ sunt vestigia priscae scripturæ olim extantia in exemplari Gallicano. Nam prisco et Archaico more scriptum erat *rursum*, pro *rursus*. Quam lectionem veteres excusi retinent, in quibus legitur: *Animo æstuantur uuum reditum i. n. f.* *Idem.*

49 *Patriam adlocuta*] Pro *mæsta* quidam libri habuerunt *majestas*; quod nihil aliud est quam priscus mos scribendi; *maistus* pro *mæstus*, ut Aimilius pro Æmilius. Sic infra 'nainia' pro 'nænia;' unde fecerant 'janua.' *Idem.*

51 *Dominos ut herifugæ Famuli*] *Idem* etiam extulit Pindarus Pyth. iv. 'Ο γὰρ Καίρὸς πρὸς ἀνθρώπων βραχὺ μέτρον ἔχει. Εὖ νιν ἔγνωκε θεράπων δὲ οἷ, οὐ δρᾶστας, ὁπαδεῖ. *Idem.*

53 *Ut apud nivem et ferarum*] Τὸ *nivem* commentum est correctorum: noster liber liquido habet, *Ut apud, miser, ferarum*, quod retinemus. Interjectum illud *miser* σχετλιαστικῶς, ut τᾶλας, et τλήμων, apud Tragicos Græcos. *Idem.*

54 *Et earum omnia*] Legendum, *Et ut omnia earum adirem*. Ita enim ratio versus postulat. *Idem.*

62 *Quod enim genus figura est*] Versus etiam in manuscripto corruptissimus. Et tamen nemo hactenus, quod sciam, ne de mendo quidem admonuit. Legendum vero, *Quod enim genus figura est, ego non quod haberim?* Sequentia, ut alia taceam, et conjecturam nostram probant, et quid velit poëta, declarant. *Idem.*

63 *Ego mulier*] Ne hic quoque ineptissimam lectionem odorati sunt. Quum deploraret mutationem fortunæ suæ, inter alia, conquereretur se mulierem fuisse, imo nunc est, quod conqueratur, se esse. Sed, quia jam certissime constat, depravatam locum esse, non debiam quin legendum sit, *Ego puber, ego adulescens*. Vide quid in Festum annotavimus. Ibi enim, si bene meminī, hunc locum attigimus. *Idem.*

65 *Mihi limina tepida*] Tepida limina, frequentia. Sic Virgil. et alii poëtæ vias et litora fervere populo dicunt. Contra Persius 'ne majorum tibi forte Limina frigescent:' id est, ne parum teras veterum scripta. *Idem.*

70 *Nive amicta loca colam*] Nihil

muto. Vereor tamen ne commentitia sit hæc lectio. Nam, quæ in nostro scripto est, valde mihi probatur. Est autem hæc, *Ego viridis algida Idæ neamicta loca colam. neamicta*, ut neamancupi, nefunera, nesapus; hoc est, non sapiens. Qu. Terentius Scaurus: 'Nam,' inquit, 'ne pro non positum est apud antiquos, ut nefrendes porcos, qui fabam frendere non possunt: nesapus, qui non sapit,' &c. *Idem.*

71 *Phrygia columinibus*] Male Turnebus columina hic interpretatur arbores. Cavesis illi fidem habueris. *Idem.*

74 *Palam sonitus abis*] Lege, *palans sonitus abiit*. *Idem.*

75 *Geminas deorum ad auras*] Corruptus versiculus: et, quod non leve est, loco suo motus. Quæ transpositio illi has mendas creavit. Totus igitur locus ita legendus, *Roseis et hæc labellis palans sonitus abiit Ibi juncta iuga resolvens Cybele leonibus, Geminas eorum ad auras nova nunciat ferens, Lævumque pecoris hostem stimilians ita loquitur*. Vides et ordini suo et integritati hunc locum restitutum. Geminas aures, ut olim monuimus, etiam dixit Virgilius Culice: vide quæ in eum locum notavimus. Non interpretabor verba Catulli, quæ ipsa per se clara sunt. *Idem.*

78 *Agedum, inquit*] Hæc omnia in-

terpolata sunt ab iis, quibus nimis otii supererat ab re sua. Et liber noster, et priscae editiones ita habent: *Agedum, inquit, age ferox, fac ut hunc furoribus, Fac ut hunc furoris iotu reditum in nemora ferat*. Parum licentiæ in illis emendandis ab æquo lectore peto. Ita enim scripsit Catullus: *Agedum, inquit, age ferox, i: fac ut hinc furoribus, Face ut hinc furoris iotu reditum in nemora ferat*. Quæ omnia concitatum animum, ac contentam *δμωκλήν* expriment. *Idem.*

80 *Mea libere*] Aliquantum variat scriptura in nostro, *Mea libera nimis qui*. Perfecto legendum, *Mea liber ah nimis qui*. A pro Ah, ut jam monuimus, semper in hoc libro scriptum fuit. *Idem.*

81 *Tua verbera patere*] Sic recte docti viri ex scriptura corrupta, *tua verumvera patere*: quia scilicet Gallicanum exemplar habuerat *ververa*, ut non semel in Pandectis Florentinis scriptum fuit. Est autem ad verbum ex Homero: *Οὐρὴ δὲ πλευράς τε καὶ ἰσχία ἀμφοτέρωθεν μαοτίεσσι, ἔε δ' αὐτὸν ἐποτρύνει μαχέσασθαι*. *Idem.*

91 *Dea domina Dindymi*] Transposita a Correctoribus. Lege, *Dea, magna Dea, Cybele, Didymi, Dea, domina*. *Didymi* sine n: ut supra 'typanum.' Martial. 'Quales nec Dindymi sciunt puellæ.' *Idem.*

CARMEN LXIV.

1 *Peliaco quondam*] Epithalamium Pelei et Thetis scripsit exemplo Hesiodi τοῦ ἐπιθαλάμια εἰς Πηλέα καὶ Θέτιν γράσαντον, inquit Græcorum magistri, qui ex illo poemate hæc adducunt: Πηλεὺς μάκαρ Διάκτιον καὶ τετράκις ὄλβιε Πηλεῦ, 'Ὅς τοῖσδ' ἐν μεγάροις λείδων λέχος εἰσάναβαλεις. *Soul.*

9 *Ipsa levi fecit*] Ad verbum Apollonius: αὐτὴ γὰρ καὶ νῆα θόην κέμε.

Sed Argus Arestorides eam fecit Ἀθηναίης ὑποθημοσύνησιν. Nam Argum πανόπτην male Arestoridea vocat Ovid. quum Argus Arestorides fuerit faber Argus navis, Argus autem πανόπτης custos Ius erat filius Agenoris. *Idem.*

10 *Texta carinæ*] Texere naves veteres dicebant, a quo locus, quo naves fabricantur, 'Textrinum' dicebatur: auctor Servius in schedis nondum

vulgatis. Ennius, 'Idem campus habet textrinum navibu' longis.' hoc est, ναυπήγιον. τὰ δὲ ὄψη νεὸς dixit Archimelus poëta in navem Hieronis: "Ἀστρων γὰρ ψαύει καρχήσια, καὶ τριελάκτους θώρακας μεγάλων ἐντὸς ἔχει ὀφείων. Male enim apud Athenæum νεφέων. Ovid. 'Textitur et costis panda carina suis.' Silius, 'Flumineam texit, qua transvehat agmina, classem.' Panegyristes ad Maximianum, 'Ut navalia texerentur, ut trabes cæderentur.' dixit navalia pro navibus. Silius lib. xi. 'Æratas jussi texamus mille carinas.' *Idem.*

18 *Nutricum tenuis*] Eleganter sane; sed mirum in nostro liquide scriptum, *Jam crurum tenuis*. Atqui Avantius hoc se dicit in suo reperisse: quem omnes editiones secutæ sunt, imo et libri, qui ante hos centum annos scripti sunt, habent *Nutricum*. *Idem.*

16 *Illaque atque alia luce*] An die nuptiarum Pelei Thetis nuda visa? An legend. *haudque*; ut sensus sit: Illo tantum die, nec ullo alio hominum oculi viderunt Nereidas sine veste et nube, eminentes e mari mammarum tenus. Ea sane lectio probatur Ant. Sabellico in anuot. in Var. Anth. *Passer*.

25 *Teque adeo eximie*] Haud placet nobis Mureti expositio super vocem, *eximie*: 'cum alios heroas compellabo, tum te, o Peleu, eximie, ac præter cæteros.' Mihi enim adverbialiter positum accipi id ipsum, melius æquiusque videtur, et *tædis felicibus* conjungi; quod si admittant Critici, inducendum erit comma ante τὸ *tædis*, rescribendumque hoc modo, *Teque adeo, eximie tædis felicibus aucte*. Dousa P.

36 *Grajugenasque domos et mania Larissea*] Ita omnino habet noster codex, quod cur mutem, non habeo, quanquam *Grajugenumque domos*, non *Grajugenas*, scribendum est. Quos Græci "Ἑλληνας vocant, eos Latine Graios dicimus. At "Ἕλληνες proprie

dicti sunt, qui in ea Thessaliæ parte, ubi est Larissa, habitaverunt. Strabo lib. viii. 'Ἀπολλόδορος μόνους τοὺς ἐν Θετταλίᾳ καλεῖσθαι φησὶν Ἕλληνας. Quæ de Grannone etiam ante eruditissimum P. Victorium dicta sunt, ea scimus a mente Catulli abhorrire. *Scal.*

Grajugenasque domos] Petrus Victorius lib. xx. cap. ult. ex conjectura, *Grannonisque domos*, legit. Sunt enim Crannonii sive Grannonii in Thessalia, apud Strab. lib. viii. Et Κρανώνιον πέδιον, commemorat Callim. in Hymnis: et Cic. de Orat. lib. ii. 'Cum cœnarat Crannone in Thessalia Simonides.' Veteres libri *Critonisque* sive *Gritonis*. Grytona urbem commemorat Apollonius lib. i. *Passer*. 37 *Pharsaliam cœunt*] Manifesto legendum *Pharsalon cœunt*. Lucan. 'Emathis æquorei regnum Pharsalos Achillis.' Nam syllaba aliter repugnat: et in eo oppido nuptiæ Thetidis celebratæ sunt: unde Thetideon vocatum est. Euripides Androm. φθλας δὲ τῆσδε καὶ πόλεως Φαρσαλίας Ἰόγγχορτα ναῖω πεδί, ἢ ἡ θαλασσία Πηλεῖ ξυμφέει χωρὶς ἀνθρώπων Θέτις, φέβγυνος' ἡμιλον. Θεσσαλὸς δὲ νῦν λεγὸς Θετιδεῖον αὐδᾶ, θεᾶς χάριν νυμφευμάτων. "Ἐνθ' οἶκον ἔρχε τάνδε παῖς Ἀχιλλέως. Poëtica autem circumlocutione πόλιν Φαρσαλίαν pro Pharsalo ipso, ut Varro 'Meliam, Chiam insulam,' pro 'Melo, Chio.' Et fortasse *Pharsalica tecta*, aut *Pharsali tecta* melius legeretur. Vulgarem lectionem non male tueri possumus, si licentiam hanc Poëtæ concedamus. Sic in eodem versu eandem syllabam producere et corripere non raro solebant veteres. Lucret. 'Crassaque pugnabant liquidis, et liquida crassis.' Theocr. τὰ μὴ καλὰ καλὰ πῆφωται. Horat. 'Me fabulosæ vulture in Apulo, Altricis extra limen Apulia.' Notum illud Martial. 'Dicunt Eari non tamen poëtæ. Sed Græci, quibus est nihil negatum. Et quos "Ἀρες, "Ἀρες decet sonare.' Lucill. lib. ix.

'A primum est: hinc incipiam, et quæ nomina ab hoc sunt. A primum longibrevi syllaba: nos tamen unum Hoc faciemus, et uno eodem, ut dicim', pacto Scribemus pacem, placide, Janum, aridum, acetum, 'Apes, 'Apes Græci ut faciunt.' *Scal.*

47 *Pulvinar*] Notus mos sternendi thalamos. Hieronym. in Epist. ad Demet. 'Cum jam nuptiarum appropinquaret dies, et futuro matrimonio thalamus pararetur,' &c. Apul. lib. x. 'Et jam thorus genialis scilicet noster futurus, accuratissime desternebatur lectus Indica testudine pellucidus, plumea congerie tumidus, veste serica floridus.' Atque iste 'Genialis lectus' dicebatur. Serv. Æn. vi. 'Geniales (lecti) proprie dicuntur, qui sternuntur puellis nubentibus.' Sternebatur autem in honorem Genii, qui natalis mariti præses. Fest. 'Genialis lectus, qui nuptiis sternitur in honorem Genii.' *Meursius.*

49 *Conchylis purpura*] Si vera est lectio hæc, conchylis est κογχυλῖς, κογχυλῖδος. Vetus tamen scriptura præfert conchyli, non conchylis. Sic Serenus, 'Purpura torretur conchyli perlita fuco.' Credo igitur conchyli legendum. *Scal.*

50 *Hæc vestis*] 'Catullus vero,' inquit Sebastianus Corradus, 'quavis doctus quasi cognomento dicatur, in ea re tamen reprehendi solet, quod ad Thesei et Ariadnes fabulam digrediator ita, ut propositi oblitus esse videatur, et mehercule in ea digressionem ita multas est, ut vix defendi possit; nisi dicat aliquis, illum poetam Lyricos esse imitatum, qui quum neque gravia neque magna, sed amores, cænas, et alia id genus profiteantur, longius evagare possunt: ut Pindarus non sæpe modo sed semper fere facit, et præsertim in Pythiis, ubi quum Arcesilaum pro Demophilo rogare constituisset, a re tamen ad nautas longissime discedit.' Recte profecto Corradus. Nam ora-

Delph. et Var. Clus.

torum quidem est celerius regredi ad propositum, quia imprimis iis propositum est docere: eoque digrediendi pausam faciunt, ubi existimant auditorem satis esse delectatione perfusum. Longe vero sectis comparatum est cum Poëtis, cum hi vix aliud quam delectationem spectent. Quin sæpe ne quidem hos uti epanodo, indicio est Maro, qui Georg. i. occasione arrepta ex Solis indicibus, digressionem facit de morte Cæsaris, eaque librum claudit. Id ipsum quoque comprobatur Horat. iii. Od. 11. de Mercenr. qua, arrepta occasione e fabula e filiarum Danaï supplicio, digreditur ad Lyden puellam, atque eam similes ait pœnas manere, si porro contumax esse pergat. *Vossius.*

51 *Heroum mira virtutes*] Heroum virtutes ἀρχαϊκῶς dictum pro heroibus ipsis, ut 'virtus Catonis' Horatio, Homero βῆτη Πρωτοιο. Apollonius, παλαργενίων κλέα ἄνδρων, hoc est, Heroes ipsos. *Scal.*

55 *Nec dum etiam seseque sui tum credidit esse*] Ultima pars huius versiculi conficta est a correctoribus. Nam vetus scriptura ita concepta est in nostro libro: *Nec dum etiam seseque sui cui—credet.* Puto minorem lacunam relinquendam, sed minimo labore legi posse: *Nec dum etiam sese qua sit vix et sibi credit.* Nam *credet* haud dubie pro *credit* positum est; ut supra, 'acquiescet' pro 'acquiescit,' scriptum fuerat: *Necdum etiam sese que sit vis et siui credit.* Ex quo formata est illa quorundam scriptorum librorum lectio, *Nec dum etiam sese que sui tui se credit.* Parum puto me a veræ lectionis vestigiis discessisse. *Idem.*

61 *Bacchantis prospicit evoe*] Βακχευόνης εὐοῖ, id est, τῆς εὐαχόνης. Nam *Evoe* hic non est nomen, quod putavit Parthenius, et fortasse doctiores illo credere potuerunt. *Idem.*

63 *Mitram*] 'Mitram' dici aiunt a dictione μῖτρος, id est, *filum.* Mitra,

Catul.

2 C

inquit Hesychius, ænea lamina, diadema, hoc est, fascia, zona, thorax, tænia. Addit Suidas, *μίτρας* esse zonas, et indutum purpureum, et Læconicos peplos, ac talia, cujusmodi est *ὁ περιτραχῆλιος κόσμος*, ornatus qui cervicem circumdat. Primum discimus Mitram esse ornamentum, seu redimiculum capitis muliebris. Herod. lib. i. Hujus mitræ frequens mentio apud Auctores. Catul. hic; Achil. Tati. lib. iii. Parthen. in Polyer. 6. Solinus ait cap. 36. 'Arabas gestare capita mitrata et redimita.' Huic mitræ affinis fuit illa, cui apud Pollucem nomen *στελεγγίς*, quod ait esse *δέρμα κεχρυσωμένον, ὃ περὶ τὴν κεφαλὴν φοροῦσι*, nempe *γυναικες*: pellem deauratam, quam circa caput ferunt mulieres. Quia muliebribus mitris, plerumque adduntur flores, eas vocarunt *πολυανθέμους*: floridas, florentes, corollis et coronis insignes. Et *αἰολομίτραν* vocarunt *ποικίλην μίτραν ἔχοντα*. Interdum 'mitra' est corona plexa e fasciis. In usu tamen est ut omnis corona vocetur *μίτρα*, inquit author Etymologici. Quandoque hæc dictio significat laminam ferri. Homer. II. Δ. Fuit quoque 'mitra' fascia seu lamina quæ pectus muliebre tuebatur, qualis illa, in quam Medea condidit *φάρμακον προμήθεον*. Apollon. Rhod. iii. &c. fuse Carol. Paschal. Coronar. lib. iv. cap. 20. et 21.

65 *Non tereti strophio*] Fugit Isidorum memoria, qui hæc ex Cinna adducat. Scal.

Strophio] Nonius, 'Strophium est fascia brevis quæ virginali tumorem cohibet papillarum.' Turpil. Phil. 'Me miseram quid agam? inter vias epistola excidit mihi, infelix inter tunicam ac strophium quam colloca-veram.' Ut inter aurea ornamenta referam suadet Isidorus: is enim lib. xix. cap. 33. 'Strophium,' inquit, 'est cingulum aureum cum gemmis, de quo ait Cinna: Strophio lactantes

cincta (scribo cum Dousa F. Catull. *vincta*) papillas.' Prudentius: 'Nomen hoc gemmæ Strophio illigatæ.' Bernartius.

Lactantes] Scrib. cum Dousa F. ac vetustioribus editionib. *lactantes*, id est, quasi pugnautes ac repellentes strophium: sen 'sororiantes'; ita dicuntur cum intumescunt. 'Fratriare' puerorum est, Festus. Plant. *Frivolaria*, 'Tunc papillæ primitus Fraterculabant; illud volui dicere, Sororabant.' Eleganter Dousa P. hunc locum sibi imitandum proposuit, in hoc epigram. 'Fraterculantes jam mamillæ primulum: Illud sororiantes volui dicere,' &c. Nos ad calcem harum notarum totum epigramma hoc propter venustatem et hujus loci dilucidationem dabimus, ex autographo ipsiusmet nobilissimi authoris; cujus opera poetica, manu authoris passim correcta, ad manus nostras pervenerunt.

70 *Tota pendebat perdita mente*] Hic emendatius legitur in nostro manuscripto, *toto te pectore, Theseu, Tota animo, tota predebatur perdita mente*. Ita ergo reponit. Scal.

75 *Gortinia tecta*] Noster liber *templa*; quod *ἀρχαῖκως* dictum ab illo: nam omnia loca templa vocabant veteres. Vide Varronem. *Idem*.

77 *Androgeonæ*] Recte emendarunt docti viri, quum in libris scriptis legeretur *Quom Androgeonæ*: 'Ἀνδρόγεωρος' sed quidam fecerunt *metaplasticos* 'Ἀνδρογέων' Propert. 'Restituit patriis Androgeona focis.' Oraculum autem, quod acceperunt Athenienses de persolvenda pœna Androgeonæ cædis, hujusmodi est. Id enim, quia passim omnibus obvium non est, apponere volui. *Λοιμοῦ καὶ λιμοῦ τέλος ἔσσεται, ὥστερ' αὐτῶν ἴσμεν' ἀπὸ κλήρου ἔρπον καὶ θῆλυ νέμμεν Μινωί εἰς ἅλα θαν ἀποστέλλοιτες, ἀμειβὼν τῶν ἁδίκων ἔργων' οὕτω θεὸς ἴλαος ἔσται.* *Idem*.

80 *Quis angusta malis*] Noli dubitare, quin legendum sit *angusta*.

Perpetuum epithetum mœniorum 'augusta.' Ennius: 'Augusto augurio postquam incluta condita Roma est.' Quia igitur Augusto augurio ponuntur mœnia, ob id augusta dicta. Romane ergo de rebus Græcis loquitur: ut ne addam, quod *θεβαιστορον δδρυ* potuit indicare. Nam Minerva cum Neptuno condidit. *Idem.*

83 *Funera Cecropæ nefunera*] Ita junctim legendum. Græci, quibus licet esse tam disertis, possunt uno verbo contraria duo ponere: *γδμος δγαμος*. Latini voluerunt exprimere, ut ille poëta apud Cic. qui dixit, 'in-nuptis nuptiis.' Ovid. Met. II. 'Ut dedit amplexus, injustaque justa per-egit.' Aliquando non possunt, ut hic *funera nefunera, τδφος δταφος*. Sic aliquando Græci penuria laborant: ut Sophocles dixit *γυναικα ob γυναικα*. Dio, cui nulla est imposita necessitas figurate loquendi, ita pene loquitur: ut quum dicit, *Δδ την τδν σφαγδν ob τιμασταν*: noluit enim dicere *δτιμασταν* lib. XLV. et XLIX. *Αδρον τδς ob δδδξως αδρδ*. Asperum enim fuisse, *δδδωξδς* quanquam et sic nihilominus Græce loqui potuisset. Thuc. lib. V. *Κατδ την οδκ δδωδων τδς δγυνδσως*. In primo capite prioris Macabæorum *Τδς δδρεβδς καλ οδκ δρχειδς δδδδως*. *Idem.*

Funera ne funera] Sic Euripides in Hippolyto *δδρμον δδρμον*: in Helena *δργα δργα*. Sophocles in Electra *μδττηρ αμδττηρ* dixit: quæ addi possunt iis quæ ad h. l. notarunt Scaliger et Muretus. *Dousa F.*

89 *Progignunt flumina myrtos*] Repone *δρχαδσδν* ex veteri scriptura *myrtus*. Sic Virgil. in Culice, 'Aërie platanus.' Hæc minima, quæ magistelli vocant, tanti momenti sunt, ut sine illis ne seria quidem sæpenumero tractari possint. Exemplum esto in Georg. II. 'Et steriles platani malos gessere valentes, Castanæ fagos.' Quid? Castanæ inseritur fagus? o me hominem vacui capitis, si puto hæc ad agricolationem facere, nisi

iterum ad chaonias glandes rever-tamur. Legendum enim profecto, 'Castanæ fagus.' Fagus enim pluraliter, ut hic *myrtus*, ut in Culice 'platanus.' Sed fortasse obijciunt illa Plinii ex libro XV. cap. 16. 'Quippe quum Virgilius insitam nucibus arbutum, malis platanum, cerasis ulmum dicat.' Nam hunc locum Virgilii habebat in animo Plin. ubi vides eum non malum platano, sed contra malo platanum inseri. Quid ni et eodem modo fagum castanæ? Quis non videt ipsum hallucinatum esse, et Virgilium non malo platanum inseri, sed contra sensisse? Præterea ipsum confudisse hunc locum cum alio, 'Pullulat ab radice aliis densissima silva Ut cerasis ulmisque.' *Scal.*

92 *Quam toto concepit pectore flam-mam*] Repone, *Quam cuncto concepit p. f.* ex veteri libro. *Idem.*

96 *Quæque Idalium frondosum*] Lego *frondosam*. Sic apud Ovid. 'Ilion defensa.' *Idem.*

102 *Aut mortem oppeteret Theseus*] Ita magis placet, quam scriptura libri nostri *expeteret*. Pacuvius Niptris: 'Priusquam oppeto malam pestim hostili mandatam manu.' *Idem.*

104 *Suspendit vota labello*] In nostro scripto et in omnibus fere aliis *succen-dit*. *Idem.*

108 *Ille procul*] Totum hunc locum ex nostro libro ita legito: *illa pro-cul radicibus exturbata Prona cadit, lateque et comminus obvia frangens*. Tibull. 'lento perfregerit obvia pilo.' Quod autem ex *obvia* factum sit *omnia*, hoc debetur priscae scripturæ. Nam sine alio dubio scriptum fuerat, *omnia*, ex quo *omnia* conflatum. Hic enim fuit prisce scribendi modus. Victorinus, 'Ob autem mutatur in cognatas easdem, ut offert, officit, et ommovet, ommutescit, et oppandit, opperitur, et ouertit, ouuius.' *Idem.*

110 *Sic domito sævum prostravit*] Noster liber, *prostravit*. Ita solebant ex præsentī præteritum facere, ut olim

in Varronem docuimus. Sic attenuisse, discedisse, relinquisse. *Idem.*

111 *Nequicquam vanis iuctantem cornua ventis*] Apud Cic. in Epist. ad Att. legitur versiculus, qui ne verbo quidem uno minus eandem sententiam concipit, Πολλὰ μάτην κερδέσσω ἐς ἥρα θυμάλωντα. *Idem.*

112 *Inde pedem victor*] Repone ex scriptura veteri *sospes*; ut etiam olim Aldus excudit. *Idem.*

118 *Ut consanguineæ complexum*] Dissentit ab aliis. Nam consanguineam illam, hoc est Phædræ, avexit secum. *Idem.*

119 *Quæ misera*] Sic fere nostri libri; alii libri habent *lecto* pro *leta*: pro *ignara* Pal. Membr. habet *agnata*. Nos totum versum ita concinnamus: *Quæ misera agnato fuerit deperdita letho.* Quin ipse liber Commelini totum versum sic legit, *Quæ fuit ingrata misero deperdita leto.* Malo tamen, ut ego emendavi. 'Lethum agnatum' vocat Minotauri vel Androgei cædem. *Meleager.*

Quæ misera ignaro fletet deperdita luctu] Non Catulli, sed correctorum hæc sunt. Vetus scriptura in nostro libro ita concepta fuit: *Quæ misera ingrata....deperdita leta.* Illud *leta* sine ullo dubio transpositum censeo. Nam *tela* legendum: verbum, quo illam lacunam explendum est, quod aliud putem, quam *vixit*? *Quæ misera ingrata vixit deperdita tela.* Quæ, inquit, solata est suum dolorem tela facienda. Hoc videtur, ut alia, imitatus Virgilius lib. ix. 'et tela curas solabar aniles.' *Scal.*

120 *Theset præferret amorem*] Liquida scriptura in nostro, *Omnibus his Thesei dulcem præoptavit amorem.* Quam qui mutavit flagro dignus non fuit? Attici dicunt προτιμάσθαι, optare, ἀλπεῖν. Sallust. Historia tertia: 'Atque eum Cæpio laudatum, accensumque præmiorum spe, quibuscum optavisset, ire jubet.' Vide Nonium. *Idem.*

122 *Aut ut eam dulci devinctam lumina somno*] Noster codex non *dulci*, sed *tristi*: quæ lectio verior est. Nam tristem somnum dicit propter ea quæ consequuta sunt. Non enim hic locum habet Homeri ῥήδυμος ὕπνος, neque utitur perpetuo epitheto. *Idem.*

125 *Clarisonas imo*] Neque hoc γήριον puto. Nam noster liber planam scripturam præfert, *clarificas*: hoc est simpliciter, claras: sic infra 'Justificam mentem,' justam. *Idem.*

129 *Tollentem tegmina suræ*] 'Tegmina,' cothurnos. Virg. 'Purpureoque alte suras vincire cothurno.' *Idem.*

132 *Abductam perfide*] Latinum sane: sed cur illis displicuit antiqua lectio, *avectam*? quæ melior sane est: quia navi eam avexit. Sed ex prisca scriptura manavit error. Nam, *avectam* scriptum fuit. *Idem.*

138 *Vellet miscrescere*] Mirum constantem esse scripturam in calamo exaratis, *mitescere*. Plane puto scriptum fuisse, *Immite ut monstri vellet mitescere pectus: monstri* antiquæ enunciationis pro *monstri*, 'Mostellaria,' pro 'Monstellaria,' 'Mostellum.' Quis dubitat elegantissime dictum 'monstri pectus' ἐπὶ τοῦ ἀμφοτέρου; Propterea dixit, *mitescere: ἡμεροῦσθαι, τῶσασσέσθαι* monstrum enim θῆρα et feram belluam intelligit. Manifestum ergo commentitiam esse vulgatam lectionem. Ita autem construendum, quasi dixisset, ut tuum pectus monstri. Ausonius, 'Anticipesque tuum Samii lucumonis acumen,' ut a nobis olim emendatum est, Acumen tuum Lucumonis. M. Cato Ciceroni, 'Ut tuam virtutem cogitavi in maximis rebus domi togati, armati foris.' Virtutem tuam togati dixit. Cicero L. Paulo Cos. 'Me consulem tuum studium adolescentis perspexisse.' Quæ omnia dicta sunt per ἔλλειψιν 'tui': studium tui adolescentis. In Græcis minus laboramus: Τὴν σπουδὴν σου

μειρακίου. Hic ergo monstri pectus, hoc est, pectus tuum, qui monstrum es. Vix est, ut aliter scripserit Catullus. *Idem.*

139 *At non hæc quondam*] Quia hæc, ut pleraque alia ab imperitis correctoribus interpolata sunt, nihil periculi est veterem lectionem in suas sedes reponere: *At non hæc quondam nobis promissa dedisti Voce: mihi non hoc miseræ sperare jubebas.* *Idem.*

142 *Quæ cuncta ærii*] Liber noster, *Quæ contra ærii.* *Idem.*

159 *Sæva quod horrebas*] Explicandum hic reor *priscum* pro severo et antiquo, quod tales veteres et antiquos fuisse opinio sit, ut severioris et censorii iudicii et acerbioris: si vererbaris, inquit, sine consensu severi tui patris Ægei uxorem me ducere, quod ejus jussa et monita pertimesceres, qui tibi districte edixerat, ne se inscio et ignaro ullam duceres. *Turneb.*

164 *Sed quid ego ignaris*] Lycophron: *Τί μακρὰ τλήμων εἰς ἀνηκόους πέτρας, εἰς κύμα καφόν, εἰς γάπας δασπλήγιδας βάζω, κενὸν ψάλλονσα μύστακος κρόνον;* *Scal.*

171 *Utinam ne tempore primo*] Apollonius, αἰθε σε πόρτος εἶνε διέβησεν, πρὶν κολχίδα γαῖαν ἰκένθαι. *Idem.*

174 *Religasset navita*] Ligare finem est ἐν ἀγκυρῶν ὀρμύσσειν. Quod Græcorum poetarum more dictum, qui id exprimunt per, *πελαγαὶ ἀνέψαι.* *Idem.*

176 *Consilium, in nostris quæsisset*] Noster, reliquisset, alii requisisset: non est obscurum legendum *requiesset*, *Nec malus hic, celans dulci crudelia forma Consilia in nostris requiesset aedibus hospes.* *Idem.*

178 *Idmoneosne petam*] Satis constat hæc a malis correctoribus an corruptoribus contaminata esse, aliis *Idmoneos*, aliis *Idomenis* legentibus. At si priscam scripturam reponamus, nihil est præterea quod desideremus. Est autem ejusmodi: *Isthmoneosne petam montis.* Lege, *Isthmon, eosne*

petam montis, ah gurgite lato Discernens pontum truculentum ubi dividit æquor? Isthmon ne petam, inquit, an eos montes, ubi æquor discernens dividit pontum truculentum? Obsecro te, candide lector, quid est in hac lectione, quod te offendere possit? Multi sunt Isthmi in Creta, quorum meminit Strabo. Quemnam habuerit in animo Catullus, quum hæc scriberet, tuum est quærere, et invenies apud Strabonem, qui non unius Ἰσθμοῦ in Creta mentionem facit. *Idem.*

183 *Quine fugit lentos*] Illud *lentos* conformatum ex prisca scriptura *vetitos*. Quod fortasse non male excogitatum. Virgil. 'remus lentandus in unda.' *Idem.*

184 *Prætereo litus*] Inepte. Lege, *Præterea litus solum: nullo insula tecto: vel, quod idem est, Præterea litus nullo, sola insula, tecto:* quæ proculdubio vera est lectio. *Idem.*

204 *Numine*] Dignum nota, 'numen' hic pro nutu accipi, ut et in illo Virgil. *Æn. xii.* 'Sin nostrum annuerit nobis victoria Martem, Quod potius reor et potius Di numine firmant.' Sic 'momen' pro 'momento' sæpissime, et 'fulmen,' pro 'fulmento' alibi legas apud Manilium. *Doussa F.*

227 *Ferrugine Hibera*] Glossæ: *Ferrugo, πορφύρα μέλαινα.* *Scal.*

229 *Ac sedes defendere sueta annuerit*] Ex veteri scriptura lege, *Quæ nostrum genus ac sedes defendere fretis Annuit,* ut. *Idem.*

238 *Quum te reducem sors prospera sistet*] Haud diu est, quum hæc adulterina lectio in alienas sedes inrepsit. Nam et vetus scriptura, et antiquitus emissæ editiones non *sors*, sed *ætas* habebant. Quare illud retine. Virgil. *Æn. viii.* 'Adtulit at nobis aliquando optantibus ætas Auxilium, adventumque Dei.' *Idem.*

250 *Quæ tum prospectans*] Et hic quoque grassatores isti ac insessores bonorum audaciæ suæ ac temeritatis

vestigia reliquerunt. Nam bene habet vetus, *Quæ tamen adspectans*. Est idem cum illo, quod superius notavimus, 'Tardet ingenuus pudor, Quæ tamen magis audiens Flet, quod ire necesse sit.' *Idem*.

258 *Pars e divolo raptabant*] Ita habet noster, non *Jactabant*. *Idem*.

260 *Pars obscura, &c.*] Græci uno verbo dicunt *ὄργιζεσθαι*, celebrare orgia, quæ non sunt Bacchi tantum; nam dicuntur et *ὄργια πάθων*, i. e. amorum, in epigrami. et ab Aristoph. *ὄργια μυσῶν*, de sacris Adonidis Aristoph. *ἀπὸ τῆς ὄργης*, a furore, vel *ἀπὸ τῶν ὄρων*, a montibus, inquit Servius, Latinis *cerimoniæ*. *Idem*, 'tertio quoque anno celebrabantur: unde Trieterica Virgilio dicuntur.' *Orgia* Bacchi *obscura*; quia occulta et mystica, sive quia *κρύφια μυστήρια*. Sacra autem illa Bacchi in arcubus vimineis capacibus erant, quas cistas poëta vocat. *Passer*.

261 *Orgia quæ frustra*] Apuleius Apologetico, 'Vel unius Liberi patris symmystæ, qui adestis, scitis quid domi conditum celetis, et absque omnibus profanis tacite veneremini.' *Scul*.

262 *Plangebant alii*] Scripta lectio *alia*: quæ recta est. Bacchæ enim intelliguntur, de quibus sermo. *Idem*.

264 *Multaque raucisonos*] Omnis vetus scriptura *multi*. Fortasse verum est quod habent multæ editiones, *Multi raucisonos efflabant cornua bombis*. Sed *Multa* legendum esset. Nam ut dixi, Bacchæ intelliguntur; vel, *Multis raucisonos efflabant cornua bombos*. Porro ejusmodi pompa Bacchantium fere eodem modo ab Æschylo *ἐν Ἠδωνοῖς* describitur, *Σεμνὰ Κόρυς ἐν τοῖς Ἠδωνοῖς*. 'Ὀργια δ' ὄργαν τῷ ἔχοντα. Ὁ μὲν ἐν χερσὶ βέμβικας ἔχων τόνου κέματον, δακτυλίδεικτον, κίμπλησι μέλος Μανίας ἐπαργῶν ἀμακλάν. Ὁ δὲ χαλκοβοῖς κοτίλαις ὀτοβεῖ. *ψαλμὸς δ' ἀλαλδῆι. Ταυρόβογγοι δ' ὑπομικνῶνται ποθὲν δὲ ἀφανοῦς φοβεροὶ μῦμοι. τυπᾶνον δ' ἄχθ' ὡσθ' ἐπορεύει Βροτῆς φέρε-

ται βαρυναρῆς. *Idem*.

266 *Talibus ampliffæ*] Hactenus vestis illa descripta. Vestibus etiam toros geniales contegi solitos auctor Lucan. 'Legitimæque faces, gradibusque adclivis eburnis Stat torus, et picto vestes discrimina tauro.' *Idem*.

274 *Procedant leviterque sonant*] Non leviter hæc contaminata esse fidem fecerit ea, quæ in nostro libro extat, scriptura, *Procedant, leni resonant plangore cachiinni*. Cachiinnus vero non significat crispationem undarum, quod disertis viris videtur, sed sonitum illum, quem plangore undæ ad litus edant. Attins Phinidis: 'Ac ubi crivo litore latrans Unda sub undis labunda sonit, Simul et circum magnisonantibus Excita saxis sæva sonando Crepitu clangente cachiinnat.' Cachiinnare in undis Græci *καγχάζειν*, *καχλάζειν* dicunt. Euripides Hippolyto: *καὶ περὶ ἄφρον Πολὺν καχάζων ποτὶ τὴν φύσμητι*. At *γέλασμα* apud Æschylum aliud est. *Idem*.

276 *Purpureaque procul nantes a luce refulgent*] *Ἀμαρυσσοῦσι*. *Idem*.

284 *Plexos tulit ipse corollis*] Coronæ diminutivum est corolla, hoc est, tenuis, sive gracilis corona, eademque plerumque florea, aut herbacea, ut scire licet ex his Catalli versibus, quod unico versu Palladius complexus est, *ver placidum vario nectit de flore corollas*. Græcis corollæ sunt *στεφανίσκοι*, ut apud Longum lib. i. *ποιμὲν*, describentem Daphnin et Chloën ludentes inter delitias veris. 'Et apum,' inquit, 'imitatione simul flores legabant.' Et hos quidem in sinu jaciebant; ex aliis *στεφανίσκους πλέκοντες*, corollas plectentes, nymphis ferebant. Possumus dicere corollas fuisse subitarias coronas ex eo flore plexas qui vigeret. Has corollas plerumque imponebant statuis numinum, quæ domi servabantur, ac si illo quotidiano et qualicumque cultu ea sibi propitiarent. Hujus moris meminit Fotis apud Appul. lib. iii. *Paschal*.

288 *Nereidum linquens clavis*] Conspurcata hæc sunt ab illis bonorum auctorum carnificibus. Nullus liber manu scriptus, nulla editio antiquitas emissa extat, quæ non habeat *Minois linquens doris*. Parva dictu labes, sed non parvi momenti. Legendum enim: *Minyas linquens Doris celebranda choreis*. *Minyas* archaica scriptura, et Græca declinatio, *μινυάων*. Sic Propert. ut notamus suo loco: 'Grata domus nymphis humida Thyniasin.' Idem: 'Non minor Ausoniis est amor ab Dryasin.' Item: 'Ah dolor ibat Hylas ibat Hamadryasin.' Primam in *Minyas* produxit non aliter, quam poëtæ alii primam in Italia, Phylacides, et aliis. 'Doras choreas' quas vocet, non obscurum est. Alladit enim ad morem Doricarum puellarum, quæ in phænomeridibus saltabant. Idque Græci vocabant *δωριάζειν*. Si *τὸ doris* est corruptum, corrigatur ergo. Ego in præsentia nihil potui. *Seal*.

Doris celebranda Choreis] 'Doras Choreas' dicuntur, cum puella Doricæ in Phænomeridibus saltabant, quod dicitur *δωριάζειν* significat etiam nudari, quia nudæ fere saltabant, maxime Spartanæ. 'Dorus,' pro 'Doricus;' ut 'Romula gens,' et 'Tros Æneas,' et 'Dardanus,' pro 'Romulea,' 'Troius,' 'Dardanius.'

Passer.

Celebranda choreis] Claudianus, III. Cons. Honor. 'post Pelion intrat Nereis illustre choris.' *Seal*.

289 *Non vacuus; namque ille tulit*] Hæc non minore incommodo ac illa accepta sunt. Vetus et scriptorum et excusorum lectio: *Nonacrios: namque ille tulit*. Sed *τὸ ille* additum ad fulciendum versum. Itaque non difficilis est conjectura hæc investigandi. Dēest igitur prima syllaba in prima voce *Nonacrios*. Lege vero: *Cranona erisonamque tulit*. Cranon est urbs intra Tempe: auctor præter alios Stephanus. *Erisonam* pro *Ærisonam* pris-

co illo more scribendi. De fodinis metallorum Thessaliæ satis Plinius. 'Ærisonam' vocat, propter metalla, quomodo eodem omnino locutus est modo Martialis, 'Et ferro Plateam suo sonantem.' Id est Plateam ærisonam: in qua scilicet ferrum aut æs foderetur. Totus vero egregius iste locus ita et legendus et distinguendus: *Confestim Peneus adest: viridantia Tempe, Tempe, quæ sylva cingunt superimpedentes, Minyas linquens doris celebranda choreis, Cranona erisonamque, tulit radicibus altis Fagos*. Scio quid super hoc loco docti viri conati sunt, frustra, ut apparet. Peneus igitur adfuit, linquens Tempe et Cranona. Sic Græci *λαῶν τὴν πόλιν*. Euripides Hecuba: *Ἦκεν, νεκρῶν κευθμῶνα καὶ σκόθρου πύλας Ἀλφειῶν, ὃν ἔδης χαλκὸς φέρεται θεῶν*. Ennius, ea ita circumlocutus est, 'Adsum atque advenio Acherunte vix via alta atque ardua, Per speluncas saxeis structas aspereis pendentibus Maxumeis, ubi rigida constat crassa caligo inferum.' Cranon autem feminino, quamvis Narbo, Martius, Hippo regius dicatur. Sic supra, 'Sirmio venusta.' Sic Silius dixit, 'regia Pleuron.' Juvenal. 'quam Dorica sustinet Ancon:' et in commune omnes urbes feminino genere efferunt. Ovid. 'Tum quum tristis erat, defensa est Iliion armis.' Item: 'Sed mihi quid prodeat vestris disjecta lacertis Iliion?' Ubi alia lectio habet Ilios; ut *Ἰλίου ἰσθμῶν*. *Idem*.

291 *Non sine nutanti platano*] Recte quidem Ennius 'Capitibu' nutantes pinos:' quia illæ arbores desinunt in conum, et a vento flecti possunt, quod poëtis est *ἠμύειν*. At platanus quomodo nutans dici potest, cuius rami in latum sparguntur, non in acutum coeunt? *Idem*.

Lentaque sorore Flammati Phæthontis] Vetus lectio, 'lentaque sorore.' Lege 'fletaque sorore.' Nota fabula de Heliodum lacrimis. *Idem*.

301 *Unigenamque simul cultricem*

montibus Idæ] Vetus scriptura, *montibus idri*, veteri more scriptum *idri* pro *hydri*, hoc est, serpentis Pythonis: montes *hydri* sunt delphici montes propter Pythonem serpentem ibi ab Apolline sagittis confixum. Quod autem hic Phœbum cum Diana mansisse solos, neque Pelei nuptiis interfuisse dicit, falsum convincit Æschylus, apud quem Thetis ita de Phœbo conqueritur: τὰς δ' ἐμὰς εὐπαιδίας Νόσων τ' ἀπείρους καὶ μακράωνος βλον, ἔθμπαντά τ' εἰπὼν, θεοφιλεῖς ἐμὰς τέχας Παιδὼν ἐπενφήμευσεν εὐθυμῶν ἐμέ. Κάγω τὸ Φοῖβου θεῖον ἀψευδὲς στόμα Ἥλπιζον εἶναι, μαντικῇ βρόον τέχῃ. 'Ο δ' αὐτὸς ὑμῶν, αὐτὸς ἐν βόλῃ παρὼν, αὐτὸς τὰδ' εἰπὼν, αὐτὸς ἐστίν ὁ κτανὼν τὸν παῖδα τὸν ἐρόν. *Idem.*

309 *Candida purpurea talos*] Apponam priscam lectionem, *Candida purpurea Tyrios extinxerat ora*. Sed in margine erat emendatum, *intexerat*: cui conveniens est, quod alii libri habent *intinxerat*: quod procul dubio est pro *intexerat*. Significat igitur in illa veste Tyrios intextos fuisse, non ut Virgil. 'Purpurea intexti tollant aulaea Britannii.' Tyrii intexti in illa essent, quemadmodum Britanni in anlæis: sed Tyrii hic pro Tyriorum purpura, ut apud Horat. 'in æquali tonsore capillos:' id est, tonsura: ut multa ad illud exemplum apud veteres. Vult igitur illam vestem candidam purpura Tyria prætextam fuisse. Quare oram illam purpuream interpretare institam: quæ propria matronarum erat. Instita, ut veteres magistri interpretantur, est *περιπόδιον*, *περιπόδιον*: et ita Ptolemæus usurpat, *περιπόδιον* in asterismo Virginis et Heniochi. In Hygin. Fab. LXXXVIII. 'acropodium Minervæ' in eam mentem accipitur. In veteribus libris pro *vestis* legebatur *quercus*: quod nos olim licet mendosum enarrare conati sumus. Id si cui placet, per me quidem sequatur licet. Hæc tamen vera lectio, quam nunc publica-

mus, et quam priore editione non assequabamur. *Idem.*

323 *Carmine perfidiæ*] Ita docti viri emendarunt ex antiqua scriptura illa, *Carmine, perfabat*. Id accidit, quod in Langobardicis literis nulla est omnino inter I et L differentia: item diphthongus divisim legitur in veteribus libris *ac, oc, &c.* *Idem.*

325 *Clarissime nato*] Illepidè sane, ac insipienter, uti ego hariolor: proinde non dubito, quin, *clarissime nato*, h. e. genere ac natalibus, scriptum fuerit a Catullo nostro, orto errore ex cognatione literarum O et U in Mss. Adde quod natus iste Peleo necdum natus erat, quo tempore hæc a Parcisi, si Poëtæ fides habenda, ad pulvinar ejus Geniale caneabantur: cui rei fidem facit consequens illa de Achille, etiamnum in oras adhuc luminis prodituro, disertissima vaticinatio, 'Nascetur vobis expers terroris Achilles.' *Dousa P.*

335 *Nulla domus tales*] Tres hi versiculi ut adulterini neque in nostro libro et quibusdam antiquis editionibus adscripti, a nobis rejiciuntur. Et sane si quis propius spectet, eos superfluos judicabit. Suspicio esse Marulli, aut similis frontis. Nam putarunt abruptum nimis esse a nuptiis ad liberorum mentionem descendere. In quo decipit eos acutum suum iudicium. *Scal.*

351 *Quum tremulo in canos*] Interpolatitia lectio. Vetus est, *Quum cinerem canos*. Lege, *Quum cinere incanos*: cinere incanos, albicantes cinere, quod fit in luctu; *πεπαραγμένους κόνας* poëtæ dicunt. *Idem.*

Incanos] *Incanos crines* pro 'valde canis' accipit, ut 'invinctum' pro 'valide vincto et compedito.' *Dousa F.*

354 *Prosternens messor aristas*] Hæc mutarunt quibus ad saporem vettustatis palatum obbrutuerat: nam diserte vetus scriptura ita concepta est, *Nanque velut densas præcernens cultor aristas*. *Cultor* est agricola, co-

lonus: *præcernens*, quod toties apud Homerum *τιτυσκόμενος*. Referenda igitur hæc ad priscorum morem, quem servabant in metendo. Nam pro nationum diversitate diversi et metendi hodieque sunt modi. Nisi forte quis malit *præsternens*. Scal.

360 *Quoq[ue] iter cæsis angustans*] Attius Epinausimache: 'En Scamandriam undam sanctam salso obtexi sanguine, Atque acervos alta in amni corpore explevi hostico.' Manifesto sunt ipsius Achillis verba. *Idem*.

369 *Madefient cæde sepulchra*] *Madefient* recte ex *madescunt*, quod in veteri scriptura erat, fecerunt docti viri; neque ullum negotium fuit hoc divinare. *Idem*.

378 *Hesternum collum, &c.*] Cum virgo nupta prima nocte cum marito concubitura erat, colli mensuram filo circumdato capiebant. Postero mane eodem filo collum mensurabant: quod si latius quam ut filo comprehenderetur, inveniebant, defloratam esse ea nocte pro certo habebant: sin vero nihilo majus evaserat, adhuc pro integra habebant, aut antea fuisse devirginatam censebant. Neque id absque ratione factum videtur: siquidem ut memoriæ proditum est ab Aristot. de Hist. Anim. VII. c. 1. præcipue vox mutatur in asperiores et minus acutam, quo tempore coitus inchoatur, ut qui vocem conservare velint, a coitu ipsis abstinendum sit. Unde et facile conjici potest instrumenta voci famulantia, quæ intra collum posita sunt, primo coitu dilatari, et consequenter collum augeri, forsân quod semen dum ab universo corpore, et præsertim a capite, secundum Hippocratem et alios veteres, per colli vasa præcipitatur, vias illas vi quadam cogat, atque ampliores reddat; vel quod corpus in primo coitu magnopere agitatam ubique, et maxime circa collum spiribus et humoribus diffusis replea-

tur atque in majorem molem attollatur. *Mercurialis*.

Hesternum collum poterit] Etiam Calpurnius tumentem cervicem ponit inter argumenta *diakopebreus*: 'Sed postquam Donacen duri clausere parentis, Quod non tam tenui filo de voce sonaret, Sollicitusque foret linguæ sonus, improba cervix, Suffususque rubor crebro, venæque tumentes.' *Scal*.

383 *Felicia Pelei Carmina*] Pelei, τῆ Πηλεΐ. Virgil. 'Orphei Calliopea, Lino formosus Apollo:' τῇ Ὀρφεΐ. *Idem*.

384 *Cecinerunt pectore Parca*] Noster omine, non pectore: et ita legatur omnino necesse est. Nam hic intelligitur de ominibus, quæ in nuptiis captabantur. An non ea sunt vera omina, quæ Parca cecinerunt? Sed quid argutamur? Canere divino omine est plane *θεοκίλειν*, *θεοκινεῖν*. Divino omine cecinerunt *ἐπαρβεσσαντο*. *Idem*.

386 *Sæpius et sese*] Prodigiosa lectio vetus, *Nereus ut sese mortali ostendere cætu*. Ego quid pro illa, quod verum sit, substituam, non habeo. Fortasse nullum est mendum, et constat lectio. *Sæpius*, inquit, cælicolæ solebant invisere castas domos, ut ecce Nereus, qui se ostendit mortali cætui ob nuptias Thetidis filiae. *Idem*.

388 *Templo in fulgente revisens*] Archaica locutio: ut 'Reviso domi:' 'Reviso ad eum.' *Idem*.

390 *Conspexit terra centum*] Inepte pro *centum* quædam editiones habebant *Cretum*. Virgil. illud eos satis refellit, 'Centum quadrijugos agitato ad flumina currus.' *Idem*.

397 *Armatus hominum est*] Nam Nemesis seu Rhamnusia Dea victoriæ, et tropæorum. Ausonius in Epigr. quod vertit ex Græco de Nemese. *Idem*.

406 *Divos acelerare penates*] Non *penates*, sed *parentes* habet liber nos.

ter. Recte παρφεὺς θεοὺς, *parentes deos*, vertit: et ita postulat sententia. Nam quum scelus hoc cum privigno commiserit, quid aliud quam in

paternos Deos impiavit se? Patri enim ipsi injuriam facit. Parentes igitur Dei, παρφεῖ, γεννητορες. *Idem.*

CARMEN LXV.

3 *Nec potis est dulcis Musarum*] Non displicet quod in ora libri nostri eadem manu notatum est: *Nec potis est harum dulcis*: imo verum esse putamus. Neque enim bis idem repetere, Latinum est. Nam quum dixit virgines pro Musis, quare Musarum iterum meminit, nisi ὁς ταὐτὸ εἰπεῖν vult, quod est in proverbio Græcorum? *Scal.*

8 *Obterit ex oculis*] Græcissat. *Obterit, ἐπαθίρει, ἐπαρτῆε. Idem.*

9 *Adloquar*] Expunximus hunc versiculum. Siquis id queritur injuria factum, habet lacunam in nostro libro, quacum de eo expostulet. *Idem.*

Carmina morte canam] Veteres editiones *legam*. Ejus extant in nostro vestigia. Legitur enim, *tegam*. *Idem.*

14 *Fata gemens Itali*] Ἴτρος, Ἰρόλος? *Epos, Ἐπώρολος*. Sed reclamant veteres scriptura, *absunti fata gemens Protei*.

Protheum ego Tenthredonis filium ex Homero et Lycophrone scio, nullum præterea scio. *Idem.*

16 *Hæc expressa*] Vetus liber *excerpta*; ab eo Eclogæ dictæ. *Idem.*

19 *Ut missum sponsi*] Alii legunt, *sponsæ*, ut respondeat τῇ missum: si sponsi legimus, respondebit τῇ munere. Fortasse legendum: *Ut missa sponsi furtivum munere malum*. 'Munus' in leg. 53. de Verb. Signif. definitur, 'Donum cum causa,' ut Natalitium, Sponsalitium, Nuptiale. *Passer.*

23 *Atque illud, &c.*] *Atque* pro 'statim' positum accipio, id quod ex Enniano illo perspicue planum: 'Atque atque accedit muros Romana juven-tus.' Quomodo etiam Maronis illud intelligendum, 'si brachia forte remisit, Atque illum in præceps pronorapit alveus amni:' docuit nos jampridem Gellius lib. x. cap. 29. *Don-sa P.*

CARMEN LXVI.

6 *Dulcis amor gyro*] Ita docti viri ex *govero* aut *givodero*. Nam et illud corruptum ex *goero*. 'Goerus' est 'Gyrus.' Ausonius, 'Octo et octoginta goeris, et super trihorio.' *Idem*, 'Additis ad hos priores goeros geminis orbibus.' *Idem* doctissimus poeta dixit 'cæbum' pro 'cubo,' ut olim in nostris Ausonianis lectionibus notavimus. 'Gyrus' autem est, flexus metæ; ut, 'Interiore diem gyro ra-

pit:' hoc est, sinistiore flexu. Spati-um Lunæ et Solis non mirabitur, qui scit eis bigas, et quadrigas adtribui. Si quis gyrum simpliciter pro circui-tione Solis accipere malit, per me li-ceto. *Scal.*

Ærio] Pro 'cœlesti' dictum, ut apud Callim. ἐν ἥπαι pro 'in cælo.' Hinc et ἡερόφορος Luna cognomina-tur Græcis, et Ἀερίης quasi ἀερίτης, i. e. *aërem secans*, dicitur teste Macro-

bio. Glossarium, 'Aërium, cæleste.' *Doussa F.*

11 *Novis auctus Hymenais*] *Re-pone, novo auctus Hymenæo.* Hoc facimus auctore vetere scriptura. *Scal.*

15 *Anne parentum*] Elegiam quidem Callim. in comam Berenices non habemus; sed extat similis locus ex ejus dactylicis: 'Α παῖς ἃ καρδάλεως Τὰν οἱ φασὶ τανύτρες Εἰδυλὸς δαρσύνος' *Ἐχθρὸν ἴσον ἄλλοις.* Plane ipsissima est sententia. *Idem.*

18 *Non ita me Divi vera gemunt ju-verint*] Prima in *juverint* est correpta ἀρχαῖος quomodo dicebant 'vellerunt' pro 'vulserunt,' 'scinderunt,' a 'scindo.' Sic præteritum 'jui' nihil mutat a præsentī 'juvo.' Sic Terentio in Hecyra 'impellerim,' 'qui illum ad laborem impellerim.' Quare non sequimur eos qui legunt *juerint.* *Idem.*

27 *Anne bonum oblita es*] Ex vestigiis priscae scripturæ colligimus ita Catullum scripsisse, *Anne bonum oblita's facinus: quod regium adepta's conjugium?* Sic apud Cic. in Epist. 'Imminuta'st, appellanda'st, nulla'st,' ut observat doctissimus P. Victorius. *Idem.*

28 *Quod non fortior auxit aliis*] *Lege, quod non fortior aut sit aliis?* Anne oblita es, et quod nupsisti Regi, et quod nemo te fortior sit? Historia hujus rei extat apud Hyginum, quare magnanimam vocet eam. *Idem.*

33 *At quæ ibi pro cunctis*] Ita concinnandus locus, *At quæ ibi, pro!* *cunctis pro dulci conjuge Divis Non sine taurino sanguine pollicita es, Si reditum tetulisset is, aut in tempore longo Captam Asiam Egypti finibus adjiceret?* *Idem.*

43 *Ile quoque, &c.*] Montem autem Atho crediderim significari, quem ducta fossa, admissoque mari continenti abscondit Xerxes: quamquam autem est maximus mons ille, tamen

eum gloriæ suæ magnitudine et claritate supervehitur et superat Achilles, Phthiæ clara progenies: nisi si dicat, ultra eum montem Thessaliæ esse, ejusque partem Phthiam, in qua divinis honoribus colatur Achilles. *Turneb.*

Quem maxima in oris] Scriptura plane characteris Langobardici: A pro U, et contra. Nam *maximu'* in *oris* scribendum erat; sed, ut jam dixi, in eo characterē nihil inter se differunt hæc literæ duæ. Quem, inquit, Atho maximum in oris Phthiæ progenies clara supervehitur. Progeniem claram dixit Macedones, adulans Ptolemæo propter Alexandrum et ejus successores Ptolemæos. *Scal.*

45 *Quum Medi irrupere*] Correctores antiqua lectione offensi, eam mutarunt, quæ erat, *Quum Medi properare novum mare.* Infinitivus modus pro definito tempore, creberrimus apud Sallustium. Sic ad eundem modum Claudianns de nuptiis Honorii et Mariæ, 'Quum procul augeri nitor, et jucundior aër Attonitam lustrare domum:' ubi dictum 'Quum augeri,' 'quum lustrare,' ut hic *quum properare.* Quum, inquit, Medi properabant novum mare. In *Æn. viii.* 'Interea quum jam stabulis saturata moveret Amphitryoniades armenta, abiturumque pararet, Discessu mugire boves, atque omne querelis Impleri nemus, et colles clamore relinqui.' Hic 'impleri,' et 'relinqui' eodem tempore censeri debent, quo *moveret*, et *pararet*, quanquam scio vulgus Grammaticorum enim locum aliter accipere: ubi sane plane Grammatici sunt, hoc est, ἀκαταλόγοι. At Virgilius dixit, 'quum impleri,' 'quum relinqui' eodem modo, quo hic dictum, *quum properare.* Vide quam male hunc politissimum poetam habuerunt scioli iati. *Properare mare*, ut Horat. 'properare apio coronas.' Virgil. 'Et quamvis igni exiguo properata

maderent.' *Idem.*

Quum Medi properare] Sic restitui-
mus ope libri vetusti, *Cum Medi pe-
perere nocum mare, cumque juvenus Per
medium classi barbara navit Athon.*
Xerxis fossam, quæ erat mille quin-
gentorum passuum sive duodecim sta-
diorum, *mare* vocat, ut Plinius 'fre-
tum.' Meliores authores passim 'A-
tho' dicunt, τὸν Ἄθω, non 'Athon.'
Is. Vossius ad Melam, pag. 138.
Medi pro Persis. Horat. 'Neu si-
nas Medos equitare inultos.' Μῆδός
est Persarum rex vel Darius vel
Xerxes apud Xenophontem: ita eti-
am Græci præsertim Attici Persas
nominant. *Casaubonus* ad Athen, lib.
II. c. 14.

47 *Quid facient crines*] Virgil. pene
ad verbum, 'Quid facient domini,
audent quum talia fures?' Et con-
stat, quum Xerxes tot millia homi-
num impenderet ad montem perfo-
diendum brevi opus totum expli-
casse: unde verbo properandi usus
poëta festinationi operis accommo-
do. *Scal.*

48 *Juppiter, ut Chalybon*] Ingeni-
ose quidem Politianus ex Græco
Callimachi restituit: sed quam vere,
haud dum scio, quum editiones, quæ
ante hanc emendationem Politiani
emissæ sunt, constanter habeant, *ce-
licum*: quod et Grammatici ejus sæ-
culi testantur in manuscriptis etiam
extare: nam unde hanc corruptam
vocem hausissent formis excusi, nisi
ex scripta lectione? Certe in nostro
liquide scriptum fuit, *telitum*. Sed
jam toties monimus in his exempla-
ribus manuscriptis C, pro T, et con-
tra scriptum fuisse. Itaque et illud
Celicum nostro quoque exemplari con-
firmari potest. Quanquam ex *telit-
um, telorum* fecit Parthenius. Certe
Chalybon non scripsit Catullus:
quare? quia nimium quantum disce-
dit a vestigiis priacæ lectionis. Quid
ergo? Puto, ut ingenne fatear, Ca-
tullum τὸ Χαλύβων in Græco poëta

non pro natione, sed pro ipso ferro
accepisse. Nam chalybs passim apud
Græcos etiam τὸ σόδιωμα, acies ferri.
Itaque unam syllabam desiderari pu-
to, *Juppiter, ut siceicum omne genus
pereat.* Nam prima syllaba *si*, extrita
erat, ut in illo hujus poematii versu-
culo: 'Sanguinis expertem non veris
esse tuam me.' Deest haud dubie
prima syllaba *si. non siveris.* 'Sice-
lices,' aut 'Sicilices,' cultra tonsoria
vocat. 'Sicilire' est cædere. 'Si-
cilices sunt quas in sibynis, aut lan-
ceis, aut venabulis, αἰχμὰς Græci vo-
cant. Ennius, 'Incedit veles vulgo
sicelicibu' latis.' Vide quæ ad Fes-
tum eo loco notavimus. Hic vero ut
diximus, 'sicilices' sunt cultri ton-
sorii, quibus abscissa coma. In Glos-
sis autem Sicilicum est ἔρπον σκυρῆς.
Notum quid sit 'sicilire prata.' Hoc
enim est circumcidere. Apud Isido-
rum præclara sunt veterum scripto-
rum testimonia, tanquam preciosio-
rum pavimentorum tessellamenta.
Sed ea non raro pervertit Isidorus,
in quibus illud succurrit: libro VI.
cap. 12. Circumcidi libros Siciliæ
primum increbuit. Nam initio pumi-
cabantur. Nihil temere asseram. Sed
videtur auctor, unde desumpsit,
scripsisse, *Circumcidi libros, id est, si-
cilire.* Reliqua sunt ab Isidoro. A-
pud Martial. lib. IX. Epigr. 78. 'Et
libata semel, summus modo purpura
cultros sparserat.' Ita legendum ex
scriptis libris. Nam 'cultros' intel-
ligit, quos hic Catullus dixerat 'sici-
lices.' Purpura autem est prima la-
nugo barbæ, ut etiam vestis. Et
vesticeps δ προθήκη. Sane sequentia
manifesto docent Catullum τὸ Χαλύ-
βων non pro natione accepisse, sed
pro chalybe ipso. Aliter enim acci-
pit ac Callim. scripsit. Quum enim
scribit, *Et qui principio sub terras, &c.*
vertens ex illo, Χαλύβων ἐς ἀπόλοιτο
γένος, Τηλόθεν ἀντέλλοντα καὶ κύν φη-
τὸν οἱ μὴ ἔφηναν ostendit se aliter
legisse, ac citatum invenimus: nempe,

Τηλόθεν ἀντέλλον τε κακὸν φυτὸν ὃ μὲν ἔφηναν· et μὲν, τὸν Χάλυθα interpretatur, quum Callimachus τῷ ferro referat, *quum ferro talia cedant*, ut si scripsisset, Καὶ τί κόμαι βέβαιαν, ἐπεὶ τὰδε εἴκαβε χαλκῷ; Ζεὺ πάτερ, ὡς Χαλύβων πᾶν ἀπόλοιτο γένος, Τηλόθεν ἀντέλλοντα κακὸν φυτὸν ὃ μὲν ἔφηναν. μὲν, hoc est, τὸν χαλκὸν, seu σίδηρον, quod antea dixerat. *Idem.*

Juppiter, ut Χαλύβων omne genus pereat] Advertendum adverbium, *ut*, tam hic, quam apud Horat. ‘Juppiter, ut pereat positum rubigine telum,’ non tam significare ‘utinam,’ quomodo apud Charisium explicat Aruntius Celsus, quam quod Comici alias cum excarescentia, ac devotione quadam per ‘qui’ efferunt: ut illud Terentii, ‘Qui illum Dī omnes perduint:’ sic enim idem alibi, ‘Ut te omnes equidem Di Deæque perdunt:’ et Plautus plusquam sexcenties, ‘Ut te magnus perdat Juppiter:’ quod ipsum et nos vernaculo sermone totidem pæne verbis efferimus *Dat u. God. schende. Donsa P.*

51 *Abjunctæ*] Noster liber *Abruptæ*. Nimirum hæc bona lectio ac sincera minutulis magistris displicuit; quare, nescio: sententia enim plana. *Scal.*

53 *Unigena*] Unigenas fratres et sorores vocat Catullus. Sic supra Dianam ‘Phœbi unigenam’ dixit. Ergo Memnonis unigena Pegasus quia Auroræ filius. Sane Pegasus ab Aurora dono Jovi datum scribunt Græcorum commentarii. Lycophron autem et alatum Pegasus, et eo vehi Auroram scribit, Ἡὸς μὲν αἰτὸν ἔρι φηγίου πάγον Κραιπνοῖς ὑπερποῖατο Πηγῶσιν περὶ οἷς. Quare igitur alitem et pinatum facit, haud obscurum est. *Idem.*

54 *Chloridos ales equus*] Antiqua scriptura in nostro libro, *alis equos*: *alis*, ut ‘germin,’ ‘rumin,’ pro ‘ales,’ ‘germen,’ ‘rumen’ ut olim in libros rerum rusticarum notavimus, *equos*, ut supra ‘maritos’ pro maritus. Ar-

sinoën pro Venere Zephyritide cultam ex Callimacho ante hos quindecim plus minus annos admodum adolescentem notaveramus. Possemus et illos versus Callimachi adducere ex Athenæo, nisi jam eos Turnebus libris suis Adversariorum inseruissent. Chloris et Zephyritis συνώνυμα sunt. *Idem.*

55 *Me tollens adolat oras*] Noster codex, *umbras*, non *auras*. Quod meo periculo reponas licet. Nam noctu rapta fuit ea coma. Itaque mane in templo non comparuit: umbras ergo noctem dixit. Hoc plane pertinet ad historiam: quod tamen audaces homines, quum minime intelligerent, perverterunt. *Idem.*

57 *Ipsa suum Zephyritis*] Quemadmodum Arsinoë pro Venere colebatur, ita ex his colligemus equum, quem in delitiis habuit, Pegasi nomine appellari: tanquam et ipse inter astra collocatus esset: unde ‘famulum’ ipsius vocat. Sane a studio equorum *ἵππελα* vocata fuit Arsinoë. Auctor Hesychius in Glossis. *Idem.*

58 *Grata canopæis*] Omnia luxata, perversa, contaminata sunt ab ineptis pædagogis, qui insigni aliqua temeritate plus sibi gloriæ apud homines sui similes pariunt, quam viri docti ex aliqua egregia emendatione. Tanta penuria est hominum, qui in istis literis aliquid videre possunt. Ego aio, atque iterum aio, Catullum ita scripsisse, *Gnata Canopiis incolæ litoribus Ludit ubi*. Canopiis est *Κανωπέοις*, ut Alexandria ex Græco Ἀλεξάνδρεια. Antiochia, Ἀντιόχεια. Prisca lectio fuerat, *Canopiciis*: nempe propter similitudinem hic C, pro E positum fuerat. Nam antiquo illo more scriptum fuit *Canopiciis* ut supra, ‘ludei,’ ‘lucei.’ Hæc perpetua erat in I longo veteram illorum orthographia. Illud, *Ludit ubi*, ex perturbatis vestigiis scripturæ, quæ in nostro libro est, odorati sumus. Quæ sunt omnia γνήσια Catulli, et elegantissima. Ze-

phyritis Arsinoë, inquit, eo miserat famulum suum Pegasum. Quo? nempe ubi Gnata Berenice ludere cum aliis æqualibus solet. Nam Berenice, ut et pueri sciunt, Arsinoës filia. *Grata* pro *Gnata* etiam in exemplari Gallicano potuit exaratum fuisse, ut apud Plantum in Truculento, 'E re grata' scriptum extabat, et editum est, pro 'E re gnata;' quod aliis est, 'E re nata.' Quantum autem hæc antea deformata erant? Quam male isti homines meriti sunt de politissimo poëta, quem tot vibicibus pene stigmatiam fecerant? *Idem*.

59 *Vario ne solum limite cæli*] Hæc quoque Catulliana non sunt, sed eorundem hominum commenta. Noster liber habet, *vario ne solum in limine cæli Aut Ariadneis aurea temporibus Fixa corona foret*: quæ proba lectio est, modo pro *limine* legas *lumine*: lumen cæli est cælum ipsum περιφραστικώς. Juvenal. 'Nil præter nubes, et cæli lumen adorant.' Sed ibi vulgo legebatur *numen*, ut supra eodem errore, 'Cælesti lumine vidit,' perperam 'numine' et scriptum in nostro extat, et vulgo editum est. 'Cæleste lumen,' et 'cæli lumen,' hoc est cælum. *Idem*.

60 *Ex Ariadneis*] Ostendimus jam scriptum esse, *Aut Ariadneis*: quod probum et verum est. Ne solum, inquit, corona in cælo, aut in capite Ariadnæ fixa esset. Nam alii coronam simplicem in cælo ponunt, ut major pars Astronom. alii ipsam Ariadnam in cælo collocant; ut quidam Mythologi. Propert. 'Te quoque enim non esse rudem testatur in astris Lyncibus in cælum vecta Ariadna tuis.' *Idem*.

63 *Vividulam a flatu*] Et hic ore correctorum Catullus loquitur. Nam vetus scriptura longe aliter habet, *Vividulum a fluctu*. Sed profecto Gallicanus codex habuisse videtur a *flutu* unde factum *fluctu*. Nam qui a *flutu* legunt, ut habet melior pars editio-

num, videntur secuti illam lectionem, a *flutu*, quæ proxime a vero abest; nam u pro a positum, imo u et a eadem sunt in Langobardicis characteribus. Legemus vero a *flatu*: et, ne solæcismum committamus, *Vividulo a flatu*: 'Vividulum flatum' vocat, quem Græci ποῦτᾶ ἀκρατὰ ῥεῖν. Nam sublatus fuerat in cælum Bostrychus Berenices. Itaque his verbis innuit se vento secundo sublatam in auras. Qui dubitat hanc nostram emendationem veram esse, eum ego jubeo ἀπειν λύχρον ἐν μεσημβρίᾳ. Non quod ita iudicio nostro confidimus; sed quia ut nolumus adversus animi nostri sententiam verum oppugnare, καὶ ὁμοῦ τῇ ἀληθείᾳ χροῖσθαι, sic adversus ineptorum magistrorum audaciam illud tueri nullum prorsus periculum esse puto. *Idem*.

66 *Callisto juncta Lycaonia*] Qui hæc mutarunt, vellem mihi dicerent quæ fiducia id fecerint: an quod ullam analogiam sua correctione restitutam putent? minime: neque enim efficiunt unquam, ut *Callisto* tertio casu dictum fuerit. Dixissem saltem *Callistæ*, nempe, Καλλιστοῦ. Noster liber minimum abest a vero. Legit enim, *Callisto justa Lycaonia*. Si litterulam addas, ut pro *Lycaonia* legas *Lycaonida*, veram, ut puto, et germanam lectionem erueris. 'Justa' veteres pronunciabant, pro quo, nescio quo fato, 'juxta' nunc dicimus: eodem modo 'mixta' librarii nobis transmiserunt pro 'mista,' 'Ulyxes' pro 'Ulysses.' Infra, 'Mentula habet justa triginta jugera prati.' *Idem*.

67 *Vetor in occasum*] Nam Coma Berenices habet ab oriente Booten, ab occidente terga leonia, a Septentrione posteriores pedes Ursæ majoris, a meridie Virginem, media prorsus quatuor asterismorum. *Idem*.

69 *Sed quamquam me nocte premunt vestigia divum*] Aratus, θεῶν ἐνδὲ ποσειδὸν πορεύεται. *Idem*.

77 *Quicum ego, dum virgo*] Noster,

quam virgo. *Expers* autem dictum eodem modo, quo 'defrens, defrensis.' Sic 'expers, expersis;' sic 'præsex, præscia:' et ut Græci a futuro hæc nomina formant, sic Latini a supino: Græci enim εἰσπράληξ, κατέβληξ, ἐπύρεξ, ἀβύληξ, et similia: 'expers' ergo, 'expersis,' idem quod 'expersus,' verbum est 'expergo,' διαπαύω. Sed alii malunt *expers* hic esse ἄμωπος, vulgata significatione. Quod, si ita malunt, concedimus. Erunt igitur contrarium, *expersa unguentis*, et *expers unguentorum*. Idem.

Omnibus expers] Probo Joh. Aurati conjecturam, *omnis expers*. Fortasse autem ita legendus est posterior versus: *Unguenti Assyrii millia multa bibi*; vel *Unguenti Syrii*, pro Assyrii vel Syrii: et dixit *millia unguenti*, ut in Epithalamio 'multa millia ludi.' *Passeratus*.

79 *Nunc vos optato quas*] Correctores, si literas spectes, quæ paucæ numero sunt, leviter hæc mutarunt; si sententiam, non leviter peccarunt. Ita enim ex nostro libro legendum: *Nunc vos, optato quæ junxit lumine tædæ, Non post unanimis, corpora, conjugibus*. O vos, inquit, corpora, quæ diu quidem desideratis viris copulata estis, sed quibus postea vobiscum non bene convenit. Vos, quæ speratis quidem vestris tandem nupsistis, sed ita, ut inito matrimonio, non bene inter vos congruat. Manifesto huic comæ jubet rem divinam facere matronas castas, quæ male concordēs viros sibi cupide restitui volebant: quod mox ex sequentibus apparet. Tamen, quum hæc correctores non animadvertent, omnia hæc perverterunt. Hujus autem temeritatis signifer fuit Avanti-
us. *Scal.*

82 *Quam jucunda*] Lege, *Qua*, id est, ut. *Idem*.

83 *Casto colitis quæ jura cubili*] En cacoëthes correctorum: nam ut paucularum literarum levissima immutatione graviter commiserant, ita hic

unius verbi depravatione quam alienam a mente poetæ sententiam effecerunt? Legendum enim plane ex nostro libro non *colitis*, sed *petitis*. Vester, inquam, onyx, quæ petitis jura maritorum vestrorum, integro pudicitiae nomine. Quæ, inquit, petitis restitui vos viris vestris, modo constet pudicitiae fama. Imo: Quæ vultis, ut mariti jus suum pudori conservent: recte. Virgil. 'Ante, pudor, quam te violem, aut tua jura resolvam.' *Idem*.

85 *Illius cura*] Repone antiquam lectionem, *Illius ak mala dona levis bibit inrita polceis*. Idem.

91 *Non votis esse tuam me*] Vetustæ lectio, *veris*, aut *vestris* præfert. Si *veris*, deest prima syllaba, ut supra dixi. Sin, quod *veris* est, *vestris*, profecto inversum est pro *Siveris*. Ita distingue et lege: *Tu vero, Regina, tuam quum sidera Divam Placabis festis luminibus Venerem, Sanguinis expertem non siveris esse tuam me, Sed potius largis adfice muneribus*. Si quis hic interpretationem quaesierit, ego eum ad primos magistros redire censeo, ut qui non intelligat, quæ vix primis literis tinctum ignorare nefas esse arbitror. Male enim hactenus interpretati quidam sunt nescio quam Venerem sanguinis expertem: quum hoc voluerit Veronensis nostras, O Berenice, quum Hecatomba facies Arsinoæ Veneri ne me immunem ejus sacrificii facias: ne postremam me in illo epulo memoraveris. *Idem*.

92 *Sed potius largis effice*] Illud *effice* Pontani est, ut *rd votis*, quod superius suppositum erat. At recte noster, *adfice*: Noli me immunem tanti epuli relinquere, sed potius largis muneribus adfice. Si veterem lectionem recte perpenderit Pontanus, non minorem gloriam Criticus, quam poeta consequutus esset. *Idem*.

94 *Proximus hydrochoi fulget Oari-*
on] Est scripta membrana, et veteres editiones hanc lectionem testantur.

Qui Erigonem et Arcturum hic supposuerunt, dum bonos Astrologos se profitentur, profecto malos Criticos se prodiderunt. Non enim hic de thesi illius astri sermo est; sed aliud vult poëta: nempe, quum fulgidum astrum sit ipsa coma, quod poëtica ἀστὴρσι intelligitur dictum, quum revera sint ἀνύδρῳ ἀστῆρες, et velle repetere caput Reginae testetur, mandat Orioni astro fulgentissimo, ut pro se lucere velit. Quod si quis objiciat, Orionem non posse dici proximum Hydrochoo, quum ab eo sit remotissimus: ego respondeo tantam ἀκρίβειαν a poëtis non esse exigendam. Quid? nonne Euripides dixit: σείπρος ἐγγὺς ἑπταπόρου πλειάδος ἄστρον. Sane haud multo remotior est Sirius a Vergiliis, quam Orion ab Aquario. Itaque Ennius videns absurditatem, quum eam fabulam, id est Iphigeniam, verteret, non Vergiliis, sed Ursam vertit: quia tam Ursa, quam Vergiliæ, est sidus ἑπταπόρου. Non tamen dissimulare possumus nobis mirum videri non solum Callimacho Orionem Aquario tam vicinum videri, sed etiam Sirium Pleiadi. Non tamen propterea mutandum esse dicamus, siquid absurde ab illis dictum. Simplicissimus ergo sensus hujus loci, quem non sine magnæ temeritatis conscientia correctores contaminarunt. Sed omnium maxime ridiculus Marullus, qui quum nullum aut admodum exiguum sensum harum literarum haberet, ridet Politianum virum non solum se majorem, sed et nullo nostræ ætatis inferiorem, qui non hæc commentus est, sed veterem lectionem, quam a magistellis depravari videbat, ab illorum audacia vindicare conabatur: et sane omnes vetustissimæ editiones, ut dixi, et quantum scriptorum exemplarium extat, non aliter habent. At Græculus ille putavit sibi licere

in bonis auctoribus, quod ipse sibi i suis versibus voluit licere. Ausus est præterea annotationem doctissimi Politiani ineptissimo epigrammate exagitare. Sane quibus ille vir tantus videtur, tantique fit, debebat aliquid de pertinacia remittere, et ejus editionem Lucretianam diligenter perpenderent. Nullus enim veterum auctorum ita male ab ulli correctorum acceptus est, ut Lucretius ab illo audace Græculo. At non illum non imitabimur, et si quæ exstant ejus ac similium correctorum in bonis libris temeritatis atque audaciæ vestigia, ea prorsus abolere, atque de medio bonorum scriptorum penitus obterere nobis consilium est. Qui autem hujus ineptæ mutationis auctor fuerit, nondum comperire potui: nisi fuerit Marullus ipse. Nam tum recter, quum illa scribebat Politianus, locus ille mutatus fuit: quod ansam præbuit homini eruditissimæ veterem lectionem asserendi, quam videbat ob oculos suos ita ab audaculis labefactari. Rapidum quidem ingenium Marulli fuit, et torrens, sed quod versibus nunc bonis nunc malis ex tempore effutiendis potius, quam bonis auctoribus emendandis naturæ videtur. *Idem.*

Fulgeat Oarion] Ejusdem, cujus et illa superiora, officinæ est verbum *fulgeat*. Bonum quidem ipsum, sed quod Catullus tamen nunc non usurpat. *Fulgeret* enim posuit, ut præferunt scripti libri, et antiquæ editiones. ‘Fulgerare’ archaicum, ut ‘pignerare,’ ‘temperare.’ Glossæ *Fulgero*, ἀσπράττω. *Idem.*

Proximus Hydrochoi] Conjungit etiamsi sidera hæc minus sibi vicina sint; nisi pro *Hydrochoo* scribendum *Heniocho*. Heinsius ad Ovid. Art. lib. II. vs. 55.

CARMEN LXVII.

6 *Postquam es projecto*] Vetus lectio *porrecto*, et recte; hoc est, mortuo. *Allusum* ad gestum mortuorum. *Homerus*: 'Ὁ δ' ἐν κονίῃσι τανύσθη. *Sophocles*: γέροντα μόρφ' ἐκτανύσαι. *Eurip.* *Phœnissis*: τὰδ' ἐκτάδην σοι κείσθων ἀλλήλων πέλας. *Martial.* 'Tu languore quidem subito fictoque laboras. Sed mea porrexit sportula, Paule, pedes.' Hoc est, mortua est. *Horat.* 'Opima quod si præda mergos juverit Porrecta curvo litore.' Utrum autem *es*, an *est*, legatur, id semper ad Januam refertur. Nam *es* refertur ad eam quidem vocandi casu. Est etiam tertia persona: ut illud antiqui poetæ, *Danai*, qui parent *Atridis*, quam primum arma sumite. Idem ac si dixisset, *Danai*, qui paretis *Atridis*. Quare desinant Grammatici de verbo *es* aut *est* controversiam movere. *Scal.*

Facta marita] *Marita*, matrona; vel, si mavis, maritalis. *Horatius Carmine Seculari*, 'lege marita.' *Acro Helenius*: 'id est, maritali; ut *Plautus*, apud quem *Senex*, *Polchra*, inquit, ædopol pecunia est. Cui respondet alius: Quæ quidem non marita est, pro eo quod est: Quæ quidem non est maritalis.' *Censorinus*, 'Nonnulli binos Genios dumtaxat domibus, quæ essent maritæ, colendos putavere.' *T. Livius lib. xxvii.* 'Vagabatur enim cum uno aut altero comite per maritas domos dies noctesque.' Quare autem *maritam*, aut *maritalem* januam vocat? *Diximus* apud Festum, *Matronæ Romanæ*, simulac in mariti manum convenerant, lectum ante januam sibi in atrio sternerant, qui dicebatur adversus lectus. *Propertius*, 'Seu tamen adversum mutarit janua lectum, Sederit aut nostro canta noverca

Delph. et Var. Clas.

toro.' *Asconius* quoque ejusdem lecti meminit. Vide quæ ad Festum superioribus annis notavimus. Unde *Matronæ* dicebantur *Janitricæ*, præsertim duæ, quæ duobus fratribus in eandem domum innupserant. *Lepide* igitur dixit ad Januam, 'postquam es facta marita:' quod non obscure intelligi potest ex *Propertii* loco jam a nobis producto. Videmus igitur vulgare pene id fuisse, ut *maritam* januam vocarent, quum dominus uxorem duxisset. *Aperta* ergo sententia *Catulli*. *Postquam*, inquit, *sene elato* nupta ducta est domum. *Idem.*

8 *In dominum veterem*] Liber scriptus, *In dominum venerem*, ut *dominum* sit genitivus pluralis. Nam non uno domino functa erat. *Idem.*

12 *Verum isti populo*] Jam satis constat commentitium esse hunc versiculum, et correctorum ingenio fabricatum. In nostro libro legitur: *Verum isti populi janua quite facit.* Legimus, *Verum isti populi nainia, Quinte, facit. Nainia, nœnia*, et similia in illo peroptimo exemplari *Gallicano* scripta fuisse videntur, pro *nœnia* 'mæsta.' *Nœnia* est aliquod dictum vulgare, ut illud, *Sorex indicio suo perit.* *Plautus* vocat *Nœniam* in *Bacchidibus*, 'Qua quidem te faciam, si tu me irritaveris, Confossioiem soricina nœnia.' *Horat.* vocat puerorum *nœniam* illum versiculum: 'Rex eris, si recte faxis: si non faxis, non eris.' Ita enim ait, 'Roscia dic, sodes, melior lex, an puerorum *Nœnia*, quæ regnum recte facientibus offert.' Ita omne vulgatum dictum vocabant 'nœniam,' nempe quod Græci αἰνον. Hic janua vocat 'nœniam' populi illud dictum in se, *janua culpa tua est.* Isti est ἀρχαῖκός pro *Istius*. *Quint.*

Catul.

2 D

prænomen Catulli, ut disertim principio libri nostri exaratum est, *Qu. Valer. I. Catulli ad Cor. Nepotem libellus*. Catullus enim hæc Veronæ januam interrogat; ut male interpretati sint, qui viatores hic interrogantes inducunt. Nam quamvis janua respondet tanquam pluribus, quum dicit *vobis*, tamen unum tantum alloqui constat, quum dicit, *Ne dubita*. Sed hæc puerilia; neque in dubium revocanda. Quite igitur Pro Quinte hic scriptum fuerat, quomodo supra in Endecasylablis, *Liquantur pro Linquntur*. Nihil, inquit, a me dictum aut factum quisquam dicere potest, nisi forte id nœnia populi me fecisse dicat, et illi vulgari de me populi dicto fides adhibenda sit. *Idem*.

13 *Quin quacunque*] Liber, qui. Manifestum verum. Qui populus. *Idem*.

17 *Quod possum nemo*] Liber, *Quid possit*: lege, *Quid possis*. Quia dixerat, non potest dici a me quicquam factum, respondet Catullus, *Quid possis* nemo quærit, nec quid a te commissum, aut non commissum sit. Neque enim satis est te unico verbo dicere, perperam hæc vulgo in te dici. *Idem*.

20 *Namque illam vir prior*] Lege, *Non qui illam*. Nam hic aliquando *nam* pro *non* et contra alternatum est: *que* pro *qui* fere semper habuit liber noster; quod ex Gallicano exemplari manasse puto, in quo I longum semper per EI perscriptum fuit: *quei* ergo scriptum fuerat. *Attigerit* autem, non *attigerat*, ex eodem nostro libro. Non, inquit, qui illam vir prior attigisse dicatur. *Idem*.

21 *Languidior*] Languidior beta proverbium. Unde apud Suetonium in Augusto betizare, ἀντὶ τοῦ ἀτονεῖσθαι. *Idem*.

23 *Sed pater ipsius*] Liber, *illius*. Tantundem est. Lege *ille sui*. *Idem*.

27 *Nec quærendum aliunde*] Scriptus liber *Et quærendum*, geminandum autem *unde unde*. Ita loquitur Terentius in Phormione. *Idem*.

30 *Minxerit*] Nos olim adolescentes, *imminxerit*, ut etiam quidam scripti habent. *Idem*.

32 *Suppositum specula*] Invenere librarii in Gallicano, *suppositu*. Legant enim U pro A, ut sæpe: quoniam jam non semel a nobis notatur. *Idem*.

33 *Mela*] Junius Philargyrius illud: 'aut curva legunt prope flumina Melæ:' 'Mela,' inquit, 'amnis in Gallia Cisalpina vicinus Brixia Oritur ex monte Brenno.' *Idem*.

34 *Brixia Veronæ mater amata mea* Ergo, hoc Veronæ agitur. Suspicio tamen legendum, *mater amata tuæ* alloquitur enim Catullum: matrem Veronæ vocat, quasi dicat μητέρα μου Euripides Supplicibus: 'Ἄμυνε μητέρα πόλιν, ἄμυνε παλλάδος·' *Idem*. Euripides: *ἄμυνε παλλάδος·* *Idem*.

42 *Solam consiliis*] Lege, ut olim emendabamus, *solam consociis*: hoc est, ancillis. Horat. 'miseram conscia clamet.' *Idem*: 'Quo te demisit peccati conscia herilis.' Ovid. 'Conscia quum possit scriptas portare tabellas.' *Idem* paulo post: 'præcharta conscia tergum Præbeat, inque suo corpore verba ferat.' Porro alienum a vero prorsus scribit Ad. Turnebus, Gallorum doctissimus hunc esse Cæcilium, cui Clodia nupsit. Hoc enim non Romæ, sed Veronæ manifesto actum scribit Catullus. Deinde nihil tale de Clodia narratur, ut consuetudinem stupræ nefandam cum patre suo habuerit. Hoc enim non tacuisset capitalis hostis ejus fratris Clodii Cicero. *Idem*.

46 *Tollat rubra supercilia*] Eleganter solemnem excandescitum et nubili fronte minas spirantium habitum evultum expressit. Sic Philostratus in Imaginibus de Medea, Τὴς ἡ Βλοσυρὰ μὲν ἐπισκένδιον ὑπὲρ ὀφθαλμῶν αἰρούσα Aristoph. in Ranis, Δεινὸν ἐπισκένδιον ξυνάγων βρυχόμενος ἦσει, ad quem locum Scholiast. vide. Quæ disertim explicant mentem Catulli. Atque hæc

quidem ad excandescentiam pertinent, quam superciliis homines declarant. De superbia ac fastu, quæ hic pendet ac sedem habet, ut loquitur Plinius, signate Petron. 'Postquam se amari sensit, supercilium altius

sustulit. *Douss F.* et similia *P.*

47 *Longus homo*] 'Longum hominem' pro insulso ac bleño homine accipio hoc loco; quemadmodum *μῆγας* pro stolido et inepto ponitur apud Aristoph. *Douss F.*

CARMEN LXVIII.

6 *Desertum in lecto calibe*] Male quidam audaculi, in *thalamo*. Quare illis *lecto* displicuit? Præterea si *thalamo* legeretur, legitimum torum acciperemus; nunc tantum de amatorio, quem sane thalamum non possis vocare. *Scal.*

19 *Fraterna mihi mors Abstulit*] Vetus scriptura, *Abscidit*. Idem.

41 *Qua Mallius in re Iuverit*] Vetus scriptura, *quam salius in re*. Profecto legendum *qua m' Alius in re*. Synalæphas his exemplaribus perscriptas esse jam supra notavimus, ut, 'Devolvit ill' acuto;' cognomen huic Manlio fuit Alius, vel Allius. Infra, 'In deserto Ali nomine opus faciat.' Item, 'Pro multis, Ali, redditur officii.' Quod a nemine hactenus observatum. Sane ab Allis Allieni dicti, quæ fuit familia Romæ. Allie gentis mentio in veteri inscriptione Romana, M. ALLIVS. TYRANNVS. Concludimus igitur hunc Manlium ex Allia gente fuisse, adoptatum autem in Manlium. Itaque vocatum fuisse Manlium Allienum; pro quo Allium dixerit Catullus: quia aliter non posset includi in legem carminis. Alioqui quoties Octavius Cæsar pro Octaviano vocatur a priscis? Allius igitur sine ullo dubio est Allienus, cognomen ex nomine, ut in adoptionibus fit. Alioqui quam inepte legebatur sine pronomine *me*? Idem.

47 *Omniibus inque locis*] Expunxi-
mus hunc versum, quod alicujus au-

daculi esse constet, puta Marulli, aut eo non modestioris. Sane illum liber noster non agnoscit. In nostris autem aliena manu non melior illo suppositus erat, *Muscosi repetat vada remigiis Acherontis*: ut appareat vulgatum hunc non admodum vetustum esse, sed profecto subolet mihi aut Marulli, aut Pontani, aut Gæmini esse. Idem.

50 *Deserto in Manli*] In veteri scriptura: *In deserto Ali*. Jam dixi hoc esse cognomen post adoptionem in Manliam gentem. Idem.

51 *Duplex Amathuntia*] *Amathusia* scriptus liber: in Ciri quoque, 'Nam te jactari non est Amathusia nostri Tam rudis.' quamvis aliter olim sensimus. Nam *Amathusia*, ut *Acherusia*, *Rhamnusia*. Idem.

Duplex Amathusia] Duas Veneres statuebant veteres, alteram *Ὀυρανίαν* dictam, quæ honestos excitare amores, alteram *πάρθημον*, quæ in libidinem impellere putata. Plato quoque in *Symposio* duas Veneres ait: vide et *Apul.* in *Apol.* Huc pertinet quoque *Epigramma Theocriti*, cujus initium ita habet: 'Ἡ κόπρις οὐ πάρθημος' *Ἰνδοκῶ τὴν θεὸν εἰπὼν Ὀυρανίαν, ἀρνῆας ἔθηκεν χροσσογόναν.* Vide etiam *Artemid.* lib. II. c. 42. Hinc lucem do *Arnob.* lib. VI. dicenti, 'Ubinam gentium fuerant una atque altera Veneres, ut impudicam petulantiam juvenum propulsarent ab se longe, et contactus impios cruciabili coercitione punirent?' Ad Venerem *πάρθη-*

μον quod attinet, ejus simulacrum Athenis in foro consecratum fuit, eamque consecrationem ad Solonem quidam referunt. *Meursius.*

52 *Et in quo me torruerit*] In quo genere torruerit, id est, quomodo torruerit: more Græcorum, qui dicunt ἐν ποίᾳ ἰδέᾳ, pro ἐν ποίᾳ τρέφῃ. Cic. Att. lib. iii. 'Quod optimo genere facere non licuit.' et de Officiis, lib. i. 'Eum quicum bella geras, tam molli genere appellare.' *Scal.*

54 *Lymphæque in Ceteis Manlia*] Hic Turnebus Manliam a quodam Manlio, qui montes illos primus ascenderit, dictam affirmat. Qui doctissimus vir, præter quam quod ἀνιστόρητα et absurda profert, adeo illi difficile fuit emendationum editionum fidem sequi, in quibus non *Manlia*, sed *Malia* publicatum est? Nam *Malia* est μηλία. Callim. καὶ οὖρεα, μηλίδος αἴης. Interpres Sophoclis, μηλίδος ἔθνος θεσσαλικὸν πλησίον τραχύνος· μηλία δὲ ἡ πόλις καλεῖται et Sophocles ipse Philoct. ὦ ναύλοχα καὶ πετραῖα θερμὰ λούτρα, καὶ πάγους ὄλτας περιναίεσθαι, ὅτε μέσσαν μηλίδα παρ Λίμναν. An dubium igitur quare *Malia* lymphæ dicta? Sophocles qui Attice loquebatur, μηλίδα dixit: sed ipsi Trachinii, qui loquebantur Dorice, μαλίδα dicebant, unde μαλιακὸς κόλπος. Propterea prima longa. Auctor ἀνώνυμος ἐν περιγῆσει ad Nicomedem regem: Ἀγορὰ δ' ἐν αὐτῷ γίνετ' ἀμφικτυονική, Κόλπος δὲ κείτῃ μαλιακὸς ἐν τῷ μυχῷ. *Idem.*

67 *Clausum lato*] Lege ex eodem libro, *Is laxum lato*. *Idem.*

75 *Incepta frustra*] Recte doctissimus Turnebus, *Inceptam frustra*: καὶ δόμος ἡμιτελὴς Homero. Val. Flacc. vi. 'conjux miseranda Caico Linquitur, et primo domus imperfecta cubili.' *Idem.*

76 *Hostia celestis pacificasset*] Verbum *pacificasset* quidam Marulliani, quod aut barbarum aut insolens et Catullo indignum putarent, sustulerunt, et conciliaret pro eo reposue-

runt. Profecto de illis nihil aliud dicam, quam indignos quibus respondetur. *Idem.*

78 *Quod temere invitis*] Recte sane sed unius vocalæ mutatio in nostrum longe diversum ac fortasse lepidiorem sensum efficit. Legitur enim ibi *non* Quod, sed *Quam*. Quæ lectio totam de integro interpolat sententiam. Nihil, inquit, tam libenter suscipere possunt homines, quam temere, sibi diis displiceat. Quæ rotundissima est Gnome. Qui hanc lectionem mutarunt, credibile est illos suam, non Catulli, mentem spectasse. *Idem.*

79 *Quam jejuna pium dederet*] In ora libri altera lectio notatur *desiceret*. Alii notant *disgeret*. Latet hic aliquid quod portentum mendi. *Idem.*

91 *Quæ nempe et nostro*] Reclamatur vetus lectio, *Quæ vetet nostro*. *Lege* Quæ (ve te) nostro: ve est σχετλιαστικόν. Mantua ve miseræ: ve, te, prohihi, ah, σχετλιαστικά sunt Catullo familiaria: ut σχετλιασμός referatur ad fratrem ipsum. Subjicitur enim: *O miser frater adempte mihi: ve te, o frater*. Sic 've me' apud Senecam *Apocolocyntiosi*. *Idem.*

97 *Non inter nota sepulchra*] *Nota* hoc est, cognata, ut postea κατ' ἐφεξῆς ἡγήσιν interpretatur. *Infra*, 'Si tria notorum basia repererit.' *Idem.*

100 *Detinet a nostro*] *Detinet externo*. Vetus liber non male etiam *externo*, ut sit oppositum τῷ *nota sepulchra*. *Idem.*

109 *Pheneum prope Cylleneum*] Ratio postulabat Cylleneam. Est enim urbs. Stat. Theb. iv. 'Et Pheneos nigro Styga mittere credita Diti.' Male quidam legunt *Peneum*, Πενεῖδον, pro Φενεδον, obliti syllabarum. Nam pro duabus brevibus duas longas substituerunt. Hoc sequutus est disertus vir in suo commentario. Itaque non mirum si in Thessalia, ubi est Peneus fluvius, contigisse dicat, non in Arcadia ubi erat Pheneos oppidum. Totam historiam habes apud Pausa-

niam; et quidem satis nota est. *Idem.*

112 *Ausus falsiparens*] Vetus lectio, *Audet*: tempus pro tempore, in quo frequentissimus Propertius. Uno exemplo contentus esto, 'At tu vix primas extollens gurgite palmas Sæpe meum nomen jam peritura vocas.' hoc est, 'vocabas.' *Idem.*

118 *Quo divum dominum*] Ineptissima hæc lectio. Itaque non Catulliana, sed correctorum. De Hercule est sermo; deinde isti docti homines de Jove loquuntur. Hoc est ἄλλο μὲν ὅς, ἄλλο δὲ ὁ μινεὶκλῆς. Sed sincera est antiqua scriptura: Qui *divum domitum*: *divum* est Herculem ipsum. I nunc, et istas egregias correctorum editiones amplectere, et eorum fide bonos auctores legito. Nihil enim hac lectione simplicius, ut quæ ne interpretationem quidem desideret. Domitum Herculem dicit subisse jugum Eurysthei, cuius imperio illa barathra exhauserit. *Idem.*

121 *Qui cum divitiis*] Legendum *quum*. Deest autem præpositio in, quæ fortasse reponenda est, *Qui, quum in divitiis vix tandem inventus avitis* Nomen testatus intulit in tabulas: *Inopia derisi gentilis gaudia tollens* *Suscitat ah cano vulturium capiti*. Ita enim interpungenda sunt illa; quia male accipiuntur vulgo. Inventus ergo in divitiis. Horat. 'Si cui præterea validus male filius in re Præclara sublatus aletur.' Græcum est, ἐπὶ μεγάλων χρημάτων τρεφόμενος. *Id.*

123 *Gaudia tollens*] In alium sensum, ac vulgus putat, 'Tollere gaudium' dicitur. Nam eodem modo, quo 'tollere risum' alicui, id est, inducere ad ridendum, vel in risum. Sic Varro dixit 'tollere alicui' proverbium, hoc est, ansam dare, ut de aliquo efferatur proverbium. Hic unicus suns necessarius heres dicitur proximo agnato gaudium tollere: quia ille imminet illius morti, ut ei succedat. Eodem modo dictum 'tollere gaudium,' quo suscitare. Vulturium

canum caput, ut dixi, ipsummet avum vocat. *Idem.*

124 *Suscitat et cano*] Vetus lectio: *Suscitat a cano vulturium capite*. Hic more veteris scriptionis a, est ah; *capite, capitei*, quod toties monuimus. Qui, inquit, in magnis divitiis avitis sublatus, et heres scriptus, gaudium movet gentili deriso, quia si nepotem potest expungere, ipse, qui proximus est, jure agnationis in vacuum venit. Itaque is est vulturius capiti cano, hoc est, avo. Sed explicanda sunt. *Idem.*

Suscitat ah cano] Legendum, *Suscitas a cano vulturium capite*. De parvo nepote loquitur, qui avo natus in extremo senio post signatas tabulas, et institutum hæredem alique ex gentilibus, qui proximus erat, testamentum rumpit, et frustatur gaudium gentilis, qui spe jam devoraverat hæreditatem, et imminebat quasi vulturius capiti senis, mortemque ejus expectabat expetebatque, ut frueretur bonis. At natus nepos, ubi tabalis avi nomen intulit, expuncto gentili, suscitatur vulturium et amolitur a capite. *Salmasius.*

126 *Seu quicquid dicitur improbius*] Vetus scriptura, *quæ multo dicitur improbius*. Recte: qua nulla alia improbius dicitur oscula, &c. *Scal.*

128 *Quantum præcipue*] Repone ex eadem scriptura: *Quantum*. Sententia tota hæc est: Tuus amor, inquit, altior fuit barathro illo; cui amori neque comparandus est amor avi in nepotulum unicum; neque columbarum in compares suas, quæ omnium animalium amores lascivia et procacitate vincunt. Unam excipio mulierem, quæ omnium impotentissime amat, et cujus amor desultorius est. Sed tu omnes vicisti. *Idem.*

129 *Sed tu harum magnos*] Subditiua hæc: noster codex, *Sed tu olim magnos*. Græcicum, *olim magnos*, τοὺς πάλαι μεγάλους. *Idem.*

134 *Fulgebat crocina*] Quem nudum

Cupidinem alii pingunt, eum in tunica proscrit Catullus imitatione Sapphus. Pollux lib. x. Πρώτη δὲ φάσι χλαμίδα ὠνόμασε Σαπφὸ ἐπὶ τοῦ Ἔρωτος εἰποῦσα, Ἐλθόντ' ἐξ οὐρανῶ πορφυρεῶν ἔχοντα πρῶτ' ἔμενον χλαμίδα. *Idem.*

142 *Ingratum tremuli*] Rara furta verecundæ heræ feremus, et reliqua tædia, præter patrem qui nostris amoribus insidiabundus observet nos querulus, labris demissis gemens. Reliqua ferre possim, hoc unum excipe. Molestum igitur senem, qui amoribus filiæ importunus intervenit, ingratum onus vocat. Hæc est vera huius loci sententia. Sequitur enim, *dextra deducta paterna. Idem.*

145 *Sed furtiva dedit nigra*] Vetus lectio. *Mira*, non *nigra. Idem.*

147 *Si nobis id datur unis*] Ἐπὶ τῇ προνοεῖαι hæc lectio. Vetus scriptura recte *unus*, non *unis*; et *is*, non *id*; et *Quem*, non *Quo*. Lege, *Quare illud satis est, si nobis is datur unus, Quem lapide illa diem candidiore notat.* Quare satis est, si *unus*, id est, alius dies talis sit, qualis fuit ille insignis, quem Lesbia felici nota signavit. Ovid. 'Proveniant medii sic mihi sæpe dies.' Si pro *Quo* legas *Quod*, vulgata lectio bonam quoque sententiam concipiet. Satis est si nobis *unus*, et nemini alii, impertiat id, quod felix illa dies notat candido lapillo. *Idem.*

150 *Pro multis aliis redditur officiis*] Imo pro illis officiis, quæ enumeravit. At proculdubio corruptus est locus.

Nam legendum, *Pro multis, Alii, redditur officiis.* Quod jam supra monuimus. *Idem.*

151 *Ne nostrum scabra*] Legendum *Ne vestrum scabra. Idem.*

156 *Et domus ipsa, in qua lusinus dominae*] Lege, *Et domus ipsi in qua lusinus et domina. Domus, in qua ego ipse et domina lusimus.* Transpositio lectionem mutaverat. *Idem.*

157 *Et qui principio nobis dominæ dedit*] Non dici potest quam male hæc ab imperitis correctoribus accepta sint, qui nulla alia re, quam quod scriptam lectionem assequi non poterant, hæc mutarunt. Noster liber plane legit, *Et qui principio nobis terram dedit aufert A quo primo sunt omnia nata bona.* In secundo versiculo nihil detrimenti acceptum. In prioribus est κατὰ πληγὴν. Sed agere quam possumus, medicinam illi faciamus: *Et qui principio nobis te tradidit ofens, A quo primo sunt omnia nata bona. Tradedit notum ἀπὸ χαϊσµῶν omnes norunt, ut 'Transderet in otium' Terentio in Phormione: e aufert puto faciendum ofens; quod ita scriberent per ov.* Si quis comodiorem lectionem comminisci poterit, candidus impertiat. Nam constat nobis nomen ejus, qui primus Manlium commendavit Catullo, desiderari. Quid sit 'tradere in commendatitiis' omnes sciunt, saltem tertium decimum Epist. Cic. leguerint. *Idem.*

CARMEN LXIX.

3 *Non si illam raræ*] Ita reconcinatum ex prisca scriptura. *No s' illa raræ.* Non enim *M*, aut *N* notabant, ut neque *bus* syllabam in dativis pluralibus tertiæ declinationis; quia illa nunquam obscurum est quomodo sup-

plenda sint. De synalœphs jam supra sæpe monuimus. *Scal.*

6 *Caper*] Ἐπάρως a Græcis, *Hircus* a Latinis, et *Caper*, vocatur 'fætor alarum.' Martial. 'Inde Ἐπάρως, celestesque pili, mirandaque matri Barba-

Ovid. de Art. lib. III. 'Quam sæpe admonui ne trux caper iret in alas, Neve forent ducis aspera crura pilis.' Catul. Ep. LXXI. 'Si cui jure bono sacer alarum obstitit hircus.' Horat. Ep. 12. 'Namque sagacius unus odoror, Polypus, an gravis hirsutis cubet hircus in alis.' Acron, 'Dicit se nec fluorem narium, nec hircum ferre, quo illa laborabat: ab hircorum enim fœtore dicti sunt et olentes hirqutalli.' Inde *hirqutal-*

lire Latini, Græci *παραλίαν* et *παραγῆν* dicebant. Censorinus de Die Nat. cap. 14. *Meursius*.

7 *Nam mala valde Bestia*] Plautus, 'mala bestia es.' Menander 'Ἐφεσίω' Οἶος δὲ καὶ τὴν ὕψιν εἶναι φαίνεται, Ἄφ' οὗ τοιοῦτος γέγονεν' οἶον θηρίον τὸ μὴ δέν ἀδικεῖν, καὶ καλοῦς ἡμᾶς ποιεῖ. In alium sensum usurpavit, ac Catullus: nempe quomodo alii *ὑπλον* οἶον *ὑπλον* ἐστὶ *σωφροσύνη*. Et Latini: 'Quale telum.' *Scal.*

CARMEN LXX.

3 *Sed mulier cupido*] Παρομοιώδης versus: *ἐγὼ γυναῖκας ὄρκον εἰς ὕδωρ γράφω* facete; nam alii dicebant: *ἐγὼ γυναῖκας ὄρκον εἰς οἶνον γράφω*. *Scal.*

4 *In vento, &c.*] Eleganter has res conjungit, quæ eo ingenio, ut in iis imprimi nihil possit; quomodo et ProPERT. de ejusdem sequioris sexus sublesta ac levifida fide: 'quidquid jurarunt ventus et unda rapit.' Nam et aqua perpetuo fluit, et ventus nihil aliud est, quam 'fluens aër,' ut Seneca, aut 'multum et vehemens in unum coacti aëris flumen,' ut Apulei verbis utar. Ac tanta harum rerum cognatio est, ut quorundam philosophorum opinio fuerit, aërem cum fluit ventum, cum cogitur aquam esse: vid. Aris-

tot. Meteor. I. I. c. 13. Fuisse autem Hippocratem hujus dogmatis auctorem testis est Olympiodorus ad eum Aristotelis locum. Et huc respexisse apparet Ennium in Epicharmo: 'Isthic est is Juppiter, quem dico, quem Græci vocant, Aërem qui ventus est, et nubes, imber postea, Atque ex imbre frigus, ventus, post fit aër de novo.' Ac fortasse etiam Tibull. 'venti temeraria vota, Aëriæ et nubes diripienda ferant.' Affine autem illi Catulliano dicto istud Nazianzeni est in Epistola ad Sophronium præfatum: 'Ὡς αἰθεραὶ μᾶλλον πιστεύειν καὶ γράμμασι τοῖς καθ' ὕδατος ἢ ἀνθρώπων ἐθημερά. Dousa F.

CARMEN LXXI.

1 *Si cui jure bono*] Depravatissimus locus. Vetus scriptura, *Si qua, Viro, bono sacrorum obstitit hircus*. Non dubito recte correctum a doctis *sacer alarum* ex illo *sacrorum*. Sed nondum sanus est locus. *Viro* pro *Virro*, quia

non geminabant literas. *Scal.*

2 *Podagra secatur*] Ita, non *necat*, ut quidam voluerunt. Martial. 'podagra chiragraque secatur Caius.' Græci *πρίσθας ἀλγηδόνι*. *Idem*.

CARMEN LXXII.

6 *Multo ita me nec*] Lege, *Multo mi tamen es vilior, et levior.* Scal.

CARMEN LXXIII.

4 *Imo etiam tædet obestque*] Meliorem deteriore lectione mutarunt correctores. Quare enim mihi displiceat illud emendatissimum in manuscripto? *Imo etiam tædet statque magisque magis.* Quam lectionem præ

se ferunt primæ editiones. *Stat ἐνίσταται.* 'Manet alta mente repositum.' Scal.

5 *Ut mihi, quem nemo gravius* mihi. Ita repone. *Idem.*

CARMEN LXXIV.

3 *Pater vi perdespuit*] Primi omnium olim adolescentes docuimus *perdespuit* legendum esse, quod et eximius vir Adrianus Turnebus in suis *Adversariis* testatum reliquit. Quam tamen emendationem mihi præripere quidam conati sunt. Non quod ego tanti mea faciam, neque quod hac existimationem meam stare aut cadere censeam, sed quia perfrictas frontes ferre non possum. Scal.

Perdespuit] 'Depserere,' a *δεψέω* quo, *molo.* Cato de R. R. c. 76. 'inde manibus bene deposito.' *Homer.* Odyss. M. *Κηρὸν δεψήσας μέλει.* 'Depserere' autem et 'molere' in scænum significatum accipiuntur interdum: quod etiam Cic. ad Pætonem ostendit. Varro *Mysteriis*, 'sed fortasse alius molit ac depsit.' *Iliad.* Margopoli, *περὶ ἀρχῆς*, 'Depsisit cite Labda?' Scal.

Perdespuit] *Perdesuit* puto. *Li.*

CARMEN LXXV.

2 *Lesbia amata mea es*] Ita legendum secunda persona, non *est*, docet alterum pentametrum, quod in eadem persona conceptum est in veteri libro, in quo *amore tuo*, non *suo*, ut barbare in vulgatis editur, legendum est. Puto neminem hujus poetæ studiosum esse, qui hujus aureoli epigrammatii vicem mihi gratias non agat. Scal.

5 *Huc est mens deducta*] Liber noster, *Nunc est mens adducta.* et sane est *ἀποσπασµένη* integri poematii. Cujus alterum membrum, tetrasticho

constat, ejusque initium est, *Mens potest mulier se tantum dicere amata.* Igitur ita et conglutinandum et emendandum: *Nulla potest mulier tantum dicere amatam Vere, quantum a Lesbia, amata mea es.* *Nulla fides fuit unquam fœdere tanta, Quantum amore tuo ex parte reperta mea.* *Nunc est mens adducta tua, mea Lesbia culpa, Atque ita se officio perdidit pio, Ut jam nec bene velle quam tibi optuma fias, Nec desistere amare, omnia si facias.* *Idem.*

CARMEN LXXVI.

11 *Quin te animo affirmas*] Vetus scriptura jam dudum fuit, *Quin tu animo affirmans* atque instructoque *reducis*. Lege, *Quin tu animu affirmas itaque instructoque reducis? animu' pro anumum*. Sic apud Varronem 'secundu ea.' In Pandectis, 'datu iri:' et in iisdem 'me Tu iri,' hoc est, 'Metutum iri.' Nam majuscula T geminat syllabam more scripturæ illius luculenti Archetypi. Præterea et Archaica scriptura est, *instructo* pro *instructu*. Fortasse etiam *animum firmas* melius legeretur, quam *affirmas*. Ovid. 'Quod nisi firmata properaris mente reverti, Inferet arma tibi sæva rebellis amor.' Scal.

Instructuque] Malim *instructuque*;

id est, incitabulo, incitamento. Apul. 'Insignis tutela nimietate instrictus atque inflammatus.' Et alibi: 'Mentes natura duce instrictæ.' Idem.

16 *Hoc facies sive id non pote*] Puto Catullum scripsisse, *Hoc face sis sive id non pote*. Idem.

21 *Quæ mihi subrepens*] In nostro, *Seu mihi subrepens*: seu pestis, inquit, seu torpor ille fuit. Torporem vernum vocat, hoc est, *ἀθάργων*. Idem.

22 *Expulit ex omni*] Non damno hanc lectionem, fortasse tamen legendum uno verbo *exsomni*. Cassius Parmensis in Orpheo, 'nocturno exsomnis olivo immoritur.' Passer.

CARMEN LXXVII.

1 *Rufe mihi frustra*] Hoc epigramma lacerum est. Nam quum vulgo Hexastichon legatur, decastichon tamen fecerat Catullus. Præterea non satis emendate legitur, neque distincte. Ita igitur illum ex conjectura integritati restituimus, et ope veteris scripturæ maculas abstersimus: *Rufe mihi frustra, ac nequicquam cognite amice: Frustra? imo magno cum pretio atque malo: Siccine subrepsti mi, atque intestina perurens Mi misero eripuisti? omnia nostra bona Eripuisti, heu heu nostræ crudele venenum Vitæ, heu heu nostræ pestis amicitia? Sed nunc id doleo, quod puræ pura puellæ Savia conminxit spurca saliva tua. Verum id non im-*

pune feres: nam te omnia sæcla Noscent, et, qui sis, fama loquetur anus. Non dubium est, quin duo postrema disticha cum tribus prioribus luxatis committenda sint. Alterum enim sine altero stare non potest, utpote quod imperfectam sententiam contineant. In olidum et hircosum Rufum scribit, cum quo expostulat ereptos sibi amores suos: hoc est enim quod vocat sua bona. Scal.

Siccine subrepsti mi] In nostro duo antiqui characteris extabant vestigia, *mei*, et *perures*; pro *mi*, et *perurens*. Sic supra, 'Antistas,' pro 'Antistans,' Idem.

CARMEN LXXVIII.

7 Quod puræ impura puellæ] Reposimus ex prisca scriptura puræ puræ puellæ: quod, inquit, spurca saliva tua oblevit pura savia puræ puellæ. Exprobrat illi os hircosum, ut apparet, καὶ τὴν στοματομολυνσίαν. Scal.

8 Conjunctæ] Ineptissime. Legendum, conminxit. Infra, 'Tanquam conminctæ spurca saliva lupæ.' Ubi et perperam eodem errore legebatur,

conjunctæ. Petronius, 'Consumtis versibus suis immundissimo me basio conspuat.' Idem.

9 Nam te omnia sæcula Noscent] Eodem modo in Hendecasyllabis, 'Quid vis? qualibet esse notus optas? Eris: quandoquidem meos amores Cum longā voluisti amare pœna.' Idem.

CARMEN LXXIX.

1 Lesbicus] In nostro, Cælius: nonnullæ editiones Gellius; recte: hanc fœditatem enim eidem exprobrat, 'Vis dicam Gelli,' &c. Lesbiam autem ab eodem amatam et alio epigrammate testatur, 'Non ideo, Gelli, sperabam te mihi fidam.' Scal.

4 Si tria amatorum] Audacia correctorum est ista. Nam amatorum supposuerunt pro eo, quod vetus scriptura præ se ferebat, natorum. quod et priscae editiones etiamnum constanter servant. Sed minima mutatione notorum legendum, non natorum. Virgil. in Ciri, 'Nec mihi notorum declinant lumina voltus.' Nævius Tarentilla, 'nunquam quisquam amica Amanti amico nimis siet fidelis, Nec nimis erit morigera nota quisque.' 'Nota,' ἡ φήλη, vel potius ἡ ἐρωμένη notorum igitur, amicorum: notus mos ille veterum osculo tam propinquos, quam amicos excipiendi.

Idem.

Savia reppererit] Cicero in Sextiana de hoc ipso, 'quum illo ore inimicos meos est saviatus.' Loquitur de hoc ipso Gellio, eique eandem fœditatem oris exprobrat. Nimis arguantur, qui non Gellius hic, sed Lesbicus legunt, ut Catullus de Clodio, quem constat sororem constuprasse, intellexerit, et eodem modo Clodium Lesbium vocet, quo Clodium Lesbiam vocat, hoc uno argumento ducti, quia ille appellatus sit pulcher: quod hic videtur Catullus item objicere. Sed si Clodius, qui dictus est pulcher, inimicus Ciceronis, ea infamia flagrasset, sane Cicero talentum non meruisset, ut hoc tacere vellet. Præterea non meminerunt Clodiæ gentis patriciæ hunc fuisse quam cognomen Pulchrorum a plebeia Clodia distinguebat. Pulcher igitur non casu sed jure familiæ, aut gentilitio. Idem.

CARMEN LXXX.

4 E molli longo] Scriptura nostra, Et mollis longo: Magnis æstibus anni solebant, ut Varro loquitur, insititio

pomeridiano somno diem diffundere. Itaque ex eo somno edormiendi et expergiscendi tempus erat octava, ut

ratio postulat: propterea mollem vocat, quia jam remittunt calores intenti, quum duo trientes diei confecti sunt. *Scal.*

5 *Nescio, &c.*] *Ἀσβύδξεν* quid esset ab aliquibus explicatur, obscœnum fuisse turpitudinis genus, quo viri inguina puerorum vel virorum ore et labiis tractabant, inrumationem alias vocatam, et sicuti Phœnicissantes labra rubicunda sibi reddebant, sic Lesbiantes alba: ob quod Catullus ad Gellium, *Nescio quid certe est, &c. Mercurial.*

Vere] *Vet. lib. vera*: fortasse *verax*. Passerat.

7 *Sic certe est clamant*] *Liber, Sed certe clamant*: lege, *Sic certe. clamant.* Supra. '*Sic certe. viden*' ut perniter exilueret? *Scal.*

Victoris rupta viselli] Nonnullæ editiones *Virronis*. Suspicerer legendum, *Sic certe. clamant Varronis rupta Viselli*. Notum et Varrones in gente Visellia, non solum Terentia fuisse. *Idem.*

8 *Ilia demulso*] *Ille te mulso*, vetus liber. Langohardica scriptio, ut jam dixi, nullam discrimen facit inter *I*, et *L* propterea synalœpha notata fuit. Itaque ibi legendum erat, *Ilī' et emulso*. *Idem.*

CARMEN LXXXI.

2 *Quem tu diligere inciperes*] *Ἀρχαλόμευς*, hoc est, diligeres. Sic Pomponius de origine juris, 'Sive jure certo agere instituit' hoc est, 'egit.' Paulus libro Sententiarum tertio, capite secundo: 'Libertus duos patronos habere instituit' hoc est, 'ha-

buit.' Infra, 'Accipiunt precium quæ facere instituunt.' hoc est, quæ faciunt. *Scal.*

3 *Sede Pisauri*] Hoc est, Pisaurum. Virgilius 'Coriti Tyrrhena sede profectum' hoc est, Gorito. *Idem.*

CARMEN LXXXII.

3 *Eripere ei noti*] *Μονοσυλλάβως*. Etiam Plaut. in Pseud. 'Ei homines cœnas sibi coquunt, cum condiunt.' Lucill. 'Eidem' *δισυλλάβως*; 'Uni se atque eidem studio omnes dedere, et arti.' Apud Lucret. 'Eii' pro 'ei' scribitur. Solent quippe vocales geminare antiquiores magis quam consonantes: de consonantibus Fest. in *Torus*, multisque aliis in locis. De vocalibus elegans locus extat apud Priscian.

lib. i. p. 545. ed. Putschian. 'Et, I, quidem,' &c. Hujus sententiæ Ciceronem etiam fuisse tradit Velius, ac scripsisse 'Gratius,' 'Maia:' hoc et Lucretius tenuit, hinc apud eum 'Eii' et 'Reii:' de 'Maia' exemplum comperi in Attio Annal. lib. x. apud Pris. v. c. 'Maia nemus retinens gravido gestavit in alvo.' Hæc fere Gifanius.

CARMEN LXXXIII.

3 *Mule nihil sentis*] Vet. lib. *Nulle mihi sentis*. i. e. meo iudicio merus est stupor. Volcatius Sedigitus, 'Ut contra si quis sentiat, nihil sentiat.'

Passer.

4 *Quod nunc garrit, et obloquitur*] Repone gannit. Cæcilius, 'Gannit odiosus totæ familiæ.' *Scal.*

CARMEN LXXXIV.

3 *Sperabat*] Pro 'existimabat' accipitur ad Græcorum veterum imitationem, qui eodem modo ελπια utuntur. Vide Scoti Observ. l. II. c. 36.

5 *Sic liber avunculus*] Cognomen Liber apud Romanos. Dicti Liberi ab eo quod execto matris utero ipsi liberi evaserant. Tertullianus libro de Anima, 'Possumus illos quoque recogitare, qui execto matris utero vivi aërem hauserunt. Liberi aliqui, et Scipiones.' Sed, quantum suspicor, Liber non magis quam Scipio ab eo casu dictus est. Sed hoc vult Tertullianus; inter eos, qui cæso matris utero vivi extracti sunt, Scipionem quendam item Liberum censi. Liberi ergo gentis an familiæ nomen Romæ, non autem Bacchi, ut quidam interpretantur. An Liber dictus, quia evasit periculum, execto matris utero? Sane qui ita execta matre nascebantur, voti erant Apollini. Virgil. Æn. x. 'exectum jam matre precepta, Et tibi, Phœbe, sacrum:'

unde Apollo erat Deus familiæ Cæsarum, auctore Servio. *Scal.*

Liber] Eos falli puto, *liber* qui censent nomen esse gentis vel familiæ: significat enim spurium, qui patrum non habuerit liberum, atque ideo nec patrem. Idem fere jocus Afranii apud Charis. lib. I. 'Contemnens,' inquit, 'liber natus est, ita: mater ejus dixit: in Gallia, cum ambos emerem.' *Passer.*

6 *Sic maternus avus dixerat*] Repone ex antiqua scriptura, *Dixerit.* εἶπεν ἂν, ἐλέγχετο ἔν. Non enim affirmabundus hoc dicit. Propert. 'Minyis dixerit Ascanius.' *Scal.*

12 *Jam non Ionios esse, sed Hionios*] Ab hiatu scilicet, quo aspirabat tennes. Ita enim exposuit olim parens meus in suis de Caussis Linguae Latine Commentariis. Nam si tantum adhibeas ea, quæ huc studiose olim contulit Politianus, non ex toto menti Catulli satisfeceris. *Idem.*

CARMEN LXXXVI.

2 *Hæc ego sic singula*] Magis placet antiqua lectio, *Quintia formosa est mul-*

tis: mihi candida, longa, Recta est: hoc ego: sic singula confiteor. *Scal.*

CARMEN LXXXVIII.

6 *Abluat Oceanos*] Repone *abluat* ex eadem scriptura: ἀρχαῖσμός, ut, 'Edit cicutis allium nocentius:' hoc est, 'edat.' *Scal.*

8 *Non si demisso*] Τὸ demisso capite male audit. Inde putide, ut alias,

jocum captavit Cic. in ea ad Pontifices, loquens de Sex. Clodio, 'Sed si requiri jusservis, invenient hominem apud sororem tuam occultantem se capite demisso.' Idem enim intellexit. *Scal.*

CARMEN LXXXIX.

5 *Qui ut nihil attingat*] Et hic quoque Catullus attingit, non attingat, scripsit, quum idem sit pro attingat.

ut superius illud, *Abluit* pro *Abluat*. *Scal.*

CARMEN XC.

1 *Nascatur magus*] Notum ex Herodoto et aliis. Strabo, Τὸς δὲ μάγους οὐ θάπτουσιν, ἀλλ' οἰωνοβρότους ἔδωσι τοῖς τοῖς δὲ καὶ μητρῶσι συνέρχεσθαι νερόμισται. *Scal.*

5 *Natus ut accepto veneretur*] Carmen ἐκφῶδες vocat, quas Magi Virgarum fasciculum tenentes ad ignem incinebant. Strabo, Τὰς δ' ἐκφῶδες ποιοῦνται πολλὸν χρόνον ῥάβδων κυρικίων λεπτῶν δέσμην κατέχοντες. Phrynichus poeta apud Athen. 'Ὅς οὐκ ἴδ' ἀστέρ' οὐδ' ἰσως ἐδίξῃτο. Οὐ παρὰ μάγοισι πῦρ ἱερὸν ἀνέστησεν, ὡς περ νόμος, ῥάβδοις τοῦ θεοῦ ψάων. τοῦ θεοῦ nempe πυρός. Hoc est quod vult Interpret Theriacorum Nicandri, Δίων δὲ, inquit, ἐν πρώτῃ τῆς τρίτης συντάξεως καὶ τοὺς μάντις φησι μήδους ῥάβδω μαντεύεσθαι. Idem Strabo, 'Ἐν δὲ τῇ καππαδοκίᾳ πολλὸ γέ ἐστι τὸ τῶν μάγων φύλον, οἳ καὶ πύρραιθι καλοῦνται, πολλὰ δὲ καὶ τῶν περσικῶν θεῶν ἱερά, οὐ δὲ μαχαίρᾳ θύουσιν, ἀλλὰ κορυμῇ τινὶ ὥς ἂν ὑπὲρ τύποντες. ἔστι δὲ καὶ πυρραυεῖα σηκοὶ τῶς ἀξιόλογοι. ἐν δὲ τούτοις μέσοις βωμῶς, ἐν ᾧ πολλή τε σποδὸς, καὶ πῦρ ἄσβεστον φυλάττουσιν οἱ μάγοι. καθ' ἡμέραν δὲ

εἰσιόντες ἐκφῶδουσιν ἕραν σχεδὸν τι πρὸς τοῦ πυρός τὴν δέσμην ῥάβδων ἔχοντες. ubi et de verbenis illis seu virgultorum fasce habes abunde et de carmine, cujus hic mentio fit: πυρραυεῖα autem quæ vocat, sunt οἱ μὲν quæ toties Prophetæ populo Dei obijciunt, quum significant illum εἰδωλομανῇ populum ritus Persicos didicisse. Quod enim Hammonim ista sint docet mox idem Strabo, Ταῦτα δὲ ἐν τοῖς τῆς Ἀνακτῆδος καὶ τοῦ Ὀμανοῦ ἱεροῖς νερόμισται. Ὀμανὸς enim est ἰδῆ. Qui

prophetarum linguam didicerunt, hæc mihi assentientur. Herodotus illos ignes, de quibus hic loquitur, πυρρήια vocat, καὶ ἐν ὑψηλοῖς τόποις constitui solita ait: propterea convicium cælitus in illum populum, sacrificare in excelsis; quæ ipsi Bamoth vocant, hoc est, τὰ ὑψηλά. quæ vox Hebræa est. At οἱ μὲν Persica, licet Rabini eam a sole derivent. Quæ tunc esset Hebraica. Ab eo Achamenii dicti sunt: nam addita aleph in capite plane facies Achaman. Sed ne for-

tasse putes hæc me somniasse, audi interpretem Statii veterem, in Theb.

1. 'Nunc,' inquit, 'Achæmenii dicuntur, ubi Apollinem Solem dicunt, ejus et sacrorum ritus invenisse dicuntur.' *Scal.*

6 *Omentum in flamma*] Strabo, Με-
λίσαντος δὲ τοῦ μάγου τὰ κρέα τοῦ ὀφη-
γοιμένου τὴν ἱερουργίαν ἀπῷσι διελόμε-

νοι, τοῖς θεοῖς οὐδὲν ἀπολείμντες μέρος
τῆς γὰρ ψυχῆς φασὶ τοῦ ἱεροῦ δεῖσθαι
τὸν θεὸν, ἄλλου δὲ οὐδενός. ὅμως δὲ τοῖς
ἐπίπλου τι μικρὸν τιθέασιν, ὡς λέγουσι
τινες, ἐπὶ τὸ πῦρ. Alioqui et Persius
eodem modo loquutus est, 'Quum in
flamma tibi tot junicum omenta li-
quescant.' *Idem.*

CARMEN XCI.

3 *Quod te cognossem*] Melius scriptura, *Qui te cognossem.* *Scal.*

CARMEN XCII.

2 *Dispeream, me nisi Lesbia amat*] Alius ordo in veteri, 'Lesbia me dispeream nisi amat.' *Scal.*

3 *Cui ego quasi eadem*] Manifesto falsum etiam in manuscripto. At in veteribus Gellianis exemplaribus, quorum descriptionem penes nos habemus, legitur, *Quo signo? quasi non totidem.* Plana est sententia. Quod mihi Lesbia imprecetur, ego illud amoris significationem puto. Quare? quia ego contra totidem illi execror: sed dispeream, si nihilominus amo. Recte Gellius *deprecor* interpretatur, amolior illud in caput ejus. Nam quum aliquis male imprecaretur, qui audiebat, ἀφοσιούμενος respondebat, Quod quidem ætati tuæ atque capiti vertat, ut Aristophanes, εἰς κεφαλὴν σοι. Quicquid igitur imprecabatur Catullo Lesbia, id omne a se in ejus caput imprecabundus amoliebatur. Precari ne sibi accidat, hoc est Deprecari proprie. Itaque recte veteres Latini dicebant deprecari a ca-

pite et fortunis suis malam rem aut periculum: ad verbum id Græcis εὐ-
ἀφοσιόσθαι. Conati sunt quidam Gel-
lius super hujus epigrammatis enar-
ratione reprehendere. Sed næ ipsi
frustra sunt. Non animadverterunt
Catullum totidem verbis eadem con-
vicia in caput Lesbiæ regerere. Ita-
que id plane est Deprecari a se ali-
cui. Deprecari a se in aliquem. Nar-
nusquam factum, ut Deprecor simpli-
citer sit imprecor. Neque Lesbia
quæ prima conviciatur Catullo, potest
videri proprie deprecari Catullo. I-
enim non patitur Latini sermoni
castitas. Sed Catullus, qui non vul-
t hæc convicia in se cadere, religione
ac superstitione vulgari ea in eam re-
gerit: idque, ut dixi, palam est De-
precari. Quin testimonium Ennius
apud Gellium idem confirmat. *Idem.*

Quasi non totidem, &c.] Interpungo
*totidem mox deprecor illi. Assidue rerum
dispeream nisi amo. Passer.*

CARMEN XCIII.

1 *Nil nimium studeo*] In Cæsarem et Mamurram scriptum hoc epigramma tetrastichon. Nam profecto veteres editiones Parthenii recte hos quatuor versus conjungunt, nempe hoc distichon cum sequenti. Epigramma est prope simile illi Hendecasyllabo, 'Othonis caput.' Nam ut ibi Cæsa-

rem nihil aliud quam vapulare καὶ οἰμῶσαι jubet, ita hic quid aliud videtur, quam αὐτοῦ καταπροξέμενος eum valere jubere? Deinde dirigit sermonem ad Mamurram ipsum, quem verbo appellat, quod sanctus Numa non nominaret. *Scal.*

CARMEN XCIV.

2 *Ipsa olera olla legis*] Si hoc proverbium Græce efferretur, non aliter posset, quam ita: Ἀστὴν ἢ χύτρα ἑαυτῇ

λαχάβετας. Simile Homericum, αὐτὸς γὰρ ἐφέλκεται ἑνὲρα σίδηρος. *Scal.*

CARMEN XCV.

1 *Smyrna*] Poëma Cinnæ vatis Smyrna inscriptum in magna celebratione apud antiquos fuit, novem perpetuis elaboratum annis: unde exiit, ut reor, præceptum Horat. de Arte Poët. 'nonumque prematur in annum.' Nam exemplum Cinnæ hoc ei vel consilium vel præceptum dictavit. Videtur tamen poëma obscurum fuisse, proinde Mart. lib. x. Epigr. 21. scripsit, 'Judice te melior Cinna Marone fuit.' Ego crediderim argumentum ejus fuisse de nefandis et incestis amoribus Myrrhæ, quæ deperiit patrem suum Cinyram: eam ego conjecturam facio ex versu uno poematis illius, quem profert Priscian. lib. vi. 'At scelus incesto Cinyræ crescebat in alvo.' Et ex Epigr. in Castritium, in quo ut de puella vel muliere scribitur: 'Uni Castritio se nubere Smyrna probavit: Desinite indocti conjugio hanc petere. Soli Castritio se dixit nubere velle

Intima cui soli nota sua extiterint.'

3 *Millia quum interea quingenta Hortensius*] De quo Ovid. 'Nec minus Hortensi, nec sunt minus improba Servi Carmina.' Gellius lib. xix. cap. 9. 'Nam Lævius implicata, et Hortensius invenusta, et Cinna inlepida, et Memmius dura.' *Scal.*

5 *Atracis*] Lege *Atacia*. Vide Athen. lib. iii. fol. 61. 10. *Livin.*

7 *At Volusi annales*] Varie legitur versus hujus altera pars. Noster liber *At volusi annales paduam portentur ad ipsam*. Primum pro *paduam* vide, an expediat *apuum* legere: deinde pro *portentur*, *porcentur*: C pro T, more aut potius errore usitato librariorum, quod supra toties meminimus me admonere; quod etiamnum in meliore parte codicum scriptorum legitur. Et est usitatissima C cum T commutatio. *Apua*, ἀπὸν ut etiam Glossarium notat: pisciculum esse omnes sciunt. Recte igitur cum

scombris congrueret. Latini veteres raro aspirabant. Sic apud Cic. 'Xenoponticus': apud eundem, 'Rupæ studium,' pro 'Ruphæ.' Rufus, Græco ὑποκοριστικῶ detortum, ρουφᾶς. Lucius, λουκᾶς. Athen. dixit, εἰς λιβανωτὸν κατὰ τε μοῦνται, ut hic videtur dictum porrigi ad apuam, vel ad scombros. *Scal.*

9 *Parva mei mihi sunt cordi monumenta sodalis*] Illud sodalis homines male feriat commenti sunt. Nam vetus scriptura constanter habuit, *laboris*, non *sodalis*, ut plane extat in nostro. Quod rectissimum est. Manifesto Catullus per concessionem laudari vult Cinnæ sui Smyrnam, quæ per annos novem elaborata sit: sed ingenue fatetur sibi displicere nugas obscuras. Nam obscurissimum fuisse poëma illud indicat Martial. 'Iudice te major Cinna Marone fuit.' Quare quum etiam paulo post mortem ipsius Cinnæ vulgo non intelligeretur, extitit tandem, qui eam Commentario luculento illustraret, Crasitius Grammaticus, quo nomine magnam a studiosis inivit gratiam. Quare, quum Catullus de Cinnæ sodalis sui opere ita aperte loquatur, furor est aliter interpretari. Quid? nonne Propertius, qui toties se Callimachi imitatore profitetur, qui se Callimachum Romanum vocat, nonne, inquam, ille palam eum propter poëma Aëtia inflatum vocat? Sed quid opus est alieno testimonio? en ipse ὁκοθεν μάρτυς hoc dicit. Quod autem aiunt ultimam vocem hujus versiculi in scriptis deesse, ego nescio quos scriptos libros mihi objiciant, quum illorum nulli noster bonitate neque vetustate cedat: præterea *monimenta laboris* Parthenius olim edidit. Denique eodem modo Martial. loquutus est, 'Accipe non Pario nutantia pondera saxo, Quæ cineri carnis dat ruitura labor: Sed fragiles buxos, et opacas palmitis umbras, Quæque vident lacrimis roscida prata meis; Ac-

cipe, care puer, nostri monumenti laboris: hoc est, accipe, non quod præstare non possumus, sed quæ sunt virium nostrarum, fragiles palmitis et sarta. Hæc pulchre hanc lectionem tuentur, ut nihil melius. Deinde quum Catullus poëmata et opuscula tantum conscripserit, palam innuit sibi non placere magnum illud poëma Smyrnam, sed monumenti sui laboris: hoc est poëmata, odaria et epigrammata, non obscuras illas rhapsodias. Nam non solum elaboratum fuisse oportet, cui novem annos impenderat, sed et magnum propter eandem causam: in quo plane imitatur Callimachum, qui ita in Hymnis canit, 'Ο φθόνος Ἀπόλλωνος ἐπ' ὄνατα λάθρος ἔπεν, Οὐ φίλιν τὸ δαιδῶν, δὲ οὐχ ὅσα πόντος ἀείδει. Επαινοῦντας αὐτὸν μὴ δύνασθαι ποιῆσαι μέγα ποίημα. Quam luculente hæc faciunt ad rem nostram? Athen. Καλλιμαχὸς δὲ γραμματικῶς ἔλεγε τὸ μέγα βιβλίον ἵσθαι εἶναι τῷ μεγάλῳ κακῷ. Quam sententiam extulit Martialis ita, 'Cui legisse satis non est epigrammata cernitum, Nil illi satis est, Cæditiane, malum.' *Idem.*

10 *At populus tumido gaudeat Antimacho*] Martial. 'Scribat carmina cineribus Palæmon, Me doctis juvat auribus placere.' Virgil. in Prolusionibus, 'Si patrio Graios carmine adiuvas Possumus, optatis plus jam procedimus ipsis. Hoc satis est, pinguis nil mihi cum populo.' *Idem.*

Antimacho] Jam manifesto confutatur id quod diximus, Cinnæ Smyrnam poëma et magnum et obscurum fuisse; propterea enim comparat id Thebaldi Ciclicæ Antimachi. Κυκλικὴ ποῆσις dicitur, quæ totam historiā ab ipsis initiis ad finem usque ordinat recitat; ut si bellum Trojanum a gemino ovo exordiaris, ut Helenæ nuptiales principium sint operi, quia illud fuit causa illius belli: quod fecit ille, qui Μυκρὰν Ἰλιάδα, quæ aliter κ-

πριακά inscribatur, contextit, cuius initium, 'Ἰλιον δειδῶς καὶ Δαρδανίην ἐρατεινήν. Eam Iliadem Lævinus vetustissimus poëta Latinis versibus reddiderat: quanquam dubitari potest, an τὰ Κυπριακά et Μικρὰ Ἰλιάς sit idem. Nam τῶν Κυπριακῶν auctorem facit Dicæogenem Aristoteles, τῆς Μικρᾶς Ἰλιάδος Stasimum alii: unde Cypriæ Iliados nomine a Charisio citatur. Sic Antimachus orsurus bellum Thebanum ab interitu Meleagri incepit, a quo ad reditu Diomedis viginti quatuor libros continuavit. Vide si totam poësim ad umbilicum perduxisset, quod morte præventus non potuit, quot millia versuum ad mortem Œdipodis effudisset. Istud igitur poëma, quia prolixo ordine ac recte tractu totam rem exequitur, κύκλος dicitur a Græcis; eoque nomine sæpe ab Aristophanis interprete alia poësis nomine κύκλου citatur: item a Themistio Ἀναλυτικῶν Ὑποθέσεων l. i. Εἰ δὲ λέγεται καὶ ἐπὶ τινὰ κύκλος, ἀλλ' οὐκ ἐξ ταῦτα κύκλον ὑπολαβεῖν τὸν γεωμέτρην ὁ τοῦ κύκλου λόγος. Dicitur quoque eadem poësis κυκλικὸν ἔπος. Athen. lib. vii. Ἐχαιρε δὲ Σοφοκλῆς τῇ ἐπικῇ κύκλῳ, ὥς καὶ ὅλα δράματα ποιῆσαι κατὰ ακολουθίαν τῇ ἐν τούτῳ μυθοποιᾷ. Nam κύκλῳ διδάσκειν est, nihil omittere in docendo: κυκλοπαῖδια, est Omnium artium disciplina, quæ et ἐν κύκλῳ παιδεία dicitur: κύκλῳ vel περιῶδῳ θεραπεύειν est, quod Latinus auctor sim-

pliciter dixit, Circulo curare; et simplici verbo dicitur περιδεύειν: ut apud Epiphanium, κολλητικοῖς περιδεύθεις. In Glossis: Cura, θεραπεία. Circitura, περιδεῖα. æger, νοσέρος. Quare non Obscurum est, quare Cyclicum scriptorem vocavit Horatius Stasimum, auctorem τῆς Μικρᾶς Ἰλιάδος. κύκλον idem Horatius vertit orbem: 'Nec Circa patulum vilemque moraberis orbem.' Quæ omnia interpretes Horatiani in suis illis immanibus Commentariis non docent. Hoc igitur ridet Catullus in Cinna, qui videtur historiam Cinaræ et Myrrhæ, quam Smyrnam vocat, altius, quam poëtam decet, repetisse: et sane oportet Cinnam circa patulum orbem historiæ moratum, qui novem annis illud opus in incude habuerit. Nam quid eum potuit adeo remorari unus partus aut amor Myrrhæ, si non alia, quibus leviter defungi poterat, curiosus ab ignotis historiis repetisset? Propterea sane opus illi fuit docto Delio natatore L. Crassatio, intima cui soli illius poëmatis nota extiterint. Quare desinant docti de iudicio Catulli, quod de poëmate amici sui facit, dubitare. Certo certius enim est, non illi placere illud poëma et propter molem, et propter obscuritatem, quanquam κατὰ συγχώρησιν et eruditionem et diligentiam in eo laudet, et acceptum fore doctis dicat. Idem.

CARMEN XCVI.

3 Cum desiderio veteres renovamus amores] Repone, Quo desiderio: ita et

scriptis et antiquitus editis libris postulantis. Scal.

CARMEN XCVII.

1 Non ita] Lege non absimile in Anthologia lib. ii. Epigr. 25. τὸ σφόδρ. Delf. et Var. Clas.

μα χ' ὁ πρῶτος. Scal.
3 Nihil est immundius illo] Magis
Catul.
2 E

placet scripta lectio, *nihiloque immun-*
dius illud. Idem.

7 *Qualis defessus in æstu*] *Ἀρχαῖος* est in veteri scriptura, in *æstum*. Frequens idem apud Cic. et Jurisconsultos. Ulpianus, 'In pubertatem mortuus fuerit.' Idem.

Defessus] Fessi muli strigare solent, hoc est, interquiescere, ut meiant, idque aut in æstu, aut in difficili via, puta in salebris, aut vado, aut cæno. Id quotidie experimur. Quare recte *Defessus*. Idem.

10 *Et non pistrino traditur atque asino*] Mirum genus loquendi, et a paucis usurpatum, quod equidem meminerim: *traditur asino*, hoc est ut in locum asini, qui versat molas, sufficiatur. Sic supra 'Tyrios intexerat,' hoc est, Tyriorum opus. Duplex genus molarum, versatilium, et trusatilium: alteras jumenta, alteras homines agebant. Itaque videtur joculariter eos, qui transarent molas,

'Asinos' vocatos. Sane sic Juvenalis loquitur, quomodo et Catullus 'sed tu jam durum, Postume, quod Tondendum, Eunuchus Bronchum committere noli.' Ibi enim Eunuchum tradere est *ἐβρουχίζω*, ut hic transire asino, facere ut asinus pistrinus sit. Quare hoc genus locutionis, mirum, non tamen penitus insolitum est, quum eo utatur Juvenalis, de dios valde observare volo. Tertia notandum in eo Juvenalis proverbium non animadversum, *μὴν ἐβρουχίζω*. Idem.

12 *Ægroti culum tingere carne*] Carnificem hic vocat, quem vulgo ciminorum dicimus. Ita plane Martialis 'Sulphureusque color, carnificum pedes.' Propterea recte epitheton *Ægrotum* illi attribuit. *Tò Car* autem substantivum, ut 'supra' apud Tibullum. Ideo utrique adjectivum epitheton. Idem.

CARMEN XCVIII.

1 *In te si quemquam*] Melior vetus scriptura, quam hæc commentitia. Scriptum enim fuit, *Si quicquam*. Si quicquam pote dici, id sane dicetur, quod stultis et fatuis solet. Est autem sine dubio Vectius ille Vatinianus falsus testis, ut non mirum sit, si in ejus linguam falsidicam hoc Epigrammatum scripserit. Scal.

In te si quicquam, &c.] In hunc locum Muretus, 'Quæcunque,' inquit, 'in verbosos fatuosque dicuntur, ea in te omnia dici queunt.' Atqui non hoc dicit Catullus: quidnam igitur? si in alium quempiam, unice in Vectium recte convenire scilicet, dictarium porro illud, quod in sequente mox disticho continuatur, non vero omnia quæ in verbosos fatuosque dici possunt. Hoc enim convicium pro-

prie in ejusmodi buconum genere, qui quidem insulsi, impendique quæces essent, jaci vulgo, ac torquere solitum ex hoc Catullum Epigrammate docemur. Atque ita secundum distichi sententia a primorum definitione pendebit; puncto, quod *fatuis* latus claudit, expuncto: et ejusce vicem colo quasi succidit subdito. Dousa P.

Vecti] C. Cæsar in consulatu quem cum M. Bibulo gessit, multa populariter et præter sententiam auctoritatem administrare, omnique actionibus suis Optimatum nitati adversaretur, commentum callidum quoddam et acutum callidum, quo Senatûm et Optimatum populi invidiam atque offensam trahere posset. Cn. Pompeiu-

tempore propter amplitudinem rerum gestarum, domi militiæque plurimum poterat. Eum igitur ut Senatus infensum redderet subornavit Vettium quendam, qui industria cum telo deprehendi se sineret: atque is cum, ut constitutum erat, a Consule Cæsare in rostra ad populum productus esset, indicium postularet; et fateretur, se una cum servis, Pompeii occidendi caussa, cum telo fuisse, ejusque facinoris conscios et impulsores amplissimos totius Senatus, et totam fere juventutem nominaret. Qua tam atrocis sceleris suspicione cum Pompeium ipsum, tum etiam plebis animos a Senatus et bonorum caussa abalienaret. Narrata hæc res copiose est a Cic. Epist. ad Att. et a Suetonio in Cæsare. Hac de re et de hoc ipso Vettii facto intelligendum existimo Epigramma hoc Catulli. *Lipsius*.

4 *Et crepidas lingere carbatinas*] Li- quida scriptura omnium veterum, tam scriptorum, quam formis excusorum. Quum Politianus hæc videret contaminari, non passus est, et, quæ videbatur erroris caussa in ignoratione Carbatinarum, id verbi quid esset, explicavit. Itaque satis mirari non possum disertissimum virum, qui negat contra scriptorum librorum auctoritatem Politianum legere *crepidas carbatinas*: quum tamen nullus scriptus liber aliter habet. Festivus poeta recte ejus linguam tergendis crepidis usum præstare posse ait, ut vicem peniculi crepidarii sit. Plautus, 'Quis hic peniculus? qui extergentur baxeæ?' Nam baxeæ et carbatinæ non multum differunt. Qui *Cercolipas* substituerunt, meminerant se eam quidem vocem legisse: sed male interpretabantur *κατὰ τὸ λίπος καὶ τὴν κέρκον*. De quo vide quid nos olim apud Festum. Quod omnino commentum est otiosorum hominum. At crepidas peniculo, et eam inhonestam partem sponsia fingi solitas, quis paulo re-

rum antiquarum peritior nescit? Quare illius linguam spurcæ spongiæ aut peniculi usum præstare posse ait. Propterea dixit, si usus veniat. Quod autem hac in re Marullus Politianum ridet, nihil præter solitum facit, modo enim occasi~~o~~ nem hominem insectandi nanciscatur, jure an injuria, recte an secus id faciat, susque deque habet. Porro est *πλεονασμὸς ἀρχαϊκὸς*, 'cum lingua lingere:' quod aliis 'lingua lingere:' quod genus loquendi non semel reperias apud Plautum. Silius quoque usurpavit, 'cum qua libabat ad aras, Hasdrubal ex auro pateram.' Nam vir disertus hæc non intelligit. *Scal*.

Crepidās lingere carbatinas] Julius Pollux lib. ix. ad Commodum Cæsarem, 'Carbatinas esse,' ait, 'rusticum calceamentum, sic a Caribus appellatum.' Aristoteles vero lib. ii. de Anim. Hist. 'Camelos calceari,' scribit, 'carbatinis, ne scilicet in exercitu, longiore itinere fatiscant.' Sed quatuor exstant Græce nimis quam libelli elegantes, *Παιονικῶν* titulo, quorum in lib. ii. senex quidam cum pera et calceis carbatinis introducit; et Lucianus in Dialogo, qui vel Alexander, vel Pseudomantis inscribitur, oratores quosdam e Paphlagonia 'carbatinis calceatos' ait. Denique etiam Xenophon Socraticus Anabaseos iii. 'Cum defecissent,' inquit, 'veteres calcei, carbatinas habebant ex recentibus coriis bubulis confectas.' *Politianus*.

5 *Si nos omnino, &c.*] Versus iste, nisi de historia supr. dict. intelligi commode non potest. Si, inquit, Vetti, non satis est tibi aliquos conscios falso nominare, sed omnino omnes bonos una nobiscum perdere vis: *Dicas, omnino quod cupis efficies*. Hic jocus Epigrammatis et venustas est. Si nos omnes vis perdere, inquit, nullo negotio, et facile potes id efficere. *Dicas modo*, id est, eloquere et audiamus semel sermonem

tuum, assequeris et efficies quod voles. Tanta est enim inquinati et fœdissimi oris tui turpitudine, ut simul atque loqui cœperis, nos omnes audientes contagione perdas et inficias.

Videtur hic autem nefariæ cunius turpitudinis Vettium accusare, ut ne capiti quidem suo parcere diceret. *Lipsius.*

CARMEN XCIX.

10 *Tanquam commixtæ*] Hoc supponunt inepti homines pro *conjectæ*, quod nec ipsum sincerum est. Legendum enim, *conmixtæ*. Supra, 'Savia comminxit spurca saliva tua.' Quæ sit hic lupa docet Livius de Fanstuli uxore Acca Larentia loquens. Commingere notius est, quam ut explicatione indigeat. Inde commictilis, sed alia notione. Pomponius Atellanarius præcone posteriore, 'Si sciam quid velis quasi servi comici commictilis;' hoc est contemptibilis. Quare apud Nonium, 'commictilis, compositi,' legendum, 'commictilis, contentitii:' nisi cui magis probetur 'condepsiti.' Depsere obacœnum, ut supra. Hoc

modo eodem sensu, quo hic accipitur, si eodem fuerit. Sic etiam simplex nomen Lucill. lib. xx. 'Pulmentariorum intibus, aut aliquod genus herbarum, jus manarum bene habet; sed nomen illis hoc est Merx.' Corruptissimus ille locus hodie editur apud Nonium. Hanc veram lectionem putamus, quanvis apud Plautum in *Moschiarum* ea eo modo dictum sit 'Canes commixtæ:' quomodo hic correptionem legunt *commixtæ lupæ*; quod pro dubio interpolatum ex Plautino.

16 *Nunquam jam*] *Jam* abest a ceteris libris. Dele; sed lege, *Nunquam posthac*. Idem.

CARMEN C.

6 *Perspecta exigitur*] Scriptura, *Perspecta*. Magis placet *Perspecta*. Quæ tralatio est a probationibus operum, quæ spectiones dicuntur a Gellio et aliis. vel ab auro. nam spectatores auri sunt *χρυσοβάρυνται*: unde spectata amicitia. Sane Virgil. scripsit, 'Venisti tandem, tuaque spectata parenti Vicit iter durum pietas.' Ovid. 'Hinc satus Æneas, pietas spectata per ignes.' Magistelli spinosi 'expectata' legunt: propter syllabam,

quam nolunt positione sequenti duci. Alii vero magistelli zelantur, dicunt palam in suis suggestis verum quoque expectata pro spectata esse: se: quid tum postea? ostendant expectatum apud Virgilium esse spectatum. alioquin scimus verum esse eo quoque modo posse dici. quid facerent pædagogi si nihil latrent, quod latrarent? Putidissima pita. *Scal.*

CARMEN CI.

4 *Et mutum nequicquam adloquerer cinerem*] Auson. 'Voce ciere animas funeris instar habet.' Seneca, 'Magnum solatium est appellare sæpius nomina non responsura.' Aliud est,

'et magna **P**ostremum voce ciemus.' Hoc enim in ipso rogo fiebat. Eurip. *ἡμεῖς δὲ τῆς θανοῦσαν, ὡς ἔστι θέμις, προσελπὰτ' ἐξέουσιν δαδάτην ὁδόν.* Scal.

CARMEN CII.

3 *Me unum esse invenies*] Scribe ex calamo exarata membrana, *Meque esse invenies*: et me invenies esse sacratum illorum jure, et dices me esse Harpocratem. Scal.

Illorum jure sacratum] Quia de silentio agit, quod proprium est mysteriorum, propterea verbo mystico utitur, *sacratum*. Sacriati sunt *οἱ μὲνήμενοι*, ut in veteri inscriptione Romana, 'Sacrata apud Eleusinem Deo Baccho, Cereri, et Coræ.' item in alia, 'Sacrata apud Æginam Deabus

Taurobolitæ, Isiacæ.' Et sacrandi, mox initiandi. Prudent. 'Quid quum sacrandus accipit sphragitidas?' Ut apparet ex Prudentii loco, stigmata in fronte aut alla parte corporis accipiebant. Sic in veteri Christianismo dicebantur signati, et sacriati, qui in fronte crucis signaculum chrismate prænotatum habebant, tanquam ea esset initiatio. Hoc crebrum est apud Tertullianum. Hunc locum virum disertum non capere, probat ejus interpretatio. *Idem.*

CARMEN CIV.

1 *Credis me potuisse meæ maledicere vitæ*] Vereor ne Catullus non *maledicere* scripserit, sed *taledicere*. Nam sane id fecerat, ut ex superioribus cognoscimus, 'Vale, puella, jam Catullus obdurat.' Item, 'Cum suis vivat valeatque mæchis.' Nunc Catullus videtur conqueri apud amicum, quod id statim in eam partem tanquam serio a se dictum esset, interpretatus sit. Qui mutant lectionem, rationem habebant syllabæ ultimæ in *vale*. Atqui 'cave' eodem modo corripiebant: item 'responde.' Martial. 'Si, quando veniet? dicet responde: poëta Exierat. veniet, quum citharædus erit.' Scal.

4 *Sed tu cum Caupone*] Nunquam hanc lectionem ego probavi, ut quæ semper de mendo mihi suspecta fuerit. Tandem vetus lectio omnem prorsus dubitationem sustulit, quæ non *cum Caupone*, sed, *cum Tappone* habet. Tappones familia Romæ in gente Valeria. In veteri Inscriptione Placentiæ legi: C. VALERIUS TAPPO. item apud Livium lib. xxxviii. Is igitur Tappo cum isto insusurrabat Lesbiæ nescio quæ, quibus suspitionem illi faceret Catullum alio transulisse calorem suum. Hoc negat Catullus: et contra illum *τετραλογεῖν* ait. Nam illud, *omnia monstra facis*, nihil aliud est, quam, *πάντα τετραλο-*

γείς ad verbum, vel τερατοποιείς. Est ergo Hellenismus. Posset tamen et obscœnitas intelligi, ut ad verbum apud Alexidem, ὁρᾷς δὲ πιττοκοπούμενον τιν' ἢ Ευρούμενον; τοῦτοιον ἔχει τι θάτερον. *Ἡ γὰρ τερατεύει ἐπινοεῖν μοι φαίνεται.

ται, καὶ πάντα τῇ πάγων δρᾷν ἐναντίον. Nam hic τερατεύειν obscœne, quod Catullus monstra facere, siquidem aliquam obscœnitatem innuit. Mox pro τερατεύειν legitur στρατεύειν. Idem.

CARMEN CV.

2 *Musæ furcillis præcipitem ejiciunt]* Δικρύνοις ὠθεῖν. Proverbium. Innuit

Mamurræ invitis Musis ad poetici animi appellere. Scal.

CARMEN CVII.

6 *O mihi cara magis candidiore nota]* Nusquam liberius pervagata est correctorum licentia: atque nunc plane est, ubi istis insanis capitibus succenscam, sive Marulli illi fuerint, sen, quicumque volunt nos sapere suo capite. Restituenda est vetusta lectio, *Restituis cupido, atque insperanti refers te Nobis: o lucem candidiore nota.* Vere ἀρχαῖος, insperanti nobis, ut 'præsentem nobis,' 'Absente nobis' apud Comicos. Tibullus, 'Perfida, nec merito nobis inimica merenti.' Nobis merenti. Vere supra, ni fallor, divinavimus, *valedicere* pro *maledicere* legendum esse. Nam hoc epigramma pendet ab illo: ut enim in illo excusat se non ex animo valedixisse:

sic hic palam præfert se illi restituisse. Scal.

7 *Aut magis hac est Optandus]* Lege ex veteri scriptura, *Quis me vivit felicior, aut magis est me Optanda vita, dicere quis poterit?* Dicere poterit, quis felicior uno me vult aut magis me optandus est vult. Trajectio locum corrumpendi in se sua fuit. *optandus vita ἑλλητισμός, ζῆλος τοῦ βίου, μακάριος τοῦ βίου.* 'beatus vita.' In Culice, 'Quis optato queat esse beatorum? Quod plane huic loco faciem adhibere. Hic ergo, *quis magis me optandus est τίς μᾶλλον μου ζηλωτὸς τοῦ βίου.* Idem.

CARMEN CVIII.

1 *Si Comini populi arbitrio]* Ex manuscripta lectione cognoscimus *populi arbitrio* in Gallicano exemplari scriptum fuisse. pro quo in nostris libris exaratum fuit, *Sic homini populari arbitrio.* Scal.

Comini] Scriptum mihi a Catullo videtur hoc Epigramma in Cominium, rabulam quandam de foro, et odiosum

accusatorem, ejus et Cicero et Cato con. Orat. pro Corn. meminere pro Client. Avito. A quo cum vel ipse Catullus vel amicorum aliquis injuria affectus, seu forte etiam accusatus, hoc Epigramma acerbam ejus et inimicam bonis rebus linguam et loquacitatem intus tatus est. Lipsius.

CARMEN CIX.

6 *Alernum*] *Lego Æternum. Li vin.*

CARMEN CX.

4 *Quod nec das et fers*] Vitiose vetus scriptura, *Quod nec das nec fers.* Scal.

7 *Efficitur plusquam meretricis avaræ*] Pro *efficitur* vetus lectio habet, *effexit*,

hoc est, *effecerit*. Nam C pro X, scribebant veteres illi librarii. *effexit* supple facimus. Ποθήσειεν ἂν τὸ τῆς πόρνῃς ἐργάζοιτ' ἂν τὸ τῆς πόρνῃς ἔργον τὴν ἐργασίαν τῆς πόρνῃς. Idem.

CARMEN CXI.

1 *Aufilena viro contentam*] Liber scriptus, *contenta est*. Legendum sane *contentas*: ex quo fecerant *contenta est*. Lege igitur, *Aufilena, viro conten-*

tas vivere solo Nuptarum laus e laudibus eximiis. Laus eximia nuptarum, contentas uno viro vivere. Scal.

CARMEN CXII.

1 *Multus homo es Naso*] Venimus ad epigramma omnium iudicio in hoc poëta obscurissimum; sed meo, non adeo perplexum, si illi suam veterem non correctorum lectionem restitueris. Simul enim id suæ antiquæ scripturæ reddideris, et suo nitore restitueris. Ita ergo ne una quidem syllaba minus in illo libro perscriptum legimus, *Multus homo (es, Naso, nam tecum multus homo) est, qui Descendit? Naso, multus es, et pathicus*. Notum est qui sint Aretalogi, et quod dicti, quia de virtute locuti faciunt id, quod Juvenalis dixit. De virtute loqui esset ἀρεταλογεῖν. Hoc faciebat Naso, qui de virtute locutus, id quod taceo, facere deprehendebatur. Potestne fieri, inquit poëta, ut tu ἀνδρείος sis, qualem te verbis facis, et re κίναδος,

qualis esse deprehenderis; ἀνδρείος igitur es, et κίναδος; Hæc sane non bene conveniunt, nec in una sede morantur. Multus in aliqua re, ut apud Græcos πολὺς. Nam nugantur, qui *Moltus* legunt, a molendo. Scal.

Multus homo est] Vox *Multus* absolute accipitur, de eo qui in unaquaque re multus est: hinc et pro severo, tetricoque et moroso, odioso et importuno, quem Græci φορτικὸν dicunt, sumitur. Afranius apud Nonium, 'multa es ac molesta multum': ita accipiendum *Multus* in obscurissimo hoc Epigrammate Catulli: *Multus homo es, Naso num tecum multus homo est, qui Descendit? Naso multus es et pathicus*. Ita autem ipsum epigramma legendum, ac distinguendum est. Multus es Naso et molestus et mo-

Es Naso nam tecum] *Es namque te*
judice magnus vir *kal yevvadas*. Ita
 Propertius locutus est, 'Nec tantum
 mecum Romana cubilia vides:' hoc
 est, me judice; vel *simpliciter*, tibi
 soli es, nam alii te *non censent*. Ea-
 dem sententia erit, si *minima licentia*

2 *Qui Descendit*] Scriptus h
more suo habebat *que* pro *qui*. q
tam saepe monui. *Descendit*. s
patet quid velit. Iuvenalis: 'Ad
ram tremulo descendunt clune pue
Marem se dicebat, et maribus ta
succumbebat. Nunc apertissimus
jus Epigrammatis sensus. *Idem*.

2 *Mæchilia*] *Egrecia exemplaris*
Gallicani scriptura duabus synale-
phis concepta, *Mæch' ill'a facto: a, est*
ah; neque aliter in nostro libro scrip-
tum fuit: *ill'* mutarant in *ili:* quia τοῦ
l et *i* in Longobardicis literis nulla
differentia est. Putant ænigma esse
hoc, non epigramma, homines erudi-
tissimi atque disertissimi. Atqui cer-
tissimum est Catullum hic τῆν σκάφην
σκάφην vocare, et nulla nos flexnosa
dictione, ut λολῆς ille solet, morari.
Ait enim simpliciter, Pompeio pri-
mum consule unum aut alterum re-
periri Romæ alieni lecti inessores:

3 *Sea creverunt millia in unum* [gula] Liber habebat *Singulum*, *Singula*: ita exterritur media, ut *'Aurunculeia.'* Plantus *Citella* *'Atat, singulum video vestigi* Varro *Περὶ τοῦ lib. 1. 'Tum v* doces historiam necessariam, *se* *unum singulum esse.'* Idem octog *μα περὶ Νομισμάτων.* 'Hoc erat inco *modi, quod nesciebamus semel un* *singulum esse.' Seal.*

STANFORD UNIVERSITY LIBRARY
Stanford, California

LIBRARY

OCT 9 8

SPRING 1986

OCT 22 '85

JAN 18 '87

NOV 7 '87

PRINTED IN U.S.A.

